

Kön och makt i Norden
Del I Landsrapporter

Kirsti Niskanen och Anita Nyberg (red.)

TemaNord 2009:569

Kön och makt i Norden
Del I Landsrapporter

TemaNord 2009:569
© Nordiska ministerrådet, Köpenhamn 2009

ISBN 978-92-893-1929-4

Upplaga: 0

Tryckt på miljövänligt papper som uppfyller kraven i den nordiska miljösvanemärkningen. Publikationen kan beställas på www.norden.org/order. Fler publikationer på www.norden.org/publikationer

Nordiska ministerrådet
Store Strandstræde 18
DK-1255 Köpenhamn K
Telefon (+45) 3396 0200
Fax (+45) 3396 0202

Nordiska rådet
Store Strandstræde 18
DK-1255 Köpenhamn K
Telefon (+45) 3396 0400
Fax (+45) 3311 1870

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och är en viktig partner i europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet vill styrka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Innehållsförteckning

Förord 7
Författarpresentation 9
1. Køn og magt i dansk politik og centraladministration 13
2. Køn og magt i dansk erhvervsliv 51
3. Gender and Power in Politics and Business in Finland 65
4. Kön och makt i isländsk politik 131
5. Kön och makt i isländskt näringsliv 163
6. Kjønn og makt i norsk politikk 183
7. Kjønn og makt i norsk næringsliv 219
8. Kön och politisk makt i Sverige 249
9. Kön och makt i svenskt näringsliv 289
10. Køn og magt i politik og erhvervsliv på Færøerne 321
11. Køn og magt i politik og erhvervsliv i Grønland 341
12. Kön och makt i politik och näringsliv på Åland 359

Förord

Kön och makt är ett tematiskt tyngdpunktsområde i Nordiska ministerrådets (NMR) jämställdhetssamarbete under åren 2006–2010. På uppdrag av jämställdhetsministrarna har NIKK – Nordiskt institut för kunskap om kön – genomfört ett ettårigt forskningsprojekt om Kön och makt i Norden. Initiativet till projektet togs av Finland under landets ordförandeår (2007) i NMR. Projektet samfinansierades av Nordiska ministerrådet och NIKK och slutfördes hösten 2009.

Det överordnade syftet med projektet är att producera kunskap som stöd för den politiska beslutsprocessen och lyfta fram jämställdhetsåtgärder som påverkar mekanismerna bakom den strukturella makten. Projektet sätter fokus på politik och näringsliv i Norden. Medan jämställdhetsutvecklingen har kommit förhållandevis långt inom politikområdet, gäller motsatsen för näringslivet. En jämförelse av möjligheter och hinder inom dessa två områden är därför viktig.

Projektet utmynnar i två elektroniska publikationer. Den första publikationen (Delrapport I) baseras på statistiskt material och forskningsresultat om könsfördelning och -representation inom politik- och näringslivsområdet i samtliga nordiska länder samt Färöarna, Grönland och Åland.

Den andra publikationen (Delrapport II) består av artiklar som analyserar och jämför förekomsten av strukturell könsmakt inom politik och näringsliv i de nordiska länderna och diskuterar vilka insatser som gjorts för att den samhälleliga makten och inflytandet ska fördelas jämnare mellan kvinnor och män. I denna delrapport finner man också en sammanfattning av projektets resultat.

Dessa två rapporter kan rekvireras gratis från Nordiska ministerrådet.

Projektet leddes av NIKK:s forskningsledare, docent Kirsti Niskanen. Som projektkoordinator fungerade rådgivare Rikke Randorff Hegnhøj på NIKK. I projektet medverkade sammanlagt 20 senior- och juniorforskare från hela Norden.

Projektets referensgrupp utsågs av Nordiska ministerrådet och har bestått av Kristin Ástgeirsdóttir (Island, ordf.), Jan S. Asker (Norge), Trine Lund Niegel/Andreas Sommer Møller (Danmark), Ann-Marie Nilsson (Sverige), Reetta Siukola (Finland), Vivan Nikula (Åland), Torben Weyhe (Grönland) och Kristianna Winther Poulsen (Färöarna).

Författarpresentation

Christina Alnevall (SE) är doktorand vid Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet. Hennes avhandling fokuserar på kön, politisk representation och de diskursiva premisserna för politikens möjligheter. Mexiko är hennes fallstudie. Hennes forskningsfokus är, förutom politisk representation, även politiskt deltagande, medborgarskap och utvecklingspolitik. Hon har deltagit i flera forskningsprojekt, bl.a. „Gender Quotas – A Key to Equality?“. År 2008 deltog hon i ett projekt om könskvotering och politisk representation i Europa på uppdrag av Europaparlamentet.

Christina Fiig (DK) er lektor på Center for Kønsforskning, Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold, Aalborg Universitet. Hun er uddannet cand.scient.pol. fra Aarhus Universitet (1997) og har taget sin ph.d.-grad på Aalborg Universitet (2004) med afhandlingen *A Feminist Sphere. An Analysis of the Habermasian Public Sphere in a Danish Gender Political Context*. Hendes forskningsinteresser er fokuseret på køn og offentlighed/medier, køn og ledelse og køn og politik. Hun har inden for de seneste år bidraget til flere antologier, bl.a. Gelb, J & Palley, M L (ed.) *Women and Politics Around the World: A Comparative History and Survey. Volume Two: Country Profiles* (Santa Barbara CA: ABC-CLIO Ltd 2009) og Melby, K; Ravn, A B & *Carlsson Wetterberg, C* (ed.) Gender Equality and Welfare Politics in Scandinavia. The Limits of Political Ambition? (Bristol: The Policy Press 2008).

Linda Hart (FI) is a PhD candidate in Sociology at the University of Helsinki. She holds an MA Honours in Social Anthropology from the University of Edinburgh and the European Master's Degree in Human Rights and Democratisation (E.MA) from the European Inter-University Centre for Human Rights and Democratisation (EIUC) in Venice, Italy. She is writing a doctoral dissertation in legal sociology on the constitution of family relations in the case law of the European Court of Human Rights. An article related to her research is forthcoming in the *Journal of Law and Society* in 2009.

Vibeke Heidenreich (NO) er stipendiat på Institutt for samfunnsforskning i Oslo. Vibeke Heidenreich har hovedfag i sosiologi (cand.polit. 1998) og i historie (cand.philol. 2006) fra Universitetet i Oslo. Hun har også studert økonomi ved Université de Fribourg i Sveits. Hun arbeider med en avhandling i sosiologi innenfor et prosjekt om den norske kvoteringslovgivningen. Prosjektet hennes har foreløpig tittel *Rekruttering av kvinner til ASA-styrer*.

Anne Maria Holli (FI) is Docent and has a doctorate in Political Science from the University of Helsinki (2003). She works as Academy Research Fellow (Academy of Finland) at the Department of Political Science, University of Helsinki. Her research interests include public equality policies; gender equality discourses; and gender and politics more generally. Her most recent publications include articles in *Representation*, *Politics & Gender* and *International Feminist Journal of Politics* as well as chapters in edited volumes (Cambridge University Press, Rowman & Littlefield, Palgrave) and two co-authored books dealing with the parliamentary standing committees and gender and local politics in Finland.

Janus Chemnitz Kleist (GRL) er studerende ved administrationslinjen på Ilisimatusarfik (Grønlands Universitet). Han har arbejdet som sekretær for IASSA, International Arctic Social Sciences Association, fra september 2006 til juni 2009.

Karin Jóhanna L. Knudsen (FO) er cand.scient.soc. fra Roskilde Universitetscenter (2001). Hun har været underviser i engelsk og samfundsfag på gymnasiet i Tórshavn og er siden 2006 ansat som forsker ved Granskingardepilin fyri Samfelagsmenning (Forskningscenter for social udvikling), Færøernes Universitet. Hendes forskningsinteresser er køn, ligestilling, sprogpolitik og mangfoldighed.

Anne Kovalainen (FI) is Professor at the Department of Management and Organisation at the Turku School of Economics. She is appointed to the Minna Canth professorship in the field of women's studies for 2010–2014. Her background is in economic sociology. Her research fields range from gender studies, social and feminist theory and research methods to economy. Her recent publications include a co-published textbook on qualitative methods by SAGE (2008), and co-authored article on Critical Theory in *Handbook on Case Studies* by SAGE (2009).

Trude Langvasbråten (NO) har hovedfag i statsvitenskap (cand.polit.) fra Universitet i Oslo (2006) med oppgaven *Likestilling i det flerkulturelle Skandinavia: flerkultur i dansk, svensk og norsk likestillingspolitikk 2000–2005*. Hun har vært ansatt ved Institutt for samfunnsforskning i Oslo og har jobbet med problemstillinger knyttet til likestilling, diskriminering, minoritet og majoritet. Siste publikasjoner: „A Scandinavian Model? Gender Equality Discourses on Multiculturalism" i *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society,* 2008.

Tomas Nilson (SE) är forskare vid Institutionen för historiska studier vid Göteborgs universitet. Han disputerade i historia 2004. Avhandlingen var en kollektivbiografi över företagare verksamma under perioden 1890–1920. Senare publikationer inkluderar redaktörskap (tillsammans med Martin Åberg) för *Företagaren som kulturbärare* (Lund: Studentlitteratur 2007) samt ett antal uppsatser på temat teknik-överföring och genus. Mellan 2007–2009 var han sysselsatt inom ett projekt finansierat av Vetenskapsrådet om politisk modernisering 1840–1940 och skall åren 2010–2011 ingå i ett projekt, understött av Riksbankens Jubileumsfond, om det offentliga rummets förändringar.

Kirsti Niskanen (SE) är forskningsledare vid NIKK sedan 2008. Hon är ekonomhistoriker (Stockholms universitet 1995) och docent i genusvetenskap (Linköpings universitet 2002). Hennes forskningsintressen är feministisk ekonomi, ekonomisk idéhistoria och biografisk genusforskning. Bland hennes senaste publikationer märks bl.a. *Karriär i männens värld. Nationalekonomen och feministen Karin Kock* (Stockholm: SNS Förlag 2007) samt (tillsammans med Christina Florin) *Föregångarna. Kvinnliga professorer om vetenskap, liv och makt* (Stockholm: SNS Förlag, kommande 2010).

Anita Nyberg (SE) är affilierad professor vid Centrum för genusstudier, Stockholms universitet. Hon disputerade vid tema Teknik och social förändring (Linköpings universitet 1989), blev högskolelektor i nationalekonomi (1992), docent i tema Teknik och social förändring (1995), huvudsekreterare i utredningen om fördelningen av ekonomisk makt och ekonomiska resurser mellan kvinnor och män (1995–1998) och professor i könsperspektiv på arbete och ekonomi vid Arbetslivsinstitutet (2000). Idag ingår hon som nationell expert i the European Network of Experts on Employment and Gender Equality Issues och the European Network of Experts on Gender, Social Inclusion, Health and Long Term Care.

MarieKathrine Poppel (GRL) är sedan 2007 adjunkt vid Institut for Sociale Forhold på Ilisimatusarfik, Grönlands Universitet. Hon har en Master i administration från Grönlands universitet (2000). Hennes forskningsintressen är genusforskning og vold. Senaste publikationer inkluderar redaktörskap för *Køn og Vold i Grønland* (Atuagkat Förlag 2006) samt artikeln „Kønsbaseret arbejdsmarkedsudvikling og mænds vold“ i *Arbejde, helse og velfærd* (red.) Gudbjörg Linda Rafnsdóttir (Reykjavík: Háskólaútgáfan 2007).

Guðbjörg Linda Rafnsdóttir (IS) är professor i sociologi vid Islands universitet. Hon disputerade i sociologi vid Lunds universitet 1995 och har deltagit i olika nordiska projekt sedan dess. Hennes forskningsintressen rör sig framför allt kring genus och välfärd, arbetsliv och hälsa. Till hennes senaste publikationer hör bl.a. (tillsammans med Lára Rún Sigurvinsdóttir) „Surveillance Technology, Work and Gender" i Sundén & Sveningsson (ed.) *Cyberfeminism in the Nordic Lights: Digital Media and Gender in a Nordic Context*. (Newcastle: Cambridge Scholars Press 2007).

Auður Styrkársdóttir (IS) är direktör för Islands kvinnohistoriska arkiv sedan 2001. Hon är Fil. dr. i statsvetenskap (1999) från Umeå universitet. Hennes forskningsintressen är kvinnorörelser och kvinnor i politik. Bland hennes publikationer märks *From Feminism to Class Politics* (Umeå universitet 1999) och „Det store frihedsår. Om kvinder og kvinderettigheder 1907 "i *En øget forståelse må den bringe os, denne Islandsfærd. Kong Frederik VIII's besøg i Island sommeren 1907*. Utställningskatalog, Islands Nationalbibliotek 31 maj–1 september 2007 (Islands Nationabibliotek/Universitetsbibliotek 2007)

Mette Verner (DK) er forskningschef i økonomi ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole (siden 1. november 2009). Hun har en ph.d.-grad i nationaløkonomi fra Århus Universitet (2001). Hendes forskningsområde er familievenlig politik og kønsforskelle på arbejdsmarkedet. Senest har forskningen primært fokuseret på forskelle mellem kvinder og mænds muligheder for at opnå topstillinger. Blandt hendes seneste publikationer er (med Nabanita Datta Gupta og Nina Smith) „The impact of Nordic countries' family-friendly policies on employment, wages and children" i *Review of Economics of the Household*, 2008.

Jennie Westlund (FI) är rådgivare på NIKK sedan 2007. Hon är pol.mag. i sociologi och kvinnovetenskap från Åbo Akademi (2006). Hon har bl.a. bidragit med artiklar till Oinas, E & Ahlbeck-Rehn, J (red.) *Kvinnor, kropp och hälsa* (Lund: Studentlitteratur 2007), Aminoff-Winberg, J; Rautelin, M & Silius, H (red.) *Feminister i farten. 100 år av kvinnopolitik i Svenskfinland* (Helsingfors: Schildts 2007) samt varit redaktör för *Regnbågsfamiljers ställning i Norden. Politik, rättigheter och villkor* (Oslo: NIKK 2009).

1. Køn og magt i dansk politik og centraladministration

Christina Fiig

1.1 Indledning

Formålet med denne rapport er at kortlægge og dokumentere repræsentationen af kvinder og mænd inden dansk politik og centraladministration.[1] Rapporten tager afsæt i et bredt „top-perspektiv" med fokus på repræsentation i parlamentarisk politik, organiseringen af parlamentarisk politik, statslige råd, nævn og udvalg, chef-fordeling i centraladministrationen og kønsfordelingen af opstillede og valgte kandidater til Folketing, kommunalpolitik og EU-parlamentet. Tidsperioden er 1991–2008, med visse nedslag længere tilbage i tiden. Med dette perspektiv er rapporten et studium af veluddannede kvinder og mænds positioner i dansk politik og offentlig administration på linje med f.eks. de danske, norske og svenske magtundersøgelser (Christiansen, Møller & Togeby 2001; Göransson 2006; Skjeie & Teigen 2003).

Rapporten tager udgangspunkt i eksisterende forskningsprojekters data og officielle statistikker. Desuden er rapportens formål at indsamle data manuelt med henblik på at generere nye data og ny viden i det omfang, det er muligt inden for projektperioden. En del af rapportens mulighedsbetingelser udgøres af tilgængeligheden af danske data. Det var allerede før projektets begyndelse tydeligt, at der er flere relevante data til rådighed i de øvrige nordiske lande, end det er tilfældet i Danmark. Denne status af (manglende) danske data har gjort det nødvendigt at indsamle en række af rapportens data manuelt med henblik på at skabe rapportens tidsserieperspektiv for perioden 1991–2008. Eftersom Nordisk Ministerråds projektbeskrivelse for projektet „Køn og magt i Norden" bygger på idéen om indsamling af eksisterende data til projektet, har de manglende danske data nødvendiggjort ekstra ressourcer til indsamling. Denne rapport vil derfor kunne udfylde nogle videnshuller i relation til nye data.

---

[1] Rapporten er udarbejdet inden for en bestemt ramme, hvis tidsmæssige omfang er januar-februar 2009 og seks ugers ansættelse af forskningsassistent Karoline Ek Olsen finansieret af Nordisk Ministerråd og NIKK (Oslo) med henblik på dataindsamling. Denne seks-ugers ansættelse er suppleret med to ekstra ugers finansiering af forskningsassistent af Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold (Aalborg Universitet) og af Christina Fiigs projektmidler (i alt otte ugers ansættelse). Projektets to ekstra ugers ansættelse blev finansieret med henblik på at kunne uddybe rapportens case-studium af kønsfordelingen i råd, nævn og udvalg, som er gengivet sidst i rapporten. Vi takker institutleder Henrik Halkier for den ekstra finansiering. Rapportens tidsmæssige omfang er desuden den tid, som seniorforsker Christina Fiig har anvendt til vejledning af forskningsassistent og til analyse og til fremstilling af dataindsamlingen, som foreligger i denne rapport.

Rapportens kortlægning af danske data falder i god tråd med den eksisterende, skandinaviske litteratur, der påpeger den skæve kønsfordeling inden for de skandinaviske magteliter (Borchorst & Dahlerup 2003; Christiansen, Møller & Togeby 2001; Göransson 2006; Skjeie & Teigen 2003).

På linje med ovenstående litteratur udgør en væsentlig sondring i rapporten den mellem politik, offentlig administration og økonomi og hermed de forskellige eliter, som disse felter repræsenterer. En hovedkonklusion er, at der i skandinavisk politik endnu ikke er opnået numerisk ligestilling, men at kvindeandelen inden for de nationale demokratiske valgte institutioner nærmer sig 40 %. Her er der et offentligt pres for ligestilling. Til gengæld er andelen af kvinder omkring 33 % inden for de områder, hvor der er bevidsthed om ligestilling, men intet offentligt pres herfor. Endeligt er der andre områder, hvor der hverken er ønsker eller bevidsthed om ændringer eller noget offentligt pres (Göransson 2006).

Rapportens gennemgående magtbegreb er begrebet „positionsmagt", som Göransson (2006: 54) definerer som de formelle, institutionelle positioner, hvis indehavere har adgang til institutionelle ressourcer og tager beslutninger med betydning på et nationalt og kommunalt niveau.

På baggrund af denne rapport kan det konkluderes, at der er tale om en høj grad af kønsmæssig arbejdsdeling horisontalt og vertikalt i danske politiske institutioner og centraladministrationen. Kvinder og mænd befinder sig i forskellige sektorer og forskellige hierarkiske lag. I rapporten anvendes begreberne horisontal og vertikal segregering. Horisontal segregering beskriver kvinder og mænds placering inden for det samme hierarkiske niveau, men i forskellige sektorer eller positioner. Vertikal segregering beskriver kvinders og mænds placering i et givent hierarki. I denne rapports data tegner der sig et billede af, at kvinder er placeret lavere, end det er tilfældet for mænds positionering i hierarkiet.

En anden sondring i rapporten opdeler politisk repræsentation i formel, demokratisk repræsentation i direkte og indirekte valgte politiske organer på den ene side og den korporative demokratiske kanal på den anden (Holli & Kantola 2005). Denne sondring finder anvendelse til at opdele rapportens data i de afsnit, som fokuserer på parlamentarisk politik, kommunalpolitik og EU-parlamentet på den ene side og på korporativ repræsentation i statsligt nedsatte råd, nævn og udvalg på den anden.

1.2 Beskrivelse af data

De primære datakilder, som danner grundlag for rapportens analyser, er som følger:

- Eksisterende data fra litteraturen (kilder: Bergqvist et al. 1999; Borchorst & Dahlerup 2003; Christensen 2009; Christiansen, Møller & Togeby 2001; Dahlerup & Hvidt 1990; Nexø Jensen 2002) og

eksisterende valgdata (Andersen & Borre 2003; Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2004, http://www.europarl.dk)
- Egne optællinger på baggrund af officielle kilder (kilder: Hof & Stat diverse årgange, Folketingets årbøger diverse årgange og Folketinget efter valget diverse udgivelser, Folketingets oplysning http://www.ft.dk, Statsministeriets sekretariat og de øvrige danske ministerier)
- Eksisterende data indsamlet fra de enkelte partiers sekretariater, det danske Udenrigsministerium og fra Personalestyrelsens forhandlingsdatabase (http//www.perst.dk). De officielle data over kønssammensætningen i råd, nævn og udvalg har vi indhentet aktindsigt i hos Ligestillingsministeriet[2] i januar–februar 2009

En stor del af rapportens data er indsamlet manuelt. Dette gælder fx

- horisontal og vertikal arbejdsdeling i parlamentet (Folketinget); herunder stående udvalg i Folketinget (kønsfordelingen blandt udvalgsmedlemmer, blandt formænd og næstformænd for de enkelte udvalg) og kønsfordeling i partiernes ledelser
- andelen af kvindelige og mandlige chefer i den danske centraladministration i de højeste lønrammer (37–42)[3]
- andelen af kvindelige og mandlige ambassadører og generalkonsuler i perioden 1991–1999[4]
- de nyeste data over kønssammensætningen i den korporative repræsentation i statsligt nedsatte råd, nævn og udvalg indsamlet på de enkelte ministeriers hjemmesider og ved henvendelse til de enkelte ministerier i januar–februar 2009

1.3 Parlamentarisk politik (Folketinget) og de danske regeringer

Før vi fremlægger data over kvindeandel blandt valgte parlamentarikere og organisering af regeringen, vil vi kikke på den kønsmæssige fordeling i parti-interne beslutningsorganer (de enkelte partiers ledelse) over tid, som illustrerer, at der er tale om en vertikal og en horisontal arbejdsdeling i det danske Folketing.[5]

---

[2] Den rette betegnelse er „Ligestillingsafdelingen“som pt ligger under Beskæftigelsesministeriet, men i denne rapport benævnes det for nemheds skyld „ligestillingsministeriet“.

[3] Denne opgørelse bygger delvist på manuel optælling og delvist på specielle datakørsler foretaget af Personalestyrelsen, København, til denne rapport.

[4] Udenrigsministeriet, København, har bidraget med data over kønsfordelingen blandt ambassadører og generalkonsuler for perioden 2000–2009. Fordelingen for perioden 1991–1999 er indsamlet manuelt til dette projekt.

[5] I rapportens tabeller anvendes de danske partiers navne i to variationer: helt udskrevne og som forkortelser: Socialdemokraterne = Soc.dem., Det Radikale Venstre = Rad.V., Det Konservative Folkeparti = Kons., Centrumdemokraterne = CD, Socialistisk Folkeparti = SF, Dansk Folkeparti = DF, Kristendemokraterne = Kr.dem., (frem til 2003 Kristelig Folkeparti), Venstre/Danmarks Liberale Parti = V, Fremskridtspartiet = FrP, Enhedslisten = EL, Ny Alliance = NA (fra 2008: Liberal Allian-

Tabel 1 dokumenterer en høj grad af vertikal ulighed i fordelingen af kvinder og mænd i de parti-interne organisatoriske strukturer på posten som partileder og partisekretær i tidsperioden. Når det gælder ledelse af de danske partier, har kvinder indtil for ganske nylig været næsten usynlige, og der har været tale om en høj grad af mandsdominans. Det er værd at bemærke, at kvindelige partiledere i de danske partier er et relativt nyt fænomen med Centrumdemokraterne og Det Radikale Venstre som centrale undtagelser. I 2009 er der kvindelige partiledere for partierne Danske Folkeparti, Socialdemokraterne, Det Radikale Venstre og Det Konservative Folkeparti, det vil sige i 4 ud af 8 partier. Tabellen viser, at der er flest kvinder i partiledelserne på det horisontale ledelsesniveau, som ledelse af de parlamentariske grupper udgør.

Organiseringen af partiernes landsorganisationer har vi valgt at se bort fra, om end der selvfølgeligt kan være sammenfald mellem organiseringen af de politiske partier i parlamentet og landsorganisationen for de enkelte partier. Når man ser på den daglige ledelse af den parlamentariske gruppe (som gruppeformand, gruppenæstformand, anden næstformand, partisekretær og politisk ordfører), tegner der sig et billede af, at både kvinder og mænd indgår i ledelserne af de parlamentariske grupper. Disse positioner er i langt de fleste tilfælde besat af forskellige personer. Selvom der evt. kan være enkelte overlap i personkredsen, er hver af disse poster regnet for en selvstændig position. De indsamlede data viser også, at der generelt er dobbelt så mange mænd som kvinder i partiernes gruppebestyrelser, som udgør den parlamentariske gruppes ledelse.

ce), Venstresocialisterne = VS, Demokratisk Fornyelse, Danmarks Retsforbund = DRF, Minoritetspartiet og Slesvigsk Parti.

Tabel 1 Horisontal og vertikal ledelse af de danske partier. Opdelt på køn, 1990–2007. Antal kvinder og mænd i gruppebestyrelse

Parti	Ledelse	1990	1994	1998	2001	2005	2007
Social-demokraterne	Partiformand	M	M	M	M	K	K
	Næstformand	M	M	M	M	M	M
	2.Næstfmd	I.o	I.o	I.o	M	K	K
	Sekretær	M	K	K	I.o	K	M
	Politisk ordfører for partiet	M	M	M	K	K	M
	Antal i gruppebestyrelse	12	12	12	13	14	15
	Heraf mænd	8	7	6	9	9	10
	Heraf kvinder	4	5	6	4	5	5
Det Radikale Venstre	Partiformand	K	K	K	K	K	K
	Næstformand	M	K	K	K	K	M
	Sekretær	K	K	K	M	M	I.o
	Politisk ordfører for partiet	I.o	I.o	I.o	I.o	I.o	I.o
	Antal i gruppebestyrelse	3	3	3	3	3	2
	Heraf mænd	1	1	1	1	1	1
	Heraf kvinder	2	2	2	2	2	1
Det Konservative Folkeparti	Partiformand	M	M	M	M	M	M
	Næstformand	M	M	M	K	K	M
	Sekretær	M	M	M	K	M	M
	Politisk ordfører for partiet	M	M	K	K	K	K
	Antal i gruppebestyrelse	11	11	7	6	4	4
	Heraf mænd	9	8	4	2	2	3
	Heraf kvinder	2	3	3	4	2	1
Socialistisk Folkeparti	Partiformand	M	M	M	M	M	M
	Næstformand	M	I.o	I.o	I.o	I.o	I.o
	Sekretær	M	M	K	M	K	K
	Politisk ordfører for partiet	M	M	M	M	M	M
	Antal i gruppebestyrelse	6	4	5	6	4	6
	Heraf mænd	3	3	3	4	2	2
	Heraf kvinder	3	1	2	2	2	4
Centrum-demokraterne	Partiformand	K	K	K	K	M	M
	Næstformand	M	M	M	I.o	I.o	I.o
	Sekretær	K	K	K	I.o	I.o	I.o
	Politisk ordfører for partiet	K	M	K	-	-	-
	Antal i gruppebestyrelse	4	4	4	-	-	-
	Heraf mænd	2	3	2	-	-	-
	Heraf kvinder	2	1	2	-	-	-
Kristen-demokraterne / Kristeligt Folkeparti	Formand	M	M	M	M	K	K
	Næstformand	K	I.o	M	M	I.o	I.o
	Sekretær	M	I.o	K	K	I.o	I.o
	Politisk ordfører for partiet	M	I.o	M	M	-	-
	Antal i gruppebestyrelse	4		4	4	-	-
	Heraf mænd	3		3	3		
	Heraf kvinder	1		1	1		

I.o = ikke oplyst

Parti	Ledelse	1990	1994	1998	2001	2005	2007
Venstre	Partiformand	M	M	M	M	M	M
	Næstformand	M	M	M	K	K	K
	Sekretær	M	M	M	M	M	M
	Politisk ordfører for partiet	M	M	K	M	M	M
	Antal i gruppebestyrelse	8	10	9	11	I.o	I.o
	Heraf mænd	6	7	5	7	I.o	I.o
	Heraf kvinder	2	3	4	4	I.o	I.o
Fremskridts-partiet	Partiformand	M	M	M	K	M	M
	Næstformand	K	M	K	I.o	I.o	I.o
	Sekretær	M	K	M	I.o	I.o	I.o
	Politisk ordfører for partiet	K	M	M	-	-	-
	Antal i gruppebestyrelse	4	5	3	-	-	-
	heraf mænd	2	3	2		-	-
	heraf kvinder	2	2	1		-	-
Enhedslisten	Partiformand		Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv
	Næstformand		Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv
	Sekretær		Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv
	Politisk ordfører for partiet		Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv
	Antal i gruppebestyrelse		Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv	Kol-lektiv
	heraf mænd						
	Heraf kvinder						
Dansk Folkeparti	Partiformand	-	-	K	K	K	K
	Næstformand	-	-	M	M	M	M
	Sekretær	-	-	M	M	M	M
	Politisk ordfører for partiet	-	-	K	K + M	I.o	I.o
	Antal i gruppebestyrelse	-	-	5	5	5	5
	Heraf mænd	-	-	4	4	4	4
	Heraf kvinder	-		1	1	1	1
Ny Alliance / Liberal Alliance	Formand	-	-	-	-	-	M
	Næstformand	-	-	-	-	-	I.o
	Sekretær	-	-	-	-	-	I.o
	Politisk ordfører for partiet	-	-	-	-	-	I.o
	Antal i gruppebestyrelse	-	-	-	-	-	I.o
	Heraf mænd	-	-	-	-	-	I.o
	Heraf kvinder	-	-	-	-	-	I.o

I.o = ikke oplyst

Anvendte kilder: Folketingets Årbøger, 1990–2008 og partiernes sekretariater og hjemmesider
Bemærkninger: Ved manglende oplysninger er angivet „ikke oplyst". Et streg (–) indikerer, at partiet ikke sidder i Folketinget i det pågældende år.
Partiformand er leder af partiet. Den politiske ordfører er ordførende (talsperson) for partiet i Folketinget. Gruppebestyrelsen leder den parlamentariske gruppe i Folketinget.
Angående de enkelte partier: CD stillede ikke op til Folketingsvalget 2007. Partiet har været ikke repræsenteret i Folketinget siden 2001. Kristeligt Folkeparti skiftede navn til Kristendemokraterne i 2003. Partiet var ikke repræsenteret i Folketinget i 1994–1998, og det opnåede ikke valg til Folketinget ved valgene i 2005 og 2007. Fremskridtspartiet har ikke været repræsenteret i Folketinget siden 1999. Partiet stillede op til Folketinget i 2001, men ikke siden hen. I 1995 brød en gruppe ud af partiet og stiftede Dansk Folkeparti, der kom i Folketinget første gang i 1998. Enhedslisten kom første gang i Folketinget i 1994. Partiet har kollektiv ledelse og struktur. Ny Alliance blev stiftet i 2007 og kom i Folketinget i 2007. Partiets navn blev ændret til Liberal Alliance i 2008.

1.4 De danske partiers kvinde- og ungdomsorganisationer

De politiske partiers kvinde – og ungdomsorganisationer udgør centrale arenaer for rekruttering af personer til poster med positionsmagt i partierne. I nyere tid har de danske partier ikke haft en stærk tradition for aktive kvindeorganisationer. Af de danske partier har Enhedslisten, Det Konservative Folkeparti, Socialdemokraterne og Socialistisk Folkeparti kvindeorganisationer. I relation til ungdomsorganisationerne er billedet næsten enslydende. I regi af projektet er der rettet henvendelse til alle partiernes ungdomsorganisationer, men kun et enkelt parti (Liberal Alliance) er vendt tilbage med data.

For begge typer af organisationer (kvinde- og ungdomsorganisationer) gælder det, at disse data er forsøgt indhentet i januar–februar 2009, og at denne data-indsamling i store træk har været forgæves. Dette gælder både oplysninger om antallet af organisationer/netværk inden for det enkelte parti, disse organisationer og netværks medlemsantal i forhold til det samlede antal medlemmer af partierne og disses generelle funktion som rekrutteringsplatform for øvrige poster i partiet og som mulige karriereveje. Henvendelse er rettet til alle partier inklusive partiet Centrumdemokraterne, som ikke længere sidder i Folketinget.

1.5 Parlamentariske valg (Folketingsvalg) i det 20. århundrede (1918–2008)

Danske kvinder opnåede stemmeret til Folketinget i 1915, og det første valg med kvinders demokratiske deltagelse fandt sted i 1918. Kvinderepræsentationen forblev lav igennem den første halvdel af det 20.århundrede, og det er først fra 1970'erne, at kvinderepræsentationen steg relativt hurtigt og gradvist (Bergqvist et al. 1999; Dahlerup & Hvidt 1990; Fiig & Siim 2007).

I internationale sammenligninger om kvinderepræsentationen ligger det danske parlament (Folketinget) relativt højt med en kvinderepræsentation på 37–38 % siden slutningen af 1990'erne, selvom den danske kvinderepræsentation i parlamentarisk politik udfordres af en række lande – ofte nyere demokratier (tabel 2 og Dahlerup 2006).

Den politiske repræsentation af kvinder i Folketinget kan anskues som det stærkeste parameter i formel demokratisk repræsentation, som det vil fremgå i det følgende. Danmark har endnu ikke passeret grænsen for 40 % repræsentation af kvinder i parlamentarisk politik, og andelen af kvinder i dansk kommunalpolitik er tilsyneladende stagneret på 27 % ved de forgangne fire kommunalvalg (siden 1993). Danmark har endnu ikke haft en kvindelig statsminister, ligesom andelen af kvindelige ministre i de danske regeringer ikke har bevæget sig over 40 % før den sidste regeringsdannelse i foråret 2009.

Siden 1998 har andelen af kvinder valgt til Folketinget ligget på 37–38 %, hvilket i et nordisk perspektiv er relativt lavt, men samtidigt på en international skala er blandt de højeste kvinderepræsentationer (Dahlerup 2006).

Det er her værd at bemærke, at de danske vælgere procentuelt stemmer flere kvinder ind i Folketinget, end der er opstillede kvindelige kandidater til Folketinget. Dette fænomen har været virksomt ved alle Folketingsvalg siden 1988. Ved det sidste valg til Folketinget i 2007 udgjorde de kvindelige kandidater 32 % af de opstillede kandidater og 38 % af de valgte kandidater. Det samme fænomen gør sig ikke gældende i dansk kommunalpolitik. I et 30–årigt perspektiv har andelen af opstillede kvindelige kandidater til Folketinget bevæget sig fra 20 % (1977) til 32 % (2007). Der er geografiske forskelle i valg af kvinder til Folketinget. Der vælges flere kvindelige kandidater i hovedstadsområdet end andre steder i landet (Christiansen, Møller & Togeby 2002: 79). Det samme urbaniserings-fænomen gør sig gældende i kommunalpolitik (Kjær Bach 2005; Christensen 2009; Kjær 2001).

Tabel 2 Kvinderepræsentation i Folketinget 1918–2007. Antal og andel (%) af kvinder opstillede/valgte til Folketinget og andelen mænd af valgte

År	Opstillede		Valgt		
	Kv		Kv		M
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Andel (%)
1918	41	10	4	3	97
1920I	18	4	3	2	98
1920II	17	4	3	2	98
1920III	19	4	3	2	98
1924	16	3	3	2	98
1926	16	3	3	2	98
1929	16	3	4	3	97
1932	17	3	4	3	97
1935	20	3	3	2	98
1939	30	4	3	2	98
1945	82	11	8	5	95
1947	87	11	13	9	91
1950	81	12	12	8	92
1953	81	11	14	8	92
1953	84	11	17	10	90
1957	74	10	15	9	91

Fortsættes……

År	Opstillede		Valgt		
	Kv		Kv		M
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Andel (%)
1960	104	12	17	10	90
1964	129	13	17	10	90
1966	137	13	19	11	89
1968	164	14	19	11	89
1971	140	16	30	17	83
1973	177	16	27	15	85
1975	198	18	28	16	84
1977	222	20	30	17	83
1979	238	22	42	24	76
1981	286	25	42	24	76
1984	299	26	47	27	73
1987	470	31	52	30	70
1988	367	31	55	31	69
1990	398	31	59	34	66
1994	278	30	59	34	66
1998	311	28	66	38	62
2001	289	29	67	38	62
2005	299	32	66	38	62
2007	260	32	66	38	62

Kilde: Borchorst & Dahlerup 2003: 238; Christensen 2009; Indenrigs- og Sundhedsministeriet

1.6 Kvindelige og mandlige kandidater efter partitilhørsforhold og valgte kvindelige og mandlige repræsentanter opdelt efter parti år 1994–2007

Som det fremgår af tabel 3, er der en vis variation i de forskellige danske partiers kønsfordeling i de parlamentariske grupper. Partierne Socialdemokraterne og Venstre har en tradition for at have en lavere andel af kvindelige politikere i den parlamentariske gruppe end Det Konservative Folkeparti og Det Radikale Venstre. Socialistisk Folkeparti fik som det første parti et flertal af kvinder i sin gruppe i perioden 1979–1981 (Borchorst & Dahlerup 2003: 239). Ellers har det ofte været Det Radikale Venstre, der har haft den største andel af kvinder (Christiansen, Møller & Togeby 2001: 49).

Tabel 3 Kvinder og mænd, opstillede og valgte kandidater til Folketinget. Opdelt efter parti, 1994, 2001 og 2007. Andel (%) og totalt antal

Parti	År	Opstillede			Valgt		
		Andel (%)		Totalt antal valda	Andel (%)		Totalt antal valda
		Kv	M		Kv	M	
Soc.dem.	1994	36	64	106	39	61	62
	2001	36	64	105	35	65	51
	2007	33	67	94	33	67	45
Rad.V.	1994	29	71	98	50	50	8
	2001	35	65	98	44	56	9
	2007	32	68	81	44	56	9
Kons.	1994	29	71	103	33	67	27
	2001	26	74	102	50	50	16
	2007	29	71	90	44	56	18
CD	1994	28	72	96	40	60	5
	2001	31	69	90	-	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-
SF	1994	31	69	103	23	77	13
	2001	32	68	103	33	67	12
	2007	42	58	91	48	52	23
DF	1994	-	-	-	-	-	-
	2001	22	78	101	41	59	22
	2007	29	71	83	36	64	25
Kr.dem.	1994	33	67	104	-	-	-
	2001	25	75	84	50	50	4
	2007	30	70	77	-	-	-
V	1994	28	72	99	31	69	42
	2001	29	71	96	36	64	56
	2007	29	71	93	33	67	45
FrP	1994	25	75	103	27	73	11
	2001	76	24	99	-	-	-
	2007	-	-	-	-	-	-
EL	1994	30	70	99	17	83	6
	2001	32	67	105	50	50	4
	2007	35	65	91	50	50	4
NA	1994	-	-	-	-	-	-
	2001	-	-	-	-	-	-
	2007	32	68	97	40	60	5

Kilde: Borchorst & Dahlerup 2003:238; Danmarks Statistik; Indenrigs- og Sundhedsministeriet
Bemærkning: Et 0 indikerer ingen valgte kandidater til Folketinget og en streg (–) indikerer, at partiet ikke opstillede kandidater til det pågældende valg.

Når det gælder kvindeandel blandt valgte parlamentarikere opdelt på parti ved det sidste valg i 2007, er der centrale forskelle mellem partierne på linje med situationen i f.eks. Finland og Norge. Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og partiet Venstre har ved valget i 2007 en kvindeandel under 40 % og en mandeandel på 60 % blandt de valgte parlamentarikere. De øvrige partier har en kvindeandel mellem 40–50 % og hermed en mandeandel på 50–60 %.

Alt i alt er udviklingen historisk gået i retning af, at der blandt medlemmer af Folketinget er flere unge og flere kvinder og bl.a. færre bønder og arbejdere. Der er ligeledes flere repræsentanter for en lille gruppe af politiske familier, der har tradition for at familiemedlemmer bliver politikere i flere generationer (Christiansen, Møller & Togeby 2001: 70).

1.7 Kønsbestemt stemmeafgivning: „the gender gap“

I løbet af 1980’erne og 1990’erne er køn i stigende grad blevet en skillelinje i dansk politik. Kønsforskellen i partivalg er ikke særligt stor, men den er meget stabil. De kønsbestemte forskelle er lidt højere end i de øvrige nordiske lande (Andersen & Goul Andersen 2003).

Tabel 4 dokumenterer, at dansk parlamentarisk politik er karakteriseret af kønsbestemt stemmeafgivning, og at der hermed eksisterer et „gender gap“ forstået på den måde, at der er forskelle i kvindelige og mandlige vælgeres stemmeafgivning. Danske kvinder er mere tilbøjelige til at stemme på partierne midt og til venstre på den politiske skala og mindre tilbøjelige til at stemme borgerligt (partierne Dansk Folkeparti, Det Konservative Folkeparti og Venstre) end mænd. Dette er også en tendens, man kender fra de øvrige nordiske lande med undtagelse af Finland, hvor kvinder har tendens til at stemme på ikke-socialistiske partier i højere grad end mænd (se Hart, Holli & Kovalainen i denne rapport). Bag kønsforskellene i partivalg synes først og fremmest at ligge en opsplitning på den økonomiske venstre-højre-dimension og på velfærdspolitikken. Dette peger på, at mændenes opbakning til velfærd og lighed svinder ind, mens kvindernes opbakning er usvækket (Andersen & Goul Andersen, 2003: 189–192).

Tabel 4 Kvindeandel (%) af vælgernes stemmer ved valgene til Folketinget, 1994–2007

Parti	1994	1998	2001	2005	2007
Minoritetspartiet	-	-	-	40	-
Enhedslisten	48	63	46	56	44
Socialistisk Folkeparti (SF)	62	60	62	59	58
Socialdemokraterne	52	50	60	56	58
Det Radikale Venstre	53	49	57	47	58
Ny Alliance	-	-	-	-	58
Centrumdemokraterne	60	63	58	58	-
Kristendemokraterne / Kristeligt Folkeparti	66	56	59	46	59
Venstre	47	44	48	46	46
Det Konservative Folkeparti	45	49	47	46	45
Fremskridtspartiet	35	57	27	-	-
Dansk Folkeparti	-	41	37	43	44

Kilde: Det danske valgprojekt 1998–2007; Goul Andersen & Borre 2003
Bemærkninger: En streg (–) indikerer, at partiet ikke opstillede til Folketingsvalg i det pågældende år. Tabellen opdeler de danske partier fra venstre mod højre: De tre øverste partier (Minoritetspartiet, Enhedslisten og SF) henhører under venstrefløjspartierne. Socialdemokraterne, Det Radikale Venstre og Centrumdemokraterne henhører under midterpartierne. Kristendemokraterne, Venstre, Det Konservative Folkeparti, Fremskridtspartiet og Dansk Folkeparti henhører under højrefløjspartierne. Partiet Ny Alliance var vanskeligt at placere i partiets begyndelse, men har siden defineret sit politiske ståsted på højrefløjen. Centrumdemokraterne stillede ikke op til Folketingsvalget 2007. Kristeligt Folkeparti skiftede navn til Kristendemokraterne i 2003. Fremskridtspartiet har været ikke repræsenteret i Folketinget siden 1999. Partiet stillede op til Folketinget i 2001, men ikke siden hen. Dansk Folkeparti kom i Folketinget første gang i 1998. Ny Alliance blev stiftet i 2007 og kom i Folketinget i 2007. Partiets navn blev ændret til Liberal Alliance i 2008.

1.8 Interne partiorganer i det danske Folketing (1991–2008)

Som det vil fremgå nedenfor, er der tale om en høj grad af vertikal arbejdsdeling i det danske Folketing. To illustrationer heraf er positionen som Folketingets formand, der i perioden 1991–2007 har været besat af et mandligt parlamentsmedlem (tabel 5), ligesom der overvejende er mand-

lige parlamentsmedlemmer i parlamentets formandskab (på danske kaldes dette for Folketingets Præsidium, se tabel 6). Der er med andre ord langt flere mandlige end kvindelige politikere i den vertikale politiske ledelse af det danske parlament.

Tabel 5 Formand for det danske parlament (Folketinget) opdelt på køn, 1991–2009

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2009
Køn	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M

Kilde: Hof & Stat, 1991–2007

Tabel 6 Repræsentation i parlamentets formandskab (Folketingets Præsidium). Opdelt på køn, 1990–2007

Post	1990	1994	1998	2001	2005	2007
Formand	M	M	M	M	M	M
1. Næstformand	M	M	K	M	M	M
2. Næstformand	M	M	M	M	M	M
3. Næstformand	K	K	K	M	M	M
4. Næstformand	K	K	M	K	M	M

Kilde: Hof & Stat, 1991–2007

Det er bemærkelsesværdigt, at andelen af kvindelige politikere i Folketingets formandskab falder fra 40 % i perioden 1990–1998 til 20 % i 2001 og 0 % i 2005–2007 (tabel 7).

Tabel 7 Andel (%) af kvinder og mænd i Folketingets formandskab, 1990–2007

År	Andel (%)	
	Kv	M
1990	40	60
1994	40	60
1998	40	60
2001	20	80
2005	0	100
2007	0	100

Kilde: Hof og Stat, 1991–2007

Tabel 8 Antal kvinder og mænd i ledelsen af Folketinget, 1990–2007

Position	1990		1994		1998		2001		2005		2007	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Formand for FT	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1
Næstformænd	2	4	2	4	2	4	1	4	0	4	0	4
Formand FT stående udvalg	u	u	5	30	8	27	11	30	14	30	11	29
Næstformand FT stående udvalg	u	u	9	30	10	27	14	30	12	30	13	29
Formand partigruppe	3	8	0	7	0	9	1	7	2	6	1	7
Pol. Ordfører	2	7	0	6	4	8	3	7	3	5	3	5
Næstformand	2	8	1	6	2	8	3	7	4	6	1	6
Sekretær	3	8	5	7	6	9	3	6	2	6	2	6
Gruppebestyrelse	18	52	17	48	22	51	16	47	13	33	14	37
Total andel kvinder og mænd %	-	-	22	78	27	73	27	73	29	71	27	73

K: kvinder, M: mænd, u: Ukendt
Kilder: Folketingets Årbøger, 1990–2008 og partiernes sekretariater

Hvis vi betragter den samlede vertikale ledelse af det danske parlament i perioden 1990–2007 (tabel 8), tegner der sig et billede af en institution, som i hele perioden har under 30 % kvinder i ledelsespositioner som formand og næstformand for Folketinget, for de stående udvalg i Folketinget og for de enkelte partier samt posten som politisk ordfører, partisekretær og medlem af de enkelte partiers gruppebestyrelser. Der er dog tale om en langsom stigning i andelen af kvinder i tidsperioden.

Den danske eliteundersøgelse (Christiansen, Møller & Togeby 2001) konkluderer, at der ser ud til at ske en polarisering mellem Folketingets elite og de menige medlemmer, hvor eliten på skift besætter poster i regering og i partiledelser (ibid. s. 70).

1.9 Kønsfordeling blandt formænd og næstformænd for Folketingets stående udvalg 1991–2008

Et andet aspekt af den vertikale arbejdsdeling i Folketinget omhandler kønsfordelingen blandt formænd og næstformænd for parlamentets stående udvalg i perioden 1991–2008. Her er der især tale om en væsentlig ændring i andelen af kvindelige og mandlige formænd, som peger i retning af en mindre skæv kønsfordeling.

Udviklingen i kvindeandel blandt formændene for Folketingets stående udvalg har bevæget sig fra 13–16 % i 1991–1994 til 25–35 % i 1994–99 og 37–51 % i 1999–2007. Andelen af kvindelige udvalgsformænd i det danske Folketing synes at være højere end eller i hvert fald på højde med andelen af i Finland og Norge.

Vi har ikke studeret, hvilke stående udvalg kvindelige og mandlige parlamentarikere har været og er udvalgsformænd – og næstformænd for i det danske Folketing, som det fx er tilfældet i den finske rapport. Finske studier (Forstén 2005) peger i retning af, at kvindelige politikere bliver valgt til formænd for parlamentariske udvalg, der traditionelt har en høj andel af kvindelige medlemmer.

Udviklingen i kvindeandelen blandt næstformændene viser et lidt andet billede. I perioden 1991–1998 er kvindeandelen 20–40 %, og fra 1999–2008 er kvindeandelen blandt næstformændene generelt 40–60 %.

Tabel 9 Kvinder og mænd som formænd og næstformænd for parlamentets stående udvalg (Folketingets stående udvalg), 1991–2008. Antal, andel (%) og totalt antal

Folketingsår	Position	Antal		Andel (%)		Totalt antal
		Kv	M	Kv	M	
1991/92	Formænd	4	26	13	87	30
	Næstformand	6	24	20	80	30
1992/93	Formænd	5	24	17	83	29
	Næstformand	9	20	31	69	29
1993/94	Formænd	5	25	17	83	30
	Næstformand	9	21	30	70	30
1994/95	Formænd	10	19	34	66	29
	Næstformand	8	21	28	72	29
1995/96	Formænd	9	20	31	69	29
	Næstformand	10	19	34	66	29
1996/97	Formænd	7	21	25	75	28
	Næstformand	11	17	39	61	28
1997/98	Formænd	8	19	30	70	27
	Næstformand	10	17	37	63	27
1998/99	Formænd	10	18	36	64	28
	Næstformand	17	11	61	39	28
1999/00	Formænd	11	18	38	62	29
	Næstformand	15	14	52	48	29
2000/01	Formænd	11	16	41	59	27
	Næstformand	15	12	56	44	27
2001/02	Formænd	11	19	37	63	30
	Næstformand	14	16	47	53	30
2002/03	Formænd	14	16	47	53	30
	Næstformand	11	19	37	63	30
2003/04	Formænd	16	15	52	48	31
	Næstformand	12	19	39	61	31
2004/05	Formænd	14	16	47	53	30
	Næstformand	12	18	40	60	30
2005/06	Formænd	10	19	34	66	29
	Næstformand	15	14	52	48	29
2006/07	Formænd	11	18	38	62	29
	Næstformand	15	14	52	48	29
2007/08	Formænd	11	18	38	62	29
	Næstformand	13	16	45	55	29

Kilde: Hof og Stat 1991–2008; Folketingets årbøger 1991–2008

1.10 Kønsfordelingen i Folketingets stående udvalg 1991–2004

Det danske Folketing har en lang række stående udvalg – mange flere end det f.eks. er tilfældet i Finland og Norge. En vigtig del af det politiske arbejde foregår i disse parlamentariske udvalg, som derfor har en central betydning i relation til politisk indflydelse i form af politiske debatformer og forberedelse og kontrol af politiske initiativer (Holli & Saari 2009). Det er derfor også bemærkelsesværdigt, at opgørelsen over kønsfordelingen i Folketingets stående udvalg er karakteriseret af mangelfulde, officielle danske data.[6]

[6] Vi har derfor ikke kunne indhente disse data fra „Folketingets Oplysning" eller andre officielle kilder. Optælling af kønsfordelingen i Folketingets stående udvalg (af formænd, næstformænd og medlemmer) er fortaget manuelt på baggrund af kalenderen Hof & Stat. Indsamlingen er delvist kompliceret af, at registreringen efter 2004 er opgjort elektronisk. Disse data har det ikke været mulige at indsamle systematisk i projektperioden, hvilket betyder, at optællingsperioden dækker 1991–2004.

Tabel 10 Kvinder og mænd i Folketingets stående udvalg* 1991–2004. Antal og andel (%)

Udvalg*	1991/92				1997/98				2003/04			
	Antal		Andel (%)		Antal		Andel (%)		Antal		Andel (%)	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Det Udenrigspolitisk Nævn	3	14	18	82	3	14	18	82	4	13	24	76
Udvalget til valgs prøvelse	9	8	53	47	7	10	41	59	7	10	41	59
Finansudvalget	3	14	18	82	4	13	24	76	4	13	24	76
Politisk-økonomisk udvalg	3	14	18	82	6	11	35	65	6	11	35	65
Udvalg for miljø og fysisk planlægning	6	11	35	65	9	8	53	47	6	11	35	65
Forsvarsudvalget	5	12	29	71	3	14	18	82	0	17	0	100
Udvalg for landbrug, fiskeri og fødevarer	3	14	18	82	6	11	35	65	4	13	24	76
Skatteudvalget	5	12	29	71	7	10	41	59	5	12	29	71
Det energipolitiske udvalg	4	13	24	76	6	11	35	65	6	11	29	71
Arbejdsmarkedsudvalget	6	11	35	65	7	10	41	59	6	11	29	71
Erhvervsudvalget	6	11	35	65	7	10	41	59	6	11	35	65
Kommunaludvalget	4	13	24	76	6	11	35	65	7	10	41	59
Boligudvalget	7	10	41	59	10	7	59	41	8	9	47	53
Forskningsudvalget	7	10	41	59	6	11	35	65	-	-	-	-
Indfødsretsudvalget	9	8	53	47	6	11	35	65	7	10	41	59
Kirkeudvalget	7	10	41	59	9	8	53	47	9	8	53	47
Kulturudvalget	8	9	47	53	5	12	29	71	8	9	47	53
Socialudvalget	11	7	65	35	7	10	41	59	12	5	71	29
Uddannelsesudvalget	7	10	41	59	7	10	41	59	10	7	59	41
Retsudvalget	9	8	53	47	7	10	41	59	7	10	41	59
Sundhedsudvalget	11	6	65	35	10	7	59	41	10	7	59	41
Trafikudvalget	3	14	18	82	3	14	18	82	2	15	12	88
Europaudvalget	-	-	-	-	6	11	35	65	8	9	47	53
Udenrigsudvalget	6	11	35	65	7	10	41	59	6	11	35	65

* Alle udvalg har 17 medlemmer.
Kilde: Folketingets Årbøger, 1992–2004

Tabellen beskriver kønsfordelingen i en væsentlig del af Folketingets stående udvalg i udvalgte år (1991–1992; 1997–1998; 2003–2004). Udvalg, som ikke er inkluderet i denne tabel er bl.a. de udvalg, som ikke har fungeret i hele tidsperioden.[7]

Tabel 10 illustrerer videre, at der er tale om horisontal kønssegregering i de parlamentariske udvalg på linje med konklusionerne i de finske og norske rapporter (se Hart, Holli & Kovalainen og Langvasbråten i denne rapport). Visse udvalg har en relativt høj grad af kvinderepræsentation over 40 % som f.eks. Boligudvalget, Kirkeudvalget, Kulturudvalget og Socialudvalget. Andre udvalg er i hele tidsperioden karakteriseret af

[7] De ikke medtagne udvalg er følgende: Udvalget for Forretningsorden, Underudvalg for Forretningsorden, Markedsudvalget, Tilsynet med Folketingets bibliotek, Tilsynet Grundlovens § 71, Sikkerhedspolitisk Udvalg, Udvalget vedr. Grønslandslove, Udvalget vedr. bæredygtig landbrugsudvikling, Udvalget vedr. borgernes rettigheder, Udvalget vedr. analyse af demokrati i Danmark, Udvalget til prøvelse af valgene, Det særlige undersøgelsesudvalg, Udvalget for udlændinge og integrationspolitik, Udvalget for Videnskab og Teknologi, Udvalget vedr. Færøerne, Udvalg til behandling af grundlovsforslag.

en høj grad af mandsdominans over 70 % som f.eks. Det Udenrigspolitiske Nævn, Finansudvalget og Forsvarsudvalget.

Hvis vi anvender en klassificering af Folketingsudvalgene på linje med den, som er brugt i den norske rapport, bliver den horisontale kønsfordeling i udvalgsstrukturen synlig. Denne klassificering bygger på Nina Hallbergs studie af den norske udvalgsstruktur fra 1945–2001 (Hallberg 2003). Hallberg karakteriserer udvalg med under 30 % kvinder som mandsdominerede, udvalg med 31–40 % som kønsbalancerede og udvalg med en høj grad af kvinder (over 41 %). Vi har valgt at følge denne klassificering, selvom det kan diskuteres, om man kan bruge termen 'kønsbalanceret' om udvalg med 31–40 % kvindelige medlemmer.

I relation til de danske data giver dette følgende billede, som bygger på tabel 10 og de 24 folketingsudvalg, som er inddraget i tabellen.[8]

1.10.1 Mandsdominerede udvalg

Danske folketingsudvalg med under 30 % kvinderepræsentation 1991–2004:

- Det Udenrigspolitiske Nævn
- Finansudvalget
- Forsvarsudvalget
- Udvalget for Landbrug, Fiskeri og Fødevarer
- Det energipolitiske udvalg
- Trafikudvalget

1.10.2 Kønsbalancerede udvalg

Danske folketingsudvalg med 31–40 % kvinderepræsentation 1991–2004:

- Politisk-økonomisk udvalg
- Udvalget for miljø og fysisk planlægning
- Skatteudvalget
- Arbejdsmarkedsudvalget
- Erhvervsudvalget
- Kommunaludvalget
- Forskningsudvalget
- Udenrigsudvalget

1.10.3 Udvalg med høj grad af kvinderepræsentation

Danske folketingsudvalg fra 41 % kvinderepræsentation 1991–2004:

- Udvalg til valgs prøvelse
- Boligudvalget
- Indfødsretsudvalget

[8] I de tilfælde, hvor kvinderepræsentationen i et givent udvalg ligger mellem to klassificeringer er udvalget kategoriseret på baggrund af et gennemsnit af de tre årstal.

- Kirkeudvalget
- Kulturudvalget
- Socialudvalget
- Uddannelsesudvalget
- Retsudvalget
- Sundhedsudvalget
- Europaudvalget

1.11 Danske medlemmer af EU-Parlamentet (MEP) 1979–2009

Den danske kvinderepræsentation i EU-parlamentet er gradvist vokset siden slutningen af 1970'erne. Fra at have ligget på 25 % i valgperioden 1979–1984 har den siden da ligget over 35 %. Kvinderepræsentationen stiger til 44 % i perioden 1984–1989, falder til 38 % i perioden 1989–1994, stiger igen til 44 % ved valget 1994–1999 og falder til 35 % (1999–2004) (Borchorst & Dahlerup 2003: 246). Ved EU-parlamentsvalget i juni 2009 var andelen af opstillede kandidater på 38 % kvinder og 62 % mænd. Blandt de valgte parlamentsmedlemmer er repræsentationen 46 % kvinder og 54 % mænd (tabel 11).

Når det gælder repræsentation af kvinder i EU-parlamentet for valgperioden 2009–2014, er det især partierne Socialdemokraterne, Socialistisk Folkeparti (SF) og Dansk Folkeparti (DF), som har en høj andel af kvinder.

Tabel 11 Kvinder og mænd, opstillede og valgte kandidater ved EU-parlamentsvalget. Opdelt efter parti, 2009. Antal, andel (%) og totalt antal

Parti	Opstillede					Valgte				
	Antal		Andel (%)		Totalt Antal	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Soc.dem.	3	7	30	70	10	2	2	50	50	4
Rad.V.	5	8	38	62	13	0	0	0	0	
Kons.	4	8	33	67	12	0	1	0	100	1
CD	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
DRF	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
SF	7	6	54	46	13	2	0	100	0	2
Junibevægelsen	3	4	43	57	7	-	-	-	-	
Kr.dem.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Folkebevægelsen	8	12	40	60	20	0	1	0	100	1
DF	5	5	50	50	10	1	1	50	50	2
V	4	10	29	71	14	1	2	33	66	3
VS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Liberal Alliance	0	3	0	100	3	0	0	0	0	
I alt	*39*	*63*	*38*	*62*	*102*	*6*	*7*	*46*	*54*	*13*

Kilde: Danmarks Statistik 2009 http://www.dst.dk/valg/Valg1191212/other/Kandidatstatistik.pdf
Bemærkning: Et 0 indikerer ingen valgte kandidater til Folketinget og en streg (–) indikerer, at partiet ikke opstillede kandidater til det pågældende valg.

1.12 Statsministre og ministre – kønsfordeling 1972–2009

I Folketinget kan man udskille to ledelsesgrupper i form af regeringen og en gruppe af top politikere (den enkelte parlamentariske partigruppens formand og medlemmer af centrale stående udvalg). De danske regeringer er karakteriseret af relativt mange mandlige politikere og ministre. Der er generelt tale om færre kvinder i de politiske positioner, som er udpegede af en regeringsleder (statsminister) end i de positioner, hvor til den enkelte politiker vælges demokratisk. Flere kvinder vælges ind i Folketinget end i dansk kommunalpolitik, ligesom der er relativt flere kvinder i regeringen, end der er kvindelige borgmestre (Christiansen, Møller & Togeby 2002: 77–79).

Tabel 12 Danmarks statsministre, 1972–2009. Køn, parti og navn

	1972–1973	1973–1975	1975–1982	1982–1993	1993–2001	2001–2009
Køn	M	M	M	M	M	M
Parti	Soc.dem.	Venstre	Soc.dem.	Kons.	Soc.dem.	Venstre
Navn	Anker Jørgensen	Poul Hartling	Anker Jørgensen	Poul Schlüter	Poul Nyrup Rasmussen	Anders Fogh Rasmussen (2001–2009)/ Lars Lykke Rasmussen (2009–)

Kilde: Statsministeriet http://www.stm.dk

1.13 Kvindelige og mandlige ministre, 1924–2009

Danmark har endnu ikke haft en kvindelig statsminister (tabel 12), men siden 1947 har alle danske regeringer haft mindst én kvindelig minister (Borchorst & Dahlerup 2003: 241). Andelen af kvindelige ministre har ligget over 25 % siden 1993 (tabel 13), hvilket er noget lavere end andelen af kvindelige ministre i f.eks. Finland, Norge og Sverige. Ved den sidste regeringsdannelse i foråret 2009 bevægede andelen af kvindelige ministre sig for første gang over 40 %, idet otte ud af 19 ministre er kvinder.

Det ser ud til, at der er overensstemmelse mellem de ministerområder, som har været besat af få eller ingen kvindelig minister og de stående udvalg i Folketinget, der siden 1991 har haft en kvindeandel på under 30 %. Hvis vi går tilbage til tabel 10 i afsnit 2.10, er følgende udvalg karakteriseret som 'mandsdominerede udvalg'.

1.14 Mandsdominerede udvalg

Danske folketingsudvalg med under 30 % kvinderepræsentation 1991–2004:

- Det Udenrigspolitiske Nævn
- Finansudvalget
- Forsvarsudvalget
- Udvalget for Landbrug, Fiskeri og Fødevarer
- Det energipolitiske udvalg
- Trafikudvalget

I relation til tabel 10 afspejler de mandsdominerede udvalg i Folketinget ligeledes de ministerområder, der aldrig har eller kun i enkelte tilfælde har været besat af en kvindelig minister.

1.15 Mandsdominerede ministerområder

- Udenrigsministeriet: har aldrig haft en kvindelig minister
- Finansministeriet: har haft én kvindelig minister (december 2000–november 2001), som blev udnævnt i forbindelse med en ministerrokade og derfor ikke optræder i tabel 10
- Forsvarsministeriet: har aldrig haft en kvindelig minister
- Landbrugs- Fiskeri- og Fødevareministeriet: siden 1996 har Landbrugs- og Fiskeriministeriet været samlet under ministerområdet for Fødevareministeriet. Der har været én kvindelig landbrugsminister (marts 1986–september 1987) og ingen kvindelig fiskeriminister. Siden 1996 har der været fem fødevareministre; heraf har tre været kvinder (februar 2000–november 2001, november 2001–februar 2004, september 2007–)
- Energiministeriet (ministerområde i perioden 1979–1994): har haft én kvindelig minister fra 1990–1993
- Trafikministeriet/Transportministeriet: har haft én kvindelig minister (november 2007–september 2008)

Kilde: http://da.wikipedia.org/wiki, http://da.wikipedia.org/wiki/Danske_udenrigsministre, http://da.wikipedia.org/wiki/Danske_finansministre, http://da.wikipedia.org/wiki/Danske_forsvarsministre, http://da.wikipedia.org/wiki/Danske_landbrugsministre, http://da.wikipedia.org/wiki/Energiminister, http://da.wikipedia.org/wiki/Danske_trafikministre

Tabel 13 Ministre i danske regeringer 1924–2009. Regerende parti, antal, andel (%) og totalt antal, samt ministerier med kvindelig minister

År	Parti/-er	Ministrar					Ministerier med kvindelig minister
		Antal		Andel (%)			
		Kv	M	Kv	M	Tot ant	
1924	Soc.dem.	1	10	9	91	11	Undervisning
1935	Soc.dem., Rad.V.	0	12	0	100	12	
1947	Soc.dem.	1	16	6	94	17	Uden portefølge
1950	Venstre, Kons.	1	12	8	92	13	
1955	Soc.dem.	2	12	14	86	14	Handel/Industri, Kirke
1966	Soc.dem.	2	17	11	89	19	Familieanliggende, Kultur
1968	Rad.V., Venstre, Kons.	1	16	6	94	17	Social
1971	Soc.dem.	2	17	11	89	19	Kirke, Social
1975	Soc.dem.	2	18	10	90	20	Social, Undervisning
1982	Kons., Venstre, CD, Kr.dem.	4	17	19	81	21	Arbejde, Indenrigs, Kirke, Kultur
1987	Kons., Venstre, CD, Kr.dem.	3	19	14	86	22	Kirke, Social, Sundhed
1993	Soc.dem, Rad.V., CD, Kr.dem.	8	16	33	67	24	Arbejde, Indenrigs, Justits, Kultur, Samordning, Social, Udvikling, Økonomi
1994	Soc.dem., Rad.V., CD	7	13	35	65	20	Økonomi/ Nordisk, Erhverv, Indenrigs/ Kirke, Arbejde, Kultur, Social, Sundhed
1996	Soc.dem., Rad.V.	5	14	26	74	19	Økonomi/ Nordisk, Sundhed/ Indenrigs, Arbejde, Forskning, Social
1998	Soc.dem., Rad.V.	7	13	35	65	20	By- og bolig, Erhverv, Kultur, Social, Trafik, Undervisning/ kirke, Økonomi/Nordisk
2001	Venstre, Kons.	5	13	28	72	18	Fødevarer, Justits, Kirke, Social, Undervisning
2005	Venstre, Kons.	6	13	32	68	19	Justits, Udviklingsbistand, Social/Ligestilling, Miljø/Nordisk, Flygtninge, Indvandrere og Integration, Familie /Forbrug
2007	Venstre, Kons.	7	12	37	63	19	Justits, Velfærd/ Ligestilling, Udviklingsbistand, Fødevarer, Klima / Energi, Transport, Kirke/ Flygtninge, Indvandrere og Integration
2009	Venstre, Kons.	8	11	42	58	19	Økonomi/ Erhverv, Beskæftigelse, Kultur. Udviklingsbistand, Fødevarer, Klima / Energi, Kirke/ Flygtninge, Indvandrere og Integration, Indenrigs/ Social

Kilde: Borchorst & Dahlerup, 2003, Hof & Stat, 2007, http://www.folketinget.dk/default.asp?id={C6F9DEA6-AA01-4F9B-915B-3CD98FD631DA}

Bemærkning: nogle ministres portefølje dækker over flere ministerier. Derfor er der ikke nødvendigvis sammenfald mellem antallet af kvindelige ministre og det opførte antal ministerier med kvindelig minister i tabellen. Kategorien 'antal ministre' er antallet af personer i regeringen – ikke antallet af ministerier. Opgørelsen dækker data over regeringens sammensætning på udnævnelsestidspunktet og ikke de ændringer, som er foretaget i løbet af den pågældende regeringsperiode. Der er derfor ikke taget højde for efterfølgende ændringer i ministerlisten. Inden for en given regeringsperiode.

1.16 Kønsfordeling i regeringens koordinationsudvalg 1990–2009

Kvindeandelen i den danske regerings mest magtfulde ministerudvalg, Koordinationsudvalget, har varieret over årene (tabel 14). Koordinations-

udvalget er et fast regeringsudvalg, der behandler større væsentlige initiativer og sager fra regeringen, herunder bl.a. større regeringsudspil og lovforslag. Udvalget består for øjeblikket af en række faste ministre (statsministeren, økonomi- og erhvervsministeren, udenrigsministeren, finansministeren, justitsministeren, forsvarsministeren, skatteministeren, klima – og energiministeren) (www.amvab.dk/sw3969.asp).

Udover de ministre, der sidder i udvalget, vil andre ministre med punkter på mødedagsordenen blive inddraget i møderne. Ud over koordinationsudvalget eksisterer der i øjeblikket fem faste regeringsudvalg: Økonomiudvalget, Sikkerhedsudvalget, Ansættelsesudvalget, Udenrigspolitisk Udvalg, samt Udvalget vedrørende Det Europæiske Råd og større udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørgsmål. Der findes dog ikke tidsserier over disse udvalg, og det har derfor ikke været muligt at indsamle data over kønsfordelingen i de faste regeringsudvalg til rapporten.

Tabel 14 Kvinder og mænd i regeringens koordinationsudvalg, 1990–2009. Regerende parti, antal, andel (%) og totalt antal

År	Regeringspartier	Antal		Andel (%)		Antal ministre i udvalg
		Kv	M	Kv	M	
1990	Kons., Venstre	0	6	0	100	6
1993	Kons., Venstre	2	4	33	66	6
1994	1993–1994: Soc.dem., Rad.V., CD og Kr.dem. 1994–1996: Soc.dem., Rad.V. og CD	2	2	50	50	4
1998	1996–2001: Soc.dem., Rad.V.	2	4	33	67	6
2001	Venstre, Kons.	1	5	17	83	6
2005	Venstre, Kons.	1	7	13	87	8
2007	Venstre, Kons.	2	6	25	75	8
2009	Venstre, Kons.	2	6	25	75	8

Kilde: Statsministeriet http://www.stm.dk
Bemærkninger: opgørelsen er lavet ved tidspunktet for konstitueringen af en given regering.

1.17 Kønsfordelingen på chefniveau i den danske centraladministration (i ministeriernes departementer 1991–2008)

Den første kvindelige embedsmand i den danske centraladministration blev udnævnt i 1920, men det varede længe, inden kvinderne begyndte at besætte top-poster i det statslige hierarki (Christiansen, Møller & Togeby 2002: 80). Top-embedsmænds positioner er magtfulde, idet de er ansvarlige for betjening af en given regering; fx i forhold til forberedelse af politiske beslutninger og disses gennemførelse. I de sidste år er udviklingen gået hurtigere, men der er stadigvæk en betydelig underrepræsentation af kvinder blandt top-embedsmænd (ibid.).

Som det fremgår af tabel 15, er andelen af kvindelige chefer på de højeste løntrin relativt lav. Tal fra den danske magtudredning dokumenterer, at kvindernes andel af akademikerne i centraladministrationen har rundet 40 %, men at kvindernes andel af chefstillingerne er langt lavere (Nexø Jensen 2002: 54). Der er med andre ord en stigende vertikal kønssegrege-

ring jo længere op, man kommer på lønskalaen. Dette gælder både de lavere og højere chef-niveauer (som i dansk sammenhæng er karakteriseret ved kategorien 'løn rammer').

Hvis vi kikker samlet på antallet af chefer på tværs af de forskellige løntrin i et givent år, stiger kvindeandelen fra 18 % i 1996 til 26 % i 2008 (tabel 15). Der er altså tale om en gradvis stigning. Det er dog her værd at bemærke, at antallet af chefer inden for de højere lønrammer er forholdsvist lille, og at der er meget få kvinder inden for disse i hele tidsperioden. Dette betyder, at en enkelt persons udnævnelse kan ændre procentsatsen væsentligt. Den høje andel af mænd i centraladministrationen afspejles også i andelen af kvindelige ambassadører og ambassadører ved øvrige internationale organisationer (se nedenfor). Pga den begrænsede tidsramme for dette projekt, har ikke været muligt at indsamle viden om, hvordan de kvindelige chefer fordeler sig inden for de forskellige departementer og fagministerier.

Den skæve kønsbalance på chefniveau i centraladministrationen, som dokumenteres i denne rapport, er i overensstemmelse med data fra den danske magtudredning (Nexø Jensen 2002). Her dokumenteres det bl.a., at nogle ministerier har en monotont stigende kvindeandel, mens den i flertallet af ministerier bevæger sig op og ned. Endeligt er der visse ministerier, hvor kvindeandelen stort set har været uændret siden starten af 1980'erne og undersøgelsesperioden ud (2001) (ibid. p. 54).

Tabel 15 Kvinder og mænd som chefer i departementerne fordelt på lønrammer, 1996–2008. Antal og andel (%)

Lønrammer	1996		1999		2005		2008	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
37	72	259	76	250	81	208	94	221
38	10	90	18	87	15	85	23	77
39	1	20	2	21	2	15	1	12
40	1	18	1	18	1	13	1	13
41	1	5	0	6	0	9	1	12
42	0	4	0	5	0	7	0	6
I alt antal	85	396	97	387	99	337	120	341
I alt andel (%) chefer	18	82	20	80	23	77	26	74

Kilde: Personalestyrelsen; Forhandlingsdatabasen 2009[9]
Kommentar: De forskellige lønrammer under staten defineres på følgende måde: En chef er en person i lønramme 37–42.

I forhold til Norge og Finland er den danske andel af kvindelige topembedsmænd noget lavere.

[9] Tallene er trukket fra Personalestyrelsens database og kun anvendt fra denne kilde. Vi ønsker at takke Personalestyrelsen for at lavet denne kørsel til projektet. Tallene er trukket således, at de afbilleder status på det samme tidspunkt hvert år. Tallene dækker kun ansatte i departementerne (og hermed ikke styrelser, direktorater etc.), men det varierer, hvilke institutioner, som det enkelte ministerium definerer som hørende under et givent departement. Uddannelsesministeriet tæller eksempelvis en del mere med end de øvrige ministerier, idet dette ministerium medregner direktorater, styrelser mv. til den departementale enhed. Vi har valgt ikke at inddrage den anden mulige datakilde til tabellen, som kunne have været kalenderen Hof & Stat. Dette hænger sammen med, at tallene fra Personalestyrelsen og Hof & Stat ikke er umiddelbart sammenlignelige, da de ikke er trukket på samme tidspunkt hvert år.

1.18 Kønsfordeling i den danske udenrigstjeneste[10]

I relation til den danske udenrigstjeneste og Danmarks øvrige internationale positioner er en central sondring den mellem valgte politiske repræsentanter til politiske institutioner og udpegede ambassadører og generalkonsuler i karrierestillinger i centraladministrationen.[11] Kønsfordelingen er langt mere skæv i de administrativt udpegede positioner end i de positioner, som besiddes af parlamentarisk valgte (se nedenfor).

Nexø Jensens analyse af akademikere og chefer ansat i den danske centraladministration (2002) understreger som nævnt ovenfor, at der er store variationer mellem de enkelte ministerier i relation til andelen af kvinder. I Nexø Jensens opgørelse over ansatte akademikere i centraladministrationen ligger Udenrigsministeriet generelt relativt lavt med kvinders andel af akademikerstillinger på 25 % i 1994 og 32 % i 2001 (ibid. p. 55). Når det gælder kvindelige chefer i procent af samtlige chefer i lønramme 37–42, er der i 1994 6 % og i 2001 22 % kvindelige chefer i Udenrigsministeriet med en relativt lav andel af kvindelige chefer i de højeste lønrammer (ibid. p. 58).

Der er altså tale om en høj grad af vertikal kønssegregering i Udenrigsministeriet. I relation til kønsfordelingen blandt de danske ambassadører har kvindeandelen bevæget sig fra 1–5 % i 1991–2001 til 8–15 % i 2002–2009 (tabel 16). Der er ligeledes tale om en stigning i andelen af kvindelige ambassadører i samme tidsperiode i Finland og Norge, som dog ligger på et højere niveau, end det er tilfældet for det danske diplomati (se Hart, Holi & Kovalainen og Langvasbråten i denne rapport). Det vil kræve flere kvalitative analyser af forstå den relativt lave andel af kvindelige ambassadører til både ambassader og til andre internationale organisationer.

---

[10] Det danske udenrigsministerium har ikke data over kønsfordelingen i udenrigstjenesten og øvrige internationale positioner fra før 1999. Disse data har vi derfor optalt manuelt til denne rapport. Vi ønsker at takke Udenrigsministeriet for at have bidraget med data for 1999–2008 til projektet. Tallene fra perioden 1991–1998 har vi selv indhentet i kalenderen Hof & Stat 1991–1998. Disse to datakilder (Udenrigsministeriets egne data og kalenderen Hof & Stat) giver desværre mulighed for enkelte uoverensstemmelser med hensyn til totaler. Eksempelvis er der stor forskel i antallene af generalkonsuler i hhv. tidsperioden 1991–1998 (manuel optælling) og perioden 1999–2009 (Udenrigsministeriets egne tal). Dette skyldes de forskelligartede opgørelsesmetoder. I relation til optælling af ambassadørerne er fejlmarginen væsentlig mindre (http://www.um.dk)

[11] En ambassadør defineres på dansk på følgende måde: Chef for en diplomatisk repræsentation eller for en stats faste delegation, mission eller repræsentation ved en international organisation, fx FN, NATO og EU. De højest placerede tjenestemænd i Udenrigsministeriet får ofte tillagt titel af ambassadør, uanset om de har gjort tjeneste som sådan. En ambassadør varetager alle forefaldende opgaver til forskel fra en ambassadør i særlig mission, der udsendes for at løse en bestemt og afgrænset opgave (Den store danske; Gyldendals åbne encyklopædi http://www.denstoredanske.dk). En generalkonsul defineres som en „udsendt konsul, der har ledelsen af en stats konsulrepræsentation i et fremmed land“ (Den store danske; Gyldendals åbne encyklopædi http://www.denstoredanske.dk).

Tabel 16 Kvinder og mænd bland danske ambassadører, 1991–2009. Antal, andel (%) og totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1991	1	64	2	98	65
1992	1	62	2	98	63
1993	0	72	1	99	72
1994	1	71	1	99	72
1995	2	65	3	97	67
1996	4	65	6	94	69
1997	4	65	6	94	69
1998	4	66	6	94	69
1999	3	66	4	96	69
2000	2	69	3	97	71
2001	3	70	4	96	73
2002	6	70	8	92	76
2003	6	64	9	91	70
2004	5	66	7	93	71
2005	6	71	8	92	77
2006	9	73	11	89	82
2007	9	72	11	89	81
2008	12	78	13	87	90
2009	13	76	15	85	89

Kilde: Hof og Stat, 1991–1998/Manuel optælling,
Udenrigsministeriets egne tal 1999–2009

Tabel 17 dokumenterer de danske generalkonsuler i tidsperioden 1999–2008 opdelt på køn og viser, at ganske få kvinder besidder disse positioner i regi af det danske udenrigsministerium.

Tabel 17 Kvinder og mænd bland danske generalkonsuler, 1991–2009. Antal, andel (%) og totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1991	0	69	0	100	69
1992	1	68	1	99	69
1993	1	67	2	98	68
1994	1	69	1	99	70
1995	1	77	1	99	78
1996	1	71	1	99	72
1997	2	68	3	97	70
1998	2	66	3	97	68
1999	0	5	0	100	5
2000	0	10	0	100	10
2001	0	8	0	100	8
2002	0	7	0	100	7
2003	0	5	0	100	5
2004	0	4	0	100	4
2005	0	4	0	100	4
2006	0	4	0	100	4
2007	0	4	0	100	4
2008	0	3	0	100	3
2009	1	2	33	67	3

Kilde: Hof og Stat, 1991–1998/Manuel optælling, Udenrigsministeriets egne tal 1999–2009

1.19 Repræsentation ved internationale organisationer

Der er store forskelle i kønsfordelingen mellem politiske institutioner og organisationer, hvortil der udpeges parlamentarikere og dem, hvortil der udpeges top-embedsmænd. Der er langt større kvindeandel blandt delegationer af parlamentarikere end blandt top-embedsmænd udsendt til internationale ambassadørposter.

Et eksempel herpå er Nordisk Råds parlamentariker-delegation, som har en kvinderepræsentation af danske delegerede, der i store træk afspejler andelen af kvinder i Folketinget (tabel 18) og Europarådets parlamentariker-delegation, der ligeledes har haft en stigende kvindeandel og de senere år har haft flere kvindelige end mandlige delegerede (tabel 20). Til gengæld har Nordisk Ministerråds danske samarbejdsminister (som regel med titlen minister for nordiske anliggender) været besat af en kvinde i ti ud af de 17 år, som dataindsamlingen rummer (tabel 19).

Tabel 18 Kvinder og mænd bland Nordisk Råd parlamentarikerdelegation, danske delegerede, 1991–2007. Antal, andel (%) og totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1991	5	11	31	69	16
1992	5	13	28	72	18
1993	5	11	31	69	16
1994	4	14	22	78	18
1995	7	9	44	56	16
1996	5	11	31	69	16
1997	5	11	31	69	16
1998	6	10	38	62	16
1999	5	11	31	69	16
2000	5	11	31	69	16
2001	6	10	38	62	16
2002	5	11	31	69	16
2003	6	10	38	62	16
2004	6	10	38	62	16
2005	7	9	44	56	16
2006	6	10	38	62	16
2007	5	8	38	62	13

Kilde: Hof og Stat, 1991–2007

Bemærkninger: tallene er så små, at selv få personer giver store procentvise ændringer

Tabel 19 Nordisk Ministerråd, 1991–2007. Kønsfordeling for danske samarbejdsministre (Den danske minister for nordiske anliggender)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Køn	M	M	M	K	K	K	K	K	K	K	K	M	M	M	M	K	K

Kilde: Hof & Stat 1991–2007

Tabel 20 Kvinder og mænd i Europarådet: parlamentarikerdelegation, danske delegerede, 1991–2007. Antal, andel (%) og totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1991	0	5	0	100	5
1992	0	5	0	100	5
1993	2	3	40	60	5
1994	2	3	40	60	5
1995	3	2	60	40	5
1996	3	2	60	40	5
1997	4	1	80	20	5
1998	4	1	80	20	5
1999	4	1	80	20	5
2000	3	2	60	40	5
2001	4	1	80	20	5
2002	3	2	60	40	5
2003	2	3	40	60	5
2004	2	3	40	60	5
2005	2	3	40	60	5
2006	3	2	60	40	5
2007	3	2	60	40	5

Kilde: Hof og Stat, 1991–2007
Bemærkninger: tallene er så små, at selv få personer giver store procentvise ændringer

1.20 Danske ambassadører ved øvrige internationale organisationer

Tabel 21 viser en opsamling over danske ambassadører ved øvrige internationale organisationer, som er udspecificeret i tabel 22. Tabellerne illustrerer, at den danske udenrigstjeneste er karakteriseret af en udpræget grad af vertikal kønssegregering.

Tabel 22 dokumenterer, hvilke af de danske ambassadørposter ved øvrige internationale organisationer, som er karakteriseret af et totalt fravær af kvinder. Disse omfatter hovedparten af organisationerne. Ud af de 14 optalte organisationer er der 4, som har haft en kvindelig ambassadør i tidsperioden 1991–2007. Disse er: FN i New York, FN i Geneve, Vestunionen (WEU) og OSCE. De øvrige organisationer har ikke haft en kvindelig ambassadør i perioden 1991–2007.

Tabel 21 Kvinder og mænd som danske ambassadører ved øvrige internationale organisationer, 1991–2007. Antal, andel (%) og totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1991	0	12	0	100	12
1996	0	12	0	100	12
2001	0	13	0	100	13
2007	2	11	15	85	13

Kilde: Hof og Stat, 1991–2007
Bemærkninger: Tallene er så små, at selv få personer giver store procentvise ændringer
Enkelte data mangler i opgørelsen. Ingen dansk ambassadør for WEU i 1991 og 2001 og ingen dansk ambassadør for UNWRA i 1996. Posten som dansk ambassadør i FAO er vakant i 2007.

Tabel 22 Køn på danske ambassadører ved øvrige internationale organisationer, 1991–2007

År	Organisation													
	FN i New York	FN i Genève	FN i Wien	UNCHS	FAO	UNEP	UNESCO	UNIDO	UNWRA	OSCE	IAEA	OECD	NATO	WEU
1991	M	M	M	M	M	M	M	M	u	M	M	M	M	-
1992	M	M	M	M	M	M	M	M	u	M	M	M	M	u
1993	M	u	u	M	M	M	M	M	u	M	M	M	M	u
1994	M	M	M	M	M	M	M	M	u	M	M	M	M	u
1995	M	M	M	M	M	M	M	M	u	M	M	M	M	u
1996	M	M	M	M	M	M	M	M	-	M	M	M	M	M
1997	M	M	M	M	M	M	M	M	u	M	M	M	M	M
1998	M	M	M	M	M	M	M	M	u	M	M	M	M	u
1999	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
2000	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
2001	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	-
2002	M	M	M	M	M	M	M	M	M	K	M	M	M	M
2003	M	M	M	u	M	M	M	M	M	K	M	M	M	K
2004	K	M	M	u	M	M	M	M	M	K	M	M	M	u
2005	K	M	M	M	M	M	M	M	M	K	M	M	M	M
2006	K	K	M	M	v	M	M	M	M	M	M	M	M	M
2007	K	K	M	M	v	M	M	M	M	M	M	M	M	M

Kilde: Hof og Stat, 1991–2007

Bemærkninger: v = vakant / u = uoplyst / – = ingen ambassadør det pågældende år.
Tallene er så små, at selv få personer giver store procentvise ændringer. Enkelte data mangler i opgørelsen. Ingen dansk ambassadør for WEU i 1991 og 2001 og ingen dansk ambassadør for UNWRA i 1996. Posten som dansk ambassadør i FAO er vakant i 2007.

Forklaringer af anvendte forkortelser:
FN i New York: Danmarks mission ved FN' i New York http://www.missionfnnewyork.um.dk/en
FN i Geneve: Danmarks mission ved FN i Geneve http://www.missionfngeneve.um.dk/en
FN i Wien: Danmarks mission ved FN i Wien
UNCHS: FN's urbanisering program
FAO: FN's organisation for ernæring og landbrug
UNEP: FN's miljøprogram http://www.um.dk/NR/rdonlyres/A3B68512-9518-4E69-ABA3-9EF41F51756D/0/OrganisationsstrategiUNEP.pdf
UNESCO: FN's organisation for uddannelse, videnskab og kultur
UNIDO: UNIDO (United Nations Industrial Development Organisation)
UNWRA: FN's hjælpeorganisation for Palæstina-flygtninge http://www.um.dk/NR/rdonlyres/6A1E449D-B99B-4257-B691-2538D33C80A3/0/UNRWAorganisationsstrategiNov03.pdf
OSCE: Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa http://www.osce.org/
IAEA: Det Internationale Atomenergiagentur (International Atomic Energy Agency, forkortes IAEA) (FN's organ for fredelig udnyttelse af kerneenergi) http://www.iaea.org/NewsCenter/index.html
OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development (Organisationen for økonomisk samarbejde og udvikling) http://www.oecddelegationen.um.dk/da
NATO: (North Atlantic Treaty Organisation). Politisk og militært forsvarssamarbejde http://www.missionnatobruxelles.um.dk/da/
WEU: Vestunionen (Western European Union)

1.21 Kønsfordelingen i statslige råd, nævn, udvalg og kommissioner

Den danske centraladministration opretter løbende en række statslige råd, nævn, udvalg og kommissioner af mere eller mindre permanent karakter. Foruden embedsmænd kan disse have medlemmer fra virksomheder, organisationer, kommuner, sektorforskningsinstitutioner, universiteter og domstole. De kollegiale forvaltningsorganer skaber et forum for kontakter mellem personer fra samfundets forskellige sektorer; herunder også civilsamfundet (Christiansen, Møller & Togeby 2001: 93).

Udpegningen af medlemmer til råd, nævn, udvalg og kommissioner sker bl.a. fra interesseorganisationer, der samler og prioriterer medlemskrav og indgår i forhandlinger med embedsmænd og politikere. Denne rolle er institutionaliseret i form af stærke normer om inddragelse af organisationerne i politiske og administrative beslutninger (Christiansen, Møller & Togeby 2001: 114). Den danske eliteundersøgelse har undersøgt organisationseliten, hvori den typiske repræsentant er en midaldrende mand. Kvindelige organisationsformænd og – direktører er skævt fordelt på organisationstyper (ibid.). Den samme tendens gør sig gældende i den svenske organisationselite, selv om andelen af kvinder her er højere, end det er tilfældet i Danmark (Jonsson & Nilsson 2006).

Folketinget vedtog d. 29. maj 2009 en ændring af ligestillingsloven, og denne ændring træder i kraft den 1. september 2009. I hovedpunkter betyder lovændringen, at en minister skal lade en plads stå tom i et givent råd, nævn, udvalg eller kommissioner, hvis ikke den udpegende organisation etc. indstiller en kandidat af begge køn til den pågældende post.

- § 9. Ressortministeren skal for ministernedsatte udvalg m.v. lade en plads være tom, hvis en myndighed eller organisation ikke indstiller korrekt efter loven. Dette omfatter ligeledes statslige bestyrelser efter § 11.
- § 10a. Liste udarbejdes over kommunale og regionale udvalg m.v., hvor der skal være repræsentation i udvalget.
- § 13. Indberetning af sammensætning af statslige bestyrelser skal foretages hvert andet år inden den 1. september

En særlig metodisk udfordring i dette projekt omfatter dataindsamling over kønsfordelingen af medlemmer til ministerielt nedsatte råd, nævn og udvalg i tidsperioden fra 2000–2007.

Alle danske ministerier har hvert andet år skulle indberette kønssammensætningen af nynedsatte råd, nævn og udvalg til Ligestillingsministeriet, som er overvågende myndighed. Det er det enkelte ministeriums ansvar at indsamle og viderebringe sammensætningen af disse råd, nævn og udvalg til Ligestillingsministeriet.[12]

I relation til denne rapport drejer de metodiske udfordringer sig om fire problemer i henhold til dataindsamling: 1) tilgængelighed og 2) karakter af officielle data, 3) definition af lovens anvendelsesområde i forhold til at afgøre, hvilke råd, nævn, udvalg og kommissioner, som er underlagt bestemmelsen om indberetning til Ligestillingsministeriet og 4) manglen på en generel oversigt over antallet af disse i den danske centraladministration.

[12] I Ligestillingslovens § 8 hedder det: Offentlige udvalg, kommissioner og lignende, der er nedsat af en minister til at forberede fastsættelse af regler eller planlægning af samfundsmæssig betydning, bør have en ligelig sammensætning af kvinder og mænd
http://www.lige.dk/Default.asp?Id=171&AjrNws=19&AjrNwsPg=1

- De officielle danske data bygger på ministeriernes egne indberettede tal for en given periode til Ligestillingsministeriet
- Disse indberetninger omfatter kun 1) nynedsatte råd, nævn, udvalg og kommissioner eller 2) sådanne, som har gennemgået store reorganiseringer inden for tidsperioden. Denne form for indberetning vanskeliggør et overblik over det totale antal i et givent år, idet indberetningerne kun registrerer nynedsatte udvalg eller udvalg, som har gennemgået store reorganiseringer.

Dette projekts ambition har været at optælle kønssammensætningen i perioden 1998–2008. I denne optælling har formålet været at undersøge kønssammensætningen i det totale antal af disse i en given periode; uanset om disse formelt skønnes at henhøre under ligestillingslovens anvendelsesområde. Vores anvendte metode giver kun et billede af kønsfordelingen heri, men en udtømmende analyse ville have krævet et længere tidsperspektiv, som kunne have sikret de nyeste data fra hvert enkelt ministerium i en klart afgrænset tidsperiode og med en højere grad af ensretning af data.

Det har ikke været muligt at indhente disse data i projektperioden. Vi har anvendt de tilgængelige data (på ministeriernes hjemmeside) og kontaktet ministerierne med henblik på at få de nyeste data over fordelingerne i januar–februar 2009. Med graden af tilgængelige data er denne case kun i stand til at give et øjebliksbillede af andele af kvindelige og mandlige medlemmer i råd, nævn, udvalg og kommissioner i vinteren 2009.[13]

Vores optællinger bygger altså på to datasæt:

- Ligestillingsministeriets egne data 1998–2007, som er samlet på baggrund af lovpligtige indberetninger til ministeriet. Disse indberetninger tager afsæt i lovens definition af, hvilke råd, nævn og udvalg, som skal indberettes. Opgørelser offentliggøres ca. hvert andet år på Ligestillingsministeriets hjemmeside.

Ministeriernes data, som vi indhentede til dette case-studium hos ministerierne i januar–februar 2009 ved personlig henvendelse og ved at hente data ned fra ministeriernes hjemmesider. Det viste sig at være en lang indsamlingsproces med mange ministerielle aktører. Efter vores skøn vil det tage mindst seks måneder at få et komplet overblik over de samlede nye tal. Statsministeriet har pålagt alle ministerierne at offentliggøre data over sammensætningen af alle råd, nævn og udvalg på de enkelte ministeriers hjemmesider. De indhentede data dækker desværre forskellige perioder og kan derfor ikke umiddelbart sammenlignes med Ligestillingsmi-

[13] Vi har kontaktet alle ministerier, der ikke havde nyere tal og selv indhentet de nye data, som var tilgængelige på indsamlingstidspunktet. Mange ministerier meddelte, at de ikke kunne nå at få tal på plads i indsamlingsperioden. For de øvrige ministerier har vi anvendt allerede tilgængelige data på ministeriernes hjemmesider.

nisteriets tal. Andelen af kvindelige medlemmer er ifølge denne optælling lidt over 33 % (tabel 24).

Konklusioner er derfor umiddelbart, at der ikke eksisterer en stor afvigelse i data omkring kønsfordelingen af kvinder og mænd i statsligt nedsatte råd, nævn og udvalg i de officielle data og vores manuelt indsamlede data og optællinger.

Tabel 23 Andel (%) kvinder og mænd i statslige, nynedsatte råd, nævn og udvalg, 1998, 2002 og 2006

Ministerium	1998		2002		2006	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Arbejdsministeriet/Beskæftigelsesministeriet	35	65	34	66	38	62
Forskningsministeriet/Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling/Videnskabsministeriet	41	59	22	78	38	62
Forsvarsministeriet	..	..	..	..	..	..
Fødevareministeriet/Ministeriet for fødevarer, landbrug og fiskeri	45	55	32	68	..	..
Sundhedsministeriet/Indenrigsministeriet/ Indenrigs- og Sundhedsministeriet	52	48	17	83	50	50
Justitsministeriet	42	58	41	59	51	49
Miljø- og Energiministeriet/Miljøministeriet/ Trafikministeriet/Transport- og Energiministeriet	38	62	26	74	31	69
Undervisningsministeriet	33	67	43	57	42	58
Erhvervsministeriet/Økonomiministeriet/ Økonomi- og Erhvervsministeriet	39	61	27	83	39	61
Kirkeministeriet	..	..	..	..	33	67
Kulturministeriet	..	..	47	53	62	38
Socialministeriet	..	..	50	50	49	51
Udenrigsministeriet	..	..	..	..	..	..
By- og boligministeriet	..	..	..	..	..	..
Finansministeriet	..	..	..	..	..	..
Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration	..	..	..	..	..	..
Statsministeriet	..	..	..	..	..	..
Familie- og Forbrugsministeriet	..	..	..	..	57	43
Skatteministeriet	..	..	..	..	46	54
Velfærdsministeriet	..	..	..	..	..	..
Ministeren for Udviklingsbistand	..	..	..	..	..	..
I alt	38	62	53	47	40	60

Kilde: Ligestillingsministeriets egne tal og oversigter.[14]

Bemærkninger: De tomme celler i tabellen indikerer, at projektet ikke har kunnet indhente data. Disse er markeret med „.."

[14] Vi ønsker at takke Ligestillingsministeriet for at have bidraget med data til projektet.

Tabel 24 Andel (%) kvinder og mænd i statslige råd, nævn og udvalg, januar–februar 2009

Ministerium	Kv	M
Beskæftigelsesministeriet	33	67
Kulturministeriet	42	58
Kirkeministeriet	40	60
Forsvarsministeriet	40	60
Justitsministeriet	38	62
Undervisningsministeriet	42	58
Finansministeriet	29	71
Velfærdsministeriet	42	58
Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration	43	57
Transportministeriet	19	81
Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri	19	81
Statsministeriet	0	100
Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling	35	65
Klima- og Energiministeriet	30	70
Skatteministeriet	31	69
Sundhedsministeriet	40	60
Miljøministeriet	22	78
Erhvervs- og Økonomiministeriet	28	72

Kilde: Ministeriernes hjemmesider og Ministerierne selv. Manuel optælling januar–februar 2009.

1.22 Statslige bestyrelser

Som det fremgår af tabel 25, er andelen af kvinder i de statslige bestyrelser på linje med statsligt nedsatte råd, nævn, udvalg og kommissioner i de to opgørelsesår, 2003 og 2007, ligeledes på godt 33 % kvindelige medlemmer. De statslige bestyrelser henhører ligeledes under de enkelte ministerier og omfatter fx bestyrelser for sektorforskningsinstitutioner, kulturinstitutioner, de højere uddannelsesinstitutioner, miljø- og trafikområdet.

Tabel 25 Andel (%) kvinder og mænd i statslige bestyrelser, 2003 og 2007

	2003	2007
Andel kvinder	34	36
Andel mænd	66	64

Kilde: Ministeriernes hjemmesider og ministerierne selv.

1.23 Kommunalpolitik (det 20. århundrede-2008)

Den 12. marts 2009 fejrede Danmark 100 års jubilæum for kvinders politiske rettigheder i form af stemmeret og opstillingsret til kommunalpolitik i 1909, og til november 2009 afholdes atter kommunalvalg i landets 98 kommuner. Det sidste valg blev afholdt i november 2005. Frem til midten af 1980'erne var der i generelle træk tale om parallelle udviklinger mellem Folketinget og kommunernes kvinderepræsentation, der omkring år 1985 lå på ca. 25 %. Kommunalpolitik er forblevet på dette niveau, mens kvindeandelen i Folketinget langsomt er steget til 38 % (Christensen 2009). Der er tale om en stagnation i kvinderepræsentationen i dansk kommunalpolitik, hvilket fremgår af tabel 26. Siden 1993 og ved de for-

gangne fire valg har kvindeandelen ligget på 27 % og andelen af valgte mandlige kommunalpolitikere på 73 %. Dette afviger fra de øvrige nordiske lande, som vi normalt sammenligner os med. Her får dansk kommunalpolitiks 27 % kvinder en absolut sidsteplads med Sveriges 42 % og Norges 38 % som foregangslande.

Der gives en række forklaringer på, at der er færre kvindelige politikere i kommunalbestyrelserne end i Folketinget. En af disse handler om betydningen af geografi, idet der vælges flere kvinder ind i kommunalpolitik i hovedstaden end på landet. Andre forklaringer handler om den praktiske organisering af det kommunalpolitiske arbejde, rekruttering og opstilling af kandidater etc. (Christensen 2009; Fiig 2009; Kjær 2001; Kjær Bach 2005).[15]

Tabel 26 Kandidater til kommunalvalg, 1909–2005. Antal, andel (%) opstillede og valgte kvindelige kandidater, totalt antal valgte og andel (%) valgte mandlige kandidater

År	Opstillede			Valgte			
	Kv		Totalt antal	Kv		M	Totalt antal
	Antal	Andel (%)		Antal	Andel (%)	Andel (%)	
1909	Ukendt	Ukendt	Ukendt	127	1	99	9897
1913	Ukendt	Ukendt	Ukendt	136	1	99	10038
1917	Ukendt	Ukendt	Ukendt	114	1	99	10167
1921	Ukendt	Ukendt	Ukendt	102	1	99	11289
1925	Ukendt	Ukendt	Ukendt	90	1	99	11329
1929	546	2	31983	93	1	99	11403
1933	952	3	34072	135	1	99	11425
1937	1018	3	36309	117	1	99	11371
1943	1246	4	34358	164	2	98	10569
1946	2904	8	38304	348	3	97	11488
1950	2783	7	39289	404	4	96	11499
1954	2988	8	38439	429	4	96	11505
1958	3218	9	35483	495	4	96	11529
1962	3966	10	38609	646	6	94	11414
1966	5259	15	36226	973	10	90	9869
1970	3739	17	21612	490	10	90	4677
1974	4622	19	24199	575	12	88	4735
1978	5536	23	23821	842	18	82	4759
1981	6383	27	23789	1001	21	79	4769
1985	6215	29	21758	1131	24	76	4773
1989	6048	31	19593	1249	26	74	4737
1993	5244	30	17690	1311	28	72	4703
1997	4961	29	17372	1261	27	73	4685
2001	4848	29	16914	1254	27	73	4647
2005	3374	30	11407	689	27	73	2522

Kilde: Borchorst & Dahlerup 2003: 242; Christensen 2009

Siden 1985 har andelen af opstillede, kvindelige kandidater til dansk kommunalpolitik ligget på ca. 30 %. I Finland har andelen af opstillede kvinder bevæget sig fra 30 % opstillede til valget i 1984 til 40 % opstillede til valget i 2008.

[15] Se Christensen (2009) for en analyse af forskellige regioner og kommuners kvinderepræsentation.

Tabel 27 Valgte kvindelige og mandlige kommunalpolitikere, 1993–2005. Antal og andel i %

Parti	1993				1997			
	Antal		Andel (%)		Antal		Andel (%)	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Socialdemokraterne	525	1175	31	69	503	1145	31	69
Radikale Venstre	30	50	38	62	26	61	30	70
Det Konservative Folkeparti	137	356	28	72	121	360	25	75
Centrumdemokraterne	0	2	0	100	0	4	0	100
Dansk Folkeparti (1997–)	-	-	-	-	23	96	19	81
Socialistisk Folkeparti	80	148	35	65	86	147	37	63
Kristendemokraterne	2	30	6	94	2	28	7	93
Slesvigsk Parti	0	9	0	100	0	8	0	100
Venstre	414	1187	26	74	379	1178	24	76
Fremskridtspartiet	21	112	16	84	1	43	2	98
Enhedslisten	2	4	33	67	4	10	29	71
Ikke-reserverede i alt	**100**	**319**	**24**	**76**	**116**	**344**	**25**	**75**

Kilde: Borchorst & Dahlerup 2003: 242, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Danmarks Statistik
Bemærkning: Et 0 indikerer ingen valgte kandidater og en streg (–) indikerer, at partiet ikke opstillede kandidater til det pågældende valg.

forts. Tabel 27

Parti	2001				2005			
	Antal		Andel (%)		Antal		Andel (%)	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Socialdemokratiet	481	1070	31	69	275	625	31	69
Radikale Venstre	25	63	28	72	24	62	28	72
De Konservative Folkeparti	103	341	23	77	71	186	28	72
Centrumdemokraterne	1	2	33	67	-	-	-	-
Dansk Folkeparti	31	137	18	82	27	98	22	78
Socialistisk Folkeparti	93	144	39	61	55	107	34	66
Kristendemokraterne	6	25	19	81	-	-	-	-
Slesvigsk Parti	0	7	0	100	0	4	0	100
Venstre	411	1255	25	75	190	614	24	76
Fremskridtspartiet	0	5	0	100	-	-	-	-
Enhedslisten	3	8	27	73	9	15	38	62
Ikke-reserverede i alt	**100**	**336**	**23**	**77**	**38**	**122**	**24**	**76**

Kilde: Borchorst & Dahlerup 2003: 242; Indenrigs- og Sundhedsministeriet; Danmarks Statistik
Bemærkning: Et 0 indikerer ingen valgte kandidater og en streg (–) indikerer, at partiet ikke opstillede kandidater til det pågældende valg.

1.24 Borgmestre for kommuner og amter/regioner

I relation til andelen af kvindelige borgmestre sker der en indsnævring af kvindeandelen fra niveauet af kommunalpolitikere til borgmesterposterne (Christiansen, Møller & Togeby 2002: 79). Der har således aldrig været mere end 10 % kvindelige borgmestre på kommunalt niveau i Danmark. I 2007 indførtes den nye strukturreform, der bl.a. omfatter en central reduktion i andelen af primærkommuner fra 275 til 98 og hermed en ligeså central reduktion i andelen af borgmestre. Ved valget i 2005 gik andelen af kvindelige borgmestre ned. Vi mangler reel forskning om betydningen af den danske strukturreform fra 2007, der bl.a. omfatter en ændring af

kommunalpolitik for, at forstå kønsfordelingen i kommunalpolitik og andelen af kvindelige borgmestre (Christensen 2009).

Tabel 28 Kvinder og mænd som borgmestre for de danske kommuner, 1943–2009. Antal, andel (%) og totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1943	0	1304	0	100,0	1304
1946	0	1390	0	100,0	1390
1950	1	1385	0,1	99,9	1386
1954	1	1388	0,1	99,9	1389
1966	6	1101	0,5	99,5	1107
1974	3	272	1,1	98,9	275
1981	10	265	3,6	96,4	275
1989	22	253	8,0	92,0	275
1993	26	249	9,5	90,5	275
1997	28	247	10,2	89,8	275
2001	25	250	9,1	90,9	275
2005	7	92	7,1	92,9	98
2009	12	86	12,2	87,8	98

Kilder: Borchorst & Dahlerup 2003: 245; Christensen 2009

Tabel 29 Kvinder og mænd som amtsborgmestre for de danske amter, 1943–2001. Antal, andel (%) og totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1943	0	25	0	100	25
1946	0	25	0	100	25
1950	0	25	0	100	25
1954	0	25	0	100	25
1966	0	25	0	100	25
1974	1	13	7	93	14
1981	0	14	0	100	14
1989	1	13	7	93	14
1993	3	11	21	79	14
1997	2	12	14	86	14
2001	1	13	7	93	14

Kilder: Borchorst & Dahlerup 2003: 245

1.25 Opsamling

En række konklusioner tegner sig i lyset af denne rapports data og lægger op til både nye forskningsspørgsmål og indsamling af flere data. Disse er som følger:

Tilgængeligheden af data i de øvrige nordiske lande fremstår mere veludbygget, end det er tilfældet i Danmark. Denne status af (manglende) danske data har gjort det nødvendigt at indsamle en række af rapportens data manuelt med henblik på at skabe rapportens tidsserieperspektiv for perioden 1991–2008. Eftersom Nordisk Ministerråds projektbeskrivelse for projektet „Køn og magt i Norden“ bygger på idéen om indsamling af eksisterende data til projektet, har de manglende danske data nødvendiggjort ekstra ressourcer til indsamling. Denne rapport vil derfor kunne

udfylde nogle videnshuller i relation til nye data – og lægge op til mere systematisk, periodisk indsamling af data i Folketinget, Centraladministrationen og de enkelte politiske partier.

Der er i skandinavisk politik endnu ikke opnået numerisk ligestilling, men kvindeandelen i parlamentarisk politik (det danske Folketing) nærmer sig 40 %. Her er der et offentligt pres for ligestilling. Til gengæld er andelen af kvinder omkring 33 % inden for de områder, hvor der er bevidsthed om ligestilling, men intet offentligt pres herfor. Endeligt er der andre områder, hvor der hverken er ønsker eller bevidsthed om ændringer eller noget offentligt pres (Göransson 2006). Her er kvindeandelen lav eller ikke-eksisterende.

På baggrund af denne rapport kan det konkluderes, at der er tale om en høj grad af kønsmæssig arbejdsdeling horisontalt og vertikalt i danske politiske institutioner og centraladministrationen. Kvinder og mænd befinder sig i forskellige sektorer og forskellige hierarkiske lag.

Når det gælder ledelse af de danske partier, har der indtil for nylig været tale om en høj grad af mandsdominans. Det er værd at bemærke, at kvindelige parti-ledere i de danske partier er et relativt nyt fænomen. Når man udvider definitionen af partiernes ledelsesstruktur til også at omfatte den øvrige daglige ledelse (ledelse af den parlamentariske gruppe som gruppeformand, gruppenæstformand, anden næstformand, partisekretær og politisk ordfører), tegner der sig et billede af, at både kvinder og mænd indgår i ledelserne af de parlamentariske grupper.

Den politiske repræsentation af kvinder i parlamentet kan anskues som det stærkeste parameter i formel demokratisk repræsentation i direkte og indirekte valgte politiske organer. Danmark har endnu ikke passeret grænsen for 40 % repræsentation af kvinder i parlamentarisk politik, og andelen af kvinder i dansk kommunalpolitik er tilsyneladende stagneret på 27 % ved de forgangne fire kommunalvalg (siden 1993). Danmark har endnu ikke haft en kvindelig statsminister, ligesom andelen af kvindelige ministre i de danske regeringer ikke har bevæget sig over 40 % før den sidste regeringsdannelse i foråret 2009.

Der en vis variation i de forskellige danske partiers kønsfordeling i de parlamentariske grupper. Partierne Socialdemokraterne og Venstre har en tradition for at have en lavere andel af kvindelige politikere i den parlamentariske gruppe end Det Konservative Folkeparti og Det Radikale Venstre.

I løbet af 1980'erne og 1990'erne er køn i stigende grad blevet en skillelinje i dansk politik. Kønsforskellen i partivalg er ikke særligt stor, men den er meget stabil. De kønsbestemte forskelle er lidt højere end i de øvrige nordiske lande (Andersen & Goul Andersen 2003).

Der er tale om en høj grad af vertikal arbejdsdeling i det danske Folketing. To illustrationer heraf er positionen som Folketingets formand, der i perioden 1991–2007 har været besat af et mandligt parlamentsmedlem, ligesom der overvejende er mandlige parlamentsmedlemmer i parlamentets formandskab (på danske kaldes dette for Folketingets Præsidi-

um). Der er med andre ord langt flere mandlige end kvindelige politikere i den vertikale politiske ledelse af det danske parlament.

Der er tale om en væsentlig ændring i kønssegregeringen blandt formændene for de stående udvalg i Folketinget, som peger i retning af en mindre skæv kønsfordeling. Udviklingen i kvindeandel blandt formændene for Folketingets stående udvalg har bevæget sig fra 13–16 % i 1991–1994 til 25–35 % i 1994–99 og 37–51 % i 1999–2007. Tabel 10 illustrerer videre, at der er tale om horisontal kønssegregering i de parlamentariske udvalg på linje med konklusionerne i de finske og norske rapporter (se Hart, Holli & Kovalainen og Langvasbråten i denne rapport). Visse udvalg har en relativt høj grad af kvinderepræsentation over 40 % som f.eks. Boligudvalget, Kirkeudvalget, Kulturudvalget og Socialudvalget. Andre udvalg er i hele tidsperioden karakteriseret af en høj grad af mandsdominans over 70 % som f.eks. Det Udenrigspolitiske Nævn, Finansudvalget og Forsvarsudvalget.

De såkaldte mandsdominerede stående udvalg i Folketinget afspejler de ministerområder, der aldrig har eller kun i enkelte tilfælde har været besat af en kvindelig minister.

Andelen af kvindelige chefer på de højeste løntrin i den danske centraladministration er relativt lav. Tal fra den danske magtudredning dokumenterer, at kvindernes andel af akademikerne i centraladministrationen har rundet 40 %, men at kvindernes andel af chefstillingerne er langt lavere (Nexø Jensen 2002: 54). Der er med andre ord en stigende vertikal kønssegregering jo længere op, man kommer på lønskalaen. Dette gælder både de lavere og højere chef-niveauer (som i dansk sammenhæng er karakteriseret ved kategorien „lønrammer“).

En høj grad af vertikal kønssegregering gør sig gældende i Udenrigsministeriet. I relation til kønsfordelingen blandt de danske ambassadører har kvindeandelen bevæget sig fra 1–5 % i 1991–2001 til 8–15 % i 2002–2009.

Nogle af de danske ambassadør-poster ved øvrige internationale organisationer er karakteriseret af et totalt fravær af kvinder. Disse omfatter hovedparten af ambassadør-posterne ved organisationerne. Ud af de 14 optalte organisationer er der 4, som har haft en kvindelig ambassadør i tidsperioden 1991–2007.

I relation til Ligestillingsministeriets data (1998–2007) over kønsfordelingen i råd, nævn, udvalg og kommissioner, som er samlet på baggrund af lovpligtige indberetninger til ministeriet og tager afsæt i lovens definition af, hvilke råd, nævn og udvalg, som skal indberettes, er andelen af kvindelige medlemmer ca. 33 % (tabel 23).

Andelen af kvinder i de statslige bestyrelser på linje med råd, nævn og udvalg i de to opgørelsesår, 2003 og 2007, ligeledes på godt 33 % kvindelige medlemmer (tabel 25).

Frem til midten af 1980’erne var der i generelle træk tale om parallelle udviklinger mellem Folketinget og kommunernes kvinderepræsentation, der omkring 1985 lå på ca. 25 %. Kommunalpolitik er forblevet på dette

niveau, mens kvindeandelen i Folketinget langsomt er steget til 38 % (Christensen 2009). Der er tale om en stagnation i kvinderepræsentationen i dansk kommunalpolitik, hvilket fremgår af tabel 26. Siden 1993 og ved de forgangne fire valg har kvindeandelen ligget på 27 % og andelen af valgte mandlige kommunalpolitikere på 73 %.

I relation til andelen af kvindelige borgmestre sker der en indsnævring af kvindeandelen fra niveauet af kommunalpolitikere til borgmesterposterne (Christiansen, Møller & Togeby 2002: 79). Der har således aldrig været mere end 10 % kvindelige borgmestre på kommunalt niveau i Danmark. I 2007 indførtes den nye strukturreform, der bl.a. omfatter en central reduktion i andelen af primærkommuner fra 275 til 98 og hermed en ligeså central reduktion i andelen af borgmestre. Ved valget i 2005 gik andelen af kvindelige borgmestre ned.

Vi mangler viden om en række centrale mekanismer inden for dansk politik og centraladministration, der kan belyse relationer af køn og magt i de i denne rapport analyserede elitepositioner. Rapportens data peger i retning af en høj grad af både vertikal og horisontal kønssegrering. Det er i lyset af denne konklusion vigtigt at udfordre de diskurser og stemmer i den danske ligestillingsdebat, der argumenterer for, at vi har opnået ligestilling i Danmark på langt de fleste samfundsområder (Fig 2009).

Referencer

Andersen, Johannes & Jørgen Goul Andersen (2003): „Køn, alder og uddannelse: De unge mænds sejr“ I: Politisk Forandring. Værdipolitik og nye skillelinjer ved Folketingsvalget 2001. Andersen, Jørgen Goul & Ole Bore (red.). Aarhus: Systime Academic.

Andersen, Jørgen Goul & Ole Bore (red.) (2003): Politisk Forandring. Værdipolitik og nye skillelinjer ved Folketingsvalget 2001. Aarhus: Systime Academic.

Bach, Tina Kjær (2005): Kvinder i kommunalpolitik – Rapport udarbejdet for Ligestillingsafdelingen. FREIA' skriftserie vol. 57, Center for Kønsforskning, Institut for Historie, Interntionale Studier og Samfundsforhold, Aalborg: Aalborg Universitet. http://freia.ihis.aau.dk/Publikationer+og+skriftserie/Skriftserie0907–2179

Bergqvist, Christina et al. (eds.) (1999): Equal Democracies? Gender and Politics in the Nordic Countries. Oslo, Norway: Scandinavian University Press.

Borchorst, Anette & Drude Dahlerup (2003): Ligestillingspolitik som diskurs og praksis. Roskilde, Denmark: Samfundslitteratur.

Christensen, Ann-Dorte (2009): „Lokal kvinderepræsentation: Ligestillingens oversete akilleshæl“. I: Kvinder i kommunalpolitik 1909–2009: Festskrift for 100 år med kvinders valgret. Jytte Larsen (red). København: KVINFO. http://www.kvinfo.dk/side/1057/

Christiansen, Peter Munk, Birgit Møller, & Lise Togeby (2001): Den danske elite. København: Hans Reitzels Forlag.

Christiansen, Peter Munk, Birgit Møller & Lise Togeby (2002): „Køn og eliter“ I: Kønsmagt under forandring. Borchorst, Anette (red.). Hans Reitzels Forlag.

Dahlerup, Drude (ed.) (2006): Women, Quotas and Politics. London and New York: Routledge.

Dahlerup, Drude & Hvidt, Kristian (red.) (1990): Kvinder på Tinge/Kvinder i landspolitik i 75 år. København: Rosinante.

Fiig, Christina (2009): „Women in Danish Politics: Challenges to the Notion of Gender Equality“ I: Women and Politics Around the World: A Comparative History and Survey. Volume Two:

Country Profiles. Gelb, Joyce & Marian Lief Palley (eds.). Santa Barbara CA: ABC-CLIO.

Fiig, Christina & Birte Siim (2007): Democratisation of Denmark – The Inclusion of Women in Political Citizenship. FREIA' skriftserie vol. 66, Center for Kønsforskning, Institut for Historie, Interntionale Studier og Samfundsforhold, Aalborg Universitet. http://freia.ihis.aau.dk/Publikationer+og+skriftserie/Skriftserie0907-2179

Forsten, Timo (2005): Committee Jigsaw Puzzle in the Finnish Parliament Standing Committee Assignments 1945–2002. Ph.d.-afhandling, Turku University.

Göransson, Anita (red.) (2006): Maktens Kön. Kvinnor og män i den svenska makteliten på 2000-talet. Ny Doxa.

Hallberg, Nina, C. (2003): Kvinner i norsk topp-politikk 1945–2002. En studie av kjønnsspesifikke rekrutteringsmønstre i Storting og Regjering. Hovedfagsoppgave. Universitetet i Bergen.

Hart, Linda, Anna Maria Holli & Anne Kovalainen (2009): „Gender and Power in Politics and Business in Finland". I: Kön och makt i Norden. Del I Landsrapporter. Niskanen, Kirsti & Anita Nyberg (red.). TemaNord. Nordisk Ministerråd, København.

Holli, Anne Maria & Johanna Kantola (2005): „A Politics for Presence: State Feminism, Women's Movement and Political Representation in Finland". I: State Feminism and Political Representation. Joni Lovenduski & Claudie Baudino (red.). Cambridge: Cambridge University Press.

Holli, Anne Maria & Milja Saari (2009): „The representation of Women in the Parliamentary Standing Committe Hearings in Finland". Paer for Panel 4: Gender, Ethnicity and Representation (Panel session 6) at the 1st European Conference on Politics and Gender (ECPG), Queen's University, Belfast, January 21–23, 2009.

Jensen, Hanne Nexø (2002): „Akademikere i departementerne". I: Kønsmagt under forandring. Borchorst, Anette (red.). Hans Reitzels Forlag.

Jonsson, Pernilla & Ulrika Lagerlöf Nilsson (2006): Organisationseliten. I: Maktens Kön. Kvinnor og män i den svenska makteliten på 2000–talet. Göransson, Anita (red.). Ny Doxa.

Kjær, Ulrik (2001): „Kvinder i kommunalpolitik – er grænsen nået?". I: Kvinder, Køn & Forskning, vol. 10(1).

Langvasbråten, Trude (2009): „Kjønn og makt i norsk politikk". I: Kön och makt i Norden. Del I Landsrapporter. Niskanen, Kirsti og Anita Nyberg (red.). Tema Nord. Nordisk Ministerråd, København.

Skjeie, Hege & Mari Teigen (2003): Menn imellom. Mannsdominans og likestillingspolitikk. Makt og Demokratiutredningen. Oslo: Gyldendal Akademisk.

2. Køn og magt i dansk erhvervsliv

Mette Verner

2.1 Indledning

Formålet med denne rapport er at kortlægge fordelingen af kvinder og mænd i det danske erhvervsliv for at få en fornemmelse af, hvorvidt kvinder og mænd har samme muligheder for at have indflydelse i forhold til økonomiske anliggender. Sådanne opgørelser og analyser findes kun i meget begrænset omfang i den eksisterende (danske) litteratur og vedrører hovedsagligt ledelsen af de private virksomheder (se fx Borchorst 2002; Kossowska et al. 2005; Smith et al. 2008). Borchorst (2002) er den del af den danske magtudredning, der beskæftiger sig med de kønsmæssige aspekter af fordelingen af magten i Danmark. Hovedparten af denne undersøgelse af erhvervslivets elite er foretaget for år 1999 for 189 danske virksomheder[1] og finder at kvindeandelen blandt administrerende direktører var 1 %, blandt virksomhedernes bestyrelsesformænd 2 % og blandt alle bestyrelsesmedlemmer 12 % (men blandt ikke-medarbejdervalgte 4 %). Kossowska et al. (2005) finder at kvinderne udgjorde 2,5 %–4,3 % af de administrerende direktører i de ca. 2 300 største danske virksomheder i perioden 1993–2001 og at trenden generelt var positiv i perioden. For bestyrelsesmedlemmer var trenden derimod negativ og kvindeandelen faldt fra ca. 12 % til 10 %. Generelt korresponderer resultaterne i denne rapport udmærket med de tidligere fundne resultater, men som følge af at udvalgskriteriet er anderledes (her medtages kun de børsnoterede virksomheder) er populationen af virksomheder anderledes og dermed er de fundne tal ikke direkte sammenlignelige. Derudover belyses kønsfordelingen i de største statsejede virksomheder samt diverse økonomiske organisationer.

Som i de tidligere studier på området defineres eliten i det danske erhvervsliv som bestyrelsesformænd, bestyrelsesmedlemmer, administrerende direktører og „anden topledelse/daglig ledelse“. Sidstnævnte udgøres af „direktion“ (fraregnet den administrerende direktør) og „andre ledende medarbejdere”. Men i dette studie er det disse ledelsesgrupper i børsnoterede virksomheder, hvilket som nævnt ikke har været det benyttede udvalgskriterium i de øvrige undersøgelser.

[1] Kriteriet for at indgå i undersøgelsen er lidt anderledes end i dette studie (se Christiansen et al. 2002).

Den danske ligestillingslov[2] fastslår at kvinder og mænd skal behandles éns, men i det private erhvervsliv findes der ingen yderligere lovgivning for, hvordan den kønsmæssige sammensætning skal være. I den offentlige sektor (staten og kommunerne) derimod, gælder det at: „Offentlige udvalg, kommissioner og lignende, der er nedsat af en minister […], bør have en ligelig sammensætning af kvinder og mænd" samt at „Myndigheder eller organisationer, der skal stille forslag om et medlem af udvalg [...] skal foreslå både en kvinde og en mand". I sidste ende er det „ministeren der afgør hvem der skal beskikkes som medlem og skal i den forbindelse tilstræbe en ligelig kønssammensætning". For de statsejede virksomheder gælder det at: „Bestyrelser, repræsentantskaber eller tilsvarende kollektiv ledelse for selvejende institutioner, interessentskaber, anpartsselskaber og aktieselskaber, der ikke kan henregnes til den offentlige forvaltning, bør så vidt muligt have en afbalanceret sammensætning af kvinder og mænd. Dette gælder, hvis udgifterne ved de selvejende institutioners virksomhed overvejende dækkes af statslige midler, eller hvis den overvejende del af selskabet ejes af staten". Ud fra dette må det forventes at kønssammensætningen af bestyrelserne i de statsejede virksomheder og de private virksomheder er forskellige.

2.2 Kvinder i ledelse i de danske, børsnoterede virksomheder

I første del af denne undersøgelse er det valgt at analysere kønsfordelingen i ledelsen af de danske børsnoterede virksomheder. Dette for at have en veldefineret population som er sammenlignelig med de øvrige nordiske landes populationer. Det skal bemærkes at dette valg betyder at populationen ikke kan betragtes som repræsentativ for det danske erhvervsliv generelt. Fx vil det i høj grad være de store virksomheder der indgår, ligesom store familieejede virksomheder ikke nødvendigvis indgår. Der er valgt at fokusere på tidsperioden 1996–2005.

2.2.1 Beskrivelse af data

Den primære datakilde der ligger til grund for beskrivelsen af kønsfordelingen i det danske erhvervsliv er Greens – „Børsens håndbog for det danske erhvervsliv" årgangene 1996–2005. Disse opslagsværker er udgivet siden 1974 og indeholder oplysninger om alle danske virksomheder der opfylder visse krav i forhold til antal ansatte, omsætning og bruttofortjeneste. Fx er der i 1996 optaget 4 850 danske virksomheder. Desuden indgår alle de danske børsregistrerede virksomheder, større pengeinstitutter mv. også, selv om de evt. ikke opfylder de generelle kriterier. Opslagsværket indeholder informationer om virksomhedernes aktiviteter, bestyrelser, direktioner, le-

[2] http://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=20929

dende medarbejdere, ejerforhold samt regnskabstal. Af interesse for denne rapport er de angivne navne på bestyrelsesmedlemmer, bestyrelsesformand, administrerende direktør, direktion/daglig ledelse og andre ledende medarbejdere. Således har vi på baggrund af disse årbøger indsamlet information om det totale antal af kvindelige og mandlige bestyrelsesmedlemmer (opdelt på hvorvidt de er medarbejdervalgte eller aktionærvalgte bestyrelsesmedlemmer), antallet af kvindelige/mandlige bestyrelsesformænd, antallet af kvindelige/mandlige administrerende direktører og fordelingen af kvinder og mænd i direktionen. Ud fra disse oplysninger er det simpelt at beregne andelene af kvinder i de respektive kategorier år for år.

Kvaliteten af oplysningerne i Greens er meget høj. En potentiel usikkerhedsfaktor er dog kategoriseringen af ledere i „direktion/daglig ledelse“ og „andre ledende medarbejdere”. Her vil det i høj grad afhænge af virksomhedsstruktur og virksomhedernes egen kategorisering af medarbejdere, hvilke medarbejdere der indgår i kategorierne. Da dette varierer markant imellem virksomheder, vil opgørelsen af topledere (fraregnet den administrerende direktør) afspejle dette.

2.2.1.1 Virksomhederne

Virksomhederne der indgår som basismateriale er de virksomheder der var børsnoterede i Danmark i årene 1996–2005. Antallet af børsnoterede virksomheder i Danmark har været faldende i den observerede periode. I 1996 var 250 virksomheder noteret på børsen og i 2005 var antallet faldet til 179. Det var dog især i den sidste halvdel af observationsperioden at faldet har været markant.

Årsagen til faldet i antallet af virksomheder noteret på den danske børs er hovedsageligt at en række danske virksomheder er fusioneret i perioden, ligesom der generelt er sket en konsolidering på den danske børs i den pågældende periode.

2.2.2 Kvindelige bestyrelsesmedlemmer i danske børsnoterede virksomheder

Tabel 1 Kvinder og mænd blandt alle bestyrelsesmedlemmer i de danske børsnoterede virksomheder, 1996–2005. Antal, andel (%), totalt antal og antal virksomheder

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal	Antal virksomheder
	Kv	M	Kv	M		
1996	158	1596	9	91	1754	250
1997	161	1586	9	91	1747	250
1998	163	1467	10	90	1630	233
1999	173	1501	10	90	1674	236
2000	155	1531	9	91	1686	236
2001	141	1481	9	91	1622	227
2002	132	1344	9	91	1476	207
2003	138	1270	10	90	1408	197
2004	128	1198	10	90	1326	189
2005	117	1105	10	90	1222	179

Kilde: Greens Årbøger 1996–2005.

Af tabel 1 fremgår fordelingen af mænd og kvinder i bestyrelserne i de danske, børsnoterede virksomheder. Det fremgår her at andelen af kvinder i bestyrelserne har været relativ stabil, mellem 8,7 % i 2001 og 11,1 % i 1998. Der er således ikke noget tegn på at kvindeandelen blandt bestyrelsesmedlemmer i de børsnoterede virksomheder er stigende i den observerede periode. Tidligere studier (Smith et al. 2005) finder for alle danske aktieselskaber i årene 1996–2001, at kvindeandelen har været faldende fra ca. 12 % til ca. 10 %. Dette mønster kan altså ikke ses blandt de børsnoterede virksomheder.

I tabel 2 herunder ses hvorledes kønsfordelingen er for de bestyrelsesmedlemmer som er valgt af medarbejderne i virksomhederne. Kvindeandelene blandt de medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer er væsentligt højere end for bestyrelsesmedlemmerne generelt. De ligger således i intervallet 24,4 %–28,7 %. Heller ikke for denne specifikke kategori af bestyrelsesmedlemmer er der således nogen klar trend over tid, hverken i positiv eller negativ retning. Når man sammenholder tabel 1 og tabel 2 kan det også konkluderes, at en stor del af de kvindelige bestyrelsesmedlemmer udgøres af medarbejdervalgte kvinder (ca. 60 %), mens kvindeandelen blandt de øvrige bestyrelsesmedlemmer er meget lav.

Tabel 2 Kvinder og mænd blandt medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer i de danske børsnoterede virksomheder, 1996–2005. Antal, andel (%), totalt antal og antal virksomheder

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal	Antal virksomheder
	Kv	M	Kv	M		
1996	95	278	25	75	373	130
1997	101	272	27	73	373	132
1998	102	253	29	71	355	126
1999	105	264	28	72	369	131
2000	88	273	24	76	361	131
2001	88	264	25	75	352	128
2002	77	235	25	75	312	133
2003	83	215	28	72	298	110
2004	79	217	27	73	296	107
2005	71	195	27	73	266	97

Kilde: Greens Årbøger 1996–2005.

Den gængse opfattelse er, at de medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer har begrænset indflydelse og derfor er det bemærkelsesværdigt at det især er i denne gruppe, at kvinderne er repræsenteret i de danske bestyrelser.

I tabel 3 ses kønsfordelingen for bestyrelsesformændene i de danske virksomheder. På intet tidspunkt i den observerede perioder har der været mere end tre kvinder på formandsposterne, hvilket svarer til max. 1,5 %. Heller ikke blandt bestyrelsesformændene kan der siges at være nogen trend i udviklingen. På disse betydningsfulde poster er kvinderne altså meget ringe repræsenteret i de danske børsnoterede virksomheder.

Tabel 3 Kvinder og mænd blandt bestyrelsesformænd i de danske børsnoterede virksomheder. Antal, andel (%), totalt antal og antal virksomheder

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal (=Antal virksomheder)
	Kv	M	Kv	M	
1996	3	247	1	99	250
1997	3	247	1	99	250
1998	3	230	1	99	233
1999	2	234	1	99	236
2000	2	234	1	99	236
2001	3	224	1	99	227
2002	3	204	1	99	207
2003	2	195	1	99	197
2004	2	187	1	99	189
2005	1	178	1	99	179

Kilde: Greens Årbøger 1996–2005.

2.2.3 Kvindelige ledere i danske børsnoterede virksomheder

I det følgende belyses fordelingen af kvinder i den daglige ledelse. I tabel 4 ses tallene for kønsfordelingen af administrerende direktører (Chief Executive Officers (CEO's)) i de danske børsnoterede virksomheder.

Det ses at der er meget få kvindelige administrerende direktører i de danske virksomheder, og dermed er andelen af kvinder blandt de danske administrerende direktører relativt lav. Fx var der i 2001 kun én kvindelig administrerende direktør! (Det var i „Dan-Ejendomme Holding.")

Kvindeandelen var højest i 1998, hvor der var 2,6 % kvinder blandt de administrerende direktører. Efter 2000 har kvindeandelen ligget under 2 % og i nogle af disse år været under 1 %. Der kan således siges at der har været en tendens til at både antallet af kvinder og kvindeandelen har været lavere i de seneste observerede år end i de første (om end der naturligvis skal tages højde for at det er et lille datasæt, så enkeltpersoners entry/exit vil ændre kvindeandelen markant).

Tabel 4 Kvinder og mænd blandt administrerende direktører i de danske børsnoterede virksomheder. Antal, andel (%), totalt antal og antal virksomheder

År	Antal		Andel (%)		Total antal (=Antal virksomheder)
	Kv	M	Kv	M	
1996	5	236	2	98	241
1997	5	236	2	98	241
1998	6	227	3	97	233
1999	5	229	2	98	234
2000	3	233	1	99	236
2001	1	224	0	100	225
2002	2	203	1	99	205
2003	3	192	2	98	195
2004	2	186	1	99	188
2005	2	176	1	99	178

Kilde: Greens Årbøger 1996–2005.

Når man udvider målet for ledelsesgruppen til også at omfatte den øvrige daglige ledelse (se tabel 5) findes flere kvinder i ledelsen. I de første år lå

kvindeandelen omkring 7–8 %, mens den er steget de tre senest observerede år, således at kvinderne i 2005 udgjorde 10,6 % af den daglige ledelse i de danske børsnoterede virksomheder. I de kommende år skal det blive interessant at observere hvorvidt dette er en tendens der fortsætter og hvorvidt dette vil have en effekt på andelen af kvindelige administrerende direktører og bestyrelsesmedlemmer. Dette kan være en mulighed, idet rekrutteringsgrundlaget for kvinder, ifølge disse tal, er forbedret.

Tabel 5 Kvinder og mænd blandt topledere i de danske børsnoterede virksomheder. Antal, andel (%), totalt antal og antal virksomheder

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal	Antal virksomheder
	Kv	M	Kv	M		
1996	69	1007	6	94	1076	168
1997	94	988	9	91	1082	162
1998	65	814	7	93	879	155
1999	66	861	7	93	927	163
2000	65	796	8	92	861	160
2001	61	735	8	92	796	152
2002	53	668	7	93	721	140
2003	64	656	9	91	720	137
2004	72	669	10	90	741	136
2005	76	644	11	89	720	129

Kilde: Greens Årbøger 1996–2005.

Generelt kan det konkluderes, at der i de danske børsnoterede virksomheder igennem hele den observerede periode findes en høj grad af vertikal kønssegregering. Både blandt bestyrelsesformænd og administrerende direktører er der en meget lav andel af kvinder, mens kvindeandelene for bestyrelsesmedlemmer og topledere generelt er højere. Men også i disse kategorier er kvindeandelen relativt lav, idet de højeste kvindeandele er 10–11 %.

2.2.4 Kvindelige bestyrelsesmedlemmer og ledere i danske statsejede virksomheder

En særlig klasse af virksomheder som ikke er noteret på børsen er de statsejede virksomheder. I tabel 6 og 7 ses kønsfordelingen i ledelsen i de største danske statsejede virksomheder i hhv. år 2009 og år 1998. I år 2009 ses det at kvinder er repræsenteret i tolv af de 15 bestyrelser og at kvinder i bestyrelserne udgør 26,2 % af alle medlemmerne. Dog er kun én af bestyrelsesformændene en kvinde. Der er fire kvinder blandt de administrerende direktører, mens ca. 10 % af medlemmerne af den daglige ledelse er kvinder. Det generelle billede er således at i bestyrelserne (og til dels blandt de administrerende direktører) er der en pæn repræsentation af kvinder, mens der i den daglige ledelse er en lav kvindeandel. Dette kan fortolkes således, at dér hvor ligestillingsloven gælder, nemlig i bestyrelserne i de statsejede virksomheder, er kønssammensætningen væsentlig mere lige end i de samme virksomheders daglige ledelse og ledelsen af de private virksomheder.

Tabel 6 Kvinder og mænd i ledelsen af de største danske statsejede virksomheder, 2009. Antal og andel (%), samt køn på bestyrelsesformand og administrerende direktør

Virksomhed	Bestyrelse					Daglig ledelse				
	Antal		Andel (%)			Antal		Andel (%)		
	Kv	M	Kv	M	Best formand	Kv	M	Kv	M	Adm. direktør
Air Greenland A/S	0	7	0	100	kvinde	0	7	0	100	mand
Bornholmstrafikken A/S	1	4	20	80	mand	0	6	0	100	kvinde
Danske Spil A/S	2	11	15	85	mand	.	.	.	.	mand
Det Danske Klasselotteri A/S	.	.	.	.	mand	1	3	25	75	kvinde
Dong Energy A/S	0	9	0	100	mand	0	5	0	100	mand
DSB	3	5	37	63	mand	1	4	20	80	mand
Energinet.dk	3	5	37	63	mand	1	8	11	89	mand
Københavns Lufthavne A/S	2	6	25	75	mand	1	8	11	89	mand
Metroselskabet I/S	3	5	37	63	mand	0	2	0	100	kvinde
Post Danmark A/S	3	8	27	73	mand	0	15	0	100	mand
Statens Ejendomssalg A/S	2	2	50	50	mand	0	4	0	100	mand
Statens og Kommunernes Indkøbsservice A/S	2	4	33	67	mand	0	3	0	100	mand
Sund & Bælt Holding A/S	2	3	40	60	mand	1	6	14	86	mand
TV 2 Danmark	2	6	25	75	mand	0	3	0	100	kvinde
Udviklingsselskabet By & Havn I/S	3	4	43	57	mand	3	2	60	40	mand
Total	**28**	**79**	**26**	**74**	**1 K 14 M**	**8**	**76**	**10**	**90**	**4 K 11 M**

Kilde: Virksomhedernes hjemmesider.

Tabel 7 Kvinder og mænd i ledelsen af største danske statsejede virksomheder, 1998. Antal og andel (%), samt køn på bestyrelsesformand og administrerende direktør

Virksomhed	Bestyrelse					Daglig ledelse				
	Antal		Andel (%)			Antal		Andel (%)		
	Kv	M	Kv	M	Best. formand	Kv	M	Kv	M	Adm. direktør
Air Greenland A/S - Grønlandsfly	0	7	0	100	mand	0	3	0	100	mand
Danske Spil A/S - Dansk tipstjeneste	2	12	14	86	mand	0	8	0	100	mand
Dong Energy A/S	2	6	25	75	mand	1	9	10	90	mand
DSB	1	7	12	88	mand	3	22	12	88	mand
Energinet.dk - Elkraft A.m.b.A.	1	7	12	88	kvinde	0	4	0	100	mand
Københavns Lufthavne A/S	4	4	50	50	mand	2	4	33	67	mand
Post Danmark A/S	3	5	37	63	mand	1	5	17	83	mand
SAS AB	1	2	33	67	mand	0	1	0	100	mand
Statens og Kommunernes Ind-købsservice A/S	1	5	17	83	mand	0	1	0	100	mand
Sund & Bælt Holding A/S	4	6	40	60	mand	.	.	.	.	mand
TV 2 Danmark	2	8	20	80	kvinde	0	11	0	100	mand
Total	**21**	**69**	**23**	**76**	**2 K 9M**	**7**	**68**	**9**	**91**	**0 K 11 M**

Kilde: Greens Årbøger 1996–2005.

En lignende opgørelse findes i tabel 7 for år 1998. I 1998 var andelen af kvinder i bestyrelserne lavere end i 2009, nemlig 23,3 %, mens to ud af elleve bestyrelsesformænd var kvinder. Den største ændring i perioden i de statsejede virksomheder er at der i 1998 ingen kvindelige administrerende direktører blev observeret, mens der var fire i 2009. Det skal dog bemærkes at tre af de fire virksomheder med kvindelige administrerende direktører ikke var oprettet/omdannet til aktieselskaber i 1998. I den daglige ledelse

har ændringen været mere moderat nemlig ca. 1 procent points stigning i kvindeandelen.

2.2.5 Horisontal segregering

Derudover er det muligt at undersøge, hvorvidt der også er horisontal segregering i fordelingen af de kvindelige ledere, dvs. hvorvidt der er et mønster i for hvilke brancher de kvindelige ledere er ansat i. Denne fordeling ses af tabel 8.

De kvindelige ledere på de højeste topposter, dvs. blandt bestyrelsesformænd og administrerende direktører, er koncentreret i fremstillingsvirksomhed og bygge- og anlæg, i de øvrige sektorer er der ingen kvinder at finde på disse poster. Blandt bestyrelsesmedlemmerne generelt er segregeringen ikke helt så markant. De største kvindeandele i bestyrelserne er at finde i finans/forretningsservice, transport/post, og fremstilling, mens de laveste kvindeandele er i tele mm, bygge og anlæg og energi/vand. Det er bemærkelsesværdigt at der ingen kvinder er i ledelse i energi/vand, men også at der kun er to virksomheder i denne branchekategori.

Ud fra dette kan det konkluderes, at der også horisontalt findes en høj grad af segregering blandt de danske børsnoterede virksomheder.

Tabel 8 Andelen (%) af kvinder i forskellige ledelseskategorier i de danske børsnoterede virksomheder, efter branche, 2005

	Bestyrelses formænd	Adm. direktører	Bestyrel-sesmed-lemmer	Topledere (daglig ledelse)	Antal virk-somheder
Tele, Handel, Hotel, Rest.	0	0	5	20	21
Fremstilling	1	2	9	9	63
Bygge og Anlæg	0	6	3	13	17
Finans og forretningsservice	0	0	13	10	67
Transport, Post	0	0	12	12	9
Energi & Vand	0	0	0	0	2

Kilde: Greens Årbøger 2005 og egne beregninger.

2.3 Kvinder i ledelsen af de danske økonomiske organisationer

I dette afsnit belyses kønsfordelingen i ledelsen af en række danske økonomiske organisationer og institutioner. Kønsfordelingen er belyst på to tidspunkter, nemlig i år 2000 og primo 2009.

Informationerne er indsamlet manuelt, primært ved hjælp af informationer fra de pågældende organisationers hjemmesider. Dog har det i nogle tilfælde været nødvendigt at kontakte organisationerne for at få tallene for år 2000, idet disse ikke har været tilgængelige på hjemmesiderne. Da ikke alle organisationer har besvaret disse henvendelser, findes der ikke oplysninger for alle organisationerne for år 2000.

I det nedenstående vil der derfor hovedsagligt blive fokuseret på resultaterne for 2009 (tabel 9). Organisationerne er inddelt i fire hovedkategorier, nemlig offentlige institutioner, arbejdstagerorganisationer, erhvervsorganisationer (inkl. arbejdsgiverorganisationer) og diverse interesseorganisationer.

Det ses straks, at kvindeandelene i organisationernes ledelser generelt er højere end kvindeandelene i ledelsen af de børsnoterede virksomheder.

I ledelsen af de offentlige institutioner udgør kvinder 17 %–40 %, med den ene undtagelse, nemlig det økonomiske råds formandskab, hvor der ingen kvinder er (og siden rådet blev oprettet i 1962 har der kun siddet én kvinde i formandskabet, det var i perioden 1995–1998). I alle organisationerne er formanden mænd.

Arbejdstagerorganisationerne er de organisationer, hvor kvinder er bedst repræsenteret i ledelserne. Den laveste kvindeandel findes i Centralorganisationernes Fællesudvalg (som repræsenterer 98 % af alle statsansatte) med ca. 15 %, mens kvindeandelen i ledelsen af Sundhedskartellet er den højeste, nemlig 63,6 %. Det er også i disse organisationer de kvindelige formænd er at finde, idet tre ud af otte er kvinder.

I erhvervsorganisationerne er kvinderne kun meget beskedent repræsenteret, hvilket afspejler kvindernes lave deltagelse i ledelserne af de (store) danske virksomheder. I ingen af organisationerne er der mere end 10 % kvinder i ledelsen og i flere af dem er der ingen kvinder. Desuden er heller ingen af formændene kvinder i denne gruppe af organisationer.

Overordnet set udgør kvinderne 21,4 % af ledelsen i de vigtigste organisationer og institutioner i dansk økonomi og erhvervsliv, mens tre ud af 20 formænd er kvinder.

Der er altså stor variation mellem organisationerne og især i ledelsen af arbejdstagerorganisationerne er kvinderne godt repræsenteret, men også i de offentlige institutioner er kvindeandelen relativ høj, dog langt fra „lige“, som ligestillingsloven for nedsættelse af råd nævn og udvalg ellers foreskriver. Derimod er kvindernes andel af ledelsen i det private erhvervslivs organisationer meget begrænset.

Tabel 9 Kvinder og mænd i ledelsen af diverse danske økonomiske organisationer, primo 2009. Antal, andel (%), totalt antal samt formandens køn

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal	For-mandens køn
	Kv	M	Kv	M		
Offentlige institutioner						
Det Økonomiske Råd	4	17	19	81	21	
Det Miljø-økonomiske Råd	8	12	40	60	20	
Det Økonomiske Råds Formandskab	0	4	0	100	4	Mand
Nationalbanken	2	7	22	78	9	Mand
Kommunernes Landsforening	3	14	18	82	17	Mand
Danske Regioner	4	13	23	77	17	Mand
Arbejdstagerorganisationer						
LO Danmark	5	10	33	67	15	Mand
Akademikernes Centralorganisation	5	4	56	44	9	Kvinde
FTF - Hovedorganisationen for Offentligt og Privat ansatte	5	5	50	50	10	Kvinde
Kommunale Tjenestemænd og Overens-komstansatte	8	8	50	50	16	Mand
Ledernes Hovedorganisation	3	17	15	85	20	Mand
Centralorganisationernes Fællesudvalg	4	23	15	85	27	
Sundhedskartellet	7	4	64	36	11	Kvinde
Arbejderbevægelsens Erhvervsråd	2	7	22	78	9	Mand
Lønmodtagernes Dyrtidsfond	6	14	30	70	20	Mand
Erhvervsorganisationer						
Dansk Arbejdsgiverforening	1	19	5	95	20	Mand
Dansk Industri	4	96	4	96	100	Mand
Dansk Byggeri	0	11	0	100	11	Mand
Håndværksrådet	2	22	8	92	24	Mand
Finansrådet	0	9	0	100	9	Mand
Landbrugsraadet	0	17	0	100	17	Mand
Dansk Erhverv	3	29	9	91	32	Mand
Diverse interesseorganisationer						
Forbrugerrådet	2	7	22	78	9	Mand
Total	**78**	**369**	**17**	**93**	**447**	**3 K 17 M**

Kilde: Organisationernes hjemmesider.

Af tabel 10 ses det at det overordnede billede i kønsfordelingen i de økonomiske organisationer var det samme i år 2000 som i år 2009. Der har dog været en tendens til at kvinder i 2009 i højere grad er repræsenteret i ledelsen af flere af de økonomiske organisationer og institutioner end i år 2000.

Når man udregner den overordnede kvindeandel i ledelsen af de økonomiske organisationer i år 2000 ses at den er 13,7 %. Hvis man udregner den samme kvindeandel for de samme organisationer i 2009 fås en kvindeandel på 15,3 % altså en lille stigning. Blandt formændene er der i 2000 fire kvinder, mens der i år 2009 kun er tre. Det kan altså overordnet konkluderes at der kun i meget begrænset omfang er sket en forbedring i repræsentationen af kvinder i de toneangivende økonomiske organisationer og institutioner i løbet af den observerede 10–års periode.

Tabel 10 Kvinder og mænd i ledelsen af diverse danske økonomiske organisationer, 2000. Antal, andel (%), totalt antal samt formandens køn

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal	For-mandens køn
	Kv	M	Kv	M		
Offentlige institutioner						
Det Økonomiske Råd	2	27	7	93	29	
Det Økonomiske Råds Formandskab	0	3	0	100	3	Mand
Nationalbanken	3	8	27	73	11	Kvinde
Kommunernes Landsforening	3	14	18	82	17	Man
Arbejdstagerorganisationer						
Akademikernes Centralorganisation	3	7	30	70	10	Mand
FTF - Hovedorganisationen for Offentligt og Privat ansatte	4	6	40	60	10	Mand
Kommunale Tjenestemænd og Overenskomstansatte	9	7	56	44	16	Kvinde
Sundhedskartellet	9	0	100	0	9	Kvinde
Lønmodtagernes Dyrtidsfond	5	16	24	76	21	Kvinde
Erhvervsorganisationer						
Dansk Arbejdsgiverforening	0	21	0	100	21	Mand
Dansk Industri	2	76	3	97	78	Mand
Dansk Byggeri	0	12	0	100	12	Mand
Håndværksrådet	2	21	9	91	23	Mand
Finansrådet	0	10	0	100	10	Mand
Landbrugsraadet	0	52	0	100	52	Mand
Dansk Erhverv	0	13	0	100	13	Mand
Diverse interesseorganisationer						
Forbrugerrådet	5	4	56	44	9	Mand
Total	**47**	**297**	**14**	**86**	**344**	**4 K 12 M**

Kilde: Organisationernes hjemmesider og personlig henvendelse hos organisationerne

2.4 Politiske tiltag for flere kvinder i ledelse i det danske erhvervsliv

Som vist i de to foregående afsnit, har kvindeandelen i ledelsen af de private danske virksomheder ligget stabilt på et lavt niveau i den observerede 10 års periode, ligesom repræsentationen af kvinder i ledelsen af de toneangivende økonomiske organisationer har været beskeden (når man ser bort fra arbejdstagernes organisationer).

Rent politisk har indsatsen for at ændre på disse forhold været relativt begrænset. Tiltagene har generelt været baseret på information og guidelines omkring, hvordan man kan øge kvindeandelen i ledelse (se fx www.lige.dk). Senest har man i år 2007 lanceret „Charter for flere kvinder i ledelse". Det er frivilligt at tiltræde charteret og alle virksomheder (offentlige eller private), kommuner, selvejende institutioner osv. kan tiltræde charteret. Det er desuden op til de enkelte deltagende virksomheder at beslutte i hvilke positioner det ønskes at ændre på kønssammensætningen. De virksomheder/institutioner (pt. 70), der har underskrevet charteret har således forpligtet sig til at arbejde målrettet med problemstillingen, fx ved at forpligte sig til at indsamle og offentliggøre statistik om kvindeandelen i deres ledelser samt at sætte konkrete mål for udvik-

lingen i disse tal, og udarbejdelse af handlingsplaner for arbejdet på området. Virksomheder der ikke opfylder disse krav vil blive ekskluderet fra charteret. Desuden foretages løbende kvalitetskontrol af rapporteringer fra virksomhederne. Virksomheder der ikke rapporterer eller ikke har forklaret evt. fraværende resultater kan eksluderes fra hjemmesiden for charteret på ligestillingsministeriets web.[3] Da charteret kun har eksisteret i en relativ kort periode, har der indtil nu ikke været lavet nogen evaluering af, hvorvidt det har haft nogen effekt.

Kønskvotering, til fx virksomheders bestyrelser, er jævnligt debatteret i Danmark, men idéen vækker kun begrænset tilslutning og politisk er emnet reelt ikke på dagsordenen – og vil sandsynligvis ikke komme det, så længe der er en borgerlig-liberal regering i Danmark. I oppositionen, hovedsagligt på venstrefløjen, er der større grad af velvillighed i forhold til at anvende kvoter til at sikre flere kvinder på ledelsesposter i erhvervslivet.

Referencer

Bell, L., Smith, N., V. Smith & M. Verner (2008): "Gender Differences in Promotion into Top-Management", Working Paper 08–21, Department of Economics, Aarhus School of Business, University of Aarhus.

Borchorst, A. (2002): Kønsmagt under forandring. Magtudredningen, København: Hans Reitzels Forlag.

Børsen (1996–2005): Greens – Børsens håndbog om dansk erhvervsliv, årgang 1996–2005, København: Børsens Forlag.

Christiansen, P. M. B. Møller & L. Togeby (2004): Den danske elite. Magtudredningen, Århus: Århus Universitetsforlag.

Kossowska, A.M., N. Smith, V. Smith & M. Verner (2005): Til gavn for bundlinjen: Forbedrer kvinder i topledelse og bestyrelse danske virksomheders bundlinje? WP 05–5, Department of Economics, Aarhus School of Business.

Lausten, M. (2001): Gender differences in managerial compensation - Evidences from Danish Data. Department of Economics, Aarhus School of Business, Working Paper 01–4.

Smith, N., V. Smith and M. Verner (2005): Do Women in Top Management Affect Firm Performance? A Panel Study of 2500 Danish Firms. IZA Discussion Paper no. 1708, Bonn.

Smith, N., V. Smith & M. Verner (2006): "Do Women in Top Management Affect Firm Performance? A Panel Study of 2500 Danish Firms". I: International Journal of Productivity and Performance Management 55(7).

Smith, N., V. Smith and M. Verner (2008): Women in Top Management and Performance. Working Paper 08–12, Department of Economics, Aarhus School of Business, University of Aarhus.

[3] http://www.kvinderiledelse.dk/maaling_erfaring_og_resultater.asp

Appendiks: Danske børsnoterede virksomheder, 2005

AGF Kontraktfodbold
Akademisk Boldklubs Fodboldaktieselskab
Alm. Brand
Alm. Brand Formue
Alm. Brand Pantebreve
Amagerbanken Aktieselskab
Ambu
Andersen & Martini
Arkil Holding
Asgaard Development
Auriga Industries
Bang & Olufsen
Bavarian Nordic
BHJ
BioMar Holding
Bioporto
Bioscan
Bodilsen Holding
Bonusbanken
Bording, FE
Bryggerigruppen
Brøndbyernes IF Fodbold
Capinordic
Carlsberg
Codan
Coloplast
Color Print
Columbus IT Partner
Consenta Holding
Dalhoff Larsen & Horneman
Dan-Ejendomme Holding
Danionics
Danisco
Dansk Kapitalanlæg Aktieselskab
Danske Bank
Dantax
Dantherm Holding
DanTruck-Heden
Danware
Demant Holding, William
Denka Holding
DFDS
DiBa Bank
Djurslands Bank
DSV
EDB Gruppen
Egetæpper
Egnsbank Han Herred
Expedit
Falbe-Hansen, G
Falck
Fionia Bank
FLS Industries
Flügger
FORAS Holding
forstædernes Bank
Faaborg, Sparekassen
Gabriel Holding
Genmab
Glunz & Jensen
GN Store Nord
GPV Industri
Greentech Energy Systems
Group 4
GrønlandsBanken
Gudme Raaschou Vision
Gyldendals Boghandel, Nordisk forlag
H+H International
Hadsten Bank
Hansen Holding, chr.
Harboes Bryggeri
Hartmann, Brødrene
Hedegaard
hvb Bank
Hvidbjerg Bank
Højgaard Holding
IC Companys
Investeringsselskabet af 30.4.1992
ISS
ITH Industri Invest
Jensen & Møller Invest
Jeudan
Johansen, Brødrene A. & O.
Jyske Bank
Keops
Klee, bdr.
Kompan
Kreditbanken
Københavns Lufthavne
Land & Leisure
Lastas
Lollands Bank
Lundbeck
Luxor, Investeringsselskabet
Lån & Spar Bank
Maconomy
Migatronic, Svejsefabrikken
Mols-Linien
Monberg & Thorsen
Morsø Bank

Appendix: Danske børsnoterede virksomheder, 2005 (forsat)

Møller - Mærsk, A.P.
Møns Bank
National Invest
NESA
Neurosearch
NKT Holding
Norden, Dampskibsselskabet
Nordfyns Bank
Nordicom
Nordisk Industripartner
Nordisk Solar Compagni
Nordjyske Bank
Nordsjælland, Lokalbanken i
Novo Nordisk
Novozymes
Nowaco Group
NTR Holding
Nørhaven
Nørresundby Bank
Olicom
Orion Aktieselskab, Dampselskabet
Parken Sport og Entertainment
Pharmexa
Potagua
Randers Reb
Rias
Ringkjøbing Bank
Ringkjøbing Landbobank
Roblon
Rockwool International
Roskilde Bank
RTX Telecom
Salling Bank
Sanistål
Satair
Scandinavian Brake Systems
Schouw & co.
SDC DanDisc
Silkeborg Idrætsforening Fodboldsupport
SimCorp
SIS International
Sjælsø Gruppen
Skjern Bank
Skælskør Bank
SmallCap Danmark
Solar Holding
SP Group
Spar Nord Bank
Sparbank Vest
Spæncom
Svendborg Sparekasse
Sydbank
Søndagsavisen
TDC
Theodor Ejendomsinvest
Thrane & Thrane
Tivoli
TK Development
Topdanmark
Topsil Semiconductor Materials
Torm, Aktieselskabet Dampskibsselskabet
Torsana
Totalbanken
Tønder Bank
Vestas Wind Systems
Vestfyns Bank
Vestjysk Bank
Viborg Håndboldklub
Victor International
Vinderup Bank
Vordingborg Bank
VT Holding
Wessel & Vett, Magasin Du Nord, Th.
Wewers Teglværker
Østasiatiske Kompagni, det
Østjydsk Bank
Aalborg Boldspilklub
Aarhus United
Aarsleff, Per

3. Gender and Power in Politics and Business in Finland

Linda Hart, Anne Kovalainen & Anne Maria Holli

3.1 Introduction

3.1.1 Background and purpose of study

According to the most recent Equality Barometer 2008 published by the Ministry for Social Affairs and Health of Finland, 56% of female respondents and 39% of male respondents fully agreed that increased participation of women in politics is necessary for diversifying political expertise. The figures had not changed much during the past decade, as in previous Equality Barometers[4] the corresponding figures had been, on average, slightly below 60% for female respondents and slightly below 40% for male respondents. Regarding business and industries, 48% of female and 29% of male respondents fully agreed that it would be beneficial for businesses and the economy to have more women in top positions. The proportion of female respondents fully agreeing with this remained slightly below 50% and the proportion of male respondents agreeing with this was slightly below 30% (Nieminen 2008).

These figures shed some light on public attitudes towards the increased participation of women in politics and business in Finland. This report attempts to map out how positions of power have been divided between men and women in the areas of politics and business in Finland in recent years. The main aim is to give concrete and updated data on quantifiable positions of power and about how women and men are situated in these positions in different sectors of society: party politics, representational democracy, public administration, state-owned businesses, private listed companies and economic interest organisations. The time period under analysis focuses on the past 15 years and runs approximately from the mid-1990s to the present day. Attention is paid to both vertical (men in higher, women in lower positions) and horizontal (men and women work in similar positions but in different fields or sectors, relating to the division of labour between the sexes in society) differences.

[4] The Gender Equality Barometer has been published by the Ministry for Social Affairs and Health in Finland in 1998, 2000 and 2004.

Ilkka Ruostetsaari, a Finnish political scientist, has studied Finnish elites in the 1990s and early 2000s. The percentage of women in elite positions in Finland seems to have risen in all fields between 1991 and 2001, as well as in some organisations such as interest, civil society and professional organisations. However, especially in the organisations presented below, change has been minimal if not downward. Women's representation has been most established in the field of politics, and the lowest in business as well as industry interest organisations.

Table 1 Percentage of women in elite positions in Finland, 1991 and 2001

Elite Positions	1991	2001
Politics	33	37
Administration	5	14
Industries	3	4
Organisations	12	15
Media	11	27
Academia	8	16
Arts and Culture	23	36
Total	13	19

Source: Ruostetsaari 2003, p. 346.

Table 2 Percentage of women in elite organisations, 1991 and 2001

Elite organisations	1991	2001
Political party organisations	44	47
Employees' organisations	17	19
Industry interest organisations	4	4
Local authority organisations	0	*
Civil society organisations	24	23
Academic associations	13	11

* = institution not included in the elite in 2001
Source: Ruostetsaari 2003, p. 346.

Actions to increase the representation of women have taken rather different forms in politics and business. Some political parties have gender quotas for their own internal decision-making bodies, and nowadays it seems to be the norm to nominate at least 40% women candidates for different elections. However, there are no gender quotas in Finnish elections when it comes to nominating candidates or electing representatives.

An amendment to the Finnish Act on Equality Between Women and Men in 1995 stipulates that in government committees (these do not include parliamentary standing committees or statutory cabinet committees) and advisory boards, as well as municipal executive boards and municipal committees, must be made up of at least 40% of each gender. The amendment also stipulates that state-owned companies must adhere to a principle of "equitable proportion", which, in practice, has meant that at the moment 40% of board members in companies with state majority ownership are women. Recently, the Finnish Securities Market Association introduced a new Corporate Governance Code, which recommends that the boards of Finnish listed companies should be made up of both men and women.

3.1.2 Data and methods

This report has been drawn up by compiling existing figures and data on the division of visible and quantifiable positions of power between women and men in politics and business. In the field of politics, data is more readily available than in the field of business, which explains the quantity and organisation of data between these two fields in this report. In the section on politics, data has mainly been drawn from statistics openly available from Statistics Finland (election statistics) and gender statistics publications of Statistics Finland.[5] Some information has been retrieved from databases, such as databases on different elections offered by Statistics Finland and the Government Project Registry HARE.[6]

In the section on business and industries, annual reports of listed companies have been an important source of information. Data on the division of board memberships and top management positions for listed companies (Finnish companies traded in OMX Helsinki, December 2008) have been followed into the recent past through the information available in their annual reports available on the Internet. In these figures, board membership has been understood as full membership, i.e. alternate members and staff representatives have been excluded. As to executive positions, the figures are based on how the top management has been introduced in the annual reports and company websites, including the wider composition of these bodies if there has been a smaller and a larger team to choose from. As the emphasis is on the current situation, company websites have been the most important source of information. The same goes for other institutions and organisations examined in the business and industries sections, supported by figures available from Statistics Finland.

Holli and Kantola (2005: 63) argue that political representation in Finland can be understood to reside on two different but intertwined levels. Firstly, there is formal democratic representation in directly and indirectly elected bodies and posts filled by political appointment. Secondly, there are the corporatist aspects of Finnish democracy. Descriptive and substantive representation of different interest groups is secured through institutionalised cooperation with the State. In the corporatist realm, criticism has been voiced against the power of trade unions and against male dominance[7] (ibid).

Judging by many international standards, women are well represented in Finnish politics at the end of the first decade of the new millennium. Finland has a female president who is in her second term, 41% of the seats in the 200–strong Finnish Parliament are held by women and 60% of ministerial positions in the current government are in the hands of

[5] Notably *Women and Men in Finland*, published in various years in the 1990s and 2000s, and other gender statistics publications available from Statistics Finland.

[6] http://www.hare.vn.fi

[7] The corporatist aspects of the division of power between women and men in Finland will be touched upon in the section on business and politics.

women. This means that judging by parliamentary representation, Finland is among the top ten countries in the world (IPU database). However, in national politics several important ministerial portfolios are in the hands of male ministers, such as finance, foreign affairs and trade and industry, as well as the post of Prime Minister. Nevertheless, the portfolios of justice, internal affairs and labour are held by women, as well as many policy sectors led more traditionally by women such as education, or social affairs and health (Holli 2008).

The post of Prime Minister has been held only once by a woman in Finland: in 2003, Anneli Jäätteenmäki, the leader of the Centre Party, became Prime Minister, but resigned after about two months due to a political media scandal. Matti Vanhanen, the Minister of Defence in Anneli Jäätteenmäki's 2003 government, became Prime Minister and the leader of the Centre Party after her, and has kept his position to this day also after the 2007 parliamentary elections.

As Holli (ibid., see Jalalzai 2008) notes, the election of Tarja Halonen as the President of Finland in 2000 coincided with significant changes in status and the power of the president in Finnish politics. The powers of the president were diminished and transferred to the Parliament, the Government and to the Prime Minister in particular. According to the new constitution, Finland's foreign policy is "directed by the President of the Republic in co-operation with the Government"[8] which gives rise to continuing debate about the scope of the mandate of the President in foreign policy matters.

Women's representation in municipal councils is substantially lower than in the Parliament of Finland. After the most recent municipal elections in October 2008, women's share of seats in municipal councils is 36.7%, which presents a slight increase of 0.3 percentage points since the previous municipal elections in 2004. Women's representation in municipal councils as well as in the Parliament has been on the increase at the same time as the proportion of women being nominated as candidates has been rising.

However, there are significant differences between municipalities. The share of women in municipal councils passed the 40% threshold only in the City of Helsinki (57.6%) and in the region of Uusimaa (41.7%) surrounding the capital, as well as in some individual municipalities. (Kunnallisvaalit 2008 sukupuolinäkökulmasta…).[9] The proportion of elected female representatives also varies a great deal, from the women-dominated Green League (64.1%) to the populist True Finns party (20.8%). The True Finns saw a higher rise in popularity (4.5 percentage

[8] "The foreign policy of Finland is directed by the President of the Republic in co-operation with the Government.Constitution of Finland". Chapter 8, section 93, Constitution of Finland. An unofficial English translation of the Finnish Constitution is available from http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf (Accessed 31st January 2009).

[9] Due to reforms in the structure of regional and local government and a continuing decrease in the number of municipalities in Finland resulting from e.g. the consolidation of municipalities, women's representation and the role of gender politics in local government is open to change and is in need of new research to analyse the effects of the reforms from a gender perspective.

points, which raised their support nationally to 5.4%) than any other party in these elections (Kunnallisvaalit).

3.2 Part I: Politics and Government: Political parties and gender equality

Compared to other sectors of society, women's representation is very well established in politics both on the national and local level. However, this is not due to any kind of official quotas in the appointment of candidates, and there are no gender quotas in any directly elected bodies. As Holli notes: "[T]here are no party quotas or electoral quotas used in any democratic elections in Finland in the context of the open-list proportional representation (PR) electoral system, contrary to what some international observers mistakenly assume. However, most of the bigger parties in Finland have internal recommendations for at least 40% women on their list (in parliamentary and municipal elections)" (2008: 499). Regardless of quotas in the nomination of candidates, most parties have nominated about 40% female candidates in recent elections.

3.2.1 Party councils and party executives

Several political parties in Finland have gender quotas that apply to their internal decision-making bodies. Parties in the more conservative end of the spectrum have been reluctant to apply quotas to their internal selection processes, while the parties on the left and most of the smaller parties have been more favourable towards internal gender guidelines. It is interesting that internal party quotas are similar to the quotas stipulated by the Act on Equality Between Women and Men in that they apply to indirectly elected party organs (party councils and party executives, party committees), not general party conferences.

The Centre Party, the National Coalition (CONS) as well as the True Finns' party (TF) are known not to apply internal gender quotas or guidelines. However, an adherence to a general goal of gender equality and balanced representation is voiced by all parties. For example, according to a representative of the True Finns women's organisation, women have been elected to internal party bodies in proportion to the share of women involved in party activities in general.[10] The Green League has had gender quotas in place since 1988, the Left Alliance since 1990, the Social Democratic Party (SDP) since 1996, the Swedish People's Party (SPP) since 2001 and the Christian Democrats (CD) since 2005.[11] These quotas are inscribed in the

[10] Email communication with Marja-Leena Leppänen, chairperson of the True Finns' women's organisation, 17th December 2008.

[11] In the Christian Democratic party, there is a 40% quota rule that applies only to the party council, but not the party executive board. Rules of the Finnish Christian Democrats, § 7. http://www.kd.fi/KD/www/fi/jarjesto/saannot/puolueen_saannot.php Accessed 28th April 2009.

rules of the parties and apply to the composition of party organs and the nomination of candidates in internal selection processes (Siukola 2006: 23).

When looking at the amount of women in party councils and party executives of the eight largest parties in 1998, 2003 and 2007, party councils display a rather balanced ratio of women and men at both occasions, staying within the 40%–60% difference (when information has been available). However, when one looks at the party executives, the ideological differences emerge between the conservative parties and the rest, which have a fairly homogenous approach to the selection of women candidates to internal party organs regardless of their other ideological differences. In 1998, 2003 and 2007, only about a quarter of the representatives in the party executives of the Conservatives and the Centre Party were women, with the True Finns following this trend in 2007. Among the three largest parties (Centre, SDP and National Coalition), the Social Democrats had a party executive in 1998 where only a third were women, but this figure has improved since then. In smaller parties, the share of women is closer to 50%, several parties exceeding the 50% threshold in 2007.

Table 3 Women and men in party councils, seven largest parties, 1998, 2003 and 2007. Members including chairpersons and vice-chairpersons, number, percentage and total number

Year	Party Councils	Number		Percent		Total number
		Women	Men	Women	Men	
1998	CENTRE	57	75	43.2	56.8	132
	SDP	27	34	44.3	55.7	61
	CONS	26	35	42.6	57.4	61
	GREEN	17	18	48.6	51.4	35
	LEFT	24	34	41.4	58.6	58
	TF	-	-	-	-	-
	CD	28	32	46.7	53.3	60
2003	CENTRE	58	76	43.3	56.7	134
	SDP	28	35	44.4	55.6	63
	CONS	29	32	47.5	52.5	61
	GREEN	19	18	51.4	48.6	37
	LEFT	25	36	41.0	59.0	61
	TF	-	-	-	-	-
	CD	31	31	50.0	50.0	62
2007	CENTRE	54	80	40.3	59.7	134
	SDP	28	35	44.4	55.6	63
	CONS	26	35	42.6	57.4	61
	GREEN	21	19	52.5	47.5	40
	LEFT	27	28	49.1	50.9	55
	TF	8	42	16.0	84.0	50
	CD	30	30	50.0	50.0	60

N.B. See Annex 2 for a list of the names of the political parties and the abbreviations used.
N.B. The Swedish People's Party has no party council
Source: Statistics Finland, Women and Men in Finland 1998, 2003 and 2007

Table 4 Women and men in party executives, eight largest parties, 1998, 2003 and 2007. Members including chairpersons and vice-chairpersons, number, percentage and total number

Year	Executive Boards	Number		Percent		Total number
		Women	Men	Women	Men	
1998	CENTRE	8	22	26.7	73.3	30
	SDP	5	10	33.3	66.7	15
	CONS	6	17	26.1	73.9	23
	GREEN	6	6	50.0	50.0	12
	LEFT	6	7	46.2	53.8	13
	TF	-	-	-	-	-
	SPP	14	15	48.3	51.7	29
	CD	9	9	50.0	50.0	18
2003	CENTRE	10	27	27.0	73.0	37
	SDP	8	10	44.4	55.6	18
	CONS	6	17	26.1	73.9	23
	GREEN	6	6	50.0	50.0	12
	LEFT	6	7	46.2	53.8	13
	TF	-	-	-	-	-
	SPP	14	15	48.3	51.7	29
	CD	4	18	18.2	81.8	22
2007	CENTRE	9	28	24.3	75.7	37
	SDP	9	9	50.0	50.0	18
	CONS	5	18	21.7	78.3	23
	GREEN	7	5	58.3	41.7	12
	LEFT	7	5	58.3	41.7	12
	TF	3	9	25.0	75.0	12
	SPP	15	14	51.7	48.3	29
	CD	8	14	36.4	63.6	22

Source: Statistics Finland, Women and Men in Finland 1998, 2003 and 2007

The regional daily newspaper Keskisuomalainen reported on the representation of women and men on different levels of party organisations in Finland in January 2009. The paper concluded that a balanced representation of both sexes was more likely on the national than local level. Women's representation in district committees was fairly balanced, but their proportion of district chairpersons was quite low. The Centre Party and True Finns, which both stem from rural areas, were the most male-dominated parties. The Social Democrats led the way in women's representation among the three largest parties, and the Green League and the Christian Democrats among the smaller parties. The Green League had more than 50% women on all levels, which makes it an exception among Finnish political parties.

Table 5 Percentage women in different levels of party organisations, 2008

Level of party organisation	CENTRE	CONS	SDP	LEFT	GREEN	SPP	CD	TF
Party council	47	52	44	45	50	-	50	20
Party executive	22	35	56	54	58	40	45	33
District committee	33	39	42	41	53	42	40	25
District chairperson	29	19	33	27	57	25	33	6
Members of Parliament	29	41	56	18	64	60	57	20
Municipal councillors	34	37	41	32	64	38	43	21

Source: Keskisuomalainen 21st January 2009, p. A2.

3.2.2 Party leaders and party secretaries

Women have been rare exceptions as party leaders of the three largest parties which, in practice, are the ones in Finland that compete for forming the government after the elections. Anneli Jäätteenmäki became the leader of the Centre Party in 2002 and led her party to victory in the parliamentary elections in 2003. Jäätteenmäki became the Prime Minister of a government made up of ministers of the Centre Party, Social Democrats and the Swedish People's Party. Jutta Urpilainen, a second-term Member of Parliament and 32 years old at the time, became the leader of the Social Democratic Party in June 2008. Urpilainen was hailed as a new, fresh choice to lead her party, but as the popularity of the Social Democrats (and the Left in general) has been waning recently, she has a huge task in leading the opposition and trying to restore the popularity of the party.

In other parties of the Finnish political spectrum, female party leaders have not been as rare as in the three main parties. Several women have risen to lead the smaller parties from the late 1980s onwards with Heidi Hautala from the Green League leading the way in 1987. At the moment, the female party leaders are Jutta Urpilainen in the Social Democrats, Anni Sinnemäki in the Green League and Päivi Räsänen in the Christian Democrats.

Table 6 Women and men as party leaders and party secretaries, 1991–2009

Party	Leader/secretary	Year					
		1991	1995	1999	2003	2007	2009
CENTRE	Party leader	m	m	m	f	m	m
	Party secretary	f	m	m	m	m	m
SDP	Party leader	m	m	m	m	m	f
	Party secretary	m	m	m	m	f	m
CONS	Party leader	m	m	m	m	m	m
	Party secretary	-	f	m	m	m	f
GREEN	Party leader	m	f	f	m	f	f
	Party secretary	m	f	m	m	m	m
LEFT	Party leader	m	m	f	f	f	m
	Party secretary	m	m	m	m	m	f
TF	Party leader	m	m	m	m	m	m
	Party secretary	f	m	m	m	m	m
SPP	Party leader	m	m	m	m	m	m
	Party secretary	m	m	m	m	f	f
CD	Party leader	m	m	m	m	f	f
	Party secretary	-	-	f	f	f	f

Source: Party websites, correspondence with party representatives

3.2.3 Political women's organisations and youth organisations

All of the parties represented in the Parliament of Finland have a political women's organisation.[12] In some parties, they are official party organisations and in others they function on a more informal network-type basis. These organisations also benefit from a proportion of party subsidies paid

[12] Women's Organisation of the Centre Party, Women's League of the Coalition Party, Finnish Social Democratic Women, Green Women's Association, Left Women, Women's Organisation of the Swedish People's Party, Christian Democratic Women in Finland and Women of True Finns.

out from public funds, and together with three other women's organisations (National Council of Women of Finland, Feminist Association Unioni and Association for Women's Studies in Finland) they are members of the Coalition of Finnish Women's Associations (Nytkis). Nytkis acts as a cooperation forum for women's associations, and monitors and responds to legislation and decision-making concerning gender equality. In 2007, legislation securing public funding for Nytkis and the National Council of Women of Finland was adopted (Act of 8th June 663/2007). Very recently, there has been some mobilisation around men's issues, and the Green League has been the first party within which a men's association has been established.[13]

All parties represented in the parliament also have a political youth organisation. Youth organisations of parties represented in the Parliament of Finland display interesting patterns of representation in their councils and boards on a national level. The youth organisations of the three largest parties have a rather low representation of women, hovering around 25%. In contrast, the Green League and the Left Alliance have a high proportion of women in their national councils or boards. The Social Democrats are the only ones to have a female chairperson, joined only by a female chairperson in the youth organisation of the Green League, which has a joined chairpersonship between a woman and a man.

Table 7 Women and men in boards of youth organisations, March 2009. Including chairpersons, vice-chairpersons and both full and alternate members, number and percentage, total number

Organisation	Number		Percent		Total number	Chair	Vice-chair*
	Women	Men	Women	Men			
CONS	3	10	23.1	76.9	13	m	f & m
CENTRE	4	11	26.7	73.3	15	m	f & m
SDP	4	11	26.7	73.3	15	f	m & m
GREEN	7	3	70.0	30.0	10	f & m	-
LEFT	14	9	60.9	39.1	23	m	I: f, II: m
CD	10	9	52.6	47.4	19	m	I: f, II: f
SPP	11	12	47.8	52.2	23	m	m & f
TF	3	8	27.3	72.7	11	m	I: f, II: f

* I: first vice-chair; II: second vice-chair
Source: Political youth organisations' websites, March 2009

[13] During the first half of 2009 there has been some mobilisation around men's issues in Finland within the Left Alliance and the Green League. The Left Alliance, is preparing a document focusing on men's issues, and the Green League, a female-dominated party, is the first party that has seen the birth of an association focusing on men's issues. The aim of both of these actions is to shed attention to equality issues from a men's point of view. Criticism has been voiced e.g. against male conscription, how men are viewed in custody battles by the social services and the judiciary as well as men's poorer health and lower life expectancy (*Helsingin Sanomat* 26th April 2009).

3.3 The Parliament of Finland and the European Parliament

3.3.1 Parliamentary elections

Finnish women were the first women in the world to obtain full political rights in 1906 when Finland was still an autonomous Grand Duchy of the Russian Empire. The new legislation entailed the right to vote to all women and men regardless of wealth and social status. In the beginning of the 20th century voting activity in parliamentary elections was low compared to contemporary figures. However, both women and men became more active voters between the 1930s and the 1960s. From the 1970s onwards turnouts waned towards the end of the millennium (Naiset eduskuntavaaleissa).

Table 8 Women and men elected to the Parliament of Finland, 1907–2007. Number, percentage and total number

Year	Number		Percent		Total number
	Women	Men	Women	Men	
1907	19	181	9.5	90.5	200
1908	25	175	12.5	87.5	200
1909	21	179	10.5	89.5	200
1910	17	183	8.5	91.5	200
1911	14	186	7.0	93.0	200
1913	21	179	10.5	89.5	200
1916	24	176	12.0	88.0	200
1917	18	182	9.0	91.0	200
1919	17	183	8.5	91.5	200
1922	20	180	10.0	90.0	200
1924	17	183	8.5	91.5	200
1927	17	183	8.5	91.5	200
1929	15	185	7.5	92.5	200
1930	11	189	5.5	94.5	200
1933	14	186	7.0	93.0	200
1936	16	184	8.0	92.0	200
1939	16	184	8.0	92.0	200
1945	17	183	8.5	91.5	200
1948	24	176	12.0	88.0	200
1951	29	171	14.5	85.5	200
1954	30	170	15.0	85.0	200
1958	28	172	14.0	86.0	200
1962	27	173	13.5	86.5	200
1966	33	167	16.5	83.5	200
1970	43	157	21.5	78.5	200
1972	43	157	21.5	78.5	200
1975	46	154	23.0	77.0	200
1979	52	148	26.0	74.0	200
1983	62	138	31.0	69.0	200
1987	63	137	31.5	68.5	200
1991	77	123	38.5	61.5	200
1995	67	133	33.5	66.5	200
1999	74	126	37.0	63.0	200
2003	75	125	37.5	62.5	200
2007	84	116	42.0	58.0	200

Source: Statistics Finland

Women have been more active voters in parliamentary elections than men since 1987 in Finland, but their active role as voters has not in-

creased their election success, as women's share of candidates, votes cast and seats is still lower than men's (ibid.). Holli and Kantola (2005: 62) give three explanations for the high proportion of women in Finnish parliamentary politics. They refer to women's high level of participation in full-time work and their high level of education, to "relatively strong and independent women's political organisations" (ibid.) and to the structural characteristics of the Finnish political system.

Finland has a unicameral parliament made up of 200 representatives and a multi-party system with eight different parties represented in the Parliament after the parliamentary election in 2007. Finland's electoral system is based on proportional representation and multi-member constituencies. The open-list proportional representation electoral system (PR system) and mandatory preferential voting make it possible for voters to express their gender preferences when choosing their candidate (Holli and Wass 2007).

The history of women's representation in the Parliament of Finland presents a fairly linear progression of more and more women being elected to the parliament over time. Interestingly, women's representation fluctuated quite a bit between 1907 and 1945, being at its lowest in the early 1930s. Since 1948, it has been over 10%, since 1970 over 20% and since 1983 over 30%. In the latest elections in 2007, women's representation passed the 40% threshold – it will be interesting to see if it remains over 40% in the future as well.

Since 1954 there is data available on the number of votes cast to women candidates. Due to the D'Hondt type calculation system of Finland, the proportion of women candidates and the number of votes cast to them might not be reflected directly in the proportion of female representatives elected to the Parliament, municipal councils and the European Parliament, as being elected to the body in question depends on who happen to be the most popular candidates. In some situations, this works for the benefit of women's representation; in others, to its detriment.

In most years since 1954, the share of women elected to the Parliament has been slightly lower than their share of votes, bar a few exceptions in the late 1960s and early 1970s. Since 1991, women's share of votes has been more than their share of elected representatives. Year 2007 is encouraging, as it shows female candidates obtaining more votes and more seats in Parliament than what their share of candidates was, which means that well-known and popular female candidates have been able to make their mark in politics.

Table 9 Percentage women as candidates, votes cast to women and women as elected representatives, 1954–2007

Year	Candidates	Votes	Elected
1954	15.2	17.1	15.0
1958	15.1	16.7	14.0
1962	14.5	15.5	13.5
1966	16.0	15.3	16.5
1970	17.3	19.3	21.5
1972	21.1	21.0	21.5
1975	24.2	24.9	23.0
1979	26.1	27.9	26.0
1983	29.5	29.9	31.0
1987	36.0	35.3	31.5
1991	41.2	39.2	38.5
1995	39.1	36.6	33.5
1999	37.0	38.3	37.0
2003	39.8	42.6	37.5
2007	39.9	42.1	42.0

Source: Statistics Finland

3.3.1.1 Women as candidates

In the latest parliamentary elections in 2007 women made up 39.9% of candidates. In most parties the figure was over 40% and close to 45% (Centre Party, National Coalition Party, Swedish People's Party and Left Alliance). The highest percentages of female candidates were found in the Green League (52.5%) and the Social Democratic Party (49.1%). The lowest figures were found among the Christian Democrats (39.4%) and the True Finns (25%). The number of women as candidates in parliamentary elections has risen rather steadily since 1966 (16%) to 1991, when the figure reached 41.2%.

Since the 1991 parliamentary elections the figures have dipped below the 40% threshold and remained between 37% and 40%. Among the three largest parties, the Social Democrats and the National Coalition have had their share of female candidates well over 40%, coming close to 50% at times. The Centre Party has lagged behind this, but it improved its figure for the 2007 elections. Two smaller parties which have been gaining popularity recently display very different figures: the Green League has always had high female representation, when the True Finns are well behind the other parties, apparently due to the lower proportion of active female party members (Eduskuntavaalit).

Table 10 Percentage women candidates by party in parliamentary elections, 1948–2007

Year	Total	CENTRE	SDP	CONS	LEFT	GREEN	SPP	CD	TF	LIB
1948	12.1	9.3	11.8	12.8	17.1	-	8.3	-	-	10.3
1951	14.2	8.7	14.6	18.3	17.8	-	11.4	-	-	15.4
1954	15.2	9.8	14.9	18.0	17.7	-	13.3	-	-	16.5
1958	15.1	8.8	15.2	20.5	18.1	-	8.3	-	-	20.0
1962	14.5	11.6	10.7	20.8	18.7	-	3.9	-	12.4	17.2
1966	16.0	12.5	13.6	20.4	16.9	-	11.3	-	12.1	20.5
1970	17.3	15.1	18.1	21.8	21.9	-	12.7	6.3	10.1	23.0
1972	21.1	18.7	18.6	25.1	21.0	-	21.6	19.2	14.7	29.4
1975	24.2	25.8	25.0	27.9	25.8	-	15.8	17.0	19.2	38.1
1979	26.1	23.2	30.7	27.9	25.9	-	21.1	23.5	17.3	39.8
1983	29.5	31.2	32.6	29.5	33.0	-	33.8	35.0	17.0	-
1987	36.0	36.7	40.2	34.5	37.1	40.0	36.1	40.0	27.9	55.1
1991	41.2	38.1	42.2	43.5	42.6	47.6	39.4	37.2	28.6	38.9
1995	39.1	36.5	45.9	42.7	36.5	51.1	41.5	39.6	26.6	51.7
1999	37.0	35.4	43.2	42.1	38.7	51.0	37.7	35.6	29.1	37.5
2003	39.8	41.5	48.0	49.1	44.6	52.2	41.6	41.0	24.6	24.0
2007	39.9	43.8	49.1	44.0	45.7	52.5	45.3	39.4	25.0	-

N.B. See Annex 2 for a list of the names of the political parties and the abbreviations used.
Source: Statistics Finland

3.3.1.2 Votes cast to women

In the 2007 parliamentary elections female candidates received 42.1% of votes cast, which is two percentage points higher than the proportion of women candidates in the same elections. The Green League, Social Democrats and Christian Democrats were the only parties where women's share of votes cast was higher than the percentage of women candidates. In the Green League the difference was as much as 13 percentage points, when among the Christian Democrats and the Social Democrats the difference was about seven and three percentage points respectively. In all other parties the percentage of votes cast to women was lower than the percentage of women as candidates. The highest disparity was in the Left Alliance (13%) and the Centre Party (8.7%) and it was between 6 and 7 percentage points in the National Coalition and True Finns as well (Eduskuntavaalit).

The proportion of votes cast to women was well below 20% up until 1972. From 1966 it has grown constantly until the 1995 parliamentary elections, which saw a drop from 39.2% in 1991 to 36.6 in 1995. After 1995, the figure has been on the rise again, passing the 40% limit in 2003.

Table 11 Percentage of votes cast to women candidates by party in parliamentary elections, 1954–2007

Year	Total	CENTRE	SDP	CONS	LEFT	GREEN	SPP	CD	TF	LIB
1954	17.1	8.4	19.3	19.7	23.3	-	9.8	-	-	21.0
1958	16.7	8.8	17.6	18.4	23.0	-	4.8	-	-	20.5
1962	15.5	8.9	16.7	16.2	22.0	-	4.2	-	5.3	18.3
1966	15.3	10.9	14.9	16.6	18.2	-	8.2	-	5.9	18.6
1970	19.3	15.2	22.7	21.7	22.6	-	10.9	2.6	8.1	27.6
1972	21.0	17.1	23.6	23.5	23.5	-	8.5	12.2	12.4	35.7
1975	24.9	20.6	25.9	26.6	28.3	-	16.0	21.8	12.5	47.8
1979	27.9	22.1	33.2	29.4	29.3	-	16.3	23.1	12.3	50.1
1983	29.9	27.6	34.5	33.8	31.5	-	21.4	29.2	15.7	-
1987	35.3	32.9	36.9	39.4	36.5	47.9	20.0	26.9	22.4	46.1
1991	39.2	35.4	40.4	41.6	33.1	59.3	32.5	35.5	28.9	73.1
1995	36.6	29.8	38.1	39.2	31.4	58.6	35.8	40.5	19.0	46.4
1999	38.3	29.7	41.2	39.6	40.0	64.6	39.2	37.2	13.7	64.0
2003	42.6	35.9	47.8	42.0	41.1	66.6	43.8	39.8	6.2	12.1
2007	42.1	35.1	52.5	37.3	32.7	65.5	45.2	46.6	18.1	-

Source: Statistics Finland

3.3.1.3 Women among elected representatives

The number of women among Members of Parliament began to rise in 1966 and continued until 1991. In the 2007 parliamentary elections women managed to secure 42% of the seats in the Parliament. Passing the 40% threshold is rare by international standards. At the time of writing, there were only eight countries in the world where 40% or more of the representatives in lower or single houses of Parliament were women.[14]

As to the outcome of the 2007 parliamentary elections, the parties represented in the Parliament could be divided into two groups: in the Green League, Christian Democrats, Social Democrats and the Swedish People's Party women made up more than a half of the representatives of these parties in the Parliament. However, in other parties, the number of women was considerably lower not exceeding even the 30% limit among the Centre Party, the Left Alliance and True Finns. The National Coalition ended up with a neat 40% figure of their representatives being women.

[14] Rwanda (56.3%), Sweden (47.0%), South Africa (43.5%), Cuba (43.2%), Iceland (42.9%), Finland (41.5%), Netherlands (41.3%) an Argentina (40.0%). IPU database on women in national parliaments http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm, latest update 31st May 2009 [Accessed 22nd June 2009]. Due to a few changes brought by some MPs being elected to the European Parliament and other events, the share of women in the Parliament of Finland was 41.0% on 22nd June 2009.

Table 12 Percentage of women MPs by party in parliamentary elections, 1945–2007

Year	Total	CENTRE	SDP	CONS	LEFT	GREEN	SPP	CD	TF	LIB	TPSL	DEVA
1945	8.5	2.0	14.0	7.1	12.2	-	7.1	-	-	-	-	-
1948	12.0	5.4	16.7	15.2	13.2	-	7.1	-	-	20.0	-	-
1951	14.5	7.8	17.0	17.9	20.9	-	6.7	-	-	10.0	-	-
1954	15.0	9.4	22.2	16.7	16.3	-	-	-	-	15.4	-	-
1958	14.0	10.4	18.8	13.8	18.0	-	-	-	-	12.5	-	-
1962	13.5	7.5	15.8	12.5	19.2	-	-	-	-	15.4	100	-
1966	16.5	12.2	16.4	19.2	17.1	-	-	-	-	22.2	57.1	-
1970	21.5	16.7	25.0	27.0	27.8	-	8.3	-	-	37.5	-	-
1972	21.5	17.1	27.3	20.6	24.3	-	10.0	-	5.6	57.1	-	-
1975	23.0	17.9	24.1	25.7	22.5	-	22.2	22.2	-	44.4	-	-
1979	26.0	13.9	30.8	27.7	31.4	-	22.2	22.2	-	75	-	-
1983	31.0	23.7	31.6	40.9	38.5	-	20.0	33.3	23.5	-	-	-
1987	31.5	27.5	32.1	41.5	31.3	-	8.3	20	33.3	-	-	50
1991	38.5	27.3	45.8	50.0	26.3	50.0	27.3	37.5	42.9	100	-	-
1995	33.5	27.3	36.5	43.6	22.9	66.7	27.3	14.3	-	-	-	-
1999	37.0	27.1	43.1	37.0	30.0	81.8	27.3	40.0	-	-	-	-
2003	37.5	23.6	45.3	37.5	26.3	78.6	50.0	42.9	-	-	-	-
2007	41.5	29.4	55.6	40.0	17.6	66.7	55.6	57.1	20.0	-	-	-

N.B. See Annex 2 for a list of the names of the political parties and the abbreviations used.
Source: Statistics Finland

Table 13 Number of women MPs by party in parliamentary elections, 1945–2007

Year	Total number	CENTRE	SDP	CONS	LEFT	GREEN	SPP	CD	TF	LIB	TPSL	DEVA
1945	17	1	7	2	6	-	1	-	-	-	-	-
1948	24	3	9	5	5	-	1	-	-	1	-	-
1951	29	4	9	5	9	-	1	-	-	1	-	-
1954	30	5	12	4	7	-	-	-	-	2	-	-
1958	28	5	9	4	9	-	-	-	-	1	-	-
1962	27	4	6	4	9	-	-	-	-	2	2	-
1966	33	6	9	5	7	-	-	-	-	2	4	-
1970	43	6	13	10	10	-	1	-	-	3	-	-
1972	43	6	15	7	9	-	1	-	1	4	-	-
1975	46	7	13	9	9	-	2	2	-	4	-	-
1979	52	5	16	13	11	-	2	2	-	3	-	-
1983	62	9	18	18	10	-	2	1	4	-	-	-
1987	63	11	18	22	5	-	1	1	3	-	-	2
1991	77	15	22	20	5	5	3	3	3	1	-	-
1995	67	12	23	17	5	6	3	1	-	-	-	-
1999	74	13	22	17	6	9	3	4	-	-	-	-
2003	75	13	24	15	5	11	4	3	-	-	-	-
2007	83	15	24	21	3	9	6	4	1	-	-	-

Source: Statistics Finland

3.3.1.4 Gender gap in voting in parliamentary elections

Data on gender gaps in voting and gender-based voting patterns (see section 3.1.5) cannot be detected from official election data, so statistics on these patterns are derived from survey data. In Finland, there is a 'traditional gender gap' in voting, as women tend to vote for non-socialist parties more than men (Inglehart and Norris 2000: 450–1, 456; Jennings 1990). This is in contrast with the 'modern gender gap' – in highly developed post-industrial such as the Nordic countries women tend to vote for socialist parties more than men. Finland provides an interesting exception: Finnish women tend to vote for non-socialist parties. The information below has been obtained in surveys carried out after Finnish parliamentary elections in 1991–2007.

In the Finnish party system, the division of parties on the Left-Right axis is somewhat problematic. Parties that are clearly on the Left are the Social Democrats and the Left Alliance, and parties that are considered as non-socialist parties are the National Coalition (Conservatives), the Centre Party, the Swedish People's Party and the Christian Democrats. The Green League is post-materialist and value-liberal and thus on the left in the spirit of Inglehart and Norris (2003), but in contemporary Finnish politics, it is classified on the basis of its view on economy as non-socialist. The True Finns display populist and right-wing tendencies in immigration issues and is value-conservative, but it displays some Left-leaning views on redistribution and social issues.

Women have a clear tendency to vote for the Green League and the Christian Democrats, their share among respondents giving their vote to these parties often exceeding 60%. Men have a clear tendency to vote for the Social Democrats and the Left Alliance more than women. However, most of the voters of the populist True Finns and its predecessor SMP (Finnish Rural Party) are men as well. Among the three main parties, the differences between men and women are not huge. Looking at the figures below, it can be seen that women's support for non-socialist parties (other than SDP and Left Alliance) is consistently higher than men's.

Table 14 Party preferences of female and male voters in parliamentary elections, 1991–2007. Number, percentage and total number

Year	Party preference	Number		Percent		Total number
		Women	Men	Women	Men	
1991	Socialist	126	168	42.9	57.1	294
	Non-Socialist	351	311	53.0	47.0	662
	Other	18	19	48.6	51.4	37
	No preference	68	79	46.3	53.7	147
	All	563	577	49.4	50.6	1140
1995	Socialist	124	122	50.4	49.6	246
	Non-Socialist	247	197	55.6	44.4	444
	Other	10	17	37.0	63.0	27
	No preference	131	122	51.8	48.2	253
	All	512	458	52.8	47.2	970
1999	Socialist	167	166	50.2	49.8	333
	Non-Socialist	356	333	51.7	48.3	689
	Other	12	19	38.7	61.3	31
	No preference	187	186	50.1	49.9	373
	All	722	704	50.6	49.4	1426
2003	Socialist	154	164	48.4	51.6	318
	Non-Socialist	317	276	53.5	46.5	593
	Other	6	16	27.3	72.7	22
	No preference	42	46	47.7	52.3	88
	All	519	502	50.8	49.2	1021
2007	Socialist	135	163	45.3	54.7	298
	Non-Socialist	415	372	52.7	47.3	787
	Other	4	10	28.6	71.4	14
	No preference	49	40	55.1	44.9	89
	All	603	585	50.8	49.2	1188

Socialist: SDP, LEFT; Non-Socialist: CONS, CENTRE, GREEN, SPP, CD, LIB (1995) and TF (preceded by SMP (Finnish Rural Party) in 1991, not present in 1995); Other: preference for smaller parties with less than 9 respondents per party; No preference: no party preference indicated

Sources: Finnish National Election Study 1991 (FSD 1088), Finnish National Election Study 2003 (FSD 12609, Finnish National Election Study 2007 (FSD 2269), Finnish Voter Barometers 1992–2005 (FSD2274).

3.3.1.5 Gender-based voting patterns in parliamentary elections

Studying gender-based voting patterns refers to examining whether voters cast their vote to a candidate of their own gender or not and why. According to survey data, in parliamentary elections in Finland men have been more prone to vote for a candidate of their own gender than women. This is partly due to the lower availability of female than male candidates, but in recent years the trend has persisted with at least 70% of male respondents voicing a preference for a male candidate.

Gender-based voting was first studied in Finland by the sociologist Elina Haavio-Mannila, who argued that cultural and economic modernisation, especially urbanisation, increased women's likelihood to vote for a woman candidate (Holli and Wass 2007: 7). Since then, survey data on gender-based voting has been gathered after the elections in 1991, 2003 and 2007. Due to the characteristics of the Finnish electoral voting system (mandatory preferential voting, where the voter needs to choose a candidate of male or female gender), Finland provides an interesting Nordic context for studying this phenomenon.

Judging by the data available, men's likelihood to vote for a male candidate has fallen considerably from the 1970s, but is still higher than the percentage of women voting for a female candidate. Between 2003 and 2007, there seems to have been a slight shift towards a more 'traditional' pattern (voters of both genders voting for male candidates), but as the difference to 2003 is rather small, it might be due to fluctuation of preferences and the popularity of the most luminous candidates in each party (ibid.).

As to recent trends, in the 2007 elections young people tended to vote for candidates of their own gender more often than older generations, and female candidates were preferred by supporters of the Social Democratic party, the Swedish People's party and the Green League. Motivations concerning descriptive (the importance of having representatives of one's gender in political decision-making) and substantive representation (having advocates of gendered interests in decision-making positions) affected the voting behaviour of both men and women, but seemed to be more important to women (ibid.).

Table 15 Gender-based voting patterns in percentage in parliamentary elections, 1970–2007

	1970		1979		1991		2003		2007	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
Percent of voters voting for a candidate of their own gender	93	40	89	44	75	58	70	57	72	53
Percent of male and female candidates available to vote for	83	17	74	26	59	41	60	40	60	40

Sources: Haavio-Mannila 1979; Finnish Voter Barometers 1979 (FSD1006); Pesonen et al. 1993: 74; 2005: 241; Finnish National Election Study 2007 (FSD2269), Statistics Finland.

3.3.2 Internal organs of the Parliament

3.3.2.1 Speakers of the Parliament and Speaker's Councils

Since 1907, only two out of 33 Speakers of the Parliament have been women. Riitta Uosukainen from the National Coalition held the post for the longest period of time from 1994 to 2003 with a few interruptions. Anneli Jäätteenmäki, the chairperson of the Centre Party at the time and Finland's only female Prime Minister for a short period in 2003, acted formally as the Speaker of the Parliament in the same year before the election of a new Speaker for the electoral term 2003–2007. During the first century of the Finnish Parliament, five out of 46 First Deputy Speakers have been women,[15] and four out of 45 Second Deputy Speakers have been women.[16]

Anna-Liisa Linkola from the National Coalition party became the first Second Deputy Speaker in 1975 and Elsi Hetemäki-Olander from the same party the first female First Deputy Speaker in 1987. Looking at the people elected to these posts since 1991, women have been fairly well represented among the Deputy Speakers, with a clear connection between women Speakers also having at least one woman as a Deputy Speaker. However, since Anneli Jäätteenmäki's resignation in 2003, almost all the MPs elected to these posts have been men, with the current Minister of Agriculture Sirkka-Liisa Anttila making an exception as First Deputy Speaker in 2006. The Speakers and Deputy Speakers also head the Speaker's Council and the Office Commission (Kansanedustajat 1907–).

3.3.2.2 Chairpersons of parliamentary groups

In 2008 half of the Chairpersons of eight different parliamentary groups were women and half were men. The same goes for First Vice-Chairpersons, and among Second Vice-Chairpersons there were three women. The female chairpersons were Tarja Filatov in the Social Democratic Party, Annika Lapintie in the Left Alliance, Anni Sinnemäki in the Green League and Ulla-Maj Wideroos in the Swedish People's Party. This reflects the gender balance in the parties represented in the Parliament as well. Among the three major parties (Centre, National Coalition and Social Democrats) women have been better represented in the Social Democratic Party than in the Centre and National Coalition. In other parties with smaller parliamentary groups it is perhaps easier for a woman to be chosen as a chairperson (Kansanedustajat 1907–).

[15] Sirkka-Liisa Anttila (Centre), Elsi Hetemäki-Olander (Cons), Liisa Jaakonsaari (SDP), Saara-Maria Paakkinen (SDP) and Pirkko Työläjärvi (SDP). (Kansanedustajat 1907–).

[16] Ritva Laurila (Cons), Anna-Liisa Linkola (Cons), Kerttu Törnqvist (SDP) and Riitta Uosukainen (Cons). (Kansanedustajat 1907–).

Table 16 Women and men as chairpersons of parliamentary groups, 1992–2008. Number, percentage and total number

Year	Post	Number		Percent		Total number
		Women	Men	Women	Men	
1992	Chairperson	2	9	18.2	81.8	11
	Vice-chairs	8	7	53.3	46.7	15
1996	Chairperson	1	10	9.1	90.1	11
	Vice-chairs	6	7	46.2	53.8	13
2000	Chairperson	3	7	30.0	70.0	10
	Vice-chairs	7	7	50.0	50.0	14
2004	Chairperson	3	5	37.5	62.5	8
	Vice-chairs	7	8	46.7	53.3	15
2008	Chairperson	4	4	50.0	50.0	8
	Vice-chairs	6	9	40.0	60.0	15

Source: Parliament Calendars 1992–2008

Table 17 Gender of chairpersons of the parliamentary groups of the three largest parties, 1992–2008

Year	Post	Party		
		CENTRE	SDP	CONS
1992	Chairperson	m	m	m
	Vice-chairs	f, m	f, m	m, f
1996	Chairperson	m	m	m
	Vice-chairs	f, m	f, m	m, f
2000	Chairperson	m	m	m
	Vice-chairs	f, m	f, m	m, f
2004	Chairperson	m	m	m
	1st vice-chair	f	f	f
	2nd vice-chair	m	m	f
2008	Chairperson	m	f	m
	1st vice-chair	f	m	f
	2nd vice-chair	m	f	m

Source: Parliament Calendars 1992–2008

3.3.2.3 Parliamentary Standing Committees

Most of the important work done in the Parliament is done in parliamentary standing committees. These committees have been recently studied from a gender perspective by Holli and Saari (2009), who have examined women's representation in different standing committees as well as their representation among experts heard in the committees in connection with law-drafting. The 40%–60% quota regulations stipulated by an amendment to the Act on Equality Between Women and Men in 1995 do not apply to parliamentary standing committees.

The role of standing committees in the Parliament has been studied previously by Forstén (2005), with a few observations on the role of women in the committees. Horizontal segregation has been commonplace in the committees in the 1990s and the 2000s: committees dealing with matters such as social affairs and health, education and culture, employment and equality and the environment have had strong female representation, with other committees displaying representation below 40% during many electoral terms.

Table 18 Percentage of women in parliamentary standing committees, 1991–2008

Committee (number of members)	Year				
	1991	1995	1999	2005	2008
Social Affairs and Health (17)	82.4	52.9	70.6	52.9	64.7
Employment and Equality (17)	47.1	47.1	41.2	58.8	64.7
Environment (17)	52.9	58.8	64.7	47.1	58.8
Education and Culture (17)	64.7	58.8	52.9	64.7	52.9
Administration (17)	29.4	23.5	29.4	35.3	47.1
Legal Affairs (17)	23.5	23.5	35.3	41.2	47.1
Constitutional Law	29.4	17.6	23.5	41.2	41.2
Commerce (17)	29.4	35.3	35.3	17.6	41.2
Committee for the Future (17)	-	-	-	35.3	35.3
Foreign Affairs (17)	29.4	29.4	41.2	47.1	35.3
Transport and Communications (17)	41.2	23.5	17.6	23.5	29.4
Defence (17)	35.3	29.4	5.9	11.8	29.4
Finance (21)	28.6	23.8	47.6	28.6	28.6
Grand Committee (25)	36.0	40.0	44.0	36.0	28.0
Agriculture and Forestry (17)	23.5	23.5	11.8	17.6	23.5
Audit Committee (17)	-	-	-	-	11.8

Sources: Holli and Saari 2009, Forstén 2005

Table 19 Number of women in parliamentary standing committees, 1991–2008

Committee (number of members)	Year				
	1991	1995	1999	2005	2008
Social Affairs and Health (17)	14	9	12	9	11
Employment and Equality (17)	8	8	7	10	11
Environment (17)	9	10	11	8	10
Education and Culture (17)	11	10	9	11	9
Administration (17)	5	4	5	6	8
Legal Affairs (17)	4	4	6	7	8
Constitutional Law (17)	5	3	4	7	7
Commerce (17)	5	6	6	3	7
Committee for the Future (17)	-	-	-	6	6
Foreign Affairs (17)	5	5	7	8	6
Transport and Communications (17)	7	4	3	4	5
Defence (17)	6	5	1	2	5
Finance (21)	6	5	10	6	6
Grand Committee (25)	9	10	11	9	7
Agriculture and Forestry (17)	4	4	2	3	4
Audit Committee (17)	-	-	-	-	2

Sources: Holli and Saari 2009, Forstén 2005

The chairpersons of parliamentary committees are members of the Speaker's Council, which directs the work of the Parliament. Vice-chairpersons, in turn, do not share this position. Holli and Saari (2009) argue that the vertical segregation between the sexes can be seen especially well in the election of committee chairpersons. According to Forstén (2005, quoted in ibid.), in 1945–2002 it was 2.5 times more likely for a male MP to become a committee chairperson than for a female MP, and women were elected to head 'traditionally feminine' committees. The likelihood for a female MP to become a vice-chairperson was slightly bigger. Before the early 1983, female chairpersons came exclusively from parties representing the Left, and in 1983–2002 the number of female chairpersons increased as conservative parties began to elect women to such positions too.

In 2005, four out of 15 (27%) committee chairpersons were women, and five (31%) out of 16 vice-chairpersons were women. In 2005, only one woman chairperson headed a "traditionally feminine" committee, the Committee for Education and Culture, when three of the female vice-chairpersons did so in 2008 (Education, Employment and Environment). In 2008, four (25%) out of 16 chairpersons were women, and three vice-chairpersons out of 17 (17%) were women. In 2008, female chairpersons were situated even more clearly in traditionally "feminine committees" (Education and Environment) and in low-ranking committees such as Legal Affairs and the Committee for the Future (Holli and Saari 2009).

The recruitment of committee coordinators also revealed a pattern of high vertical and horizontal segregation. Committee coordinators are committee members who lead and coordinate the work of a committee group, i.e., members of a committee who belong to the same party. Excluding the National Coalition, the proportion of women as committee coordinators was lower than the proportion of women among the MPs of the party. The highest disparity between women's committee membership and their share of the posts of committee coordinator was in the Centre Party. Female committee coordinators were mostly found in "feminine committees". For instance, Constitutional Law, Defence, Agriculture, Audit and Grand Committees had no female MPs from the five largest parties. This means that in the pivotal stage of committee work, negotiations between committee coordinators of parties in the government, decisions are often drafted without women's participation (ibid.).

3.3.3 Finnish MEPs in the European Parliament

The members of the European Parliament are elected every five years by proportional representation and through universal suffrage. After Finland became a member of the European Union 1st January 1995, elections for the European Parliament have been organised four times, in 1996, 1999, 2004 and 2009. The share of women among elected MEPs was on the decrease after 1996, when exactly half of MEPs were women, and touched down on 35.7% in 2004 (Europarlamenttivaalit 2004).

However, in the elections for the European Parliament in June 2009, Finnish women made history and grabbed eight of the 13 seats available (Europarlamenttivaalit 2009). This is the first time that Finnish women have formed the majority of elected representatives in any elections on a national level, if presidential elections are not taken into account. Most of the female MEPs elected in 2009 were experienced politicians, whose popularity explains how they took over 60% of the seats when the share of votes cast to women was more than their share of candidates but less than their share of seats.

The results were good regarding both descriptive and substantive representation. Experienced female politicians with a considerable track

record of speaking for gender equality were elected, namely Sirpa Pietikäinen from the National Coalition, Anneli Jäätteenmäki from the Centre Party, and Heidi Hautala and Satu Hassi from the Green League. Will this tide of women in politics proceed from presidential elections and smaller groups of elected representatives towards parliamentary and local elections? This remains to be seen in the years to come!

Table 20 Women and men among Finnish Members of the European Parliament, 1996–2009. Number, percentage and total number

Year	Number		Percent		Total number
	Women	Men	Women	Men	
1996	8	8	50	50	16
1999	7	9	43.8	56.3	16
2004	5	9	35.7	64.3	14
2009	8	5	61.5	38.5	13

Source: Statistics Finland

Table 21 Percentage of women as candidates, votes cast to them and among elected MEPs, 1996–2009

Year	Candidates	Votes	Elected
1996	38.2	43.6	50
1999	39.3	46.6	43.8
2004	38.3	44.9	35.7
2009	42.3	46.5*	61.5

* Not reported by Statistics Finland, but calculated with information provided by Stat. Fin.
Source: Statistics Finland

3.4 Government of Finland

3.4.1 Prime Minister and Cabinet Ministers

Finland made headlines internationally in 2007 after the parliamentary elections as its newly appointed government was made up of 60% women and 40% men, or 12 and 8 ministers respectively. However, vertical and horizontal segregation persist even in this government with a female majority: in Matti Vanhanen's second government, the post of the Prime Minister and Ministers of Finance, Foreign Affairs and Trade and Industry are all in the hands of men. This can also be seen in the composition of statutory cabinet committees, where the percentage of women is 40 at best. This is in the European Union Affairs committee, the committee with the highest number of members.

Where are the female ministers, then? In the current Cabinet, as in most of the previous Cabinets where women have been well represented, they have taken up posts commonly identified as traditionally "feminine", such as Social Affairs and Health, Social Services and Education. Many important portfolios such as Justice, Internal Affairs and Labour Policy are in the

hands of female ministers, but the key positions in the government have been, with some exceptions, in the hands of men for a long time.

A woman has acceded to the post of Prime Minister only once in Finland: Anneli Jäätteenmäki was the leader of the Centre Party in 2003 and was appointed Prime Minister after the elections. However, she became embroiled in a political media scandal and resigned after 69 days in office in June 2003. The Minister of Defence of the Jäätteenmäki Cabinet, Matti Vanhanen, became Prime Minister and later during the same year he was elected as the new party leader (Ministeritietojärjestelmä). Tarja Halonen, the current President, was the first woman to be appointed Minister of Foreign Affairs in 1995. Elisabeth Rehn, the runner-up to Martti Ahtisaari in the 1994 presidential elections, was the first woman in the world to be appointed Minister of Defence in 1990. The post of the first Minister of Finance is the only ministerial position a woman has not acceded to in Finland (Women and Men in Finland 2007).

Table 22 Women and men in Governments of Finland since 1991, composition after parliamentary elections. Number, percentage and total number

Government	Number		Percent		Total number
	Women	Men	Women	Men	
Aho 1991–1995	7	10	41.2	58.8	17
Lipponen 1995–1999	7	11	38.9	61.1	18
Lipponen II 1999–2003	8	10	44.4	55.6	18
Jäätteenmäki 2003	9	9	50	50	18
Vanhanen 2003–2007	8	10	44.4	55.6	18
Vanhanen II 2007–	12	8	60	40	20

Source: Prime Minister's Office

3.4.2 Statutory cabinet committees

As the proportion of female ministers has been high in recent years in Finland, it is interesting to see what kind of ministerial portfolios they accede to and where they are situated.[17] One way of looking at horizontal segregation in ministerial positions is to examine the composition of statutory cabinet committees, i.e. ministerial committees that are formed within each cabinet. In the Aho Cabinet in 1991–1995, women ministers made up over 40% of the cabinet, but they were completely absent from statutory cabinet committees. During Prime Minister Lipponen's reign in 1995–2003, women's share of posts in statutory cabinet committees was one third at most, being the lowest during his second term as Prime Minister in the Committees of Foreign and EU Affairs.

Jäätteenmäki's government brought about considerable change, displaying a rare female majority in the Committee for Economic Affairs. Prime Minister Vanhanen's first government in 2003–2007 was much the same as Jäätteenmäki's, but the changes in its composition following

[17] Like in the case of parliamentary standing committees, statutory cabinet committees are not subject to the quota regulations of the Act on Equality Between Women and Men.

Jäätteenmäki's resignation brought women's representation in cabinet committees to almost the same figures as in Lipponen's second government. In the current Cabinet, this has been improved a great deal, but compared to the 60% majority of female ministers in the cabinet their share in statutory cabinet committees is still 40% at most.

Table 23 Percentage of female ministers in statutory cabinet committees, 1991–2008

Cabinet Committees	Foreign and Security Policy	EU Affairs	Finance	Economic Policy
Aho 1991–1995	0	-	0	0
Lipponen 1995–1999	25	25	29	20
Lipponen II 1999–2003	11	20	33	33
Jäätteenmäki 2003	22	33	40	66
Vanhanen 2003–2007	11	22	20	44
Vanhanen II 2007–	38	40	33	25

1999–2007: At the end of the mandate of the government
Source: Prime Minister's Office

Table 24 Number of female ministers/all ministers in statutory cabinet committees, 1991–2008

Cabinet Committees	Foreign and Security Policy	EU Affairs	Finance	Economic Policy
Aho 1991–1995	0/7	-	0/5	0/8
Lipponen 1995–1999	2/8	2/8	2/7	2/10
Lipponen II 1999–2003	1/9	2/10	2/6	3/9
Jäätteenmäki 2003	2/9	3/9	2/5	6/9
Vanhanen 2003–2007	1/9	2/9	1/5	4/9
Vanhanen II 2007–	3/8	4/10	2/6	2/8

1999–2007: At the end of the mandate of the government
Source: Prime Minister's Office

3.5 Presidential elections

3.5.1 Female and male candidates, shares of votes and elected presidents

Presidential elections have been exciting topic in Finland from a gender perspective since the early 1990s, as since then there have always been both a female and a male candidate competing against each other in the second round of the elections. In 1994, Martti Ahtisaari from the Social Democratic Party and Elisabeth Rehn from the Swedish People's Party competed against each other, and in 2000 and 2006 Tarja Halonen, the current President with a Social Democrat background, competed against Esko Aho from the Centre Party and Sauli Niinistö from the National Coalition Party respectively. However, as it has been a Social Democrat who has won the elections in 1994, 2000 and 2006, the candidate's party seems to be the most important factor in the outcome of the presidential race (Presidentinvaalit).

Since 1994, presidential elections have been quite different than the previous ones also because Finland changed from an elector system to a

direct ballot system. Presidential elections have also been the most popular elections for a number of years, with a much higher turnout than in other elections.[18] Holli (2008, see also Hellsten et al. 2007) argue that the transition from the previous system to the current one has made the selection of presidential candidates within parties more democratic and has brought female candidates to the fore in a new way.

Table 25 Percentage of women as candidates, votes cast to them and the elected in presidential elections (1st and 2nd round), 1994–2006

Year	Round	Number		Percent		Elected
		Women	Candidates	Candidates	Votes	
1994	1st	2	11	18.2	24.6	-
	2nd	1	2	50.0	46.1	No
2000	1st	4	7	57.1	64.0	-
	2nd	1	2	50.0	51.6	Yes
2006	1st	2	8	25.0	49.8	-
	2nd	1	2	50.0	51.8	Yes

Source: Statistics Finland

Table 26 Women and men among candidates who received at least 10% of votes in presidential elections (1st and 2nd rounds), 1994–2006

Year and round	Party	Candidate	Votes cast	Percent of votes
1994 I	SDP	Martti Ahtisaari (m)	828 038	25.9
	SPP	Elisabeth Rehn (f)	702 211	22.0
	CENTRE	Paavo Väyrynen (m)	623 415	19.5
	CONS	Raimo Ilaskivi (m)	485 035	15.2
1994 II	SDP	Martti Ahtisaari (m)	1 722 313	53.9
	SPP	Elisabeth Rehn (f)	1 475 856	46.1
2000 I	SDP	Tarja Halonen (f)	1 224 431	40.0
	CENTRE	Esko Aho (m)	1 051 159	34.4
	CONS	Riitta Uosukainen (f)	392 305	12.8
2000 II	SDP	Tarja Halonen (f)	1 644 532	51.6
	CENTRE	Esko Aho (m)	1 540 803	48.4
2006 I	SDP	Tarja Halonen (f)	1 397 030	46.3
	CONS	Sauli Niinistö (m)	725 866	24.1
	CENTRE	Matti Vanhanen (m)	561 990	18.6
2006 II	SDP	Tarja Halonen (f)	1 630 980	51.8
	CONS	Esko Aho (m)	1 518 333	48.2

Source: Statistics Finland

3.5.2 Gender-based voting patterns in presidential elections 2000 and 2006

Contrary to gender-based voting patterns in parliamentary elections discussed above, women have been more active in voting for a candidate of their own gender in presidential elections in 2000 and 2006. This can probably be explained by Tarja Halonen's popularity as the Social Democrat candidate in the 2000 elections and as the president-in-office in 2006 as well as by her personal qualities. However, in the first round of the 2000 elections four out of seven candidates were women. This ex-

[18] In the 2006 elections, the turnout was 73.9% in the first round and 77.2% in the second round. This was lower than in 2000, when it was 76.9% in the first round and 80.2% in the second round. In 1994, the turnout was 71.6% (Statistics Finland).

plains the rather low percentage of male respondents voting for a candidate of their own gender.

Hellsten et al. (2007) report that in the elections in 1994, women moved, to a certain extent, behind a female candidate regardless of their party preference, and the phenomenon was repeated in 2000, when many men, in turn, moved to support a male candidate across party lines. In their analysis of the 2006 elections, they came to the conclusion that when all the variables accounted for in the study (e.g. the voter's gender, age, socio-economic position, party preference, views on descriptive and substantive representation) were standardised, men were more prone to vote for a candidate of their own gender than women. However, among women voting for a female candidate tended to be a more politicised choice; men tended to vote for men "out of habit" (ibid.).

Table 27 Gender-based voting patterns in percentage in presidential elections (1st and 2nd rounds), 2001 and 2006

	2001				2001			
	Round I		Round II		Round I		Round II	
	M	F	M	F	M	F	M	F
Percent of voters voting for a candidate of their own gender	34	79	49	67	59	60	56	58
Percent of male and female candidates available to vote for	43	57	50	50	75	25	50	50

I = first round of the elections, II = second round of the elections

Source: Presidential elections 2000, 1st round (FSD1040); Presidential elections 2000, 2nd round (FSD1041); Presidential elections 2006 data quoted in Hellsten et al. 2007; Statistics Finland

3.6 Local government

3.6.1 Municipal councils

In Finland there have always been more women than men among the enfranchised, and since 1945 a higher number of women than men have voted in municipal elections. However, women's turnout was lower than men's until 1984, when women's turnout was for the first time higher than men's turnout. Since 1984, women's turnout has consistently been higher than men's. However, their joint turnout in municipal council elections has been waning in recent years, being less than 60% in the 2000s. In 2008 it improved slightly from the previous local elections, with the general turnout being 61.3% (Kunnallisvaalit).

Table 28 Percentage turnout total and by gender in municipal elections, 1950–2008

Year	Total	Women	Men
1950	63	58.9	67.6
1953	71.3	68.0	75.3
1956	66.2	62.9	70.0
1960	74.8	72.7	77.4
1964	79.3	77.9	80.9
1968	76.7	75.3	78.4
1972	75.6	75.4	75.8
1976	78.5	78.5	78.6
1980	78.1	78.0	78.2
1984	74.0	74.3	73.7
1988	70.5	71.9	69.0
1992	70.9	72.1	69.6
1996	61.3	62.8	59.8
2000	55.9	57.7	53.9
2004	58.6	60.7	56.4
2008	61.3	63.1	59.4

Source: Statistics Finland

3.6.1.1 Candidates, votes and elected councillors

Women's share of candidates in municipal election has been growing continuously since the 1950s. In the 1988 elections, the percentage of women among candidates passed the 30% threshold, and two decades later in the 2008 elections the 40% threshold was passed for the first time. More women tend to be listed as candidates in cities and urban municipalities than in rural ones, with cities in the Greater Helsinki area leading the statistics in listing women as candidates since the 1980s. In the 2004 elections, 40.9% of candidates in urban municipalities were women and among the ten largest towns in Finland (Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Turku, Oulu, Lahti, Kuopio, Jyväskylä, Pori) in all but one women made up 40% of candidates.

Women's share of votes in municipal elections has been on the rise since 1968. In the 1970s and in 1980 there was still strong growth between elections. Since 1980, growth has been steady, and women's share of votes has been over 30%. In 2008 women's share of votes was higher than ever before, but their share of seats was more than five percentage points lower (Naiset kunnallisvaaleissa).

Table 29 Women and men elected in municipal elections, 1950–2008. Number, percentage and total number

Year	Number		Percent		Total number
	Women	Men	Women	Men	
1950	831	11 405	6.8	93.2	12 236
1953	912	11 409	7.4	92.6	12 321
1956	898	11 463	7.3	92.7	12 361
1960	938	11 470	7.6	92.4	12 408
1964	968	11 357	7.9	92.1	12 325
1968	1 274	10 582	10.7	89.3	11 856
1972	1 649	9 542	14.7	85.3	11 191
1976	2 304	10 435	18.1	81.9	12 739
1980	2 835	9 942	22.2	77.8	12 777
1984	3 243	9 638	25.2	74.8	12 881
1988	3 490	9 352	27.2	72.8	12 842
1992	3 773	8 798	30.0	70.0	12 571
1996	3 932	8 550	31.5	68.5	12 482
2000	4 226	8 050	34.4	65.6	12 276
2004	4 357	7 609	36.4	63.6	11 966
2008	3 825	6 587	36.7	63.3	10 412

Source: Statistics Finland

Table 30 Percentage of women as candidates, votes cast to them and among elected representatives in municipal elections, 1953–2008

Year	Candidates	Votes	Elected
1953	10.0	13.1	7.4
1956	10.8	12.2	7.3
1960	11.1	13.5	7.6
1964	11.9	13.4	7.9
1968	13.6	16.2	10.7
1972	19.5	21.6	14.7
1976	23.9	25.7	18.1
1980	27.2	30.1	22.2
1984	29.2	32.5	25.2
1988	32.4	34.4	27.2
1992	33.5	36.2	30.0
1996	36.3	36.8	31.5
2000	38.2	39.4	34.4
2004	39.9	41.8	36.4
2008	40.4	42.0	36.7

Source: Statistics Finland

3.6.1.2 Elected councillors by party in recent elections

Women's representation in municipal councils was still below 30% in many parties in 1992 and in 1996. In the 2000s, women's representation in all parties except the True Finns party has been more than 30%, and often closer to 40% or over, especially in 2008. The Green League displays high figures of female representation in contrast to other parties. However, as most of the seats in Finnish municipal councils are held by the Centre Party (33.8% in 2008, with all other parties each holding less than 20% of the seats), the figures of the Centre Party dominate the composition of local councils. In the Centre Party, the figures have reached one third of the seats, with an upward trend (ibid.).

Table 31 Percentage of women among elected councillors in the largest parties, 1992–2008

Party	1992	1996	2000	2004	2008
CONS	31.7	32.7	35.4	35.0	36.0
SDP	34.8	35.7	38.1	39.7	41.0
CENTRE	24.6	27.5	30.9	33.7	34.1
GREEN	58.0	55.1	58.9	62.7	64.3
LEFT	27.7	27.0	32.3	33.9	32.4
TF	11.9	14.5	15.6	18.9	20.8
SPP	29.2	33.7	34.6	37.9	38.2
CD	36.5	39.4	38.6	45.3	43.3
Others	26.9	31.8	30.9	31.5	34.2
Finland	30.2	31.3	34.4	34.2	36.7

Source: Statistics Finland

Table 32 Percentage of seats in municipal councils held by parties, elections 1992–2008

Party	1992	1996	2000	2004	2008
CONS	16.1	17.2	16.5	17.4	19.4
SDP	25.1	21.8	20.8	21.6	19.8
CENTRE	32.0	35.0	37.7	37.0	33.8
GREEN	2.7	2.3	2.8	2.6	3.6
LEFT	10.6	9.0	8.4	8.2	8.0
TF	2.8	1.1	0.9	0.9	4.3
SPP	5.3	5.3	5.2	5.3	4.9
CD	2.8	2.8	3.6	3.3	3.4
Others	3.2	4.2	4.1	3.7	2.9

Source: Statistics Finland

3.6.1.3 Candidates and elected councillors of non-Finnish origin

So far, ethnic minorities have not emerged as distinct category in Finnish local politics. Due to the low number of elected representatives with a foreign background, numbers are scarce to find and a quantitative gender analysis is hardly informative. In the compilation of statistics, there is the problem of defining 'foreigners': should one count foreign nationals residing in Finland, Finnish residents who were born abroad, or those with a non-domestic mother tongue?[19]

Weide (2008) has studied the experiences of foreign nationals as municipal councillors in Finland after the 2004 municipal elections. According to Statistics Finland, in the 2004 municipal elections there were 429 candidates (1.2% of all candidates) who were Finnish nationals and had been born abroad. 304 of them were Europeans, of whom 179 were born in Sweden. In the same year, there were 264 foreign nationals (0.7% of all candidates) as candidates in local elections, and among them 205 represented European nationalities. 12 councillors (0.1% of all councillors) of foreign nationality were elected in 2004, of whom six were Swedish and two were Russian nationals. The rest were European nationals. 35 councillors (0.3% of councillors) had a different mother tongue than Finnish or Swedish (Weide 2008: 30).

[19] The national languages in Finland are Finnish, Swedish, Finnish Romani, Finnish sign language and Sàmi languages. (See Research Institute for the Languages of Finland, http://www.kotus.fi). The official languages of Finland are Finnish and Swedish.

Weide interviewed 13 councillors for her study, three of them women. She argues that even though gender was a significant factor in the self-perception of her female interviewees as political agents, womanhood and motherhood were not easily separable. Due to the anonymity of her informants, Weide says that she left some interesting details unreported in her research. However, research in this field can be expected to accumulate in the coming years in Finland. According to Weide gender and ethnicity is a field that calls for investigation, as it seems to have importance in the probability of being elected and in the problems a representative comes across in her political career (ibid: 76, note 45).

3.6.2 Municipal executive boards and municipal committees

The 1995 amendment to the Act on Equality Between Women and Men (206/1995) stipulated that a 40%–60% quota rule had to be applied to public administration bodies exercising public authority. Section 4a (232/2005) of the Act on Equality Between Women and Men stipulates that "the proportion of both women and men in government committees, advisory boards and other corresponding bodies, and in municipal bodies and bodies established for the purpose of inter-municipal cooperation, but excluding municipal councils, must be at least 40%, unless there are special reasons to the contrary" (Act on Equality between Women and Men 2005). This does not apply to the election of chairpersons of these bodies. However, it is interesting to see that the share of women a chairpersons grew considerably when the quotas were introduced.

The effect of the quotas, introduced in 1995, can be seen in the composition of municipal executive boards and municipal committees in 1997. Women's share of seats in municipal executive boards and municipal committees had already been rising along with them being elected in greater numbers to municipal councils. Before the quotas were introduced, the proportion of women in municipal executive boards was lower than their share of seats in municipal councils. However, their share of seats in municipal committees was higher than in municipal councils already before the quotas. In 2009, the share of women in municipal councils is about 37% (see table 30.), but as information is not yet available on the composition of municipal executive boards and municipal committees, these figures cannot be compared to the current situation.

Table 33 Percentage of women as members of municipal councils, municipal executive boards and municipal committees, 1978–2005

Year	Municipal councils	Municipal executive boards	Municipal committees
1978	18	8*	19*
1982	22	11*	33*
1985	25	17*	n/a*
1989	27	23*	35*
1993	30	24	35
1997	32	45	47
2001	34	45	47
2005	36	46	48

* based on surveys carried out in municipalities
Source: 1978–1997: Holli et al. 2007; 2001–2005: Association of Finnish Local and Regional Authorities

Table 34 Women as members of municipal councils, executive boards and municipal committees, 2001–2005. Number, percentage and total number

Year	Member of:	Number		Percent		Total number
		Women	Men	Women	Men	
2001	Councils	4220	8058	34	66	12278
	Executive boards	1701	2045	45	55	3746
	Municipal committees*	9806	10905	47	53	20711
2005	Councils	4357	7609	36	64	11966
	Executive boards	1675	1958	46	54	3746
	Municipal committees*	8287	8978	48	52	17265

* Coverage 98.9% for municipal committees
Source: Association of Finnish Local and Regional Authorities

Prior to the adoption of the quota amendments to the Equality Act, women's share of chairpersons in municipal councils and executive boards was less than 10% in 1989. In 1993, this had improved, as it continued to do in all categories of chairpersonships. In 2005, women's share of chairpersons in all categories was over 20%, but in municipal councils and municipal committees it was more than a quarter. The figures have been on the rise after women's increased representation among members of these bodies, but it is still more likely for a man to become a chairperson in municipal bodies than for a woman.

Table 35 Percentage of women as chairpersons of municipal councils, municipal executive boards and municipal committees, 1989–2005

Year	Municipal councils	Municipal executive boards	Municipal committees
1989	9	6	-
1993	16	11	22
1997	20	15	24
2001	24	16	26
2005	26	22	27

Source: Pikkala 2003; Association of Finnish Local and Regional Authorities

When looking at the first full years of the last two electoral terms in local politics, women are clearly more numerous in almost all categories of vice-chairpersonships than among chairpersons. Furthermore, they are almost as a rule more numerous among second vice-chairpersons than among first vice-chairpersons.

Table 36 Women as chairpersons of municipal councils, municipal executive boards and municipal committees, 2001 and 2005. Percentage of female chairpersons and total number of chairpersons

	2001		2005	
	Women percent	Total number	Women percent	Total number
Municipal councils				
Chairperson	23	432	26	416
1st vice-chair	19	432	27	416
2nd vice-chair	23	429	29	416
Municipal executive boards				
Chairperson	16	432	22	416
1st vice-chair	34	432	33	416
2nd vice-chair	43	235	44	237
Municipal committees*				
Chairperson	24.3	2598	27	2227
Vice-chairperson	-	-	35	2219

* Coverage 99.1% for chairpersons and 98.8% for vice-chairpersons
Source: 2005: Association of Finnish Local and Regional Authorities
2001: Pekola-Sjöblom 2003

3.6.3 Local government: Mayors, municipal managers and provincial governors

Since an amendment to the Finnish Local Government Act in 2006, municipalities have been able to choose to have either a mayor elected by the municipal council or a municipal manager, employed as a civil servant. Only two municipalities in Finland have a mayor elected by the municipal council.[20] Women's share of municipal managers is still low at 15% in 2006, but it has been growing steadily. However, as there will be only

Table 37 Women and men as provincial governors, heads of regional councils and as municipal managers, 2000–2007. Number, percentage and total number

Post	Year	Number		Percent		Total number
		Women	Men	Women	Men	
Provincial governors	2000	3	3	50	50	6
	2003	3	3	50	50	6
	2005	3	3	50	50	6
	2007 (May)	3	3	50	50	6
Heads of regional councils	2000	1	19	5	95	20
	2003	1	19	5	95	20
	2005	1	19	5	95	20
	2007 (May)	1	19	5	95	20
Municipal managers	2000	34	418	8	92	452
	2003	46	400	10	90	446
	2006	57	373	13	87	430

Sources: Statistics Finland, Association of Finnish Local and Regional Authorities

[20] Tampere and Pirkkala.

348 municipalities in Finland in 2009 due to municipal mergers,[21] competition for these posts can be expected to rise. The number of provincial governors has been even in the 2000s: three women and three men acted as provincial governors in 2000, 2003, 2005 and 2007 (Women and Men in Finland 2007).

3.6.4 Finnish Sàmi Parliament

The Finnish Constitution guarantees cultural self-government to the Sàmi minority as an indigenous people. The Finnish Sàmi Parliament (Sàmediggi) has existed as a self-government body for the Sàmi people since 1996. It was preceded in 1973–1995 by the Sàmi Delegation (Sàmi Parlamenta). The Sàmi Parliament is the highest political body of the Sàmi people in Finland. It represents Sàmi people in national and international organisations and it can make initiatives and issue statements. The Sàmi Parliament has 21 members and four alternate members who are elected for a four-year term. The last election was held in 2007. The Sámi Parliament Assembly, the post of a full-time President and the Executive Board are the main bodies, and it also has committees that act as preparatory organs (Sámi Parliament website).

In the latest elections in 2007, ten women and 15 men were elected into the Sàmi Parliament, of whom nine women and twelve men were full members and one woman and four men alternate members. This corresponds to women making up 43% of full members and 40% of all members. The President and the chairperson is Mr Klemetti Näkkäläjärvi, with the first vice-chairperson being Ms Irja Seurujärvi and the second vice-chairperson Mr Erkki Lumisalmi. The Executive Board is made up of the aforementioned chairpersons, with three out of seven chairpersons being women (including the chairpersons). Out of a population of 9,350 Sàmi people, 5,317 were eligible to vote. The turnout in the 2007 elections was 55.8%, with 2,971 Sàmi people exercising their right to vote (Saamelaiskäräjävaalin tulos).

3.7 Public administration and international organisations

3.7.1 Ministries

3.7.1.1 Highest officials

In the early 2000s, women were still few and far between among highest officials in different ministries. In 2005 and 2007 the situation was much better among Secretaries of State, Permanent Secretaries and Under-

[21] Number of Finnish municipalities in January 2009. Association of Finnish Local and Regional Authorities, http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;102942. Accessed 22nd June 2009.

Secretaries, the highest posts in Finnish government ministries. However, women constituted only a quarter of Directors General in 2005, and in 2007 this figure was closer to 20%.

Table 38 Women and men among the highest officials in ministries, 2003–2007. Number, percentage and total number

Year	Post	Number		Percent		Total number
		Women	Men	Women	Men	
2000	Secretaries of State and Permanent Secretaries	2	11	15	85	13
	Under-Secretaries of State	1	6	14	86	7
	Directors General	2	56	3	97	58
2003	Secretaries of State and Permanent Secretaries	2	11	15	85	13
	Under-Secretaries of State	0	7	0	100	7
	Directors General	2	52	4	96	54
2005	Secretaries of State and Permanent Secretaries	5	16	24	76	21
	Under-Secretaries of State	1	6	14	86	7
	Directors General	13	39	25	75	52
2007	Secretaries of State and Permanent Secretaries	8	16	33	67	24
	Under-Secretaries of State	4	4	50	50	8
	Directors General	12	44	21	79	56

Source: Statistics Finland

3.7.1.2 Preparatory organs

Government committees, preparatory boards and state investigators are preparatory organs of the government, for example, for the purposes of preparatory legislative work. Government committees and preparatory boards are affected by the quota regulations of the Act on Equality Between Women and Men, but state investigators are not, as usually only one person works as a state investigator. The effect of the quota amendment to the Act on Equality in 1995 had a direct effect on government committees, as since then they all contain 40% women or more. Preparatory boards lagged behind for some time but were in line with the quota amendment by 50% women and men 1998 and 1999.

Table 39 Number of committees and preparatory boards and percentage of female members, 1980–1999

Year	Committees	Women percent	Preparatory boards	Women percent
1980	148	7.5	172	11
1991	42	29.5	241	33.1
1995	12	40.0	19	37.3
1996	12	41.8	47	36.1
1998	17	42.0	296	50
1999	15	42.0	297	50

Sources: 1974–1995: Vähäsaari 1995, 1974–1987 Government project register HARE (www.hare.vn.fi)
N.B. 1991–1995 Ministry of Defence excluded, 1991 Ministry of Labour excluded, 1991–1993 Ministries of Transport and Environment excluded

In the 2000s, quotas have been applied accordingly. When looking at all government projects (state committees, preparatory boards, state investi-

gators and task forces) listed in the Government Project Registry HARE, it is evident that the 40%–60% quota rule has been applied in the composition of preparatory boards, committees and similar bodies. According to Statistics Finland, women made up 43% of members of all government projects in 2003, 45% in 2005 and 44% in 2007 (Women and Men in Finland 2003, 2005 and 2007).

However, as can be seen from the table below, in the years 2000, 2004 and 2008 women were more numerous among alternate members than men, i.e. that the share of men as full members of these bodies was higher than the share of women. Below is a sample year, 2008, where the share of women and men among full and alternate members in these projects has been detailed by ministry.

Table 40 Women and men as members in government projects, 2000–2008. Full and alternate members. Number, percentage and total members and number of projects

Year	Full/Alternate	Number		Percent		Total members	Number projects
		Women	Men	Women	Men		
2000	Full	2307	3002	43	57	5309	766
	Alternate	380	453	46	54	833	766
2004	Full	3262	4172	44	56	7434	974
	Alternate	707	695	50	50	1402	974
2008	Full	3866	4577	46	54	8443	1067
	Alternate	976	898	52	48	1874	1067

Source: Government project registry HARE

Table 41 Government projects by ministry 2008. Full and alternate members. Number, percentage and total number

Ministry	Number				Percent				Total number	
	Women		Men		Women		Men			
	Full	Alt.	Full	Alt.	Full	Alt.	Full	Alt.	Full	Alt.
Agriculture and Forestry	190	49	220	61	46	45	54	55	410	110
Defence	22	0	41	0	35	-	65	-	63	0
Education	460	4	423	4	52	50	48	50	883	8
Employment and Economy	1350	464	1612	429	46	52	54	48	2962	893
Environment	158	33	224	45	41	42	59	58	382	78
Finance	782	141	892	123	47	53	53	47	1674	264
Foreign Affairs	27	5	42	7	39	42	61	58	69	12
Interior	201	111	290	64	41	63	59	37	491	175
Justice	118	10	130	11	48	48	52	52	248	21
Prime Minister's Office	51	0	82	1	38	-	62	100	133	1
Social Affairs and Health	383	148	391	138	49	52	51	48	774	286
Transport and Communi-cations	124	11	230	15	35	42	65	58	354	26

Numbers and percentages of alternate members in brackets
Source: Government project registry Hare

Referring to Mattila (2000), Holli argues that since the 40%–60% quota rule came into effect, state investigators became more common as a form

of government projects. State investigators are most often individual experts, but sometimes the work is shared between two experts, or the investigator works together with a group. The number of state investigators has indeed been on the rise after the 1990s. The proportion of women among state investigators has been on the rise, but it has also fluctuated quite a bit in the 2000s, being around 30% on average.

Table 42 Number of state investigators and percentage of women among them, 1996–2008

Year	State investigators	Women percent
1996	2	0
1997	4	0
1998	5	0
1999	5	0
2000	9	38.9
2001	8	25.0
2002	22	25.0
2003	22	25.0
2004	28	19.6
2005	12	25.0
2006	24	16.7
2007	13	38.5
2008	18	30.6

N.B. In some state investigator projects, the post of state investigator has been shared between two persons
Source: Government project registry HARE

3.7.2 Finnish Foreign Service

3.7.2.1 Ambassadors

The first women were accepted to the Finnish diplomatic service in 1950 and 1951. However, they both resigned after a few years; one took up a career in the judiciary and the other married a foreign diplomat and gave up her own career. They had been preceded by a few talented women working in the service from the 1910s onwards, and they did not apply or were not accepted to enter the diplomatic career path. The first woman appointed as Ambassador of Finland was Tyyne Leivo-Larsson, a Member of Parliament from the Social Democratic Party and a Minister for Social Affairs and a Minister in the Ministry of Finance, who served as an Ambassador in Oslo Norway in 1958–1965 (Naiset ja diplomaatinura) and in Reykjavik in 1959–1965. The diplomatic service opened up to women officially in 1965, and the proportion of women among diplomats has been increasing since the early 1980s (Alussa oli…). The first career diplomats to be appointed ambassadors were Riitta Örö to New Delhi in 1974 and Eeva-Kristiina Forsman to Beograd in 1975 (Naiset ja diplomaatinura).

Between 1999 and 2003 the proportion of women in leading positions in the Ministry rose from 17 to 30% (Ulkoasiainministeriön toimintakertomus 2003). In 2007 women made up 45% of Finnish diplomats, 63% of other staff in the Ministry for Foreign Affairs and 50% of Heads of Departments in the Ministry. The share of women in leading positions is higher in the Ministry for Foreign Affairs than in other ministries (Alussa oli..).

Table 43 Women and men as heads of Finnish diplomatic missions, 1997–2008. Number, percentage and total number

Year	Number		Percent		Total number
	Women	Men	Women	Men	
1997	5	72	6.5	93.5	77
2000	8	69	10.4	89.6	77
2001	9	68	11.7	88.3	77
2002	10	70	12.5	87.5	80
2003	13	68	16.0	84.0	81
2004	15	68	18.1	81.9	83
2005	18	65	21.7	83.0	84
2006	20	62	24.4	75.6	82
2008	23	61	27.4	72.6	84

Source: Ministry for Foreign Affairs of Finland

3.7.2.2 Recruitment to the diplomatic service

Between 1990 and 2006, 65% of the candidates applying to the diplomatic service were women. During the same period 54% of the candidates accepted to the Training Course on International Affairs (Kavaku) were women. In the 1990s, 48% of the candidates accepted were women, and their proportion fluctuated between 37% and 67%. However, in most years of recruitment, more men than women were selected. In the 2000s the proportion of women recruited has been over 50% on each occasion, fluctuating between 52 and 74% and settling at 63% on average (Töihin ulkoasiainhallintoon). This seems to indicate that more women will accede to positions such as Ambassador in the years to come, as the average age of staff in the Ministry for Foreign Affairs was about 46 years in 2006 and the biggest single age group was staff aged 55–59 years.

Table 44 Women and men recruited to the diplomatic service, 1990–2006. Number, percentage and total number

Year	Number		Percent		Total number
	Women	Men	Women	Men	
1990	4	7	36.4	63.6	11
1991	7	5	58.3	41.7	12
1992	6	3	66.7	33.3	9
1995	14	22	38.9	61.1	36
1996	13	15	46.4	53.6	28
1997	13	18	41.9	58.1	31
1998	7	10	41.2	58.8	17
1999	7	7	50.0	50.0	14
2001	11	9	55.0	45.0	20
2002	17	6	73.9	26.1	23
2003	13	12	52.0	48.0	25
2004	22	8	73.3	26.7	30
2005	20	10	66.7	33.3	30
2006	10	7	58.8	41.2	17
2007	8	4	66.7	33.3	12

N.B. in 1993–1994 and 2000 no recruitment to the Course on International Affairs
Source: Ministry for Foreign Affairs, Töihin ulkoasiainhallintoon

3.7.3 Government representation in international organisations

3.7.3.1 Representation in EU organs

Due to its membership in the European Union, Finland has had to appoint representatives to the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions since the mid-1990s. In the EESC, women's representation was rather low until 2006 when the current members were appointed. At the moment, the proportion of women among full members is over 40%, when previously it had been two seats out of nine or 22% (Prime Minister's Office, EU Information Management).

Table 45 Women and men among Finnish representatives in the European Economic and Social Committee since 1995. Full and alternate representatives. Number, percentage and total number

Period	EESC	Number		Percent		Total number
		Women	Men	Women	Men	
1995–1998	Full	2	7	22.2	77.8	9
	Alternate	0	9	0	100	9
1998–2002	Full	2	7	44.4	55.6	9
	Alternate	0	9	38.9	61.1	9
2002–2006	Full	2	7	22.2	77.8	9
	Alternate	1	8	11.1	88.9	9
2006–2010	Full members	4	5	44.4	55.5	9

N.B. No alternate members appointed by the Government in 2006
Source: Prime Minister's Office, EESC website

According to the Association of Finnish Local and Regional Authorities, gender quotas stipulated by the Gender Equality Act of Finland have been followed in selecting delegates to the Committee of the Regions. However, in most years the proportion of women has been higher among alternate than full members.

Table 46 Women and men among Finnish representatives in the Committee of the Regions since 1995. Full and alternate members. Number, percentage and total number

Period	Committee of the Regions	Number		Percent		Total number
		Women	Men	Women	Men	
1995–1998	Total number of members	10	8	55.6	44.4	18
	Full members	3	6	33.3	66.7	9
	Alternate members	7	2	77.8	22.2	9
1998–2002	Total number of members	7	11	38.9	61.1	18
	Full members	4	5	44.4	55.6	9
	Alternate members	3	6	33.3	66.7	9
2002–2006	Total number of members	11	7	61.1	38.9	18
	Full members	5	4	55.6	44.4	9
	Alternate members	6	3	66.7	33.3	9
2006–2010	Total number of members	9	8	52.9	47.1	17
	Full members	4	5	44.4	55.6	9
	Alternate members	6	3	66.7	33.3	9

Source: Association of Finnish Local and Regional Authorities

3.7.3.2 Other international organisations

Delegations of Finnish Parliamentarians represent the Parliament of Finland in a variety of international organisations. Women are fairly well represented in these delegations, with only a few bodies where they would occupy less than a third or no posts at all.

Table 47 Women in International Delegations of the Parliament of Finland, 2009. Full and alternate members. Percentage and ratio of women, gender of chair-person and vice-chairperson

International Delegations of the Parliament	Women				Chair-person	Vice-chair-person
	Percent		Ratio (Women /Members)			
	Full	Alt	Full	Alt.		
Nordic Council	38.9	36.1	7/18	13/36	m	m
Council of Europe	40	40	2/5	4/10	f	m
OSCE Parliamentary Assembly	16.7	58.3	1/6	7/12	m	m
Parliamentarians of the Arctic Region	66.7	-	4/6	-	m	2 f
Western European Union Parliamentary Assembly	25	-	1/4	-	f	-
Baltic Sea Parliamentary Conference	40	-	2/5	-	m	-
Nato Parliamentary Assembly (Associate)	0	-	0/4	-	m	-
Euro-Mediterranean Parliamentary Assembly	33.3	16.7	1/3	1/6	m	-
Inter-Parliamentary Union, Finnish Group	37.5	56.3	3/8	9/16	f	m

Source: Parliament of Finland

In the permanent representations of Finland in major international organisations, women have been acceding to some ambassadorial positions in recent years. The Permanent Representative of Finland to the Council of Europe has been a woman since 2002, Ambassador Ann-Marie Nyroos in 2002–2007 and Ambassador Irma Ertman since 2007. All of Finland's permanent representatives to the OSCE have been men. In the United Nations, Finland has had a female permanent representative since 1998, Ambassador Marjatta Rasi and Ambassador Kirsti Lintonen since 2005.[22]

Table 48 Women and men as Ambassadors of Finland in international organisations

Intl organisations	Male ambassador	Female ambassador
CoE	1989–2002	2002 –
OSCE	1986 –	No
OECD	1968 –	No
UNESCO	see OECD	No
UN/New York	1956–1998	1998 –
UN/Geneva	1926–1940 and 1949 –	No
NATO	1997 –	No
UN/Vienna	1921–1938 and 1949–1995	1995–1998 and 2005 –
UN/OPCW	Current	n/a
UNEP/Habitat	1966–2007	2007–
WEU	n/a	Current

Source: Ministry for Foreign Affairs of Finland and representation websites

[22] http://www.finlandun.org, http://www.finlandcoe.fr, http://finlandosce.org

Part II: Economics and Business

Economic power is one of the most fundamental measures for gender equality. However, it is also the most difficult and elusive aspect of it, ranging from micro-economic levels or economic power within families and households to macro-economic levels or the use of formal power in transnational corporations, state organisations and global agencies. When looking at corporations in Finland and elsewhere, the share of women is lower than that of men at all levels of the managerial and decision-making hierarchy. This is especially true in the highest positions in the corporations, where only a small minority of Chief Executive Officers and board members are women despite equally high levels of competence and women's higher level of education compared to men on a European scale.

When the managerial gender division is analysed, the "glass ceiling" seems to exist in all the biggest publicly quoted companies in Europe. Only a few women have broken the "glass ceiling" and received a position as a member of board, President of the board or a member of a daily executive body. On a more general level, European labour markets are strongly segregated both vertically and horizontally into men's and women's jobs. Horizontal segregation seems to explain at least part of the vertical segregation, and they relate to the segregation in the education system.

When analysing corporation career ladders, it emerges that there is only a small number of women in line management positions that lead to the top – in particular, those with profit and loss or revenue-generating responsibilities. It means that women encounter not only "glass ceiling", but also "glass walls". Explanations for these divisions range from a patriarchal gender system to individual level explanations where the argument goes that women are not trained for and offered middle-level line management positions that would prepare them for the top positions especially in male-dominated industries. Instead, women tend to choose a career in a 'glass elevator', within a specialized function, such as human resource management or marketing.

In this chapter, most of the figures concerning board members and members of top management in private listed companies, state-owned companies (some listed), and other organisations have been based on calculations made specifically for this study. When comparing these figures to other country reports, it is good to keep in mind how the figures in this report have been compiled. As to private listed companies and state-owned companies, "board members" includes the president of the board, who in all except a very few cases are men. The very few female presidents have been mentioned in the text.

The same goes for top management: CEOs have been included in the figures, and bar a few exceptions, they are all men. Staff representatives, if any, have not been included among the board members, as usually they do not have a vote in company decision-making, and in any case, they do

not exist in most company boards. "Top management" has been understood as the larger top management team when there has been a distinction between the "core management team" and the larger team.

Due to the lack of comparable longitudinal data, most of the figures are based on the situation in December 2008. This means that the "listed companies" refers to companies listed in the Helsinki Stock Exchange at that point in time.[23] The proportion of women among e.g. board members of listed companies (or the 100 or 50 largest companies in Finland) has been calculated at several occasions, usually by newspapers such as Helsingin Sanomat or Taloussanomat.

3.8 State-owned companies

Comparison of state-owned companies and private companies provides an interesting case when looking at women as board professionals and executives. Since the late 1980s and the early 1990s, efforts have been made to increase the proportion of women among economic decision-makers in state companies and state bodies as well as in private companies. However, gender quotas have not been introduced to private companies, like in Norway, and state-owned companies are guided by a duty of "equitable proportion" instead of numerical quotas.

Since the 1995 amendments to the Act on Equality Between Women and Men, bodies, agencies and companies "in which the Government or a municipality is the majority shareholder [and] has an administrative board, board of directors or some other executive or administrative body consisting of elected representatives, the body must comprise an equitable proportion of women and men" (Act on Equality, Section 4a, para 2). Thus, numerical recommendations have not been given, but in practice "equitable proportion" has translated to following the 40%–60% rule. The results of this can be seen in the amount of women in the Boards of Directors of state-owned companies: in late 2008 – early 2009 exactly 40% of the seats in these were in the hands of women.[24]

3.8.1 State-owned companies: State majority and associated companies

In December 2008 there were 107 women on the boards of directors of companies with state ownership, which amounts to 35% of all board positions held by both women and men in companies with either majority or partial state ownership. In state-majority companies the figure was exactly 40% on average, which is close to the numerical quotas applied to certain public bodies.[25] In partly state-owned companies (associated

[23] See Annex 1

[24] As most of these bodies are relatively small (mean average 7.1, median 7 and mode 6.5 members) the most typical pattern is 3 women and 4 men in a board of 7 members in total.

[25] See discussion on the 1995 amendment to the Act on Equality, supra.

companies), the share of women as board professionals was twice their share in listed companies, but due to the scant data available on associated companies, nothing definitive can be said. Five companies had a woman as the chairperson of the board, and nine companies had a woman as the vice chairperson of the board, which is considerably more than in private listed companies, where female chairpersons are non-existent and female vice-chairpersons very hard to come across.

Eighteen percent of managerial positions were in the hands of women, with one female Chief Executive Officer in Finland's coin production company, Mint of Finland and one female Deputy CEO in Raskone Group, a transport equipment company. In state-majority companies, the percentage of women in top management positions was half of their percentage as board professionals at 20%. In associated companies and state-owned companies in general, the percentage of women in top management was close to the same figures in listed companies.

Thirty-six percent of the seats in administrative councils in state-owned companies were held by women, with two female chairpersons (in Raskone and Rautaruukki) and three female vice chairpersons (in Alko, Kemijoki and Rautaruukki). During the past two decades, there has been a trend to close down administrative councils. Among these 49 companies, only twelve had an administrative council.

Table 49 Women and men as leaders in state-owned companies, December 2008. Number, percentage, total number and number of companies

Form	Management group	Number		Percent		Total number	Number of companies*
		Women	Men	Women	Men		
State majority**	Board	82	123	40.0	60.0	205	29
	Top management	43	171	20.1	79.9	214	28
	Administrative council	51	83	38.1	61.9	134	10
Associated companies**	Board	25	72	25.8	74.2	97	13
	Top management	14	95	12.8	87.2	109	13
	Administrative council	3	14	17.6	82.4	17	2
All state-owned**	Board	107	195	35.4	64.6	302	42
	Top management	57	266	17.6	82.3	323	41
	Administrative council	54	97	35.8	64.2	151	12

* Number of companies/boards/top management teams/administrative councils the figures are based on.
** State majority n: 29; Associated companies n:19; All state-owned n:49
Source: State-owned company websites

3.8.2 State-owned listed companies

State-owned listed companies provide an interesting case for examining the relationship of state ownership, be it majority or partial ownership, and the number of women among board members in these companies. All of these companies have at least one female board member, and all but one have two or more. In two of the ten companies listed below, Fortum and Neste Oil, the Government of Finland has the majority vote, while in the rest the Government has associated ownership.

In Fortum and Neste Oil, as well as in Outokumpu and Rautaruukki, there are three female board members, making up almost or over 40% of the board. Five companies have two women as board members, which is already quite a lot compared to listed companies in general. The overall percentage of women as board professionals in listed companies with state ownership is 30.7%, which is considerably higher than in listed companies in general, 12.6% (infra).

Table 50 Women among board members in state-owned listed companies, 1998–2008. Number of women and total number of members

Company	1998		2000		2002		2004		2006		2008	
	Women	Members	Women	Members	Women	Members	Women	Members	Women	Members	Women	Members
Fortum	0	7	1	8	1	7	2	7	3	7	2	7
Kemira	0	6	2	6	2	6	3	7	3	7	3	7
Metso	0	7	0	7	0	7	2	7	2	8	2	7
Neste Oil	-	-	-	-	-	-	-	-	3	8	-	8
Outokumpu	0	8	1	8	1	8	2	8	3	8	2	8
Rautaruukki	0	6	1	8	1	7	3	7	3	8	3	7
Sampo	-	-	0	9	0	7	1	8	1	8	1	9
Sponda	0	6	0	6	1	6	1	6	2	6	1	6
Stora Enso	-	-	0	11	0	11	1	11	2	10	1	9
TeliaSonera	-	-	1	7	2	8	4	12	2	7	4	7
Total	**0**	**40**	**6**	**70**	**8**	**67**	**19**	**73**	**24**	**77**	**19**	**75**

Source: Annual reports, company websites

Table 51 Women and men as board members in listed companies with state ownership, 2008. Number, percentage and total number

Company	Number		Percent		Total number
	Women	Men	Women	Men	
Fortum	3	4	42.9	57.1	7
Kemira	2	5	28.6	71.4	7
Metso	1	6	14.3	85.7	7
Neste Oil	3	5	37.5	62.5	8
Outokumpu	3	5	37.5	62.5	8
Rautaruukki	3	4	42.9	57.1	7
Sampo	2	7	22.2	77.8	9
Sponda	2	4	33.3	66.7	6
Stora Enso	2	7	22.2	77.8	9
TeliaSonera	2	5	28.6	71.4	7
Total	**23**	**52**	**30.7**	**69.3**	**75**

Source: Company websites December 2008 – January 2009

In contrast, the proportion of women in top management positions is lower in listed companies with state ownership than in listed companies in general (infra, chapter 9). In January 2009, in these ten companies it was 11.7%, compared to 16.9% in the 115 companies listed in the Helsinki Stock Exchange in December 2008.

Table 52 Women and men in top management in listed companies with state ownership, 2009. Number, percentage and total number

Company	Number		Percent		Total number
	Women	Men	Women	Men	
Fortum	2	6	25.0	75.0	8
Kemira	2	13	13.3	86.7	15
Metso	0	7	0	100	7
Neste Oil	1	10	9.1	90.9	11
Outokumpu	0	8	0	100	8
Rautaruukki	0	7	0	100	7
Sampo	2	9	18.2	81.8	11
Sponda	1	6	14.3	85.7	7
Stora Enso	1	10	9.1	90.9	11
TeliaSonera	2	7	22.2	77.8	9
Total	11	83	11.7	88.3	94

Source: Company websites, January 2009

3.8.3 Case studies: Outokumpu and TeliaSonera AB

In order to see how the situation has developed in two state-owned listed companies, one can examine the cases of Outokumpu and TeliaSonera, as for both of these companies information is available back to the late 1990s. Outokumpu presents itself as "an international stainless steel company"[26] in its international corporate website. Solidium, the recently created state ownership management company of the Government of Finland, holds over 31% of Outokumpu shares. Other major shareholders include the Social Insurance Institution of Finland KELA (8%), public and private pension companies and various investment funds.[27]

Table 53 Number of women and men as board members and in top management positions in Outokumpu, 1997–2008

Outokumpu	Board			Top Management		
Year	Women	Men	Total	Women	Men	Total
1997	0	8	8	0	5	5
1998	0	8	8	0	5	5
1999	0	8	8	0	5	5
2000	1	7	8	0	8	8
2001	1	7	8	0	6	6
2002	1	7	8	0	8	8
2003	2	8	10	0	9	9
2004	2	6	8	0	7	7
2005	3	7	10	0	7	7
2006	3	5	8	0	6	6
2007	3	5	8	0	8	8
2008	3	5	8	0	8	8

Source: Annual reports, company website

In the case of Outokumpu, the doctrine of "equitable proportion" has evolved into a stable representation of women among its board members, as three female board members in a listed company in Finland is an exceptionally high figure. The first woman appears in the 2000 annual re-

[26] http://www.outokumpu.com/Pages/AreaPage____39748.aspx
[27] http://www.outokumpu.com/Pages/AreaPage____39748.aspx

port, and in the 2003 report, two women appear as board members. Since 2005 there have been three women as board members in Outokumpu. However, this development has not been reflected in the top management of this company, where women have been completely absent.

For TeliaSonera, likewise, there is information available since 1998. In the case of TeliaSonera, the merger of two state-owned telecommunications operators, Swedish Telia and Finnish Sonera, in 2002 proved beneficial for the representation of women among its board members and top executives. Before the merger, there had been one woman board member in Sonera and one female executive in 2001. Since the 2002 merger, the number of women has remained at two, which is positive regarding the lower number of board members in recent years than before.

Table 54 Number of women and men as board members and in top management positions in TeliaSonera AB, 1998–2008

TeliaSonera	Board			Management		
Year	Women	Men	Total	Women	Men	Total
1998	1	6	7	0	5	5
1999	1	5	6	0	5	5
2000	1	6	7	0	6	6
2001	1	8	9	1	8	9
2002	2	6	8	2	9	11
2003	2	7	9	2	9	11
2004	4	8	12	2	8	10
2005	2	6	8	1	9	10
2006	2	5	7	1	8	9
2007	2	5	7	2	7	9
2008	2	5	7	2	7	9

Source: 1998–2001 Sonera annual reports, 2002–2008 TeliaSonera annual reports, TeliaSonera website.

3.9 Listed companies

3.9.1 Women as board members in listed companies

Data on the proportion of women as board members in listed companies is hard to pin down in the constantly changing environment of global business. Different figures have appeared in the media and in various reports and scientific articles. There are considerable differences in the data gathered at different points in time, which makes it difficult to compare the figures. In the Finnish context, data has sometimes been gathered from all the companies listed in the stock exchange at a certain point in time or from the 100 largest listed companies, or even just the 50 largest ones. In short, this means that comparable data from different years is hard to come across. According to Statistics Finland, the proportion of women in the 100 largest listed companies was on the rise in the early 2000s, as can be seen in the table below. In 2005 and 2006, the figures were 15% and 17% for the 100 largest companies (*Talouselämä* 7th April 2006).

Table 55 Women and men as board members of 100 largest listed companies in Finland, 2002–2005, 2007. Number, percentage, total number and number of companies

Year	Number		Percent		Total number
	Women	Men	Women	Men	
2002	65	587	10	90	652
2003	72	580	11	89	652
2004	82	570	13	87	652
2005	-	-	15*	85*	-
2007	-	-	17*	83*	-

Source: Statistics Finland, Women and Men in Finland 2005, Pietiläinen 2006

*Talouselämä 7th April 2006

In December 2008, 51 of 115 companies listed in the Helsinki Stock Exchange had no women members in their boards of directors, 45 companies had one woman in their board, 13 had two women, four had three women and two companies, Nordea and Sanoma, had four women in their boards. There were no women among the chairpersons of the boards; they really were all chairmen. Seven companies had a woman as the vice chairperson, in cases where a vice-chairperson had been indicated clearly in the website of the company. Two companies, Tiimari and Finnish Fur Sales had a woman as their CEO. As to female CEOs in listed companies, the situation has not changed much; the figure was the same in 1995 (Hearn, Kovalainen and Tallberg 2002: 4).

The percentage of women board professionals in these 115 companies was 12.6% in December 2008. More than a half of these companies, or 56%, had at least one woman in their board, but only 17% of these companies had more than one woman board member.

Table 56 Women and men as board members in Finnish listed companies, 2004–2008. Number, percentage, total number and number of companies

Year	Number		Percentage		Total number	Number of companies
	Women	Men	Women	Men		
2004	58	577	9.1	90.9	635	102
2005	64	584	9.9	90.1	648	103
2006	77	605	11.3	88.7	682	110
2007	88	610	12.6	87.4	698	112
2008	91	630	12.6	87.4	721	115

Source: Company websites December 2008–January 2009

The figures from 2004–2007 are based on information available in the annual reports on the websites of these companies. As the availability of annual reports wanes the further back one goes in time, it is not worth it to look further into the past than to 2004, where the availability of data is already considerably lower. However, these figures give an idea about proportion of women in the boards of directors in Finnish listed companies at the moment and what the situation has been like in these companies. In any case, it has not been much over 10%. However, when looking at the amount of women appearing as board members and executives in

the annual reports of these companies, their number is definitely on the rise, albeit slowly.

In April 2008, Ms Mari Kiviniemi, Minister of Public Administration and Local Government from the Centre Party, said that a binding recommendation on gender balance in the boards of listed companies should be included in the new Corporate Governance regulations, which are in the process of being rewritten. Minister Kiviniemi referred to Sweden, where gender balance recommendations have been included in the rules of the Stockholm Stock Exchange (*Taloussanomat* 15th April 2008).

Indeed, the Finnish Securities Market Association has introduced a new Corporate Governance code in 2008, which came into force since the beginning of 2009. The updated code recommends that company boards are made up of both men and women (Recommendation 9, p. 10). However, this will come into effect from the beginning of the year 2010, which means that after the Annual General Meetings in 2010, there should be a lot more women among board members in Finnish listed companies.

3.9.2 Women in top management in listed companies

As to top management positions in Finnish listed companies, women are slightly better represented than among board members. When following the currently listed companies back in time, it seems that the figure would be on the rise. However, once again, limitations in the data available blur the significance of these figures the further back one goes in time.

Table 57 Women and men in top management positions in Finnish listed companies, 2004–2008. Number, percentage, total number and number of companies

Year	Number		Percent		Total number	Number of companies
	Women	Men	Women	Men		
2004	92	632	12.7	87.3	724	99
2005	96	676	12.4	87.6	772	100
2006	125	700	15.2	84.8	825	106
2007	140	721	16.3	83.7	861	108
2008	146	719	16.9	83.1	865	115

Source: Company websites December-January 2009

3.9.3 Business sectors – Industrials and IT dominate

When looking at listed companies by business sector, considerable differences emerge. Due to the small number of companies listed under the sectors of Energy, Utilities and Telecommunications, it is not useful to look at these categories individually. However, taken together, these three sectors represented by formerly or currently state-owned companies form a category where the share of women as board professionals is 32%, which is greatly due to the duty of equitable proportion mentioned in the Act on Equality Between Women and Men.

As to other sectors, Materials displays an encouraging share of female board professionals with 21%. However, this category also includes several state-owned companies where the advancement of women board professionals has been a concern. 57% of listed companies in December 2008 belonged to the weightiest categories of Information Technology or Industrials, where the percentage of women as board professionals is lower than average.

Table 58 Women and men as board members in Finnish listed companies by business sector, 2009. Number, percentage, total number and number of boards

Business Sectors	Number		Percent		Total number	Number of boards
	Women	Men	Women	Men		
Energy, Utilities and Telecommunications	9	19	32.1	67.9	28	4
Health care	5	36	12.2	87.8	41	6
Consumer staples	4	37	9.8	90.2	41	7
Materials	13	50	20.6	79.4	63	8
Financials	12	56	17.6	82.4	68	9
Customer discretionary	17	81	17.3	82.7	98	15
IT	8	148	5.1	94.9	156	28
Industrials	23	203	10.2	89.8	226	38
Total	**91**	**629**	**12.6**	**87.2**	**720**	**115**

Source: Company websites January 2009

As to top management, the differences between sectors are not so great. The lowest percentage of female executives can be found in Materials and IT, but in other business sectors, the figures are quite close to average. The highest percentages can be found in Health Care, Customer Discretionary and Consumer Staples, which are typically more "woman-identified" business sectors than the other sectors. However, once again, in IT and Industrials, which comprise more than a half of all the companies in the listing, the share of women as executives is lower than on average in listed companies.

Table 59 Women and men in top management positions in Finnish listed companies by business sector, 2009. Number, percentage, total number and number of boards

Business Sectors	Number		Percent		Total number	Number of boards
	Women	Men	Women	Men		
Energy, Utilities and Telecommunications	6	31	16.2	83.8	37	4
Health care	13	36	26.5	73.5	49	6
Consumer staples	11	39	22.0	78.0	50	7
Materials	4	68	5.6	94.4	72	8
Financials	10	53	15.9	84.1	63	9
Customer discretionary	27	75	26.5	73.5	102	15
IT	26	172	13.1	86.9	198	28
Industrials	49	245	16.7	83.3	294	38
Total	**146**	**719**	**16.9**	**83.1**	**865**	**115**

Source: Company websites January 2009

3.9.4 Case studies on listed companies

Both Nordea and Sanoma Group had four women as board members in December 2008, thus leading the current statistics. At the moment, two of the four female board members of Sanoma Group are closely related to Aatos Erkko, the main shareholder of the group, so it does not provide such as interesting case study as Nordea, where the number of women has been rising steadily during the past decade. As in the case of TeliaSonera, it seems that Swedish ownership has been a major factor in increasing the share of women as decision-makers in the company. The Government of Sweden is the main shareholder of Nordea, followed by Sampo Plc, which in turn is mostly owned by the Government of Finland.

Table 60 Number of women, men and total members in board and in top management positions in Nordea, 1998–2008

Nordea	Board			Management		
Year	Women	Men	Total	Women	Men	Total
1998	0	10	10	0	11	11
1999	0	10	10	0	13	13
2000	1	8	9	0	15	15
2001	1	11	12	0	7	7
2002	1	9	10	0	8	8
2003	3	8	11	0	8	8
2004	3	7	10	1	8	9
2005	4	7	11	1	8	9
2006	4	7	11	1	8	9
2007	3	8	11	2	7	9
2008	4	7	11	1	7	8

Source: Annual reports 1998–2007, company website

UPM-Kymmene provides an interesting case as well, as despite having no major state ownership, it had three female board members in 2006 and 2007, and it also has women in top management positions.

Table 61 Number of women, men and total members in board and in top management positions in UPM, 2000–2008

UPM	Board			Management		
Year	Women	Men	Total	Women	Men	Total
2000	0	11	11	1	8	9
2001	1	8	9	0	16	16
2002	0	14	14	1	10	11
2003	1	9	10	1	15	16
2004	2	10	12	2	14	16
2005	2	7	9	2	10	12
2006	3	7	10	2	10	12
2007	3	8	11	2	11	13
2008	2	8	10	0	5	5

Source: Annual reports, company website

3.10 State authorities

3.10.1 Ministries of Finance and Employment and the Economy

So far Finland has not had a woman as the first Minister of Finance. Some women have held the portfolio of the second minister in the Ministry of Finance, which, at the moment, is called the Minister of Public Administration and Local Government. The first woman to act as the Second Minister of Finance was Margit Eskman in 1972 from the Social Democratic party. Since then, seven other women have held a ministerial post in this ministry (Ministeritietojärjestelmä). At the moment, the Ministry of Finance is headed by the Minister of Finance Mr Jyrki Katainen (Cons) and the Minister of Public Administration and Local Government Ms Mari Kiviniemi (Centre). The Permanent State Secretary of the Ministry is Mr Raimo Sailas, who has been in his position since 1995. The posts of the two Permanent Under-Secretaries and five of the seven posts of Directors General are held by men.

The Ministry of Employment and the Economy was created in 2007 by merging the former Ministry of Trade and Industry and Ministry of Labour. Pirkko Työläjärvi (SDP) was the first woman to become Minister of Trade and Industry in 1981, and since then only one other woman, Sinikka Mönkäre (SDP) has held this portfolio. As to the former Ministry of Labour, it has been headed by a woman minister continuously since 1995, with Liisa Jaakonsaari (SDP) being the first one to take up this post (Ministeritietojärjestelmä).

The new "superministry" is headed (February 2009) by Minister of Economic Affairs Mr Mauri Pekkarinen (Centre) and the Minister of Labour Ms Tarja Cronberg (Green). The Permanent Secretary is Mr Erkki Virtanen, who has held his position since 1998, first in the former Ministry of Trade and Industry and since January 2008 in the new Ministry for Employment and the Economy. Minister Pekkarinen is assisted by State Secretary Mr Mikko Alkio and Minister Cronberg by State Secretary Ms Katariina Poskiparta. The three Permanent Under-Secretaries and three of the four Directors General in the Ministry are men.

Table 62 Women and men among the leadership of the Ministry of Finance and the Ministry of Employment and Economy, January 2009. Number, percentage and total number

Ministries	Number		Percent		Total number
	Women	Men	Women	Men	
Finance					
Ministers	1	1	50.0	50.0	2
Permanent State Secretary	0	1	0	100	1
Under-Secretaries	0	2	0	100	2
Directors General	2	5	28.6	71.4	7
Employment and Economy					
Ministers	1	1	50.0	50.0	2
Permanent Secretary	0	1	0	100	1
State Secretaries	1	1	50.0	50.0	2
Under-Secretaries	0	3	0	100	3
Directors General	1	3	25.0	75.0	4

Source: Ministry of Finance, Ministry of Employment and the Economy

There are 15 regional Employment and Economic Development Centres in Finland (TE-keskus) functioning under the Ministry of Employment and the Economy. The centres are in place in order to serve the Finnish economy and to provide regional services on behalf of the Ministries of Employment and Economy, Agriculture and Forestry and the Interior. The centres provide expertise and support for entrepreneurship and employment and try to enhance economic growth, improve the level of employment and to balance the regional economic structure of Finland. One third, or 33%, of the top management of EED Centres are women, with three women serving as Directors of these 15 regional centres.

Table 63 Women and men as directors of Employment and Economic Development Centres, 2000–2007. Number, percentage and total number

Year	Number		Percent		Total number
	Women	Men	Women	Men	
2000	4	11	27	73	15
2003	3	12	20	80	15
2005	3	12	20	80	15
2007 (May)	3	12	20	80	15

Source: Statistics Finland

Table 64 Women and men in management of Employment and Economic Development Centres, December 2008. Numbers and gender of director

EED Centres	Women	Men	Total	Director
Central Finland	1	5	6	m
Häme	2	4	6	m
Kainuu	2	4	6	m
Lapland	3	3	6	f
North Karelia	2	4	6	m
North Savo	2	4	6	m
Northern Ostrobothnia	3	3	6	f
Ostrobothnia	2	3	5	m
Pirkanmaa	2	4	6	f
Satakunta	1	5	6	m
South Savo	2	3	5	m
Southeastern Finland	2	4	6	m
Southern Ostrobothnia	2	4	6	m
Southwestern Finland	2	4	6	m
Uusimaa	1	4	5	m
Total	29	58	87	3 women 12 men

*Management: Director, Administrative Manager, Heads of Department
Source: EED Centres, http://www.te-keskus.fi

3.10.2 Other State Authorities

Some other state authorities also hold considerable power in economic and political decision-making. In the Bank of Finland, the number of women in decision-making positions is close to the figures prevalent in the private sector, with one woman among four board members, one woman in top management and one third of the people in the administrative council being women. The first woman, Sirkka Hämäläinen, acceded to the Board of the Bank of Finland in 1991 and a year later she became the Director of the Bank. All chairmanships were also in the hands of men. The Government Institute for Economic Research and the Insurance Supervisory Authority have women as directors, and the Insurance Supervisory authority has a woman as a vice-chairperson of its board.

Table 65 Number of women, men and total in leading positions in financial State institutions, 2009

State Authorities	Board			Management		
	Women	Men	Total	Women	Men	Total
Bank of Finland	1	3	4	1	6	7
Government Institute for Economic Research	-	-	-	3	4	7
Insurance Supervisory Authority	3	3	6	3	3	6
Parliamentary Supervisory Council	3	6	9	-	-	-
State Treasury	-	-	.	1	6	7

Source: State authority websites, January 2009

3.11 Economic interest organisations

3.11.1 Employers' and employees' confederations

Data on the leadership of Finnish labour market interest organisations is available from Statistics Finland, since 2003 for employers' organisations and since 1998 concerning central employee organisations. Women have been virtually non-existent as presiding officers in employers' organisations, but in employees' organisations they have made up about a fifth or more in 2003 and 2006. Women have also been few and far between among board members and chairpersons of member organisations.

In employees' organisations, women have made up 53% of their individual trade union members for the past decade. The percentage of women in the councils of central employee organisation has been on the rise from 41% in 1998 to 44% in 2006. Akava, the Confederation of Unions for Professional and Managerial Staff in Finland, has no council, so this applies only to SAK, the Central Organisation of Finnish Trade Unions, and STTK, the Finnish Confederation of Professionals. In contrast, the percentage of women as board members has been decreasing from 27% in 1998 to 22% in 2006. In both employers' and employees' organisations, there is a consistent trend: the higher up one goes in the hierarchy, the less women there are as decision-makers.

Table 66 Women and men in central employers' organisations*, 2003–2007. Number, percentage and total number

Year	Position	Number		Percent		Total number
		Women	Men	Women	Men	
2003	Presiding officers	1	12	8	92	13
	Board members	6	108	5	95	114
	Chairs of member organisations	7	35	17	83	42
2005	Presiding officers	0	4	0	100	4
	Board members	4	62	6	94	66
	Chairs of member organisations	20	211	9	91	231
2007	Presiding officers	0	6	0	100	6
	Board members	1	13	7	93	14
	Chairs of member organisations	22	257	8	92	279

*2003: Confederation of Finnish Industry and Employers (TT). Employers' Confederation of Service Industries, Federation of Finnish Enterprises and their member organisations. 2005–2007: Confederation of Finnish Industries EK
Source: Statistics Finland, Women and Men in Finland 2003, 2005 and 2007

Table 67 Women and men in central employee organisations (AKAVA, STTK, SAK), 1998, 2003 and 2006. Number, percentage and total number

Year	Position	Number		Percent		Total number
		Women	Men	Women	Men	
1998	Board members	17	45	27	73	62
	Members of Councils	77	111	41	59	188
	Individual members*	1 124 900	980 800	53	47	2 105 700
2003	Presiding officers	4	13	24	76	17
	Board members	16	47	25	75	63
	Members of Councils	72	110	40	60	182
	Individual members*	1 135 900	993 300	53	47	2.129.200
2007	Presiding officers	4	16	20	80	20
	Board members	13	47	22	78	60
	Members of Councils	78	100	44	56	178
	Individual members*	1 162 200	1 021 000	53	47	2 183 200

* rounded up to the nearest hundred
N.B. AKAVA has no council
Source: Statistics Finland

The central employers' organisations mentioned above are nowadays represented collectively by EK, the Confederation of Finnish Industries. EVA, the Finnish Business and Policy Forum, is a think tank representing viewpoints of economic liberalism, much in line with the National Coalition party, with which some of its leading figures are affiliated with. SY is the Federation of Finnish Enterprises, which represents the interests of Finnish entrepreneurs. KL is the Commission for Local Authority Employers, which represents municipalities in labour market negotiations. Looking at the figures below, it would seem that in the Commission of Local Authority Employers, women are represented also in the higher echelons of the organisation, when as in the other organisations which represent the interests of private enterprise women are few and far between.

Table 68 Number of women, men and total members in board, management and in councils in employers' interest organisations, January 2009

Year	Organisation	Board			Management			Council		
		Women	Men	Total	Women	Men	Total	Women	Men	Total
2008	EK	1	19	20	5	8	13	12	130	142
	EVA	2	6	8	0	3	3	2	23	25
	KL	5	6	11	6	3	9	-	-	-
	SY	23	92	115	1	7	8	-	-	-

Source: EK, EVA, KL, SY websites

When looking at employees' organisations, board membership is divided between full and alternate members in so many of them that it is interesting to see if both primary and secondary positions have ended up in the hands of both men and women. SAK, the Central Organisation of Finnish Trade Unions, displays a stark difference between full and alternate members among its board members. In other organisations, there is no difference between full and alternate members – either there are no alternate members or there are just as many men and women in both groups.

However, men form the majority in all of these boards apart from JHL, the Trade Union for the Public and Welfare Sectors.

Table 69 Number of women, men and total board members in employees' organisations, December 2008

Year	Organisation	Full board members			Alternate board members			Board members total		
		Women	Men	Total	Women	Men	Total	Women	Men	Total
2008	SAK	2	20	22	13	30	43	15	50	65
	STTK	5	10	15	-	-	-	5	10	15
	AKAVA	5	16	21	5	15	20	10	31	41
	JHL	14	10	24	14	10	24	28	20	48

Source: SAK, STTK, AKAVA and JHL websites

As to other leadership positions, the pattern is the same. In the management of these organisations, men hold most of the influential positions except for JHL, which represents women-dominated sectors and has a female majority in both management and in its council. The councils of SAK and STTK are more gender-balanced than their boards.

Table 70 Number of women, men and total in management and in councils of employees' organisations, December 2008

Year	Organisation	Management			Council		
		Women	Men	Total	Women	Men	Total
2008	SAK	2	6	8	50	70	120
	STTK	2	4	6	29	31	60
	AKAVA	1	4	5	-	-	-
	JHL	3	2	5	150	90	240

Source: SAK, STTK, AKAVA and JHL websites

3.11.2 Case study: Pension insurance companies

In January 2008, 19.6% of all board members in private and public pension companies were women. The percentage of women was higher among alternate board members: 24.4% of alternate and 17.7% of full board members were women. In pension companies, the amount of alternate members is higher than, e.g., in listed and state-owned companies compared in this study. All the chairpersons of these boards were men, and one of the vice chairpersons was a woman, in the Local Government Pensions Institution which had a relatively high representation of women.

In the top management of these companies women were better represented with 35% of them being women. However, clear-cut data was not available on all companies. Two companies, Tapiola Pension and Pensions-Ålandia, had women as their managing directors. All but one company had an administrative council, and women made up 23% of the members with seat in these councils. However, half of these women were in the council of the female-dominated Local Government Pensions Institution. If

this institution is excluded from the calculations, women are represented by 15%, which is closer to the figures prevalent in the private sector.

Table 71 Women and men as leaders in ten Finnish pension companies, January 2009. Number, percentage and total number

Pension companies	Number		Percent		Total number
	Women	Men	Women	Men	
All board members	27	114	19.1	80.9	141
- full members	17	79	17.7	82.3	96
- alternate members	10	31	24.4	75.6	41
Top management	22	40	35.5	64.5	62
Administrative council	63	210	23.1	76.9	273

Source: Pension companies' websites

3.12 Conclusion

The results of this study show that there still persists a strong gap in gendered power between the fields of politics and business: in politics, the proportion of women is often close to 40%, or sometimes even more, when as in business, women's presence is less commonplace, and their share in different areas such as board membership or top management positions in listed companies is between 10% and 20%. However, vertical and horizontal segregation in these both politics and business has decreased since the early 1990s. This has occurred only in some areas, and it is not universal to, e.g., all areas of politics. It is important to keep in mind that the explanatory factors behind the change are different from one area of study to another. Various measures (gender quotas, statutes and recommendations) adopted by the state and some political parties have played an important role in sharing power in a more egalitarian manner, proving their significance in the Nordic political context.

As far as democratically elected political positions are concerned, Finland continues on an incremental track with a step-by-step increase of women at all levels, although with more fluctuation than in earlier periods. At the moment, Tarja Halonen has been elected as the President of the Republic of Finland twice; after the recent elections for the European Parliament over 60% of Finland's 13 MEPs are women; 42% of the 200 MPs elected to the Parliament of Finland in 2007 were women; and 37% of the elected representatives in Finnish municipal councils are women. The gap between parliamentary and local politics in women's representation has also been a historically persisting pattern in Finland.

In contrast to Sweden and Norway, for example, the high proportion of women in Finnish electoral politics has not been achieved by electoral gender quotas. There are no electoral gender quotas in the nomination of candidates at any level of politics in Finland. However, many parties have adopted internal recommendations concerning a gender-balanced composition of candidates. Finland has a different open-list PR electoral system

from its neighbouring countries. Finland deviates from them also with a "traditional gender gap" in voting (women tend to favour non-socialist parties) and preferential voting opportunities, which make it possible to choose a candidate of one's preferred gender. Recent studies have shown that male voters continue to favour male candidates, whereas women's votes have been divided quite evenly between female and male candidates for decades.

In Finland, the gap in women's share between directly and indirectly elected political positions was under strong criticism from the women's movements from the 1970s onwards. The gender quotas introduced in 1995 through an amendment to the Act on Equality dictate that there must be at least 40% of both genders as members of indirectly elected public bodies, such as state inquiry commissions, municipal executive boards and committees. The quota law has yielded good results from a numerical point of view, as it has helped to ameliorate vertical gender segregation in politics and in state preparatory organs. It has also changed horizontal gender segregation, notably in local government (see Holli et al. 2007). They also face resistance and criticism, for example, for a 'democracy deficit' in favour of women between the share of elected representatives and those elected for certain decision-making bodies.

The quota legislation is not applicable to the activities of the Cabinet or the Parliament. Nevertheless, concerted efforts have been made since the early 1990s to form cabinets where 50% of cabinet ministers are women. Indeed, Finland has the highest proportion of women in the world in its current cabinet, 60%, but some vertical and horizontal divisions persist. Women have gained access to most ministerial positions in Finland (all except the first Minister of Finance), whereas earlier, they were confined to only some areas such as social affairs and health, education and culture. Vertical and horizontal segregation is still very much evident in the composition of both parliamentary standing committees and statutory cabinet committees, as well as in the recruitment of various chairperson positions in different political arenas.

A general commitment towards gender equality is voiced by all parties. Internal gender guidelines and party quotas concerning the selection of representatives to decision-making organs have been adopted by especially in parties on the Left and "value-liberal" end of the party spectrum. Some 'conservative' parties, namely the National Coalition, the Centre Party and the True Finns do not apply internal gender quotas. These choices also have clearly affected gendered power in party decision-making. In the parties that have adopted these internal quotas, a 40%–60% gender balance was achieved in the late 1990s for party councils and the early 2000s in party executives.

In public administration, the share of women has been on the rise, but it does not always show a clear linear progression. Most of the highest officials in government ministries are still men, and the representatives

(bureaucratic and political) of Finland in many international organisations tend to be men. The share of women among Finnish diplomats is heavily on the rise, and women can be expected to accede to ambassadorial posts in greater numbers in coming years, as women form a majority of the people recruited to the diplomatic service.

In business and industries, the picture is very different to politics and government, where women have increasingly acceded to both political and bureaucratic positions of power. In the private sector, there are neither gender quotas and nor much equality talk either – Norwegian-style gender quotas for the Boards of Directors of listed companies have been debated from time to time but have been shunned by many business leaders. Women's share of board positions in December 2008 was less than 13% in Finnish listed companies (listed by OMX in December 2008). In state-owned companies with a state majority vote, 40% of board members were women, so the influence of political will and the application of the principle of "equitable proportion" in the Act on Equality are in stark contrast to the reality of the private sector. In listed companies with state ownership, among which there are only two state-majority companies, the figure was 31%, so state ownership does make a difference.

As to differences between business sectors, in the two largest sectors (IT and Industrials) the proportion of women as board members is lower than the 13% average. It is highest in Energy, Utilities, Telecommunications and Materials, which also represent the companies with most state ownership. Looking at individual companies, it is revealed that mergers with Swedish companies in the cases of TeliaSonera and Nordea seem to have had a positive effect on the amount of female board members. In any case, there seems to be support for a more balanced representation of women and men in the boards of listed companies, as the 2008 recommendations of the Finnish Corporate Governance Code indicate. At the moment it remains to be seen whether these recommendations will have an effect from the beginning of 2010 onwards when the gender guidelines come into effect.

In financial state institutions and state authorities, women have acceded to many important positions, but on an overall scale their representation is still low. In economic interest organisations, women are few and far between in decision-making positions in employers' organisations. In employees' organisations, their share in the upper echelons in the decision-making hierarchy is higher (between 20% and 30%), but up to 2006, it was waning. In Finnish pension insurance companies, 20% of all, 18% of full and 24% of alternate members were women. This pattern was evident in many areas of politics and in different types of organisations: in representative bodies where both full and alternate members exist, the share of women among alternate members is higher that their share of full members.

The difference between the fields of politics and business is striking. In business, change has really only taken place in companies with state

majority ownership and due to concerted political efforts to change the status quo. In the private businesses, change has been slower, or sometimes there seems to have been slight stagnation. It will be interesting to see if the current economic crisis will affect women's representation in both politics and business. In 1995, the share of women elected to the Parliament of Finland dropped after the recession of the early 1990s. However, the link between these two phenomena is debatable. On the other hand, the success of the Finnish women candidates elected to the European Parliament in June 2009 gives rise to great optimism regarding the future.

Sources

Bibliography

Finnish National Election Study 1991 [computer file]. FSD1088, version 1.0 (2006–08–08). Borg, Sami (University of Tampere, FSD) Pesonen, Pertti (University of Tampere) Sänkiaho, Risto (University of Tampere) [authors]. Tampere: Finnish Social Science Data Archive [distributor], 2006

Finnish National Election Study 2003 [computer file]. FSD1260, version 1.0 (2003–10–09). Karvonen, Lauri (Åbo Akademi University) & Paloheimo, Heikki (University of Tampere) & Elections and Representative Democracy in Finland research group [authors], 2003. Espoo: TNS Gallup Finland [data collection]. 2003. Tampere: Finnish Social Science Data Archive [distributor], 2003

Finnish National Election Study 2007 [computer file] FSD2269, version 1.0 (2007–08–02). Paloheimo, Heikki (University of Tampere, Department of Political Science and International Relations) & Elections and Representative Democracy in Finland research group [authors]. Helsinki: Taloustutkimus [data collection], 2007. Tampere : Finnish Social Science Data Archive [distributor], 2007

Finnish Voter Barometer 1979 (computer file), FSD1006, version 2.0 (2002–12–05), Gallup Finland(data collection), 1979. University of Helsinki. Department of Political Science; Gallup Finland (producers). Tampere: Finnish Social Science Data Archive (distributor), 2002

Finnish Voter Barometers 1992–2005: Combined Data [computer file], FSD2274, version 1.1. (2008–01–30). Espoo,: Gallup Finland (TNS Gallup Ltd) [data collection]. Tampere: Finnish Social Science Data Archive [producer and distributor], 2008

Forstén, Timo (2005): *Valiokuntapalapeli eduskunnassa: valiokuntajäsenyydet 1945–2002* (The Puzzle of Parliamentary Standing Committees: Committee members 1945–2002). Turku: University of Turku. Tables available at http://personal.inet.fi/koti/timo.forsten. Accessed 26th November 2008.

Haavio-Mannila, Elina (1979): "How Women Become Political Actors: Female candidates in Finnish elections." I: *Scandinavian Political Studies* 2(4).

Hearn, Jeff, Kovalainen, Anne & Tallberg, Teemu (2002): *Gender Divisions and Gender Policies in Top Finnish Corporations*. Helsinki: Swedish School of Economics and Business Administration, Series B.

Hellsten, Villiina, Holli, Anne Maria, & Wass, Hanna (2007): "Sukupuolenmukainen äänestäminen vuoden 2006 presidentinvaaleissa" (Gender-based voting patterns in the 2006 presidential elections in Finland). I: *Presidentivaalit 2006* (Presidential elections 2006). Isotalus, Pekka & Borg, Sami (eds.). Helsinki: WSOY

Holli, Anne Maria & Kantola Johanna (2005): "A Politics for Presence: State feminism, women's movements and political representation in Finland." I *State Feminism and Political Representation*. Lovenduski, Joni & Baudino,

Claudie (eds.). Cambridge: Cambridge University Press
Holli, Anne Maria & Saari, Milja (2009): *Sukupuoli eduskunnan asiantuntijakuulemisissa* (Gender in Expert Consultations of the Parliament of Finland). Helsinki: Ministry for Social Affairs and Health Publications 2009:11.
Holli, Anne Maria & Wass, Hanna (2007): "Gender-Based Voting in the Parliamentary Elections of 2007 in Finland" (conference presentation), 4th ECPR General Conference, Pisa, Italy.
Holli, Anne Maria (2008): "Electoral Reform Opens Roads to Presidency for Finnish Women." I: *Politics and Gender* 4(3).
Holli, Anne Maria, Luhtakallio, Eeva & Raevaara, Eeva (2007): *Sukupuolten valta/kunta: politiikka, muutos ja vastarinta suomalaisissa kunnissa* (The Realm of Gender: Politics, change and resistance in Finnish municipalities). Tampere: Vastapaino
Inglehart, Ronald & Norris, Pippa (2000): "A Developmental Theory of the Gender Gap: Women and Men's Voting Behavior in Global Perspective." I: *International Political Science Review* 21(4).
Inglehart, Ronald & Norris, Pippa (2003): *Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around the World*. Cambridge, UK: Cambridge University Press
Jalalzai, Farida (2008): "Women Rule: Shattering the Executive Glass Ceiling". I: *Politics & Gender* 4 (June).
Jennings, M. Kent & Farah, Barbara (1990): "Gender and Politics: Convergence or differentiation." I: *People and their Polities.* Sänkiaho, Risto (ed.):. Finnish Political Science Association: Jyväskylä
Mattila, Mikko (2000): *Policy Making in Finnish Social and Health Care: A network approach.* Department of Political Science: University of Helsinki, Acta Politica 12
Nieminen, Tarja (2008): *Gender Equality Barometer 2008.* Helsinki: Publications of the Ministry of Social Affairs and Health 2008:24.
Pesonen, Pertti & Borg, Sami (2005): "Eduskuntavaalit 2003" (Parliamentary elections 2003). I: *Vaalit ja demokratia Suomessa.* Paloheimo, Heikki (ed.). Helsinki: WSOY
Pesonen, Pertti, Sänkiaho, Risto & Borg, Sami (1993): *Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä* (Power of the Electorate. A study on parliamentary elections and the electorate in the Finnish political system) Helsinki: WSOY
Pietiläinen, Marjut (2006): "Tasa-arvoinen suomineito" (Equality in Finland). I: *Tieto&Trendit* (Statistics Finland) 8/2006 http://www.stat.fi/artikkelit/2006/art_2006–09–06_001.html?s=0
Pikkala, Sari (2003): *Tasa-arvotietoa kunnalliseen päätöksentekoon: Indikaattorihankkeen taustaraportti* (Equality Data for Municipal Decision-Making: Indicator project background report). Helsinki: Ministry for Social Affairs and Health 2003:12
Ruostetsaari, Ilkka (1992): *Vallan ytimessä: tutkimus suomalaisesta valtaeliitistä* (In the Heart of Power: A study of the Finnish power elite). Helsinki: Gaudeamus
Ruostetsaari, Ilkka (2003): *Valta muutoksessa* (Changing Power). Helsinki: WSOY
Siukola, Reetta (2006): *Sukupuoli ja puolueen tila. Sukupuolikiintiökeskusteluja Kokoomuksessa ja Keskustassa* (Gender and the State of the Party. Gender quota debates in the National Coalition and Centre parties). Unpublished Master's thesis. Helsinki: Department of Political Science, University of Helsinki.
Weide, Marjukka (2008): *Ulkomailla syntyneenä suomalaisessa kunnallispolitiikassa: Maahanmuuttotaustaisten kunnanvaltuutettujen edustajuuskäsitykset, motivaatio sekä suhde maahanmuutto- ja kulttuuritaustaansa puheessa politiikassa* (Finnish Politics Seen by a Person Born Abroad: How municipal councillors with an immigrant background view representation, motivation and their immigrant and cultural background). Unpublished Master's thesis, Department of Political Science, University of Helsinki
Women and Men in Finland 2007, 2005, 2003, 1999, 1998. Helsinki: Statistics Finland

Legislation

Act on Equality between Women and Men 2005 [booklet], Gender Equality

Unit and the Ombudsman for Equality, Ministry of Social Affairs and Health. Gender Equality Publications 2005:2, Helsinki 2005.
Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609 (Act on Equality Between Women and Men 8th August 1986/609). Helsinki: Government of Finland (in Finnish)
Laki eräiden naisjärjestöjen valtionavusta 8.6.2007/663 (Act on State Subsidies for Certain Women's Organisations 8th June 663/2007). Helsinki: Government of Finland (in Finnish)
Constitution of Finland. Unofficial English translation. Ministry of Justice website http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf

Other sources

Association of Finnish Local and Regional Authorities website, http://www.kunnat.net
"Alussa oli 19 naiskansanedustajaa ja Liisi Karttunen" (In the Beginning There Were 19 Female MPs and Liisi Karttunen). Article posted 16th March 2007 in the news portal of the Ministry for Foreign Affairs of Finland http://www.formin.fi/Public/default.aspx?contentid=87639&nodeid=15699&contentlan=1&culture=fi-FI
Eduskuntavaalit (Parliamentary Elections), Statistics Finland URL: http://www.stat.fi/til/evaa/index.html. Latest update 22nd March 2007
Europarlamenttivaalit (European Parliamentary Elections 2009) Statistics Finland URL: http://www.stat.fi/til/euvaa/index.html. Latest update 12th June 2009
Finnish Sámi Parliament website. URL: http://www.samediggi.fi
Finnish Corporate Governance Code, 20th October 2009 (unofficial translation). URL: http://www.cgfinland.fi/ images/ stories/pdf/cg-koodi_2008_eng.pdf
"Hallitusvalta maistuu naisille" (Women in Boards of Listed Companies). Talouselämä 7th April 2006. http://www.talouselama.fi/selvitykset/article159330.ece
"Harmaiksikin meitä voi syyttää" (You could call us grey). Helsingin Sanomat 5th October 2008. Helsingin Sanomat electronic archive http://www.hs.fi/arkisto.
Kansanedustajat 1907 – (Register of Members of the Parliament of Finland) URL: http://www.eduskunta.fi/thwfakta/hetekau/hex/hxent.htm
"Kiviniemi: Lisää naisia pörssiyritysten hallituksiin" (Kiviniemi: More Women to Boards of Listed Companies). Taloussanomat 15th April 2008. http://www.taloussanomat.fi/politiikka/2008/04/15/kiviniemi-naisia-porssiyhtioiden-hallituksiin/200810551/12
Kunnallisvaalit (Municipal elections) Statistics Finland, URL: http://www.stat.fi/til/kvaa/index.html. Latest update 6th November 2008
"Kunnallisvaalit 2008 sukupuolinäkökulmasta tarkasteltuna" (Municipal Elections 2008 from a Gender Perspective), STM Ministry for Social Affairs and Health, memorandum 29th October 2008.
"Miesaktiivit eivät enää suostu vain miehiä koskevaan asevelvollisuuteen" (Activists in the men's movement not content with solely male conscription any more) Helsingin Sanomat 26th April 2009 http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Miesaktiivit+eiv%C3%A4t+en%C3%A4%C3%A4+suostu+vain+miehi%C3%A4+koskevaanasevelvollisuuteen/HS20090426SI2YO01gj (Accessed 30th September 2009)
Ministeritietojärjestelmä (Register of Government Ministers of Finland). Prime Minister's Office. URL: http://www.vn.fi/hakemisto/ministerikortisto/fi.jsp
Naiset eduskuntavaaleissa (Women in Parliamentary Elections). Statistics Finland 31st May 2004. URL: http://www.stat.fi/til/evaa/2003/evaa_2003_2004–05–31_kat_004.html
"Naiset ja diplomaatinura" (Women and a Career in Diplomacy), Ministry for Foreign Affairs of Finland, article posted 12th July 2006 on http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=41376&contentlan=1
Naiset kunnallisvaaleissa (Women in municipal elections) Statistics Finland 1st December 2005. URL: http://www.stat.fi/til/kvaa/2004/kvaa_2004_2005–12–01_kat_004.html
Parliament of Finland website. URL: http://www.eduskunta.fi.
Presidentinvaalit (Presidential elections) Statistics Finland. URL:

http://www.stat.fi/til/pvaa/index.html. Latest update 9th February 2006
Saamelaiskäräjävaalin tulos 4.10.2007 (Result of the Sàmediggi election 4 October 2007) URL: http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_ docman&task=cat_view&gid=114&Itemid=10
Töihin ulkoasiainhallintoon (Working in the Ministry for Foreign Affairs). URL: http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15193&contentlan=1&culture=fi-FI
Ulkoasiainhallinnon henkilöstötilinpäätösraportti 2006 (Annual Staff Report 2006 of the Ministry for Foreign Affairs of Finland. URL: http://213.214.146.178/public/download.aspx?ID=23150&GUID={6ED64675-FC8C-416C-9B07-88933C6ADD99}
Ulkoasiainministeriön toimintakertomus 2003 (Annual Report 2003 of the Ministry for Foreign Affairs of Finland). URL: http://www.formin.fi/public/?contentid=41344&contentlan=1&culture=fi-FI

Annexes

Annex 1 Companies and organisations

Listed companies in December 2008

Affecto	IT
Ahlstrom	Materials
Aldata Solution	IT
Alma Media	Customer Discretionary
Amer Sports	Customer Discretionary
Aspo	Industrials
Aspocomp Group	IT
Atria	Consumer Staples
BasWare	IT
Biohit	Health Care
Biotie Therapies	Health Care
CapMan	Financials
Cargotec	Industrials
Cencorp	IT
Citycon	Financials
Componenta	Industrials
Comptel	IT
Cramo	Industrials
Digia	IT
Done Solutions	Industrials
Efore	Industrials
Elcoteq	IT
Elecster	Industrials
Elektrobit	IT
Elisa	Telecommunications
Etteplan	Industrials
Finnair	Industrials
Finnlines	Industrials
Fiskars	Customer Discretionary
Fortum	Utilities
F-Secure	IT
Glaston	Industrials
HKScan	Consumer Staples
Honkarakenne	Customer Discretionary
Huhtamäki	Materials
Ilkka-Yhtymä	Customer Discretionary
Incap	IT
Ixonos	IT
Kemira	Materials
Keskisuomalainen	Customer Discretionary
Kesko	Consumer Staples
Kesla	Industrials
KONE	Industrials
Konecranes	Industrials
Larox	Industrials
Lassila & Tikanoja	Industrials
Lemminkäinen	Industrials
Lännen Tehtaat	Consumer Staples
Marimekko	Customer Discretionary
Martela	Industrials
Metso	Industrials
M-real	Materials
Neste Oil	Energy
Nokia	IT
Nokian Renkaat	Industrials
Nordea	Financials
Norvestia	Financials
Okmetic	IT
Olvi	Consumer Staples
Oral Hammaslääkärit	Health Care
Oriola-KD	Health Care

To be continued...

Orion	Health Care
Outokumpu	Materials
Outotec	Industrials
PKC Group	Industrials
Pohjois-Karjalan Kirjapaino	Customer Discretionary
Pohjola Pankki	Financials
Ponsse	Industrials
Proha	IT
Pöyry	Industrials
QPR Software	IT
Raisio	Consumer Staples
Ramirent	Industrials
Rapala VMC	Customer Discretionary
Rautaruukki	Materials
Raute	Industrials
Ruukki Group	Industrials
Salcomp	IT
Sampo	Financials
Sanoma	Customer Discretionary
Scanfil	IT
Solteq	IT
Sponda	Financials
SRV Yhtiöt	Industrials
SSH Communications Security	IT
Stockmann	Customer Discretionary
Stonesoft	IT
Stora Enso	Materials
Suomen Terveystalo	Health Care
Suominen Yhtymä	Consumer Staples
Takoma	Industrials
Talentum	Customer Discretionary
Tamfelt	Industrials
Technopolis	Financials
Tecnomen	IT
Tekla	IT
Teleste	IT
TeliaSonera	Telecommunications
TietoEnator	IT
Tiimari	Customer Discretionary
Trainers' House	IT
Tulikivi	Industrials
Turkistuottajat	Industrials
Turvatiimi	Industrials
UPM	Materials
Uponor	Industrials
Vaahto Group Plc	Industrials
Vacon	Industrials
Vaisala	IT
Viking Line	Customer Discretionary
Wulff-Yhtiöt	Customer Discretionary .
Wärtsilä	Industrials
YIT-Yhtymä	Industrials
Yleiselektroniikka	IT
Ålandsbanken	Financials

State-owned companies

Alko Inc	State majority
Altia Corporation	State majority
Arek Oy	Associated
Art and Design City Helsinki Oy	Associated
Boreal Plant Breeding Ltd	State majority
CSC Scientific Computing Ltd	State majority
Destia Ltd	State majority
Edita Plc	State majority
Ekokem Oy Ab	Associated
FCG Finnish Consulting Group Oy	Associated
Fingrid Oyj	Associated
Finnair Plc	State majority

To be continued…

Finnish Aviation Academy Ltd	Associated
Finnish Fund for Industrial Cooperation Ltd (FINNFUND)	State majority
Finnish Industry Investment Ltd	State majority
Finnish Seed Potato Centre Ltd	Associated
Finnvera plc	State majority
Fortum Corporation	State majority
Gasum Corporation	Associated
Hansel Ltd	State majority
HAUS Institute of Public Management Ltd	State majority
Horse Institute Ltd	Associated
Itella Corporation	State majority
Kemijoki Oy	State majority
Kemira Oyj	Associated
Labtium Ltd	State majority
Metso Corporation	Associated
Mint of Finland Ltd	State majority
Motiva Oy	State majority
Neste Oil Corporation	State majority
Outokumpu Oyj	Associated
Patria Oyj	State majority
Raskone Oy	State majority
Rautaruukki Corporation	Associated
Sampo Plc	Associated
Santapark Ltd	Associated
Silta Ltd	Associated
Solidium Oy	State majority
Sponda Plc	Associated
State Security Networks Ltd/ Suomen Erillisverkot Oy	State majority
Stora Enso Oyj	Associated
Suomen Viljava Oy	State majority
Suomenlinnan Liikenne Oy	Associated
TeliaSonera AB	Associated
Tietokarhu Oy	State majority
Vapo Oy	State majority
Veikkaus. Finnish Lottery for Finns	State majority
VR-Group Ltd	State majority
Yleisradio - The Finnish Broadcasting Company	State majority

State Authorities

Bank of Finland (Suomen pankki)
Financial Supervision (Finanssivalvonta)
Government Institute for Economic Research (VATT)
Insurance Supervisory Authority (Vakuutusvalvontavirasto)
Ministry of Employment and the Economy
Ministry of Finance
Parliamentary Supervisory Council (Eduskunnan pankkivaltuusto)
State Treasury (Valtiokonttori)

Pension Companies

Etera Mutual Pension Insurance Company
Ilmarinen Mutual Pension Insurance Company
Local Government Pensions Institution
Mutual Insurance Company Pension Fennia
OP Corporate Pension Insurance
Pensions Alandia/Alandia Group
State Pension Fund
Tapiola Mutual Pension Insurance Company
Varma Mutual Pension Insurance Company
Veritas Pension Insurance Company Ltd

Interest Organisations

AKAVA Confederation of Unions for Professional and Managerial Staff in Finland
EK Confederation of Finnish Industries
EVA Finnish Business and Policy Forum
JHL Trade Union for the Public and Welfare Sectors
KL Association of Finnish Local and Regional Authorities (Kuntaliitto)
SAK Central Organisation of Finnish Trade Unions
STTK Finnish Confederation of Professionals
SY Federation of Finnish Entreprises

Annex 2 Names and abbreviations used in tables

CENTRE Centre Party of Finland
SDP Finnish Social Democratic Party
CONS National Coalition Party (Conservatives)
LEFT Left Alliance
GREEN Green League of Finland
SPP Svenska Folkpartiet - Swedish People's Party
CD Christian Democrats, known as Christian Alliance until 1999
TF True Finns' Party, Preceded by Finnish Rural Party SMP
LIB Liberal People's Party, ceased to exist in 2000
TPSL Left-Socialist Party of Finland, ceased to exist in 1973
DEVA Democratic Alternative, ceased to exist in 1990 (merged into Left Alliance)

Parties and corresponding political groups in the European Parliament

Abbreviation	Name of party	Abbreviation	Name of the political group
SDP	Social Democratic Party of Finland	PSE	Group of the Party of European Socialists
CENTRE	Centre Party of Finland	ELDR	Group of the European Liberal. Democrat and Reform Party
CONS	National Coalition Party	PPE-DE	Group of the European People's Party (Christian-Democrats) and European democrats
LEFT	Left Alliance	GUE/NGL	Confederal Group of the Euro-pean United Left/Nordic Green Left
GREEN	Green League	Verts/ALE	Group of the Greens/European Free Alliance
SPP	Swedish People's Party in Finland	ELDR	Group of the European Liberal. Democrat and Reform Party
CD	Christian Democrats in Finland (1999: Christian League of Finland)	PPE-DE	Group of the European People's Party
TF	True Finns	UEN	Union for Europe of the Nations Group

Source: Statistics Finland

4. Kön och makt i isländsk politik

Auður Styrkársdóttir

4.1 Inledning

Projektet ”Kön och makt i Norden” har som syfte att, bl. a. med hjälp av befintliga forskningsresultat och statistik, sammanställa jämförbara siffror över kvinnor och mäns representation i beslutsfattande positioner inom politik och näringsliv i varje nordiskt land och i de självstyrande områdena. I denna rapport presenteras den del som handlar om kvinnor och män i isländsk politik. Studien omfattar i huvudsak tidsperioden 1995–2008, men den avgörs av tillgängliga data. De data som presenteras bygger först och främst på offentlig statistik, främst från Statistiska centralbyrån på Island (Hagstofa Íslands), men också på information från andra källor. Begreppet ”politik” definieras i breda termer och studien utgör en kartläggning av positioner och deras innehavare inom partipolitik parlamentarisk politik, regeringens förvaltning, utrikespolitik, kommunal politik samt presidentämbetet.

Maktutredningar av det slag som gjorts i Danmark, Norge och Sverige har inte genomförts på Island, vare sig inom politiken eller näringslivet. Regeringen har dock tagit initiativ till två utredningar om kvinnors position inom dessa områden. År 1998 beslöt Alþing (Islands parlament) att tillsätta ett utskott som fick i uppdrag att under de följande fem åren vidta åtgärder för att öka kvinnors andel i politiken. I samband med utskottets arbete samlades statistik in om kvinnor i politiken på Island, dock endast om kvinnor i Alþing och bland kommunalfullmäktigeledamöter. I utskottets slutrapport drogs slutsatsen att de faktorer som hindrat att fler kvinnor kom in i Alþing och i kommunalpolitiken var: 1) att färre kvinnor än män ställer upp som kandidater; 2) att kvinnor behöver mer uppmuntran än män, och 3) att de politiska partierna saknar vilja att föra fram kvinnor på de översta platserna på vallistorna[1] (Félagsmálaráðuneytið 2003: 58). År 2000 tillsatte statsministern ett utskott vars uppdrag var att granska kvinnors ekonomiska makt. Utskottet kom fram till att eftersom män har högre lön och mycket fler styrelsepositioner inom företagen än kvinnor har män också mer ekonomisk makt än kvinnor (Forsætisráðuneytið 2004: 41).

[1] På Island presenterar partier/grupper numrerade namnlistor vid valen och väljaren skall kryssa för den lista han/hon väljer. Den som står överst på listan kommer först in i parlamentet/kommunfullmäktige. Väljaren kan stryka över namn på den lista han/hon väljer och därmed ändra på ordningen på listan.

Innan forskningsresultaten presenteras skall det kort redogöras för kvinnors andel i isländsk politik och deras åratals långa strävan efter en större andel politiska positioner. Efter denna läsning bör det stå klart för läsaren att kvinnors lägre andel i politiken på Island inte beror på att kvinnor saknar vilja att påta sig ansvar eller att de inte ställt krav på en rättfärdigare andel i politiken. Snarare handlar det om strukturella hinder i kandidatvalen och om brist på politisk vilja till att utjämna könsfördelningen.

Det har varit vanligt på Island sedan 1970 att partierna ansvarar för primärval som avser placeringen av kandidaterna på de vallistor som partierna ställer upp med vid valen (se Kristjánsson 2002: 131–133; Kristjánsson 1998). Det har påpekats att denna metod är mindre gynnsam för kvinnor än män (Kristjánsson och Styrkársdóttir 2001; Indriðason och Sigurjónsdóttir 2008). Under primärvalen inför valet i april 2009 framkom det som kritiker påpekat (t.ex. Styrkársdóttir 2002; 2009), nämligen att storföretag gett stort stöd åt kandidater under primärvalen både inför kommunalval och Alþingsval samt till de politiska partierna (se t.ex. *Morgunblaðið* 9.4.2009). Skandaler kring enstaka partier och politiker har medfört ett djupt misstroende för politiken och politiker på Island. Enligt en gallupundersökning i maj 2009 ansåg 71 % av de isländska medborgarna att politiken på Island var korrupt, en betydande ökning från 2007 när 59 % trodde detsamma. I samma undersökning trodde 43 % av medborgarna att Alþing var korrupt (Capacent 2009).

Det isländska politiska systemet står just nu inför en stor utmaning. Kopplingen mellan storföretagen och politikerna är under granskning efter den ekonomiska kraschen i september/oktober 2008 och mångt och mycket kommer säkert att förändras i sättet att regera. Många bedömare har påpekat vilka möjligheter dessa förändringar kan innebära för demokratin i landet, bl.a. genom att kvinnor skulle uppnå en rättvis andel i landets ledning. Här nedan kommer män och kvinnor på politiska positioner på Island de senaste 15 åren att redovisas närmare.

Isländska kvinnor fick begränsad rösträtt samt valbarhet till Alþing år 1915. Dessa rättigheter gällde dock endast för kvinnor som var 40 år och äldre. År 1920 ändrades lagen i anslutning till Unionskontraktet mellan Danmark och Island och lika och allmän rösträtt infördes. Den första kvinnan i Alþing tillträdde år 1922, vald på en lista som presenterades av kvinnoorganisationerna. Under en lång period satt det en till två kvinnor i Alþing och under vissa valperioder fanns det inga kvinnor alls. År 1978 satt tre kvinnor i Alþing och kvinnornas andel uppgick till endast 5 %. Rödstrumporna (Islands nya kvinnorörelse, jämförbar med de danska Rödstrumporna) hade då varit aktiva i landet från 1970 och högljudda krav hördes från alla kvinnoorganisationer att kvinnor borde utgöra en större andel i politiken. Vid valet 1983 framförde en grupp kvinnor en särskild kvinnolista som fick drygt 5 % av rösterna (se Styrkársdóttir 1999: 83–84). Detta medförde att andelen kvinnor i Alþing steg från fem till 15 %. År 1999 var andelen uppe i 35 % med 22 kvinnor i Alþing me-

dan antalet män var 41. Vid det senaste valet i april 2009 valdes 27 kvinnor in i Alþing, vilket innebär 43 % av ledamöterna. Därmed hamnade Island på fjärde plats internationellt. En jämnare könsfördelning fanns endast i Rwanda, Sverige och på Kuba (Inter-Parlamentary Union 2009).

Kvinnornas avancemang har varit trögt både inom den lagstiftande församlingen och på andra områden. Således var antalet kvinnliga ministrar länge lågt, under 25 % ända fram till år 2007. Efter den ekonomiska kraschen i oktober 2008 blev kravet på en ny regering mycket starkt. Efter långa och högljudda demonstrationer som ledde till att regeringen avgick, tillträdde en ny regering i februari under ledning av Jóhanna Sigurðardóttir som blev Islands första kvinnliga statsminister. Hälften av hennes ministerposter tilldelades kvinnor. Efter valet i april då en ny regering tillträdde, också den under Jóhanna Sigurðardóttirs ledning, blev kvinnornas andel 42 %. Kvinnors andel i statliga styrelser, kommittéer och råd på Island har också varit lägre än den halvdel som man länge haft som målsättning att uppnå. Endast ett fåtal kvinnor har funnits på höga poster i utrikesdepartementet och så är det även inom många andra sektorer.

Andelen kvinnor i kommunfullmäktige har ökat sakta. År 1950 var det enbart 0,6 % kvinnor i kommunfullmäktige, 1 % 1962 och 12,4 % år 1982. Under 1980- och 90-talen har kvinnoandelen ökat så att den år 2006 var uppe i 36 %. Det fanns dock fortfarande fem kommuner (av totalt 79) utan någon kvinna i kommunfullmäktige (Félags- og tryggingamálaráðuneytið 2009: 42). I de mindre städerna har kvinnoandelen varit större än på landsbygden och i huvudstaden Reykjavik blev andelen högst 1994 med 53 %. Det har funnits fyra kvinnliga borgmästare i Reykjavik och 16 manliga, bl.a. är den nuvarande borgmästaren kvinna.

Den första jämställdhetslagen trädde i kraft på Island år 1976. Den har reviderats ett par gånger sedan dess, sist år 2008. Lagens målsättning är att verka för jämställdhet mellan män och kvinnor först och främst på arbetsmarknaden och inom den offentliga sektorn. I jämställdhetslagen hänvisar man sällan till den politiska arenan, men sedan 1985 har det funnits bestämmelser angående hur individer skall utses till statliga nämnder, råd och styrelser där man vill eftersträva att antalet män och kvinnor ska vara detsamma (se Lög um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla [Lag om samma ställning och rätt för män och kvinnor] 1985 § 12; 1991 § 15; 2000 § 20; 2008 § 15).

År 2000 lades det till en bestämmelse i jämställdhetslagen angående offentliga statistiska rapporter om individer i intervju- och gallupundersökningar. Hädanefter skulle man dela in statistiken efter kön både när det gäller insamling av data, analys av dessa och publicering av information (Lög um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla 2000 § 21; 2008 § 16). Dessutom skrevs det in i jämställdhetslagen att det skulle finnas en jämställdhetsrepresentant i varje departement med specialkunskap om jämställdhetsfrågor och att vederbörande borde behandla och kontrollera jämställdheten i sakfrågor inom departementet eller institutionen, bland annat

skulle han/hon verka för mainstreaming i sakfrågor inom departementet (Lög um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla 2000 § 13; 2008 § 16).

Det har gått långsamt att uppnå jämställdhet i offentliga kommittéer, råd och styrelser även om det skett en fundamental förändring sedan den första jämställdhetslagen trädde i kraft 1976. Andelen kvinnor i statliga kommittéer, råd och styrelser var endast 3 % år 1975, och drygt trettio år senare, år 2007, var den 36 %. I den senaste revideringen av jämställdhetslagen 2008 underströks de bestämmelser från år 1985 där man eftersträvar att antalet män och kvinnor skall vara detsamma i statliga råd, nämnder och styrelser, genom att man fastställde att vartdera könet skall utgöra minst 40 % om antalet ledamöter eller medlemmar är fler än tre. Detta gäller även statliga och kommunala bolagsstyrelser samt företag som ägs av staten eller kommunerna. Det är statsmaktens förhoppning att man genom denna bestämmelse på ett smidigare sätt skall uppnå jämställdhetslagens mål, d.v.s. att antalet män och kvinnor i statliga råd och nämnder skall bli så jämnt som möjligt.

4.2 Politiska partier[2]

Island intar en särställning bland världens länder på den politiska arenan vad det gäller kvinnopartier som ställt upp kandidater både på kommunal och nationell nivå. De första kvinnolistorna kom fram tidigt på 1900-talet (se Styrkársdóttir 1986; 1998; 1999) och på så vis tog sig de första kvinnorna in i kommunfullmäktige i Reykjavik och i Alþing. Ökningen av antalet kvinnor inom dessa institutioner var dock så liten, som vi sett ovan, att år 1982 ansåg ett stort antal kvinnor att det var dags att göra något åt detta, vilket resulterade i att två kvinnolistor presenterades inför kommunalvalet det året, en i Reykjavik och en i Akureyri. År 1983 etablerades en parlamentarisk kvinnolista som hade i sina bestämmelser att endast kvinnor kunde vara partiets kandidater till Alþing. Partiet fick 5 % av rösterna och tre kvinnor kom in i Alþing för Kvinnolistan, som också deltog i valen 1987, 1991 och 1995. Under åren 1983–1995 steg andelen kvinnor i Alþing från fem till 25 %. Kvinnolistor på Island har haft både en direkt och en indirekt påverkan och andelen kvinnor i politiska institutioner steg märkbart tack vare dem (Styrkársdóttir 1999: 89). Utan Kvinnolistan skulle kvinnoandelen inte ha stigit så fort som den gjorde.

Könskvotering nämns inte i den isländska vallagen (om könskvoteringar i partierna se Bergqvist et al. [red.] 1999: 74–80). Tre av dagens partier i Alþing Samfylkingin (Socialdemokratiska förbundet), Vinstrihreyfingin-grænt framboð (Vänsterrörelsen-gröna) och Framsóknarflokkur (Framstegspartiet), tillämpar partikvotering, d.v.s. könskvotering används vid val till positioner inom partiet (Samfylkingin. Lög Samfylkingarinnar, 2.10; Vinstri-græn. Lög fyrir Vinstrihreyfinguna-grænt framboð, 3. grein;

[2] Se bilaga 1 för närmare beskrivning av partierna.

Framsóknarflokkur. Lög flokksins, 13.8). Vinstrihreyfingin-grænt framboð påpekar också att vid val till alla positioner inom partiet och val av kandidater bör jämställdhet mellan könen tillämpas – en sak man tar på allvar i partiet. Samfylkingins motto är att vid val av kandidater skall eftersträvas att könsfördelningen skall vara så jämn som möjligt (isländska: ”sem jafnast”). Framsóknarflokkur tillämpar som enda isländska parti kandidatkvoteringar som syftar till minst en 40 procentig representation av vartdera könet i alla organisationer inom partiet och vid val av kandidater. Tabell 1 ger en översikt över vilka partier som använder könskvotering och när den infördes. Partikvoter innebär att könskvotering används vid val av kandidater till positioner inom partiet. Kandidatkvoter innebär att könskvotering används vid val av kandidater till den lista partiet presenterar vid val.

Tabell 1 Könskvoteringar i isländska politiska partier

Parti	Partikvoter infördes	Kandidatkvoter infördes
Framsóknarflokkur	1984	2005
Samfylking	1999	-
Vinstrihreyfingin-grænt framboð	1999	-
Sjálfstæðisflokkur	Ej infört	-
Borgarahreyfingin	Ej infört	-

Det parti som längst varit det största i landet, Sjálfstæðisflokkur (Självständighetspartiet), har alltid förkastat idéen om könskvotering (se t.ex. Hjartardóttir 2009). Det är också det parti som haft lägst antal kvinnor representerade i Alþing under de senaste åren. Av nuvarande partier i Alþing tillämpar inte heller Borgarahreyfingin (Medborgarrörelsen) någon könskvotering över huvudtaget.

4.2.1 Partistyrelse, partiledare, partisekreterare och ungdomsförbund

Tabell 2 visar fördelningen mellan kvinnor och män som partiledare och parlamentsledare (ledare för partiet i Alþing) år 1982 och år 2008, samt könsfördelningen i partistyrelserna och i ungdomsförbunden. Endast fyra kvinnor har varit partiledare på Island (förutom Kvinnolistan som inte hade några formella ledarpositioner): Jóhanna Sigurðardóttir (nuvarande statsminister) under 1994–1999 för Þjóðvaki, ett parti hon stiftade och för Samfylking sedan februari 2009, Margrét Frímannsdóttir för Alþýðubandalag 1995–1999, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir för Samfylking 2005–2009 och Valgerður Sverrisdóttir för Framsóknarflokkur 2008–2009.

Tabell 2 Antal kvinnor och män på ledande positioner i partierna, 1982 och 2008[3]

	1982		2008	
	Kv	M	Kv	M
Självstæðisflokkur				
Partistyrelse	1	4	3	2
Partiledare		1		1
Parlamentsledare		1		1
Ungdomsförbunden			3	6
Framsóknarflokkur				
Partistyrelse	2	12	5	
Partiledare		1		1
Parlamentsledare			1	
Ungdomsförbunden			2	3
Alþýðuflokkur			-	-
Partistyrelse	3	8		
Partiledare		1		
Parlamentsledare		1		
Ungdomsförbunden				
Alþýðubandalag			-	-
Partistyrelse	4	7		
Partiledare				
Parlamentsledare	1			
Ungdomsförbunden				
Samfylkingin	-	-		
Partistyrelse			6	7
Partiledare			1	
Parlamentsledare				1
Ungdomsförbunden			4	3
Vinstrihreyfingin-grænt framboð	-	-		
Partistyrelse			6	5
Partiledare				1
Parlamentsledare				1
Ungdomsförbunden			4	5
Frjálslyndi flokkurinn	-	-		
Partistyrelse			1	4
Partiledare				1
Parlamentsledare				1
Ungdomsförbunden				

Källa för 1982: Haavio-Mannila m.fl. 1983: 67-68.

Källa för 2008: Hagstofa Íslands2009a: 11.

4.3 Alþing

4.3.1 Ledamöter

Med undantag av 1942 när ingen kvinna valdes in, har kvinnorepresentationen i Alþing varit runt 2 %, ända fram till 1949 när den steg med hela 100 % till 4 % (se dock not under tabell 3). År 1953 blev ingen kvinna invald men ända fram till 1983 höll sig kvinnoandelen på 2–5 %. En kvinnolista presenterades vid valen åren 1983–1999 och kvinnoandelen började då stiga märkbart. Efter valet i april 2009 var kvinnoandelen 43 % och av världens parlament var den då högre endast i Rwanda (56,3 %), Sverige (47 %) och Kuba (43,2 %) (Inter-Parliamentary Union, 2009).

[3] Se bilaga 1 för närmare beskrivning av partierna.

Tabell 3 Kvinnor och män bland invalda Alþingrepresentanter, 1922–2009.[4] Antal, andel (%) samt totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1922*	1	2	33	67	3
1927	0	36	0	100	36
1930*	1	2	33	67	3
1931	0	36	0	100	36
1933	1	35	3	97	36
1934	1	48	2	98	49
1937	1	48	2	98	49
1942	0	52	0	100	52
1946	1	51	2	98	52
1949	2	50	4	96	52
1953	0	52	0	100	52
1956	1	51	2	98	52
1959	2	58	3	97	60
1963	1	59	2	98	60
1967	1	59	2	98	60
1971	3	57	5	95	60
1974	3	57	5	95	60
1978	3	57	5	95	60
1979	3	57	5	95	60
1983	9	51	15	85	60
1987	13	50	21	79	63
1991	15	48	24	76	63
1995	16	47	25	75	63
1999	22	41	35	65	63
2003	19	44	30	70	63
2007	20	43	32	68	63
2009	27	36	43	57	63

* I dessa speciella val, s.k. landskjör (landsval), valdes endast tre representanter. Då var hela landet en valkrets.
Källa: Alþingi 2009b.

Ser vi närmare på partiernas representanter 1991–2009, får vi det resultat som visas i tabell 4.

Tabell 4 Kvinnor och män till Alþing, 1991–2009, uppdelade på partier.[5] Antal, andel (%) samt totalt antal

Parti	1991					1995					1999				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Sj	4	22	18	82	26	4	21	32	68	25	8	18	31	69	26
Fr	2	11	15	85	13	3	12	20	80	15	3	9	25	75	12
Alþ	2	8	20	80	10	1	6	14	86	7	-	-	-	-	-
Kv	5	0	100	0	5	3	0	100	0	3	-	-	-	-	-
Abl	2	7	22	78	9	2	7	22	78	9	-	-	-	-	-
Samf	-	-	45	55	-	-	-	-	-	-	9	8	53	47	17
VG	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4	33	67	6
A	-	-	-	-	-	3	1	75	25	4	0	2	0	100	2
Totalt	**15**	**48**	**24**	**76**	**63**	**16**	**47**	**25**	**75**	**63**	**22**	**41**	**35**	**65**	**63**

[4] Här presenteras endast siffror över de ledamöter som blev valda i respektive val, inte alla som satt på Alþingi. Fr.o.m. valet 1934 blev alla ledamöter valda i samma val.

[5] Se bilaga 1 för närmare beskrivning av partierna.

Tabell 4 forts.

Parti	2003					2007					2009				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Sj	4	18	18	89	22	8	17	16	84	25	5	11	31	69	16
Fr	4	8	33	67	12	2	5	29	71	7	3	6	33	67	9
Alþ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Abl	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Samf	9	11	40	60	20	6	12	33	67	18	10	10	50	50	20
VG	2	3	40	60	5	4	5	44	56	9	7	7	50	50	14
A	0	2	0	100	2	0	4	0	100	4	2	2	50	50	4
Totalt	**19**	**44**	**30**	**70**	**63**	**20**	**43**	**32**	**68**	**63**	**27**	**36**	**43**	**57**	**63**

Källor: Skrifstofa Alþingis 1992–2000; Hagstofa Íslands 2009b; Dóms- og kirkjumálaráðuneytið 2009.

Sj = Självständighetspartiet (Sjálfstæðisflokkur)
Fr = Framstegspartiet (Framsóknarflokkur)
Alþ = Socialdemokratiska partiet (Alþýðuflokkur)
Kv = Kvinnolistan (Kvennalistinn)
Ab l= Folkalliansen (Alþýðubandalag)
Samf = Samfylkingen (Socialdemokratiska förbundet)
VG = Vänster-gröna (Vinstri græn)
A = Andra partier

Inget parti förutom Kvinnolistan uppnår en kvinnoandel på 50 % eller mer under hela perioden. Partierna till vänster har haft en högre kvinnoandel än högerpartierna Självständighetspartiet och Framstegspartiet. År 1995 gick Jóhanna Sigurðardóttir ur Socialdemokratiska partiet och grundade ett eget parti som fick fyra mandat i valet, varav tre tillsattes med kvinnor. Partiet tillämpade ”varannan damernas”-metoden vid val av kandidater på listorna. I valet april 2009 hade tre partier en jämn könsfördelning bland representanterna: Samfylkingen, Vänsterpartiet-grönt framboð och det nystiftade Borgarahreyfingin. Självständighetspartiet och Framstegspartiet hade en relativt låg representation av kvinnor, något över 30 %, även om Framstegspartiet har könskvotering. Detta beror främst på att partiet har få representanter.

4.3.2 Kandidater

Andelen kvinnliga kandidater i Alþing låg under 10 % fram till 1971 (utom i de speciella valen, landskjör, landsval, i 1922, 1926 och 1930; se även förklaring under tabell 3) men har sedan dess i stort sett ökat regelbundet, vilket framgår av tabell 5. I valen 1983, 1987, 1991 och 1995 fanns Kvinnolistan med enbart kvinnliga kandidater, vilket förklarar att andelen kvinnor var så hög under de åren.

Tabell 5 Kvinnor och män till Alþing, 1919–2009. Antal, andel (%) samt totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1919	0	68	0	100	68
1922	4	24	14	86	28
1923	0	77	0	100	77
1926	7	21	25	75	28
1927	1	90	1	99	91
1930	2	16	11	89	18
1931	2	102	2	98	104
1933	2	111	2	98	113
1934	5	191	3	97	196
1937	7	142	5	95	149
1942	8	230	3	97	238
1946	12	235	5	95	247
1949	14	229	6	94	243
1953	19	264	7	93	283
1956	12	227	5	95	239
1959	36	402	8	92	438
1963	31	371	8	92	402
1967	44	406	10	90	450
1971	78	447	15	85	525
1974	97	459	17	83	556
1978	149	449	25	75	598
1979	129	355	27	73	484
1983	195	361	35	65	556
1987	437	521	46	54	958
1991	469	560	46	54	1029
1995	425	418	50	50	843
1999	312	464	40	60	776
2003	329	447	42	58	776
2007	357	399	47	53	756
2009	364	518	41	59	882

Källor: Hagstofa Íslands 1998 och 2008; Dóms- og kirkjumálaráðuneytið 2009.

I det senaste valet på Island, i april 2009 var 41 % av kandidaterna kvinnor. Det framgår av tabell 6.1 att de tre små partierna hade märkbart lägre andel kvinnliga kandidater än de större partierna; Frjálslyndi flokkur hade 35 % kvinnliga kandidater, Borgarahreyfingin 39 % och Lýðræðishreyfingin endast 19 %. Den största andelen kvinnliga kandidater fanns hos Samfylkingin (52 %) och Vinstrihreyfingin-grænt framboð låg lite efter (51 %). Framsóknarflokkurs kvinnliga kandidater utgjorde 49 % och kvinnoandelen bland Sjálfstæðisflokkurs kandidater 45 %.

Tabell 6.1 Kvinnor och män bland partiernas kandidater vid valet, 2009. Antal, andel (%) samt totalt antal

	Antal		Andel (%)		Totalt antal
Parti	Kv	M	Kv	M	
Framsóknarflokkur	62	64	49	51	126
Sjálfstæðisflokkur	56	70	44	56	126
Frjálslyndi flokkur	44	82	35	65	126
Lýðræðishreyfingin	49	77	39	61	126
Borgarahreyfingin	24	102	19	81	126
Samfylkingin	65	61	52	48	126
Vinstri-græn	64	62	51	49	126

Källa: Dóms- og kirkjumálaráðuneytið, 2009.

Om vi jämför partiernas kandidater vid valet 2009 med valet 1991 framgår en märkbar ökning av andelen kvinnliga kandidater. Hos vänsterpartierna, som 1991 var Alþýðbandalag och Alþýðuflokkur (och Kvennalisti), men 2009 Samfylking och Vinstri græn, var ökningen från 44 % respektive 38 % till 52 % respektive 51 %. Center- och högerpartierna, Framsóknarflokkur och Sjálfstæðisflokkur, ökade också kvinnoandelen bland sina kandidater under denna tidsperiod, från 42 % till 49 % hos Framsóknarflokkur och från 36 % till 45 % hos Sjálfstæðisflokkur.

Tabell 6.2 Kvinnor och män bland partiernas kandidater vid Alþingvalet, 1991. Antal, andel (%) samt totalt antal

	Antal		Andel (%)		Totalt antal
Parti	Kv	M	Kv	M	
Framsóknarflokkur	52	72	42	58	124
Sjálfstæðisflokkur	44	80	35	65	124
Alþýðubandalag	55	69	44	56	124
Alþýðuflokkur	47	77	38	62	124
Kvennalisti	124	0	100	0	124
Andra	147	262	36	64	409

Källor: Hagstofa Íslands 1994.

4.3.3 Talmän i Alþing

Talmansämbetet i Alþing består av en talman och, sedan 1995, vicetalmän, för närvarande sex stycken. Den första kvinnliga talmannen var Ragnheiður Helgadóttir som var talman i nedre kammaren 1974–1978. Alþing har haft en kammare sedan 1991 (tidigare bestod den av två kamrar) och sedan dess har endast två kvinnor varit talmän, som framgår av tabell 7. Åtta kvinnor var vice talmän åren 1991–2007 och 16 män under samma period, eller dubbelt så många. Efter valet april 2009 förändrades situationen märkbart; både talmannen och alla vice talmän är kvinnor.

Tabell 7 Kvinnor och män bland Alþings talmän, 1991–2009

År	Talmän	1. vice talman	2. vice talman	3. vice talman	4. vice talman	5. vice talman	6. vice talman
1991	K	M	M	M	K		
1995	M	M	M	M	M		
1999	M	M	M	M	M		
2003	M	M	K	K	K	K	M
2007	M	K	K	M	M	M	K
2009	K	K	K	K	K	K	K

Källa: Alþingi 2009.

4.3.4 Alþingsutskott

Utskottsstrukturen har i stort sett inte förändrats de senaste 15 åren. Antalet utskott har varit 12, men år 2007 förenades lantbrukskommittén och fiskerikommittén till lantbruks- och fiskerikommittén, och samma år delades ekonomi- och handelskommittén. Alla utskotten har nio ledamöter bortsett från finansutskottet som har elva ledamöter. Tabell 8 visar könsfördelningen i alla utskotten, inkl. ordföranden, under åren 1995–2009.

Tabell 8 Kvinnor och män i Alþingsutskott, 1995–2009. Antal, andel (%) samt totalt antal

	1995				1999				2003			
	Antal		Andel (%)		Antal		Andel (%)		Antal		Andel (%)	
Alþings utskott	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Kontroll och konst.	3	6	33	67	5	4	56	44	4	5	44	56
Ek- och handel*	2	7	22	78	3	6	33	67	2	7	22	78
Social	5	4	56	44	4	5	44	56	2	7	22	78
Finans	3	8	27	73	1	10	9	91	3	8	27	73
Hälsa	5	4	56	44	7	2	78	12	7	2	78	22
Industri	2	7	22	78	3	6	33	67	1	8	11	89
Lantbruk*	1	8	11	89	3	6	33	67	4	5	44	56
Utbildning	4	5	44	56	5	4	56	44	3	6	33	67
Transport	1	8	11	89	2	7	22	78	2	7	20	80
Fiskeri*	1	8	11	89	1	8	11	89	0	9	0	100
Miljö	2	7	22	78	4	5	44	56	5	4	56	44
Utrikes	3	6	33	67	3	6	33	67	4	5	44	56
Totalt	**32**	**78**	**29**	**71**	**41**	**69**	**37**	**63**	**37**	**73**	**34**	**66**

Tabell 8 forts.

	2007				2009			
	Antal		Andel (%)		Antal		Andel (%)	
Alþings utskott	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Kontroll och konst.	2	7	22	78	4	5	44	56
Social	1	8	11	89	5	4	56	44
Finans	3	8	27	73	2	9	18	82
Hälsa	5	4	56	44	6	3	67	33
Industri	5	4	56	44	5	4	56	44
Utbildning	4	5	44	56	6	3	67	33
Transport	3	6	33	67	3	6	33	67
Miljö	4	5	44	56	5	4	56	44
Utrikes	4	5	44	56	5	4	56	44
Ekonomi	2	7	22	78	3	6	33	67
Handel	2	7	22	78	7	2	78	22
Lantbr och fisk	2	7	22	78	1	8	11	89
Totalt 37		**73**	**34**	**66**	**52**	**58**	**47**	**53**

* Lantbruk- och fiskeriutskotten förenas till Lantbruks- og fiskeriutskottet år 2007.
* Ekonomi- och handel splittras år 2007.
Källor: Skrifstofa Alþingis 1996, 2000, 2004 och 2008.

Andelen kvinnor i Alþingsutskotten har vuxit under perioden 1995–2009, speciellt dock efter valet 2009. År 1995 var av de 110 representanterna i utskotten 32 kvinnor (29 %) och år 2007 37 (34 %). Efter valet i april 2009 var 52 kvinnor (47 %) av de 110 utskottsmedlemmarna.

Den horisontella könssegregeringen i Alþingsutskotten är markant i fiskeriutskottet, där det endast fanns en kvinna under åren 1991 och 1995, ingen år 2003 och två år 2007 när fiskeriutskottet och lantbruksutskottet hade sammanslagits. År 2009 fanns endast en kvinna i detta utskott. Samma sak gäller transportutskottet: en kvinna fanns där 1995, två 1999 och 2003 och tre kvinnor 2007 och 2009. Finansutskottet och handelsutskottet har också haft mycket färre kvinnor än män under hela perioden. Å andra sidan har könsfördelningen varit jämnare i hälso-, utbildnings- och socialutskotten. Kvinnoandelen i dessa har även varit högre än andelen män.

Det framgår av tabell 9 att ledarna i utskotten har en jämnare könsfördelning än ledamöterna; 2007 utgjorde kvinnor t.ex. 41 % av utskottsledarna medan de endast utgjorde 34 % av ledamöterna. Efter valet i april 2009 blev könsfördelningen bland ledarna jämn.

Tabell 9 Antal kvinnor och män som ledare i Alþingsutskotten, 1995–2009

	1995	1999	2003	2007	2009
Kv	3	4	5	5	6
M	9	8	7	7	6
Totalt	**12**	**12**	**12**	**12**	**12**

Källor: Skrifstofa Alþingis 1996, 2000, 2004 och 2008. Alþingi 2009.

4.4 Valdeltagande och ”gender gap” i valen

4.4.1 Valdeltagande

Fram till år 1987 var valdeltagandet högre bland män än bland kvinnor, men sedan dess har det varit jämt, och även varit något högre bland kvinnor i enstaka val. Tabell 10 visar valdeltagandet i procent bland kvinnor och män sedan 1916, som var det första valet isländska kvinnor kunde delta i, och fram till valet 2007. Information om könsfördelningen i valet i april 2009 är ännu inte tillgänglig.

Tabell 10 Andel (%) kvinnor och män som deltagit i valen, 1916–2007

År	Andel (%)	
	Kv	M
1916	30	69
1919	39	74
1923	68	84
1927	62	81
1931	72	85
1933	61	78
1934	75	88
1937	84	92
1942	75	86
1946	83	91
1949	86	92
1953	87	93
1956	89	95
1959	88	93
1963	89	93
1967	90	93
1971	89	92
1974	90	93
1978	89	91
1979	88	90
1983	87	89
1987	90	90
1991	87	88
1995	87	87
1999	84	84
2003	88	87
2007	84	83

Källa: Hagstofa Íslands 2009b.

4.4.2 ”Gender gap” i valen

Den första valundersökningen på Island företogs 1983. Det finns inga valundersökningar före detta år, men mycket tyder på att detta val var en vändpunkt i politiken på Island i många avseenden, inte minst när det gäller ”gender gapet” i röstningsmönstret. Tabell 11 visar hur kvinnor och män röstade i valen 1983–2007. Den visar att könsskillnaden i partiröster är relativt stor på Island.

Tabell 11 Andel (%) kvinnor och män som röstat på olika partier i valen, 1983–2007

	1983		1987		1991		1995		1999		2003		2007	
Parti	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**
Framsóknarflokkur	14	17	16	18	17	19	26	29	18	21	17	21	10	11
Sjálfstæðisflokkur	42	41	25	34	33	47	35	37	40	45	28	35	32	45
Alþýðubandalag	14	17	13	13	13	14	13	13	-	-	-	-	-	-
Alþýðuflokkur	12	13	14	17	16	15	9	13	-	-	-	-	-	-
Kvennalistinn	11	3	22	4	17	3	11	2	-	-	-	-	-	-
Samfylking	-	-	-	-	-	-	-	-	29	18	38	25	33	23
Vinstri græn	-	-	-	-	-	-	-	-	10	9	9	8	20	12
Andra	6	9	6	8	-	-	7	4	3	6	6	10	3	6
Röstar på vänsterpartier	43	41	35	49	32	46	32	39	27	39	32	48	53	35
Gender* gapet	3,2		5,3		6,2		3,5		5,3		6,2		7,2	

*"Gender gapet" = Könsskillnader i röstningsmönster, genomsnitt för alla partier
Tabellen visar inte de partier som inte fick representanter i valen.
Källor: Þórðarson 2006 och uppgifter för 2007.

Isländska kvinnor har sedan 1983 röstat mer till vänster än vad männen gör (vänster: Alþýðubandalag, Alþýðuflokkur, Kvennalistinn, Samfylking och Vinstri græn). Det hör till saken att allt färre män röstar på vänsterpartierna. Hur människor röstar varierar mycket mellan olika val vilket stämmer överens med teorier om att banden mellan partier och väljare luckras upp och att partilojaliteten minskar (Þórðarson 2006: 402). "Gender gapet" på Island är störst hos Samfylking och Vinstri grænt, som får fler röster från kvinnor än män, speciellt Samfylking, och hos Sjálfstæðisflokkur, som får fler röster från män än kvinnor.

4.5 Regeringen

Islands första kvinnliga minister var Auður Auðuns (Sjálfstæðisflokkur) som blev justitie- och kyrkominister 1971. Andelen kvinnliga ministrar har varit lågt på Island jämfört med övriga nordiska länder, men efter valet 2007 uppgick andelen till 33 %. I februari 2009 fick Island en ny regering med en kvinna som statsminister för första gången. Könsfördelningen blev också jämn i regeringen. Fem kvinnor och sju män är ministrar i den nuvarande regeringen som bildades efter valet april 2009. Tabell 12 visar könsfördelningen i regeringar på Island mellan 1971–2009 (endast de regeringar som bildats strax efter val visas i tabellen).

Tabell 12 Kvinnor och män i regeringen, 1971–2009. Antal, andel (%) samt totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1971	1	7	12	88	8
1974	0	8	0	100	8
1978	0	9	0	100	9
1979	0	6	0	100	6
1983	1	9	10	90	10
1987	1	11	8	92	12
1991	1	9	10	90	10
1995	1	9	10	90	10
1999	2	10	17	83	12
2003	2	10	17	83	12
2007	4	8	33	67	12
2009	5	7	42	58	12

Källa: Hagstofa Íslands 2009b.

Fram till år 1999 hade kvinnor endast varit ministrar för departement som i allmänhet anses vara ”mjuka”, såsom sjukvård, sociala frågor och utbildning. År 2006 blev en kvinna utrikesminister i samband med förändringar i regeringen. I februari 2009 blev Jóhanna Sigurðardóttir Islands första kvinnliga statsminister. Kvinnor har aldrig varit ministrar för lantbruk, fiskeri, transport, finans eller handel. Tabell 13 visar de departement där kvinnor varit ministrar (se bilaga 2 för namn på kvinnliga ministrar på Island).

Tabell 13 Kvinnliga ministrar, områden, 1971–2009

År	Område
1971	Justitie och kyrka
1983	Utbildning och kultur, sjukvård
1987	Social
1991	Sjukvård
1995	Sjukvård
1999	Sjukvård; miljö; justitie och kyrka; industri och näring
2003	Miljö; utbildning och kultur; industri och näring
2007	Miljö, utbildning och kultur; social; utrikes
2009	Statsminister; utbildning; industri; justitie; miljö

Källa: Alþingi 2009.

4.6 Regeringens förvaltning

Den isländska jämställdhetslagen har sedan 1985 försökt styra könsfördelningen i departementens nämnder, råd och styrelser med en särskild paragraf om att man bör eftersträva en så jämn sammansättning av kvinnor och män som möjligt (se Lög um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla [Lag om samma ställning och rätt för män och kvinnor] 1985 § 12; 1991 § 15; 2000 § 20; 2008 § 15). År 1975 var andelen kvinnor i departementens råd, nämnder och styrelser endast 3 %. År 1987 hade den ökat till 11 %, vilket man inte ansåg vara en tillräckligt snabb ökning. År 2000 hade andelen kvinnor vuxit till 26 % och år 2007 till 36 %, som framgår av tabell 14. Statistik över ordförande eller vice ordförande i statliga råd, nämnder och styrelser saknas.

Tabell 14 Kvinnor och män som ledamöter i departementens råd, nämnder och styrelser, 1987, 2000 och 2007. Antal, andel (%) samt totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1987	261	2121	11	89	2382
2000	1082	3005	26	74	4087
2007	1321	2309	36	64	3630

Källa: Hagstofa Íslands 2009b.

Den isländska regeringen har tolv departement. Antal råd, nämnder och styrelser, och därmed antal personer, varierar mycket mellan departementen. Detsamma gäller könsfördelningen. Tabell 15 visar könsfördelningen i departementens råd och utskott år 1994. Män utgjorde majoriteten i alla departement. Kvinnors andel var sammanlagt 21 % och den var högst i de råd och utskott som socialdepartementet tillsatte (40 %). I de utskott som utbildningsdepartementet tillsatte var kvinnors andel 28 %. I alla andra departement var kvinnors andel i råd och nämnder lägre än 25 % och lägst var den i fiskeridepartementet (5 %).

Tabell 15 Kvinnor och män i departementens råd, nämnder och styrelser, 1994. Antal, andel (%) samt totalt antal

Råd	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Justitie	40	204	16	84	244
Social	81	122	40	60	203
Stats	26	85	23	77	111
Sjukvård	77	247	24	76	324
Industri och handel	12	130	8	92	142
Lantbruk	19	209	8	92	228
Utbildning	278	715	28	72	993
Transport	18	227	7	93	245
Fiskeri	8	139	5	95	147
Miljö	33	172	16	84	205
Totalt	**592**	**2250**	**21**	**79**	**2842**

Källa: Hagstofa Íslands 2009a. Uppgifter saknas för finans- och utrikesdepartementen.

Det framgår av tabell 16 att män fortfarande utgjorde majoriteten i råd och nämnder i alla departement år 2007. Kvinnors andel var omkring 40 % eller mer i tre departement (socialdepartementet, hälsovårdsdepartementet och utbildningsdepartementet), knappt en tredjedel i fem departement och under 30 % i övriga departement. Den lägsta andelen kvinnor fanns i transportdepartementet (20 %).

Tabell 16 Kvinnor och män i departementens råd, nämnder och styrelser, 2007. Antal, andel (%) samt totalt antal

Råd	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Justitie	40	95	30	70	135
Finans	40	103	28	72	143
Utrikes	3	10	23	77	13
Social	184	225	45	55	409
Stats	70	158	31	69	228
Sjukvård	266	385	41	59	651
Industri	70	163	30	70	233
Handel	56	115	33	67	171
Fiskeri och lantbruk	24	60	29	71	84
Utbildning	440	646	41	59	1086
Transport	44	177	20	80	221
Miljö	84	172	33	67	256
Totalt	**1321**	**2309**	**36**	**64**	**3630**

Källa: Hagstofa Íslands 2009a.

Som framkommit i inledningen fastslogs i jämställdhetslagen år 2008 att vartdera könet skall utgöra minst 40 % i statliga råd, nämnder och styrelser om antalet ledamöter eller medlemmar är fler än tre. Det är statsmaktens förhoppning att man genom denna bestämmelse snabbare skall uppnå jämställdhetslagens mål, d.v.s. att antalet män och kvinnor i departementens råd och nämnder blir så jämnt som möjligt.

4.7 Utrikespolitik/internationellt samarbete

4.7.1 Parlamentarikerdelegationer

Alþing valde åtta fasta parlamentarikerdelegationer år 1995 och nio år 2007. Tabell 17 visar könsfördelningen i delegationerna. Det framgår av tabellen att två män och en kvinna valdes till NATO:s parlamentarikernämnd 1995 och 2007. Detsamma gäller för Europarådsparlamentet. Fyra män valdes till OSSE år 1995 och två år 2007 och en kvinna båda åren. Nordiska rådets parlamentarikerförsamling och Inter-parliamentary Union har haft en jämnare könsfördelning. Ingen kvinna valdes till Västnordiska rådet, Västeuropeiska unionen och Arktiska rådet år 2007.

Tabell 17 Kvinnor och män i det internationella samarbetet i Alþing, 1995 och 2007. Antal, andel (%) samt totalt antal

Råd	1995				2007			
	Antal		Andel (%)		Antal		Andel (%)	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Europarådsparlamentet	1	2	33	67	1	2	33	67
OSSE	1	4	20	80	1	2	33	67
Nordisk råds parlamentikerförsamling	3	4	43	57	3	4	43	57
EFTA delegationen	1	6	14	86	2	3	40	60
Västnordiska rådet	3	3	50	50	0	6	0	100
Inter-parliamentary Union	2	3	40	60	2	1	67	33
Vest-Europeiska unionen	2	1	67	33	0	3	0	100
NATO parlamentikernämden	1	2	33	67	1	2	33	67
Arktiska rådet*	-	-	-	-	0	3	0	100

*Arktiska rådet stiftades i 1996.
Källor: Skrifstofa Alþingis 1996 och 2008.

4.7.2 Ambassadörer och ambassader

Island har från år 1947 när FN bildades, haft 133 ambassadörer i internationella organisationer. Kvinnor har innehaft dessa positioner vid fyra tillfällen och män vid 129 tillfällen. (Namnlista över alla som har varit representanter finns på utrikesdepartementets webbsida, se Utanríkisráðuneytið 2009.)

Statistik saknas över antalet ambassadörer i utrikesdepartementet 1985, men det kan fastslås att alla var män. Den första kvinnan som fick en ambassadörspost var Sigríður Snævarr, som var Islands ambassadör i Sverige 1991–1996. Tabell 18 visar könsfördelningen bland ambassadörer under åren 1985–2005. Utrikestjänsten är präglad av en mycket stark mansdominans på Island: 1995 utgjorde kvinnor endast 5 % av ambassadörerna och andelen sjönk till 3 % år 2005. År 2008 hade andelen kvinnor däremot stigit till 14 %.

Tabell 18 Kvinnor och män bland ambassadörer, 1985–2008. Antal, andel (%) samt totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Total antal
	Kv	M	Kv	M	
1985	0		0	100	
1995	1	18	5	95	19
2005	1	32	3	97	33
2008	5	30	14	86	35

Källa: Hagstofa Íslands 2009b. Uppgifter.

Till utrikestjänsten i ambassaderna hör, förutom ambassadörerna, chefer för ambassaden/chargé d'affairs (sendifulltrúi), konsulenter (sendiráðunautur) och sekreterare (sendiritari). Chef- och konsulentbefattningarna präglades av en stark mansdominans åren 2004–2008 medan fler kvinnor än män arbetade som sekreterare. Det framgår av tabell 19 att kvinnoandelen bland ambassadchefer minskade från 19 % 2004 till 9 % 2008.

Tabell 19 Kvinnor och män bland ambassadchefer, 2004–2008. Antal, andel (%) samt totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Total antal
	Kv	M	Kv	M	
2004	4	17	19	81	21
2005	3	20	13	87	23
2006	2	18	10	90	20
2007	3	21	12	88	24
2008	2	20	9	91	22

Källa: Hagstofa Íslands 2009b.

I jämförelse med ambassadchefer var andelen kvinnor bland ambassadkonsulenter hög 2004 (35 %), vilket framgår av tabell 20. 2008 var den uppe i 48 %.

Tabell 20 Kvinnor och män bland ambassadkonsulenter, 2004–2008. Antal, andel (%) samt totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Total antal
	Kv	M	Kv	M	
2004	8	15	35	65	23
2005	8	12	40	60	20
2006	8	14	36	64	22
2007	10	11	48	52	21
2008	10	11	48	52	21

Källa: Hagstofa Íslands 2009b.

Tabell 21 visar könsfördelningen bland ambassadsekreterare åren 2004–2008. I kontrast till både ambassadchefer och ambassadkonsulenter är majoriteten här kvinnor och kvinnoandelen har ökat något, från 62 % 2004 till 64 % 2008.

Tabell 21 Kvinnor och män bland ambassadsekreterare, 2004–2008. Antal, andel (%) samt totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Total antal
	Kv	M	Kv	M	
2004	10	6	62	38	16
2005	9	4	69	31	13
2006	8	5	62	38	13
2007	8	5	62	38	13
2008	9	5	64	36	14

Källa: Hagstofa Íslands, 2009b.

4.8 Lokalpolitik

4.8.1 Kommunfullmäktige

De sista åren har antalet kommuner och kommunfullmäktige på Island minskat p.g.a. sammanslagning av kommuner. 1974 var antalet kommuner 224 och det valdes 1 162 fullmäktige. 2006 var kommunerna endast 79 med 529 representanter (Hagstofa Íslands 2008). Statistik över könsfördelningen i kommunfullmäktige på Island finns hos Hagstofa Íslands fr.o.m. år 1950, men inte för tidigare år (undantag är Reykjavík och stora kommuner). Det saknas information om könsfördelningen i kommunala utskott på Island.

Det bör nämnas att på Island förekommer inte personval i kommunvalen. I Alþingsvalen kryssar väljarna för den lista de vill ha men de kan också stryka över namn på den listan de väljer. Partier/grupper presenterar listor med namn på kandidater. Den som står överst på listan kommer först in i församlingen av de som blir valda från denna lista. Detta kallas för ”proportionella val”. I kommuner med få invånare (300 eller färre sedan 1987) är det vanligt med s.k. ”direkta val”. Partier/grupper presenterar inte egna kandidater utan kandidater väljs direkt ur gruppen invånare i kommunen. År 1974 blev 673 personer valda till kommunfullmäktige i direkta val jämfört med 464 i proportionella val. År 2006 blev däremot endast 93 personer valda i direkta val jämfört med 436 i proportionella val. Detta har ett samband med att antalet kommuner minskat och att dessa samtidigt blivit större.

Utvecklingen av kvinnors andel i isländsk kommunalpolitik karaktäriseras av en långsam ökning. Från 1950 till 2006 steg kvinnoandelen från en till 36 %. Speciellt under 1980–talet ökade kvinnorepresentationen i landets kommunfullmäktigeförsamlingar på allvar. Före valet 1982 var kvinnoandelen 6 %, efter valet var den 12 %. Därefter har det skett en märkbar ökning vid varje val. Kvinnolistorna, som presenterades i de två största kommunerna 1982 och sedan i flera kommuner, hade den effekten att partierna började ta kvinnors krav på ökad representation på allvar.

Tabell 22 Kvinnor och män bland invalda i kommunfullmäktige, 1974–2006. Antal, andel (%) samt totalt antal.

År	Val														
	Proportionella val					Direkta val					Alla				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
1974	29	435	6	94	464	13	660	2	98	673	42	1095	4	96	1137
1978	40	434	8	92	474	31	642	5	95	673	71	1076	6	94	1147
1982	91	442	17	83	533	57	602	9	91	659	148	1044	12	88	1192
1986	132	386	25	75	518	94	568	14	86	662	226	954	19	81	1180
1990	146	370	28	72	516	97	503	16	84	600	243	873	22	78	1116
1994	146	377	28	72	523	97	361	21	79	458	243	738	25	75	981
1998	150	322	32	68	472	63	221	22	78	284	213	543	28	72	756
2002	159	307	34	66	466	48	143	25	75	191	207	450	32	68	657
2006	161	275	37	63	436	29	64	31	69	93	190	339	36	64	529

Källor: Hagstofa Íslands 1988 och 2008.

Tabell 22 visar könsfördelningen bland invalda i kommunfullmäktige åren 1974–2006. Det framgår av tabellen att en lägre andel kvinnor blir valda direkt än i proportionella val; 31 % av fullmäktigemedlemmarna valda 2006 i små kommuner med direktval var kvinnor, men 37 % av de valda i proportionella val 2006 var kvinnor. Det är uppenbart att ju större kommunen är, desto större är kvinnoandelen. I stadsfullmäktige i Reykjavík har andelen kvinnor t.ex. alltid varit mycket högre än andelen i andra kommuner (40 % 1986 och 54 % 1994).

4.8.2 Kandidater

Uppgifter över könsfördelningen bland kandidater i proportionella val finns tillgängliga fr.o.m. år 1974. År 1974 utgjorde kvinnorna 6 %, 1990 28 % och 2006 37 % av kandidaterna, vilket framgår av tabell 23.

Tabell 23 Kvinnor och män bland kandidater i proportionella val, 1974–2006. Antal, andel (%) samt totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Total antal
	Kv	M	Kv	M	
1974	447	2269	16	84	2716
1978	683	2425	22	78	3108
1982	1067	2397	31	69	3464
1986	1374	2393	36	64	3767
1990	1268	2071	38	62	3339
1994	1206	2045	37	63	3251
1998	1042	1698	38	62	2740
2002	1111	1603	41	59	2714
2006	1172	1503	44	56	2675

Källor: Hagstofa Íslands 1988, och 2008.

Ser vi närmare på fullmäktige i de kommuner som tillämpar proportionella val får vi tabell 24 för valet 2002 (statistik finns ännu inte för valet 2006).

Tabell 24 Kvinnliga kommunfullmäktigemedlemmar efter parti, kandidater och valda, 2002. Totalt antal, antal och andel (%) kvinnor

Parti	Alla kandidater			Valda kandidater		
	Totalt	Varav kvinnor		Totalt	Varav kvinnor	
		Antal	Andel (%)		Antal	Antal (%)
Självstæðisflokkur	594	250	42	120	46	38
Framsóknarflokkur	476	192	40	68	20	29
Samfylking	184	86	47	29	10	34
Vinstri-græn	138	64	46	3	1	33
Andra	1322	519	39	246	81	33
Alla	**2714**	**1111**	**41**	**466**	**158**	**34**

Källa: Hagstofa Íslands 2005.

Nästan hälften av kommunfullmäktigeledamöterna väljs från listor som presenteras av andra än Alþingpartierna (229 av 466). I de flesta fall har dock två eller flera av dessa partier gått ihop om en lista i kommunvalen, ibland också med kandidater som vill stå utanför partierna i lokalpolitiken. Av tabellen framgår att i samtliga partier är andelen kvinnor högre bland kandidaterna än bland de som blir invalda och att inget parti har en jämn fördelning av män och kvinnor på listorna.

4.8.3 Borgmästare och kommunala direktörer

Data över borgmästare och andra kommunala direktörer finns hos Hagstofa Íslands och i Kommunförbundets årsböcker.[6] Kommundirektörer väljs av majoriteten i kommunstyrelsen. Det har blivit vanligt i de större kommunerna att kommundirektören inte är kommunfullmäktigemedlem. Borgmästare är valda efter politiska majoritetsförhållanden. Tabell 25 visar könsfördelningen bland direktörer och borgmästare. Antalet kvinnor bland direktörer steg från 16 (8 %) 1990 till 21 (27 %) 2002, men sjönk igen till 16 (20 %) år 2006. Bland borgmästarna har antalet kvinnor stigit från noll 1990 till fem (21 %) 2006.

[6] Isländska benämningar: borgmästare – borgarstjóri/bæjarstjóri; andra direktörer – sveitarstjóri/oddviti.

Tabell 25 Kvinnliga kommundirektörer och borgmästare, 1990–2006. Totalt antal, antal och andel (%) kvinnor

	Direktörer	Borgmästare
1990		
Totalt antal	209	31
Varav kvinnor	16	-
Andel kvinnor	8	-
1994		
Totalt antal	208	31
Varav kvinnor	22	1
Andel kvinnor	11	3
1998		
Totalt antal	125	30
Varav kvinnor	13	1
Andel kvinnor	10	3
2002		
Totalt antal	79	33
Varav kvinnor	21	8
Andel kvinnor	27	24
2006		
Totalt antal	80	24
Varav kvinnor	16	5
Andel kvinnor	20	21

Källa: Samband íslenskra sveitarfélaga 1992–2007.

Alla kommuner på Island ingår i distriktsförbund som i dag är åtta stycken. Distriktsförbundens uppgift är att verka för områdets angelägenheter och allmän regionalpolitik. Kommunerna stiftade 1945 'Det isländska kommunförbundet' vars syfte är att arbeta för kommunernas angelägenheter samt samarbete mellan dem. Kommunförbundets styrelse väljs efter varje kommunalval av kommunstyrelserna. Tabell 26 visar kvinnor och mäns antal i styrelserna i Kommunförbundet och distriktsförbunden 1990 och 2006.

Tabell 26 Antal kvinnor och män i styrelserna för kommunförbundet och distriktsförbunden, 1945–2006

År	Förbund					
	Det isländska kommunförbundet (Samband íslenskra sveitarfélaga)			Distriktsförbunden (Landshlutasamtök)		
	Alla	Kv	M	Alla	Kv	M
1945	5	0	5	-	-	-
1950	5	0	5	-	-	-
1954	5	0	5	-	-	-
1958	5	0	5	-	-	-
1962	5	0	5	-	-	-
1966	5	0	5	-	-	-
1970	7	0	7	-	-	-
1974	7	0	7	-	-	-
1978	7	0	7	-	-	-
1986	9	1	8	-	-	-
1990	9	2	7	52	13	39
1994	9	2	7	56	11	45
1998	9	3	6	56	16	40
2002	11	4	7	52	14	38
2006	11	5	6	52	17	35

Källor: Samband íslenskra sveitarfélaga; Lýður Björnsson 1995.

Det fanns inga kvinnor i Kommunförbundets styrelse före år 1986. Sedan dess har kvinnoandelen ökat och efter valet 2006 satt fem kvinnor i styrelsen (45 %). Kvinnoandelen i distriktsförbundens styrelser har stigit långsamt från 25 % 1990 till 33 % 2006.

4.9 Presidentämbetet

Presidenten på Island väljs direkt och kandidaterna ställer upp individuellt, d.v.s. utan stöd av partier. Valperioden är fyra år och det finns ingen gräns för hur många gånger samma person kan kandidera. Det är högst ovanligt att en sittande president får någon motkandidat. Det har endast hänt två gånger: år 1988 när Vigdís Finnbogadóttir fick en motkandidat och 2004.

Det första presidentvalet hölls i 1952 och det senaste 2004. 18 individer har varit kandidater i valen, varav tre kvinnor. Tabell 27 visar kvinnornas andel av rösterna vid presidentvalen. År 1980 fick Vigdís Finnbogadóttir flest röster, 34 %. De tre övriga kandidaterna var män och den som fick flest röster av männen fick 32 %. Vigdís Finnbogadóttir var den enda kandidaten vid presidentvalen 1984 och 1992. 1988 fanns dock en annan kvinnlig kandidat. Hon fick endast 5 % av rösterna.

År 1996 beslöt Vigdís Finnbogadóttir sig för att inte kandidera igen. I valet ställde fyra kandidater upp, varav en kvinna, Guðrún Agnarsdóttir, som varit ledamot av Kvennalistinn i Alþingi åren 1983–1990. Hon fick 26 % av rösterna, men en manlig kandidat fick 41 % och han är den nuvarande presidenten.

Tabell 27 Andel (%) röster på kvinnliga kandidater i presidentvalen 1980, 1988 och 1996

År, kandidat	Andel (%)
1980	
Vigdís Finnbogadóttir	34
1988	
Vigdís Finnbogadóttir	95
Sigríður Þorsteinsdóttir	5
1996	
Guðrún Agnarsdóttir	26

Källa: Hagstofa Íslands 2008.

4.10 Sammanfattning

Den första jämställdhetslagen tillkom på Island år 1976 och den har reviderats ett antal gånger sedan dess, senast 2008. Enligt lagen är det inte tillåtet att särbehandla eller diskriminera människor på grund av könstillhörighet. Dock anses vissa provisoriska åtgärder, som syftar till att förbättra kvinnans ställning och öka jämställdheten, inte trotsa lagen. Likaså

anses det ej bryta överenskommelsen att ta speciell hänsyn till kvinnor på grund av graviditet och/eller barnafödande.

Island har ratificerat de internationella konventioner som behandlar kvinnors mänskliga rättigheter. Island stadfäste ILO:s beslut nr 100 om lika löner för män och kvinnor för likvärdiga arbeten år 1958 och beslut nr. 111 om missförhållanden med hänsyn till arbetsuppgifter och befattning år 1963. Island stadfäste också FN:s internationella konvention angående avskaffandet av kvinnodiskriminering år 1985. Island erkände också Europakonventionen för mänskliga rättigheter år 1953 och denna konvention har blivit lagfäst på Island med lag nr 62/1994. Island tog del av Europas sociala konvention år 1976.

Enligt det som här ovan framkommit står det klart att på Island har man arbetat målmedvetet under en lång period för kvinnors och mäns jämställdhet på den politiska arenan.

Det främsta resultatet av denna sammanställning av siffror och forskning är att jämställdhetsutvecklingen gått sakta framåt. De senaste 15 åren har ökningen av kvinnor på de politiska positioner som här har granskats varit märkbar:

Kvinnorepresentationen i Alþing var högst 5 % ända fram till valet 1983 då en kvinnolista presenterades och kvinnoandelen i parlamentet började stiga märkbart. Efter valet i april 2009 var kvinnoandelen 43 % och av världens parlament var den då högre endast i Rwanda (56,3 %), Sverige (47 %) och Kuba (43,2 %) (Inter-Parliamentary Union 2009).

Efter valet 1995 utgjorde kvinnor 25 % av ordförandena för Alþingsutskotten. Efter valet 2009 var deras andel 50 %. Kvinnor och män fördelas dock olika på de olika utskotten.

År 1995 var 10 % av ministrarna kvinnor. Efter valet i april 2009 var kvinnoandelen i regeringen 42 % och en kvinna blev statsminister för första gången på Island.

År 1994 var den genomsnittliga andelen kvinnor i departementens råd, nämnder och styrelser 21 %, medan den var 36 % 2007. Också här fördelas kvinnor och män olika på de olika departementens områden.

År 1995 utgjorde kvinnor 5 % av ambassadörer i utrikestjänst. 2008 var andelen 14 %. Däremot utgjorde kvinnor majoriteten bland ambassadsekreterare, 62 % år 2004 och 64 % 2008. Det finns en stark könssegregering i Islands utrikestjänst.

Kvinnoandelen bland kommunfullmäktigeledamöter var 25 % 1994. År 2006 var den 36 %.

Bland kommundirektörer var kvinnoandelen 11 % 1994, medan den var 20 % 2006. En kvinna (av sammanlagt 31) var borgmästare 1994 och fem kvinnor var borgmästare 2006 (av sammanlagt 24).

År 1994 utgjorde kvinnor 22 % av representanterna i det isländska kommunförbundet. År 2006 var andelen 45 %. I distriktsförbundens styrelser var kvinnoandelen 20 % 1994, medan den var 33 % 2006.

Av de fem presidenter som blivit valda på Island, har en varit kvinna.

Vid närmare analys av siffrorna och litteraturen är det möjligt att dra några slutsatser:

- Kvinnolistor (partier) har haft stor betydelse för det politiska systemet på Island, både på kommunal och på nationell nivå. Det går att hävda att hade dessa kvinnolistor inte tillkommit, hade kvinnors representation i Alþing varit lägre än vad den är i dag.
- Vänsterpartierna har haft fler kvinnor på sina vallistor än det parti som står längst till höger. Högerpartiet har länge varit det största och därför har deras låga kvinnoandel i Alþing starkt påverkat den totala andelen kvinnor i Alþing.
- Det har gått långsamt att få in fler kvinnor i offentliga råd och kommittéer. Detsamma gäller offentliga ämbeten, trots den goda vilja som jämställdhetslagen representerar. Långsammast går det inom utrikesdepartementet.
- Utvecklingen på Island visar klart att kvinnors deltagande i politiken beror på politiska ledare och inte naturlagar. Det har stor betydelse att ledarna är beredda att skapa regler och normer och att följa dem. Det färskaste exemplet är Jóhanna Sigurðardóttirs regering, där man redan från början bestämde sig för att proportionen mellan män och kvinnor skulle vara så jämn som möjligt och sedan arbetar man utifrån den premissen.

Referenser

Alþingi (2009): http://www.althingi.is

Ástgeirsdóttir, Kristín (2005): ”Kvennalistinn og landskjörið 1922. „Á þessum sviðum sér auga konunnar glöggar en karlmannsins”, (”Kvinnolistan och landsvalet 1922”). I: *Kosningaréttur kvenna 90 ára* (Kvinnors rösträtt 90 år). Auður Styrkársdóttir & Kristín Ástgeirsdóttir (red.). Reykjavík: Kvennasögusafn Íslands og Rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum.

Bergqvist, Christina m.fl. (1999): *Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden*. Oslo: Nordisk ministerråd.

Björnsson, Lýður (1995): *Samband íslenskra sveitarfélaga. Afmælisrit 1945–1995* (Det isländska kommunförbundet. Festskrift 1945–1995). Reykjavík: Samband íslenskra sveitarfélaga.

Capacent (2009): Spilling á Íslandi? (Korruption på Island?) http://www.gallup.is/?PageID=762&NewsID=1177

Dóms- og kirkjumálaráðuneytið (2009): Kosning.is. Alþingiskosningar 24. apríl 2009. http://ww.kosning.is

Félagsmálaráðuneytið (2003): *Skýrsla nefndar um aukinn hlut kvenna í stjórnmálum* (Rapport från utskottet för ökad andel kvinnor i politiken). Reykjavík.

Félags- og tryggingamálaráðuneytið (2009): *Jafnréttisþing 2009. Skýrsla félags- og tryggingamálaráðherra um stöðu og þróun jafnréttismála* (Jämställdhetskongressen 2009). Reykjavík.

Forsætisráðuneytið (2004): *Efnahagsleg völd kvenna. Skýrsla nefndar um efnahagsleg völd kvenna* (Kvinnors ekonomiska makt. Rapport från utskottet om kvinnors ekonomiska makt). Reykjavík.

Framsóknarflokkur. Lög flokksins.§ 13.8. http://www.framsokn.is/Flokkurinn/Log_flokksins

Haavio-Mannila, Elina m.fl. (1983): *Det uferdige demokratiet. Kvinner i nordisk politikk.* Oslo: Nordisk Ministerråd.

Hagstofa Íslands (2009a): ”Konur og karlar í áhrifastöðum 2008” (Kvinnor och män i topp-positioner). I: *Hagtíðindi* 2009:1.
Hagstofa Íslands (2009b): http://www.hagstofa.is
Hagstofa Íslands (2008): *Landshagir 2008* (Islands Statistikk 2008).
Hagstofa Íslands (2005): ”Sveitarstjórnarkosningar 25. maí 2005”. I: *Hagtíðindi* 2005:1. Reykjavík: Hagstofa Íslands.
Hagstofa Íslands (1994): *Alþingiskosningar 1991* (Val till Althinget 1999). Reykjavík: Hagstofa Íslands.
Hagstofa Íslands (1988): *Kosningaskýrslur 2* (Röststatistik). Reykjavík.
Hjartardóttir, Drífa (2009): *Hvatning til kjósenda* (Uppmaning till väljarna 12.3.2009). http://sjalfstaediskonur.is.
Indriðason, Indriði H. og Ásdís Jóna Sigurjónsdóttir (2008): ”Framboð eða eftirspurn? Árangur kvenna í prófkjörum flokkanna” (Erbjudande eller efterfrågan? Kvinnors resultat i partiernas primärval). I: *Stjórnmál og stjórnsýsla* 2. tbl. 4. árg.
Inter-Parliamentary Union (2009): Women in National Parliaments. http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm
Kristjánsson, Svanur (2002): ”From Party Rule to Pluralist Political Society”. I: *Party Sovereignty and Citizen Control*. Hanne Marthe Narud, Mogens N. Pedersen & Henry Valen (eds.). Odense: University Press of Southern Denmark.
Kristjánsson, Svanur og Auður Styrkársdóttir (2001): *Konur, flokkar og framboð* (Kvinnor, partier och vallistor). Reykjavík: Háskólaútgáfan.
Kristjánsson, Svanur (1998): ”Electoral Politics and Governance: Transformation of the Party System in Iceland, 1970–1996”. I: *Comparing Party System Change*. Paul Pennings and Jan-Erik Lane (eds.). London: Routledge.
Kristmundsdóttir, Sigríður Dúna (1997): *Doing and Becoming: Women‘s Movement and Women´s Personhood in Iceland 1870–1990*. Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands, Háskóli Íslands.
Lög um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna. Lög nr. 78/1976. (Lag om samma ställning och rätt för män och kvinnor). http://www.althingi.is/altext/97/s/pdf/0923.pdf
Lög um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna. Lög nr. 65/1985. http://www.althingi.is/altext/107/s/pdf/1280.pdf
Lög um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna. Lög nr. 28/1991. http://www.althingi.is/lagas/125a/1991028.htm
Lög um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna. Lög nr. 96/2000. http://www.althingi.is/lagas/135a/2000096.html
Lög um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna. Lög nr. 10/2008. http://www.althingi.is/altext/135/s/pdf/0698.pdf
Morgunblaðið, 9.4. 2009
Samband íslenskra sveitarfélaga (1992). Árbók sveitarfélaga 1992. (Kommunernas årsböcker). Reykjavík.
Samband íslenskra sveitarfélaga (1996). Árbók sveitarfélaga 1996. Reykjavík.
Samband íslenskra sveitarfélaga (2000). Árbók sveitarfélaga 2000. Reykjavík.
Samband íslenskra sveitarfélaga (2003). Árbók sveitarfélaga 2003. Reykjavík.
Samband íslenskra sveitarfélaga (2007). Árbók sveitarfélaga 2007. Reykjavík.
Samfylkingin. Lög Samfylkingarinnar, 2.10. http://www.samfylkingin.is/Flokkurinn/Lög_Samfylkingarinnar
Skrifstofa Alþingis (1992). Handbók Alþingis 1991 (Alþings handbok 1991). Reykjavík.
Skrifstofa Alþingis (1996). Handbók Alþingis 1995. Reykjavík.
Skrifstofa Alþingis (2000). Handbók Alþingis 1999. Reykjavík.
Skrifstofa Alþingis (2008). Handbók Alþingis 2007. Reykjavík.
Stjórnarráð Íslands (2009): Ríkisstjórnartal. http://www.stjornarrad.is/Rikisstjornartal/
Styrkársdóttir, Auður (2009). ”Keyptir stjórnmálamenn?” (Köpta politiker?). I: *Morgunblaðið*, 24.1. 2009.
Styrkársdóttir, Auður (2005): ”Kynlegur munur eða kynlægur?” I: *Kosningarétt kvenna 90 ára* (Kvinnornas rösträtt 90 år). Auður Styrkársdóttir & Kristín Ástgeirsdóttir (red.). Reykjavík: Kven:nasögusafn Íslands og Rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum.
Styrkársdóttir, Auður (2002): ”Peningar eða bylting?” (Pengar eller revolution?). Öppet föredrag vid Islands universitet, 31.1. 2002.

Styrkársdóttir, Auður (1999): ”Kvindelister i Island – reaktion mod stillestående politik”. I: *Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden.* Christina Bergqvist m.fl. (red.). Oslo: Universitetsforlaget & Nordisk Ministerråd .

Styrkársdóttir, Auður (1998): *From Feminism to Class Politics. The Rise and Decline of Women's Politics in Reykjavík, 1908–1922*. Umeå University, Umeå.

Styrkársdóttir, Auður (1986): ”From Social Movement to Political Party: the new women's movement in Iceland”. I: *The New Women's Movement. Feminism and Political Power in Europe and the USA*. Drude Dahlerup (ed.). SAGE: London.

Utanríkisráðuneytið (2009): Sendiskrifstofur (Ambassader). http://www.utanrikisraduneyti.is/sendi-og-raedisskrifstofur//nr/3326 Vinstrihreyfingingrænt framboð. Lög fyrir Vinstrihreyfinguna-grænt framboð, 3. grein.

Vinstri-græn. *Lög fyrir Vinstrihreyfinguna-grænt framboð*, 3. grein. URL: http://www.vg.is/um-flokkinn/logl [Läst 8.5. 2009]

Þórðarson, Einar Mar (2006): ”Kynjabil í kosningum. Er kosningahegðun karla og kvenna ólík?”, (Gender-gap i valen). I *Rannsóknir í félagsvísindum*. Félagsvísindadeild VII. Reykjavík, Háskóli Íslands, s. 401–410.

Bilagor

Bilaga 1

Kort om isländska partier och det isländska valsystemet:

Islänningarna deklarerade Island som en självständig republik 17 juni 1944 efter att ha tillhört ett statsförbund först med Norge och sedan med Danmark från 1262. Den isländska grundlagen reviderades vid samma tillfälle även om stommen i den är densamma som Christian IX föreskrev islänningarna 1874. Enligt grundlagen är Island en republik med parlamentariskt styre. Alþing (Alltinget) och presidenten har den lagstiftande makten. Presidenten och parlamentet har den verkställande makten. Presidentens namnteckning behövs för att lagförslag från Alþing skall antas som lag. Presidenten är vald till fyra år i taget och det finns ingen tidsgräns för hur ofta samma person kan inneha ämbetet.

Alþing har den verkställande makten. Där sitter 63 ledamöter som väljs på fyra år. Efter valet ger presidenten en av partiledarna i uppdrag att bilda regering. På samma sätt kan enbart presidenten ge tillstånd till att tinget upplöses. Ministrar väljer man ur ledamöternas grupp, med enstaka undantag.

Valet sker i geografiska delval. År 2000 gjordes några förändringar av vallagarna som minskade antalet valkretsar från åtta till sex och en lista behöver nu 5 % av rösterna i hela landet för att uppnå en plats i tinget. Valdeltagare väljer en lista genom att kryssa för en bokstav på valsedeln. Man kan uttrycka sin vilja genom att stryka över namn på den lista man väljer, och därmed ändra på ordningen på listan.

Från och med 1970 införde de största partierna primärval för att välja in kandidater på sina listor (se Kristjánsson 1998). Primärvalen har underminerat partiernas makt vad beträffar könens jämställdhet på listorna, förutom att de medför risker i sambandet mellan kandidaterna och näringslivet, något som tidigare framkommit.

Partier som nämns i tabeller och texter:

Alþýðuflokkur (Socialdemokraterna) grundades 1916 av Islands LO och skulle arbeta i samma anda som socialdemokratiska partier i Europa. Förenat med andra partier i Samfylkingin år 1998.

Framsóknarflokkurinn (Framstegpartiet) grundades 1916 med huvudmål att kämpa för böndernas angelägenheter.

Sjálfstæðisflokkurinn (Självständighetspartiet) grundades 1929, följer en nyliberalistisk högerpolitik.

Alþýðubandalagið (Folkalliansen) grundades1956 genom att utbrytare från Alþýðuflokkur och Socialistförbundet förenades. Förenat med Socialdemokraterna och Kvinnolistan år 1998.

Vinstrihreyfingin-grænt framboð (Vänster-gröna) grundades 1998 av anhängare från Alþýðubandalagið som ej ville förenas med Alþýðubandalagið, Alþýðuflokkur och Samtök um kvennalista.

Samfylkingin (Socialdemokratiska förbundet) grundades 1999 när Kvinnolistan, Folkalliansen och Socialdemokraterna förenades.

Frjálslyndi flokkurinn (Liberala partiet) grundades 1998 med huvudmål att kämpa för förändringar i fiskeristyret, kvotsystemet.

Samtök um kvennalista (Kvinnolistan) grundades 1983. Förenades med Socialdemokraterna och Folkalliansen i det Socialdemokratiska förbundet 1998

Borgarahreyfingin (Medborgarrörelsen) grundades före valet i april 2009, fick fyra mandat.

Lýðræðishreyfingin (Demokratirörelsen) grundad inför valet 2009, fick inget mandat.

Bilaga 2

Kvinnliga statsråd enligt departement

Namn	Departement
Auður Auðuns	Justitie och kyrka, 1970–1971
Ragnhildur Helgadóttir	Utbildning och kultur, 1983–1985, hälsa 1985–1987
Jóhanna Sigurðardóttir	Social, 1987–1994, social, 2007–2009, statsminister, februari 2009–april 2009, maj 2009–
Rannveig Guðmundsdóttir	Social, 1987–1994
Ingibjörg Pálmadóttir	Hälsa, 1995–2001
Sólveig Pétursdóttir	Justitie och kyrka, 1999–2003
Siv Friðleifsdóttir	Miljö, 1999–2004, och hälsa 2006–2007
Valgerður Sverrisdóttir	Industri och näring, 1999–2006, utrikes, 2006–2007
Þorgerður K. Gunnarsdóttir	Utbildning, 2003– febr. 2009
Sigríður A. Þórðardóttir	Miljö, 2004–2006
Jónína Bjartmarz	Miljö, 2006–2007
Ingibjörg Sólrún Gísladóttir	Utrikes, 2007– febr. 2009
Þórunn Sveinbjarnardóttir	Miljö, 2007– febr. 2009
Ásta R. Jóhannesdóttir	Social, febr. 2009–april 2009
Kolbrún Halldórsdóttir	Miljö, febr. 2009–april 2009
Katrín Jakobsdóttir	Utbildnings, febr. 2009–april 2009, maj 2009–
Ragna Árnadóttir	Justitie och kyrka, febr. 2009–april 2009, maj 2009–
Katrín Júlíusdóttir	Industri, maj 2009–
Svandís Svavarsdóttir	Miljö, maj 2009–

Källa: Stjórnaráð Íslands, 2009.

Bilaga 3

Milstolpar för isländska kvinnor i politiken och ekonomin

1850	Lika rätt till arv för kvinnor och män
1861	Ogifta kvinnor blir myndiga
1900	Gifta kvinnor blir myndiga
1910	Kvinnor får rätt att rösta och blir valbara i kommunalval
1911	Kvinnor får lika rättigheter vid tillsättandet av offentliga tjänster
1915	Kvinnor 40 år och äldre får rätt att rösta och blir valbara i nationella val
1920	Kvinnor får lika rättigheter vid nationella val
1922	Första kvinnan i parlamentet
1945	Lika lön för lika arbete inom offentliga sektorn
1958	Lika lön för lika arbete inom privata sektorn
1970	Första kvinnliga ministern
1974	Första kvinnliga talmannen i parlamentet
1976	Första jämställdhetslagen
1980	Första kvinnliga presidenten
1988	Första kvinnliga departmentschefen
1991	Första kvinnliga ambassadören
2009	Första kvinnliga statsministern

5. Kön och makt i isländskt näringsliv

Guðbjörg Linda Rafnsdóttir & Auður Styrkársdóttir

5.1 Inledning

Denna rapport är en del av projektet ”Kön och makt i Norden”. Projektet har som syfte att belysa och analysera fördelningen av strukturell makt mellan kvinnor och män inom politik och näringsliv. I denna rapport presenterar vi den del som handlar om kvinnor och män i isländskt näringsliv. Rapporten behandlar framför allt tidsperioden 1995–2009, med viss variation i tid beroende på tillgängligt källmaterial. Maktutredningar av det slag som har gjorts i Danmark, Norge och Sverige har inte genomförts på Island, varken vad gäller politik eller näringsliv. Det innebär att tillgången till kunskap och material på området är begränsad. Den isländska regeringen har dock initierat en del mindre utredningar angående kvinnors position i näringslivet och dess organisationer. År 2000 tillsatte statsministern ett utskott vars uppdrag var att granska kvinnors ekonomiska makt. Utredningen tog fram data om könslöneskillnaderna, om kvinnors och mäns utbildning, arbetsmarknadsdeltagande samt en Gallup-undersökning om allmänhetens syn på kvinnors och mäns position i samhället. Utskottets rapport visade att män hade större ekonomisk makt än kvinnor, att de hade högre löner och att de oftare deltog i företagsstyrelser än kvinnor (Forsætisráðuneytið 2004: 41).

I denna rapport analyserar vi en del basfakta med avseende på börsnoterade företag, statlig tillsyn i näringslivet och finanspolitiken, statliga lånefonder, ekonomiska intresseorganisationer, statligt ägda företag samt pensionsfonder. Analysen bygger på olika slags data bl.a. från Statistiska centralbyrån (Hagstofa Íslands), börsen (Kauphöllin), CreditInfo samt källor från olika departement, institutioner, organisationer och företag. Det stod klart i projektets början att den sökta informationen inte alltid var lätt att nå. Särskilt svårt var det att få fram information om styrelsemedlemmar i isländska börsnoterade företag. Detta grundmaterial har därför till stor del insamlats manuellt.[1]

Statistiska centralbyrån på Island publicerade år 2005 rapporten Konur í forystu fyrirtækja 1999–2004 (Kvinnor i företagsstyrelser 1999–2004). I rapporten finns information om könsfördelningen bland styrelsemedlem-

[1] Vi tackar María Rún Þorsteinsdóttir för hjälp med insamling av data.

mar, styrelseordföranden och direktörer i alla aktiebolag på Island för åren 1999–2004. På byråns hemsida finns jämförbar statistik för åren 1999–2008. Byrån publicerade också rapporten Konur og karlar í áhrifastöðum 2008 (Kvinnor och män i maktpositioner 2008). I den finns information om könsfördelningen på vissa ledarpositioner inom Islands ekonomi och politik. CreditInfo Island publicerade rapporten Hlutdeild kvenna í íslensku atvinnulífi (Kvinnors roll i isländskt arbetsliv) i maj 2009. Där presenteras en del information om andelen kvinnor på ledande poster i isländska företag.

Mellan 2003 och 2008 hade handlingskraftiga isländska män, speciellt inom finansbranschen, stor framgång inom ekonomin på Island och i grannländerna, speciellt i England och Danmark. Börsen på Island niodubblades mellan 2001 och 2007, som är världsrekord, och de tre största bankerna hade en kapitaltillväxt som var nio gånger större än Islands BNP. Därmed inkluderades de isländska bankerna bland de 300 största bankerna i världen (Wade 2009: 6). I början av oktober 2008 kollapsade de tre största bankerna och det ekonomiska systemet gick in i en allvarlig kris samtidigt som de utländska skulderna steg dramatiskt och överstiger sannolikt Islands BNP med 200 %. I spåren av dessa dramatiska händelser inom isländsk ekonomi redogör vi för kvinnors och mäns andel på toppositioner i det isländska näringslivet.

5.2 Näringslivet på Island

Den isländska ekonomin är den minsta inom OECD. Enligt Centralbanken (Seðlabanki Íslands 2008) var BNP €14,5 miljarder år 2007. Det motsvarar drygt 1/1000 av det ekonomiska systemet i USA, 1/20 av det danska ekonomiska systemet och en tredjedel av det ekonomiska systemet i Luxembourg. Å andra sidan är Islands ekonomi nästan tre gånger så stor som Maltas som räknas som det minsta ekonomiska systemet inom den Europeiska Unionen men som inte är med i OECD. Storleken på Islands ekonomi återspeglar en liten population som i slutet av 2008 bestod av 319 000 invånare. Trots en liten ekonomi har Island allt som kännetecknar en modern välfärdsstat. BNP per capita var 34 000 US dollars år 2007. Det betyder att BNP per capita var nummer 22 i världen och den femtonde högsta bland OECD-länderna. Islands BNP per capita har i genomsnitt varit lägre än Danmarks, Norges, Finlands och Sveriges, men något över genomsnittet inom EU. Det är framför allt fisket och god energitillgång som förklarar Islands relativt höga BNP (Seðlabanki Íslands 2008). Fiskerisektorn är fortfarande en av Islands viktigaste ekonomiska sektorer, också vad gäller export. Dess relativa vikt har dock minskat betydligt på grund av ökad tillväxt inom tjänstesektorn och stora satsningar på produktion av aluminium. År 2007 utgjorde fiskeri och fiskproduktion 42 % av den totala exporten, jämfört med omkring 90 % under tidigt 1960–tal. Likaså hade sektorns

bidrag till BNP fallit från omkring 15 till mindre än 7 % under samma period (Seðlabanki Íslands 2008).

Turistnäringen är det område som vuxit snabbast under de senaste åren. Utländsk valuta som inkom genom turismen under 2007 beräknas motsvara 12,4 % av exportinkomsterna. De största produktionsenheterna på Island är aluminiumsmältverken, som enbart producerar för export. Även annan tillverkning har ökat under de senaste åren. År 2007 utgjorde industriproduktionen 39 % av den totala exporten, jämfört med 22 % år 1997. Energikrävande produktion (speciellt aluminium) nådde 29 % av den totala exporten 2007, jämfört med 12 % 1997. På Island finns det vatten- och värmeverk i stor utsträckning. Enligt Centralbanken utnyttjade man endast en tredjedel av energipotentialen för eltillverkning 2008 (Seðlabanki Íslands 2008: 26–27). Kvinnor utgör mindre än en tredjedel av dem som arbetar inom eltillverkningen (Hagstofa Íslands 2009a).

5.2.1 Jämställdhetslagen

Den första jämställdhetslagen trädde i kraft på Island år 1976. Den har reviderats ett par gånger sedan dess, senast år 2008. Lagens målsättning är att verka för jämställdhet mellan män och kvinnor framför allt på arbetsmarknaden och inom den offentliga sektorn.

I jämställdhetslagen hänvisas sällan till den politiska arenan. Bestämmelser har dock funnits från 1985 angående hur individer skall utses till statliga nämnder, råd och styrelser och man eftersträvar där att antalet kvinnor och män ska motsvara en fördelning på 40/60 % av vartdera könet (se Lög um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla [Lag om samma ställning och rätt för män och kvinnor] 1985 § 12; 1991 § 15; 2000 § 20; 2008 § 15). Enligt lagen är det inte tillåtet att särbehandla eller diskriminera människor på grund av kön. Dock anses det inte bryta överenskommelsen att ta speciell hänsyn till kvinnor på grund av graviditet och/eller barnafödande. Det finns inget i jämställdhetslagen om andel kvinnor och män bland styrelsemedlemmar i isländska privata företag, även om enstaka politiker några gånger har diskuterat frågan och även föreslagit könskvotering.

Det har gått långsamt att uppnå jämställdhet i offentliga kommittéer, råd och styrelser. Jämställdhetslagen från 2008 stärkte de bestämmelser från år 1985 som stipulerade att man bör eftersträva en jämn representation av kvinnor och män i statliga råd, nämnder och styrelser. Då fastställdes att vartdera könet skall utgöra minst 40 % om antalet ledamöter eller medlemmar överstiger tre. Detta gäller även statligt och kommunalt ägda företagsstyrelser.

Arbetsmarknadsdeltagandet på Island är ett av de högsta inom OECD, över 80 %. Kvinnors arbetsmarknadsdeltagande var det högsta bland alla OECD-länder år 2005 och kvinnor utgjorde 46 % av de sysselsatta på Island. Detta förklaras delvis av att arbetslösheten har varit den lägsta

bland OECD-länderna (Seðlabanki Íslands 2008: 31). Efter den ekonomiska krisen som började i oktober 2008 har dock arbetslösheten stigit. Könssegregeringen inom arbetsmarknaden är omfattande, liksom lönegapet mellan kvinnor och män (Hagstofa Íslands 2009a). Trots att isländska kvinnors arbetsmarknadsdeltagande är högt, både i internationell och nordisk jämförelse, så föder isländska kvinnor relativt många barn jämfört med övriga Norden och Europa. Antal födda barn per kvinna var i de nordiska länderna i genomsnitt 1,9 under 2007 medan den var 2,1 på Island. Det är endast i våra grannländer Färöarna (2,5 barn) och Grönland (2,4 barn) som kvinnor skaffar fler barn än på Island (Nordisk ministerråd 2007; Hagstofa Íslands 2009c).

5.3 Företag

Följande avsnitt delar vi in i det som vi kallar för alla företag och börsnoterade företag. Som nämnts ovan så finns nästan ingen forskning kring kvinnor och kön i börsnoterade företag på Island. Ett undantag är Bryndís Hlöðversdóttirs undersökning om könsfördelningen i de börsnoterade företagen på Island i maj 2003 (Hlöðversdóttir, 2003). Ett annat undantag är Statistiska centralbyråns statistik över könsfördelningen i företag som registrerades på ICEX 15–indexet på börsen 2004 och 2008.[2] De resultat vi presenterar nedan behandlar könsfördelningen i börsnoterade företag för åren 1999–2008. Underlaget är dock inte speciellt omfattande. Vi har därför valt att också presentera tillgänglig statistik från Statistiska centralbyrån över ”alla” företag på Island, med reservationen för att denna statistik har vissa svagheter på grund av bristande differentiering. I dessa företag ingår även de börsnoterade företagen. Även om det inte går att dela upp uppgifterna efter företagens ägandeform eller organisationsform, så menar vi att informationen visar på viktiga (men grova) drag som är värda att uppmärksammas.

5.3.1 Alla företag

Enligt Statistiska centralbyrån (Hagstofa Íslands) fanns det 7 221 registrerade företag (oavsett ägandeform och storlek m.m.) som betalade ut lön på Island år 1999. År 2008 hade antalet nästan fördubblats till 13 677 företag (Hagstofa Íslands, 2009c). Enligt CreditInfo Island (2009) har 71 % av alla företag på Island endast män i företagsstyrelserna och 14 % av företagen endast kvinnor samt 15 % blandade styrelser. Mansdominansen i företagsstyrelserna är således stark.

[2] ICEX- indexet bildas två gånger om året på den isländska börsen. Den består av de företag som hade den bästa ställningen utifrån vissa faktorer som t.ex. andel aktieomsättningen hos respektive organisation.

Tabell 1 visar att om vi ser på könsfördelningen i företagsstyrelserna i de företag som Statistiska centralbyrån kallar ”alla företag”, så var andelen kvinnor (inklusive ordföranden) endast 22 % år 1999. Tabellen visar också att kvinnoandelen steg med endast en procentenhet, till 23 %, år 2008. Vad gäller styrelseordförandena var andelen kvinnor båda åren 22 %. Andelen kvinnor bland företagens verkställande direktörer (VD),[3] steg däremot från 15 till 19 % mellan åren 1999 och 2008. Ökningen förklaras nästan enbart av ökningen av kvinnliga ledare i nya företag. Bland dem utgjorde kvinnor drygt en fjärdedel, eller 26 % av alla VD:ar år 2008.

Tabell 1 Kvinnor och män i företagsstyrelser på Island, 1999 och 2008. Antal och andel (%)

	1999					2008				
	Antal			Andel (%)		Antal			Andel (%)	
	Kv	M	Totalt	Kv	M	Kv	M	Totalt	Kv	M
VD	1027	5641	6668	15	85	2186	9277	11463	19	81
Ordföranden	1586	5491	7077	22	78	2946	10384	13330	22	78
Styrelse-medlemmar	3344	11960	15304	22	78	5040	16903	21943	23	77

Källa: Hagstofa Íslands 2009c.

Om vi ser närmare på de största företagen på Island åren 2007 och 2008[4] visar det sig att 10 kvinnor fanns bland VD:arna år 2008, eller 11 % av alla VD:ar i dessa företag. Detta framgår av tabell 2. År 2007 var kvinnoandelen bland VD:arna i dessa företag endast 3 % (antal är inte publicerat i källan). År 2007 var 3 % av styrelseordförandena kvinnor jämfört med 11 % år 2008. Kvinnoandelen bland styrelsemedlemmar var 8 % år 2007 jämfört med 13 % år 2008. Ökning av andelen kvinnor i styrelserna och bland ordföranden i de största företagen mellan åren 2007 och 2008 var relativt stor, även om kvinnoandelen fortfarande är mycket låg (Rannsóknasetur vinnuréttar 2008).

Tabell 2 Kvinnor och män i styrelser i de största företagen, 2007 och 2008. Antal och andel (%)

	2007					2008				
	Antal			Andel (%)		Antal			Andel (%)	
	Kv	M	Totalt	Kv	M	Kv	M	Totalt	Kv	M
VD	..	..	..	3	97	10	110	120	8	92
Ordföranden	3	97	100	3	97	13	107	120	11	89
Styrelse	32	376	408	8	92	61	406	467	13	87

Källa: Rannsóknasetur vinnuréttar 2008.
Anm. Uppgift saknas om antal kvinnor och män som verkställande direktörer år 2007.

De senaste åren har andelen kvinnor som startar egna företag stigit i jämn takt, även om kvinnor fortfarande är i minoritet, enligt CreditInfo Island

[3] VD definieras i rapporten utifrån positionerna *forstjóri* (eng. director) och *framkvæmdastjóri* (eng. manager).

[4] Till de största företagen räknades de 100 företag år 2007 och de 120 företag år 2008 som hade det största driftkapitalet och minst 10 anställda. (Rannsóknarsetur vinnuréttar 2008: 5).

(2009). År 1990 utgjorde kvinnor 11 % av dem som startade egna företag, jämfört med 17 % 1998 och 21 % 2008.

5.3.2 Börsnoterade företag

Vår redovisning av börsnoterade företag startar år 1999 när Kauphöll Íslands (Börsen) startade. Börsen hade dock varit verksam i mindre skala sedan 1989. Följande avsnitt handlar endast om de företag som var registrerade på börsen vid någon tidpunkt mellan 1999 och 2007.

Tabell 3 visar andel och antal kvinnor och män i styrelser i företag som var registrerade och avregistrerade på den isländska börsen under åren 1999–2007 (se bilaga 1). I siffrorna ingår styrelseordförande men inte företagens VD:ar eftersom dessa inte brukar ingå i företagsstyrelserna på Island. Antal registrerade företag på börsen ändrades kraftigt mellan 1999 och 2007. De senaste fyra åren uppvisar en tydlig koncentration av antal företag, inte minst år 2007 då de registrerade företagen på börsen antingen utgjordes av finansföretag eller stora industriföretag.

Tabell 3 Kvinnor och män i isländska börsföretags styrelser samt antal företag, 1999–2007. Antal och andel (%) och antal företag

År	Antal			Andel (%)		Antal företag
	Kv	M	Totalt	Kv	M	
1999	3	155	158	2	98	32
2000	10	242	252	4	96	50
2001	11	261	272	4	96	53
2002	10	243	253	4	96	48
2003	11	216	227	5	95	42
2004	6	164	170	4	96	32
2005	8	132	140	6	94	28
2006	6	126	132	5	95	24
2007	8	103	111	7	93	19

Källa: Kauphöll Íslands, 2008 och 2009.

Det framgår av tabell 3 att andelen kvinnor i de börsnoterade företagens styrelser mellan 1999 och 2007 är mycket låg, mellan 2 och 7 %. På styrelseordförandeposterna var kvinnorna ännu färre. År 2000 fanns endast en kvinna bland 49 män i gruppen styrelseordförande. År 2007 fanns fortfarande endast en kvinna i denna grupp. På Island tillhör VD:ar inte formellt styrelsen, som nämndes tidigare, även om han eller hon ofta sitter med på styrelsemötena. År 2000 fanns en kvinnlig VD bland de börsregistrerade företagen, men ingen alls år 2007. I ett avseende har dock situationen blivit bättre för kvinnor. Andelen styrelser där kvinnor helt saknades var 78 % år 2000 men hade gått ned till 62 % 2007 (Kauphöll Íslands 2008; 2009).

Bryndís Hlöðversdóttirs undersökning från 2003 om könsfördelningen i börsnoterade företag på Island är i linje med det vi har presenterat ovan. Hon undersökte styrelserna i 86 företag som var eller hade varit registrerade på börsen i maj 2003. Kvinnoandelen i dem var 5 %. Kvinnoandelen

bland styrelseordförandena var 2,6 %. Hon visade också att ingen kvinna satt i mer än en företagsstyrelse, men att ungefär en fjärdedel av männen gjorde det (Hlöðversdóttir 2003). Statistiska centralbyrån har sammanställt könsfördelningen i bolagsstyrelser på den isländska börslistan ICEX (se bilaga 2). Listan bestod av 15 företag år 2004–2007 och av 13 företag år 2008 (se fotnot 2). Tabell 4 visar att det finns ytterst få kvinnor i styrelserna i de företag som bildar ICEX-indexet. Medan kvinnorna utgjorde 2 % av styrelsemedlemmarna år 2004 hade deras andel stigit till 9 % år 2007. I juli 2008 hade kvinnoandelen stigit till 18 %, men år 2008 skall behandlas med viss försiktighet p.g.a. den ekonomiska situationen.

Tabell 4 Kvinnor och män i styrelser i ICEX-15 (13), 2004–2008. Antal och andel (%)

År	Antal			Andel (%)	
	Kv	M	Totalt	Kv	M
2004 (juni)	2	83	85	2	98
2005 (juli)	3	75	78	4	96
2006 (juli)	4	81	85	5	95
2007 (juli)	7	69	76	9	91
2008 (juli)	14	64	78	18	82

Källa: Hagstofa Íslands 2009b.

5.4 Statlig tillsyn

I detta avsnitt redovisar vi uppgifter om två statliga myndigheter som bl.a. har till uppdrag att utöva tillsyn över den isländska finansmarknaden, Centralbanken (Seðlabanki Íslands) och Finanstillsynet (Fjármálaeftirlitið). Jämställdhetslagens bestämmelser om fördelningen 40/60 mellan könen gäller också myndigheter.

Som ses i tabell 5, så utgör män en stor majoritet i bankfullmäktige i Centralbanken åren 1999, 2007 och 2009. En ny lag om Centralbanken stiftades 2001 (Lög um Seðlabanka Íslands § 36/2001). Enligt den utökades antalet ledamöter i bankfullmäktige från fem till sju. Bankdirektörerna skulle vara tre och utgöra bankens styrelse.

Centralbankens direktörer har alltid varit män. Efter det ekonomiska raset i början av oktober 2008 ställdes starka krav på att bankens styrelse borde bytas ut. Det förde med sig att en ny lag stiftades i februari 2009 (Lög § 5/2009 um breytingar á lögum). Sedan dess har banken endast en direktör samt en vicedirektör. I nuläget är båda dessa män. Bankfullmäktige utgjordes i maj 2009 av fem män och två kvinnor, varav den ena kvinnan var ordförande.

Tabell 5 Kvinnor och män i bankfullmäktige för Centralbanken, 1999, 2007 och 2009. Antal och andel (%)

År	Antal			Andel (%)	
	Kv	M	Totalt	Kv	M
1999	1	4	5	20	80
2007	2	5	7	29	71
2009	2	5	7	29	71

Källa: Hagstofa Íslands 2009; Seðlabanki Íslands 2009.

Tre män satt i styrelsen för Finanstillsynet år 1999. Tabell 6 visar att både ordföranden och verkställande direktören var män. År 2007 fanns en kvinna i styrelsen liksom år 2009. Ingen kvinna har varit styrelseordförande i Finanstillsynet och det har aldrig haft en kvinnlig direktör.

Tabell 6 Antal kvinnor och män i styrelsen för Finanstillsynet, 1999, 2007 och 2009

År	VD		Ordföranden		Styrelse	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
1999	0	1	0	1	0	1
2007	0	1	0	1	1	2
2009	0	1	0	1	1	2

Källa: Fjármálaeftirlitið 2007 och 2009.

5.5 Statliga lånefonder

Det är viktigt att granska statliga lånefonder utifrån ett könsperspektiv eftersom de spelar en viktig roll för både individer och företag på Island. Lånefonderna har en styrelse (utom två fonder år 2000 och en fond år 2008). De är förpliktade av jämställdhetslagens krav att eftersträva att antalet kvinnor och män ska vara ungefär lika i statliga styrelser, nämnder och råd, och sedan 2008 att fördelningen mellan könen skall motsvara minst 40 % av vartdera könet, om antalet medlemmar överstiger tre.

Enligt Fjármálaráðuneytið var antalet statliga lånefonder tio år 2000 och fem år 2008 (se bilaga 3) (Fjármálaráðuneytið 2001; 2009). Tabell 7 visar könsfördelningen bland VD:ar, styrelseordförande och styrelseledamöter i dessa fonder. Inga kvinnor fanns bland VD:ar och styrelseordförande de nämnda åren. Andelen kvinnor bland styrelsemedlemmarna ökade dock betydligt, från 23 % år 2000 till 43 % 2008.

Tabell 7 Kvinnor och män i statliga lånefonder, 2000 och 2008. Antal och andel (%)

	2000					2008				
	Antal			Andel (%)		Antal			Andel (%)	
	Kv	M	Totalt	Kv	M	Kv	M	Totalt	Kv	M
VD	0	8	8	0	100	0	4	4	0	100
Ordföranden	0	8	8	0	100	0	4	4	0	100
Styrelse	8	26	34	24	76	9	12	21	43	57

Källor: Fjármálaráðuneytið 2001 och 2009, Lånefondernas årsrapporter.

5.6 Ekonomiska intresseorganisationer

I det följande undersöker vi några ekonomiska intresseorganisationer, nämligen åtta förbund som tillhör arbetsgivareföreningen (isländska Samtök atvinnulífsins – SI) (se bilaga 4) samt åtta fackförbund (se bilaga 5). I de åtta fackförbunden ingår totalt 51 organisationer. Jämställdhetslagen ställer inte krav på könskvotering i ledningen eller styrelserna tillhörande dessa organisationer och ingen av dem har bestämt att på egen hand tillämpa könskvotering.

Andelen kvinnor som sitter på ledande poster hos Arbetsgivareföreningen är mycket låg under de undersökta åren, vilket framgår av tabell 8. I arbetsgivareföreningens ledning (engelska executive board, isländska framkvæmdastjórn) fanns år 2008 endast två kvinnor vilket dock innebär en ökning med 50 % jämfört med 2004. Arbetsgivareföreningens styrelse (eng. board of directors, isländska stjórn) bestod av två kvinnor och 19 män år 2004. Fyra år senare var kvinnorna tre och männen 18. Högsta beslutande organ i Arbetsgivareföreningen mellan årsmötena är ombudsrådet (engelska board of representatives, isländska fulltrúaráð). År 2004 bestod det av sju kvinnliga ombud och 93 män. År 2008 hade antalet kvinnor ökat till nio.

Tabell 8 Kvinnor och män på Arbetsgivareföreningens förtroendeposter, 2004 och 2008. Antal och andel (%)

	2000					2008				
	Antal			Andel (%)		Antal			Andel (%)	
	Kv	M	Totalt	Kv	M	Kv	M	Totalt	Kv	M
Ledning	1	6	7	14	86	2	5	7	29	71
Styrelse	2	19	21	10	90	3	18	21	14	86
Ombudsråd	7	93	100	7	93	9	91	100	9	91

Källa: Hagstofa Íslands 2004 och 2009b.

Ser vi på förbunden som ingår i arbetsgivareföreningen visar det sig att bland de 69 ledamöter som tillhörde ledningen år 2004 fanns endast fem kvinnor (7 %) jämfört med 8 kvinnor (10 %) 2008. Detta framgår av tabell 9. Ingen kvinna fanns med i styrelsen i fyra av de åtta förbunden som tillhörde Arbetsgivareföreningen år 2004 och tre av de åtta förbunden år

2008. Verkställande direktörer (isländska framkvæmdastjórar) i alla de åtta förbunden var män.

Tabell 9 Kvinnor och män i arbetsgivareförbundens ledning, 2004 och 2008. Antal och andel (%)

	2004					2008				
	Antal			Andel (%)		Antal			Andel (%)	
	Kv	M	Totalt	Kv	M	Kv	M	Totalt	Kv	M
Ledning	5	64	69	7	93	8	73	81	10	90
Ordföranden	8	73	81	10	90	1	7	8	12	88

Källa: Hagstofa Íslands 2004 och 2009b.

I fackförbunden ser vi också ofta det traditionella mönstret att styrelseordförandena och ledarna är män, även i de organisationer som domineras av kvinnor, t.ex. Lärarförbundet (Kennarasamband Íslands). Tabell 10 visar ändå att könsfördelningen är jämnare bland fackförbunden än vad som är fallet i organisationer som tillhör Arbetsgivareföreningen.

Tabell 10 Kvinnor och män i fackföreningarnas styrelser, 2000 och 2008. Antal och andel (%)

	2004					2008				
	Antal			Andel (%)		Antal			Andel (%)	
	Kv	M	Totalt	Kv	M	Kv	M	Totalt	Kv	M
Ledarskap	31	74	105	30	70	34	67	101	34	66
Ordföranden	1	7	8	12	88	1	7	8	12	88

Källa: Hagstofa Íslands 2009b och uppgifter från respektive föreningar.

År 2008 utgjorde kvinnor 52 % av medlemmarna i de åtta fackförbunden som ingår i tabell 10, men endast 40 % av styrelsemedlemmarna var kvinnor. År 2000 var kvinnors andel av styrelsemedlemmarna 30 %. Män var styrelseordförande i sju av de åtta ovan nämnda förbunden, och tre av fackföreningarna saknade helt kvinnor i sina styrelser år 2008. Dessa fackföreningar organiserade mansdominerade branscher och yrken, t.ex. fiskare, murare och förmän.

5.7 Statligt ägda företag

De uppgifter vi presenterar nedan bygger på riksbokföringens rapporter från år 2000 och 2008 och företagens årsrapporter och hemsidor.

År 2008 fanns 25 företag och bolag där staten ägde hälften eller mer.[5] År 2000 var dessa företag 27 stycken. Tabell 11 visar könsfördelningen i de största företagens styrelser (se bilaga 6 för uppgifter om företagen). De

[5] Företag listade i Riksbokföringen (Ríkisreikingur). Till dessa hör statsföretag samt statligt ägda aktiebolag och kooperativa föreningar.

företag som inte ingår i tabellen är så små, eller deras verksamhet så liten, att företagen saknar styrelse. Antalet företag presenterade i tabell 11 är för år 2000 14 och för år 2008 23 stycken.

Tabell 11 Kvinnor och män i styrelser i statligt ägda företag, 2000 och 2008. Antal och andel (%)

	2000					2008				
	Antal			Andel (%)		Antal			Andel (%)	
	Kv	M	Totalt	Kv	M	Kv	M	Totalt	Kv	M
Ordföranden	2	12	14	14	86	1	22	23	4	96
Andra styrelsemedlemmar	13	43	56	23	77	44	45	89	49	51

Källor: Fjármálaráðuneytið 2001; uppgifter från fjármálaráðuneytið 2009 samt respektive företag.

Tabell 11 visar att år 2000 satt 69 personer i de undersökta företagens styrelser (inklusive ordförande). Av dessa 69 styrelsemedlemmar var 15 kvinnor (22 %) och 54 män (78 %). Endast två kvinnor (14 %) innehade styrelseordförandeposter. År 2008 satt 112 personer i styrelserna. 45 av dem (40 %) var kvinnor och 67 (60 %) var män. Endast en kvinna (4 %) fanns bland de 23 styrelseordförandena.

År 2000 fanns ingen kvinna bland VD:ar i statligt ägda företag men 2008 hade kvinnornas antal stigit till tre.

Energikrävande produktion (mest aluminium) har vuxit snabbt på Island under de senaste åren. Dess exportvärde uppgick till 29 % av den totala exporten år 2007, jämfört med endast 12 % tio år tidigare. Tabell 12 visar könsfördelningen i styrelserna bland de största energiföretagen på Island. Företagen ägs i de flesta fall av kommunerna (se bilaga 7). De är förpliktade av jämställdhetslagens krav att eftersträva att antalet kvinnor och män ska vara ungefär lika i statliga styrelser, nämnder och råd, och sedan 2008 att fördelningen mellan könen skall motsvara minst 40 % av vartdera könet, om antalet medlemmar överstiger tre.

Tabell 12 Kvinnor och män i styrelser i de största energiföretagen, 2000 och 2008. Antal och andel (%)

	2000					2008				
	Antal			Andel (%)		Antal			Andel (%)	
	Kv	M	Totalt	Kv	M	Kv	M	Totalt	Kv	M
VD	0	6	6	0	100	0	8	8	0	100
Ordförande	0	6	6	0	100	0	8	8	0	100
Andra styrelsemedlemmar	5	25	30	17	83	13	20	33	39	61

Källor: Företagens årsrapporter.

Som tabell 12 visar bestod styrelserna (förutom ordförande och VD) av 30 personer år 2000. Endast fem av styrelseposterna, eller 17 %, innehades av kvinnor. Ingen kvinna var ordförande under 2000 och ingen kvinna fanns bland VD:arna det året. År 2008 var antalet kvinnor däremot 13 av 33 i

dessa styrelser, motsvarande 39 % av styrelsemedlemmarna, vilket är en märkbar ökning. Fortfarande fanns dock ingen kvinnlig ordförande och ingen kvinnlig VD i företagen. Mönstret är alltså detsamma som i många statligt ägda företag: kvinnors andel bland styrelsemedlemmarna har vuxit, men VD- och styrelseordförandeposterna innehas av män.

5.8 Pensionsfonderna

Enligt avtal som ingicks mellan arbetsgivare och fackföreningar 1969 betalar alla löntagare 4 % av sin lön och arbetsgivarna 6 % av lönesumman till pensionsfonderna. Alla pensionsfonder har en styrelse där både löntagare och arbetsgivare är representerade. Fackförbunden väljer hälften av styrelsemedlemmarna och arbetsgivarföreningarna hälften. Fonderna är betydelsefulla aktörer på den isländska finansmarknaden. De förvaltade, för att ta ett exempel, i början av år 2008 finansiella tillgångar vars värde översteg Islands BNP år 2007 med mer än 20 %. Offentlig statistik saknas för könsfördelningen i styrelserna hos pensionsfonderna på Island. Pensionsfondernas landsförening samlade in statistik gällande styrelserna i de 21 största fonderna för åren 2004–2008. Tabell 13 visar att kvinnors andel bland styrelsemedlemmarna ökat från 14 till 29 % mellan dessa år. Bland de största fonderna saknade 57 % av styrelserna kvinnor under 2004 (12 fonder av 21), medan detsamma gällde för endast en fond år 2008 (Hagstofa Íslands 2009b). Jämförbar statistik saknas för år 2007, likaså saknas information om direktörer och styrelseordförande.

Tabell 13 Kvinnor och män i de största pensionsfondernas styrelser, 2004 och 2007. Antal och andel (%) samt antal fonder

År	Antal			Andel (%)		Antal fonder
	Kv	M	Totalt	Kv	M	
2004	18	114	132	14	86	21
2005	25	96	121	21	79	20
2006	31	85	116	27	73	18
2007	34	85	119	29	71	20

Källa: Hagstofa Íslands 2009b.

Vi undersökte däremot könsfördelningen bland direktörer för de 20 största pensionsfonderna. Som framgår av tabell 14 var endast två kvinnor direktörer (10 %) år 2004 och 2009. 15 % av ordförandena år 2004 var kvinnor och deras andel hade ökat till 20 % år 2009.

Tabell 14 Kvinnor och män som direktörer och ordförande i de 20 största pensionsfonderna, 2004 och 2009. Antal och andel (%)

	2004					2009				
	Antal			Andel (%)		Antal			Andel (%)	
	Kv	M	Totalt	Kv	M	Kv	M	Totalt	Kv	M
Direktörer	2	18	20	10	90	2	18	20	10	90
Ordförande	3	17	20	15	85	4	16	20	20	80

Källa: Uppgifter från fonderna.

I slutet av 2007 tillhörde 33 fonder med 190 000 betalande medlemmar Pensionsfondernas landsförening. Landsföreningens uppgift är att bevara och försvara fondernas intressen på alla fronter. Samtidigt som kvinnor utgör 46 % av dem som deltar på arbetsmarknaden (2009) så visar tabell 15 att 75 % av styrelsemedlemmarna i landsföreningen var män (2008). Kvinnor har varken innehaft styrelseordförande- eller direktörsposter i Pensionsfondernas landsförening.

Tabell 15 Kvinnor och män i Pensionsfondernas landsförenings styrelse, 2004 och 2008. Antal och andel (%)

År	Antal			Andel (%)	
	Kv	M	Totalt	Kv	M
2004	1	7	8	13	87
2008	2	6	8	25	75

Källa: Hagstofa Íslands 2009b; Landssamtök lífeyrissjóða 2009.

5.9 Sammanfattning

Det anses allmänt att Island, liksom de övriga nordiska länderna, har nått långt när det gäller jämställdhet mellan kvinnor och män. Kvinnors arbetsmarknadsdeltagande är högt och trots en starkt könssegregerad arbetsmarknad har kvinnor överskridit många ”manliga” yrkesmurar, även om män inte i samma grad har sökt anställning inom ”kvinnliga” yrken. Kvinnor studerar på universitet i högre grad än män, och ungdomar anser sig inte behöva tala om jämställdhet mellan könen.

Den maktanalys som presenteras i denna rapport visar däremot att när vi jämför kvinnors och mäns representation på ledande positioner i näringslivet, så ligger kvinnor fortfarande långt efter männen. Rapporten visar alltså ett starkt mansdominerat näringsliv:

Enligt Statistiska Centralbyrån var andelen kvinnor bland styrelsemedlemmar (inklusive ordföranden) i registrerade företag på Island 22 % år 1999 och 23 % år 2008. I samma företag utgjorde kvinnor 22 % av styrelseordförandena under de nämnda åren. Kvinnors andel av företagens verkställande direktörer steg däremot från 15 till 19 % mellan dessa år.

Andelen kvinnor i börsnoterade företags styrelser var mycket lågt, mellan 2 och 7 %, mellan 1999 och 2007. År 2000 fanns endast en kvinna

bland 49 män i gruppen styrelseordförande och 2007 fanns fortfarande endast en kvinna i denna grupp. Det fanns en kvinnlig VD i börsregistrerade företag år 2000, men ingen alls 2007.

Kvinnor har aldrig styrt de statliga myndigheter vars uppgift är att utöva tillsyn över finansmarknaderna på Island, d.v.s. Centralbanken och Finanstillsynet. Kvinnor utgjorde 20 % av ledamöterna i Centralbankens bankfullmäktige 1999 och 29 % tio år senare. I styrelsen för Finanstillsynet fanns ingen kvinna och tre män år 1999. År 2009 bestod styrelsen däremot av en kvinna och två män.

Ingen kvinna fanns bland de statliga lånefondernas VD:ar och styrelseordförande under 2000 och 2008. Andelen kvinnor bland styrelsemedlemmarna ökade dock betydligt under dessa år, från 23 % år 2000 till 43 % 2008.

I Arbetsgivareföreningens ledning fanns endast två kvinnor år 2008, vilket dock innebar en ökning med 50 % jämfört med 2004. En mycket liten ökning kan noteras i antalet kvinnor i styrelserna och i ombudsrådet (isländska fulltrúaráð). Inga kvinnor fanns i styrelserna i fyra av de åtta förbund som tillhörde Arbetsgivareföreningen 2004 och i tre av de åtta förbunden år 2008. Alla förbundsdirektörer var män.

År 2000 utgjorde kvinnor 30 % av medlemmarna i fackförbunden och 52 % år 2008. Män var styrelseordförande i alla förbund utom ett, och tre av fackföreningarna saknade helt kvinnor i styrelsen.

När vi ser på styrelsemedlemmarna (exklusive ordföranden) i de största energiföretagen på Island så var kvinnoandelen år 2000 17 % jämfört med 39 % år 2008. Ingen kvinna var ordförande åren 2000 och 2008 och ingen kvinna var heller VD.

Andelen kvinnor var 14 % i styrelserna för de största pensionsfonderna på Island år 2004 och 29 % år 2008. Bland de största fonderna saknade 57 % av styrelserna kvinnor år 2004 medan motsvarande siffra hade gått ned till 11 % 2006. Endast två kvinnor (10 %) var direktörer för de största fonderna år 2004 och 2009. Kvinnor utgjorde 15 % av ordförandena 2004 och 20 % 2008.

Vad gäller styrelsen för Pensionsfondernas landsförening utgjorde kvinnor 13 % av alla styrelsemedlemmarna år 2004 och 25 % år 2008. Landsföreningen har inte haft kvinnor varken på styrelseordförande- eller på VD- posten.

Syftet med denna rapport har varit att undersöka fördelningen av strukturell makt mellan kvinnor och män i isländskt näringsliv. Rapporten visar på en betydande obalans mellan könen vad gäller innehav av formella positioner i näringslivets toppskikt. Analysen bygger framför allt på tillgänglig statistik. Eftersom Island saknar maktutredningar av det slag som gjorts i Danmark, Norge och Sverige har tillgången till material och tidigare forskning på området varit begränsad. Tillgänglig information om könsfördelningen i olika maktpositioner i näringslivet är ofta bristfällig. Det innebär att det – trots denna rapport – fortfarande finns

stora kunskapsluckor när det gäller kön och makt i isländsk ekonomi. Vi betraktar därför denna rapport som ett viktigt steg i en vidare insamling av material och analys av strukturell makt mellan kvinnor och män i det isländska näringslivet.

Referenser

Alþýðusamband Íslands (2009): *Skýrsla forseta 2007* (Rapport från ordföranden). URL:http://asi.is/Portaldata/1/Resources/documents/Sk_rsla_forseta_2007.pdf

CreditInfo Ísland (2009): *Hlutdeild kvenna í íslensku atvinnulifi* (Kvinnors andel i isländskt näringsliv). Reykjavík: CreditInfo.

Fjármálaeftirlitið (2009): URL: http://www.fme.is/?PageID=99

Fjármálaeftirlitið (2007): URL: http://www.fme.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=4892

Fjármálaráðuneytið (2009): *Ríkisreikningur fyrir árið 2008* (Statsräkenskap för år 2008). Reykjavík: Fjármálaráðuneytið

Fjármálaráðuneytið (2001): *Ríkisreikningur fyrir árið 2000* (Statsräkenskap för år 2000). Reykjavík: Fjármálaráðuneytið.

Forsætisráðuneytið (2004): *Efnahagsleg völd kvenna. Skýrsla nefndar um efnahagsleg völd kvenna* (Kvinnors ekonomiska makt. Rapport från utskottet om kvinnors ekonomiska makt). Reykjavík: Forsætisráðuneytið.

Hagstofa Íslands (2009a): *Vinnumarkaður* (Arbetsmarknaden). URL: http://hagstofa.is/Hagtolur/Laun,-tekjur-og-vinnumarkadur/Vinnumarkadur

Hagstofa Íslands (2009b): ”Konur og karlar í áhrifastöðum” (Kvinnor och män i maktpositioner). I: *Hagtíðindi* (1). Reykjavík: Hagstofa Íslands.

Hagstofa Íslands (2009c): URL: http://www.hagstofa.is

Hagstofa Íslands (2005): *Konur í forystu fyrirtækja 1999–2004* (Kvinnor i företagsledelser 1999–2004). Reykjavík: Hagstofa Íslands.

Hagstofa Íslands (2004): ”Konur og karlar” (Kvinnor och män). I: *Hagtíðindi* (2). Reykjavík: Hagstofa Íslands.

Hlöðversdóttir, Bryndís (2003): *Völd, tengsl og eðli nefnda, stjórna og ráða hjá hinu opinbera og fyrirtækja sem skráð eru hjá Kauphöll Íslands: þátttaka kvenna* (Makt, relationer och natur av statliga utskott, styrelser och råd och företag registrerade hos Kauphöll Íslands: kvinnors deltagande). Reykjavík: Höfundur.

Kauphöll Íslands (2008 och 2009): *Skráð hlutafélög* (Registrerade företag). URL: http//:news.icex.is/newsservice/MMIcexNSWeb.dll//SearchPage?language=IS

Kauphöll Íslands (2009): *Ný vísitala Kauphallar Íslands* (Ny index för Kauphöll Íslands). URL: http://news.icex.is/newsservice/MMIcexNSWeb.dll/newspage?language=IS&pagetype=&primarylanguagecode=IS&newsnumber=27014

Landssamtök lífeyrissjóða (2009): URL: http://www.ll.is/files/bcecdjjbff/Starfsskyrsla_LL_2008–2009.pdf

Landsvirkjun.(2009a) Ársskýrsla 2000. URL: http://www.lv.is/files/2003_1_17_lv-arsskyrsla2000.pdf

Landsvirkjun (2009b): Ársskýrsla 2008. URL: http://www.lv.is/files/2009_4_6_LV_Arsskyrsla-2008 is.pdf

Lög um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna. Lög nr. 65/1985. http://www.althingi.is/altext/107/s/pdf/1280.pdf

Lög um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna. Lög nr. 28/1991. http://www.althingi.is/lagas/125a/1991028.htm

Lög um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna. Lög nr. 96/2000. http://www.althingi.is/lagas/135a/2000096.html

Lög um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna. Lög nr. 10/2008. http://www.althingi.is/altext/135/s/pdf/0698.pdf

Lög um Seðlabanka Íslands § 36/2001[Lag över Seðlabanki Íslands § 36/2001]. Reykjavík: Ríkisstjórn Íslands.

Lög § 5/2009 um breytingar á lögum § 36/2001, um Seðlabanka Íslands. Nýr bankastjóri og aðstoðarbankastjóri. Reykjavík: Ríkisstjórn Íslands.

Menntamálaráðuneytið (2009). Nefndaskrá (Utskottslista). URL: http://www.menntamalaraduneyti.is/raduneyti/nefndir/?syn=nefnd&nr=1315&leitarord=stj%F3rn%20r%EDkis%FAtvarpsins%202007

Nordisk ministerråd (2009): *Norden i tal 2007*. URL: http://www.norden.org/pub/ovrigt/statistik/sk/ANP2007731.pdf

Rannsóknasetur vinnuréttar (2008): *Jafnréttiskennitalan. Birting upplýsinga um stöðu kvenna í 120 stærstu fyrirtækjunum á Íslandi árið 2008* [Jämställdhetsindexen. Publikation av information över kvinnors posistion i de 120 största företagen på Island år 2009]. Bifröst: Háskólinn á Bifröst.

Seðlabanki Íslands (2008): *The Economy of Iceland*. Reykjavík: Seðlabanki Íslands.

Seðlabanki Íslands (2009): Nýtt bankaráð Seðlabanka Íslands (Nya bankfullmäktiga i Centralbanken]. URL: http://seðlabanki.is/?PageID=13&NewsID=2079

Sigurðardóttir, Guðrún Helga (2003): ”Flóttinn úr Kauphöllinni” (Flykten ur Börsen). I: *Frjáls verslun* 65(5).

Vinnumálastofnun (2009): Staða á vinnumarkaði, apríl 2009 [Arbetsmarknaden, april 2009]. URL: http://www.vinnumalastofnun.is/files/apr09_1976467205.pdf

Wade, Robert (2009): ”The Crisis. Iceland as Icarus”. I: *Challenge* 52(3).

Bilagor

Bilaga 1

Företag listade och avregistrerade på den isländska börsen vid årsslutet 2007:

Listade företag:	Avregistrerade företag:
365 hf.	*Actavis Group*
Alfesca hf.	AFL-fjárfestingafélag hf.
Atlantic Airways P/F	Auðlind hf.
Atlantic Petroleum	Austurbakki hf.
Atorka Group hf.	Baugur Group hf.
Bakkavör Group hf.	Burðarás hf.
Eir Banki P/F	Búnaðarbanki Íslands hf.
Exista hf.	Delta hf.
FL Group hf.	Fiskeldi Eyjafjarðar hf.
Flaga Group hf.	Fiskiðjusamlag Húsavíkur hf.
Föroya Banki P/F	Fiskmarkaður Íslands hf.
Glitnir banki hf.	Frumherji hf.
Hf. Eimskipafélag Íslands	Guðmundur Runólfsson hf.
Icelandair Group hf.	Hampiðjan hf.
Icelandic Group hf.	HB Grandi hf.
ICEQ verðbréfasjóður	Héðinn hf.
Kaupþing banki hf.	Hlutabréfamarkaðurinn hf.
Landsbanki Íslands hf.	Hlutabréfasjóður Búnaðarbankans hf.
Marel Food Systems	Hlutabréfasjóður Íslands hf.
Nýherji hf.	Hlutabréfasjóður Vesturlands hf.
OMX AB	Hraðfrystihúsið Gunnvör hf.
Skipti hf.	Hraðfrystistöð Þórshafnar hf.
Sláturfélag Suðurlands svf.	Húsasmiðjan hf.
Sparisjóður Reykjavíkur og nágrennis	Icelandair Group Holding hf.
Straumur-Burðarás Fjárfestingabanki hf.	Íslenska járnblendifélagið hf.
Teymi hf.	Íslenski hugbúnaðarsjóðurinn hf.
Tryggingamiðstöðin hf.	Kaldbakur hf.
Vinnslustöðin hf.	Keflavíkurverktakar hf.
Össur hf.	Ker hf.
	Líftæknisjóðurinn hf.
	Loðnuvinnslan hf.
	Mosaic Fashions
	Plastprent hf.
	Samvinnuferðir-Landsýn hf.
	Sjóvá-Almennar tryggingar hf.
	Skeljungur hf.
	Skinnaiðnaður hf.
	Skýrr hf.
	SR-mjöl hf.
	Stáltak hf.
	Talenta Hátækni
	Tækifæri hf.
	Vaki-DNG hf.
	Vaxtarsjóðurinn hf.
	Vátryggingafélag Íslands hf.
	Þorbjörn Fiskanes hf.
	Þormóður rammi-Sæberg hf.
	Þróunarfélag Íslands hf.

Kilde: http://news.icex.is/newsservice/MMIcexNSWeb.dll/symbolnewslist?language=IS&pagetype=symbolnewslist

Bilaga 2

ICEX 15 (30.11.2004)

Baugur hf
Búnaðarbanki Íslands hf
Flugleiðir hf
Landsbanki Íslands hf
Tryggingamiðstöðin hf
Húsasmiðjan hf
Hf. Eimskipafélag Íslands
Íslansbanki hf
Kaupþing hf
Marel hf
Olíufélagið hf
Pharmaco hf
Samherji hf
SÍF hf
Össur hf

Källa: Kauphöll Íslands, 2009

ICEX 13 (juli 2008)

Atorka Group
Bakkavör Group
Exista
Glitnir
Hf. Eimskipafélag Íslands
Icelandair Group
Kaupþing
Landsbanki Íslands
Sparisjóður Reykjavíkur og nágrennis
Marel Food Systems
Straumur Burðarás Fjárfestingabanki
Teymi
Össur hf

Källa: Hagstofa Íslands, uppgifter

Statliga lånefonder

2000:	**2008:**
Ferðamálasjóður	Byggðastofnun
Íbúðalánasjóður	LÍN
Lánasjóður ísl. Námsmanna	Íbúðalánasjóður
Nýsköpunarsjóður atvinnulífsins	Nýsköpunarsjóður
Þróunarsjóður sjávarútvegsins	Orkusjóður
Byggðastofnun	
Framleiðnisjóður landbúnaðarins	
Hafnabótasjóður	
Lánasjóður landbúnaðarins	
Orkusjóður	

Bilaga 4

Arbetsgivareförbund (ingår i Samtök atvinnulífsins)

- Landssamband íslenskra útvegsmanna (The Federation of Icelandic Fishing Vessel Owners)
- Samtök ferðaþjónustunnar (The Icelandic Travel Industry Association)
- Samtök atvinnurekenda í raf- og tölvuþjónustu (The Federation of Icelandic Electrical and Electronic Employers)
- Samtök fiskvinnslustöðva (The Icelandic Fishplant Association)
- Samtök fjármálafyrirtækja (Icelandic Financial Services Association)
- Samtök iðnaðarins (The Federation of Icelandic Industries)
- Samtök verslunar og þjónustu (Federation of Trade and Services)
- Samorka, samtök veitufyrirtækja (a federation of the Icelandic electricity industry, district heatings, waterworks and sewage utilities in Iceland)

Bilaga 5

Fackföreningarsförbund

- Samtök starfsmanna fjármálafyrirtækja The Confederation of Icelandic Bank and Finance Employees)
- Bandalag háskólamanna (Association of Academics)
- Kennarasamband Íslands (The Icelandic Teachers' Union)
- Bandalag starfsmanna ríkis og bæja (Federation of State and Municipal Employees)
- Alþýðusamband Íslands (Icelandic Confederation of Labor)
- Farmanna og fiskimannasamband Íslands (The Icelandic Federation of Officers on Fishing Vessels and Merchant Ships)
- Múrarasamband Íslands (Bricklayer‘s Association)
- Verkstjórasamband Íslands (The Icelandic Federation of Foremen)

Bilaga 6

Företag i statens ägo (50% eller mer) 2000 og 2008

2000	2008
1) Statsföretag som säljer varor eller tjänster:	1) Statsföretag som säljer varor eller tjänster:
Alþjóðaflugþjónustan Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins Flugstöð Leifs Eiríkssonar Fríhöfn á Keflavíkurflugvelli Frjálsar slysatryggingar Happdrætti Háskóla Íslands Lyfjabúð Háskóla Íslands Rafmagnsveitur ríkisins Ratsjárstofnun Ríkisútvarpið Sinfóníuhljómsveit Íslands Umsýslustofnun varnarmála Þjóðleikhúsið	Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins Flugmálastjórn Keflavíkurflugvelli Happdrætti Háskóla Íslands Íslenskar orkurannsóknir Sinfóníuhljómsveit Íslands Sinfóníuhljómsveit Íslands
2) Aktiebolag och kooperativa företag:	2) Aktiebolag och kooperativa företag:
Breiðafjarðarferjan Baldur ehf Búnaðarbanki Íslands hf Flugkerfi hf Flugstöð Leifs Eiríkssonar hf Hitaveita Hjaltadals sf Internet á Íslandi hf Íslandspóstur hf Kísiliðjan hf við Mývatn Landsbanki Íslands hf Landssíminn hf Landsvirkjun Sementsverksmiðjan hf Sjúkrahúsapótekið ehf Skráningarstofan hf	Austurhöfn hf Eignarhlutir ehf Flugstoðir ohf Flugstöð Leifs Eiríkssonar hf Íslandsbanki hf Íslandspóstur hf Keflavíkurflugvöllur ohf Landskerfi bókasafna hf Landsvirkjun Matís ohf NBI hf (Landsbanki Íslands hf) Neyðarlínan hf Nýi Kaupþing banki hf Orkubú Vestjarða hf Rarik ohf Ríkisútvarpið ohf Vísindagarðurinn ehf Vísindagarðar Háskóla Íslands ehf Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar ehf Öryggisfjarskipti ehf

Källor: Fjármálaráðuneytið, 2001 och 2009

Bilaga 7

Största energiföretagen

2000	2008
Orkuveita Reykjavíkur Norðurorka Orkubú Vestfjarða Landsvirkjun Hitaveita Suðurnesja RARIK	Landsvirkjun Orkuveita Reykjavíkur Hitaveita Suðurnesja Norðurorka RARIK Orkuveita Húsavíkur Orkubú Vestfjarða Landsnet

6. Kjønn og makt i norsk politikk

Trude Langvasbråten

6.1 Innledning

I 2003 konkluderte Skjeie og Teigen med at Norge, «verdensmesteren» i likestilling, var preget av en nærmest total manndominans i topposisjonene på svært mange samfunnsområder; «Hovedmønsteret i kjønnsfordelingen på toppen av disse norske hierarkiene handler mest av alt om små variasjoner i sterk mannsdominans» (Skjeie og Teigen 2003: 57). Denne konklusjonen var basert på en eliteundersøkelse i ti samfunnssektorer utført som en del av den andre norske Makt- og demokratiutredningen (1998-2003). Eliteutvalget sett under ett bestod av 84 % menn og 16 % kvinner. De eneste unntakene fra den sterke mannsdominansen var partipolitikken, deler av kultursektoren, organisasjonssektoren og forskningssektoren. I sektorer som forsvar, næringsliv, kirke, justis og media var mannsdominansen sterk. Selv om partipolitikken fremstod som mer kjønnsbalansert nyanserer likevel Skjeie og Teigen bildet av den «likestilte» partipolitikken – den rommer stor intern variasjon. Dessuten hadde kvinneandelene i Stortinget og kommunestyrene nærmest stått stille siden midten av 1980-tallet og blant ordførerne var mannsdominansen fortsatt påtakelig.

I denne rapporten presenteres en av de to norske delene av prosjektet "Kjønn og makt i Norden" hvor målet har vært å frembringe kunnskap om fordelingen av posisjoner mellom kvinner og menn på ulike samfunnsområder, med fokus på politikk og næringsliv. «Politikk» forstås her bredt og inkluderer felter som partipolitikken, Stortinget og Sametinget, regjeringen, internasjonal/utenrikspolitisk deltakelse, statsforvaltningen samt lokal- og regionalpolitikken (kommune og fylke). Siktemålet er å presentere en oppdatert oversikt over hvordan posisjoner er fordelt mellom kvinner og menn innenfor disse arenaene: Hvordan er ulike verv og posisjoner i partier, på Stortinget og i lokalpolitikken fordelt mellom kjønnene? Hva med ledere i staten og medlemmer i statlige og kommunale utvalg?

Tidsaksen går omtrent 15 år tilbake i tid, men varierer noe avhengig av datatilgang/tilgjengelighet. Stortinget dekkes tilbake til valget i 1993 og lokalpolitikken tilbake til 1995, med noen få utvalgte historiske oversikter som går lengre tilbake i tid. Tabellene som presenteres bygger hovedsakelig på tilgjengelig statistikk og informasjon fra Statistisk sentralbyrå (SSB), Stortinget (Stortinget i navn og tall 1993-2009), dokumenter fra regjering og Storting (proposisjoner, meldinger og innstillinger), samt foreliggende

forskning og kunnskapsoversikter. Noen data har det dessuten vært nødvendig å hente inn (politiske partier og Utenriksdepartementet).

Rapporten er delt inn i syv hoveddeler i rekkefølgen; 1) Politiske partier, 2) Stortinget, 3) Valgdeltakelse og stemmegivning, 4) Regjering og sentralforvaltning, 5) Utenrikspolitisk deltakelse/internasjonalt samarbeid, 6) Sametinget, og 7) Lokal- og regionalpolitikk.

6. 2 Politiske partier

Når det gjelder integrasjon og mobilisering av kvinner og «kvinnepolitikk» i partipolitikken skilles det gjerne mellom ulike strategier tatt i bruk av partiene. De norske partiorganisasjonene har tradisjonelt skilt ut egne kvinnebevegelser som har vært tett integrert i partiene for øvrig, men som likevel har gitt kvinner en egen politisk arena innenfor partiene (Heidar og Raaum 1995: 167). Både i Arbeiderpartiet (Ap), Høyre (H), Kristelig Folkeparti (KrF), Senterpartiet (Sp) og Venstre (V) har slike kvinnepolitiske sideorganisasjoner eksistert, mens Sosialistisk Venstreparti (SV) og Fremskrittspartiet (FrP) ikke har opprettet slike. Dette har å gjøre med at disse to partiene er dannet på et langt senere tidspunkt hvor egne kvinneorganisasjoner kunne bli oppfattet som både overflødige og kanskje også som et hinder for kvinners og kvinnepolitikkens integrasjon i det regulære partiarbeidet (Heidar og Saglie 2002: 65). FrP er dessuten en markert motstander av kvoteringsordninger og positiv særbehandling av kjønn, noe som gjorde en egen kvinneorganisasjon uaktuell. SV valgte imidlertid å opprette et kvinnepolitisk utvalg, noe som også har vært oppe til diskusjon i andre partier (Heidar og Saglie 2002: 66) – økende kvinneandel innenfor de ordinære partiorganene har reist spørsmålet om hvorvidt det er nødvendig med denne typen parallell organisering (Heidar og Raaum 1995: 167).

I 1992 gjorde Arbeiderpartiets da nesten 100-årige kvinnebevegelse et omstridt vedtak om at «kvinnebevegelsens arbeid i langt større grad skulle integreres i partiets virksomhet».[1] Den nye organisasjonsmodellen innebar at partiets ordinære organer velger et Kvinnepolitisk utvalg samt innehar det økonomiske og administrative ansvaret for kvinneutvalgenes arbeid. I dag heter Ap:s kvinnebevegelse Kvinnenettverket. Høyre vedtok i 1994 å legge ned Høyrekvinnenes Landsforbund og erstatte det med Høyres Kvinneforum, etter innstilling fra Høyrekvinnene selv.[2] Dermed har Ap og H beveget seg fra en sideorganisasjonsmodell til SV:s utvalgsmodell med tanke på kvinnepolitisk organisering (Heidar og Saglie 2002: 66). Senterpartiet, Venstre og KrF har fortsatt sine (side-) kvinneorganisasjoner: Senterkvinnene, Venstrekvinnelaget og KrF Kvinner.

[1] Kilde: http://arbeiderpartiet.no/Om-AP/Aps-historie/Kvinnebevegelsen
[2] Kilde: http://www.hoyre.no/organisasjon/kvinneforum

Den norske valglovgivningen inneholder ikke bestemmelser om kjønnskvotering i partipolitikken, men siden 1970-tallet har de fleste norske partiene vedtatt kvoteringbestemmelser. I følge Christensen (1999: 78) har Norge vært det landet hvor kjønnskvotering er mest utbredt og hvor kvotering har vært brukt mest konsekvent både internt i partiorganisasjonen (partikvoter) og i forhold til representasjon (kandidatkvoter). I 1995 konkluderte Heidar og Raaum (1995: 191) med at kvinners posisjoner i partiene hadde blitt markant endret de siste 20 årene, og at dette særlig gjaldt de «etablerte kvoteringspartiene» Ap, SV og V hvor kvinner raskt hadde vunnet innpass i sentrale maktposisjoner – partiene som bruker kvotering hadde de høyeste kvinneandelene i ledende partiorganer. Dette mønsteret bekreftes også ut ifra nyere tall.[3]

6.2.1 Arbeiderpartiet

Arbeiderpartiet innførte partikvoter og kandidatkvoter i 1983 (Christensen 1999: 77). Siden 2005 skal alle verv, utvalg og oppnevninger ha 50 % representasjon av begge kjønn. Dette skal gjelde ved offentlige lister og nominasjoner og ved lokalvalg skal de to øverste plassene på listene inneholde kandidater av begge kjønn.[4]

Siden partiet ble dannet i 1887, har én kvinne vært partileder; Gro Harlem Brundtland ledet Ap fra 1981 til 1992. I tabellen under ser man at det kun har vært mannlige partiledere på de aktuelle tidspunktene, mens det har vært flere kvinner i nestleder- og partisekretærvervene. I sentralstyret har kvinneandelen ligget på henholdsvis 45 og 50 %.

Tabell 1 Kvinner og menn i Arbeiderpartiets sentralstyre, 1992–2007. Antall, andel (%) og totalt antall

År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
1992	10	10	50,0	50,0	20
1998	10	10	50.0	50,0	20
2002	9	11	45,0	55,0	20
2007	9	11	45,0	55,0	20

Tabell 2 Kvinner og menn som ledere, nestledere og partisekretærer, 1992–2007

År	Leder	Nestleder	Partisekretær
1992	M	K og M	M
1998	M	K og M	K
2002	M	K	M
2007	M	K	M

Kilde:http://dna.no/layout/set/print/dna.no/Aps-historie/Menneskene-som-skapte-historien/Sentralstyrene-1887-2005

[3] De politiske partiene bortsett fra Ap, ble kontaktet for opplysninger om sammensetning av sentralstyre og øverste ledelse. På tross av gjentatte henvendelser var det ikke alle som svarte. Dette gjenspeiles i dataene som presenteres.

[4] Kilde: http://www.arbeiderpartiet.no/Om-AP/Styrer-og-organer/Kvinnenettverket

6.2.2 Høyre

Høyre har ikke vedtatt noen form for kvotering av det underrepresenterte kjønn, verken internt i partiorganisasjonen eller i form av kandidatkvoter på valglister. Siden partiets dannelse i 1884 har to kvinner vært partiledere; Kaci K. Five fra 1991 til 1994 og nåværende partileder Erna Solberg, som har ledet partiet siden 2004. I tabellen under ser vi at kvinneandelen i arbeidsutvalget er gjennomgående lavere og mer varierende enn i sentralstyret til Arbeiderpartiet for de aktuelle årene. Av i alt ni lederverv (ledere og nestledere) har kvinner innehatt tre.

Tabell 3 Kvinner og menn i Høyres arbeidsutvalg,[5] 1993–2007. Antall, andel (%) og totalt antall

År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
1993	-	-	33,0	67,0	-
1998	2	6	25,0	75,0	8
2003	4	6	40,0	60,0	10
2007	2	5	28,6	71,4	7

Tabell 4 Kvinner og menn som ledere og nestledere, 1998, 2003 og 2007

År	Leder	1. Nestleder	2. Nestleder
1998	M	M	K
2003	M	K	M
2007	K	M	M

Kilde: Høyre (korrespondanse), med unntak av Arbeidsutvalget 1993 (Heidar og Raaum 1995: 175)

6.2.3 Kristelig Folkeparti

KrF innførte kvotering (parti- og kandidatkvoter) i 1993 (Christensen 1999: 77). Siden KrF ble dannet i 1933 har det vært en kvinnelig partileder; Valgerd Svarstad Haugland fra 1995 til 2004. Med unntak av 2003 har ikke kvinneandelen i sentralstyret vært under 40 %.[6] Blant lederververvene er kvinner og menn jevnt representert.

[5] Høyre bruker andre betegnelser på sine politiske organer sammenlignet med de andre partiene og i tråd med Heidar og Raaum (1995:175) benyttes derfor Høyres Arbeidsutvalg i denne sammenstillingen. Sentralstyret i Høyre tilsvarer Landsstyret i de andre partiene.

[6] I KrFs vedtekter heter det at "Forhåndskumulering og alle valg/oppnevninger til partiets politiske og organisasjonsmessige organer med flere enn tre medlemmer skal, så langt det er praktisk mulig, gjennomføres slik at resultatet gir minst 40% av hvert kjønn" (§11).

Tabell 5 Kvinner og menn i Kristelig folkepartis sentralstyre, 1993–2007. Antall, andel (%) og totalt antall

År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
1993	-	-	45,0	55,0	-
1998	5	7	41,7	58,3	12
2003	3	8	27,3	72,7	11
2007	5	7	41,7	58,3	12

Tabell 6 Kvinner og menn som ledere og nestledere, 1998, 2002 og 2007

År	Leder	1. Nestleder	2. Nestleder
1998	K	M	M
2003	K	M	M
2007	M	K	K

Kilde: KrF (korrespondanse), med unntak av Sentralstyret 1993 (Heidar og Raaum 1995: 175)

6.2.4 Sosialistisk Venstreparti

SV innførte kandidatkvoter og partikvoter i 1975 (Christensen 1999: 77). Vedtektene slår fast at det i alle valg av tillitspersoner skal tilstrebes likevekt mellom menn og kvinner, samt at det ved valg til representative organer på fylkes- og landsplan velges minst 40 % av hvert kjønn (§ 4). SV ble stiftet i 1975 og har hatt to kvinnelige partiledere, av i alt fem; Berit Ås fra 1975 til 1976 og sittende leder Kristin Halvorsen siden 1997. I SV:s sentralstyre har det vært en liten overvekt av kvinner i de aktuelle årene. De åtte ledelsesvervene har vært likt fordelt mellom menn og kvinner.

Tabell 7 Kvinner og menn i Sosialistisk Venstrepartis sentralstyre, 1992-2009. Antall, andel (%) og totalt antall

År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
1993	-	-	55,0	45,0	-
2003	5	4	55,6	44,4	9
2007	6	5	54,5	45,5	11

Tabell 8 Kvinner og menn som ledere, nestledere, partisekretærer, 2003 og 2007

År	Leder	Nestledere	Partisekretær
2003	K	M/K	M
2007	K	M/M	K

Kilde: SV (korrespondanse), med unntak av Sentralstyret 1993 (Heidar og Raaum 1995: 175)

6.2.5 Senterpartiet

Senterpartiet innførte kvotering (parti- og kandidatkvoter) i 1989 (Christensen 1999: 77) og har nedfelt i sine vedtekter at det ved alle valg og nominasjoner skal være minst 40 % representasjon av begge kjønn (§ 4 A). Partiet har hatt tre kvinnelige partiledere siden stiftelsen i 1920 (Bon-

departiet); Anne Enger Lahnstein fra 1991 til 1999, Åslaug Haga fra 2003 til 2008, og nåværende leder Liv Signe Navarsete fra 2008.

Tabell 9 Kvinner og menn i Senterpartiets sentralstyre, 1993 og 2007. Antall, andel (%) og totalt antall

År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
1993	-	-	42,0	58,0	-
2007	6	7	46,2	53,8	13

Tabell 10 Kvinner og menn som ledere og nestledere, 1993 og 2007

År	Leder	1. Nestleder	2. Nestleder
1993	K	M	K
2007	K	M	M

Kilder: 2007: http://www.senterpartiet.no/category4867.html, Sentralstyret 1993 Heidar og Raaum (1995: 175)

6.2.6 Venstre

Venstre innførte partikvoter i 1974 og var dermed først ute med å innføre kvotering av de norske partiene (Christensen 1999: 77). I partiets vedtekter slås det fast at for «å fremme likestilling mellom kvinner og menn i politisk arbeid, skal begge kjønn som en hovedregel være representert med minst 40 % i Venstres styrer, utvalg og komiteer» (§ 3 d). Siden partiet ble dannet i 1884 som Norges første parti, har de hatt én kvinnelig partileder, Eva Kolstad, fra 1974-1976.

Tabell 11 Kvinner og menn i Venstres sentralstyre, 1993 og 2008. Antall, andel (%) og totalt antall

År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
1993	-	-	39,0	61,0	-
2008	5	4	55,6	44,4	9

Tabell 12 Kvinner og menn, ledere og nestledere, 1993 og 2008

År	Leder	1. nestleder	2. nestleder
1993	M	-	-
2008	M	K	M

Kilde: 2008: http://www.venstre.no/sentralt/organisasjon/artikkel/328, Sentralstyret 1993 Heidar og Raaum (1995: 175)

6.2.7 Fremskrittspartiet

FrP ble stiftet i 1973 som Anders Langes Parti og praktiserer ingen form for kvoteringsordninger. Carl I. Hagen var partiformann fra 1978 til 2006 da Siv Jensen ble partiets første kvinnelige partiformann. Hun var partiets 1. nestformann fra 1999. Med unntak av Jensen har det kun vært to andre kvinner i partiets øverste ledelse; Ellen Wibe som ble valgt til nestfor-

mann i 1993, men som trakk seg i partisplittelsen i 1994, og Anne Beth Moslet som var nestformann fra 1985 til 1987. Sentralstyret i 1993 og 2007 er også dominert av menn.

Tabell 13 Kvinner og menn i Fremskrittpartiets sentralstyre, 1993 og 2007. Antall, andel (%) og totalt antall

År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
1993	-	-	20,0	80,0	-
2007	3	8	27,3	72,7	11

Kilde: 2007: Sentralstyrets årsberetning: http://www.frp.no/filestore/Sentralstyrets_arsberetning_2007_2008_web.pdf, Sentralstyret 1993 Heidar og Raaum (1995: 175)

6.3 Stortinget

6.3.1 Kvinnerepresentasjon på Stortinget

Norge er et konstitusjonelt monarki med parlamentarisk styreform. Det avholdes valg til Stortinget (parlamentet) hvert fjerde år og valgordningen karakteriseres som forholdstallsvalg i flermannskretser eller proporsjonal representasjon. Det viktigste kjennetegnet ved denne valgordningen, til forskjell fra ordninger med flertallsvalg i enmannskretser, er at Stortingets sammensetning i størst mulig grad skal gjenspeile partienes oppslutning i valgene (Hanssen m.fl. 2005: 70). Hvert av de 19 fylkene utgjør en valgkrets som det til sammen fordeles 150 stortingsmandater på, i tillegg til 19 utjevningsmandater (169 totalt). Dette systemet gjør det mulig for mindre partier å oppnå representasjon, noe som gjenspeiles i Stortinget hvor både små og mellomstore partier er representert (ibid.). Stortinget deler seg i to kamre ved behandling av lovforslag – Odelstinget med ¾ av representantene og Lagtinget med ¼ av representantene, men denne ordningen med moderat tokammersystem (Hanssen m.fl. 2005: 98) bortfaller fra og med høsten 2009. Lovbehandlingen vil fortsatt foregå i to omganger, men i stedet for i de to kamrene vil Stortinget i plenum fatte også disse vedtakene.

I Norge fikk kvinner allmenn stemmerett til Stortingsvalg i 1913. I 1921[7] ble den første kvinnen valgt inn i nasjonalforsamlingen (fra Høyre), men det var først etter andre verdenskrig at det begynte å skje endringer i kvinnerepresentasjonen.[8]

[7] En kvinne, Anna Rogstad, møtte som vararepresentant i 1911.
[8] Statistisk Sentralbyrå (SSB) har ikke statistikk over kandidater til stortingsvalgene.

Tabell 14 Kvinner og menn som innvalgte stortingsrepresentanter, 1921–2009. Antall, andel (%) og totalt antall

År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
1921	1	149	0,7	99,3	150
1924	0	150	0	100	150
1927	1	149	0,7	99,3	150
1930	2	148	1,3	98,7	150
1933	3	147	2,0	98,0	150
1936	1	149	0,7	99,3	150
1945	7	143	4,7	95,3	150
1949	7	143	4,7	95,3	150
1953	7	143	4,7	95,3	150
1957	10	140	6,7	93,3	150
1961	13	137	8,7	91,3	150
1965	12	138	8,0	92,0	150
1969	14	136	9,3	90,7	150
1973	24	131	15,5	84,5	155
1977	37	118	23,9	76,1	155
1981	40	115	25,8	74,2	155
1985	54	103	34,4	65,6	157
1989	59	106	35,8	64,2	165
1993	65	100	39,4	60,6	165
1997	60	105	36,4	63,6	165
2001	60	105	36,4	63,6	165
2005	64	105	37,9	62,1	169

Kilde: SSB Historisk statistikk (http://www.ssb.no/histstat/aarbok/ht-000110-003.html) og Stortinget (http://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Historikk/Kvinner-paa-Stortinget/)

Som det fremgår av tabell 14 var kvinnerepresentasjonen under 2 % helt frem til 1945 ettersom bare én kvinne ble valgt inn ved hvert valg, med unntak av 1933 og 1924 hvor henholdsvis tre og ingen kvinner ble valgt inn. I 1973 når kvinneandelen for første gang så vidt over 15 %, i 1977 når den over 20 %, mens det neste store steget skjer i 1985 med nesten 35 % innvalgte kvinner. Etter dette valget har kvinneandelen stagnert i overkant av 35 %. Kvinneandelen i inneværende periode, 2005-2009, er på 37,9 %. Kvinneandelen i Stortinget har dermed ikke vært over 40 % på noe tidspunkt.

Ser vi nærmere på de ulike partienes innvalgte kvinnelige representanter de fire siste stortingsperiodene, altså i perioden 1993-2005, får vi følgende tabell:

Tabell 15 Kvinner og menn, stortingsrepresentanter hos de ulike partiene, 1993–2005. Antall, andel (%) og totalt antall

Parti	1993					1997				
	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
A	33	34	49,3	50,7	67	32	33	49,2	50,8	65
FrP	1	9	10,0	90,0	10	2	23	8,0	92,0	25
H	8	20	28.6	71.4	28	7	16	30,4	69,6	23
KrF	5	8	38,5	61,5	13	11	14	44,0	56,0	25
Sp	14	18	43,7	56,3	32	4	7	36,4	63,6	11
SV	4	9	30,8	69,2	13	3	6	33,3	66,7	9
V	0	1	0	100	1	1	5	16,7	83,3	6
Andre	0	1	0	100	1	0	1	0	100	1
Totalt	**65**	**100**	**39,4**	**60,6**	**165**	**60**	**105**	**36,4**	**63,6**	**165**

Forts. Tabell 15

Parti	2001					2005				
	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
A	20	23	46,5	53,5	43	32	29	52,5	47,5	61
FrP	3	23	11,5	88,5	26	6	32	15,8	84,2	38
H	12	26	31,6	68,4	38	5	18	21,7	78,3	23
KrF	8	14	36,4	63,6	22	5	6	45,5	54,5	11
Sp	6	4	60,0	40,0	10	5	6	45,5	54,5	11
SV	11	12	47,8	52,2	23	7	8	46,7	53,3	15
V	0	2	0	100	2	4	6	40,0	60,0	10
Andre	0	1	0	100	1	-	-	-	-	-
Totalt	**60**	**105**	**36,4**	**63,6**	**165**	**64**	**105**	**37,9**	**62,1**	**169**

Kilde: Stortinget i navn og tall 1993-2009

Kun Arbeiderpartiet ligger tett opptil eller over en kvinneandel på rundt 50 % i hele perioden, mens Senterpartiets stortingsgruppe etter valget i 2001 har den høyeste enkeltstående kvinneandelen med 60 %. Et hovedmønster er at partiene som praktiserer kjønnskvotering har generelt høyere kvinneandeler enn de som ikke har vedtatt tilsvarende, altså Høyre og FrP. Særlig utmerker FrP seg med de laveste kvinneandelene i hele perioden. Unntaket her er Venstre (som var det første partiet som vedtok kvotering) (Christensen 1999: 77), men dette partiet har hatt problemer med svært lav representasjon.

6.3.2 Parlamentariske ledere og nestledere

Når det gjelder partienes parlamentariske ledere (partigruppenes ledere på Stortinget) er alle periodene bortsett fra den siste stortingsperioden preget av sterk mannsdominans. I inneværende periode har fire av syv partier kvinnelige parlamentariske ledere, i motsetning til tidligere perioder hvor kvinnene har vært i klart mindretall. Unntaket er SV som har hatt kvinnelig parlamentarisk leder i tre av de fire periodene. Når det gjelder nestledervervet varierer kvinneandelen fra 0 til 85,7 %. Arbeiderpartiet, Høyre

og Fremskrittspartiet utpeker seg med de laveste kvinneandelene blant de parlamentariske nestlederne.

Tabell 16 Kvinner og menn som parlamentariske ledere og nestledere, summert, 1993–2005. Antall, andel (%) og totalt antall

År/Post	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
1993					
Ledere	1	7	12,5	87,5	8
Nestledere	2	4	33,3	66,7	6
1997					
Ledere	1	7	12,5	87,5	8
Nestledere	-	7	-	100	7
2001					
Ledere	2	6	25,0	75,0	8
Nestledere	6	1	85,7	14,3	7
2005					
Ledere	4	3	57,1	42,9	7
Nestledere	2	5	28,6	71,4	7

Tabell 17 Kvinner og menn som parlamentariske ledere, 1993–2005

Post/Parti	1993	1997	2001	2005
Parlamentariske ledere				
Ap	M	M	M	K
FrP	M	M	M	K
H	M	M	M	K
KrF	M	M	M	M
Sp	M	M	M	K
SV	K	K	K	M
V	M	M	K	M
Andre	M	M	M	-
Parlamentariske nestledere				
Ap	M	M	K	M
FrP	M	M	K	M
H	M	M	M	M
KrF	K	M	K	M
Sp	K	M	K	M
SV	M	M	K	K
V	-	M	K	K
Andre	-	-	-	-

Kilde: Stortinget i navn og tall 1993–2009

6.3.3 Stortingets presidentskap

Stortingets presidentskap utgjøres av presidenter og visepresidenter i Stortinget, Lagtinget og Odelstinget, til sammen seks verv.[9] Stortingspresidenten innehar det høyeste offentlige vervet i landet etter Kongen. Presidentskapet leder Stortinget i den forstand at det samordner parlamentets arbeidsområder og avdelinger, sørger for at reglementet følges, fastsetter møtetider og sakslister, leder møter og avgjør hvilke saker som skal behandles av de ulike komiteene (Hanssen m.fl. 2005: 99). Den første kvinnen i presidentskapet var Aase Lionæs fra Arbeiderpartiet som ble valgt til

[9] I følge Stortinget.no, per 26.06.09: http://stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/tortingets-presidentskap

visepresident i Lagtinget i 1965. Den første kvinnelige stortingspresidenten, Kirsti Kolle Grøndahl, også fra Arbeiderpartiet, ble valgt i 1993.

Tabell 18 Kvinner og menn i Stortingets presidentskap, summert, 1993–2005. Antall, andel (%) og totalt antall

Verv	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
Presidenter	4	8	33,3	66,7	12
Visepresidenter	2	10	16,7	83,3	12
Totalt 6		**18**	**25,0**	**75,0**	**24**

Kilde: Stortinget i navn og tall 1993-2009

Tabell 19 Kvinner og menn i presidentskap Storting, Lagting og Odelsting, 1993-2005

År/Post	Ting		
	Stortinget	Lagtinget	Odelstinget
1993			
President	K	M	M
Visepresident	M	M	M
1997			
President	K	M	M
Visepresident	M	M	K
2001			
President	M	M	K
Visepresident	M	M	K
2005			
President	M	M	K
Visepresident	M	M	M

Kilde: Stortinget i navn og tall 1993-2009

Av tabellene ser vi at menn er overrepresentert i presidentskapet totalt sett, og særlig blant visepresidentene. Lagtinget skiller seg ut med total mannsdominans i alle periodene, mens Stortingsvervene kun har vært bekledd av menn i de to siste periodene. I Odelstinget på den andre siden har de åtte vervene i perioden vært likt delt mellom kvinner og menn.

6.3.4 Stortingets fagkomiteer

Stortinget har siden 2005 hatt 13 faste fagkomiteer. Hallberg (2003: 89-91) har studert utviklingen på dette området fra 1945 til 2001 og konkluderer med at det kjønnsmessige segregeringsmønsteret endret seg etter valget i 1993 i retning av mer kjønnsbalanse i komiteene.[10] For perioden 2001 til 2005 konkluderer hun med at ingen periode tidligere har vært preget av større kjønnsbalanse i komiteene ettersom kun to komiteer, Utenriks- og Forsvarskomiteene er mannsdominerte (færre enn 30 % kvinner), tre komiteer er kvinnedominerte (mer enn 41 % kvinner), mens flest komiteer er kjønnsbalanserte. Kjønnsbalanserte komiteer definerer

[10] Utgangspunktet for begrepet kjønnsbalanse er forholdet mellom kjønnsfordelingen i de ulike komiteene og den gjennomsnittelige relative fordelingen mellom kvinner og menn i Stortinget i perioden.

hun i perioden fra 1985 som komiteer med mellom 31 og 40 % kvinner. Interessant i så måte er det at inneværende periode (fra 2005) drar i motsatt retning med fem mannsdominerte komiteer og sju kvinnedominerte komiteer, om vi klassifiserer i tråd med Hallberg. I den siste perioden er det særlig Finans- og Forsvarskomiteene som har lave kvinneandeler (11,1 og 12,5 %) og Familie- og kulturkomiteen samt Justis- og Utenrikskomiteene som har særlig høye kvinneandeler (63,6 %, 50 % og 50 %). Familie- og kulturkomiteen er den mest kvinnedominerte komiteen i alle periodene, med kvinneandeler på 54 % eller høyere. Forsvarskomiteen er mannsdominert i tre av periodene. Kontroll- og konstitusjonskomiteen er kjønnsbalansert i de tre første periodene.

Under ser man en oversikt over hvordan menn og kvinner har fordelt seg på komiteene i den siste perioden.

Tabell 20 Kvinner og menn i stortingets faste fagkomiteer, 2005.[11] Antall, andel (%) og totalt antall

	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
Arbeids- og sosial	5	7	41,7	58,3	12
Energi- og miljø	5	10	33,3	66,7	15
Familie- og kultur	7	4	63,6	36,4	11
Finans	2	16	11,1	88,9	18
Forsvar	1	7	12,5	87,5	8
Helse- og omsorg	6	8	42,9	57,1	14
Justis	5	5	50,0	50,0	10
Kirke,- utd.- og forskning	7	8	46,7	53,3	15
Kommunal- og forvaltning	6	8	42,9	57,1	14
Kontroll- og konstitusjon	2	7	22,2	77,8	9
Nærings	3	11	21,4	78,6	14
Transport- og kommunikasjon	4	11	26,7	73,4	15
Utenriks	7	7	50,0	50,0	14
Totalt	**60**	**109**	**35,5**	**64,5**	**169**

Kilde: Stortinget i navn og tall 1993–2009

[11] Stortingets komitéstruktur ble endret noe i 2005. 12 komiteer ble til 13, noen endringer ble gjort i visse komiteers ansvarsområder, mens andre skiftet navn uten realitetsendringer (Jfr. Instilling.S.Nr. 188 (2004-2005)). Familie-, kultur- og administrasjonskomiteen ble til Familie- og kulturkomiteen, Sosialkomiteen skiftet navn til Arbeids- og sosialkomiteen, mens Helse- og omsorgskomiteen ble opprettet som ny komité. Samferdselskomiteen skiftet navn til Transport- og kommunikasjonskomiteen.

Tabell 21 Kvinner og menn som ledere Stortingets faste fagkomiteer, 1993–2005

Komité	1993	1997	2001	2005
Energi- og miljø	K	M	M	M
Familie-, kultur- og adm.	K	K	K	K
Finans	M	M	K	M
Forsvar	M	M	K	M
Justis	K	K	M	K
Kirke,- utd.- og forskning	M	K	M	K
Kommunal	M	K	K	M
Kontroll- og konstitusjon	M	M	K	M
Nærings	M	M	M	M
Samferdsel	M	M	M	M
Sosial	K	M	M	K
Utenriks	M	M	M	M
Helse- og omsorg	-	-	-	M

Kilde: Stortinget i navn og tall 1993-2009

Av i alt 49 lederverv over hele perioden har menn innehatt 32 (65,3 %) og kvinner 17 (34,7 %). Kvinner dominerer som ledere i Familie- og kulturkomiteen (alle periodene) og i Justiskomiteen (tre av fire perioder). Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, Kommunalkomiteen og Sosialkomiteen har like mange kvinnelige ledere som mannlige, mens de øvrige komiteene domineres av mannlige ledere.

6.4 Valgdeltakelse og stemmegivning

6.4.1 Valgdeltakelse

Menn hadde lenge høyere valgdeltakelse enn kvinner, men dette har jevnet seg ut.

Tabell 22 Kvinner og menn, valgdeltakelse, 1993–2005. Antall, andel (%) og totalt antall

År	Antall		Andel (%)		Total antall
	Kv	M	Kv	M	
1993	1466	1518	78,3	77,1	2984
1997	1458	1500	83,3	79,4	2958
2001	1491	1455	77,5	76,8	2946
2005	1471	1526	78,4	76,6	2997

Kilde: Valgundersøkelsene 1993, 1997, 2001, 2005 (Aardal m.fl.).

6.4.2 Stemmegivning

Tabell 23 Kvinners og menns andel (%) av stemmer etter parti, 1993–2005

Parti	1993		1997		2001		2005	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Ap	39	39	35	36	23	21	37	31
FrP	3	6	9	13	8	13	16	21
H	14	18	13	18	23	29	14	18
KrF	9	6	19	12	16	10	7	5
RV	2	1	2	2	1	2	1	1
Sp	18	18	8	8	6	6	6	9
SV	9	6	9	5	17	11	14	7
V	4	3	4	5	4	5	5	6
Andre	2	3	1	1	2	3	-	2
Total	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Antall svar	819	919	854	924	810	815	790	890

Kilde: Valgundersøkelsene 1993, 1997, 2001 og 2005 (Aardal m.fl.).

Det som gjerne betegnes som «the gender gap in voting» har blitt bekreftet også i Norge; siden 1985 har flere kvinner enn menn stemt sosialistisk. Forskjellen mellom menn og kvinners tilbøyelighet til å stemme sosialistisk har imidlertid ikke vært på mer enn mellom fire og rem prosentpoeng (Aardal og Narud 1999: 217). Forskjellen har likevel blitt viet oppmerksomhet fordi tendensen tidligere gikk i motsatt retning. Dette mønsteret er tydeligst for SV hvor forskjellen mellom kvinner og menn har økt i løpet av de siste fire valgene. Etter valget i 2005 var dette partiet dobbelt så stort blant kvinner som blant menn. Slår man sammen de sosialistiske partienes (RV, SV og Ap) oppslutning ved dette valget og sammenligner med oppslutningen til H og FrP, trer en tydelig kjønnsforskjell frem; 39 % av mennene stemmer på venstrepartiene, mens 52 % av kvinnene gjør det samme. Når det gjelder H og FrP går mønsteret i motsatt retning, med 38 % oppslutning blant menn og 30 % oppslutning blant kvinner (Aardal m.fl. 2007: 12). KrF er også et parti med sterkere oppslutning blant kvinner enn blant menn, men denne forskjellen har avtatt ved siste valg. Det har også vært særlig eldre kvinner som har foretrukket KrF, men denne tendensen er også avtakende ved siste valg (ibid.). FrP har tiltrukket seg flere menn enn kvinner, særlig blant de yngre aldersgruppene, men har vokst blant kvinnene gjennom perioden. Ved valget i 2005 var oppslutningen blant kvinner omtrent jevnstor for FrP og SV.

6.5 Regjering og sentralforvaltning

6.5.1 Statsministere og statsråder

Norges første kvinnelige (konsultative) statsråd var Kirsten Hansteen (Norges Kommunistiske Parti) i 1945. I årene frem til 1972 lå kvinneandelen mellom 6 og 12 %, fra 1972 til 1983 ligger den mellom 17 og 22 %

før Gro Harlem Brundtlands «kvinneregjering» utnevnes i 1986 med historiske 44 % kvinner. Etter dette har alle regjeringene hatt mer enn 40 % kvinner. Norge har hatt én kvinnelig statsminister, Gro Harlem Brundtland, som har sittet i tre perioder.

Tabell 24 Kvinner og menn, statsråder, 1990-2005. Antall, andel (%)[12] og totalt antall

Regjering/År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
Gro H Brundtland III (Ap) 1990-96	9	10	47,3	52,7	19
Thorbjørn Jagland II (Ap) 1996-97	8	11	42,1	57,9	19
Kjell M Bondevik I (KrF, Sp, V) 1997-00	9	10	47,3	52,7	19
Jens Stoltenberg I (Ap) 2000-01	8	11	42,1	57,9	19
Kjell M Bondevik II (H, KrF, V) 2001-05	8	11	42,1	57,9	19
Jens Stoltenberg II (Ap, SV, Sp) 2005 -	9	10	47,3	52,7	19

Kilde: Hallberg 2003, tabell 24 og egen utregning for 2005

6.5.2 Statssekretærer

Statssekretærordningen ble formelt innført i 1947, selv om det har vært statssekretærer siden 1814 (Hallberg 2003: 75). Statssekretærene blir utnevnt og går av med regjeringen. Den første kvinnelige statssekretæren ble utnevnt i 1971 og etter dette har det vært kvinnelige statssekretærer i alle regjeringer med unntak av Korvald-regjeringen (1972-1973) (NSD og Hallberg 2003: 77).

Tabell 25 Kvinner og menn, statssekretærer, 1990-2005. Antall, andel (%)[13] og totalt antall

Regjering/År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
Gro H Brundtland III (Ap) 1990-96	9	13	40,9	59,1	22
Thorbjørn Jagland II (Ap) 1996-97	10	15	40,0	60,0	25
Kjell M Bondevik I (KrF, Sp, V) 1997-00	10	20	33,3	66,7	30
Jens Stoltenberg I (Ap) 2000-01	14	17	45,2	54,8	31
Kjell M Bondevik II (H, KrF, V) 2001-05	12	22	35,3	64,7	34
Jens Stoltenberg II (Ap, SV, Sp)2005 -	19	23	45,2	54,8	42

Kilde: Hallberg 2003, tabell 25 og egen utregning for 2005.[14]

Sammenlignet med kvinneandelen blant statsrådene, som ikke har vært under 40 % i denne perioden, er kvinneandelen for statssekretærene mer svingende. Vi ser også at de borgerlige samarbeidsregjeringene har hatt de laveste kvinneandelene.

[12] Merk at tallene er basert på status ved regjeringens innsettelse. Senere endringer er derfor ikke medberegnet. NSD har også prosentvise fordelinger over kvinnelige og mannlige statsråder og statssekretærer, men disse tallene er basert på antall dager de mannlige og kvinnelige statsrådene/statssekretærene hadde i sine embeter. Oversikten over dagens regjering er følgelig dynamisk. NSDs tall skiller seg derfor noe fra tallene som presenteres her (se NSDs hjemmeside: http://www.nsd.uib.no/polsys/index.cfm?urlname=regjering&lan=&UttakNr=40&MenuItem=N1_2&ChildItem=&State=collapse).

[13] Merk at tallene er basert på status ved regjeringens innsettelse. Senere endringer er derfor ikke medberegnet.

[14] Her er utnevnelsestidspunktet definert som høsten 2005. Regjeringen ble innsatt 17.10.2005.

6.5.3 Ledelse i staten

Regjeringen konkluderer med at kjønnsfordelingen i statlig sektor totalt er tilfredsstillende og at det ikke er behov for særskilte tiltak for å øke andelen kvinner som var på 37 % ved utgangen av 2007, mot 29 % ved utgangen av 2001 (FADs budsjettproposisjon 2008/2009). Å øke andelen kvinnelige ledere i staten til 40 % har imidlertid vært et mål for flere norske regjeringer. Ved utgangen av 2007 var 37 % av de om lag 10 000 lederne i staten kvinner, mens det blant de omtrent 300 topplederne var en kvinneandel på 27 %. Toppledernivået er derfor et særlig prioritert område. Siden 2000 har utviklingen gått i retning av flere kvinnelige ledere i staten, også på toppledernivå, men det er fortsatt en sterk overvekt av menn på dette nivået.

Tabell 26 Andel (%) kvinner og menn bland ledere og toppledere i staten, 2000, 2002, 2004, 2007

Ledergrupper	2000		2002		2004		2007	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Alle ledere i staten	26	74	28	72	34	66	38	62
Toppledere	16	84	21	79	23	77	27	73

Kilder: Fornyings- og administrasjonsdepartementets budsjettproposisjoner 2006/07 og 2008/09.

Ser man nærmere på de ulike sektorene (departementene med ytre etater) fordeler kvinnelige og mannlige ledere seg ulikt. Barne- og likestillingsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har en overvekt av kvinner, mens særlig Forsvarsdepartementet, Statsministerens kontor, Justis- og politidepartementet samt Kultur- og kirkedepartementet har en stor overvekt av menn.

Tabell 27 Andel (%) kvinner og menn bland ledere i staten, 2007.[15] Fordelt etter sektor

Sektor	Kv	M
I alt	38	62
Barn og likestilling	62	38
Arbeid og inkludering	53	47
Helse og omsorg	51	49
Kunnskap	47	53
Kommunal og regional	47	53
Miljøvern	44	56
Landbruk og mat	41	59
Fornying og admin.	41	59
Finans	41	59
Utenriks	34	66
Næring og handel	31	69
Fiskeri og kyst	31	69
Samferdsel	28	72
Olje og energi	27	73
Kultur og kirke	25	75
Justis og politi	24	76
Statsministerens kontor	22	78
Forsvar	21	79

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister/Fornyings- og administrasjonsdepartementet i SALDO 2008 (utgitt av Likestillings- og diskrimineringsombudet).

6.5.4 Statlige råd og utvalg: § 21

Den norske Likestillingsloven har siden 1981 regulert kjønnssammensetningen i offentlig oppnevnte styrer, råd, utvalg m.v. Paragraf 21 har blitt endret ved flere anledninger, men i dag gjelder det en antallsfordeling for utvalg med færre enn 9 medlemmer, mens for utvalg på 9 personer eller flere skal begge kjønn være representert med minst 40 %.[16] Solhøy (1999: 2) har påpekt at kjønnsfordelingen innenfor de statlige utvalgene over tid ikke har vært jevn, men at det snarere har vært «et tydelig og stabilt skille over tid mellom de ulike departementer når det gjelder kjønnssammensetningen i deres respektive utvalg». Solhøy fremhever Forsvarsdepartementet, Olje- og energidepartementet, Samferdselsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, samt Fiskeridepartementet, som de departementene som har hatt størst problemer med å få til en jevn kjønnsfordeling. På den annen side har det vært flest kvinner i utvalg oppnevnt av Barne- og familiedepartementet, Kulturdepartementet, Kirke-, undervisnings- og forskningsdepartementet, Miljøverndepartementet og Sosial- og helsedepartementet. Tallene for 2008 viser at kvinneandelen har økt innenfor de områdene hvor den har vært særlig lav, men det er fortsatt kjønnsforskjeller. Fem departementer oppfyller ikke kravet til

[15] Med sektor menes departementene og deres ytre etater.

[16] Tidligere kom det ut en stortingsmelding (Stortingsmelding nr 7) hvert år med oversikt over de statlige råd og utvalg, inkludert en prosentvis oversikt over kjønnsfordelingen i utvalgene per departement. Stortinget besluttet at denne stortingsmeldingen kun skulle komme ut hvert fjerde år, mens den i dag ikke lenger eksisterer. Fornyings- og administrasjonsdepartementet har i stedet ansvaret for en database (Organbasen) med oversikt over de statlige utvalgene, som skal rapportere hvert år, blant annet på prosentvis kjønnsfordeling. Merk at vi ikke har tilsvarende oversikt over styrer og utvalg oppnevnt av departementenes underliggende etater, som også har myndighet til å oppnevne utvalg. Det samme gjelder offisielle delegasjoner ved internasjonale fora (Norges 7. rapport til CEDAW fra 2007 opplyser at det ikke finnes statistikk på dette).

40 % av hvert kjønn for 2008, med for få kvinner (Nærings- og handel, Olje- og energi, Forsvar, Samferdsel, samt Landbruks- og matdepartementene). En relativt fersk evaluering av § 21 viser imidlertid at omtrent 1/3 av utvalgene som var aktive i 2007 var oppnevnt i strid med § 21, selv om prosentandelen kvinner totalt er over 40 % i utvalgene oppnevnt av departementene, i følge Fornyings- og administrasjonsdepartementets oversikt for 2007 (McClimans og Langvasbråten 2009). Evalueringen peker derfor på ulike tiltak og virkemidler som kan bidra til at tilsynet med § 21 styrkes.

Tabell 28 Andel (%) kvinner og menn i statlige utvalg, 1993, 2000 og 2008[17]

Udvalg	1993		2000		2008	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Barn og familie*	55	45	53	47	54	46
Kirke, utdanning og forskning**	47	53	49	51	51	49
Kunnskap	-	-	-	-	50	50
Kultur**	47	53	46	54	-	-
Helse og omsorg	-	-	-	-	47	53
Sosial-og helse	45	55	44	56	-	-
Kommunal og arbeid***	43	57	46	54	52	48
Fornying og administrasjon	-	-	-	-	42	58
Administrasjon****	41	59	42	58	-	-
Miljøvern	39	61	42	58	41	59
Finans	37	63	44	56	46	54
Landbruk	37	63	39	61	39	61
Justis	33	67	39	61	42	58
Samferdsel	32	68	13	87	31	69
Næring og energi*****	29	71	33	67	38	62
Fiskeri	25	75	34	66	45	55
Statsministerens kontor	24	76	35	65	-	-
Utenriks	23	77	33	67	49	51
Forsvar	20	80	16	84	32	68
Olje og energi	-	-	22	78	38	62
Arbeid og inkludering	-	-	-	-	44	56
Gjennomsnitt, %	39	61	41	59	46	54
Totalt antall kvinner (kun medlemmer)	1408	-	2530	-	2194	-
Totalt antall menn (kun medlemmer)	-	2430	-	3603	-	2527

* 2008 Barne- og likestilling

** 2008 Kultur- og kirke

*** 2000 Kommunal- og regionutvalg

**** 2000 Arbeids- og administrasjon

***** 2000, 2008 Nærings- og handel

Kilder: St.meld.nr 7 (1993-1994)), Stortingsmelding Oversikt statlige utvalg, styrer og råd (2000-2001), Organbasen 2008 (http://ft.gan.no/publikasjonen/)

Også når det gjelder de ulike vervene i utvalgene er det kjønnsforskjeller. Det er stor overvekt av menn som ledere, mens det er jevnere i nestledervervet. I 2008 er det en overvekt av kvinnelige nestledere.

[17] Disse tallene er kun tilgjengelig i prosent.

Tabell 29 Ulike verv fordelt (%) på kvinner og menn, 1993, 2000 og 2008

Verv	1993		2000		2008	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Leder	21	79	25	75	31	69
Nestleder	53	47	42	58	56	44
Sekretær	27	73	24	76	35	65
Medlem	39	61	43	57	47	53
Varamedlem	25	75	44	56	49	51

Kilder: St.meld.nr 7 (1993-1994)), Stortingsmelding Oversikt statlige utvalg, styrer og råd (2000-2001), Organbasen 2008 (http://ft.gan.no/publikasjonen/)

6.6 Deltagelse i utenrikspolitisk/internasjonalt samarbeid

6.6.1 Stasjonssjefer

Utenrikstjenesten har vært preget av sterk mannsdominans, men det har foregått en relativt kraftig økning av kvinnelige stasjonssjefer fra 1995. I 2008 var 28 % av stasjonssjefene kvinner, mens det i 1995 kun var 8,5 % kvinner. I følge Neumann (2008: 199) har ingen kvinnelige ambassadører blitt utnevnt til det han betegner som «nøkkelstasjonene» London, Washington, Berlin, EU, NATO, Paris, Stockholm og København. På Utenriksdepartementets aspirantkurs har kvinneandelen økt særlig fra 1970-tallet. Fra 1977 var omtrent en tredjedel av aspirantene på hvert kurs kvinner, fra midten av 1990-tallet utgjorde de omkring halvparten, og i 2003 var kvinner for første gang i flertall (Neumann 2008: 199). Ved aspirantopptakene har det vært relativt jevn kjønnsfordeling de siste årene. I 2006 var ti av 20 kvinner; i 2007 var åtte av 14 kvinner, mens i 2008 var seks av 15 opptatte aspiranter kvinner.

Tabell 30 Kvinner og menn, stasjonssjefer, 1995, 1998, 2005, 2007 og 2008. Antall, andel (%) og totalt antall

År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
1995	-	-	8,5	91,5	-
1998	-	-	9,8	90,2	-
2005	15	85	15,0	85,0	100
2007	24	78	23,5	76,5	102
2008	28	72	28,0	72,0	100

Kilde: Utenriksdepartementet, personlig mailkorrespondanse

6.6.2 Parlamentarikerdelegasjoner

Når det gjelder parlamentarikerdelegasjoner[18] fremstår delegasjonene til NATO og OSSE (Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa) som de mest mannsdominerte. Delegasjonen til NATOs parlamentariker-

[18] Her må man huske at det er den relative fordelingen av kjønnene i Stortinget i de enkelte periodene som er utgangspunktet.

forsamling har 20 % kvinner i tre perioder og ingen kvinner i en periode, mens delegasjonen til OSSEs parlamentarikerforsamling har en kvinneandel på 16,7 % i tre perioder og 33,3 % i en periode. I de andre delegasjonene er kvinneandelen langt mer svingende. Nordisk Råds delegasjon har en relativt jevn kjønnssammensetning gjennom alle periodene sett under ett.

Tabell 31 Kvinner og menn, parlamentarikerdelegasjoner 1993–2005, NATO parlamentarikerforsamlingen. Antall, andel (%) og totalt antall

	Antall		Andel (%)		
År	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Totalt antall**
1993	1	4	20,0	80,0	5
1997	1	4	20,0	80,0	5
2001	-	5	-	100	5
2005	1	4	20,0	80,0	5

Europarådet Parlamentarikerkomiteen

År	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Totalt antall**
1993	3	2	60,0	40,0	5
1997	3	2	60,0	40,0	5
2001	1	4	20,0	80,0	5
2005	1	4	20,0	80,0	5

OSSE Parlamentarikerforsamlingen

År	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Totalt antall**
1993	1	5	16,7	83,3	6
1997	1	5	16,7	83,3	6
2001	2	4	33,3	66,7	6
2005	1	5	16,7	83,3	6

Nordisk Råd Parlamentarikerforsamlingen[19]

År	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Totalt antall**
1993	9	11	45,0	55,0	20
1997	6	14	30,0	70,0	20
2001	8	12	40,0	60,0	20
2005	8	12	40,0	60,0	20
2008	8	12	40,0	60,0	20

EFTA/EØS Parlamentarikerdelegasjonen

År	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Totalt antall**
1994	1	4	20,0	80,0	5
1997	2	4	33,3	66,7	6
2001	3	3	50,0	50,0	6
2005	3	3	50,0	50,0	6

Delegasjonen for forbindelser med Europa-parlamentet

År	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Totalt antall**
1993	5	7	41,7	58,3	12
1997	4	8	33,3	66,7	12
2001	3	9	25,0	75,0	12
2005	6	6	50,0	50,0	12

Kilde: Stortinget i navn og tall 1993-2009

[19] Representanter velges hvert år.

6.7 Sametinget

6.7.1 Kvinnerepresentasjon i Sametinget

Sametinget ble opprettet i 1989 og det avholdes valg samtidig som valgene til Stortinget. Det første sametingsvalget resulterte i en kvinneandel på 33 %, men ved de tre neste valgene gikk den gradvis nedover, og endte på 18 % etter valget i 2001. I 2005 økte kvinneandelen til 51 %; høyere enn den noen gang har vært i Stortinget.

Tabell 32 Kvinner og menn i Sametinget, 1989–2005. Antall, andel (%) og totalt antall

År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
1989	13	26	33,3	66,7	39
1993	12	27	30,8	69,2	39
1997	10	29	25,6	74,4	39
2001	7	32	17,9	82,1	39
2005	22	21	51,2	48,8	43

Kilde: 1989-2001: Josefsen 2004, s 19 og SSB: http://www.ssb.no/sametingsvalg/tab-2005-12-19-02.html

6.8 Lokal- og regionalpolitikk[20]

Det offentlige styringssystemet i Norge er delt opp i tre nivåer; det nasjonale/sentrale, det regionale (fylkeskommunene) og det lokale (kommunene). Det regionale nivået, de 19 fylkeskommunene, styres av fylkestingene som det velges representanter til direkte hvert fjerde år, samtidig med valgene til de kommunale politiske forsamlingene, kommunestyrene. En viktig forskjell mellom valget til nasjonalforsamlingen på den ene siden og lokal- og regionalvalgene på den andre, er at man har mulighet for å gi personstemmer ved valg til kommunestyre og fylkesting. De aller fleste kommuner og fylkeskommuner er organisert etter formannskapsmodellen hvor et formannskap (fylkesutvalg i fylkeskommunen) velges blant kommunestyre/fylkestingsmedlemmene og fungerer som et arbeidsutvalg.[21] Det høyeste lokalpolitiske

[20] Når det gjelder menn og kvinners valgdeltakelse i lokalvalgene, har ikke SSB registrert dette siden valget i 1987, da henholdsvis 70,8 % av mennene og 70,6 % av kvinnene stemte (NOS C 342, tabell 2).

[21] Kommunene Oslo og Bergen, samt fylkeskommunene Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Hedmark er organisert etter det parlamentariske prinsipp. I denne modellen bortfaller formannskap/fylkesutvalg og erstattes av kommunalråd/fylkesråd som velges ved flertallsvalg (partiene med flertall i kommunestyret/fylkestinget). Kommune/fylkesrådet må også ha tillit fra kommunestyret/fylkestinget for å bli sittende. Administrasjonssjefen bortfaller også ved denne modellen (Hagen og Sørensen 1997:170).

vervet er ordføreren (fylkesordfører på regionalt nivå) som er kommunens/fylkeskommunens fremste talsperson utad og ansvarlig for å organisere arbeidet i kommunestyret/fylkestinget og formannskapet/fylkesutvalget (Hagen og Sørensen 1997: 164). Kommunenes/fylkeskommunenes øverste administrative leder kalles rådmann. I lokalpolitikken er det også et større spekter av partier og lister representert sammenlignet med Stortinget.[22] Lokale lister (LL) har en lang tradisjon i norsk lokalpolitikk og brukes om lister som ikke kun utgår fra ett eller flere registrert(e) politiske partier, og som vanligvis har en klar og lokal avgrensning. Over 180 lokale lister deltok i kommunestyrevalget i 2007 og over 90 % av dem ble representert i kommunestyret (St.meld. nr. 33 (2007-2008)). Felleslister (FL) brukes som oftest om koalisjoner av lokale representanter for etablerte partier.

6.8.1 Kvinnerepresentasjon i kommunestyrene

Ringkjøb og Aars (2008: 12) konkluderer med at utviklingen med hensyn til kvinner i norsk lokalpolitikk kan beskrives som «sakte framgang». Fra tidlig på 1900-tallet til 2003 steg kvinneandelen fra nær 0 til 35 % i kommunestyrene. Det er særlig fra slutten av 1960-tallet at kvinners representasjon i kommunestyrene øker for alvor, fra under 10 % til 1990-tallet da den steg til godt over 30 %. Etter dette har kvinneandelen stagnert i underkant av 40 %. Ved valget i 2007 ble det valgt inn 37,5 % kvinner – den høyeste andelen noen gang.

Den historiske utviklingen i kvinnerepresentasjonen i kommunestyrene er illustrert i tabellen under.

[22] Rød Valgallianse (RV), Norges Kommunistiske Parti (NKP), Pensjonistpartiet (PP) og Miljøpartiet De Grønne (MDG) er/har også (vært) representert på lokalt nivå i tillegg til partiene på Stortinget.

Tabell 33 Kvinner og menn i kommunestyrene, 1901–2007. Antall, andel (%) og totalt antall

År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
1901	98	12330	0,8	99,2	12428
1907	142	12714	1,1	98,9	12856
1910	210	12906	1,6	98,4	13116
1913	197	13260	1,5	98,5	13457
1916	192	13555	1,4	98,6	13747
1919	167	13825	1,2	98,8	13992
1922	149	14295	1,0	99,0	14444
1925	159	14495	1,1	98,9	14654
1928	189	14610	1,3	98,7	14799
1931	179	14753	1,2	98,8	14932
1934	234	14741	1,6	98,4	14975
1937	383	14673	2,5	97,5	15056
1945	512	14566	3,4	96,6	15078
1947	730	14372	4,8	95,2	15102
1951	890	14342	5,8	94,2	15232
1955	1056	15362	6,4	93,6	16418
1959	978	15370	6,0	94,0	16348
1963	904	13439	6,3	93,7	14343
1967	1291	12232	9,5	90,5	13523
1971	1985	11407	14,8	85,2	13392
1975	2087	11458	15,4	84,6	13545
1979	3140	10632	22,8	77,2	13772
1983	3228	10578	23,4	76,6	13806
1987	4260	9388	31,2	68,8	13648
1991	3729	9344	28,5	71,5	13073
1995	4143	8520	32,7	67,3	12663
1999	4174	8079	34,1	65,9	12253
2003	3954	7184	35,5	64,5	11138
2007	4107	6839	37,5	62,5	10946

Kilder: 1901-1991: SSB Historisk statistikk, 1995 og 1999: NOS C 621 ut ifra tabell 8, 2003: http://www.ssb.no/emner/00/01/20/kommvalgform/arkiv/tab-2004-06-11-08.html, 2007: http://www.ssb.no/emner/00/01/20/kommvalgform/tab-2008-01-29-08.html

6.8.2 Kandidater til kommunestyrene

Tabell 34 Kvinnelige og mannlige kandidater til kommunestyrene, 1995–2007 Antall, andel (%) og totalt antall

Parti	1995					1999				
	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Ap	5391	8263	39,5	60,5	13654	5140	7880	39,5	60,5	13020
FrP	1416	4649	23,3	76,7	6065	1972	5856	25,2	74,8	7828
H	4032	8294	32,7	67,3	12326	3680	7757	32,2	67,8	11437
KrF	5000	5434	47,9	52,1	10434	4702	5248	47,3	25,6	9950
Sp	5054	8268	37,9	62,1	13322	4422	7583	36,8	63,2	12005
SV	4833	4771	50,3	49,7	9604	4334	4078	51,5	48,5	8412
V	4321	5324	44,8	55,2	9645	4036	5031	44,5	55,5	9067
PP	517	733	41,4	58,6	1250	496	659	42,9	57,1	1155
RV	1070	1256	46,0	54,0	2326	1248	1585	44,1	55,9	2833
MPD	303	321	48,6	51,4	624	207	244	45,9	54,1	451
NKP	71	129	35,5	64,5	200	60	161	27,1	72,9	221
Felles-lister	334	508	39,7	60,3	842	389	559	41,0	59,0	948
Lokale og andre lister	3015	4908	38,1	61,9	7923	3170	4852	39,5	60,5	8022
Totalt	**35357**	**52858**	**40,1**	**59,9**	**88215**	**33856**	**51493**	**39,7**	**60,3**	**85349**

forts. Tabell 34

	2007				
	Antall		Andel (%)		Tot ant
Parti	Kv	M	Kv	M	
Ap	4883	5554	46,8	53,2	10437
FrP	1929	4624	29,4	70,6	6553
H	2948	5518	34,8	65,2	8466
KrF	2645	3051	46,4	53,6	5696
Sp	3630	5412	40,1	59,9	9042
SV	3558	3258	52,2	47,8	6816
V	2846	3690	43,5	56,5	6536
PP	-	-	-	-	-
RV	733	832	46,8	53,2	1565
MPD	-	-	-	-	-
NKP	-	-	-	-	-
Felles-lister	-	-	-	-	-
Lokale og andre lister	2932	4512	39,4	60,6	7444
Totalt	**26104**	**36451**	**41,7**	**58,3**	**62555**

Anmerkning: Data om kandidater for 2003 foreligger ikke fra SSB

Kilder: Tall 1995 og 1999: NOS C 621: satt sammen/regnet ut ifra tabellene nr. 8 og 9. Tall for 2007: SSB: http://www.ssb.no/kfvalgkand/tab-2007-06-26-02.html og http://www.ssb.no/kfvalgkand/tab-2007-06-26-03.html

Ser vi nærmere på de innvalgte representantene etter parti/valgliste de fire siste periodene, får vi følgende tabell:

Tabell 35 Kvinner og menn, representanter i kommunestyrene etter parti/valgliste, 1995-2007. Antall, andel (%) og totalt antall

	1995					1999				
	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant
Parti	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Ap	1474	2618	36,0	64,0	4092	1456	2348	38,3	61,7	3804
FrP	121	574	17,4	82,6	695	201	788	20,3	79,7	989
H	545	1510	26,5	73,5	2055	637	1449	30,5	69,5	2086
KrF	361	735	32,9	67,1	1096	409	791	34,1	65,9	1200
Sp	797	1653	32,5	67,5	2450	601	1197	33,4	66,6	1798
SV	307	325	48,6	51,4	632	334	351	48,8	51,2	685
V	245	376	39,5	60,5	621	213	309	40,8	59,2	522
PP	12	38	24,0	76,0	50	8	25	24,2	75,8	33
RV	23	40	36,5	63,5	63	24	44	35,3	64,7	68
MPD	3	5	37,5	62,5	8	1	6	14,3	85,7	7
NKP	-	3	0	100	3	-	3	0	100	3
Felleslister	58	105	35,6	64,4	163	58	135	30,1	69,9	193
Lokale og andre lister	197	629	23,8	76,2	826	232	633	26,8	73,2	865
Totalt	**4143**	**8611**	**32,5**	**67,5**	**12754**	**4174**	**8079**	**34,1**	**65,9**	**12253**

forts. Tabell 35

	2003					2007				
	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant
Parti	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Ap	1249	1989	38,6	61,4	3238	1387	1912	42,0	58,0	3299
FrP	365	1094	25,0	75,0	1459	456	1169	28,1	71,9	1625
H	482	1071	31,0	69,0	1553	547	1080	33,6	66,4	1627
KrF	271	537	33,5	66,5	808	280	498	36,0	64,0	778
Sp	562	1047	34,9	65,1	1609	628	953	39,7	60,3	1581
SV	538	516	51,0	49,0	1054	275	275	50,0	50,0	550
V	171	260	39,7	60,3	431	225	334	40,3	59,7	559
PP	13	40	24,5	75,5	53	7	40	14,9	85,1	47
RV	20	37	35,1	64,9	57	22	44	33,3	66,7	66
MPD	3	4	42,9	57,1	7	1	5	16,7	83,3	6
NKP	-	3	0,0	100,0	3	-	-	-	-	-
Felleslister	47	83	36,2	63,8	130	62	90	40,8	59,2	152
Lokale og andre lister	195	410	32,2	67,8	605	217	439	33,1	66,9	656
Totalt	**3916**	**7091**	**35,6**	**64,4**	**11007**	**4107**	**6839**	**37,5**	**62,5**	**10946**

Kilde: SSB; Tall 1995 og 1999: NOS C 621: satt sammen/regnet ut ifra tabellene nr. 8 og 9., tall for 2003: http://www.ssb.no/emner/00/01/20/kommvalgform/arkiv/tab-2004-06-11-08.html,

Tall for 2007: http://www.ssb.no/kommvalgform/tab-2008-01-29-08.html

SV er det eneste partiet med tilnærmet kjønnsbalanse i alle periodene, mens FrP har de laveste kvinneandelene (av Stortingspartiene). Alle partier utenom SV har en overvekt av menn blant sine innvalgte representanter i alle perioder. Når det gjelder kvinner og menn som kandidater (tabell 34), viser det seg at kvinneandelen er høyere på listene enn blant de innvalgte representantene. Hellevik og Bergh (2005: 76) konkluderer med at velgernes personstemmegivning bidrar til å senke kvinneandelen i norske kommunestyrer – altså taper kvinner på ordningen med personstemmegivning. Dette har ikke med bevisst diskriminering av kvinnelige kandidater å gjøre, i følge forfatterne, det er snarere «en utilsiktet konsekvens av at mannlige kandidater oftere enn kvinnelige besitter egenskaper som vektlegges av velgere som retter» (Hellevik og Bergh 2005: 76-77). Dermed må man skille mellom motivene for personstemmegivning fra velgerne, og konsekvensene av denne for kvinnerepresentasjonen. Ringkjøb og Aars (2008: 19) mener denne forklaringen er for enkel og peker på at hovedproblemet er at kvinner er sterkt underrepresentert på de sikre plassene på valglistene – på toppen av listene er det en overvekt av menn. Dette retter søkelyset mot de politiske partiene og deres rekrutterings- og nominasjonsprosesser; «vi må rette merksemda mot rekruttering til vallister og mot dei politiske partia som ein av dei viktigaste forklaringsfaktorane for at kvinner framleis er underrepresenterte i folkevalte organ» (Ringkjøb og Aars 2008: 19).

6.8.3 Kommunale formannskap

Representasjonen av kvinner i de kommunale formannskapene er noe høyere enn kvinneandelen i kommunestyrene for valgene 1995, 1999, 2003 og 2007 selv om menn dominerer.

Tabell 36 Kvinner og menn i formannskapene, 1999-2007.[23] Antall, andel (%) og totalt antall

	1999					2003				
	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant
Parti	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Ap	430	569	43,0	57,0	999	426	524	44,8	55,4	950
FrP	58	164	26,1	73,9	222	107	251	29,9	70,1	358
H	188	360	34,3	65,7	548	157	286	35,4	64,6	443
KrF	109	218	33,3	66,7	327	84	169	33,2	66,8	253
Sp	198	306	39,3	60,7	504	177	294	37,6	64,4	471
SV	73	105	41,0	59,0	178	134	150	47,2	52,8	284
V	60	76	44,1	55,9	136	44	79	35,8	64,2	123
PP	2	2	0,0	100,0	4	0	8	0,0	100,0	8
RV	0	8	0,0	100,0	8	0	8	0,0	100,0	8
MPD	0	1	0,0	100,0	1	0	1	0,0	100,0	1
Felles lister	18	39	31,6	68,4	57	17	23	42,5	57,5	40
Lokale lister	65	143	31,3	68,7	208	60	111	35,1	64,9	171
Andre lister	11	16	40,7	59,3	27	14	24	36,8	63,2	38
Totalt	**1 212**	**2 007**	**37,7**	**62,3**	**3 219**	**1 220**	**1 928**	**38,8**	**61,2**	**3 148**

forts. Tabell 36

	2007				
	Antall		Andel (%)		Tot ant
Parti	Kv	M	Kv	M	
Ap	459	481	48,8	51,2	940
FrP	143	277	34,0	66,0	420
H	184	293	38,6	61,4	477
KrF	77	173	30,8	69,2	250
Sp	212	307	40,8	59,2	519
SV	88	81	52,1	47,9	169
V	66	91	42,0	58,0	157
PP	1	9	10,0	90,0	10
RV	0	9	0,0	100,0	9
MPD	-	-	-	-	-
Felles lister	24	22	52,2	47,8	46
Lokale lister	61	95	39,1	60,9	156
Andre lister	14	23	37,8	62,2	37
Totalt	**1 329**	**1 861**	**41,7**	**58,3**	**3 190**

Kilder: SSB, 1999: http://www.ssb.no/emner/00/01/20/kommvalgform/arkiv/tab-2000-05-12-09.html, 2003: http://www.ssb.no/emner/00/01/20/kommvalgform/arkiv/tab-2004-06-11-10.html, 2007: http://www.ssb.no/kommvalgform/tab-2008-01-29-10.html

6.8.4 Kommunale ordførere og varaordførere

Når det gjelder ordførervervet, det toppolitiske vervet i kommunene, er mannsdominansen sterk, på tross av fremgang. I 1991 kom man over 10 % kvinner, og ved siste valg i 2007 nådde andelen kvinnelige ordførere for første gang over 20 % (23 %). For å forsøke å få til endringer i den

[23] Tall for 1995 er ikke tilgjengelige fra SSB. Guldvik og van der Roos (2008:12) oppgir imidlertid at kvinneandelen i prosent i formannskapene var 35, 9 i 1995.

skjeve kjønnsfordelingen av kommunalpolitiske maktposisjoner startet Kommunenes Sentralforbund (KS) og de politiske partiene nasjonalt prosjektet «Selvsagt – kvinner i kommunalpolitiske maktposisjoner» i 2006. Målet er at minst 40 % av disse posisjonene skal bekles av kvinner innen 2012 (Guldvik og van der Roos 2008: 7).[24]

Mannsdominansen har vært særlig sterk i ordførervervet, mens det har vært noe høyere kvinneandel blant varaordførerne.

Tabell 37 Kvinner og menn som ordførere, 1995–2007. Antall, andel (%) og totalt antall

Parti	1995					1999				
	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Ap	19	125	13,2	86,8	144	22	141	13,5	86,5	163
FrP	-	-	-	-	-	-	1	0,0	100,0	1
H	11	62	15,1	84,9	73	19	67	22,1	77,9	86
KrF	8	26	23,5	76,5	34	6	36	14,3	85,7	42
Sp	23	113	16,9	83,1	136	11	83	11,7	88,3	94
SV	1	2	33,3	66,7	3	-	2	0,0	100,0	2
V	2	11	15,4	85,6	13	2	6	25,0	75,0	8
Felleslister	2	9	18,2	81,8	11	2	8	20,0	80,0	10
Lokale lister	2	19	9,5	90,5	21	2	23	8,0	92,0	25
Andre lister	-	-	-	-	-	1	3	25,0	75,0	4
Totalt	68	367	15,6	84,4	435	65	370	14,9	85,1	435

forts. Tabell 37

Parti	2003					2007				
	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Ap	33	137	19,4	80,6	170	51	128	28,5	71,5	179
FrP	-	13	0,0	100,0	13	1	16	5,9	94,1	17
H	7	54	11,5	88,5	61	12	63	16,0	84,0	75
KrF	7	22	24,1	75,9	29	8	14	36,4	63,6	22
Sp	16	90	15,1	84,9	106	16	67	19,3	80,7	83
SV	2	7	22,2	77,8	9	1	4	20,0	80,0	5
V	3	5	37,5	63,5	8	3	8	27,3	72,7	11
Felleslister	2	4	33,3	66,7	6	3	5	37,5	62,5	8
Lokale lister	2	24	7,7	92,3	26	2	21	8,7	91,3	23
Andre lister	1	5	16,7	83,3	6	0	7	0,0	100,0	7
Totalt	**73**	**361**	**16,8**	**83,2**	**434**	**97**	**333**	**22,6**	**77,4**	**430**

Kilder: SSB, 1995: http://www.ssb.no/ukens_statistikk/utg/9614/9-3t.txt, 1999: http://www.ssb.no/kommvalgform/arkiv/art-2000-05-12-01.html og http://www.ssb.no/kommvalgform/arkiv/tab-2000-05-12-04.html, 2003: http://www.ssb.no/emner/00/01/20/kommvalgform/arkiv/tab-2004-06-11-04.html, og 2007: http://www.ssb.no/emner/00/01/20/kommvalgform/tab-2008-01-29-04.html

[24] Kommunal- og regionaldepartementet har også initiert et prosjekt på dette området: "Utstillingsvindu for kvinner i lokalpolitikken" i 2007, med mål om å øke kvinnerepresentasjonen i lokalpolitikken. Prosjektet går frem til 2011 og involverer ulike tiltak og prøveordninger i et utvalg kommuner. Prosjektet evalueres av Rokkansenteret ved Universitetet i Bergen.

Tabell 38 Kvinner og menn, kommunale varaordførere, 1999–2007. Antall, andel (%)[25] og totalt antall

	1999					2003				
	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant
Parti	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Ap	53	68	43,8	56,2	121	48	60	44,4	55,6	108
FrP	2	18	10,0	90,0	20	8	32	20,0	80,0	40
H	19	47	28,8	71,2	66	13	38	25,5	74,5	51
KrF	17	46	27,0	73,0	63	6	28	17,6	82,4	34
Sp	21	52	28,8	71,2	73	26	47	35,6	64,4	73
SV	13	15	46,4	53,6	28	32	35	47,8	52,2	67
V	7	7	50,0	50,0	14	3	14	17,6	82,4	17
Felles lister	5	6	45,5	54,5	11	2	6	11,1	88,9	8
Lokale lister	6	25	19,4	80,6	31	9	21	30,0	70,0	30
Andre lister	2	6	25,0	75,0	8	3	3	50,0	50,0	6
Totalt	**145**	**290**	**33,3**	**66,7**	**435**	**150**	**284**	**34,6**	**65,4**	**434**

forts. Tabell 38

	2007				
	Antall		Andel (%)		Tot ant
Part	Kv	M	Kv	M	
Ap	67	56	54,5	45,5	123
FrP	3	33	8,3	91,7	36
H	23	32	41,8	58,2	55
KrF	15	36	29,4	70,6	51
Sp	29	54	34,9	65,1	83
SV	13	9	59,1	40,9	22
V	12	12	50,0	50,0	24
Felles lister	3	4	42,9	57,1	7
Lokale lister	9	11	45,0	55,0	20
Andre lister	1	8	11,1	88,9	9
Totalt	**175**	**255**	**40,7**	**59,3**	**430**

Kilder: SSB, 1999: http://www.ssb.no/kommvalgform/arkiv/tab-2000-05-12-05.html, 2003: http://www.ssb.no/kommvalgform/arkiv/tab-2004-06-11-05.html, 2007: http://www.ssb.no/kommvalgform/tab-2008-01-29-05.html

6.8.5 Kommunale utvalg

Siden 1992 har den norske kommuneloven regulert kjønnssammensetningen av kommunale utvalg og hvert kjønn skal være representert med minst 40 %. Disse reglene kom til anvendelse første gang ved kommunevalget i 1995 (Guldvik 2005: 7). For årene 1996, 2000, 2004 og 2008 har kvinneandelen beveget seg fra 39 til 45 %.

[25] Tall for 1995 ikke tilgjengelige fra SSB. Guldvik og van der Roos (2008:12) oppgir at kvinneandelen i prosent blant varaordførerne i 1995 var 28, 9.

Tabell 39 Kvinner og menn i overordnede kommunale utvalg, 1996, 2000, 2004 og 2008.[26] Antall, andel (%) og totalt antall

År	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
1996	5025	7717	39,4	60,6	12742
2000	3787	4918	43,5	56,5	8705
2004	2689	3632	42,5	57,5	6321
2008	2243	2785	44,6	55,4	5028

Kilde: Hovik og Stigen 2008, tabell 2.27

Selv om kvinneandelen tilfredsstiller kommunelovens krav til kjønnsrepresentasjon viser Hovik og Stigens (2008: 66) tall for 2008 at kvinneandelen blant lederne av de overordnede kommunale utvalgene er lavere, 30 % (192 av 640 utvalg). En fersk undersøkelse viser imidlertid at kun 23 % av lederververvene i de kommunale råd, styrer og utvalg innehas av kvinner, mens 46 % av nestlederne er kvinner (Ringkjøb og Aars 2009: 18). Tallene er basert på 22 kommuner, men antas å være representative for resten av kommunene.

6.8.6 Rådmenn

Rådmennene innehar den høyeste administrative stillingen i kommunene og fylkeskommunene. Stillingen har vært sterkt mannsdominert. Dessuten har det vist seg at de kvinnelige rådmennene slutter langt fortere enn sine mannlige kolleger; 44 % av de kvinnelige rådmennene som ble ansatt i 2002-2003 var fortsatt i jobbene sine et år senere, mens 65 % av mennene ansatt på samme tidspunkt var det.[27] Etter fire år var de tilsvarende andelene 12 % for kvinner og 36 % for menn. De kvinnelige rådmennene i perioden 2002-2007 tjente dessuten gjennomsnittlig 6 % dårligere enn de mannlige. Kommunenes Sentralforbund opplyser at kvinneandelen blant rådmennene (både på kommunalt og fylkeskommunalt nivå) har økt fra 7 % i 1997 til 18,3 % i 2007. I 2008 var det en liten nedgang med 17,4 % kvinnelige rådmenn.[28]

6.8.7 Fylkestingene

Ser vi på andelen kvinner og menn i fylkestingene i perioden 1995-2007 viser det seg at kvinneandelen i fylkestingene er noe høyere enn i kommunestyrene ved de samme tidspunktene. Det er en jevnere kjønnsfordeling hos de fleste partiene sammenlignet med representantene i kommu-

[26] Hovik og Stigen (2008: 64) opplyser at de underordnede utvalgene er ekskludert for å gjøre datamaterialet ensartet: ”typiske overordnede utvalg er helse- og sosial, skole/utdanning/oppvekst/ barnehage, teknisk, kultur, miljø, næring/tiltak, landbruk, plan eller kombinasjoner av disse”.

[27] Kilde: http://www.aftenposten.no/jobb/article2665889.ece

[28] KS Fakta-ark om kjønnsfordelingen blant rådmenn: http://www.ks.no/PageFiles/2212/ 080620KvinnerRaadmenn.pdf

nestyrene. Det samme mønsteret gjelder fylkesordførerne og særlig fylkesvaraordførerne.

Tabell 40 Kvinner og menn, representanter i fylkestingene etter parti/valgliste, 1995–2007. Antall, andel (%) og totalt antall

	1995					1999				
	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant
Parti	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Ap	138	170	44,8	55,2	308	134	144	48,2	51,8	278
FrP	28	75	27,2	72,8	103	32	88	26,7	73,3	120
H	71	108	39,7	60,3	179	75	110	40,5	59,5	185
KrF	37	49	43,0	57,0	86	40	62	39,2	60,8	102
Sp	59	74	44,4	55,6	133	45	50	47,4	52,6	95
SV	32	26	55,2	44,8	58	37	42	46,8	53,2	79
V	19	29	39,6	60,4	48	17	24	41,5	58,5	41
Andre lister	9	29	23,7	76,3	38	13	26	33,3	66,7	39
Totalt	**393**	**560**	**41,2**	**58,8**	**953**	**393**	**546**	**41,9**	**58,1**	**939**

forts. Tabell 40

	2003					2007				
	Antall		Andel		Tot ant	Antall		Andel		Tot ant
Parti	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Ap	102	106	49,0	51,0	208	120	118	50,4	49,6	238
FrP	33	94	26,0	74,0	127	51	90	36,2	63,8	141
H	51	62	45,1	54,9	113	55	65	45,8	54,2	120
KrF	23	34	40,4	59,6	57	27	27	50,0	50,0	54
Sp	36	44	45,0	55,0	80	33	40	45,2	54,8	73
SV	45	45	50,0	50,0	90	22	25	46,8	53,2	47
V	15	12	55,6	44,4	27	16	21	43,2	56,8	37
Andre lister	5	21	19,2	80,8	26	5	16	23,8	76,2	21
Totalt	**310**	**418**	**42,6**	**57,4**	**728**	**329**	**402**	**45,0**	**55,0**	**731**

Kilder: 1995-1999: NOS C 622, Tabell 7, 2003: http://www.ssb.no/emner/00/01/20/kommvalgform/arkiv/tab-2004-06-11-20.html, 2007: http://www.ssb.no/kommvalgform/tab-2008-01-29-17.html

6.8.8 Fylkesutvalg

I fylkeskommunene er fylkesutvalget tilsvarende organ til det kommunale formannskapet. Mens kvinneandelen er høyere enn i de kommunale formannskapene sammenlignet med kommunestyrene er kvinneandelene i de fylkeskommunale utvalgene omtrent den samme som i fylkestingene, eller noe lavere.

Tabell 41 Kvinner og menn, fylkesutvalgsmedlemmer, 1999–2007. Antall, andel (%)[29] og totalt antall

Parti	1999					2003					2007				
	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Ap	27	34	44,3	55,7	61	18	20	47,4	52,6	38	22	21	51,2	48,8	43
FrP	6	18	25,0	75,0	24	7	19	26,9	73,1	26	12	17	41,4	58,6	29
H	20	19	51,3	48,7	39	15	13	53,6	46,4	28	12	15	44,4	55,6	27
KrF	10	13	43,5	56,5	23	5	11	31,3	68,7	16	4	11	26,7	73,3	15
Sp	8	15	34,8	65,2	23	5	11	31,3	68,7	16	4	11	26,7	73,3	15
SV	6	12	33,3	66,7	18	6	10	37,5	62,5	16	5	7	41,7	58,3	12
V	4	8	33,3	66,7	12	2	5	28,6	71,4	7	2	7	22,2	77,8	9
Andre lister	3	2	60,0	40,0	5	0	3	0,0	100,0	3	1	1	50,0	50,0	2
Totalt	**84**	**121**	**41,0**	**59,0**	**205**	**58**	**92**	**38,7**	**61,3**	**150**	**62**	**90**	**40,8**	**59,2**	**152**

Kilder: SSB, 1999: http://www.ssb.no/kommvalgform/arkiv/tab-2000-05-12-13.html, 2003: http://www.ssb.no/kommvalgform/arkiv/tab-2004-06-11-15.html, 2007: SSB Statistikkbanken: http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selecttable/hovedtabellHjem.asp&KortnavnWeb=kommvalgform

6.8.9 Fylkesordførere og fylkesvaraordførere

Etter valget i 2007 var kvinneandelen blant ordførerne på fylkeskommunalt og kommunalt nivå på i overkant av 20 %, til forskjell fra de foregående periodene hvor det har vært flere kvinner blant fylkeskommunale ordførerne sammenlignet med de kommunale. Det er kun Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet som har hatt fylkesordførere siden valget i 1999, og som man ser i tabellen under varierer kvinneandelen blant alle partiene, bortsett fra i Senterpartiet som kun har hatt mannlige fylkesordførere i hele perioden sett under ett.

Tabell 42 Kvinner og menn, fylkesordførere, 1999–2007. Antall, andel (%)[30] og totalt antall

Parti	1999					2003					2007				
	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Ap	3	4	42,9	57,1	7	3	5	37,5	62,5	8	2	6	25,0	75,0	8
H	1	1	50,0	50,0	2	1	1	50,0	50,0	2	1	5	16,7	83,3	6
KrF	0	2	0,0	100,0	2	2	2	50,0	50,0	4	1	1	50,0	50,0	2
Sp	0	7	0,0	100,0	7	0	4	0,0	100	4	0	2	0,0	100,0	2
Totalt	**4**	**14**	**22,2**	**77,8**	**18**	**6**	**12**	**33,3**	**66,7**	**18**	**4**	**14**	**22,2**	**77,8**	**18**

Kilder: 1999: http://www.ssb.no/kommvalgform/arkiv/tab-2000-05-12-08.html, 2003: http://www.ssb.no/kommvalgform/arkiv/tab-2004-06-11-09.html, 2007: http://www.ssb.no/kommvalgform/tab-2008-01-29-09.html

[29] Tall for 1995 ikke tilgjengelige fra SSB.
[30] Tall for 1995 ikke tilgjengelige fra SSB. Det samme gjelder tallene for fylkesvaraordførerne.

Tabell 43 Kvinner og menn, fylkesvaraordførere, 1999–2007. Antall, andel (%) og totalt antall

	1999					2003					2007				
	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant	Antall		Andel (%)		Tot ant
Parti	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Ap	3	2	60,0	40,0	5	6	1	85,7	14,3	7	6	2	75,0	25,0	8
FrP	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	1	0,0	100,0	1
H	3	3	50,0	50,0	6	0	1	0,0	100,0	1	0	1	0,0	100,0	1
KrF	3	3	50,0	50,0	6	1	3	25,0	75,0	4	1	3	25,0	75,0	4
Sp	0	1	0,0	100,0	1	1	2	33,3	66,7	3	0	2	0,0	100,0	2
SV	-	-	-	-	-	2	1	66,7	33,3	3	-	-	-	-	-
V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	2	0,0	100,0	2
Totalt	**9**	**9**	**50,0**	**50,0**	**18**	**10**	**8**	**55,6**	**44,4**	**18**	**7**	**11**	**38,9**	**61,1**	**18**

Kilder: 1999: http://www.ssb.no/kommvalgform/arkiv/tab-2000-05-12-08.html, 2003: http://www.ssb.no/kommvalgform/arkiv/tab-2004-06-11-09.html, 2007: http://www.ssb.no/kommvalgform/tab-2008-01-29-09.html

6.9 Avslutning

I denne rapporten har siktemålet vært å belyse hvordan ulike arenaer innenfor norsk politikk og forvaltning fortoner seg ut i fra et kjønnsperspektiv. Med «kjønnsperspektiv» menes her et fokus på posisjoner – altså hvordan kvinner og menn fordeler seg innenfor ulike områder som partipolitikken, den nasjonale, regionale og lokale politikken, utenrikstjenesten og ledelsen i staten. Hvordan ser det så ut? Har det skjedd noen utvikling i denne perioden? Er posisjoner jevnt fordelt mellom kjønnene? Oppsummeringsvis kan man konkludere med at bildet er preget av både endring og stillstand. På mange områder har kjønnsfordelingen blitt jevnere, men det er fortsatt få arenaer hvor kjønnsfordelingen er tilnærmet 50/50 og det er oftere menn som er i overtall sammenlignet med kvinner:

- På Stortinget var kvinneandelen i 1993 39,4 %. I 2005 var den 37,9 %,
- I 1993 var 12,5 % av de parlamentariske lederne kvinner, i 2005 hadde andelen steget til 57,1 %,
- I 1993 var kvinneandelen i Sametinget 30,8 %. I 2005 var den 51,2 %,
- I regjeringen Jagland II som ble utnevnt i 1996 var 42,1 % av statsrådene kvinner. Den rødgrønne regjeringen som ble utnevnt høsten 2005 hadde 47,3 % kvinner,
- I 2000 var kvinneandelen blant lederne i staten 26 %, mens den blant topplederne var 16 %. I 2007 hadde de tilsvarende andelene steget til 38 og 27 %. Kvinner og menn fordeler seg imidlertid ulikt på forskjellige sektorer,
- I 1993 var den gjennomsnittlige kvinneandelen i statlige råd og utvalg 39 %, mens den i 2008 var 46 %. For lederne av utvalgene var kvinneandelen 21 % i 1993 og 31 % i 2008. Også her fordeler kvinner og menn seg ulikt på ulike samfunnsområder,
- I 1995 var det 8,5 % kvinner blant stasjonssjefene i utenrikstjenesten.

- I 2008 var tilsvarende andel steget til 28 %,
- I kommunestyrene var det i 1995 32,7 % kvinner. I 2007 var andelen 37,5 %,
- Av ordførerne var det 15,6 % kvinner i 1995 og 22,6 % i 2007,
- I de kommunale utvalgene var kvinneandelen i 1996 på 39 %, mens den var på 45 % i 2008,
- Av rådmennene var det 7 % kvinner i 1997 og 18,3 % kvinner i 2007,
- I fylkestingene var det i 1995 41,2 % kvinner. I 2007 var det 45 % kvinner,
- Av fylkesordførerne var 22,2 % kvinner i 1999 og i 2007.

Forkortelser

Politiske partier/lister
Det norske Arbeiderparti (Ap)
Fremskrittspartiet (FrP)
Høyre (H)
Kristelig Folkeparti (KrF)
Rød Valgallianse (RV)
Senterpartiet (Sp)
Sosialistisk Venstreparti (SV)
Venstre (V)
Pensjonistpartiet (PP)
Lokale lister (LL)
Felles lister (FL)
Norges Kommunistiske Parti (NKP)
Miljøpartiet De Grønne (MDP)

Annet
Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD)
Statistisk Sentralbyrå (SSB)
Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD)
Kommunenes Sentralforbund (KS)

Referenser

Aardal, Bernt; Høstmark, Maria; Lagerstrøm, Bengt Oscar og Stavn, Guro (2007): *Valgundersøkelsen 2005. Dokumentasjon- og tabellrapport*. Statistisk sentralbyrå 2007/31.

Aardal, Bernt; Valen, Henry, Karlsen, Rune; Kleven, Øyvin og Tor Morten Normann (2003): Valgundersøkelsen 2001. Dokumentasjon- og tabellrapport. Statistisk sentralbyrå 2003/14.

Aardal, Bernt og Narud, Hanne M. (1999): «Går kvinner og menn hver sin vei? » I: *Velgere i 90-årene*. Bernt Aardal i samarbeid med Henry Valen, Hanne M. Narud og Frode Berglund (red.). Oslo: NKS-Forlaget.

Aardal, Bernt; Valen, Henry og Opheim, Ingunn (1999): *Valgundersøkelsen 1997. Dokumentasjonsrapport*. Statistisk sentralbyrå 1999/16.

Aardal, Bernt; Valen, Henry og Berglund, Frode (1995): *Valgundersøkelsen 1993. Dokumentasjonsrapport*. Statistisk sentralbyrå 1995/11.

Christensen, Ann-Dorthe (1999): «Kvinder i de politiske partier. » I: *Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden*. Bergqvist, Christina m.fl. (red.). Oslo: Universitetsforlaget.

Guldvik, Ingrid og van der Roos, Janneke (2008): *Selvsagt – kvinner i politiske maktposisjoner*. Østlandsforskning 2008/22.

Guldvik, Ingrid (2005): *Takt og utakt, sagt og usagt. Kjønnsrettferdighet og kvotering i lokalpolitikken*. Dr.polit.-avhandling. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Hagen, Terje, P. og Sørensen, Rune, J. (1997): *Kommunal organisering. Effektivitet, styring og demokrati*. Oslo: Tano Aschehoug.

Hallberg, Nina, C. (2003): *Kvinner i norsk topp-politikk 1945-2002. En studie av kjønnsspesifikke rekutteringsmønstre i Storting og Regjering*. Hovedfagsoppgave. Universitetet i Bergen.

Hanssen, Gro Sandkjær; Helgesen, Marit Kristine og Vabo, Signy Irene (2005): *Politikk og demokrati. En innføring i stats- og kommunalkunnskap*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Heidar, Knut og Saglie, Jo (2002): *Hva skjer med partiene? Makt- og demokratiutredningen 1998-2003*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Heidar, Knut og Raaum, Nina, C. (1995): «Partidemokrati i endring? » I: *Kjønn og politikk*. Raaum, Nina, C. (red.). Oslo: TANO.

Hellevik, Ottar og Bergh, Johannes (2005): «Personutvelgingen. Ny ordning – uendret resultat. » I: *Lokalvalg og lokalt folkestyre*. Saglie, Jo og Bjørklund, Tor (red.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Hovik, Sissel og Stigen, Inger Marie (2008): *Kommunal organisering 2008. Redegjørelse for Kommunal- og regionaldepartementets organisasjonsdatabase*. NIBR-rapport 2008/20.

Innstilling S. Nr. 188 (2004-2005): *Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i Stortingets forretningsorden – komitéstrukturen, spørreinstituttet, arbeidsordningskomiteen, arbeidet i komiteene mv*. Oslo: Stortinget.

Josefsen, Eva (2004): *Likestillingspolitikk i Sametinget* (Sametinget som likestillingspolitisk arena). NORUT Nibr Finnmark Rapport 2004:9.

Kommunenes Sentralforbund: Faktaark og kjønnsfordelingen blant rådmenn – juni 2008. http://www.ks.no/PageFiles/2212/080620KvinnerRaadmenn.pdf

McClimans, Else, L. og Langvasbråten, Trude (2009): *Likestillingsloven § 21. En evaluering*. Avdeling for kvinnerett, Institutt for offentlig rett v/Universitetet i Oslo og Institutt for samfunnsforskning.

Neumann, Iver, B. (2008): «Diplomatens kropp. » I: *Kjønn, krig og konflikt. Jubileumsbok til Helga Hernes*. Skjeie, Hege; Skjelsbæk, Inger og Tryggestad, Torunn, L. (red.). Oslo: Pax forlag.

Norges offisielle statistikk (NOS C 342) Kommunestyrevalget 1995. Statistisk sentralbyrå 1996.

Norges offisielle statistikk (NOS C 622) Fylkestingsvalget 1999. Statistisk sentralbyrå 2000.

Norges offisielle statistikk (NOS C 621) Kommunestyrevalget 1999. Statistisk sentralbyrå 2000.

Oversikt over statlege organ, styre og råd mv. (Organbasen) 1. januar – 31. desember 2008. Oslo: Fornying- og administrasjonsdepartementet. http://ft.gan.no/publikasjonen/

Ringkjøb, Hans-Erik og Aars, Jacob (2009): *Nominering og konstituering i norske kommunar*. Mars 2009, foreløpig versjon (endelig publiseres i Rokkansenterets notatserie).

Ringkjøb, Hans-Erik og Aars, Jacob (2008): *Får vi også vere med? Om kvinner i norsk lokalpolitikk*. Rokkansenteret Notat 2008/3.

SALDO 2008. Et samfunnsregnskap for likestilling og diskriminering. Likestillings- og diskrimineringsombudet.

Solhøy, Stina, H. (1999): *Politisk vilje møter institusjonell autonomi. En studie av innføring, praktisering og håndheving av Likestillingsloven § 21*. Hovedoppgave i statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

Skjeie, Hege og Teigen, Mari (2003): *Menn i mellom. Mannsdominans og likestillingspolitikk*. Makt- og demokratiutredningen 1998-2003. Gyldendal Akademisk.

Stortinget i navn og tall 2005-2009. Oslo: Universitetsforlaget 2006.

Stortinget i navn og tall 2001-2005. Oslo: Universitetsforlaget 2002.

Stortinget i navn og tall 1997-2001. Oslo: Universitetsforlaget 1998.

Stortingsmelding 33 (2007-2008): Eit sterkt lokaldemokrati. Oslo: Kommunal- og regionaldepartmentet.

Stortingsmelding 7 (1993-1994): Statlege utval, styre og råd m.v. 1. januar – 31. Desember 1993. Oslo: Administrasjonsdepartementet.

Stortingsmelding (2000-2001): Oversikt: Statlege utval, styre og råd m.v. 1. januar – 31. desember 2000. Oslo: Arbeids- og adminstrasjonsdepartementet.

Stortingsproposisjon nr. 1 (2008-2009) (Fornyings- og administrasjonsdepartementetsbudsjettproposisjon for 2009). Oslo: Fornyings- og administrasjonsdepartementet.

Stortingsproposisjon nr. 1 (2006-2007) (Fornyings- og administrasjonsdepartementetsbudsjettproposisjon for 2007). Oslo: Fornyings- og administrasjonsdepartementet.

Torp, Olaf, Chr. (1994): *Stortinget i navn og tall 1993-1997*. Oslo: Universitetsforlaget.

7. Kjønn og makt i norsk næringsliv

Vibeke Heidenreich

7.1 Innledning

I hvilken utstrekning finner vi kvinner i ledende stillinger i norsk næringsliv? Til tross for stor oppmerksomhet omkring kvinner og ledelse i de to-tre siste tiårene, er det ikke laget en systematisk analyse og oversikt over kjønnsfordelingen i det øverste sjikt i norsk næringsliv siden Makt og demokratiutredningen (Maktutredningen) på begynnelsen av 2000–tallet (Ellingsæter og Solheim (red.) 2002, Engelstad m.fl. 2003, Gulbrandsen m.fl. 2002, Skjeie og Teigen 2003). I denne rapporten er det situasjonen i norsk næringsliv som presenteres.

Rapporten gir først en kort redegjørelse for likestillingssituasjonen (forholdet mellom kvinner og menn) i dagens norske arbeids- og næringsliv, med spesiell vekt på ulike kvoteringsregimer. I avsnitt 8.2 kommenteres tilgangen til datamaterialet om undersøkelsesenhetene. Det som er definert som maktposisjoner i undersøkelsen, beskrives i avsnitt 8.3. I avsnitt 8.4 presenteres hovedresultatene i undersøkelsen, for hver enkelt virksomhetsgruppe. Dette oppsummeres i avsnitt 8.5. I rapporten er vekten lagt på å presentere dagens situasjon i norsk næringsliv, med hensyn til fordelingen av makt mellom menn og kvinner. I avsnitt 8.6 trekkes det linjer tilbake mot år 2000, i den grad det er mulig med hensyn til datatilgangen. avsnitt 8.7 avslutter rapporten, som også har følgende vedlegg: Forkortelser (1), Ordforklaringer (2), Liste over de økonomiske interesseorganisasjonene (3) og de statlige selskapene (4).

Følgende typer virksomheter utgjør utvalget i undersøkelsen (antall foretak i parentes): alle børsnoterte selskap (233), utvalgte økonomiske interesseorganisasjoner (12), de finansielt orienterte myndighetsorganene (6) og statlige selskaper (45). Makten i næringslivet er videre antatt å være forbundet med følgende posisjoner: styreledere, nestledere, styremedlemmer (ansatte og aksjonærvalgte), toppsjefer og ledergruppen (se avsnitt 8.3). Det er derfor innenfor disse rollene, i de over nevnte foretakstypene, at kjønnsfordelingen skal studeres.

Et mål med den nordiske undersøkelsen er å kunne sammenlikne de ulike landene. En forskergruppe tilknyttet prosjektet har derfor nedfelt retningslinjer for hvilket utvalg virksomheter undersøkelsen skulle dekke. Det er av stor interesse å sammenlikne data fra de nordiske land. Samtidig

medfører en slik type undersøkelse utfordringer. For det første gir ikke nødvendigvis utvalget virksomheter det riktige bildet at maktsfæren i næringslivet i hvert enkelt land. For Norges del er det viktig å være oppmerksom på at undersøkelsen ikke er fullt ut dekkende og representativ for hele næringslivet, men at den gir god innsikt i status for kjønn og makt i et sentralt utvalg av Norges største og mest betydningsfulle virksomheter. For det andre kan det være varierende grad av data som foreligger for hver enkelt virksomhetsgruppe i de ulike land. Tilgangen på data for den norske delen av undersøkelsen kommenteres nærmere i avsnitt 8.2.

Resultatene fra Maktutredningen, som nevnt i begynnelsen av denne innledningen, er dessverre ikke direkte sammenlignbare med materialet som er samlet inn i forbindelse med denne undersøkelsen. Maktutredningens eliteundersøkelse tok utgangspunkt i de fremste lederposisjonene («fremskutt posisjon i en sentral organisasjon») i ti samfunnssektorer: politikk, sentralforvaltning, næringsliv, forskning og høyere utdanning, kultur, organisasjon, politi og justisvesen, massemedia, forsvaret og kirken (Gulbrandsen m.fl. 2002: 283). Av disse sektorene er det kun næringsliv og organisasjon som til en viss grad sammenfaller med virksomheter som er undersøkt i denne undersøkelsen. For sektoren næringsliv er det de 238 selskapene med 400 eller flere ansatte som er undersøkt, for sektoren organisasjon gjelder det et ikke oppgitt antall organisasjoner innenfor fagbevegelsen, bransjeorganisasjoner, de frivillige organisasjonene og idrettsbevegelsen (Gulbrandsen m.fl. 2002: 284 og 285). I den grad det er mulig å sammenlikne det bildet Maktutredningen tegnet av kjønn og makt i norsk næringsliv på begynnelsen av 2000–tallet – med det bildet som tegnes av dagens situasjon i denne undersøkelsen, skjer det på et svært overordnet nivå.

7.1.1 Likestilling i norsk arbeids- og næringsliv

Er Norge et foregangsland når det gjelder likestilling i arbeids- og næringsliv? På mange områder er svaret ja. Forholdene blir på mange måter langt til rette for at både kvinner og menn kan være yrkesaktive og påta seg lederoppgaver. Siden 1979[1] har kravet om likestilling vært nedfelt i en egen lov, Likestillingsloven. Loven har siden 2002 pålagt både offentlige myndigheter, arbeidslivets organisasjoner og arbeidsgivere generelt å «arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling mellom kjønnene» (Likestillingsloven § 1 a). For offentlige myndigheter gjelder kravet på alle samfunnsområder, mens arbeidsgivere og arbeidslivets organisasjoner har ansvar for å fremme likestilling i sin virksomhet og innenfor sitt virkefelt (Likestillingsloven § 1 a).[2]

Omtrent like mange kvinner og menn har høyere utdanning (SSB 2008 d). Samtidig er en stor del av den voksne, norske befolkningen i arbeid,

[1] Loven ble vedtatt i 1978, men satt i kraft 15. mars 1979.
[2] Før 2002 var denne «aktivitetsplikten» begrenset til offentlig sektor (Skjeie og Teigen 2003:88).

kvinner i nesten like høy grad som menn. I 2008 var syv av ti kvinner og nesten åtte av ti menn i arbeidslivet (SSB 2008 c). Imidlertid er bildet mer sammensatt enn det kan synes ved første blikk. Å arbeide deltid er for eksempel betydelig mer utbredt blant kvinner enn blant menn: 43 % av de sysselsatte kvinnene og 13 % av mennene arbeidet deltid i 2008 (SSB 2008 c). Det norske utdanningssystemet og yrkeslivet er svært horisontalt segregert etter tradisjonelle kjønnsskiller. Kvinner utdanner seg oftere enn menn innen omsorgs- og undervisningsfag som i sin tur fører dem inn kvinnedominerte yrker. Menn velger i høyere grad utdanning innen teknikk- og naturfag. Disse utdanningene fører inn i mannsdominerte yrker (SSB 2008 d). Resultatet blir at Norge har et av Europas mest kjønnsdelte arbeidsmarkeder (NOU 2008).

Kvinners inntekt er i gjennomsnitt lavere enn menns inntekt. I 2007 utgjorde kvinners lønn 84 % av menns lønn.[3] Forskjellen mellom menns og kvinners lønn, i mennenes favør, er noe mindre for ansatte i offentlig sektor (88 %) og noe større for ansatte i privat sektor (83 %) (SSB 2008 f). Det faktum at kvinners lønn i gjennomsnitt er lavere enn menns lønn, har sannsynligvis å gjøre med to forhold. For det første lønnes arbeid som stort sett utføres av kvinner, dårligere enn arbeid som stort sett utføres av menn (Skjeie og Teigen 2003: 14). For det andre er lederlønninger høyere enn andre arbeidstakeres lønninger, og de fleste ledere er menn (NOU 2008).

Regulerende faktorer, som for eksempel en egen lov (Likestillingsloven), et omfattende nettverk av offentlige velferdstilbud, samme tilgang på utdannelse for kvinner og menn og høy yrkesdeltakelse for kvinner har ennå ikke ført til at flere enn i underkant av en av tre ledere i norske bedrifter er kvinner (SSB 2008 c). Omtrent 70 % av lederne er menn, og hele 81 % av topplederne i norske virksomheter er menn. Størst andel kvinnelige ledere finner vi i mellomsjiktet, spesielt innen undervisnings- og omsorgssektoren (SSB 2008 d). Arbeidslivet er altså også sterkt vertikalt segregert, noe som vil bli godt dokumentert i datamaterialet som blir presentert senere i kapitlet.

7.1.2 Kvotering

I 1981 ble Likestillingsloven utvidet med § 21, som krever at offentlige utvalg, styrer, råd og nemnder skal ha en balansert kjønnsfordeling. Lovteksten er senere blitt endret og utvidet i flere omganger. Fra 1988 ble det slått fast at både kvinner og menn skal være representert med minst 40 % i offentlige styrer og utvalg.

I desember 2003 ble kvoteringsprinsippet utvidet til å gjelde styrene i alle offentlig eide foretak, statsaksjeselskap, statsallmennaksjeselskap, statsforetak, enkelte særlovselskaper, stiftelser (hvis staten utnevner styremedlemmene) og interkommunale foretak (McClimans og Langvasbrå-

[3] «For å kunne sammenligne heltids- og deltidsansattes lønn omregnes de deltidsansattes lønn til heltidsekvivalenter, det vil si hva månedslønna til deltidsansatte ville vært om de jobbet heltid» (SSB 2008 f).

ten 2009: 24). Bestemmelsen ble nedfelt i aksjelovens og allmennaksjelovens § 20–6, og bestemmelsen trådte i kraft 1. januar 2004. Samtidig ble det vedtatt en tilsvarende regel for privat sektor, nærmere bestemt for selskapene organisert som allmennaksjeselskap.[4] Lovtillegget til allmennaksjeloven ble satt i verk fra 1. januar 2006 for nyetablerte allmennaksjeselskaper og fra 1. januar 2008 for eksisterende selskaper. Denne kvoteringsregelen pålegger eierne av landets allmennaksjeselskaper å sørge for en balansert kjønnsfordeling i sitt styre. Både kvinner og menn skal være representert med minst 40 % (Allmennaksjeloven § 6–11 a). Loven gjelder også for de ansattes representanter, dersom de er flere enn to, med mindre selskapet har en klar overvekt (mer enn 80 %) av ansatte av det ene kjønn (Allmennaksjeloven § 6–11 a (2)).

De foretakene som gjennomsnittlig har størst omsetning, er allmennaksjeselskapene (ASA). I 2004, som er det siste året det finnes tall for, omsatte hvert enkelt allmennaksjeselskap i gjennomsnitt for 1,2 milliarder kroner,[5] mens gjennomsnittlig omsetning for aksjeselskapene (AS)[6] var 19,5 millioner kroner[7] (Foretaksstatistikken 2007). I de fleste tilfeller er det altså slik at de største selskapene velger organisasjonsformen allmennaksjeselskap. De norske børsnoterte selskapene (som er representert i utvalget i denne undersøkelsen), må være allmennaksjeselskaper.

I årene forut for innføringen av de nye kvoteringsreglene,[8] skjedde det betydelige omorganiseringer av det statlige eierskapet i Norge. På 1990–tallet ble statlige selskaper fristilt, omgjort til aksjeselskaper (fra 1997 også allmennaksjeselskaper) og delvis privatisert. Som et ledd i denne prosessen, ble store virksomheter som tidligere var definert som en del av den statlige forvaltningen, omdefinert til næringsvirksomhet. Dermed økte den registrerte andelen offentlig eierskap i norsk næringsliv (Grünfeld og Jakobsen 2006: 42). Denne liberaliseringsbølgen fikk som (utilsiktet) konsekvens at mange virksomheter som tidligere var omfattet av Likestillingslovens krav om balansert representasjon av begge kjønn i statlige styrer, ikke lenger ble omfattet av loven. De nye kravene fra 1. januar 2004, om kvotering til styrer i alle statseide foretak omfattet av aksjelovens og allmennaksjeloven § 20–6, gjeninnførte kravet til 40 % representasjon av begge kjønn i disse virksomhetenes styrer. Kvotering til bedriftsstyrer i denne konteksten kan karakteriseres som en form for «reregulering» (Teigen 2002).

Også innføringen av kvoteringsregelen i privat sektor, kan ses i lys av liberaliseringsbølgen. En årsak til at regjeringen kunne vinne frem med et kvoteringsvedtak innenfor privat sektor,[9] ligger i allmennaksjeselskape-

[4] Sverige: AB (publ.); Danmark: AS (aktieselskab). I 2007 var det 437 allmennaksjeselskaper i Norge (SSB). Se for øvrig vedlegg 2: Ordforklaringer.

[5] Dette tilsvarer ca. EUR 136 millioner.

[6] Se Vedlegg 2: Ordforklaringer. Sverige: AB (priv.); Danmark: ApS (anpartsselskab).

[7] Dette tilsvarer i overkant av EUR 2 millioner.

[8] Aksjeloven § 20–6 (2003) og Allmennaksjeloven § 6–11 a (2003).

[9] Barne- og familiedepartementets begrunnelser for innføring av kvoteringsbestemmelsen presenteres i Teigen (2003), s. 156.

nes, og særlig de børsnoterte selskapenes, eierstruktur: Bare 4,1 % av aksjene på Oslo Børs var eid av privatpersoner i mars 2006 (Grünfeld og Jakobsen 2006: 69). Det personlige eierskapet er nok i realiteten noe høyere, ved at en del aksjer er eid av private foretak. Dette gjaldt ca. 15 % av aksjene i mars 2006 (Grünfeld og Jakobsen 2006: 55). Uansett er det et faktum at om lag 35 % av verdiene på Oslo Børs er eid av det offentlige (staten og kommunene) og av utlendinger (ca. 38 %). Det samme gjelder for de største norske selskapene mer generelt. Selskapene som omsetter for mer enn 500 millioner i året, har omtrent 5 % privatpersoner blant sine aksjonærer (Grünfeld og Jakobsen 2006: 68). Det direkte personlige eierskapet, og dermed den personlige interessen for, og muligheten til, å kunne velge styremedlemmer, er derfor svært liten.

Kombinasjonen av en lav andel privat eierskap, en høy andel utenlandsk eierskap og en sterk og stor norsk statlig eier, var nok et viktig premiss for at kvoteringsregelen i allmennaksjeloven kunne innføres, slik Mari Teigen skriver i sitt kapittel om kvoteringen til norske allmennselskapsstyrer.

7.2 Tilgang til datamateriale om kjønnsfordeling i norske topplederverv og – stillinger

For å kartlegge dagens situasjon, har jeg primært benyttet meg av informasjon som ligger på de undersøkte foretakenes, myndighetsorganenes og organisasjonenes hjemmesider på internett. Informasjonen er innhentet i desember 2008 og januar 2009. Data om kjønnsfordelingen i styre og ledelse i hvert enkelt selskap er så langt det er mulig hentet fra selskapenes egne hjemmesider, slik at informasjonen skulle være mest mulig oppdatert. For de statlige selskapene har det for enkelte foretak ikke vært mulig å innhente informasjon via egne hjemmesider. I de tilfellene er informasjon om styresammensetning hentet fra Statens eierberetning (Eierberetninger 2003–2007). For de børsnoterte selskapene har det for enkelte selskaper vært nødvendig å bruke Oslo Børs' og Oslo Axess'[10] hjemmesider på internett, i tillegg til selskapenes egne sider. Der finnes informasjon om hvem som sitter i styret i alle børsnoterte selskap (innsideregisteret) pr. i dag.

Det er en utfordring å finne fullstendig informasjon om navn på styremedlemmer og konsernsjef/CEO/administrerende direktør tilbake i tid: Regjeringen har siden 2003 årlig gitt ut en eierberetning om alle selskaper som staten har eierandel i. Av eierberetningene fremkommer informasjon om selskapsledelsen, styret og kjønnsfordelingen i disse (Eierberetninger 2003–2007). Kierulfs håndbøker om aksjer og obligasjoner ble utgitt i bokform fra 1900 til 2000 og inneholdt tilsvarende informasjon om de børsnoterte selskapene (Kierulf).

[10] Se vedlegg 2.

Econ Senter for økonomisk analyse ga i 2003 ut en rapport om kvinner og menn med styreverv, der data fra 2002 om kjønnsfordelingen i norske styrer presenteres (Econ 2003).

Statistisk sentralbyrå har oversikt over kjønnsfordelingen i norske allmennaksjeselskaps- og aksjeselskapsstyrer fra 2004 til 2008. I disse tabellene sondres det ikke mellom ansattevalgte og aksjonærvalgte styremedlemmer (SSB 2008 a). De har en tilsvarende oversikt over kjønn på daglig leder (SSB 2008 b).

Det kan, på dette punktet, konkluderes med at tilgangen til informasjon om kjønnsfordelingen i styrer og ledelse i de aktuelle undersøkelsesenhetene stort sett er god. Arbeidet med å hente inn data er imidlertid tidkrevende, fordi data stort sett må innhentes på virksomhetsnivå. Bare for de statlige selskapene finnes informasjonen i de årlige eierberetningene. Når det gjelder data for tidligere år, er informasjonstilgangen dårligere, først og fremst fordi Statistisk sentralbyrå sorterer bedriftsdata etter juridisk selskapsform, noe som ikke har vært relevant for denne rapporten.

7.3 Maktposisjonene i undersøkelsen

7.3.1 Styret (corporate board/board of directors/non-executive directors)

Alle virksomhetene i undersøkelsen har et styre og en styreleder. En del har også nestleder i styret. I tillegg omfatter undersøkelsen kjønnsfordelingen blant aksjonærvalgte styremedlemmer, ansattevalgte styremedlemmer og eventuelle varamedlemmer[11] og observatører til styret.

Tilgjengelig statistikk er ikke presentert i et standardformat. Dette skaper enkelte måleproblemer og vanskeligheter med å sammenlikne ulike virksomhetstyper direkte. Det er for eksempel ikke alltid oppgitt hvem av styremedlemmene som er aksjonærvalgt og hvem som er ansattevalgt i styrene i de børsnoterte selskapene. Problemet er forsøkt løst ved at alle ordinære (ikke leder eller nestleder) styremedlemmer i disse tilfellene er ført opp som «aksjonærvalgt". I statens egen oversikt over kvinner og menn i styrene i de statseide selskapene (overskriften «Andre forhold» i eierberetningene), er kvinneandelen ført opp som 1) andel kvinner av totalt antall styremedlemmer (både aksjonær- og ansattevalgte, både ordinære styremedlemmer, styreleder og nestleder inngår altså) og som 2) andel kvinner blant de eiervalgte styremedlemmene (ordinære styremedlemmer, styreleder og nestleder inngår). For å forbedre denne informasjonen er dataene som brukes i dette kapittelet, samlet inn ved å gå inn på hjemmesidene til hvert enkelt statlig selskap og beregne gjennomsnittsverdier ut fra det.[12]

[11] Svensk oversettelse: *suppleant*

[12] For de fem statlige selskapene som ikke har informasjon om styre og ledelse på sine hjemmesider, har informasjonen i *Statens eierberetning* 2007 blitt brukt.

7.3.2 Ledelsen (executive management, management team, ledergruppe)

Om CEO[13] (administrerende direktør, konsernsjef) er mann eller kvinne, er stort sett lett tilgjengelig informasjon. Det foreligger mer usystematisk informasjon om personene som tilhører foretakets ledergruppe. Datatilgangen er ikke presis på dette området.

Når data om ledergruppe har blitt hentet inn via selskapenes nettsider, er det lagt vekt på å registrere kjønn på medlemmene av det selskapet selv oppgir som sin ledergruppe, sitt management team, executive management eller konserndirektører (alle). Dersom det kun er oppgitt én eller to kontaktpersoner i tillegg til CEO, er dette normalt en finansdirektør (CFO),[14] en driftsdirektør (COO)[15] eller en direktør for investor relations (IR-direktør/IR-ansvarlig). I slike tilfeller er ikke totalt antall personer i ledergruppen kjent, og det er derfor umulig å si noe om kjønnsfordelingen i ledergruppen. Opplysninger forligger dermed ikke for selskapet. Hvis det under en overskrift kalt «management team» o.l. kun er registrert to personer, CEO og CFO, for eksempel, er dette derimot registrert som selskapets fullstendige ledergruppe, slik selskapet selv definerer den. Hvis selskapet har satt opp én ledergruppe på sine organisasjonssider og én annen (større) på for eksempel sidene for investorer, er det ledergruppen med flest antall personer som er registrert. Dette forekom i et eller to tilfeller. I den grad sekretærer står registrert under benevnelsen «management team» o.l., er vedkommende tatt ut fordi en sekretærjobb ikke er å regne som en lederstilling. Dette gjaldt to børsnoterte selskaper. Heller ikke CEO er regnet med i ledergruppen. For denne gruppen presenteres kjønnsfordelingen separat.

7.4 Kjønnsfordelingen i de ulike virksomhetene i undersøkelsen

I det følgende presenteres kjønnsfordelingen i de statlig eide selskapene, de børsnoterte selskapene, de finansielt orienterte myndighetsorganene og de økonomiske interesseorganisasjonene.

Samfunnets lederroller er ikke jevnt fordelt mellom kvinner og menn. Maktutredningen[16] fra begynnelsen av 2000–tallet avdekket for eksempel at færre enn én av fem norske ledere i deres eliteutvalg var en kvinne (16 %). 84 % var menn. I næringslivet var ubalansen enda større. I de 285 undersøkte virksomhetene, var 96 % av ledere menn og bare 4 % kvinner. Innenfor organisasjonslivet var kjønnsbalansen bedre. 24 % av lederne innenfor denne sektoren var kvinner, 76 % var menn (Gulbrandsen m.fl. 2002: 126). Hovedinntrykket fra eliteundersøkelsen bekreftes i de virksomhetene som er dekket

[13] Chief Executive Officer
[14] Chief Financial Officer
[15] Chief Operating Officer
[16] Se 8.2. Tilgang på datamateriale om kjønnsfordeling i norske topplederverv og – stillinger.

av denne undersøkelsen, og i den grad det har skjedd en utvikling, ser situasjonen ut til å ha forandret seg til det bedre. Det ser for eksempel ut til å gjelde næringslivets topposisjoner. Mens kun 4 % av lederne i Maktutredningens utvalgte virksomheter var kvinner, er det om lag 12 % kvinner i de ledende stillingene som inngår i utvalget for denne undersøkelsen. Det må imidlertid understrekes at utvalgene ikke er like.[17]

7.4.1 Statlige selskaper

Staten har eierinteresser i omtrent 80 foretak. I eierskapsberetningen fra Nærings- og Handelsdepartementet (NHD) for 2007 presenteres selskapene som har forretningsmessige mål, de fire regionale helseforetakene (RHF) og de største og viktigste av selskapene med sektorpolitiske mål. Dette dreier seg om i alt 45 selskaper (vedlegg 4). I alle disse selskapene eier staten minst 50 %. De statlige selskapene er underlagt krav om minst 40 % representasjon av begge kjønn i styret.

Tabell 1 Kvinner og menn i statlig eide selskapers eliteposisjoner, 2007. Antall, andel (%) og totalt antall

Rolle	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
CEO (Administrerende direktør)	3	41	6,8	93,2	44
Ledelse (Management team)	51	136	27,3	72,7	187
Totalt: Ledelse og CEO	54	177	23,4	76,6	231
Styreleder	13	32	28,9	71,1	45
Nestleder i styret	17	11	60,7	39,3	28
Øvrige styremedlemmer	94	93	50,3	49,7	187
Ansattevalgte	37	58	38,9	61,1	95
Totalt fast møtende styremedlemmer	161	194	45,4	54,6	355
Observatører/varamedlemmer (suppleanter)	13	19	40,6	59,4	32

Kilde: Virksomhetenes hjemmesider. Desember 2008 og januar 2009.

Tabell 1 viser at toppledelsen i disse selskapene er mannsdominert. Blant de 44 selskapene med toppsjef, er det kun tre kvinner (6,8 %). I toppledergruppene er kjønnsbalansen bedre, med 27,3 % kvinner. Selskapene lever opp til lovkrav om minst 40 % kvinneandel i styret, og av de 45 selskapene, er det 13 (28,9 %) som har kvinnelig styreleder.

Tre av selskapene som på grunn av sin høye statlige eierandel her er regnet som «statlige selskaper», er notert på Oslo Børs. Det dreier seg om Kongsberg Gruppen ASA, Statoil ASA og Telenor ASA. Staten har en eierandel i disse selskapene på henholdsvis 50,0 %, 62,5 % og 54,0 %. Tabell 2 viser kjønnsfordelingen i eliteposisjonene i disse selskapene:

[17] *Maktutredningen* undersøkte bedriftene med mer enn 400 ansatte (285), mens utvalget i denne undersøkelsen er de børsnoterte selskapene (233).

Tabell 2 Kvinner og menn i de børsnoterte, statlige selskapenes eliteposisjoner. Antall og andel (%)

	CEO	Styremedlemmer				Øvrig toppledelse			
		Antall		Andel (%)		Antall		Andel (%)	
Virksomhet		Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Kongsberg Gruppen ASA	M	2	6	25,0	75,0	0	4	0,0	100,0
Statoil ASA	M	4	7	36,4	63,6	2	6	33,3	66,7
Telenor ASA	M	4	7	36,4	63,6	1	6	14,3	85,7

Kilde: Virksomhetenes hjemmesider. Desember 2008 og januar 2009.

Selskapene i tabell 2 er omfattet av krav om 40 % kvinneandel i styret. Ingen av selskapene levde opp til dette kravet da data ble samlet inn, i desember 2008 og januar 2009. Dette skyldes til en viss grad at sju av ni ansatterepresentanter, i disse tre selskapene, er menn. Dersom man bare ser på styremedlemmer utnevnt av eierne, når Kongsberg Gruppen ASA opp til kravet om 40 % kvinneandel. I Statoil ASA og Telenor ASA er kvinneandelen blant aksjonærvalgte styremedlemmer på 37,5 %.

Når det gjelder toppledelsen, er disse selskapene mer mannsdominert enn gjennomsnittet av de andre statlige selskapene som inngår i undersøkelsen. Både Kongsberg Gruppen ASA og Telenor ASA hadde færre enn 15 % kvinner i sin toppledelse på undersøkelsestidspunktet. Ingen av selskapene var ledet av en kvinnelig toppsjef.

Når man sammenlikner de statlige selskapene som har forretningmessige mål med de regionale helseforetakene og selskapene med sektorpolitiske mål, kommer de forretningsmessig orienterte selskapene dårligst ut med hensyn til en balansert kjønnssammensetning i styre og ledelse, se tabell 3. Både i styret og i toppledelsen er det gjennomsnittlig relativt flere menn enn kvinner i de forretningsmessig målstyrte statlige selskapene enn det i gjennomsnitt er i de andre selskapene.

Tabell 3 Kvinner og menn i de statlige selskapenes eliteposisjoner. Antall, andel (%) og totalt antall

	Ledelse og CEO					Styrelsemedlemmer				
	Antall		Andel (%)		Totalt	Antall		Andel (%)		Totalt
Virksomhet	Kv	M	Kv	M	antall	Kv	M	Kv	M	antall
Statlige selskaper med forretningmessige mål a)	22	83	21,0	79,0	105	53	89	37,3	62,7	142
Statlige selskaper med sektorpolitiske mål og regionale helseforetak b)	32	94	25,4	74,6	126	108	105	50,7	49,3	213

a) 19 selskaper b) 26 selskaper

Kilde: Virksomhetenes hjemmesider. Desember 2008 og januar 2009.

I selskapene med forretningsmessige mål er hver femte leder en kvinne. I selskapene med sektorpolitiske mål og de regionale helseforetakene er en av fire ledere en kvinne. I styrene er kjønnsubalansen mer markert. I selskapene med forretningsmessige mål er det bare 37,3 % kvinner. Selskapene oppfyller med andre ord ikke kravene i Likestillingsloven til balansert sammenset-

ning i statlige styrer (§21). Dette skyldes at 75,6 % av de ansattes representanter er menn. Dersom man kun regner med eiervalgte styrerepresentanter, tilfredsstiller styresammensetningen lovens krav om 40 % kvinneandel, i og med at andelen kvinner da er 42,6 %. I de statlige selskapene med sektorpolitiske mål og helseforetakene, er kjønnsbalansen god. Dette bidrar også de ansattes styrevalg til, i og med at de har akkurat like mange kvinner og menn valgt inn som sine representanter til disse styrene.

7.4.2 Børsnoterte selskaper

Norske selskaper registrert på Oslo Børs eller Oslo Axess skal være allmennaksjeselskaper (ASA-selskaper). Både selskaper registrert på Oslo Børs (198) og på Oslo Axess (35) pr. desember 2008 er tatt med i undersøkelsen.[18]

Tabell 4 viser at mennene er i klar overvekt i lederstillinger i de børsnoterte selskapene i Norge. Spesielt er mannsdominansen stor i selskapenes administrative ledelse. 98,3 % av konsernsjefene (CEO) i de børsnoterte selskapene, er menn. Det er tre kvinnelige toppsjefer i selskaper notert på Oslo Børs, og én kvinnelig CEO i selskapene notert på Oslo Axess, i alt fire personer (1,7 %). I de 199 selskapene notert på Oslo Børs/Oslo Axess hvor det har vært mulig å fremskaffe informasjon om toppledergruppen (ikke medregnet CEO), er det 50,8 % som ikke har noen kvinner i toppledergruppen. I bare 14 selskaper (7,0 %) er det minst 40 % kvinner i toppledergruppen (ikke medregnet CEO). I gjennomsnitt er det 13,5 % kvinner i toppledergruppene i de børsnoterte selskapene.

Kjønnsfordelingen er mer balansert i styrerommet. 34,7 % av styremedlemmene er kvinner. Av selskapene hadde 58,3 % (136), da undersøkelsen ble utført, minst 40 % kvinneandel i sitt styre. 36,5 % av selskapene (85 selskaper) hadde ikke klart kravet, mens 5,2 % (12 selskaper) nesten hadde klart det, med 38 % kvinner i sitt styre.

[18] Antallet er lavere enn antallet selskaper som er notert på *Oslo Børs/Oslo Axess*. Dette skyldes at åtte selskaper måtte tas ut av listen av ulike årsaker: Tre selskaper har flere aksjeklasser (A- og B-aksjer) og var derfor «dobbelregistrert». For fem selskaper var det umulig å finne eller forstå informasjon om styre og ledelse.

Tabell 4 Kvinner og menn i eliteposisjoner i alle de børsnoterte selskapene, 2008. Antall, andel (%) og totalt antall

Rolle	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
CEO (Administrerende direktør)	3	227	1,3	98,7	230
Ledelse (Management team)	148	952	13,5	86,5	1100
Totalt: Ledelse og CEO	151	1179	11,4	88,6	1330
Styreleder	7	226	3,0	97,0	233
Nestleder i styret	15	54	21,7	78,3	69
Øvrige styremedlemmer	432	543	44,3	55,7	975
Ansattevalgte	53	131	28,8	71,2	184
Totalt fast møtende styremedlemmer	507	954	34,7	65,3	1461
Observatører/varamedlemmer (suppleanter)	11	29	27,5	72,5	40

Kilde: Virksomhetenes hjemmesider. Desember 2008 og januar 2009.

Som nevnt ovenfor, er alle norske allmennaksjeselskaper omfattet av kvoteringsloven. Den gjelder alle norske børsnoterte selskaper. Det er imidlertid noen selskaper på Oslo Børs/Oslo Axess som ikke er norske. Det dreier seg om 36 selskaper på Oslo Børs (18 %) og ni selskaper på Oslo Axess (26 %). Disse 45 selskapene er ikke omfattet av kvoteringslovgivningen. Det er da også bare to av dem som lever opp til kravet om 40 % kvinner i styret (Odfjell Invest og Golar LNG). 43 av 85 selskaper som ikke lever opp til lovens krav, er altså faktisk ikke omfattet av den. Det betyr at det er 42 norske, børsnoterte selskaper som, da undersøkelsen ble gjennomført, hadde færre enn 38 % kvinner i sitt styre. Det tilsvarer 22 % av selskapene.

Hvis man tar de utenlandske børsnoterte selskapene ut av materialet, får man følgende kjønnsfordeling, se tabell 5:

Tabell 5 Kvinner og menn i eliteposisjoner i de norske børsnoterte selskapene, 2008. Antall, andel (%) og totalt antall

Rolle	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
CEO (Administrerende direktør)	2	186	1,1	98,9	188
Ledelse (Management team)	130	793	14,1	85,9	923
Totalt: Ledelse og CEO	132	979	11,9	88,1	1111
Styreleder	7	181	3,7	96,3	188
Nestleder i styret	15	45	25,0	75,0	60
Øvrige styremedlemmer	404	366	52,5	47,5	770
Ansattevalgte	51	130	28,2	71,8	181
Totalt fast møtende styremedlemmer	477	722	39,8	60,2	1199
Observatører/varamedlemmer (suppleanter)	11	22	33,3	66,7	33

Kilde: Virksomhetenes hjemmesider. Desember 2008 og januar 2009.

Tabellen viser at de norske børsnoterte selskapene i gjennomsnitt nesten oppfyller kravet til 40 % kvinneandel i sine styrer. Utfordringen later til å ligge to steder. For det første er det en klar overvekt av menn blant de ansattes representanter. Når det gjelder de ansattes representanter, er også de omfattet av kravet til 40 % representasjon av begge kjønn. Kravet kan imidlertid fravikes dersom en arbeidsplass har mer enn 80 % ansatte som bare er menn eller bare er kvinner (Allmennaksjeloven § 6–11 a (2)). Det

vil kreve et større arbeid å avdekke i hvilken grad de ansatte velger representanter i tråd med kravene i kvoteringsregelen.

For det andre er et klart flertall av styrets ledere og nestledere menn. Faktisk er hele 96,3 % av styrelederne i de norske, børsnoterte selskapene menn. 75,0 % av nestlederne er menn. Som man ser av tabell 4, er faktisk et flertall av de ordinære, aksjonærvalgte styremedlemmene, 52,5 %, kvinner.

7.4.3 Finansielt orienterte myndighetsorganer

Kartlegging foretas av toppledersjiktet i Finansmarkedsfondet, Folketrygdfondet (Statens pensjonsfond – Norge), Kredittilsynet, Norges Bank, Senter for statlig økonomistyring (SSØ) og Statens finansfond[19] pr. desember 2008.[20] Alle disse institusjonene sorterer direkte under ulike departementer i regjeringsapparatet. Fem av seks utvalgte myndighetsorganer har et styre, oppnevnt av departementet. De statlige myndighetsorganene er underlagt Likestillingslovens krav om minst 40 % representasjon av begge kjønn i statlige styrer, nemnder, råd og utvalg.[21] Dette kravet lever de opp til. Se tabell 6. Myndighetsorganene i undersøkelsen har en nesten jevn kjønnsfordeling i de respektive styrer. 43,2 % av styremedlemmene er kvinner og 56,8 % er menn, men også denne typen virksomheter har en klar overvekt av mannlige styreledere (fire av fem). Den høye andelen kvinnelige nestledere (60 %), er muligens et signal om en ambisjon om på sikt å gjøre noe med mannsdominansen i styrelederposisjonen?

Myndighetsorganene har en betydelig høyere andel kvinnelige administrerende direktører, 40 %, enn de andre virksomhetene i undersøkelsen. Også toppledelsen generelt i disse virksomhetene har relativt god kjønnsbalanse. 34,5 % av ledergruppemedlemmene er kvinner.

Tabell 6 Kvinner og menn i eliteposisjoner i finansielt orienterte myndighetsorganer, 2008. Antall, andel (%) og totalt antall

Rolle	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
CEO (Administrerende direktør)	2	3	40,0	60,0	5
Ledelse (Management team)	10	19	34,5	65,5	29
Totalt: Ledelse og CEO	**12**	**22**	**35,3**	**64,7**	**34**
Styreleder	1	4	20,0	80,0	5
Nestleder i styret	3	2	60,0	40,0	5
Øvrige styremedlemmer	11	12	47,8	52,2	23
Ansattevalgte	1	3	25,0	75,0	4
Totalt fast møtende styremedlemmer	16	21	43,2	56,8	37
Observatører/varamedlemmer (suppleanter)	6	7	46,2	53,8	13

Kilde: Virksomhetenes hjemmesider. Desember 2008 og januar 2009.

[19] *Statens finansfond* ble opprettet i mars 2009.

[20] Det finnes ingen norsk ekvivalent til svenske *Konjunkturinstitutet*, som er underlagt det svenske Finansdepartementet.

[21] Se vedlegg 2.

Tabell 7 viser at Senter for statlig økonomistyring, Statens finansfond og Folketrygdfondet utmerker seg i negativ retning ved å ha overvekt av menn i toppledelsen. I Senter for statlig økonomistyring (SSØ) er fire av fire medlemmer av toppledergruppen en mann. I Statens finansfond er tre av fire ledere menn. I Folketrygdfondet er fire av seks ledere menn. Til gjengjeld er administrerende direktør i både Folketrygdfondet og i SSØ en kvinne. I de øvrige to virksomhetene, Kredittilsynet og Norges Bank, er kjønnsfordelingen i toppledelsen relativt god.

Tabell 7 Kvinner og menn i de statlige myndighetsorganenes toppledelse, 2008. Antall, andel (%) og totalt antall

Virksomhet	Administrerende direktør (CEO)	Øvrig toppledelse				Totalt antall
		Antall		Andel (%)		
		Kv	M	Kv	M	
Finansmarkedsfondet	har ikke administrasjon					
Folketrygdfondet	kvinne	2	4	33,3	66,7	6
Kredittilsynet	mann	3	3	50,0	50,0	6
Norges Bank	mann	4	5	44,4	55,6	9
Senter for statlig økonomistyring	kvinne	0	4	0,0	100,0	4
Statens finansfond	mann	1	3	25,0	75,0	4
Total	**2 Kvinner; 3 Menn**	**10**	**19**	**34,5**	**65,5**	**29**

Kilde: Virksomhetenes hjemmesider. Desember 2008 og januar 2009.

Med unntak av Norges Bank og Statens finansfond, viser tabell 8 at alle virksomhetene med styre tilfredsstiller kravet til en kjønnsbalansert styresammensetning, til tross for at to virksomheter kun har 33,3 % kvinner. I Statens finansfond er det kun tre styremedlemmer, og lovens krav er derfor oppfylt ved at begge kjønn er representert i styret. I Norges Bank er tre av de sju eieroppnevnte styremedlemmene kvinner. Også der oppfyller derfor eieren (staten) sine lovpålagte forpliktelser til kjønnsbalanse i styret. De to ansatterepresentantene er imidlertid begge menn, noe som gjør at tabellen viser klar overvekt av menn i styret.

Tabell 8 Kvinner og menn i de statlige myndighetsorganenes styrer (alle faste representanter) 2008. Antall, andel (%) og totalt antall

Virksomhet	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
Finansmarkedsfondet	4	5	44,4	55,6	9
Folketrygdfondet	4	5	44,4	55,6	9
Kredittilsynet	4	3	57,1	42,9	7
Norges Bank	3	6	33,3	66,7	9
Senter for statlig økonomistyring	Har ikke styre				
Statens finansfond	1	2	33,3	66,7	3
Total	**16**	**21**	**43,2**	**56,8**	**37**

Kilde: Virksomhetenes hjemmesider. Desember 2008 og januar 2009.

7.4.4 Økonomiske interesseorganisasjoner

Det er foretatt en kartlegging av kjønnsfordelingen i toppledersjiktet i 12 organisasjoner (vedlegg 3). Det er hensiktsmessig å dele organisasjonene i to grupper. Fem av organisasjonene er fagforeninger. Det dreier seg om Akademikerne, Lederne, LO, Unio og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS). De øvrige sju organisasjonene er bransjeorganisasjoner: AksjeNorge, Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH), Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH), Norges Bondelag, Norsk bonde- og småbrukarlag, Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) og Spekter. Alle organisasjonene har plikt til å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling mellom kjønnene innenfor sitt virkeområde (Likestillingsloven § 1 a). De er ikke pålagt å kvotere medlemmer til sine styrende organer, men enkelte organisasjoner har selv gjort vedtak om kvoteringsordninger i sine interne organer.[22]

Tabell 9 og 10 viser kjønnsfordelingen i eliteposisjonene i henholdsvis fagforeningene og bransjeorganisasjonene. Organisasjonene fremviser stort sett relativt god kjønnsfordeling, men med unntak også her, for topplederne og styrelederne. Ingen av de tolv organisasjonene har kvinnelig styreleder, og bare 16,7 % av toppsjefene (to av tolv) er kvinner. En av dem er leder for en fagforening (Akademikerne) og den andre for en bransjeorganisasjon (HSH). Dessuten er kjønnsbalansen generelt bedre i fagforeningene enn i bransjeorganisasjonene, både mht. toppledelse og styresammensetning. I fagforeningene er halvparten av medlemmene i toppledelsen kvinner. I bransjeorganisasjonene gjelder det bare en tredel. I fagforeningene er 42,6 % av styremedlemmene kvinner. I bransjeorganisasjonene gjelder dette kun 33,8 %. Forskjellene mellom de enkelte organisasjonene er store, slik tabell 10 og 11 viser.

Tabell 9 Kvinner og menn i eliteposisjoner i fagforbundene Akademikerne, Lederne, LO,[23] Unio og YS. Antall, andel (%) og totalt antall

Rolle	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
CEO (Administrerende direktør)	1	4	16,7	83,3	5
Ledelse (Management team)	9	9	50,0	50,0	18
Totalt: Ledelse og CEO	10	13	43,5	56,5	23
Styreleder	0	5	0,0	100,0	5
Nestleder i styret	3	3	50,0	50,0	6
Øvrige styremedlemmer	22	26	45,8	54,2	48
Ansattevalgte	1	1	50,0	50,0	2
Totalt fast møtende styremedlemmer	26	35	42,6	57,4	61
Observatører/varamedlemmer (suppleanter)	29	13	69,0	31,0	42

Kilde: Organisasjonenes hjemmesider. Desember 2008 og januar 2009.

[22] For eksempel har LO pålagt sine medlemmer å påse at hvert kjønn er representert med minst 40 % ved valg og oppnevnelser, der dette er mulig (LOs vedtekter § 11). NHO har ingen slike føringer.

[23] LOs representantskap velger leder i LO, men møtes forøvrig kun tre ganger pr. år. De har delegert myndighet til sekretariatet, som regnes som styre i denne oversikten. Sekretariatsmedlemmene velges for fire år.

Tabell 10 Kvinner og menn i eliteposisjoner i bransjeorganisasjonene AksjeNorge, FNH, HSH,[24] Norges Bondelag, Norsk bonde- og småbrukarlag, NHO[25] og Spekter. Antall, andel (%) og totalt antall

Rolle	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
CEO (Administrerende direktør)	1	6	14,3	85,7	7
Ledelse (Management team)	5	10	33,3	66,7	15
Totalt: Ledelse og CEO	6	16	27,3	72,7	22
Styreleder	0	7	0,0	100,0	7
Nestleder i styret	2	6	25,0	75,0	8
Øvrige styremedlemmer	21	32	39,6	60,4	53
Ansattevalgte	0	0	-	-	0
Totalt fast møtende styremedlemmer	23	45	33,8	66,2	68
Observatører/varamedlemmer (suppleanter)	10	7	58,8	41,2	17

Kilde: Organisasjonenes hjemmesider. Desember 2008 og januar 2009.

Tabell 11 viser kjønnsfordelingen i toppledelsen for hver organisasjon som inngår i utvalget. For én av de 12 organisasjonene (FNH) har det ikke vært mulig å finne ut hva kjønnsfordelingen i toppledelsen er. AksjeNorge har kun daglig leder og ikke noen administrasjon.

Generelt er bildet at kjønnsfordelingen i gjennomsnitt er bedre i fagforeningenes toppledelse (50,0 % kvinner) enn i bransjeorganisasjonenes toppledelse (33,3 % kvinner). Variasjonene mellom organisasjonene på fagforeningssiden er imidlertid store. Både YS og LO har et flertall kvinner i sin toppledelse, mens Lederne og Unio har flest menn. Også i bransjeorganisasjonene er det store variasjoner. Spekter og NHO er de eneste som har en balansert kjønnsfordeling i toppledelsen.

Bare i Akademikerne (fagforening) og i Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) er kjønnsfordelingen helt jevn, med to mannlige og to kvinnelige direktører, i tillegg til toppsjefen (som er en kvinne i Akademikerne og en mann i NHO). I Norges Bondelag, Norsk bonde- og småbrukarlag, Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH) og i Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) har organisasjonene presentert seg på sine hjemmesider med informasjon som tilsier at toppledergruppene deres består av kun menn (HSH og småbrukarlaget) eller kun kvinner (YS og bondelaget). Materialet er imidlertid lite, i og med at disse to organisasjonene til sammen har oppgitt at kun åtte personer sitter i toppledelsen.

[24] HSH har et hovedstyre som består av 38 personer. «Sentralstyret» møtes hyppigere enn hovedstyret og er derfor definert som deres styre i denne oversikten.

[25] NHO har et hovedstyre som består av 86 personer og som også fungerer som generalforsamling. I denne oversikten er derfor «arbeidsutvalget» definert som deres styre.

Tabell 11 Kvinner og menn i de økonomiske interesse-organisasjonenes toppledelse. Antal, andel (%) og totalt antall

Organisasjonene	Administrerende direktør (CEO)	Øvrig toppledelse				
		Antall		Andel (%)		Totalt antall
		Kv	M	Kv	M	
Fagforeningene						
Akademikerne	kvinne	2	2	50,0	50,0	4
Lederne	mann	0	1	0,0	100,0	1
Landsorganisasjonen (LO)	mann	4	2	66,7	33,3	6
Unio	mann	1	4	20,0	80,0	5
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)	mann	2	0	100,0	0,0	2
Totalt (gjennomsnitt %)	1 Kvinne 4 Menn	9	9	50,0	50,0	18
Bransjeorganisasjonene						
AksjeNorge	mann	Har ikke administrasjon				
Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH)	mann	N/A	N/A	-	-	-
Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH)	kvinne	0	4	0,0	100,0	4
Norges Bondelag	mann	1	0	100,0	0,0	1
Norsk bonde- og småbrukarlag	mann	0	1	0,0	100,0	1
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)	mann	2	2	50,0	50,0	4
Spekter	mann	2	3	40,0	60,0	5
Totalt (gjennomsnitt %)	**1 Kvinne 6 Menn**	**5**	**10**	**33,3**	**66,7**	**15**

Kilde: Organisasjonenes hjemmesider. Desember 2008 og januar 2009.

Tabell 12 viser sammensetningen av styret i de samme organisasjonene. I gjennomsnitt er kjønnsbalansen bedre i fagforeningene enn i bransjeorganisasjonene, men også her er det store forskjeller mellom organisasjonene. I fagforeningen Lederne er det kun 13,3 % kvinner i styret og i fagforeningen YS, er det bare 22,2 % menn i styret. Overraskende nok når heller ikke LO opp, med kun 33,3 % kvinner i sekretariatet.[26]

Fagforeningene Akademikerne og Unio og bransjeorganisasjonene Spekter og NHO utmerker seg positivt med å ha den mest jevne kjønnsfordelingen i styret. Spekter stiller i særklasse med fire kvinner og fire menn i styret. I NHOs styre er 42,9 % kvinner og 57,1 % menn. I fagforeningene Akademikerne og Unio er det flest kvinner i styret: 57,1 % av styremedlemmene i begge organisasjonene er kvinner, og 42,9 % er menn.

[26] Se notene 22 og 23.

Tabell 12 Kvinner og menn i de økonomiske interesseorganisasjonenes styrer (alle faste representanter). Antall, andel (%) og totalt antall

Organisasjonene	Antall		Andel (%)		Totalt antall
	Kv	M	Kv	M	
Fagforeningene					
Akademikerne	4	3	57,1	42,9	7
Lederne	2	13	13,3	86,7	15
LO (sekretariatet)	5	10	33,3	66,7	15
Unio	8	6	57,1	42,9	14
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)	7	2	77,8	22,2	9
Sum (gjennomsnitt %)	26	34	43,3	56,7	60
Bransjeorganisasjonene					
AksjeNorge	2	5	28,6	71,4	7
Finansnæringens Hovedorganisasjon	3	7	30,0	70,0	10
Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH)	3	6	33,3	66,7	9
Norges Bondelag	3	9	25,0	75,0	12
Norsk bonde- og småbrukarlag	2	6	25,0	75,0	8
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)	6	8	42,9	57,1	14
Spekter	4	4	50,0	50,0	8
Sum (gjennomsnitt %)	23	45	33,8	66,2	68

Kilde: Organisasjonenes hjemmesider. Desember 2008 og januar 2009.

7.5 Oppsummering

Av 296 undersøkte virksomheter, er det ti som har kvinnelig administrerende direktør (CEO), altså 3,4 %, mens 95,2 % av virksomhetene har mannlig administrerende direktør.[27] Den gruppen virksomheter som skiller seg positivt ut, er de statlige, finansielt orienterte myndighetsorganene. Her er to av fem toppsjefer (CEO), en kvinne. I de økonomiske interesseorganisasjonene, er det 16,7 % som har kvinnelig toppsjef, mens det gjelder 6,8 % av statsselskapene. Blant de 233 børsnoterte selskapene, har tre selskaper (1,3 %) kvinnelig toppsjef. Selv om ingen av virksomhetstypene har oppnådd god balanse mellom andelen kvinnelige og mannlige toppsjefer, utmerker de børsnoterte selskapene seg i negativ retning ved å ha rekruttert færrest kvinnelige toppsjefer. Dette gjelder ikke bare på CEO-nivå, men også på ledergruppenivået. I de børsnoterte selskapene, er det bare 13,5 % kvinner blant medlemmene av ledergruppen (management team). I de statlig eide selskapene og i de utvalgte myndighetsorganene ser dette bildet helt annerledes ut. Her er det i gjennomsnitt henholdsvis 27,3 % og 34,5 % kvinner i toppledergruppene. Med andre ord er nesten tre av ti ledergruppemedlemmer i statlige selskaper, en kvinne, mens godt over tre av ti medlemmer i toppledergruppene i de utvalgte myndighetsorganene, er en kvinne. I de økonomiske interesseorganisasjonene varierer kjønnssammensetningen i toppledergruppene kraftig mellom organisasjonene. Bare i Akademikerne (fagforening) og NHO (bransjeorganisasjon) er det perfekt kjønnsbalanse i toppledergruppene.

På grunn av ulike kvoteringstiltak, er styret i de ulike virksomhetene i langt høyere grad satt sammen av omtrent like mange menn og kvinner. I

[27] Fire virksomheter (1,4 %) har ikke CEO.

de statlige selskapsstyrene er det 45,4 % kvinner; i de utvalgte myndighetsorganenes styrer er det 43,2 % kvinner. I de norske børsnoterte selskapene er det 39,8 % kvinner. I de virksomhetstypene som ikke har lovpålagte kvoteringsbestemmelser, er det 43,3 % kvinnelige styremedlemmer i fagforeningene (som i mange tilfeller har selvpålagte kvoteringsbestemmelser), 33,8 % kvinnelige styremedlemmer i bransjeorganisasjonene og 15,2 % i de utenlandske, børsnoterte selskapene. Slike resultater vitner om at ulike kvoteringsbestemmelser ser ut til å bli tatt alvorlig i de ulike virksomhetene og ikke minst blant deres eiere. Imidlertid er det ingen retningslinjer om hvordan de ulike funksjonene i styret skal fordeles på menn og kvinner. Det blir reflektert i at bare 3,0 % av de børsnoterte selskapene har kvinnelig styreleder (alle er norske) og i at ingen av styrene i de økonomiske interesseorganisasjonene (verken fagforeningene eller bransjeorganisasjonene) har en kvinnelig leder. I staten er fordelingen av dette vervet noe bedre fordelt mellom menn og kvinner. I de utvalgte myndighetsorganene er én av fem styreledere en kvinne (N=5); i de statlig eide selskapene er nesten én av tre styreledere en kvinne.

Kjønnsfordelingen blant de ansattevalgte til styret er relativt god. I de statlige selskapene er nesten to av fem (38,9 %) ansatterepresentanter kvinner. I myndighetsorganene er 25,0 % av ansatterepresentantene kvinner (N=4), og i de børsnoterte selskapene gjelder det 28,8 %. I de økonomiske interesseorganisasjonene er det ikke så vanlig med ansattrepresentasjon, sannsynligvis på grunn av det lave antallet ansatte.[28] I de tolv organisasjonene er det til sammen bare to ansattevalgte, én mann og én kvinne.

7.6 Utviklingen fra 1996 til i dag

For de statlige selskapene kan utviklingen i kjønnsbalansen i toppledelsen (CEO og styre) følges fra 2003 til i dag. Det foreligger derimot ikke tilsvarende, fullgod informasjon om de børsnoterte selskapene, men for perioden 1996–2000 er det mulig å skaffe seg et inntrykk av utviklingen gjennom eksisterende data. Når det gjelder kjønnsfordelingen i de utvalgte myndighetsorganene og de økonomiske interesseorganisasjonene, foreligger det ikke historiske data.

7.6.1 Statlige selskaper

I følge statens egne data (Eierberetningene 2003–2007) og som illustrert i figur 1, har kjønnsbalansen i statlige styrer vært god i flere år, helt siden kjønnskvotering til styrer i statseide selskaper ble innført fra 1. januar 2004 (Aksjeloven § 20–6). Det er altså nesten like mange kvinner som menn som blir valgt til å sitte i styrene i de statlige selskapene. Av statens

[28] De ansatte har ikke krav på representasjon i selskap med færre enn 30 ansatte (Aksjeloven og Allmennaksjeloven § 6–4 (1).

materiale fremgår det at kjønnsbalansen var skjevere frem til 2004: Mer enn seks av ti eiervalgte styremedlemmer var menn. I rapporten som Econ Senter for økonomisk analyse ga ut i 2003, har de imidlertid registrert en gjennomsnittlig kvinneandel i styrene i statlig eide selskaper på 39,3 % i 2002. Econ har i sin undersøkelse regnet med 29 selskaper med statlig eierskap (Econ 2003: 17). På bakgrunn av dette ser det ut til at kjønnsfordelingen i styret i statlig eide selskaper har vært på om lag 40 % eller over helt siden 2002.

Figur 1 Andel (%) kvinner og menn i styret i statlige selskaper 2002–2007

Kilde: Eierberetninger 2003–2007.

Som det fremgår av figur 2, er kjønnsbalansen i statlige styrer også relativt god når det gjelder styreledelsen, selv om andelen kvinnelige styreledere har vist en synkende tendens fra 2005 til 2007. I 2005 var det 38 statlige selskaper med i eierberetningen; 13 av disse hadde kvinnelig styreleder. I 2007 hadde antallet kvinnelige styreledere økt med to, til 15, men antallet selskaper hadde økt til 45. Av sju nye selskaper hadde altså to kvinnelig styreleder; og fem hadde mannlig. Det er altså all grunn til fortsatt å rette oppmerksomheten mot rekruttering av kvinnelige styreledere i statlig sektor.

Figur 2 Andel (%) kvinnelige administrerende direktører og styreledere i statlige selskaper 2003–2007

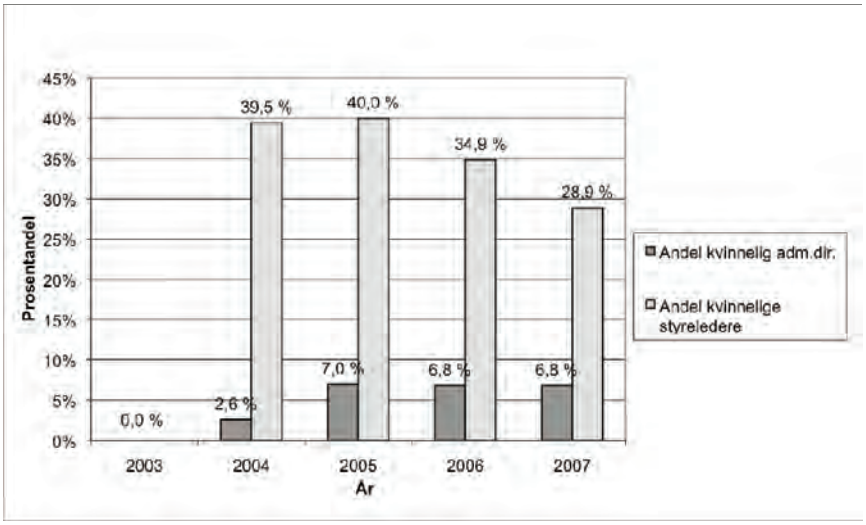

Kilde: Eierberetninger 2003–2007

De statlige selskapene har i langt mindre grad lykkes med å rekruttere kvinnelige toppsjefer. I 2003 var det ingen kvinner som var administrerende direktør i et statlig selskap (11), fra 2005 har det vært tre kvinnelige toppsjefer i de 43 (2005) og 44 (2006 og 2007) statlige selskapene med forretningsmessige eller sektorpolitiske mål, inkludert de fem helseforetakene, som var registrert med daglig leder.

7.6.2 Børsnoterte selskaper 1996–2000

Med hensyn til selskapene på Oslo Børs, foreligger det data for perioden 1996 til 2000, da antallet noterte selskaper på hovedlisten varierte mellom 105 (2000) og 126 (1998).[29] I denne perioden nådde andelen kvinnelige styremedlemmer aldri så høyt som 10 %, og i 1997 og 1998 var andelen ordinære, kvinnelige, eiervalgte styremedlemmer på under 6 %. Det var ikke kvinnelig nestleder i noe styre, mens antallet kvinnelige styreledere varierte mellom én (1996, 1997 og 2000) og tre (1998 og 1999). I 1998 og 1999 var det registrert én kvinnelig administrerende direktør i et børsnotert selskap. I 1996, 1997 og 2000 var det ingen (Kierulf 1996–2000). Den historiske utviklingen for kjønnsfordelingen i de børsnoterte selskapene har ikke blitt fulgt lenger enn frem til 2000, da Kierulfs håndbøker sluttet å komme ut. For perioden 2000 og frem til i dag må man søke informasjon om selskapenes kjønnsfordeling i arkivet (årsberetningen) til hvert enkelt børsnoterte selskap, enten hos selskapet selv eller i arkivet til Foretaksregisteret i Brønnøysund. Det har ikke vært mulig å få denne typen informasjon fra Oslo Børs.

[29] Markedsplassen *Oslo Axess* ble ikke etablert før i mai 2007 (Kilde: http://www.osloaxess.no/ob/ auma_forside)

7.6.3 Allmennaksjeselskaper

For allmennaksjeselskaper (ASA-selskaper) generelt, foreligger historiske data for perioden 2002–2008. I Norge kan allmennaksjeselskaper (ikke aksjeselskaper) noteres på børsen, men kun om lag halvparten av dem er faktisk notert. Det finnes i overkant av 400 allmennaksjeselskaper, og antallet har sunket de siste årene. Kvoteringsregelen gjelder for alle allmennaksjeselskaper, ikke bare de børsnoterte.

Som vi kan se av figurene nedenfor, er det grunn til å tro at kvoteringsregelen har ført til at andelen kvinnelige styremedlemmer i ASA-selskapene har økt betydelig mer enn andelen kvinner i styrene i aksjeselskapene.[30] Figur 3 viser utviklingen i ASA-selskapene fra 2004. Økningen i andelen kvinner er jevn og markant, helt fra trusselen om en kvoteringsordning for allmennaksjeselskapene ble formalisert gjennom regjeringsvedtaket i desember 2003 (Teigen 2008). Andelen kvinner i allmennaksjeselskapene er nå på 36,2 %. Da er både ansatt- og aksjonærvalgte styremedlemmer medregnet.

Figur 3 Andel (%) kvinner og menn i allmennaksjeselskapenes styrer 2004–2008

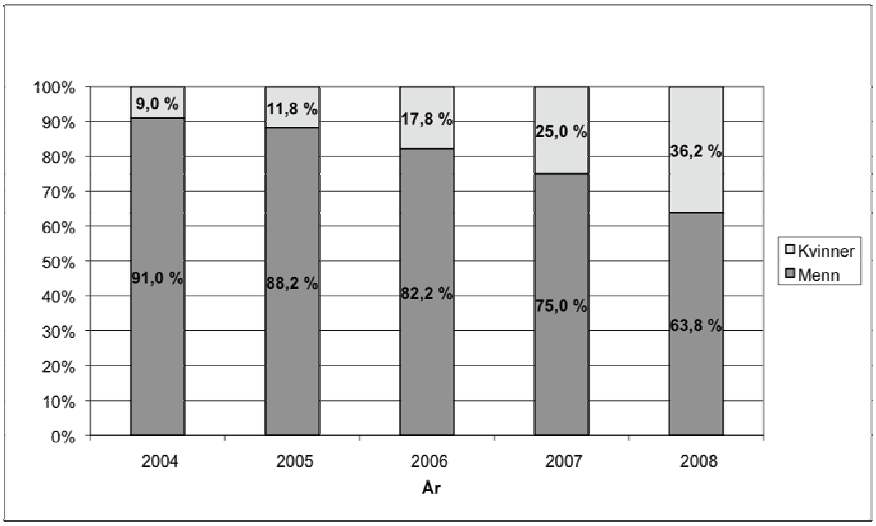

Kilde: Statistisk sentralbyrå (egengenerert tabell, 17.4.09)

I samme periode har andelen kvinner (aksjonær- og ansattevalgte) i aksjeselskapsstyrene, økt minimalt, fra 15 % til 17 %. Av styremedlemmene i aksjeselskapene er 83 % fortsatt menn (SSB).

I en bok om sosiale nettverk og økonomisk makt fra 2003, viser forfatterne hvordan kvinneandelen i de 200 største bedriftene økte gradvis mellom 1970 og 2000, fra 0,5 % kvinner i styrene i 1970, til 14,3 % i 2000. Forfatterne kommenterer at det er «svært langt igjen til en kjønnsmessig likestilling når det gjelder styremedlemskap i norske bedrifter» (Grønmo og Løyning 2003: 126–127). I Econs tidligere nevnte undersøkelse, ble det

[30] Det finnes om lag 164 000 aksjeselskaper i Norge, men bare 437 ASA-selskaper. Av disse er i overkant av 200 notert på *Oslo Børs*.

registrert en gjennomsnittlig kvinneandel på 6,4 % i ASA-styrene i 2002 (Econ 2003: 16). Figur 3 viser at utviklingen siden har gått i retning av flere kvinnelige styremedlemmer når det gjelder allmennaksjeselskapene, selv om det er langt igjen til kjønnsbalanse er etablert i styrene i næringslivet som helhet: Andelen kvinnelige styremedlemmer i AS'ene ser foreløpig ut til å ha stabilisert seg godt i underkant av 20 %.

Figur 4 viser hvordan kjønnsfordelingen har utviklet seg i ASA-selskapene siden 2004. I 2008 hadde gjennomsnittlig andel kvinner i disse styrene økt til 36,2 %. Veksten har først og fremst skjedd blant styrenes ordinære medlemmer, og blant styrenes nestledere. Fra snaut 8 % i 2002, var andelen ordinære,[31] eiervalgte styremedlemmer i 2008 oppe i 45 %. Det tilsvarer en vekst fra 232 (2004) til 836 (2008) styreverv. Andelen kvinnelige nestledere har også økt kraftig, fra 7 % til 24 %. Det tilsvarer en økning fra åtte, i 2004, til 30 kvinnelige nestledere i 2008. Som figur 4 viser, er andelen kvinnelige styreledere imidlertid nesten upåvirket av kvoteringsregelen. Andelen kvinnelige styreledere har økt fra 1,5 % i 2002, til 2,6 % i 2004 og videre til 5 % i 2008, men fortsatt er 95 % (455 av 479) av styrelederne i ASA-selskapene menn (Econ 2003: 14; SSB 2004–2008 b).

Figur 4 Andel (%) kvinnelige styremedlemmer i allmennaksjeselskaper, 2004–2008

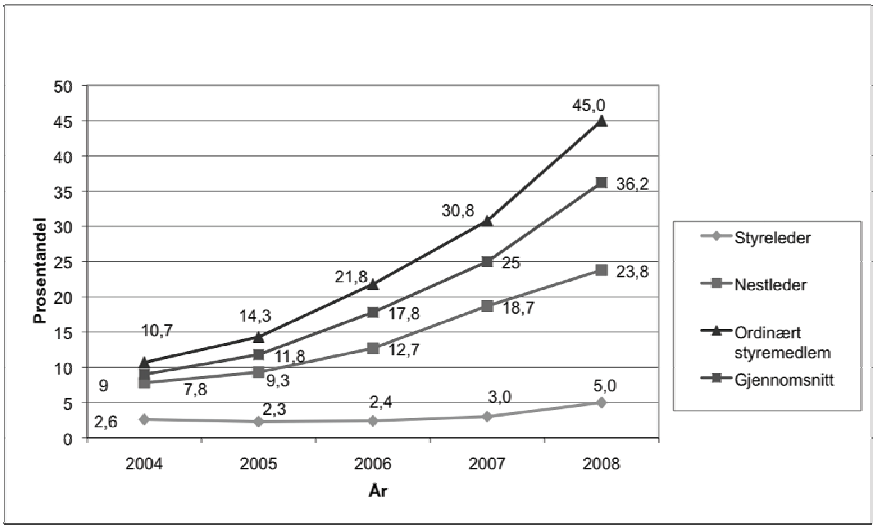

Kilde: For 2004–2008: SSB 2004–2008 b; for 2002: Econ 2003: 14

7.7 Avslutning

Kvoteringsreglene ser ut til å ha hatt stor effekt på rekrutteringen av kvinner til norske virksomhetsstyrer. I de virksomhetene som er omfattet av reguleringsordninger, har styrene i gjennomsnitt over 40 % kvinner. I utvalget av statlige myndighetsorganer er kvinneandelen 43,2 %, i de

[31] «Ordinær»: Ikke styreleder eller nestleder.

statlige selskapene er kvinneandelen 45,4 %, og i de norske, børsnoterte selskapene er andelen kvinnelige styremedlemmer 39,8 %. I de økonomiske interesseorganisasjonene er det ikke lovpålagt kvotering. Likevel er kvinneandelen i disse styrene gjennomsnittlig 38,0 %. I landets om lag 160 000 aksjeselskaper, som ikke er del av denne undersøkelsen og som heller ikke er underlagt kvoteringsordninger, er til sammenlikning kvinneandelen i styrene bare på 16,8 %.

Når det gjelder kvinnelige styreledere er det imidlertid fortsatt et stykke å gå. Også her leder staten an i utviklingen, med henholdsvis 28,9 % (statlige selskaper) og 20,0 % (utvalgte myndighetsorganer) kvinnelige styreledere, mens ingen av de økonomiske interesseorganisasjonene i utvalget (12) har kvinnelig styreleder. Nesten like ille er situasjonen i de børsnoterte selskapene, der kun 3,0 % av styrelederne er en kvinne (sju av 233). Andelen kvinnelige nestledere er betydelig høyere enn andelen kvinnelige styreledere i alle virksomhetsgruppene. Dette kan muligens tolkes som et signal om at kvinneandelen blant norske styreledere om noen år har potensial til å bli høyere.

Det er ikke kvoteringsordninger til ledende stillinger. I selskapenes administrasjoner på toppnivå er det visse steder påfallende høy andel menn. Dette gjelder først og fremst de børsnoterte selskapene, som kun har 11,4 % kvinner i toppledelsen (CEO og toppledergruppen). Tilsvarende andeler i de statlige selskapene, i de statlige myndighetsorganene (utvalg) og de økonomiske interesseorganisasjonene (utvalg) er henholdsvis 23,4 %, 35,3 % og 34,8 %. Myndighetsorganene og noen av de økonomiske interesseorganisasjonene ser altså ut til å gå foran med et godt eksempel når det gjelder rekruttering av kvinner til lederstillinger. Selv om det ikke er mulig å sammenlikne disse resultatene direkte med funnene fra Maktutredningen fra 2002, er hovedinntrykket likevel at andelen kvinner i ledende stillinger er blitt noe høyere i løpet av de siste sju årene.

Referenser

Artikler, monografier og rapporter

Eckbo, Gunnar (2008): Rapport fra styrerommene 2008 sammenlignet med 1993 – Norges 400 største virksomheter, Oslo: Styreinformasjon AS. Se også http://www.styreinfo.no/norges-400-stoerste-bedrifter-som-deltar-i-styreundersoekelsen-2008-sammenlignet-med-1993-.4450394-7147.html

Econ Rapport (2003): Kvinner og menn med styreverv, Rapport 11/03, Prosjekt nr. 37660, Oslo: Econ Senter for økonomisk analyse

Ellingsæter, Anne Lise og Jorun Solheim (red.) (2002): *Den usynlige hånd? Kjønnsmakt og moderne arbeidsliv*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Engelstad, Fredrik, Espen Ekberg, Trygve Gulbrandsen og Jon Vatnaland (2003): *Næringslivet mellom marked og politikk*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Grünfeld, Leo A. og Erik W. Jakobsen (2006): *Hvem eier Norge? Eierskap og verdiskapning i et grenseløst næringsliv*, Oslo: Universitetsforlaget

Gulbrandsen, Trygve, Fredrik Engelstad, Trond Beldo Klausen, Hege Skjeie, Mari Teigen og Øyvind Østerud (2002): *Norske makteliter*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Grønmo, Sigurd og Trond Løyning (2003): *Sosiale nettverk og økonomisk makt. Overlappende styremedlemskap mellom norske bedrifter 1970–2000*, Bergen: Fagbokforlaget

Hernes, Helga (1987): *Welfare state and women power. Essays in state feminism*, Oslo: Norwegian University Press

Kierulf, Carl (1900–2000): *Kierulfs håndbok. Håndbok over norske obligasjoner og aksjer*, Oslo: Carl Kierulf

McClimans, Else Leona og Trude Langvasbråten (2009): *Likestillingsloven § 21. En evaluering*, Oslo: Institutt for samfunnsforskning

Skjeie, Hege og Mari Teigen (2003): *Menn imellom. Mannsdominans og likestillingspolitikk*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Teigen, Mari (2002): «Kvotering til styreverv – mellom offentlig regulering og privat handlefrihet», I: *Tidsskrift for samfunnsforskning* 43 (1). Oslo: Institutt for samfunnsforskning

Teigen, Mari (2003): *Kvotering og kontrovers. Om likestilling som politikk*, Oslo: Institutt for samfunnsforskning og Pax Forlag (Unipax)

Teigen, Mari (2008): «Kvotering til ASA-styrene – mellom eierskapsinteresser og likestillingsmålsettinger», ISF Paper 2008: 8, Oslo: Institutt for samfunnsforskning

Internettkilder

BLD 2009 a (Barne- og likestillingsdepartementet): http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/foreldre_og_barn/fodsel.html?id=1047, 13.3.09

BLD 2009 b: http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/familieokonomi/fodsels-_og_adopsjonspenger/foreldrepengenes-storrelse.html?id=414868, 13.3.09

BLD 2009 c: http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/familieokonomi/fodsels-_og_adopsjonspenger/Fedres-rettigheter-.html?id=414878, 13.3.09

BLD 2009 d: http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/familieokonomi/fodsels-_og_adopsjonspenger/fedres-rettigheter-.html?id=414878, 17.4.09

Eierberetninger 2003–2007: Statens eierberetning, Oslo, Nærings- og Handelsdepartementet, se http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/tema/eierskap/statlig-eierskap/eierberetninger.html?id=426377

Foretaksstatistikken 2007: http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/tema/forenkling_for_naringslivet/forenkling-og-tilrettelegging-for-naring/Foretaksstatistikken-2007.html?id=476529, 18.2.09

KD 2009 a (Kunnskapsdepartementet): http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/barnehager/statistikk-barnehager-.html?id=456377, 13.3.09

KD 2009 b: http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/barnehager/foreldrebetaling-.html?id=115229, 13.3.09

Lov om allmennaksjeselskaper (Allmennaksjeloven) (1997), § 6–11 a 2003: http://www.lovdata.no/all/nl-19970613-045.html

Likestillingsloven: Lov om likestilling mellom kjønnene (1978), § 21 1981: http://www.lovdata.no/all/tl-19780609-045-0.html

LOs vedtekter 2005: http://www.lo.no/u/Om-LO/Organisasjonen-LO1/Vedtekter1/LOs-vedtekter/#3besluttendeorganer, 17.3.09

NIFU STEP 2009: http://www.nifustep.no/norsk/institutter/nordisk_institutt_for_kunnskap_om_kjoenn, 25.6.09

NIKK 2009: http://www.nikk.no/./?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=771, 26.6.09

NUES 2009: http://www.nues.no, 18.3.09

Oslo Axess 2008: http://www.osloaxess.no, desember 2008 og januar 2009

Oslo Børs' 2008: http://www.oslobors.no, desember 2008 og januar 2009

SSB 2004–2008a: http://www.ssb.no/emner/10/01/ner/ (aksjeselskaper)

SSB 2004–2008b: http://www.ssb.no/emner/10/01/ner/ (allmennaksjeselskaper)

SSB 2008 a: http://www.ssb.no/emner/10/01/ner/arkiv/tab-2008-06-13-01.html (styremedlemmer)

SSB 2008 b: http://www.ssb.no/emner/10/01/ner/arkiv/tab-2008-06-13-02.html (daglig leder)

SSB 2008 c: http://www.ssb.no/arbeid/, 13.3.09

SSB 2008 d: http://www.ssb.no/likestilling/, 13.3.09

SSB 2008 e: http://www.ssb.no/emner/02/02/10/fodte/, 13.3.09

SSB 2008 f: http://www.ssb.no/emner/06/05/lonnansatt/, 16.3.09

SSB 2009 a: http://www.ssb.no/emner/10/01/naeringsliv/, 19.2.09

SSB 2009 b:
http://www.ssb.no/barnehager/, 16.3.09
Store norske leksikon: http://www.
storenorskeleksikon.no/aksjeselskap
(www.snl.no), 17.4.09

Offentlige publikasjoner
Brønnøysundkatalogen (1991–2000), Oslo:
Forvaltningsforlaget
Brønnøysundregistrene (2007): Årsmelding
2007, Brønnøysund
NOU (2008): Kjønn og lønn. Fakta, analyser og virkemidler for likelønn, Oslo:
Barne- og likestillingsdepartementet,
2008:6

Vedlegg 1: Liste over forkortelser

AS	aksjeselskap (svensk: AB (priv.); dansk: ApS)
ASA	allmennaksjeselskap (svensk: AB (publ.), dansk: AS)
CEO	Chief Executive Officer (administrerende direktør/verkställande direktör)
CFO	Chief Financial Officer (finansdirektør)
COO	Chief Operating Officer (driftsdirektør)
IR	Investor Relations
FNH	Finansnæringens Hovedorganisasjon
HSH	Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon
LO	Landsorganisasjonen
NHD	Nærings- og Handelsdepartementet
NHO	Næringslivets Hovedorganisasjon
NIFU STEP	Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
NIKK	Nordisk institutt for kunnskap om kjønn
RHF	Regionalt helseforetak
SSB	Statistisk Sentralbyrå
SSØ	Senter for statlig økonomistyring
YS	Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Vedlegg 2: Ordforklaringer

Aksjeselskap (AS):

«et selskap med bestemt kapital fordelt på en eller flere andeler (aksjer). Deltakerne (aksjonærene) har ikke personlig ansvar for selskapets forpliktelser [gjeld]. Aksjeselskapet er den vanligste selskapsformen i næringslivet. Aksjeselskapene er regulert i lov om aksjeselskaper av 13. juni 1997 nr. 44 (aksjeloven). Selskapets forvaltning utføres av et styre og en daglig leder som er underordnet dette. Styret skal ha minst tre medlemmer hvis selskapets aksjekapital er på 3 millioner kroner eller mer. Er selskapets aksjekapital mindre enn dette kan styret bestå av ett eller to medlemmer» (Store norske leksikon, Redaksjonen for tekniske fag). Det finnes omtrent 164 000 aksjeselskap i Norge (SSB 2008 b).

Allmennaksjeselskap (ASA):

«et selskap med bestemt kapital fordelt på en eller flere andeler (aksjer). Deltakerne (aksjonærene) har ikke personlig ansvar for selskapets forpliktelser [gjeld]. For å være et allmennaksjeselskap, og ikke et aksjeselskap, må selskapet i vedtektene være betegnet som et allmennaksjeselskap og være registrert som allmennaksjeselskap i Foretaksregisteret. Allmennaksjeselskapsformen tar særlig sikte på selskaper med mange aksjonærer, typisk børsnoterte selskaper og andre selskaper som henvender seg til allmennheten. Det er imidlertid ikke noe rettslig til hinder for at et allmennaksjeselskap bare har en eller et fåtall aksjonærer. Allmennaksjeselskaper reguleres av allmennaksjeloven av 13. juni 1997 nr 45. Lovreglene om allmennaksjeselskaper er i hovedtrekkene de samme som for aksjeselskaper. På enkelte punkter skiller imidlertid allmennaksjeselskapene seg fra aksjeselskapene. De viktigste forskjellene er disse: Bare i

allmennaksjeselskaper kan allmennheten innbys til å tegne aksjer og bare allmennaksjeselskaper kan børsnoteres. Minste aksjekapital i et allmennaksjeselskap er én million kroner. I allmennaksjeselskap er det obligatorisk å registrere aksjene i et verdipapirregister (Verdipapirsentralen). (…) I et allmennaksjeselskap skal det alltid være minst tre styremedlemmer og det skal alltid være en daglig leder. » (Store norske leksikon, Redaksjonen for tekniske fag). I 2007 var det registrert 437 allmennaksjeselskaper (Statistisk sentralbyrå).

Oslo Børs og Oslo Axess:

Selskaper som skal børsnoteres, kan registreres på Oslo Børs eller Oslo Axess. Begge lister er regulerte markedsplasser for omsetning av verdipapirer. Aksjer kan bli børsnotert dersom aksjene kan forventes å bli gjenstand for regelmessig omsetning. Vilkårene for å bli notert på Oslo Axess er mindre strenge enn for Oslo Børs. I all hovedsak er det kravene til selskapenes markedsverdi, levetid og antallet børsposter som er lavere på Oslo Axess enn på Oslo Børs (http://www.oslobors.no/ob/intro).

Likestillingslovens bestemmelser om
sammensetning av styrer, råd, nemnder og utvalg:

«Representasjon av begge kjønn i alle offentlige utvalg m.v.: Når et offentlig organ oppnevner eller velger utvalg, styrer, råd, nemnder mv. skal begge kjønn være representert på følgende måte: 1. Har utvalget to eller tre medlemmer, skal begge kjønn være representert. 2. Har utvalget fire eller fem medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst to. 3. Har utvalget seks til åtte medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst tre. 4. Har utvalget ni medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst fire, og har utvalget flere medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst 40 prosent. 5. Reglene i nr. 1 til 4 gjelder tilsvarende ved valg av varamedlemmer. Det kan gjøres unntak fra reglene i første ledd når det foreligger særlige forhold som gjør det åpenbart urimelig å oppfylle kravene. Reglene i denne paragraf gjelder ikke for utvalg m.v. som etter lov bare skal ha medlemmer fra direkte valgte forsamlinger. For utvalg m.v. valgt av folkevalgte organer i kommuner og fylkeskommuner gjelder bestemmelsene i kommuneloven. […]» (Likestillingsloven § 21).

Vedlegg 3: Økonomiske interesseorganisasjoner

Navn	Organisasjonenes egenkarakteristikk[1]
Akademikerne	Arbeidstagerorganisasjon for langtidsutdannede
AksjeNorge	Stiftelse til fremme av aksjemarkedet. Medlemmer: noterte selskaper, finanskonsern, verdipapirforetak og forvaltningsforetak, bedrifter og organisasjoner med tilknytning til aksje- og verdipapirmarkedet, næringslivets organisasjoner og andre bedrifter, organisasjoner ol. med interesse for det arbeidet AksjeNorge gjør
Aksjonærforeningen	Uavhengig medlemsorganisasjon for aksje- og fondssparere
Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH)	Interesseorganisasjon for bank- og forsikringsnæringen
Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH)	HSH er landets ledende nærings- og arbeidsgiver-organisasjon innen privat tjenesteytende sektor.
Lederne	Interesseorganisasjon for ledere
Landsorganisasjonen (LO)	Norges største lønnstakerorganisasjon.
Norges Bondelag	Norges største interesseorganisasjon for bønder.
Norsk bonde- og småbrukarlag	Organisasjon som skal fremme faglige, kulturelle, sosiale og økonomiske interesser til folk i jordbruksnæringen
Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)	Norges største interesseorganisasjon for bedrifter/arbeidsgiverorganisasjon
Spekter	Norges tredje største arbeidsgiverforening
Unio	Hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)	Hovedorganisasjon for arbeidstakere

Vedlegg 4: Statlige selskaper

Selskaper der staten hadde mer enn 50 % eierandel i 2007:

Kategori 1: Selskap der statens mål med eierskapet er forretningsmessige
Argentum Fondsinvesteringer AS
Baneservice AS
Entra Eiendom AS
Flytoget AS
Mesta AS
Secora AS
Venturefondet AS

Kategori 2 Selskaper med statens mål med eierskapet er forretningsmessige og nasjonal forankring av hovedkontor
Kongsberg Gruppen ASA
Nammo AS
StatoilHydro ASA
Telenor ASA

[1] Kilde: Organisasjonenes egne hjemmesider på internett.

Kategori 3 Selskaper der statens mål med eierskapet er forretningsmessige og andre spesifikt definerte mål
BaneTele AS
Electronic Chart Centre AS
Kommunalbanken AS
NSB AS
Posten Norge AS
Statkraft SF
Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS
Veterinærmedisinsk Oppdragssenter AS

Kategori 4 Selskaper der statens mål med eierskapet er sektorpolitiske
AS Vinmonopolet
Avinor AS
Bjørnøen AS
Enova SF
Gassco AS
Gassnova SF
Innovasjon Norge
Itas amb AS
Kings Bay AS
Kompetansesenter for IT i helse- og sosialsektoren AS
Norfund
Norsk Eiendomsinfo. AS
Norsk Rikskringkasting AS
Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
Norsk Tipping AS
Petoro AS
Simula Research Laboratory AS
SIVA SF
Statnett SF
Statskog SF
UNINETT AS
Universitetssenteret på Svalbard AS

Regionale helseforetak
Helse Midt-Norge RHF
Helse Nord RHF
Helse Sør-Øst RHF
Helse Vest RHF

Selskapene merket med kursiv, er børsnoterte selskaper. De har imidlertid en statlig eierandel som overstiger 50 % og er derfor også tatt med i oversikten over statlige selskaper.

Selskaper der staten hadde eierskap et eller flere år i perioden 2002–2006, men ikke i 2007: Grødegaard AS, Husbanken, Industritjeneste AS og Statskonsult.

8. Kön och politisk makt i Sverige

Christina Alnevall

8.1 Inledning

Sverige anses av många vara ett av världens mest jämställda länder. Detta har inspirerat många politiker och aktivister världen över och fungerat som språngbräda för jämställdhetsargument. Samtidigt har det lett till att forskare ytterligare har velat belysa Sverige och svenska förhållanden ur ett könsperspektiv då många vittnar om att verkligheten ter sig annorlunda än den bild som ofta målas upp. Många forskare har ägnat sig åt att studera och förklara kvinnors relativt höga politiska representation i Sverige och de övriga nordiska länderna men även betydelsen av kvinnors ökade närvaro i de högsta politiska organen.

Nordiska ministerrådet har tidigare gjort två större komparativa studier av politik och kön i de nordiska länderna. I den första publikationen från 1983, *Det uferdige demokratiet; Kvinner i nordisk politikk*, konstateras att politiken är en mansvärld men man ställer i det avslutande kapitlet frågan om varför kvinnors representation trots allt har stigit. Svaret som ges är att kvinnors ställning generellt har stärkts de senaste decennierna, att kvinnors utbildning har förbättrats, att fler kvinnor förvärvsarbetar, att kvinnor har blivit mer engagerade utanför familjesfären och att kvinnor därför fick ökade individuella resurser men att också samhällets politiska och ideologiska barriärer förändrats. Dessa faktorer påverkade kvinnoorganisationerna som fick ett ökat handlingsutrymme, vilket de också använde (Dahlerup & Haavio-Mannila 1983: 241ff).

I den andra studien som utkom 1999, *Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden* (Bergqvist et al. 1999), styr istället frågor såsom hur jämställdhet kommer till uttryck och varför det finns så stora variationer mellan de nordiska länderna. I den konstateras bland annat att parallellt med att kvinnors politiska representation har ökat så har könsrollerna förändrats, framför allt bland de yngre. Studien visar också att det finns en skillnad mellan olika politiska partier i deras strävan att rekrytera kvinnor och öka kvinnorepresentationen men att svenska partier, tillsammans med norska, har profilerat sig inom jämställdhet i högre grad än partierna i andra nordiska länder. Vidare skriver man i studien att i Sverige, liksom i Finland, har kvinnoförbunden historiskt haft en stor genomslagskraft och att detta har haft betydelse för kvinnors integrering i politiken. Man konstaterar också att i Sverige, och i Norge, har jämställdhet förankrats på regeringsnivå och i den statliga administrationen. Sammantaget, skriver författarna,

ligger Sverige högt på alla dimensioner utifrån vilka man studerat de nordiska länderna. En analys av samtida empiriska förhållanden, som kan ställas mot denna historiska bakgrund, är därmed motiverad.

Syftet med detta kapitel är att ta temperaturen på jämställdheten i svensk politik eller närmare bestämt på kön och makt i svensk politik. Genom att studera och analysera positionsmakt, det vill säga var och hur många kvinnor respektive män som finns i politikens toppskikt, vill vi kunna säga något om hur det ser ut i dag men också om den förändring som faktiskt skett. Genom att presentera statistik över hur många kvinnor och män som finns på ledande politiska positioner kan vi säga något om hur det ser ut idag. Vi avser också, inom ramen av vad detta projekts data tillåter, att besvara frågan om varför det ser ut som det gör.

Kapitlet är uppbyggt så att det efter en överblick av kvinnors representativitet, sedan införandet av allmän rösträtt 1921, presenteras de olika politiska arenorna; de politiska partierna, riksdagen, regeringen, sametinget, kommuner och avslutningsvis landstingen. Avslutningsvis förs en övergripande diskussion om vad dessa data kan säga oss om jämställdhet inom svensk politik.

8.1.2 Svensk kvinnorepresentation över tid

I en representativ demokrati som Sverige är de politiska partierna navet i den politiska processen då det uteslutande är dessa som tillhandahåller de politiker vi kan rösta på i de allmänna valen. Att dessa personer representerar de röstberättigade anses därför vara av stor betydelse. Här talar man ofta om social representativitet och åsiktsrepresentativitet, där det förstnämnda fokuserar identiteter och de folkvaldas sociala sammansättning medan den senare bygger på åsikter och idéer. Medan forskningen tidigare koncentrerades främst kring åsiktsrepresentativitet, har den allt mer kommit att lyfta fram betydelsen av exempelvis kön.

I det första valet efter beslutet i riksdagen 1919 om allmän och lika rösträtt och valbarhet, valdes fyra kvinnor in i andrakammaren och en kvinna i förstakammaren. Kvinnorepresentationen utgjorde då endast 2 %. Vid valet 1936 uppgick andelen kvinnor till tio stycken och översteg då för första gången 4 %. Under 1940-talet ökade antalet till 20 men det var först på 1950-talet som andelen kom att överstiga 10 %. När Sverige gick från tvåkammarriksdag till enkammarriksdag år 1971 skedde ingen betydande ökning av antalet kvinnor. Först vid valet 1974 ökade andelen kvinnor från 14 % till 21 %. Det skulle alltså dröja ytterligare 20 år innan andelen kvinnor i riksdagen översteg 20 %.

Under 1970- och 1980-talen ökade kvinnorepresentationen för varje val för att vid 1988 års val ligga på 38 %. 1991 sjönk andelen kvinnor för första gången sedan 1928, från 38 till knappt 33 %. De nästkommande valen, 1994, 1998 och 2002, visade en successivt ökad andel kvinnor och

vid valet 2006 valdes drygt 47 % kvinnor in i Sveriges riksdag. Figur 1 illustrerar denna utveckling.

Figur 1 Andel (%) kvinnor och män i Riksdagen i Sverige, 1921–2006

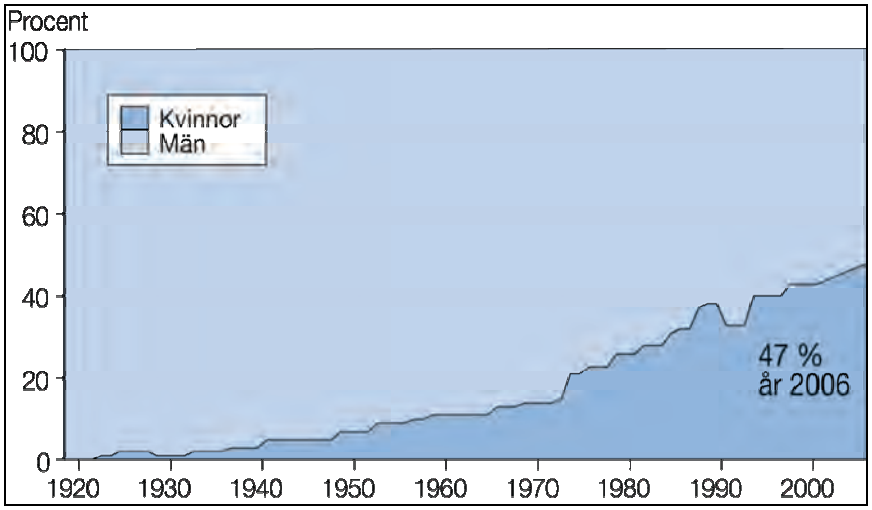

Källa: Lathund om jämställdhet, SCB (2008)

8.2 De politiska partierna

8.2.1 Kvinnoförbunden, från dåtid till nutid

I Sverige har politiska kvinnoförbund funnits ungefär lika länge som kvinnor har haft rösträtt. Efter att rösträttsreformen genomfördes 1921 bedrevs en ”organiserad exklusion” av kvinnor och behovet av att organisera sig ökade (Freidenvall 2006: 60). Kvinnorna var inte välkomna när de politiska partierna bildades och även efter kvinnornas rösträtt förblev partierna i realiteten endast för män. De politiska partierna var överens om att det var kvinnornas fel att de inte lyckades hävda sig bättre och orsakerna beskrevs inom ramen för bristande intresse, okunskap, brist på kompetens, dålig sammanhållning och avsaknad av initiativ (ibid.).

Under 1920- och 1930-talen bildades kvinnoförbund i fyra av de fem riksdagspartierna. Förutom att arbeta med målsättningar och rekommendationer om förbättringar i kvinnors och barns villkor och jämställdhet har kvinnoförbunden arbetat med att få fram och stödja kvinnliga kandidater. Men kvinnoförbunden kom också att utsättas för intern kritik, särskilt inom socialdemokraterna, när de kvinnliga väljarna inte röstade på partiet i önskad utsträckning (Freidenvall 2006: 63). Enligt historikern Kjell Östberg (1997) ledde kvinnors lägre röstdeltagande före andra världskriget till en allmän uppfattning av att kvinnor svikit sin plikt som väljare och därmed drogs slutsatsen att kvinnor var okvalificerade, ointresserade och okunniga. Idag har detta förändrats och det finns en överordnad diskurs bland de politiska partierna om kvinnors och mäns lika rätt till makt och inflytande.

Endast i debatten om könskvotering kan vi finna att den gamla diskussionen om kvinnors (brist på) kvalifikationer åter lyfts fram.

Högerns kvinnoförbund bildades 1938 och var då resultatet av Stockholms moderata kvinnoförbund som startades 1920 och sedermera blev Allmänna valmansförbundets centrala kvinnoråd. Namnet byttes senare till Moderata Kvinnoförbundet men ombildades 1997 till M-kvinnor. Svenska landsbygdens kvinnoförbund startades 1933 och kom från 1983 att heta Centerns kvinnoförbund. 1989 ombildades förbundet till Centerkvinnorna. Frisinnade folkpartiets kvinnoförbund bildades 1924 men efter en återförening mellan liberaler och frisinnade byttes namnet 1935 till Folkpartiets kvinnoförbund. Gruppen ombildades 2002 till Liberala kvinnor (se exempelvis Haavio-Mannila et al. 1983, Karlsson 1996, Christensen 1999).

År 1920 gick 120 lokala kvinnoklubbar samman till Sveriges Socialdemokratiska Kvinnoförbund och som 1993 ombildades till S-kvinnor. De första decennierna fokuserades främst frågor som möjlighet till utbildning, drägliga arbetsvillkor, rättvisa löner och tryggare villkor för ensamstående mammor. Senare har frågor såsom föräldraförsäkring, barnomsorg och kortare arbetstid varit centrala. 1994 drev S-kvinnor igenom ”Varannan damernas”, det vill säga varvade listor, på samtliga valsedlar på riksdags-, landstings- och kommunalvalen. Vänsterpartiet har aldrig haft något kvinnoförbund men partiet profilerar sig som ett socialistiskt och feministiskt parti. Miljöpartiet har en Jämställdhetskommitté som man menar är att likställa med andra partiers kvinnoförbund.

Tabell 1 visar att tre svenska politiska partier har könskvotering medan fyra inte har det. Dessa fyra partier har dock någon form av rekommendation för ökad jämställdhet på vallistor. Tabellen visar också att det inte finns något samband mellan huruvida partiet har ett kvinnoförbund och om partiet har kvotering i stadgarna.

Tabell 1 Riksdagspartier, kvinnoförbund och könskvotering

Parti*	Kvinnoförbund	Tillämpas kvotering? Kvotering	År	
M	Ja	Nej	-	Sedan 1993 en målsättning om jämlik representation på vallistor.
KD	Ja	Nej	-	Sedan 1987 40 % kvotering på vallistor.
FP	Ja	Nej	-	1972 rekommendation på 40 % kvotering, från 1984 varvade vallistor.
C	Ja	Nej	-	Sedan 1996 en rekommendation om jämlik representation på vallistor.
S	Ja	Ja	1993	Varvade listor.
V	Nej	Ja	1987	50 % på vallistor.
MP	Ja**	Ja	1987	50 % på vallistor.

Källa: www.quotaproject.org och respektive partis hemsida

* M = Moderata samlingspartiet, KD = Kristdemokraterna, FP = Folkpartiet liberalerna, C = Centerpartiet, S = Sveriges socialdemokratiska arbetarparti, V = Vänsterpartiet, MP = Miljöpartiet de Gröna

** Miljöpartiet har en Jämställdhetskommitté (fd. Kvinnokommittén och Manskommittén)

Kvinnoförbundens roll är inte lika framträdande idag som den har varit. Från att ha fungerat som massorganisationer som mobiliserade och organiserade tiotusentals kvinnor fungerar kvinnoorganisationerna idag primärt som påtryckargrupper inom partierna. Samtidigt har partierna förlorat sin position som massorganisationer. Historiskt har kvinnoorganisationerna inom de svenska politiska partierna varit bland de starkaste i Norden, endast de finska har haft en starkare position (Dahlerup & Gulli 1983). Denna ändring har skett parallellt med att kvinnorna har blivit allt mer integrerade i partiorganisationerna och i de politiska församlingarna.

Lenita Freidenvall beskriver i sin avhandling kvinnors politiska representation i Sverige och menar att en ”diskursiv förskjutning” ägde rum, att synen på kvinnor som politiska subjekt har gått från att vara kopplade till hem och omvårdnad till att en jämnare könsfördelning betraktas som en demokratisk rättighet. Trots detta vittnar kvinnor fortfarande om ojämlika möjligheter att påverka och delta i politiken, skriver hon. Freidenvall pekar just på nomineringsprocessen som en viktig faktor att analysera då de politiska partierna i praktiken är ”filter” i denna process eftersom det är nomineringskommittéerna som gallrar och rangordnar kandidaterna till valen. Hon menar att det är inte enbart partiernas regler som här är viktigt utan även deras normer och föreställningar.[2] Vägen till riksdagen går vanligtvis genom lokala uppdrag och/eller partiuppdrag, varför det även är viktigt att studera de politiska partierna på lokal nivå samt ungdomsorganisationerna (se nedan).

8.2.2 Riksdagspartiers styrelser

De politiska partiernas interna organisering ser likartad ut. Ledningen består oftast av en partiledare alternativt språkrör, en partistyrelse och ett

[2] För en analys av de svenska riksdagspartiernas nomineringsprocesser, se Freidenvall 2006.

verkställande utskott eller arbetsutskott. Eftersom dessa är partiernas kärna är det av vikt att se på dess sammansättning.

De politiska partiernas högsta beslutande organ är partikongressen (kan även kan kallas partistämma, landsmöte och riksting). Vid kongressen väljs partistyrelsen, vilken ansvarar och leder partiets rikspolitik. Denna valda grupp är alltså det högsta beslutande organet då kongressen inte är samlad. Ser vi till jämställdheten i styrelserna så var andelen kvinnliga styrelseledamöter i Kristdemokraterna och Centerpartiet något över 30 % 1991 medan Moderaterna låg på 38,5 %. De övriga partierna hade mer jämlik andel kvinnor och män. Medan Centerns andel kvinnliga styrelseledamöter översteg 40 % 1994 sjönk Moderaternas till under 30 %. Även 1998 var andelen kvinnor låg i Moderaternas styrelse medan övriga partier visade på mer jämlika förhållanden. Från 2002 har det varit jämlik representation mellan könen med undantag av Kristdemokraterna som 2006 hade en majoritet, 64,3 %, kvinnor i styrelsen.

Från år 2002 kan vi se att bland de ordinarie ledamöterna i partistyrelserna är kvinnor i majoritet totalt sett.[3]

Tabell 2 Partistyrelser, ordinarie ledamöter efter kön, 1991, 1994 och 1998. Antal, andel (%) och totalt antal

Parti	1991					1994					1998				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
M	5	8	38,5	61,5	13	4	10	28,6	71,4	14	4	9	30,8	69,2	13
KD	4	9	30,8	69,2	13	4	9	30,8	69,2	13	6	8	42,9	57,1	14
FP	11	12	47,8	52,2	23	12	13	48,0	52,0	25	14	12	53,8	46,2	26
C	4	9	30,8	69.2	13	6	8	42,9	57,1	14	6	8	42,9	57,1	14
S	13	15	46,4	53,6	28	14	14	50,0	50,0	28	12	14	46,2	53,8	26
V	11	14	44,0	56,0	25	13	12	52,0	48,0	25	12	9	57,1	42,9	21
MP						10	9	52,6	47,4	19	12	9	57,1	42,9	21
Totalt	**48**	**67**	**41,7**	**58,3**	**115**	**63**	**75**	**45,7**	**54,3**	**138**	**66**	**69**	**48,9**	**51,1**	**135**

Källor: Riksarkivet, Arbetarrörelsens arkiv, Moderaterna, Kristdemokraterna, Folkpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet.

[3] Vid personlig kontakt med samtliga politiska riksdagspartier bads om en fullständig förteckning över vilka personer, efter kön, som har möjlighet att delta vid styrelsemötena såsom suppleanter, adjungerade och andra personer som har tillträde till styrelserummet. Detta för att kunna identifiera eventuella dolda maktstrukturer. Alla partier, utom Folkpartiet, var mer eller mindre ovilliga att lämna dessa uppgifter. Därför kan dessa data inte presenteras i rapporten.

Tabell 3 Partistyrelser, ordinarie ledamöter efter kön, 2002 och 2006. Antal, andel (%) och totalt antal

Parti	2002					2006				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
M	7	6	53,8	46,2	13	7	6	53,8	46,2	13
KD	7	7	50,0	50,0	14	9	5	64,3	35,7	14
FP	13	12	52,0	48,0	25	12	12	50,0	50,0	24
C	8	6	57,1	42,9	14	7	7	50,0	50,0	14
S	13	13	50,0	50,0	26	14	12	53,8	46,2	26**
V	12	11	52,2	47,8	23	13	10	56,5	43,5	23
MP	12	9	57,1	42,9	21*	9	10	47,4	52,6	19
Totalt	**72**	**64**	**52,9**	**47,1**	**136**	**71**	**62**	**53,4**	**46,6**	**133**

Källor: Riksarkivet, Arbetarrörelsens arkiv, Moderaterna, Kristdemokraterna, Folkpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet.

* Uppgifter från partikongress 2003 eftersom uppgifter saknas i kongressmaterial 2002.

** Uppgifter från partikongress 2005 då styrelsen väljs över en fyraårsperiod.

8.2.3 Partiledare/språkrör och partisekreterare

Partiernas mest framträdande person är partiledaren som tätt följs av partisekreteraren. Miljöpartiet har valt en annan modell där man har två språkrör, alltid en kvinna och en man. Miljöpartiet hade även 1991 både en kvinnlig och en manlig partisekreterare medan man 1994 inte hade någon. Den första kvinnliga partisekreteraren hade Kristdemokraterna 1989 då Inger Davidson tillträdde posten. Tabellen nedan visar att Kristdemokraterna under perioden 1991 till 2006 varken har haft en kvinnlig partiledare eller partisekreterare. Detta har inte heller Moderaterna eller Folkpartiet haft. Centerpartiet fick sin första kvinnliga partiledare 1987 då Karin Söder blev vald och sin andra 2001 då Maud Olofsson valdes.

Socialdemokraterna fick sin första partisekreterare 1992 då Mona Sahlin tillträdde. Hon blev också partiets första kvinnliga partiledare 2007. Vänsterpartiet hade under perioden 1993 till 2004 en kvinnlig partiledare. Gudrun Schyman (numera talesperson för Feministiskt initiativ) innehade posten mellan 1993 och 2003 och Ulla Hoffmann var partiledare under en kort period 2003–2004. Under två perioder har Vänsterpartiet haft både en kvinnlig partiledare och partisekreterare, nämligen 1993–1994 och 2000–2004. Detta hade även Socialdemokraterna under perioden 2007–2009. Sammantaget kan vi se att majoriteten av partiledarna och partisekreterarna är män även om det är något mer jämställt idag än det var i början av 1990–talet.

Tabell 4 Partiledare/språkrör och partisekreterare efter kön, 1991, 1994 och 1998

Parti	1991		1994		1998	
	Partiledare/ språkrör	Parti-sekreterare	Partiledare/ språkrör	Parti-sekreterare	Partiledare/ språkrör	Parti-sekreterare
M	Man	Man	Man	Man	Man	Man
KD	Man	Man	Man	Man	Man	Man
FP	Man	Man	Man	Man	Man	Man
C	Man	Man	Man	Man	Man	Man
S	Man	Man	Man	Man	Man	Kvinna
V	Man	Man	Kvinna	Man	Kvinna	Man
MP	Kvinna/Man	Kvinna/man	Kvinna/Man	-	Kvinna/man	Kvinna
Totalt	**7 M / 1 K**	**7 M / 1 K**	**6 M / 2 K**	**6 M**	**6 M / 2 K**	**5 M / 2 K**

Källa: Kontakt med partierna

Tabell 5 Partiledare/språkrör och partisekreterare efter kön, 2002 och 2006

Parti	2002		2006	
	Partiledare / språkrör	Partisekreterare	Partiledare/ språkrör	Partisekreterare
M	Man	Man	Man	Man
KD	Man	Man	Man	Man
FP	Man	Man	Man	Man
C	Kvinna	Man	Kvinna	Man
S	Man	Man	Man (från 2007 en kvinna)	Kvinna
V	Kvinna	Kvinna	Man	Kvinna
MP	Kvinna/man	Man	Kvinna/man	Man
Totalt	**5 M / 3 K**	**6 M / 1 K**	**6 M / 2 K**	**5 M / 2 K**

Källa: Kontakt med partierna

8.2.4 Ungdomsförbunden

De politiska partiernas ungdomsförbund är en viktig rekryteringsplattform liksom en betydelsefull språngbräda för unga politiker in i moderpartierna. Ser vi i tabellen nedan finner vi att det totalt sett är jämställt mellan unga kvinnliga och manliga politiker i styrelserna även om andelen kvinnliga ledamöter sjönk med drygt fem procentenheter från 2007 till 2009. Det finns dock en skillnad mellan höger- och vänsterorienterade partier även över tid, där den unga kvinnliga politikern är vänster medan den unge manlige är höger. Moderata ungdomsförbundet hade under 2003 och 2007 en låg andel kvinnor i styrelserna, 25 respektive 36,4 %. År 2009 har andelen kommit över 40 % och ligger på 41,7 %. Andelen kvinnliga styrelseledamöter i Centerpartiets ungdomsförbund åren 2003 och 2007 uppnådde 45,5 % men sjönk till 26,7 % 2009. Liberala ungdomsförbundet uppvisar en jämnare könsfördelning över perioden.

Socialdemokratiska ungdomsförbundet, Ung vänster och Grön ungdom hade en majoritet kvinnliga styrelseledamöter 2003 och 2007. Detta gällde Ung vänster även år 2009 medan SSU hade hälften/hälften och Grön ungdom 45,5 %.

Tabell 6 Ungdomsförbundens styrelser efter kön, antal ledamöter är inklusive ordförande/språkrör och eventuell vice ordförande, 2003, 2007 och 2009. Antal, andel (%) och totalt antal

Ungdoms-förbund	2003					2007					2009				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
MUF	3	9	25,0	75,0	12	4	7	36,4	63,6	11	5	7	41,7	58,3	12
KDU	7	13	35,0	65,0	20	5	10	33,3	66,7	15	5	6	45,5	54,5	11
LUF	5	7	41,7	58,3	12	6	6	50,0	50,0	12	5	7	41,7	58,3	12
CUF	5	6	45,5	54,5	11	5	6	45,5	54,5	11	4	11	26,7	73,3	15
SSU	9	7	56,2	43,8	16	9	6	60,0	40,0	15	7	7	50,0	50,0	14
Ung vänster	12	8	60,0	40,0	20	13	6	68,4	31,6	19	12	7	63,2	36,8	19
Grön ungdom	7	4	63,6	36,4	11	5	4	55,6	44,4	9	5	6	45,5	54,5	11
Totalt	**48**	**54**	**47,1**	**52,9**	**102**	**47**	**45**	**51,1**	**48,9**	**92**	**43**	**51**	**45,7**	**54,3**	**94**

Källor: Göransson (2007) och Ungdomsförbunden

8.3 Riksdagen

8.3.1 Introduktion

Som figur 1 illustrerar, se ovan, så ökade kvinnorepresentationen i Sverige till en början långsamt. Först vid valet 1973 skedde den första stora märkbara förändringen när andelen kvinnor steg från 14 till 21 %. Detta berodde delvis på att Sverige gick från två- till enkammarriksdag vilket gjorde det lättare för kvinnor att komma in men också som ett svar på kvinnors ökade krav på ett mer demokratiskt samhälle med politiska representanter från båda könen.

Debatten om politisk representation fokuserades länge kring vem som skulle ha rätt att bli representerad. Detta är kopplat till den klassiska frågan om var man ska dra gränserna för det politiska medborgarskapet, alltså vem som ska tillhöra *demos*.[4] Vid tiden för den representativa demokratins inrättande började liberala idéer att få fäste och ett universellt medborgarskap blev idealet. Detta kom dock med tiden att ifrågasättas och diskussionerna rör idag även dem som tidigare var exkluderade. De formella krav som ställs för val till Sveriges riksdag är att man ska inneha svenskt medborgarskap och ha fyllt 18 år. I Sverige är geografisk deskriptiv representativitet garanterad i grundlagen genom att riksdagsvalen förrättas i valkretsar i ett proportionellt valsystem. Landet är indelat i 29 valkretsar, vilka oftast sammanfaller med länen. Av de 349 mandaten är 310 fasta valmanskretsar och 39 utjämningsmandat. Detta betyder att Sverige har en geografisk kvotering, något som inte lett till diskussioner.

Andelen kvinnor och män i den svenska riksdagen har kommit att bli allt mer jämn. Medan andra länder idag inför kvotering för det underrepresenterade könet och därmed i de fall där implementeringen har funge-

[4] *Demos* är grekiska och betyder folket eller det röstberättigade folket.

rat ökar kvinnorepresentationen från en dag till en annan (vad som kan kallas en ”fast track”), har Sverige stadigt ökat representationen av kvinnor över lång tid (”incremental track”, se Dahlerup & Freidenvall 2005). Det tog omkring 50 år innan kvinnorepresentationen nådde 15 %, ytterligare 20 år för att runt 1990-talet ligga runt 30 % och för att idag, 90 år senare, vara närmare hälften. Med andra ord har svenska kvinnliga politiker på nationell nivå gått från en minoritetsposition, eller som Lenita Freidenvall skriver i sin analys av svenska kvinnors politiska representation – från den ”obligatoriska kvinnan” (Freidenvall 2006: 59–60), till en allt mer jämn könsrepresentation, dvs. en mer jämställd vertikal maktstruktur. Det ger oss dock anledning till att även studera den horisontella maktstrukturen lite närmare. Innan vi gör det ska vi dock se hur det har sett ut i Sveriges riksdag mer i detalj.

8.3.2 Val till riksdagen

Under 1960- och 1970-talen etablerades en syn på politiska församlingar och kompositionen av ledamöter som innebar att man kom att betrakta en låg andel kvinnliga ledamöter som en odemokratisk företeelse (Freidenvall 2006). Valet 1991 innebar ett maktskifte till förmån för de borgerliga partierna. Tidigare hade detta inte inneburit någon nedgång i antalet kvinnliga riksdagsledamöter. Vid detta val minskade dock kvinnorepresentationen inom de tre etablerade borgerliga partierna, Moderaterna, Folkpartiet och Centern men också i Vänsterpartiet. Samtidigt var kvinnorepresentationen i Kristdemokraterna 27 %, vilket var markant lägre än de andra partiernas. Utmärkande var dock det högerpopulistiska partiet Ny demokrati som kom in i riksdagen första gången. Här var endast tre av 25 ledamöter kvinnor.

Vid valet 1994 passerade kvinnorepresentationen 40 % för första gången och vid senaste valet, år 2006, blev andelen kvinnor strax över 47 %. Det finns en viss skillnad mellan höger- och vänsterorienterade partier där partierna till vänster har en högre andel kvinnor. Vi kan dock konstatera att generellt sett finns det en jämlik fördelning mellan antalet kvinnliga och manliga riksdagsledamöter. Men om vi ser till partiernas kandidater och de som sedan blir valda till riksdagen, se tabellerna 9, 16, 17 och 18 nedan, kan vi dock se ett något annat mönster.

Antalet kvinnliga ledamöter hade stadigt vuxit men i valet 1991 sjönk alltså andelen kvinnor i riksdagen vilket rönte kritik varpå det feministiska nätverket Stödstrumporna hotade att bilda ett nytt politiskt parti. Detta blev startpunkten för en lång och stundom het diskussion om kvinnors närvaro i det offentliga rummet. Flera partiers kvinnoförbund ställde också krav på ökad närvaro av kvinnor. Stödstrumporna blev aldrig något politiskt parti men diskussionen vitaliserade frågan. Socialdemokraterna valde bland annat att införa ”Varannan damernas”, vilket innebar att kvinnliga och manliga kandidater skulle varvas på vallistorna (Freiden-

vall 2007). Vid nästkommande val, år 1994, ökade andelen kvinnor igen. Enligt statsvetaren Jessica Wide, som har studerat kvinnorepresentation i ett jämförande perspektiv, kan man se perioden efter 1994 som institutionalisering av hög kvinnorepresentation i Sverige (Wide 2006: 180).

Sverige har haft en hög andel kvinnor i riksdagen och har, tillsammans med andra nordiska länder, alltid legat högt på listorna i jämförelse med övriga länder. Från 2003 toppas listan dock av Rwanda med 48,8 % kvinnor i parlamentet. Vid valet 1994 passerade andelen kvinnor 40 % i Sverige och har sedan dess legat över denna procentsats. Vägen dit har varit en lång strävan och politiska strategier och förhandlingar har diskuterats och analyserats av ett flertal forskare (se exempelvis Freidenvall 2006, Rönnbäck 2004, Wängnerud 1998, Björk 1996 Eduards 2002; 2007, Östberg 1997, Florin 2006, Manns 2000, Wide 2006).

Inför valet 1994 startades nätverket Stödstrumporna. Under parollen ”Hela lönen, halva makten!” och med ’hotet’ om att starta ett särskilt kvinnoparti lyckades de få de politiska partierna att placera fler kvinnor på vallistorna och på valbara platser samt lyfta fram jämställdhetsfrågor. Partiernas kvinnoförbund ställde vid den här tidpunkten också krav på jämnare könsfördelning på partilistorna. Socialdemokraterna svarade med att introducera principen om Varannan damernas, vilket innebar att kvinnor och män skulle varvas på vallistorna.[5] Motståndet mot Stödstrumporna blev starkt, bland annat från de etablerade politiska partierna. Man anklagade Stödstrumporna för att hota demokratin, för att inte ha något budskap, för att inte ta ansvar för ekonomin och för att splittra vänstern. Stödstrumporna blev aldrig något politisk parti men kampanjen var framgångsrik (Ulmanen 1998, Eduards 2002).

Feministiskt initiativ (Fi) bildades 2005 och kandiderade till riksdagsvalet 2006 men fick endast 0,68 % av rösterna och kom inte in. Partiet deltog även i Europaparlamentsvalet 2009 då det fick 2,2 % av rösterna och aviserade att det kommer att ställa upp i riksdagsvalet 2010.

Tabellen nedan visar skillnaderna över tid och mellan partierna. De partier som ligger till höger (M, KD, FP och C) har en något lägre kvinnorepresentation än de som ligger mer till vänster (S, V och MP). Vid sista valen, 2006, ligger endast två partier under 40 %, Kristdemokraterna och Centern, medan fyra partier ligger på 50 % eller över, Folkpartiet, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

[5] Se Lenita Freidenvalls avhandling ”Vägen till Varannan damernas” (2006) för en ingående diskussion.

Tabell 7 Riksdagsval, ledamöter efter kön och politiskt parti, 1991, 1994 och 1998. Antal, andel (%) och totalt antal

Riks-dags-parti	1991					1994					1998				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
M	22	58	27,5	72,5	80	22	58	27,5	72,5	80	25	57	30,5	69,5	82
KD	7	19	26,9	73,1	26	5	10	33,3	66,7	15	17	25	40,5	59,5	42
FP	12	21	36,4	63,6	33	9	17	34,6	65,4	26	6	11	35,3	64,7	17
C	10	21	32,3	67,7	31	10	17	37,0	63,0	27	10	8	55,6	44,4	18
S	56	82	40,6	59,4	138	77	84	47,8	52,2	161	65	66	49,6	50,4	131
V	5	11	31,3	68,7	16	10	12	45,5	54,5	22	18	25	41,9	58,1	43
NyD	3	22	12,0	88,0	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
MP	-	-	-	-	-	8	10	44,4	55,6	18	8	8	50,0	50,0	16
Totalt	**115**	**234**	**32,9**	**67,1**	**349**	**141**	**208**	**40,4**	**59,6**	**349**	**149**	**200**	**42,7**	**57,3**	**349**

Tabell 8 Riksdagsval, ledamöter efter kön och politiskt parti, 2002 och 2006. Antal, andel (%) och totalt antal

Riksdagsparti	2002					2006				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
M	22	33	40,0	60,0	55	42	55	43,3	56,7	97
KD	10	23	30,3	69,7	33	9	15	37,5	62,5	24
FP	23	25	47,9	52,1	48	14	14	50,0	50,0	28
C	11	11	50,0	50,0	22	11	18	37,9	62,1	29
S	68	76	47,2	52,8	144	65	65	50,0	50,0	130
V	14	16	46,7	53,3	30	14	8	63,6	36,4	22
NyD	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
MP	10	7	58,9	41,1	17	10	9	52,6	47,4	19
Totalt 158		**191**	**45,3**	**54,7**	**349**	**165**	**184**	**47,3**	**52,7**	**349**

Källor: Wide (2006) och Valmyndigheten

8.3.3 Personval

Personval infördes år 1998 i Sverige genom en ändring i vallagen och efter att man hade prövat i vissa kommunval 1994. Väljaren har nu möjlighet, men inte skyldighet, att sätta ett kryss för den person på valsedeln som hon skulle se bli invald först av alla. En viktig inskränkning är dock att minst 5 % av ett partis väljare i den aktuella valkretsen vid lokala val och i Europaparlamentsval, och 8 % i riksdagsvalet, måste sätta kryss för en viss kandidat för att han eller hon ska kunna bli invald genom personvalet. Kandidater som får fler än 8 % av partiets röstetal i riksdagsvalet flyttas upp som första namn i invalsordningen. Om flera personer passerar spärren, rangordnas dessa efter andelen personröster.

Vid 1998 års val valde 30 % av väljarna att kryssa en person vid riksdagsvalet. 2002 valde 26 % använda sig av möjligheten till personval. Vid valet 2006 valde 22 % att göra det. Konsekvenserna av detta visar att personvalssystemet gynnar manliga kandidater då 62 % av personvalsrösterna i valet 1998 tillföll män och således 38 % tillföll kvinnliga kandidater. I valet 2002 tillföll 57 % av personvalsrösterna manliga kandidater

och 43 % kvinnliga. Vid valet 2006 var siffrorna 59 % respektive 41 % (Freidenvall 2007).

De flesta som har kryssats på valsedlarna i riksdagsvalen de tre val som Sverige har haft personvalssystem har redan befunnit sig på valbar plats och de hade därför blivit invalda även utan personval. Vid valet 1998 blev dock tolv personer kryssade förbi partiets listordning varav fem kvinnor (43 %). Vid valet 2002 valdes tio kandidater in via kryss och av dessa var sex kvinnor (60 %). Personvalsmöjligheten ledde till att sex personer blev invalda vid valet 2006 som annars inte skulle ha blivit det. Av dessa var tre kvinnor, alltså 50 % (ibid.).[6]

Ser vi närmare på valet 2006, se tabell 9, finner vi en diskrepans mellan kvinnor och män som kandidater och valda.

Tabell 9 Personval och kön, 2006 (%)

Val	Nominerade, totalt		Nominerade, toppkandidater		Personröster		Personvalda, totalt		Personvalda, ej valbar plats	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Riksdag	44,7	55,3	46,6	53,4	42,0	58,0	40,4	59,6	50,0	50,0
Landsting	45,9	54,1	44,7	55,3	48,3	51,7	46,5	53,5	53,3	46,7
Kommun	41,1	58,9	30,9	69,1	39,3	60,7	30,6	69,4	23,3	76,7

Källa: Nielsen (2007)

Vid riksdagsvalet 2006 var 44,7 % av de nominerade kvinnor medan 55,3 % var män. Även den könsmässiga fördelningen bland toppkandidaterna var jämlik, då 46,6 % var kvinnor och 53,4 % män. Som framgår av tabellen tillföll 42 % kvinnliga kandidater och av de personvalda utgjorde kvinnor 40,4 %. Detta är inte en stor differens även om kvinnor missgynnas något av ett personvalsystem i riksdagsvalet. I landstingsvalet är andelen kvinnor något högre än i riksdagsvalet och bland de nominerade är 45,9 % kvinnor medan 44,7 % kvinnor är placerade i toppen. Även i landstingsvalet är det jämnt lopp när det gäller personröster, där 48,3 % tillföll kvinnliga kandidater, och där 46,5 % av de personvalda var kvinnor. Av dem som blev personvalda och som inte innehade valbar plats på listorna var 50 % kvinnor i riksdagsvalet eller tre personer, se ovan, och 53,3 % i landstingsvalet. Här kan vi alltså se en jämn könsfördelning.

Ser vi på konsekvenserna av personvalet på kommunal nivå ser det annorlunda ut än på riksnivå och i landstingsvalet. Som framgår av tabellen är 41,1 % av de nominerade kvinnor medan endast 30,9 % av toppkandidaterna är det. Statsvetaren Peder Nielsen skriver att om man räknar både första och andra namnet på valsedlarna är andelen kvinnliga toppkandidater 40,8 %. Att sju av tio valsedlar toppas av manliga kandidater i kommunalvalet måste dock ses som att kvinnliga kandidater har svårt att ta sig till den absoluta toppen på kommunal nivå. Detta stärks om man ser

[6] För en genomgång av effekterna per politiskt parti, se Freidenvall 2007: 72ff. och för en diskussion kring kön och personröstning, se Wängnerud 1999: 301ff.

att kvinnliga kandidater fick 39,3 % personröster i jämförelse med manliga kandidater som fick 60,7 %.

Ser man till det totala antalet personvalda på kommunal nivå var 30,6 % kvinnor dvs. sju av tio var manliga kandidater. Den tydligaste skillnaden finns dock på kommunal nivå där endast 23,3 % är kvinnor medan 76,7 % är män. I 270 av landets 290 kommuner fick manliga kandidater fler personröster än kvinnliga kandidater och i tio av dessa fick män över 80 % av personrösterna (bland annat i Fagersta, Markaryd, Boxholm, Vellinge, Åsele och Västervik). Att kvinnliga kandidater fick fler personröster än manliga förekom i 20 kommuner. Den största andelen var i Täby, Stockholm och Ljusnarsberg, där över 60 % av personrösterna gick till kvinnliga kandidater (Nielsen 2007). Sammantaget visar resultaten i valet 2006 att kvinnor missgynnas av personvalsystemet på kommunal nivå men endast marginellt på riksnivå och i landstingsvalet.

8.3.4 Toppkandidater

Ser vi till utvecklingen av andelen partilistor i Sverige som toppas av kvinnor i riksdagsvalen kan vi se att det skett en positiv utveckling mot ökad jämlikhet mellan könen. Vid valet 1973 toppades endast 6 % av listorna av kvinnliga kandidater och knappt tio år senare, vid valet 1992, är den andelen 17 % (Freidenvall 2007). Tabellerna nedan visar att 27 % av vallistorna toppades av en kvinnlig kandidat 1991 och 45 % vid valet 2006. Dock återfinns en skillnad mellan politiska partier till höger, i jämförelse med partier till vänster på den politiska skalan.

Från valet 1991 till valet 1994 ökade Socialdemokraternas kvinnliga toppkandidater med 15 procentenheter och Vänsterpartiets med 10. Den största ökningen stod dock Kristdemokraterna för som ökade med 23 procentenheter, från 5 % till 28 %. Vid valet 1998 sjönk den totala andelen till 24 %, vilket främst beror på att Kristdemokraterna inte hade någon lista som toppades av en kvinnlig kandidat och att det totala antalet listor var hela 88 det året. Det efterkommande valet, år 2002, ökade andelen partilistor med kvinnliga toppkandidater till 36 % för att återigen öka vid valet 2006 till 45 %. Vid valet 2006 har två partier mer än hälften kvinnliga toppkandidater, Miljöpartiet och Vänsterpartiet med 72 % respektive 52 %. Moderaterna, Centern och Kristdemokraterna är de enda partierna som har lägre andel kvinnor än 40 % i valet 2006. De har 31, 35 respektive 38 %.

Tabell 10 Toppkandidater på partiers vallistor efter kön, 1991, 1994 och 1998. Antal, andel (%) och totalt antal

Parti	1991					1994					1998				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
M	11	29	28	72	40	14	27	34	66	41	8	25	24	76	33
KD	2	39	5	95	41	13	34	28	72	47	0	88	0	100	88**
FP	16	29	36	64	45	17	35	33	67	52	8	22	27	73	30
C	11	27	29	71	38	21	34	38	62	55	13	17	43	57	30
S	8	24	25	75	32	15	18	45	55	33	13	17	43	57	30
V	9	22	29	71	31	12	19	39	61	31	14	34	29	71	48
MP	12	19	39	61	31	12	17	41	59	29	12	17	41	59	29
Totalt	**69**	**189**	**27**	**73**	**258**	**104**	**184**	**36**	**64**	**288**	**68**	**220**	**24**	**76**	**288**

Källa: Freidenvall (2007)

* I Sverige finns 29 valkretsar men partierna kan välja att ha fler än en lista per valkrets.

** KD presenterade 3-4 partilistor i varje valkrets 1998, vilket resulterade i totalt 88 listor.

Tabell 11 Toppkandidater på partiers vallistor efter kön, 2002 och 2006. Antal, andel (%) och totalt antal

Parti	2002					2006				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
M	6	25	19	81	31	9	22	29	71	31***
KD	4	25	14	86	29	11	18	38	62	29
FP	17	16	52	48	33	13	16	45	55	29
C	16	13	55	45	29	10	19	34	66	29
S	10	19	34	66	29	12	17	41	59	29****
V	15	14	52	48	29	21	8	72	28	29
MP	18	11	62	38	29	15	14	52	48	29
Totalt	**86**	**123**	**41**	**59**	**209**	**91**	**114**	**44**	**56**	**205****

Källor: Freidenvall (2007) och Valmyndigheten

* I Sverige finns 29 valkretsar men partierna kan välja att ha fler än en lista per valkrets.

** Procentsatserna 45 och 55 skiljer sig cirka en och en halv procentenhet från Nielsen studie, se tabell 9. Detta kan bero på sättet på vilket vallistorna är räknade på.

*** Enligt Valmyndigheten hade Moderaterna en vallista för hela landet och en för det specifika distriktet. I sammanställningen är det endast listorna för valdistrikten som har räknats. Listan för hela landet har alltid Fredrik Reinfeldt som toppkandidat.

**** I Stockholms län hade Socialdemokraterna två till synes helt identiska listor. Endast en av dem har räknats i sammanställningen.

8.3.5 Riksdagsgruppers styrelser

I de respektive riksdagsgrupperna synkroniseras partiernas politik och man har särskilda möten innan ställning tas i de frågor som riksdagen ska fatta beslut i. Varje riksdagsgrupp har en styrelse, vilken leder arbetet inom gruppen och därmed har makt över den politik som förs i riksdagen.

Styrelserna ser olika ut från parti till parti, då vissa har ordförande och gruppledare medan andra endast har gruppledare. Huruvida man väljer att ha en eller flera vice gruppledare skiljer sig också åt mellan partierna. Sammansättningen på riksdagsgrupperna skiljer sig också åt mellan mandatperioder.

Tabell 12 Riksdagsgruppers styrelser, ledamöter per kön, 1991, 1994 och 1998. Antal, andel (%) och totalt antal

Riksdags-grupp	1991					1994					1998				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
M	5	8	38,5	61,5	13	4	12	25,0	75,0	16	7	6	53,8	46,2	13
KD	2	3	40	60	5	3	3	50,0	50,0	6	3	5	37,5	62,5	8
FP	2	7	22,2	77,8	9	4	3	57,1	42,9	7	3	3	50,0	50,0	6
C	2	9	18,2	81,8	11	2	5	28,6	71,4	7	3	3	50,0	50,0	6
S	9	9	50	50	18	11	12	47,8	52,2	23	10	12	45,5	54,5	22
V	2	4	33,3	66,7	6	3	3	50,0	50,0	6	5	4	55,6	44,4	9
NyD	2	4	33,3	66,7	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
MP	-	-	-	-	-	3	40	60,0	40,0	5	4	1	80,0	20,0	5
Totalt	**24**	**44**	**35,3**	**64,7**	**68**	**30**	**38**	**44,1**	**55,9**	**68**	**35**	**34**	**50,7**	**49,3**	**69**

Källa: Riksdagens årsböcker

Tabell 13 Riksdagsgruppers styrelser, ledamöter per kön, 2002 och 2006. Antal, andel (%) och totalt antal

Riksdags-grupp	2002					2006				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
M	6	6	50,0	50,0	12	6	7	46,2	53,8	13
KD	4	5	44,4	55,6	9	2	3	40,0	60,0	5
FP	4	6	40,0	60,0	10	3	5	37,5	62,5	8
C	5	3	62,5	37,5	8	2	4	33,3	66,7	6
S	12	11	52,2	47,8	23	10	11	47,6	52,4	21
V	4	3	57,1	42,9	7	4	3	57,1	42,9	7
MP	2	4	33,3	66,7	6	2	3	40,0	60,0	5
Totalt	**37**	**38**	**49,3**	**50,7**	**75**	**29**	**36**	**44,6**	**55,4**	**65**

Källa: Riksdagens årsböcker

Riksdagsgruppernas styrelser har sedan 1994 varit jämställda om man ser till det totala antalet kvinnor och män i alla grupper även om det finns variationer mellan partier och över tid. Från 1991 till 1994 skedde en ökning med drygt 9 procentenheter och andelen kvinnor har sedan dess legat över 40 %. 1998 var andelen kvinnor i riksdagsgruppernas styrelser över hälften. Ser vi till ordförande och gruppledare blir utfallet dock något annorlunda.

I tabellen nedan har de personer som angetts i riksdagens årsbok listats som ordförande och gruppledare. I vissa fall har partierna en ordförande och sedan 1:e vice gruppledare, 2:e vice gruppledare och 3:e vice gruppledare, såsom Moderaterna, eller som i den socialdemokratiska riksdagsgruppens styrelse där man har valt att ha ordförande och den första av gruppledarna har inte epitetet ”vice”. Andra partier har ingen ordförande utan den som är högst rangordnad är gruppledaren, därefter följer en eller fler vice gruppledare. Miljöpartiet har exempelvis två gruppledare utan rangordning dem emellan. I tabellen är de presenterade såsom de presenteras i riksdagens årsbok i hierarkisk ordning.

1991 var ingen kvinna ledande person i riksdagsgruppernas styrelser utan samtliga ordförande respektive gruppledare var män. I Centerpartiet och Vänsterpartiet var andrepersonen en kvinna medan Moderaterna och Socialdemokraterna vardera hade en kvinna som fjärdeperson i styrelsen. 1994 kom Miljöpartiet åter in i riksdagen och en kvinna erhöll platsen som gruppledare, då tillsammans med en man. I övriga partier var samtliga ordförande och förste gruppledare fortfarande män. 1998 var sammansättningen densamma som 1994.

2002 ökade antalet ordförande och av de totalt fem var två kvinnor. Detta år hade Socialdemokraterna en kvinnlig gruppledare, liksom Miljöpartiet som tidigare hade ett delat gruppledarskap mellan en kvinna och en man, medan de övriga partierna hade manliga gruppledare. 2006 sjunker antalet ordföranden igen till två och båda är män. Av de totalt åtta gruppledarna är tre kvinnor. Sammantaget visar sammanställningen att det inom ledningen i riksdagsgrupperna är relativt få kvinnor även om andelen har ökat. Följaktligen visar utvecklingen över tid att det har skett en positiv förändring av sammansättningen av riksdagsgruppernas styrelser utifrån ett könsperspektiv men att det fortfarande, framför allt i de högerorienterade partierna, är män som dominerar.

Tabell 14 Ordförande och gruppledare i riksdagsgrupperna efter kön, 1991, 1994 och 1998

Riksdagsgrupp	1991				1994				1998			
	Ordförande	Gruppledare	Gruppledare	Gruppledare	Ordförande	Gruppledare	Gruppledare	Gruppledare	Ordförande	Gruppledare	Gruppledare	Gruppledare
M	Man	Man	Man	Kv	Man	Man	Kv	Man	Man	Man	Kv	Man
KD	-	Man	Man	-	Man	Man	-	-	-	Man	Man	-
FP	-	Man	Man	-	-	Man	Kv	-	Man	Man	Kv	-
C	-	Man	Kv	Man	-	Man	Man	Kv	-	Man	Kv	Kv
S	Man	Man	Man	Kv	-	Man	Kv	-	Man	Kv	Man	-
V	-	Man	Kv	-	-	Man	Kv	-	-	Man	Kv	-
NyD	-	Man	Man	-	-	-	-	-	-	-	-	-
MP					-	Man/kv	-	-	-	Man/kv	-	-
Totalt	**2 M**	**7 M**	**5 M / 2 K**	**1 M / 2 K**	**2 M**	**7 M / 1 K**	**1 M / 4 K**	**1 M / 1 K**	**3 M**	**6 M / 2 K**	**2 M/ 4 K**	**1 M/ 1 K**

Källa: Riksdagens årsböcker

Tabell 15 Ordförande och gruppledare i riksdagsgrupperna efter kön, 2002 och 2006

Riksdagsgrupp	2002				2006			
	Ordförande	Gruppledare	Gruppledare	Gruppledare	Ordförande	Gruppledare	Gruppledare	Gruppledare
M	Man	Man	Kv	Man	Man	Man	Kv	Kv
KD	Man	Man	-	-	-	Man	Man	-
FP	Man	Man	Kv	-	-	Man	Man	Kv
C	Kv	Man	-	-	-	Man	Kv	Man
S	-	Kv	Man	-	Man	Kv	Man	-
V	Kv	Man	Kv	-	-	Kv	Kv	-
MP	-	Man/kv	-	-	-	Man/kv	-	-
Totalt	**3 M / 2 K**	**6 M / 2 K**	**1 M / 3 K**	**1 M**	**2 M**	**5 M / 3 K**	**3 M / 3 K**	**1 M / 2 K**

Källa: Riksdagens årsböcker

8.3.6 Kvinnor och män som kandidater och valda

För att förstå utvecklingen mot en stadigt ökande kvinnorepresentation i riksdagen måste vi analysera själva nomineringsprocessen. Inom forskningen finns det en enighet om att nomineringsprocessen är den avgörande fasen för kvinnorepresentationen, till och med viktigare än själva valet. Nomineringsprocessen har kallats ”the secret garden of nomination” därför att valen av kandidater ofta sker bakom stängda dörrar men det är fortfarande ett relativt outforskat område (Freidenvall 2006). Christina Bergqvist (1994) illustrerar i sin avhandling rekryteringsprocessen i tre steg: mobiliseringsfasen, nomineringsfasen och själva valfasen. I de första två stegen är partierna de avgörande aktörerna i Sverige, liksom i andra partibaserade system. I det första steget, mobiliseringen, finns en grupp medborgare som är intresserade och villiga att ställa upp i val. I nästa steg, nomineringsfasen, utses det i partiet ett antal kandidater som lyfts fram medan andra tas bort. Kandidaterna rangordnas därefter.

Tidigare undersökningar har visat att det alltsedan kvinnor varit valbara funnits en diskrepans mellan antalet kvinnliga och manliga kandidater respektive mellan kvinnliga och manliga valda.

Tabell 16 Kandidater och invalda i riksdagen (valchanser) efter kön, 1991 och 1994. Antal och andel (%)

Parti	1991								1994							
	Nominerade		Invalda		Andel valda av nominerade (%)		Andel kvinnliga kandidater (%)		Nominerade		Invalda		Valda, procent av nominerade (%)		Andel kvinnliga kandidater (%)	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Totalt*	Av invalda**	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Totalt*	Av invalda**
M	276	537	22	58	8,0	10,8	33,9	27,5	320	582	22	58	6,9	10,0	35,5	27,5
KD	351	538	7	19	2,0	3,5	39,5	26,9	400	565	5	10	1,2	1,8	41,5	33,3
FP	437	522	12	21	2,7	4,0	45,6	36,4	478	610	9	17	1,9	2,8	43,9	34,6
C	310	422	10	21	3,2	5,0	42,3	32,3	390	494	10	17	2,6	3,4	44,1	37,0
S	282	382	56	82	19,9	21,5	42,5	40,6	367	363	77	84	21,0	23,1	50,3	47,8
V	243	269	5	11	2,1	4,1	47,5	31,2	288	297	10	12	3,5	4,0	49,3	45,5
MP	176	211	0	0	0	0	45,4	0	179	193	8	10	4,5	5,2	48,1	44,4
Övr.	102	295	3	22	2,9	7,5	25,7	12,0	73	158	0	0	0	0	31,6	0
Tot	**2177**	**3176**	**115**	**234**	**5,3**	**7,4**	**40,7**	**33,0**	**2495**	**3262**	**141**	**208**	**5,7**	**6,4**	**43,3**	**40,4**

Källa: SCB och egen bearbetning.

* Andel kvinnliga kandidater i förhållande till manliga kandidater.

** Andelen kvinnliga invalda i förhållande till manliga invalda.

Tabell 17 Kandidater och invalda i riksdagen (valchanser) efter kön, 1998 och 2002. Antal och andel (%)

Parti	1998								2002							
	Nominerade		Invalda		Andel valda av nominerade (%)		Andel kvinnliga kandidater (%)		Nominerade		Invalda		Andel valda av nominerade (%)		Andel kvinnliga kandidater (%)	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Totalt*	Av invalda**	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Totalt*	Av invalda**
M	310	527	25	57	8,1	10,8	37,0	30,5	207	397	22	33	10,6	8,3	34,3	40,0
KD	251	387	17	25	6,8	6,5	39,3	40,5	279	400	10	23	3,6	5,8	41,1	30,3
FP	294	390	6	11	2,0	2,8	43,0	35,3	291	414	23	25	7,9	6,0	41,3	47,9
C	294	402	10	8	3,4	2,0	42,2	55,6	293	400	11	11	3,8	2,8	42,3	50,0
S	339	350	65	66	19,2	18,9	49,2	49,6	349	358	68	76	19,5	21,2	49,4	47,2
V	281	286	18	25	6,4	8,7	49,6	41,9	318	323	14	16	4,4	5,0	49,6	46,7
MP	233	260	8	8	3,4	3,1	47,3	50,0	202	255	10	7	5,0	2,7	44,2	58,8
Övr.	195	419	0	0	0	0	31,8	0	228	525	0	0	0	0	30,3	0
Tot	**2197**	**3021**	**149**	**200**	**6,8**	**6,6**	**42,1**	**42,7**	**2167**	**3072**	**158**	**191**	**7,3**	**6,2**	**41,4**	**45,3**

Källa: SCB och egen bearbetning.

* Andel kvinnliga kandidater i förhållande till manliga kandidater.

** Andelen kvinnliga invalda i förhållande till manliga invalda.

Tabell 18 Kandidater och invalda i riksdagen (valchanser) efter kön, 2006. Antal och andel (%)

Parti	Nominerade		Invalda		Andel valda av nominerade (%)		Andel kvinnliga kandidater (%)	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Totalt*	Av invalda**
M	256	434	42	55	16,4	12,7	37,1	43,3
KD	332	408	9	15	2,7	3,7	44,9	37,5
FP	347	463	14	14	4,3	3,0	42,8	50,0
C	314	402	11	18	3,5	4,5	43,9	37,9
S	358	363	65	65	18,2	17,9	49,7	50,0
V	323	328	14	8	4,3	2,4	49,6	63,6
MP	233	279	10	9	4,3	3,2	45,5	52,6
Övr.	274	634	0	0	0	0	30,2	0
Tot	**2437**	**3311**	**165**	**184**	**6,8**	**5,6**	**42,4**	**47,3**

Källa: SCB och egen bearbetning.

* Andel kvinnliga kandidater i förhållande till manliga kandidater.

** Andelen kvinnliga invalda i förhållande till manliga invalda.

Idag har flera partier infört partikvotering där vallistorna varvas mellan kvinnor och män. Trots detta kan vi se i tabellerna 16, 17 och 18 att det fortfarande finns en numerär skillnad mellan kvinnliga och manliga kandidater då det gäller nominering och om man som kandidat blir invald i riksdagen. Detta gäller både över tid och mellan partier. Genom hela perioden har färre kvinnor än män nominerats, från 40,6 % av samtliga kandidater år 1991 till 42,4 % till valet 2006. Som mest var 43,3 % av samtliga kandidaterna kvinnor vid valet 1994. Detta betyder att andelen kvinnliga kandidater har varit relativ stabil under perioden. Andelen kvinnliga kandidater som har blivit invalda till riksdagen visar en markant ökning under samma period. Vid valet 1991 var 33,0 % av riksdagsledamöterna kvinnor medan de efter valet 2006 utgjorde 47,3 %.

Vid valet 1994 hade ett politiskt parti för första gången fler kvinnliga kandidater än manliga då 50,3 % av Socialdemokraternas kandidater var kvinnor. Trots detta var de invalda kvinnliga socialdemokratiska kandidaterna färre än de manliga med 47,8 %. Vid det nästkommande valet, 1998, hade Miljöpartiet hälften kvinnliga och hälften manliga riksdagsledamöter och av Centerpartiets ledamöter var 55,6 % kvinnor. Detta trots att båda partierna hade en lägre andel kvinnliga kandidater i jämförelse med manliga, med 47,3 respektive 42,2 %.

Vid valen 2002 och 2006 hade samtliga riksdagspartier en andel kvinnliga kandidater som låg mellan 40 och 50 % i förhållande till manliga förutom Moderaterna som vid båda valen låg under 40 %. Vid valet 2002 var andelen moderata kvinnliga kandidater 34,3 % och vid valet 2006 hade andelen ökat till 37,1 %. Vid båda dessa val var dock andelen moderata kvinnliga riksdagsledamöter högre än andelen kandidater till valet, vilket betyder att kvinnor i Moderaterna har placerats högt på listorna och på valbara platser. Kristdemokraterna har störst diskrepans åt andra hållet. Vid valen 1991, 1994, 2002 och 2006 har andelen kvinnliga kandidater varit betydligt högre än andelen invalda. Valet 1998 skiljde sig åt i den bemärkelsen att både andelen kvinnliga kandidater och andelen kvinnor som blev invalda i riksdagen låg runt 40 %.

Inom partierna är den procentuella andelen valda kvinnor och män i förhållande till nominerade relativt jämn, dock kom en brytpunkt vid valet 1998 då andelen kvinnliga invalda kandidater i förhållande till andelen nominerade var 6,8 % medan det för män var 6,6 %. Detta förhållande ökade vid valet 2002 då andelen valda i jämförelse med nominerade ökade till 1,1 procentenheter mellan kvinnor och män, 7,3 % för kvinnor och 6,2 % för män. Vid valet 2006 ökade förhållandet ytterligare då kvinnliga valda utgjorde 6,8 % av de nominerade medan andelen män var 5,6 %. Följaktligen är det något lättare för kvinnliga nominerade kandidater att bli invalda i riksdagen än för män.

Socialdemokraterna och Vänsterpartiet är de partier som har jämnast könsfördelning mellan kandidaterna. Moderaterna, Kristdemokraterna, Folkpartiet och Centerpartiet har störst skillnad mellan antalet kvinnliga och manliga kandidater och där utmärker sig Moderaterna mest under samtliga val. Anita Göransson (2007: 17) skriver i utredningen *Kön, makt och statistik* att de politiska toppositionerna på kommunal och regional nivå innehas av män medan de på de mest synliga toppositionerna på central nivå är jämlikt mellan könen. Göransson skriver också att partier från vänster har en jämnare könsfördelning. Här kan vi se att även vägen till riksdagen är ojämn också på riksnivå. Statistiken i tabellerna ovan visar att det är lättare för män att bli nominerade till riksdagsvalen.

8.3.7 Riksdagens utskott

Utskotten är centrala i riksdagens arbete. I utskotten bereds bland annat propositioner och motioner men utskotten har också möjlighet att själva väcka frågor inom sitt kompetensområde. Utskotten följer dessutom upp och utvärderar riksdagsbeslut samt arbetar med forsknings- och framtidsfrågor. Således står utskottsarbetet för en stor del av riksdagsledamöternas arbete. Christina Bergqvist (1994: 43f) hänvisar till en studie av riksdagsledamöternas egen uppfattning om maktförhållanden i riksdagen och i denna kom utskotten efter regeringen och partiledarna. Antalet utskott har varierat något över tid och idag finns 15 utskott . Varje utskott består av 17 ordinarie ledamöter.

När enkammarriksdagen infördes övergick man samtidigt till ett nytt utskottssystem genom att fackutskottsprincipen infördes. I stort sett alla ärenden som väcks i riksdagen måste hänvisas till utskott. Uppdelningen av de olika utskotten på olika politikområden följer i stort sätt departementsindelningen. Christina Bergqvists studie visar att antalet kvinnliga ledamöter successivt har ökat mellan 1971 och 1992 men att de kvinnliga ordförandena respektive vice ordförandena har varit få (Bergqvist 1994: 46). Efter valet 1994 kan vi se en jämnare könsfördelning mellan innehavare av ordföranden och vice ordföranden. Efter valet 2002 var kvinnliga vice ordförande i majoritet medan kvinnliga ordförande ännu inte har varit det.

Forskning om kvinnors politiska representation fokuserar till största del den deskriptiva representationen, det vill säga ställer antalet kvinnor i förhållande till hur många män det finns i centrum. Grey (2006) menar att det även är viktigt att studera var kvinnorna återfinns, det vill säga vilka institutionella positioneringar de kvinnliga politikerna har. Forskare har visat att det tycks finnas en horisontell arbetsfördelning mellan könen, vilket innebär att kvinnor och män har förtroendeuppdrag inom olika typer av politikområden. Lena Wängnerud (1996) har i en studie visat att kvinnor är relativt sett väl representerade i kultur- och socialutskotten medan de är underrepresenterade i finans-, trafik-, närings-, försvars- och skatteutskotten. Tabellerna nedan visar att detta stämmer fram till 2006 då det är jämställt i alla utskotten förutom socialförsäkringsutskottet där drygt 35 % är kvinnor.

Ser vi till fördelningen mellan ledamöter och suppleanter har det skett en avsevärd progression mot jämnare könsfördelning från 1991 och framåt. Då suppleanter inte kan delta om ordinarie ledamöter deltar vid utskottsmötena, kan vi därför inte säga något om fördelningen mellan kvinnliga och manliga deltagare vid de enskilda mötena. Uppdragen (ledamot likväl som suppleant) måste dock ses som meriterande för en framtida politisk karriär varpå könsfördelningen på utskottsplatserna måste anses som viktig.

Det har också skett en förändring inom vissa av utskotten över tid. Finansutskottet har traditionellt varit ett utskott med många manliga politi-

ker. 1991 hade finansutskottet två ordinarie kvinnliga ledamöter och elva manliga samt fyra kvinnor och 18 män som suppleanter. Utskottet hade en manlig ordförande och en manlig vice ordförande. Åren 1994, 1998 och 2002 såg ungefär likadana ut. Efter valet 2006 har finansutskottet dock sju kvinnliga och elva manliga ledamöter samt åtta kvinnliga och tolv manliga suppleanter. Ordförande och vice ordförande har under samtliga perioder varit män. Trafikutskottet är ett annat utskott som traditionellt har bestått av manliga politiker. Kompositionen i detta utskott har även förändrats över tid och idag är åtta av 21 ledamöter kvinnor.

Tabell 19 Ordinarie ledamöter i riksdagens utskott inkl. ordförande och vice ordförande efter kön, 1991, 1994 och 1998. Antal, andel (%) och totalt antal

Utskott	1991					1994					1998				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kvr	M	
Konstitution	6	9	40,0	60,0	15	6	11	35,3	64,7	17	6	11	35,3	64,7	17
Finans	2	13	13,3	86,7	15	6	11	35,3	64,7	17	7	10	41,2	58,8	17
Skatte	2	13	13,3	86,7	15	5	12	29,4	70,6	17	8	9	47,1	52,9	17
Justitie	7	8	46,7	53,3	15	10	7	58,8	41,2	17	11	6	64,7	35,3	17
Lag	5	10	33,3	66,7	15	9	8	52,9	47,1	17	8	9	47,1	52,9	17
Utrikes	5	10	33,3	66,7	15	10	7	58,8	41,2	17	7	10	41,2	58,8	17
Försvar	4	11	26,7	73,3	15	6	11	35,3	64,7	17	6	11	35,3	64,7	17
Socialförsäkr.	8	7	53,3	46,7	15	9	8	52,9	47,1	17	10	7	58,8	41,2	17
Social	7	8	46,7	53,3	15	7	10	41,2	58,8	17	8	9	47,1	52,9	17
Kultur	8	7	53,3	46,7	15	9	8	52,9	47,1	17	8	9	47,1	52,9	17
Miljö- och jordbruk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	11	35,3	64,7	17
Utbildning	8	7	53,3	46,7	15	8	9	47,1	52,9	17	8	9	47,1	52,9	17
Trafik	3	12	20,0	80,0	15	7	10	41,2	58,8	17	6	11	35,3	64,7	17
Jordbruk	3	12	20,0	80,0	15	7	10	41,2	58,8	17	-	-	-	-	-
Näring	3	12	20,0	80,0	15	7	10	41,2	58,8	17	7	10	41,2	58,8	17
Arbetsmarknad	8	7	53,3	46,7	15	6	11	35,3	64,7	17	8	9	47,1	52,9	17
Bostad	3	12	20,0	80,0	15	6	11	35,3	64,7	17	8	9	47,1	52,9	17
EU-delegationen[7]	-	-	-	-	-	6	12	33,3	66,7	18	8	9	47,1	52,9	17
Totalt	**82**	**158**	**34,2**	**65,8**	**240**	**124**	**166**	**42,8**	**57,2**	**290**	**130**	**159**	**45,0**	**55,0**	**289**

Källa: Riksdagens årsböcker

[7] EU-delegationen bytte senare namn till EU-nämnden.

Tabell 20 Ordinarie ledamöter i riksdagens utskott inkl. ordförande och vice ordförande efter kön, 2002 och 2006. Antal, andel (%) och totalt antal

Utskott	2002					2006				
	Antal		Andel (%)		Totalt antal	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Konstitution	4	13	23,5	76,5	17	7	10	41,2	58,8	17
Finans	7	10	41,2	58,8	17	7	10	41,2	58,8	17
Skatte	8	9	47,1	52,9	17	7	10	41,2	58,8	17
Justitie	8	9	47,1	52,9	17	9	8	52,9	47,1	17
Lag	8	9	47,1	52,9	17	-	-	-	-	-
Utrikes	6	11	35,3	64,7	17	8	9	47,1	52,9	17
Försvar	6	11	35,3	64,7	17	8	9	47,1	52,9	17
Socialförsäkr.	10	7	58,8	41,2	17	6	11	35,3	64,7	17
Social	11	6	64,7	35,3	17	9	8	52,9	47,1	17
Kultur	9	8	52,9	47,1	17	9	8	52,9	47,1	17
Miljö- och jordbruk	6	11	35,3	64,7	17	7	10	41,2	58,8	17
Utbildning	11	6	64,7	35,3	17	9	8	52,9	47,1	17
Trafik	5	12	29,4	70,6	17	8	9	47,1	52,9	17
Näring	11	6	64,7	35,3	17	8	9	47,1	52,9	17
Arbetsmarknad	8	9	47,1	52,9	17	10	7	58,8	41,2	17
Bostad	9	8	52,9	47,1	17	-	-	-	-	-
EU-nämnden	8	8	50,0	50,0	16	7	10	41,2	58,8	17
Civil	-	-	-	-	-	7	10	41,2	58,8	17
Totalt	**135**	**153**	**46,9**	**53,1**	**288**	**126**	**146**	**47,1**	**52,9**	**272**

Källa: Riksdagens årsböcker

Tabell 21 Ordförande och vice ordförande i riksdagens utskott efter kön, 1991, 1994 och 1998

Utskott	1991		1994		1998	
	Ordförande	Vice ordförande	Ordförande	Vice ordförande	Ordförande	Vice ordförande
Konstitution	Man	Man	Kvinna	Man	Man	Man
Finans	Man	Man	Man	Man	Man	Man
Skatte	Man	Man	Man	Man	Man	Man
Justitie	Kvinna	Man	Kvinna	Man	Kvinna	Man
Lag	Kvinna	Man	Man	Kvinna	Kvinna	Man
Utrikes	Man	Man	Kvinna	Kvinna	Kvinna	Man
Försvar	Man	Man	Man	Kvinna	Man	Kvinna
Socialförsäkr.	Kvinna	Kvinna	Kvinna	Kvinna	Kvinna	Man
Social	Man	Man	Man	Man	Kvinna	Kvinna
Kultur	Man	Man	Man	Kvinna	Kvinna	Man
Miljö- och jordbruk	-	-	-	-	Man	Kvinna
Utbildning	Kvinna	Kvinna	Kvinna	Kvinna	Man	Kvinna
Trafik	Man	Man	Kvinna	Man	Kvinna	Man
Jordbruk	Man	Man	Man	Kvinna	-	-
Näring	Man	Kvinna	Kvinna	Man	Man	Kvinna
Arbetsmarknad	Kvinna	Man	Man	Man	Man	Man
Bostad	Man	Man	Man	Man	Man	Man
EU-delegationen[8]	-	-	Kvinna	Man	Man	Man
Totalt	**11 M / 5 K**	**13 M / 3 K**	**9 M / 8 K**	**10 M / 7 K**	**10 M / 7 K**	**12 M / 5 K**

Källa: Riksdagens årsböcker

[8] EU-delegationen bytte senare namn till EU-nämnden.

Tabell 22 Ordförande och vice ordförande i riksdagens utskott efter kön, 2002 och 2006

Utskott	2002		2006	
	Ordförande	Vice ordförande	Ordförande	Vice ordförande
Konstitution	Man	Man	Kvinna	Man
Finans	Man	Man	Man	Man
Skatte	Man	Kvinna	Man	Man
Justitie	Man	Kvinna	Man	Kvinna
Lag	Kvinna	Kvinna	-	-
Utrikes	Man	Man	Man	Man
Försvar	Man	Kvinna	Kvinna	Man
Socialförsäkr.	Man	Man	Man	Man
Social	Kvinna	Kvinna	Man	Kvinna
Kultur	Man	Kvinna	Kvinna	Kvinna
Miljö- och jordbruk	Kvinna	Kvinna	Man	Man
Utbildning	Man	Kvinna	Kvinna	Kvinna
Trafik	Man	Kvinna	Man	Man
Näring	Kvinna	Man	Kvinna	Man
Arbetsmarknad	Man	Kvinna	Kvinna	Man
Bostad	Man	Man	-	-
EU-nämnden	Kvinna	Man	Man	Kvinna
Civil	-	-	Kvinna	Kvinna
Totalt	**12 M / 5 K**	**7 M / 10 K**	**9 M / 7 K**	**10 M / 6 K**

Källa: Riksdagens årsböcker

8.3.8 Talmän

Riksdagens talman är titeln på det högsta ämbete som en person kan väljas till i Sverige. Talmannen är i rang efter kungen men före statsministern, dvs. det är en prestigefylld position. Det första viktiga steget efter ett allmänt val, eller om en regering måste avgå, är att utse en talman efter det att riksdagen samlats. Talmannen har en central roll vid bildandet av en regering då hon eller han föreslår en statsminister som riksdagen sedan får ta ställning till. Talmannens huvudsakliga uppgift är att leda riksdagens arbete. Det innebär att talmannen har det yttersta ansvaret för hur riksdagsarbetet planeras och bedrivs. Därtill leder talmannen kammarens sammanträden och är riksdagens främste representant.

Det finns inga regler om vilket parti som har rätt till talmansposten. Kravet är emellertid att den som väljs till talman måste sitta i riksdagen. Förutom talmannen utser riksdagen även tre vice talmän som av tradition tillfaller de tre största partierna som inte har utsett talmannen. Uppdraget som talman är opolitiskt, vilket innebär att talmannen inte deltar i det partipolitiska arbetet och inte heller röstar (vilket vice talmännen gör).

Tabellen nedan visar att det sedan 1991 totalt sett har varit en relativt jämn könsfördelning. Under perioden 1991 till 1994 hade Sverige en kvinnlig talman medan de tre vice talmännen var män. Nästa två perioder var mer jämställda medan det från år 2002 har varit en manlig talman och en manlig förste talman, medan andre och tredje har varit kvinnor.

Tabell 23 Antal talmän efter kön, 1991-2006

Talmän	1991		1994		1998		2002		2006	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Talman	1	0	1	0	1	0	0	1	0	1
1e vice talman	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1
2 vice talman	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0
3e vice talman	0	1	0	1	1	0	1	0	1	0
Totalt	**1**	**3**	**2**	**2**	**3**	**1**	**2**	**2**	**2**	**2**

Källa: Riksdagen

8.3.9 Svenska parlamentariker i Europaparlamentet

Europaparlamentet är den enda direkt folkvalda EU-institutionen. Det stiftar EU-lagar, godkänner EU:s budget och kontrollerar EU-kommissionen. Intresset för valet till Europaparlamentsvalet är lägre än till riksdagsval i Sverige. Vid valet 2009 skedde dock en ökning och 45,5 % av de röstberättigade röstade. Vid valet 2004 röstade 37,8 %. Det var också en ökad andel personröster vid valet 2009 och hela 13 personer av 18 röstades in via personvalskryss. Vid detta val röstades också ett nytt parti in, Piratpartiet, och Junilistan som hade tre mandat under perioden 2004 till 2009 förlorade dessa.

Tabell 24 Parlamentariker i Europaparlamentet, efter kön, 1995-2009. Antal, andel (%) och totalt antal

Parti	1995					1999					2004					2009				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
M	2	3	40,0	60,0	5	2	3	40,0	60,0	5	2	2	50,0	50,0	4	2	2	50,0	50,0	4
KD	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	0	1	0	100,0	1	0	1	0	100,0	1
FP	0	1	0	100,0	1	2	1	66,7	33,3	3	2	0	100,0	0	2	2	1	66,7	33,3	3
C	0	2	0	100,0	2	0	1	0	100,0	1	1	0	100,0	0	1	1	0	100,0	0	1
S	4	3	57,1	42,9	7	3	3	50,0	50,0	6	4	1	80,0	20,0	5	3	2	60,0	40,0	5
V	1	2	33.3	66,7	3	1	2	33,3	66,7	3	1	1	50,0	50,0	2	1	0	100,0	0	1
MP	2	2	50,0	50,0	4	1	1	50,0	50,0	2	0	1	0	100,0	1	1	1	50,0	50,0	2
JL	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	33,3	66,7	3	-	-	-	-	-
PP	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	1	0	100,0	1
Totalt	**9**	**13**	**40,9**	**59,1**	**22**	**9**	**13**	**40,9**	**59,1**	**22**	**11**	**8**	**57,9**	**43,1**	**19**	**10**	**8**	**55,6**	**44,4**	**18**

Källa: SCB och Valmyndigheten

8.4 Regering

Regeringen är Sveriges högsta verkställande myndighet och dess uppgift är att styra riket. Till sin hjälp har regeringen regeringskansliet, vars uppgift är att bereda regeringsärenden och att biträda regeringen och statsråden i deras verksamhet. Statsministern utses av riksdagen via talmannen, eller snarare behövs det en absolut majoritet, dvs. minst 175 ledamöter för att förkasta ett förslag om statsminister som talmannen föreslagit men

även för att en regering ska tvingas avgå (negativ parlamentarism). Statsråden däremot tillsätts av statsministern. Statsråd, statssekreterare, pressekreterare och politiskt sakkunniga är politiskt tillsatta tjänster och byts ut vid ett regeringsskifte. Jämn könsfördelning finns inom vissa av dessa uppdrag och tjänster medan andra fortfarande visar på ojämlik fördelning. Exempelvis kunde vi efter 1994 års val uppvisa en jämställd regering med lika många kvinnliga som manliga statsråd.

8.4.1 Statsråd och statssekreterare

Det var först år 1947 som en kvinna utsågs till statsråd i Sverige. Karin Kock, professor i nationalekonomi blev då utsedd av Tage Erlander i hans första ministär. Första året var hon konsultativt statsråd och året därpå blev ansvarig för folkhushållningsdepartementet. Fram till valet 1973 hade Sverige bara haft fem kvinnliga statsråd, Olof Palme utsåg tre kvinnliga statsråd förutom 17 manliga. Dessa tre, Gertrud Sigurdsen, Anna-Greta Leijon och Lena Hjelm-Wallén, utnämndes till konsultativa råd, vilket innebär att de inte var chefer för egna departement (Bergqvist 1994: 49). I Thorbjörn Fälldins första regering fick två av fem kvinnliga statsråd egna departement. Det var Karin Söder som utrikesminister och Elvy Olsson som bostadsminister.

Under hela 1980-talet var antalet kvinnliga statsråd mellan fem och sex stycken, det vill säga cirka 25 %. Christina Bergqvist konstaterar att under perioden mellan 1969 och 1991 var 50 % av de konsultativa eller biträdande statsråden kvinnor medan endast 12 % av statsråden med egna departement var kvinnor. Samtidigt ser hon att det har skett en positiv utveckling för kvinnor under denna period. I och med den borgerliga regeringen 1991 närmade sig andelen kvinnliga statsråd 40 % då åtta kvinnor utsågs och flera av dem med tunga poster: Margareta av Ugglas (M) utnämndes till utrikesminister, Anne Wibble (FP) till finansminister och Gun Hellsvik (M) till justitieminister (Bergqvist 1994: 50).

Sverige har än så länge inte haft en kvinnlig statsminister. 1990 fick Sverige sin första vice statsminister, Lena Hjelm-Wallén, men endast för elva dagar (16-27 februari). Mona Sahlin blev vice statsminister 1994 och därefter följdes hon av Lena Hjelm-Wallén, Margareta Winberg, Marita Ulvskog, Laila Freivalds och sedan 2006 Maud Olofsson.

Under de två mandatperioderna från 1994 till 2002 hade Sveriges regering en jämställd regering medan det efter valet 2002 blev en majoritet av män, som ytterligare stärktes vid valet 2006.

Tabell 25 Statsråd efter kön, 1992–2007. Antal, andel (%) och totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M	
1992	8	14	36	64	22
1995	11	11	50	50	22
1999	11	10	52	48	21
2003	10	12	45	55	22
2007	9	13	41	59	22

Källa: Regeringskansliet, uppgifter är från januari året efter allmänt val.

8.4.2 Politiskt tillsatta poster

På regeringskansliet finns det ett antal politiskt tillsatta tjänster, såsom statssekreterare, informationssekreterare och politiskt sakkunniga. Christina Bergqvist menar att dessa poster är strategiskt viktiga och skriver hon, att tidigare forskning visar att dessa mer dolda maktpositioner är svårare för kvinnor att få tillgång till (Bergqvist 1994: 52).

Tabell 26 Politiskt anställd i regeringskansliet efter kön, 1992-2007. Antal, andel (%) och totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M	
1992	61	82	43	57	143
1995	76	84	48	52	160
1999	83	72	54	46	155
2003	103	85	55	45	188
2007	84	88	49	51	172

Källa: Regeringskansliet, uppgifter är från januari året efter allmänt val.

8.4.2.1 Politiskt sakkunniga

En politiskt sakkunnig är en person som är anställd i ett departement på grund av sin politiska åskådning för att biträda ett statsråd. Den politisk sakkunnige är knuten till ett statsråd och arbetar under statssekreterarens ledning som stöd i en politisk stab och har ofta ansvar för ett visst politiskt sakområde eller en viss funktion inom departementet. I arbetet ingår att biträda ministern och statssekreteraren med kunskap och kan även innebära att skriva tal och debattartiklar, förbereda underlag för intervjuer och framträdanden och ha kontakt med media och allmänheten. De politiskt sakkunniga är oftast värvade från partiorganisationerna. Tabellen nedan visar en jämn könsfördelning mellan de politiskt sakkunniga men att kvinnor är något överrepresenterade.

Tabell 27 Politiskt sakkunniga efter kön, 1992–2007. Antal, andel (%) och totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1992	25	33	43	57	58
1995	34	29	54	46	63
1999	41	31	57	43	72
2003	55	44	56	44	99
2007	47	37	56	44	84

Källa: Regeringskansliet, uppgifter är från januari året efter allmänt val.

8.4.2.2 Statssekreterare

Statssekreterare är titeln på den högsta chefsbefattningen i departementen. Tjänsten är politiskt tillsatt och enligt statsvetaren Torbjörn Larsson är det en viktig och mäktig person i departementet och ”ibland i praktiken mäktigare än statsrådet” (Larsson 1994: 191). Efter valet 1991 fanns det få kvinnliga statssekreterare, två stycken av 22. Fördelningen mellan kvinnor och män har blivit bättre men fortfarande är nästan dubbelt så många statssekreterare män än kvinnor.

Tabell 28 Statssekreterare efter kön, 1992-2007. Antal, andel (%) och totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1992	2	22	8	92	24
1995	8	16	33	67	24
1999	13	16	45	55	29
2003	11	16	41	59	27
2007	11	19	37	63	30

Källa: Regeringskansliet, uppgifter är från januari året efter allmänt val.

8.4.2.3 Pressekreterare

Massmedierna har blivit allt mer inflytelserika då det gäller att föra upp ärenden på den politiska dagordningen. I detta arbete är pressekreteraren central. Det märks inte minst genom att varje statsråd har en eller flera pressekreterare knutna till sig. En pressekretares funktion är att genom mediekontakter, till exempel pressmeddelanden, pressmöten, arrangemang av studiebesök, pressjour, förmedling av kontakter med mera, arbeta med att etablera och underhålla goda kontakter och förtroende mellan medier och den verksamhet de arbetar för. En pressekreterare är med andra ord den centrala figuren i partiets omvärldskontakter. Som tabellen nedan visar är fler kvinnor än män pressekreterare och så har det även varit över tid.

Tabell 29 Pressekreterare efter kön, 1992–2007. Antal, andel (%) och totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1992	12	12	50	50	24
1995	15	9	62	38	24
1999	11	8	58	42	19
2003	15	9	62	38	24
2007	16	12	57	43	28

Källa: Regeringskansliet, uppgifter är från januari året efter allmänt val.

8.4.2.4 Ambassadörer

Ambassadörer utses av regeringen och är diplomatiska sändebud och tillika chefer för ambassaderna. Förutom denna mer traditionella geografiska placering har Sverige sedan 1947 en ambassadör i FN. År 1994 utsågs för första gången Sveriges ständiga representant vid Europeiska unionen, vilken också har titeln ambassadör. Sverige även ambassadörer vid NATO:s högkvarter i Bryssel, vid UNESCO och OECD i Paris, vid FN-organen i Genève (två ambassadörer), vid OSSE i Wien, vid Europarådet i Strasbourg och vid FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) i Rom. 1992 hade Sverige endast tio kvinnliga ambassadörer jämfört med 113 manliga. Det har skett en gradvis ökning och mellan 2003 och 2007 ökade antalet kvinnliga ambassadörer med 17 stycken eller med 10 procentenheter. Trots detta är mer än dubbelt så många ambassadörer fortfarande män.

Tabell 30 Ambassadörer efter kön, 1992–2007. Antal, andel (%) och totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1992	10	113	8	92	123
1995	14	126	10	90	140
1999	20	137	13	87	157
2003	31	110	22	78	141
2007	48	103	32	68	151

Källa: Regeringskansliet, uppgifter är från januari året efter allmänt val.

8.5 Sametinget

Sametingets folkvalda församling, plenum, består av 31 ledamöter som väljs på en mandatperiod av fyra år. Samerna har ett visst självbestämmande såsom rätten att själv bestämma över sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling men också frågor kopplade till urfolkens traditionella land- och vattenområden samt naturresurser även om dessa rättigheter har inskränkts över tid (Mörkenstam 1999, www.sametinget.se). Samiska kvinnor har svårt att hävda sin rätt och man skriver att det bland annat beror på:

- Samiska kvinnor kan ha svårt att agera utifrån positionen som same och samtidigt som kvinna. I många situationer måste kvinnorna underordna sig som kvinnor för att istället betona sin samiskhet. Det kan förklara varför det inte funnits en stark samisk kvinnorörelse (www.sametinget.se).
- Sametinget har sedan 2004 en jämställdhetsplan där målet bland annat är att den politiska representationen ska vara jämställd. Vid valet 2009 var första gången man uppnådde detta mål.

Tabell 31 Ledamöter i sametinget efter kön, 1993–2009. Antal, andel (%) och totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
1993	8	23	25,8	74,2	31
1997	9	22	29,0	71,0	31
2001	8	23	25,8	74,2	31
2005	10	21	32,3	67,7	31
2009	14	17	45,2	54,8	31

Källa: Sametinget och Valmyndigheten

8.6 Kommunerna

Sverige är indelat i 290 kommuner vars högsta beslutande organ är ett folkvalt kommunfullmäktige. Antalet ledamöter bestäms efter antalet röstberättigade kommuninvånare men kan minst bestå av 31 ledamöter i de minsta kommunerna medan de största kommunernas kommunfullmäktige måste bestå av minst 61 ledamöter. Ordförande väljs av fullmäktiges ledamöter. Förutom kommunfullmäktige finns också en kommunstyrelse, vilken är ett styrande och samordnande organ. Denna styrelse väljs av kommunfullmäktige liksom även ordförande för kommunstyrelsen. En kommunalordförande är vanligtvis heltidsarvoderad och tituleras kommunalråd. Detta är en person med stark ställning i kommunalpolitiken (Gustafsson 1999: 139ff). Större kommuner kan ha fler än ett kommunalråd, dvs. flera heltidsarvoderade politiker.

8.6.1 Kommunfullmäktige

Gör vi en historisk tillbakablick på kvinnliga ledamöter i kommunfullmäktige så har de varit mycket få. Fram till 1958 var andelen 10 % men efter det har det skett en stegvis ökning. Enligt Jessica Wide var 1970-talet den period då kvinnor trädde in på den kommunalpolitiska arenan på allvar (Wide 2006). Andelen kvinnor i kommunfullmäktige ökade från 14 % år 1970 till 29 % år 1979. I figuren nedan ser vi att andelen sedan dess har ökat över tid och är idag 42,3 % räknat på hela riket. Vid valet 2006 sjönk andelen kvinnor med en tiondels procentenhet. Detta är en mycket ringa minskning men

likafullt ett trendbrott. Det är första gången sedan valet 1930 som andelen kvinnliga förtroendevalda till kommunfullmäktige sjönk.

Figur 2 Andel (%) valda till kommunfullmäktige efter kön, 1970–2006

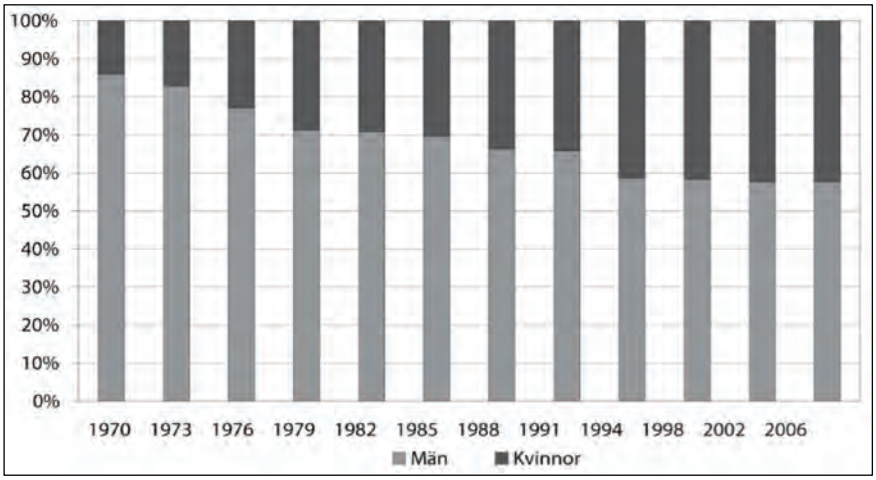

Källa: SCB (2007)

Vid en jämförelse över tid kan det konstateras att andelen kommuner med jämställda fullmäktige har ökat, se figur 3. Vid valet 1979 konstituerades de första jämställda kommunfullmäktige men först vid 1994 års val kan man notera en markant ökning. Denna andel har bibehållits vid valen 1998, 2002 och 2006.

Figur 3 Andel (%) kommuner med jämställda kommunfullmäktige, 1973–2006

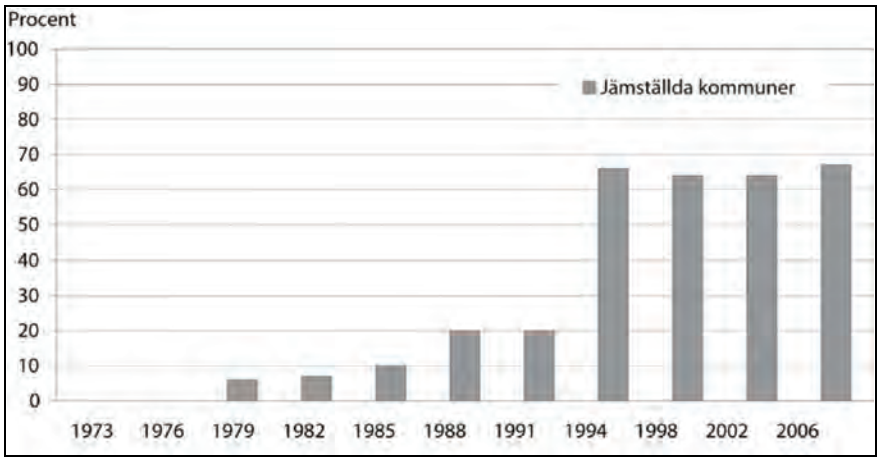

Källa: SCB (2007)

I tabellen nedan kan vi se att det skedde en avsevärd ökning av kvinnliga fullmäktigeledamöter till valet 1994. En bidragande orsak var att Socialdemokraterna då började med varvade listor, det man kom att kalla Varannan damernas, och andelen ökade med tio procentenheter. Andelen kvinnor ökade dock i samtliga partier till valet 1994.

Tabell 32 Kommunfullmäktigeledamöter efter kön, hela riket, 1991, 1994 och 1998. Antal, andel (%) och totalt antal

Parti	1991					1994					1998				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
M	835	1826	31,4	68,6	2661	812	1566	34,1	65,9	2378	897	1691	34,7	65,3	2588
KD	244	571	29,9	70,1	815	130	295	30,6	69,4	425	419	650	39,2	60,8	1069
FP	433	755	36,4	63,6	1188	330	512	39,2	60,8	842	270	437	38,2	61,8	707
C	650	1415	31,5	68,5	2065	690	1195	36,6	63,4	1885	602	966	38,4	61,6	1568
S	1920	3274	37,0	63,0	5194	2897	3244	47,2	52,8	6141	2334	2615	47,2	52,8	4949
V	220	354	38,3	61,7	574	331	425	43,8	56,2	756	605	729	45,4	54,6	1334
MP	160	230	41,0	59,0	390	285	331	46,3	53,7	616	272	287	48,7	51,3	559
Övriga partier	146	493	22,8	77,2	639	125	382	24,7	75,3	507	176	438	28,7	71,3	614
Totalt	**4608**	**8918**	**34,1**	**65,9**	**13 526**	**5600**	**7950**	**41,3**	**58,7**	**13 550**	**5575**	**7813**	**41,6**	**58,45**	**13 388**

Källa: SCB och egen bearbetning

Tabell 33 Kommunfullmäktigeledamöter efter kön, hela riket, 2002 och 2006. Antal, andel (%) och totalt antal

Parti	2002					2006				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
M	726	1333	35,3	64,7	2059	989	1746	36,2	63,8	2735
KD	407	606	40,2	59,8	1013	320	493	39,4	60,6	813
FP	516	740	41,1	58,9	1256	383	540	41,5	58,5	923
C	665	1024	39,4	60,6	1689	687	999	40,7	59,3	1686
S	2442	2713	47,4	52,6	5155	2317	2524	47,9	52,1	4841
V	496	549	47,5	52,5	1045	376	397	48,6	51,4	773
MP	197	246	44,5	55,5	443	206	230	47,2	52,8	436
Övriga partier	175	436	28,6	71,4	611	254	617	29,2	70,8	871
Totalt	**5624**	**7647**	**42,4**	**57,6**	**13 271**	**5532**	**7546**	**42,3**	**57,7**	**13 078**

Källa: SCB och egen bearbetning

8.6.2 Hel- och deltidsarvoderade förtroendevalda i kommunerna

Av de hel- och deltidsarvoderade förtroendevalda i kommunerna är en tredjedel kvinnor. Tabell 34 visar att det inte skett någon nämnvärd förändring mellan åren 1999 och 2007. Andelen kvinnliga deltidsarvoderade har sjunkit från 40 % till 34 % medan de heltidsarvoderade har ökat från 28 % till 34 %. Detta betyder att det har skett en förändring om sex procentenheter i båda grupperna. Sammantaget visar tabellen tydligt att kvinnor är underrepresenterade på tyngre poster i kommunerna.

Tabell 34 Andel (%) hel- och deltidsarvoderade förtroendevalda i kommunerna efter kön, 1999, 2003 och 2007

År	Deltid, andel (%)		Heltid, andel (%)	
	Kv	M	Kv	M
1999	40	60	28	72
2003	36	64	30	70
2007	34	66	34	66

Källa: SCB (2007)

8.7 Landstingen

8.7.1 Landstingsfullmäktige

Sveriges regionala förvaltning består av en dubbelstruktur; länsstyrelserna, vilka är statens organ medan landstingen är uttryck för den lokala självstyrelsen. Landstinget leds av en folkvald församling, landstingsfullmäktige. Landstingen har kommunal beskattningsrätt och ansvarar för vissa samhällsuppgifter, i första hand hälso- och sjukvården men också andra centrala delar såsom kultur, lokaltrafik och regionplanering. Idag finns det 20 landsting i Sverige.

Figuren nedan visar att det skett en stadig ökning av kvinnliga ledamöter i landstingsfullmäktige sedan 1970. I likhet med kommunfullmäktigförsamlingarna skedde en markant ökning under 1970-talet men till skillnad från dessa ökade andelen kvinnor i landstingsfullmäktige även under 1980-talet, medan det i kommunerna inte skedde samma utveckling. I dagsläget har jämställdheten nått längre i landstingsfullmäktige än i kommunfullmäktige. Efter valet 2006 är andelen kvinnor knappt 48 % av de förtroendevalda i landstingen. Ser man till de enskilda landstingen uppvisar samtliga ett jämställt fullmäktige och variationen ligger mellan Blekinge, som ligger lägst, med 40 % och Västerbotten med 54 % kvinnor.

Figur 4 Andel (%) valda till landstingsfullmäktige efter kön, 1970-2006

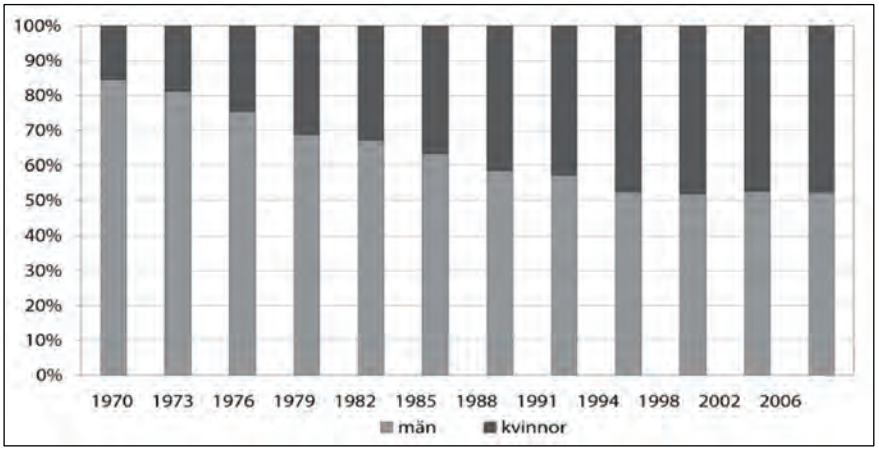

Källa: SCB (2007)

Tabellerna nedan visar att det sedan valet 1991 har varit i stort sett jämställt över tid om man ser till de politiska partiernas representation i landstingsfullmäktige. 1991 låg andelen kvinnor mellan 40 och 50 % för alla partier utom Vänsterpartiet som låg strax under 40 %. Efter valet 1994 låg andelen kvinnor nationellt sett på strax under 48 % och denna nivå har legat stadigt där alltsedan. Centern utmärkte sig efter valet 2002 med endast 34,5 % kvinnliga ledamöter, något som också övriga partier gjorde efter valen 1999 och 2006 med 35,3 respektive 35,6 %. I övrigt

visar de politiska partierna på en etablerad jämställdhet bland ledamöter i landstingsfullmäktige.

Tabell 35 Landstingsfullmäktigeledamöter efter kön per parti, hela riket, 1991, 1994 och 1998. Antal, andel (%) och totalt antal

Parti	1991					1994					1998				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
M	158	232	40,5	59,5	390	150	192	43,9	56,1	342	143	194	42,4	57,6	337
KD	55	77	41,7	58,3	132	28	30	48,3	51,7	58	76	92	45,2	54,8	168
FP	90	99	47,6	52,4	189	61	68	47,3	52,7	129	54	40	57,4	42,6	94
C	95	123	43,6	56,4	218	90	100	47,4	52,6	190	56	67	45,5	54,5	123
S	309	415	42,7	57,3	724	418	431	49,2	50,8	849	309	324	48,8	51,2	633
V	29	47	38,2	61,8	76	44	60	42,3	57,7	104	107	80	57,2	42,8	187
MP	17	17	50,0	50,0	34	42	36	53,8	46,2	78	36	34	51,4	48,6	70
Övriga partier	-	-	-	-	-	12	15	44,4	55,6	27	12	22	35,3	64,7	34
Totalt	**753**	**1010**	**42,7**	**57,3**	**1763**	**845**	**932**	**47,6**	**52,4**	**1777**	**793**	**853**	**48,2**	**51,8**	**1646**

Källa: SCB och egen bearbetning

Tabell 36 Landstingsfullmäktigeledamöter efter kön per parti, hela riket, 2002 0ch 2006. Antal, andel (%) och totalt antal

Parti	2002					2006				
	Antal		Andel		Tot ant	Antal		Andel		Tot ant
	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
M	107	146	42,3	57,7	253	169	207	44,9	55,1	376
KD	70	71	49,6	50,4	141	56	60	48,3	51,7	116
FP	88	99	47,1	52,9	187	62	67	48,1	51,9	129
C	48	91	34,5	65,5	139	69	87	44,2	55,8	156
S	334	348	49,0	51,0	682	319	312	50,6	49,4	631
V	83	62	57,2	42,8	145	54	53	50,5	49,5	107
MP	29	26	52,7	47,3	55	34	34	50,0	50,0	68
Övriga partier	25	29	46,3	53,7	54	26	47	35,6	64,4	73
Totalt	**784**	**872**	**47,3**	**52,7**	**1656**	**789**	**867**	**47,6**	**52,4**	**1656**

Källa: SCB och egen bearbetning

8.7.2 Hel- och deltidsarvoderade förtroendevalda i landstingen

Liksom i kommunerna är kvinnor underrepresenterade bland hel- och deltidsarvoderade förtroendevalda men skillnaderna mellan könen är emellertid betydligt mindre, se tabell 37. Andelen kvinnor har dock sjunkit något mellan 2003 och 2007, fyra respektive en procentenhet. I jämförelse med förtroendevalda i kommunerna är landstingen mer jämställda och har varit så över tid.

Tabell 37 Andel (%) hel- och deltidsarvoderade förtroendevalda i landstingen efter kön, 2003 och 2007

År	Deltid, andel (%)		Heltid, andel (%)	
	Kv	M	Kv	M
2003	47	54	45	55
2007	43	57	44	56

Källa: SCB (2007)

8.8 Avslutande diskussion

Det finns en rad olika förklaringsmodeller till politisk representation och den höga representationen av kvinnor i den svenska riksdagen kan tolkas på flera sätt. Vissa forskare menar att det är utformningen av valsystem, dvs. en systemorienterad förklaringsmodell, som är en förklaring eftersom studier visar att ett proportionellt valsystem tenderar att generera högre andel kvinnor än majoritetsvalsystem och kombinerade valsystem (Norris 2006). Statsvetaren Diane Sainsbury visar dock i en studie att den förklaringen inte är tillräcklig eftersom det svenska valsystemet inte har förändrats sedan 1970-talet men att andelen kvinnor trots detta har ökat markant (1993: 267).

Kulturella faktorer som politisk kultur, religion samt samhälleliga värderingar kring könsroller hör till dem som förklarar andelen kvinnliga parlamentariker. Forskning visar att det i postindustriella samhällen och i synnerhet bland yngre medborgare finns en mer positiv inställning till kvinnors deltagande i den politiska sfären. Freidenvall menar att detta i sin tur ökar kvinnors möjligheter till politisk mobilisering (Freidenvall 2005). En annan vanlig förklaring är socioekonomiska faktorer så som andelen förvärvsarbetande kvinnor och kvinnors utbildningsnivå. Utbildning och kvinnors ekonomiska oberoende från män påverkar kvinnors möjligheter att göra självständiga val i livet. Forskare menar att när kvinnor tagit plats i de offentliga och de politiska sfärerna har den traditionella synen på könsroller förändrats, dvs. att det är ett reciprokt förhållande mellan kulturella och socioekonomiska faktorer (Sainsbury 1993, Wide 2006). Den norska statsvetaren Helga Hernes förklarar den höga kvinnorepresentationen med den välfärdsstatliga utvecklingen i de nordiska länderna. Det skulle man kunna se som att dessa faktorer utvecklas parallellt och ömsesidigt.

Diane Sainsbury skriver att det funnits brist på process- och aktörsorienterade perspektiv i forskningen om kvinnors representation på den offentliga politiska arenan. Hon menar att de bättre kan förklara den process där både aktörer och strukturer förändras (eller finns kvar) eftersom fokus läggs på de aktörer som verkar för att inkludera kvinnor och de beslutsfattande församlingar där strategier utarbetats för att nå dessa mål (Sainsbury 2004). Ett ökat fokus har även lagts på strategiorienterade modeller där bland annat partiernas strategier, såsom de interna nomine-

ringsprocesserna, där syftet är att öka andelen kvinnor har studerats (Freidenvall 2006). Lenita Freidenvall skriver i sin avhandling att alla svenska politiska partier som är representerade i riksdagen har utvecklat strategier för att öka kvinnorepresentationen, men att det finns en gradskillnad dem emellan. Hon urskiljer tre olika strategier: allmänna målformuleringar, rekommendationer och kvoter (Freidenvall 2006: 73–75).

Drude Dahlerup och Lenita Freidenvalls forskning visar att kvotering till nationella parlament i sig inte är tillräckligt eller nödvändigt för att öka kvinnorepresentationen. I vissa länder har kvotering lett till en ökad andel kvinnor medan det i andra länder inte lett till det önskade resultatet. Kvoteringsforskningen har visat att valet av kvoteringssystem är avgörande och i vilken mån det valda systemet matchar valsystemet i landet eller inom partiet (Dahlerup 2006, Dahlerup & Freidenvall 2009).

Lena Wängnerud menar även att den av Richard Matland (1998) påpekade konkurrenssituationen mellan de politiska partierna i hög grad har varit verksam i Sverige (Wängnerud 1999). Liksom i andra länder med partikvotering var det även i Sverige så att politiska partier på vänstersidan började och pressade därmed de borgerliga partierna till handling, som har påpekats ovan. När de politiska partierna tävlar om väljarna tvingas de, oavsett om de är höger- eller vänsterorienterade, stora eller små, att förhålla sig till omgivningens krav. I Sverige kan man därmed se att kravet på jämställdhet och ökad kvinnorepresentation är så pass allmänt att de politiska partierna inte kan bortse från det (Wängnerud 2001). Till skillnad från många andra länder definierar sig svenska partier som feministiska och även högt uppsatta politiker kallar sig för feminister som en del i denna konkurrens och imageskapande även om man kan se ett minskande intresse de senaste åren.

Att förklara den höga representationen av kvinnliga parlamentariker i Sverige är således komplext. Som vi har sett är det en rad olika faktorer som påverkar och som påverkar varandra. Medan de strukturella faktorerna bakom utvecklingen har varit ganska lika i de nordiska länderna, har de strategiska faktorerna varit delvis olika. I alla länder har dock kvinnoorganisationerna, både de inom partierna och de fristående, haft en avgörande betydelse för ökningen av kvinnorepresentationen.

Återkommer vi till den klassiska frågan om hur man ska dra gränserna för det politiska medborgarskapet eller, annorlunda uttryckt, vem som ska sägas tillhöra *demos* så kan vi se att kvinnor har kommit att bli en etablerad del av svensk offentlig politik, mer på nationell nivå och i landstingen än i kommunerna. Denna rapport säger inget om andra sociala kategorier såsom etnisk bakgrund, ålder, handikapp, klass osv. Diskussioner om en ökad mångfald i politiken pågår. Datainsamling och analyser utifrån ett intersektionellt perspektiv skulle öka kunskapen om dessa olika maktordningar.

Referenser

Bergqvist, Christina et al. (red.) (1999): *Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Bergqvist, Christina (1994): *Mäns makt och kvinnors intressen. Skrifter utgivna av Statsvetenskapliga föreningen i Uppsala, 121*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Björk, Nina (1996): *Under det rosa täcket: om kvinnlighetens vara och feministiska strategier*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Christensen, Ann-Dorte (1999): ”Kvinder i de politiske partier”. I: *Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden*. Christina Bergqvist (red.). Oslo: Universitetsforlaget.

Dahlerup, Drude (2006): *Women, Quotas and Politics*. London: Routledge.

Dahlerup, Drude & Freidenvall, Lenita (2009): ”Quotas in Politics: A Constitutional Challenge”. I: *Constituting Equality: Gender Equality and Comparative Constitutional Rights*. Susan H. Williams (red.). Cambridge: Cambridge University Press.

Dahlerup, Drude & Freidenvall, Lenita (2005): “Quotas as a ‘Fast Track’ to Equal Political Representation for Women. Why Scandinavia is No Longer the Model”. I: *International Feminist Journal of Politics* 7(1).

Dahlerup, Drude & Gulli, Brita (1983): “Kvindeorganisationerne i Norden: afmagt eller modmagt?”. I: *Det uferdige demokratiet; Kvinner i nordisk politikk*. Elina Haavio-Mannila et al. (red.). Oslo: Nordiska Ministerrådet.

Dahlerup, Drude & Haavio-Mannila, Elina (1983): ”Opsummering”. I: *Det uferdige demokratiet; Kvinner i nordisk politikk*. Elina Haavio-Mannila et al. (red.). Oslo: Nordiska Ministerrådet.

Eduards, Maud (2007): *Kroppspolitik: om moder Svea och andra kvinnor*. Stockholm: Bokförlaget Atlas.

Eduards, Maud (2002): *Förbjuden handling: om kvinnors organisering och feministisk teori*. Malmö: Liber.

Freidenvall, Lenita (2007): *Regeringsformen ur ett könsperspektiv – en övergripande genomgång. Grundlagsutredningens rapport IV*. SOU 2007:67. Stockholm: Fritzes.

Freidenvall, Lenita (2006): *Vägen till Varannan damernas: Om kvinnorepresentation, kvotering och kandidaturval i svensk politik 1970–2002*. Stockholms universitet, doktorsavhandling.

Freidenvall, Lenita (2005): *Riksdagen ur ett genusperspektiv: En forskningsöversikt*. Stockholm: Sveriges riksdag.

Florin, Christina (2006): *Kvinnor får röst: kön, känslor och politisk kultur i kvinnornas rösträttsrörelse*. Stockholm: Bokförlaget Atlas.

Grey, Sandra J. (2006): ”The New World? Women and Political Representation in New Zealand”. I: *Representing Women in Parliament: A Comparative Study*. Marian Sawer, Linda Trimble & Manon Tremblay (red.). Oxon: Routledge.

Gustafsson, Agne (1999): *Kommunalt självstyre*. Stockholm SNS Förlag.

Göransson, Anita (2007): *Kön, makt och statistik*. SOU 2007:108. Stockholm: Fritzes.

Haavio-Mannila, Elina et al. (1983): *Det uferdige demokratiet; Kvinner i nordisk politikk*. Oslo: Nordiska Ministerrådet.

Karlsson, Gunnel (1996): *Från broderskap till systerskap: det socialdemokratiska kvinnoförbundets kamp för inflytande och makt i SAP*. Lund: Arkiv.

Larsson, Torbjörn (1994): *Det svenska statsskicket*. Lund: Studentlitteratur.

Manns, Ulla (2000): ”Den gifta kvinnans frigörelse: Reflektioner kring rösträtt och myndighet i svensk kvinnorörelse”. I: *Nordic Model of Marriage and the Welfare State*. Kari Melby (red.). Oslo: Nordiska Ministerrådet.

Matland, Richard (1998): “Enhancing Women’s Political Participation: Legislative Recruitment and Electoral Systems”. I: *Women in Parliament: Beyond Numbers*. Azza Karam (red.). Stockholm: International IDEA.

Mörkenstam, Ulf (1999): *Om ”Lapparnas privilegier”. Föreställningar om samiskhet i svensk samepolitik 1883-1997*. Stockholm: Stockholm Studies in Politics.

Nielsen, Peder (2007): *Ett decennium med personval*. SOU 2007:68. Stockholm: Fritzes

Norris, Pippa (2006): ”The Impact of Electoral Reform on Women’s Representation”. I: *Acta Politica 2006*.

Riksdagens årsböcker 1991, 1994, 1998, 2002 och 2006.

Rönnbäck, Josefin (2004): *Politikens genusgränser: den kvinnliga rösträttsrörelsen och kampen för kvinnors politiska medborgarskap 1902–1921*. Stockholm: Atlas.

Sainsbury, Diane (2004): ”Women’s Political Representation in Sweden: Discursive Politics and Institutional Presence”. I: *Scandinavian Political Studies* 27(1).

Sainsbury, Diane (1993): ”The Politics of Increased Women’s Representation: The Swedish Case”. I: *Gender and Party Politics*. Joni Lovenduski & Pippa Norris (red.). London: Sage.

SCB (2008) På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

SCB (2007) Förtroendevalda i kommuner och landsting 2007. En rapport om politikerantal och representativitet. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

Ulmanen, Petra (1998): *Sveket mot kvinnorna och hur högern stal feminismen*. Stockholm: Atlas.

Wide, Jessica (2006): *Kvinnors politiska representation i ett jämförande prespektiv: nationell och lokal nivå*. Umeå: Umeå universitet.

Wängnerud, Lena (2001): ”Från diskriminering till jämlik behandling. Om könsmönster i den svenska riksdagens utskott”. I: *Kvinder, køn og forskning* (1).

Wängnerud, Lena (1999): *Kvinnorepresentation: makt och möjligheter i Sveriges riksdag*. Lund: Studentlitteratur.

Wängnerud, Lena (1998): *Politikens andra sida: om kvinnorepresentation i Sveriges riksdag*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

Wängnerud, Lena (1996): ”Intressen kontra stereotyper. Varför finns det kvinnliga och manliga politikområden i riksdagen?”. I: *Statsvetenskaplig tidskrift*, 1999 (2).

Östberg, Kjell (1997): *Efter rösträtten: kvinnors utrymme efter det demokratiska genombrottet*. Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion.

Förkortningar

C	Centern
CUF	Centerpartiets ungdomsförbund
FAO	FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation
FP	Folkpartiet
Fi	Feministiskt initiativ
FN	Förenta Nationerna
KD	Kristdemokraterna
KDU	Kristdemokratiska ungdomsförbundet
M	Moderaterna
MP	Miljöpartiet
MUF	Moderata ungdomsförbundet
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NyD	Ny Demokrati
OECD	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling
OSSE	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa
LUF	Liberala ungdomsförbundet
S	Socialdemokraterna
SCB	Statistiska Centralbyrån
SSU	Socialdemokratiska arbetarpartiets ungdomsförbund
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
V	Vänsterpartiet

9. Kön och makt i svenskt näringsliv

Tomas Nilson

9.1 Inledning

Det svenska näringslivet har historiskt dominerats av råvaruindustri (metall, skog, papper) och verkstadsindustri, båda branscher som nästan uteslutande anställt män. Företagsledarna – som också de uteslutande var män – har traditionellt haft högre teknisk utbildning, men senare under 1900–talet allt oftare även – eller enbart – företagsekonomisk utbildning. Denna förändrade praxis speglar en ökad betydelse av försäljning, marknadsföring och finansiering i jämförelse med innovationer och teknisk förnyelse.[1]

Ökningen av andelen tjänsteföretag, inte minst finansföretag, kan på senare tid ha ändrat på förutsättningarna för ledarrekryteringen. De få kvinnliga företagsledarna finns i dag ofta just inom finans- och bankväsendet. Å andra sidan är riskbolagen liksom IT-företagen påfallande mansdominerade. Vård och omsorg är vidare traditionellt kvinnliga arbetsområden och cheferna där är också oftare kvinnor än i andra branscher, inte bara i offentlig verksamhet utan också i privat. Avgörande för om chefen är kvinna eller man tycks här snarare vara storleken på företaget; de små företagen har oftare kvinnliga chefer än de stora.

När det gäller större industriföretag finns i Sverige sedan tidigt 1900–tal i stort sett tre maktsfärer av ägare, vilka traditionellt har samarbetat med olika större affärsbanker. Företag som grundats senare, och vars tillväxt ofta varit snabb (IKEA och Hennes & Mauritz exempelvis), har valt att stå utanför dessa existerande maktsfärer. De har i stället expanderat utomlands, ett tecken på en alltmer internationaliserad marknad. Symptomatiskt är att både IKEA och H&M är detaljhandelsföretag, en av de branscher som i dag har den största andelen kvinnor i företagsstyrelserna.

I motsats till de nordiska grannländerna har det svenska näringslivet länge präglats av några få dominerande storföretag – ofta framvuxna i nära samarbete med offentliga beställare (Astra – sjukvården, Asea – Vattenfall och SJ, Ericsson – Televerket) – och jämförelsevis få familjeägda småföretag. Det

[1] Denna inledande text bygger, där inget annat anges, till stor del på SOU 2007:108 (Kön makt och statistik), författad av Anita Göransson, och Göranssons bidrag i boken *Maktens kön. Kvinnor och män i den svenska makteliten på 2000-talet.* Anita Göransson (red), Nora 2007. Vad gäller svenska företagsledares vändning bort från teknik (och juridik) mot ekonomi under efterkrigstiden, se Engwall et al. 1996.

gäller även jordbruket, där de små familjeföretagen nästan försvann mot mitten av 1900–talet. Genom rationalisering och satsning på större enheter förändrades den socioekonomiska strukturen i Sverige och den typiskt svenska tudelningen i industriarbetare och industriägare, som länge präglat arbetsmarknadens parter och relationer, uppstod. I Sverige saknas alltså den stora småborgerlighet som finns i till exempel Norge och Danmark.

De stora företagen har i likhet med sina motsvarigheter i andra länder med tiden utvecklat en åtskillnad mellan ägande och ledning, vilken innebär en professionalisering av företagsledandet.[2] Företagsledarna (vd) är anställda chefer, som i forskningen ibland likställs med andra chefer anställda i förvaltning och på andra områden.[3] Man ser alltså likheten mellan chefer på olika områden som mer bestämmande för rekryteringen och för deras agerande än de olika typer av enheter (företag å ena sidan, myndigheter å den andra) eller de olika typer av logiker som finns på de fält de är verksamma inom. Det är en fråga som kan utredas närmare. Tidigare forskning har kunnat visa att logikerna inom olika fält påverkar rekryteringen av chefer, vilket borde tala för att företagsledare borde behandlas som en kategori skild från förvaltningschefer.

På senare år har det institutionella ägandet ökat vilket har lett till en anonymisering även av ägandet. Pensionsfonder och försäkringsbolag investerar oerhörda belopp och deras representanter i styrelserna är intresserade av så hög avkastning som möjligt. Därmed har aktievärdet och den kortsiktiga avkastningen på aktier fått ökad betydelse på bekostnad av den långsiktiga utvecklingen av företagen. Detta har bland annat tagit sig uttryck i en snabbare omsättning på vd; sjunker avkastning eller aktievärde så byter man vd (den s.k. kvartalskapitalismen). Det återstår att undersöka huruvida denna utveckling gynnar eller missgynnar rekryteringen av kvinnliga ledare. Det har i debatten föreslagits att den svaga konkurrensen om att få leda ett företag i kris har bäddat för fler kvinnliga ledare. Vi kan dock redan notera att både ett försäkringsbolag som Folksam och Andra AP-fonden utmärkt sig genom att årligen granska börsbolagen och publicera jämställdhetsindex. Det kapital de investerar ägs ju både av kvinnor och män. Det investerade aktiekapitalet i andra företag tenderar att vara mer ojämnt fördelat mellan kvinnor och män, men även så borde man från företagens sida vara mer intresserade av att tillgodose båda könens intresse av representation i styrelserna och i den exekutiva företagsledningen. Kvar står dock att kvartalskapitalismen knappast gör chefsrollen mer lik förvaltningschefernas roll – tvärtom. Det som möjligen skulle kunna verka för ett närmande mellan rollerna är snarare införandet av marknadssystem i förvaltningarna.

När det gäller företagsledning finns en stark manlig tradition. Även efter det att fler och fler kvinnor faktiskt kom att leda företag (runt 1900 skedde detta) var fältet redan så maskulint kodat att det bara var enstaka kvinnor

[2] Se Matti 2003 för en diskussion om svenska förhållanden, samt Fellman 2000.
[3] För denna diskussion, se SOU 1990:44 (”Maktutredningen”).

som bröt mot traditionen och startade företag. Det vanliga då det gällde företagande var att kvinnor agerade bakom scenen. Ett utmärkt exempel utgör Lisen Bonnier, som arbetade tätt ihop med sin man Karl Otto vad gäller urval och kvalitetssäkring av företagets produkter men utan att inneha en officiell post inom familjeföretaget (Karlsson Stidler 1999).

Sedan politiken på senare år blivit mer könsbalanserad, i synnerhet när det gäller ledande positioner inom rikspolitiken, har även näringslivet granskats och väckt uppmärksamhet med sin extremt sneda könsfördelning i ledningen. År 2002 ställde den socialdemokratiska regeringen krav på företagen att de snarast skulle uppnå en fördelning där inget kön hade mindre än 40 % av styrelseplatserna. Om detta inte uppnåddes skulle kvotering införas genom lagstiftning. Detta ledde till att andelen kvinnor i styrelserna omedelbart nästan fördubblades men utvecklingen gick sedan långsamt och har sedan regeringsskiftet 2006 stagnerat.

9.1.1 Material om kvinnor och män i näringslivet

Det finns en rad källor av olika typ att använda när kvinnors och mäns positioner inom näringslivet skall studeras. Dels existerar ett antal statliga utredningar, som på ett eller annat sätt kartlägger och analyserar kvinnors positioner på ett antal viktiga maktfält – vissa undersöker näringslivet explicit, andra bara tangerar det, men alla bidrar med sin pusselbit.[4]

Källor av mer redovisande karaktär utgörs av olika typer av listningar av män och kvinnor inom näringslivet – SCB sammanställer exempelvis löpande uppgifter om chefer i näringsliv och offentlig sektor, liksom tidningen *Veckans Affärer*, som årligen publicerar en lista över medarbetare/ägare i de femhundra största företagen.[5] Även de listor som OMX (Stockholmsbörsen) tillhandahåller över företag noterade där är användbara för studiens syfte.

En mycket användbar källa är *Styrelser och revisorer i Sveriges börsbolag*, sammanställda och utgivna sedan drygt 25 år av Sundin & Sundqvist (numera Fristedt & Sundqvist). Dessa häften brukar ges ut i juni då bolagsstämmorna valt nya styrelser och revisorer. De årliga sammanställningarna redovisar utvecklingen när det gäller både kvinnor – män och utlandsfödda – svenskfödda på ledande positioner i svenskt näringsliv.[6]

Information om företag, myndigheter och andra ekonomiska aktörer finns förstås att finna också på nätet: via respektive hemsidor kan uppdaterad information hämtas. I denna kartläggning har den möjligheten använts flitigt.

9.1.2 Definitioner och metodiska utgångspunkter

Hur skall man i dag definiera ett *svenskt* företag? De företag som ingår i Sundin/Fristedt & Sundqvists bearbetningar är avgränsade till dem som är

[4]Exempelvis SOU 1990:44 (”Maktutredningen”), SOU 1994:3 (*Mäns föreställningar om kvinnor och ledarskap*), SOU 1997:135 *(Ledare, makt och kön*) och SOU 2007:108 (*Kön, makt och statistik*).

[5] Denna sammanställning existerar numera bara som nätutgåva.

[6] Från och med 2009 är sammanställningen enbart nätbaserad.

noterade på OMX Stockholmsbörsen *och* som har säte i Sverige. I dag finns det många traditionellt svenskägda men numera multinationella företag, som har sitt säte utomlands, t.ex. de tidigare flaggskeppen ABB, Stora Enso, TeliaSonera, AstraZeneca m fl. De är inte medtagna i Sundin/Fristedt & Sundqvist och har också exkluderats i denna studie.

Det ökande internationella ägandet har även inverkat på styrelsernas sammansättning: allt fler utlandsfödda och utlandsboende representanter sitter nu i svenska företagsstyrelser. En ökad mångfald i styrelserna (i storlek jämförbar med andelen kvinnor) beror alltså nästan uteslutande på att utländskt aktieägande har ökat. De största andelarna utlandsägda aktier i svenska företag ägs av finländska och amerikanska ägare. Dessa länder har således fler representanter i svenska bolagsstyrelser än andra.

Inte bara aktieägande är orsaken till att mångfalden har ökat. Det förekommer ofta att utländska ledamöter rekryteras för att dela med sig av kunskap om marknader och generella förhållanden utanför Sverige liksom erfarenheter från andra länder. Den allt större känsligheten för snabba marknadsväxlingar har också särskilt inom detaljhandeln lett till rekryteringen av kvinnor, exempelvis modellen Emma Sjöberg som satt i styrelsen för konfektionsföretaget Lindex. En etablerad strategi är också till exempel att rekrytera forskare till läkemedelsföretagens styrelser.

I styrelserna fattas övergripande strategiska beslut om policy och övrig långsiktig verksamhet. De större aktieägarna är representerade i styrelsen, men åtminstone två ledamöter skall i varje börsbolagsstyrelse vara oberoende av ledning och större ägarintressen enligt Bolagskoden (mer om den nedan).

Denna text utgår från den så kallade positionsmetoden, d.v.s. *andelen styrelseposter* som innehas av kvinnor och män. Det är vanligt att en mindre krets av styrelseledamöter innehar flera styrelseuppdrag. Dessa personer kallas ibland styrelseproffs. De flesta av dem är män. Men det fåtal kvinnor som finns i den gruppen har faktiskt något fler uppdrag per person än männen (se Sundin/Fristedt & Sundqvist årliga redovisningar). Valberedningarna tycks alltså inte (anse sig) ha någon större grupp kvinnor att välja bland! En annan metod är att välja att kartlägga andelen kvinnor/individer som har styrelsepositioner, men det ger inte en lika fullständig bild av deras inflytande, eftersom en och samma individ kan inneha åtskilliga styrelseuppdrag men detta framgår inte om man bara räknar individer. Sundin/Fristedt & Sundqvist redovisar båda andelarna.

9.2 Undersökningen

Studien nedan består av en kartläggning av ett antal relevanta ekonomiska aktörer. De som valts ut är börsnoterade företag, statliga myndigheter – finansiellt orienterade myndigheter, AP-fonderna, statliga affärsverk – intresseorganisationer, statliga företag, samt regionala/lokala energibolag. Syftet med undersökningen är trefalt. Det första syftet är en kartläggning för att

bestämma hur stor andel av ordförandena och ledamöterna i styrelserna som utgörs av kvinnor. Sedan undersöks hur detta har förändrats över tid. Detta är den del av studien som tar upp mest utrymme. Det andra syftet är en undersökning av rekryteringsvägarna – från vilka positioner/fält rekryteras kvinnorna egentligen? – och har formen av fallstudie, där statliga företag och statliga myndigheter specialstuderas. Det tredje syftet utgörs av en avslutande granskning av hur de ekonomiska aktörerna förhåller sig till varandra vad gäller kvinnors överlappande styrelseposter.

9.2.1 Kartläggning och förändring över tid

Samtliga av de ovan nämnda aktörerna ingår i kartläggningen men endast *börsbolagen*, *de statliga myndigheterna* och *intresseorganisationerna* har följts över tid. Nedslag har gjorts med tvåårsintervall mellan 1996 och 2008 för börsbolagen, och för åren 2000 och 2008 för de övriga två. De regionala/lokala energibolagen har bara studerats för 2008. Dessa har tagits med i studien då de representerar ett intressant mellanting mellan ren marknadsdrift och äldre kommunal praxis vad gäller medborgarservice.

9.2.1.1 Börsbolagen

Stockholmsbörsen, under namnet Stockholms fondbörs, har en lång historia men drivs sedan 2003 av företaget OMX, som också äger börser i andra nordiska och baltiska länder. Sedan 2008 är företaget uppköpt av den amerikanska NASDAQ-börsen.

Då det gäller andelen styrelseposter som innehavs av kvinnor framgår av tabell 1 att andelen har ökat på ett dramatiskt sätt under perioden: från låga andelar under åren 1996–2002 för att sedan nästan tredubblas.

Tabell 1 Andel (%) styrelseplatser som innehas av kvinnor och män i börsbolag, 1996–2008

År	Andel (%) Kv	Andel (%) M
1996	3,5	96,5
1998	3,2	96,8
2000	4,3	95,7
2002	5,8	94,2
2004	14,4	85,6
2006	17,9	82,1
2008[7]	18,5	81,5

Källa: Sundin/Fristedt och Sundqvist 1996–2008. Avser rådande förhållande i juni varje undersökningsår.
Anm: Bara ordinarie styrelseplatser

Frågan är vad detta beror på. En tänkbar anledning är att antalet företag på börsen har ökat över tid, och styrelseposterna med dem, och att kvinnors möjligheter att väljas in på så sätt har ökat. Dock, studerar vi antalet företag över tid syns att numerären snarare fluktuerar än uppvisar tillväxt: medeltalet för perioden 1996–2002 – då kvinnors andel var mycket låg,

[7] Siffran för 2009 är 19,4 %, d.v.s. en ökning på 0,9 procentenheter. *Dagens Industri*, 20 april 2009.

är 306 företag per år medan för perioden 2004–2008 – den tid då andelen kvinnor ökade snabbt – ligger medeltalet på 295 företag per år.[8] Detta kan alltså rimligen inte vara orsaken. En annan möjlig förklaring är att antalet styrelseplatser har utökats, utan att antalet företag för den skull blivit fler, och att fler kvinnor därför har kunnat väljas in. Använder vi samma periodisering som tidigare ser vi att mellan 1996 och 2002 var medeltalet för antalet styrelseplatser 1941 medan den senare perioden har ett något lägre medelvärde – 1870 platser. Liksom i fallet antal företag uppvisar styrelseplatserna ingen stegrande tendens utan en tämligen jämn utveckling.[9] Förklaringen måste alltså sökas på andra håll.

År 2004 presenterade en förtroendekommission ledd av förre finansministern Erik Åsbrink *Svensk kod för bolagsstyrning*. Denna kod är nu en del av noteringsavtalet för företagen på Stockholmsbörsen och omfattades 2007 av 94 företag som tillsammans svarade för 95 % av börsvärdet. Koden gäller samtliga börsföretag på Large Cap-listan samt dessutom de företag som 31.5.2007 hade över tre miljarder kronor i börsvärde.[10] Det bolag som en gång omfattat koden skall fortsätta göra det.

Koden var ett svar på den offentliga kritik som framförts mot näringslivet i flera avseenden, bland annat just den snäva rekryteringen och bristen på rörlighet och nyrekrytering till styrelserna. Koden stadgar bland annat att styrelsen inte får innehålla suppleanter, att man skall eftersträva en jämn könsfördelning i styrelsen, och att minst två av styrelseledamöterna skall vara oberoende av bolaget, bolagsledningen och av ägarna.[11] En styrelseledamot som varit vd under ett eller flera av de senaste fem åren anses inte oberoende, och inte heller så en styrelseledamot som suttit i styrelsen i tolv år (Fristedt & Sundqvist 2006–2007: 5).

Härmed infördes alltså för första gången en tidsgräns för styrelseledamöter. En informell åldersgräns på 70 år finns också, något som länge varit vanligt i andra länder. Även detta torde öka omsättningen av styrelseledamöter och ge utrymme för förnyelse. Emellertid finns det samtidigt en internationell tendens till att minska antalet ledamöter i styrelserna. Den klassiska strategin att lägga till kvinnor i stället för att byta ut män mot kvinnor, torde därför ur ett sådant perspektiv ha en begränsad användbarhet i bolagsstyrelserna, och inte gynna rekryteringen av kvinnor.

---

[8] Se tabell A1 i Bilaga 1 för absoluta tal.

[9] Se tabell A1i Bilaga 1 för absoluta tal.

[10] Fram till oktober 2006 hade börsen två listor: A- och O-listorna. Dessa baserade sig på aktiens omsättning. Efter oktober 2006 gick man över till listor baserade på marknadsvärde och branschtillhörighet istället, de så kallade Cap-listorna. Dessa består av Large Cap, där nordiska bolag med ett börsvärde över 1 miljard euro placeras; Mid Cap, där nordiska bolag med ett börsvärde som understiger 1 miljard euros men med ett högre än 150 miljoner euros ingår; Small Cap, för de nordiska bolagen med ett börsvärde understigande 150 miljoner euros. NGM (Nordic Growth Market) är den lista där tillväxtföretag relativt lätt kan noteras för att underlätta tillgången på riskkapital.

[11] Man räknar med att könsfördelningen är jämn vid minimum 40-60, d.v.s. då ett av könen uppnått 40 %. Då det gäller den statliga sfären har målet satts till 50-50. Men, som Anita Göransson har pekat ut – det är sällan som det är män som skall uppnå 40 procentsträcket, snarare alltid kvinnor. Och när kvinnor väl har gjort det så avstannar processen. Se SOU 2007:108.

Alla företag som accepterat koden tycks dock inte efterleva kraven. Några sanktionsmöjligheter för dem som bryter mot koden finns inte.

Att introduktionen av koden, parat med hot om kvotering till styrelserna, syns ha inverkat visar sig när andelen företag som har kvinnliga styrelseledamöter (minst en) mäts över tid. Utvecklingen följer grovt samma kurva som tabell 1 visar – det är runt 2004 som en uppgång märks, vilken senare stabiliseras. Skillnaden är att det skett en relativt stadig ökning av andelen företag med kvinnor i styrelserna även under perioden 1996–2002.

Tabell 2 Andel (%) företag med och utan kvinnliga styrelseledamöter, 1996–2008

	Andel (%) företag	
År	med kvinnor	utan kvinnor
1996	18,4	81,6
1998	17,6	82,4
2000	24,8	75,2
2002	30,7	69,3
2004	67,3	32,7
2006	78,0	22,0
2008	76,2	23,8

Källa: Sundin/Fristedt och Sundqvist 1996–2008

Viktigt är att skilja mellan kvinnliga styrelserepresentanter som är valda av årsstämman och de som är valda av företagens anställda. Hittills har bara styrelseledamöterna valda av årsstämman diskuterats.

Generellt har andelen företag på börsen som har styrelseledamöter valda av arbetstagarna stadigt minskat under perioden 1996–2008 – i grova drag från drygt hälften av samtliga företag till ca en tredjedel idag. När det gäller kvinnor valda av arbetstagarna är tendensen dock den motsatta – andelen företag med kvinnliga personalrepresentanter har ökat, och uppgår i dagsläget till drygt två tredjedelar av det totala antalet.[12] Andelen kvinnor valda av arbetstagarna visas i tabell 3.

Tabell 3 Andel (%) kvinnor och män valda av de anställda, 1996–2008

	Andel (%)	
År	Kv	M
1996	14,8	85,2
1998	18,3	81,7
2000	23,4	76,6
2002	21,3	78,7
2004	23,4	76,6
2006	28,6	71,4
2008	30,7	69,3

Källa: Sundin/Fristedt och Sundqvist 1996–2008

Två tendenser är tydliga: för det första att andelen kvinnor valda av de anställda är betydligt högre än andelen kvinnor som är valda av årsstämman, för det andra att ökningen är tämligen kontinuerlig (viss svacka

[12] Se tabell A2 i Bilaga 1 för absoluta tal.

mellan 2000 och 2002). Arbetstagarna väljer alltså in kvinnor efter en annan logik än den som gäller för kvinnor valda av årsstämman – en som syftar till insyn i företaget för att på så sätt kunna påverka och säkerställa arbetarkollektivets bästa. Arbetstagarna synes dessutom vara opåverkade av den politiskt initierade förändringen, i form av införandet av koden och hot om kvotering, vilka så tydligt inverkade på ökningen av andelen kvinnor valda av årsstämman.

I vilka typer av företag återfinns då kvinnor? Då det gäller sambandet mellan företagets storlek och andelen kvinnor finns en tydligt glidande skala: ju större börsvärde, desto högre andel kvinnor. I tabell 4 framgår detta för 2008.

Tabell 4 Styrelseplatser besatta av kvinnor och män i börsbolagen, 2008. Antal, andel (%) och antal företag

	Styrelseplatser					
	Antal			Andel (%)		Antal företag
	Kv	M	Totalt	Kv	M	
Large Cap	101	433	534	18,9	81,1	54
Mid Cap	108	503	611	17,7	82,3	76
Small Cap	105	666	771	13,6	86,4	117
NGM	29	248	277	10,5	89,5	47
Totalt	**343**	**1850**	**2193**	**15,6**	**84,3**	**294**

Källa: Fristedt & Sundqvist 2008–2009

Dock, när enbart de 28 företag som 2008 hade mer än 35 % kvinnliga styrelseledamöter granskas är fördelningen (efter storlek) delvis annorlunda: drygt 54 % av dessa företag tillhör Small Cap- och NGM-listorna, d.v.s. majoriteten av företagen med störst andel kvinnliga styrelsemedlemmar är mindre företag. Vad indikerar detta? Frågan lämnas tills vidare öppen.[13]

Fördelar vi därefter företagen som har kvinnliga styrelseledamöter efter börsvärde (Cap-listorna) förstärks mönstret från tabell 4: inom Large Cap har 98,1 % av företagen kvinnliga styrelseledamöter; inom Mid Cap är siffran 94,7 % och för Small Cap ligger nivån på 66,9 %. Inom NGM är det mindre än hälften av företagen (46,8 %) som har kvinnlig styrelserepresentation.[14]

Undersöker vi sedan hur andelen kvinnor grupperar sig enligt bransch syns tydliga skillnader även där. Det framgår av tabell 5 att störst andel kvinnor finns inom sektorerna Dagligvaror och Sällanköpsvaror. Särklassigt lägst andel finns inom Energisektorn.

Vilka faktorer ligger då bakom fördelningen av kvinnor på de olika branscherna? En förklaring, som också har visat sig vara historiskt giltig, är att vissa branscher/yrken av tradition har betraktats som maskulina och andra som mer feminina – de är helt enkelt ”könskodade” på olika sätt. Ibland undergår kodningen förändring, och branscher/yrken ”feminise-

[13] Se tabell A3 i Bilaga 1 för absoluta tal.
[14] Se tabell A4 i Bilaga 1 för absoluta tal.

ras" eller "maskuliniseras". Orsakerna kan exempelvis vara industriell/ekonomisk utveckling, kulturella aspekter (särartstänkande) och att viss teknik ofta uppfattas som maskulin.[15] Av fördelningen i tabell 5 att döma bör således branscher (och de yrken som förknippas med dem) som Dagligvaror och Sällansköpsvaror vara feminina[16] och den högtekniska Energibranschen särskilt maskulin.

Tabell 5 Andel (%) styrelseplatser besatta av kvinnor och män i börsbolagen efter bransch,[17] 2008

	Andel (%)	
Bransch	**Kv**	**M**
Dagligvaror	25,6	74,4
Sällanköpsvaror- och tjänster	23,8	77,2
Finans och fastighet	20,2	79,8
Industrivaror- och tjänster	22,5	77,5
Hälsovård	20,4	79,6
Telekomoperatörer	16,7	83,3
Råvaror	15,0	85,0
Informationsteknologi	15,7	84,3
Energi	8,3	91,7

Källa: Fristedt & Sundqvist 2008–2009 och listor över noterade företag på stockholmsbörsen, där branschtillhörighet framgår.

Det är svårare att studera förändring av kvinnors andel efter branschtillhörighet eftersom indelningen förändrades 2006. Genom att kategorisera de företag som hade kvinnliga styrelseledamöter 2002 efter samma system som infördes 2006 går dock vissa tentativa slutsatser att dra vid en jämförelse med 2008: (1) att kvinnors andel i branscherna finans, industri och IT sjunker över tid, och (2) att andelen istället ökar i dagligvaror och sällanköpsvaror. Dessa är de tydligaste trenderna.[18]

Då det gäller kvinnor på de mest maktfyllda positionerna – styrelseordförande och verkställande direktör – fluktuerar siffrorna. Mellan åren 2000 och 2008 fanns som minst två kvinnliga ordföranden och som mest 9 stycken (mellan 0,6 % och 3,1 %). Kvinnliga vd för börsbolag var lika ovanliga: som minst tre och som mest sju (mellan 1 % och 2,4 %). I jämförelse med andelen kvinnor i styrelserna (både ordinarie, suppleanter och personalrepresentanter) ligger alltså andelen kvinnliga ordförande och verkställande direktörer extremt lågt. Utvecklingen pekar inte heller mot en ökning.[19]

[15] För en aktuell diskussion om genusordningen generellt och genusarbetsdelning specifikt, se Lidestads 2005. Se speciellt s 11-21 och där refererad litteratur.

[16] Feminin förstådd i en relativ betydelse – trots allt är ju tre fjärdedelar av styrelseposterna inom branschen besatta av män.

[17] Se tabell A5 i Bilaga 1 för absoluta tal.

[18] Bygger på en beräkning av hur den totala andelen kvinnor 2002 och 2008 fördelas på respektive bransch (Fristedt & Sundqvist 2008–2009) och listor över noterade företag på stockholmsbörsen där branschtillhörighet framgår.

[19] Se tabell A6 i Bilaga 1 för absoluta tal.

9.2.1.2 De statliga myndigheterna

De statliga myndigheterna har delats upp i tre olika grupper: de finansiellt orienterade, AP-fonderna och de affärsdrivande verken. Alla har de staten som huvudman men deras respektive inriktningar och uppgifter gör att de bäst studeras enskilda.

De finansiellt orienterade myndigheterna

Riksbanken är Sveriges centralbank och en statlig myndighet. Under Riksbankens ansvarsområde ligger penningpolitiken, där målet är att upprätthålla ett fast penningvärde. Inom bankens ansvarsområde ligger också att främja ett säkert och effektivt betalningsväsende. I Riksbankens fullmäktige sitter representanter från riksdagen och det är dessa som utser den direktion som leder banken. Finansinspektionen är en statlig tillsynsmyndighet för bland annat finansiella frågor. Arbetet leds av en styrelse, vars ledamöter utses av regeringen för tre år i taget. Dessa förutsätts ha erfarenheter och kompetens från näringsliv och finansmarknad. Ansvaret för FI:s löpande verksamhet, vars riktlinjer styrelsen har slagit fast, har en generaldirektör. Riksgäldskontoret är statens finansförvaltning. Dess huvuduppgifter är att vara statens internbank, förvalta Sveriges statsskuld och att ge statliga garantier och lån. Riksgälden är en statlig myndighet som rapporterar direkt till Finansdepartementet. Regeringen utser styrelse och riksgäldsdirektör. Konjunkturinstitutets uppgift är att via prognoser ge beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. Analyser av och forskning om nationell och utländsk ekonomisk utveckling ligger till grund för detta. Institutet, som grundades 1937, är en statlig myndighet under Finansdepartementet.

Tabell 6 Kvinnor män i de finansiellt orienterade myndigheternas ledningar, 2000 och 2009. Antal och andel (%)

	Antal			Andel (%)	
År	**Kv**	**M**	**Totalt**	**Kv**	**M**
2000	11	28	39	28,2	71,8
2009	13	28	41	31,7	68,3
Totalt	**24**	**56**	**80**	**30,0**	**70,0**

Källa: Respektive myndighets hemsida kompletterat med samtal med personer från myndigheterna[20]

Av tabellen framgår att andelen kvinnor i styrelserna har ökat något – upp från 28,2 % 2000 till 31,7 % 2009. Kvinnornas andel av styrelserna (över hela perioden) ligger på knappt en tredjedel. Ingen förändring har dock skett vad gäller ordförandeposten: både 2000 och 2008 är samtliga män.

AP-fonderna

AP-fonderna, statliga myndigheter under Finansdepartementet, är benämningen på de olika pensionsfonder som funnits i Sverige sedan 1960–talet.

[20] För de enskilda myndigheterna, se Bilaga 2.

De är i nuläget sex till antalet men har ändrat både karaktär, numrering och inriktning genom åren. Första, Andra, Tredje, Fjärde och Sjätte AP-fonderna utgör idag endast en mindre del av inkomstpensionssystemet – de är tänkta att vara buffertfonder inför framtiden. Det är Sjunde AP-fonden som förvaltar det fonderade kapitalet i premiepensionssystemet. Första, Andra, Tredje och Fjärde AP-fonderna förvaltar globala portföljer med aktier och obligationer. Sjätte AP-fonden ska investera kapital i små och medelstora bolag. Ordförande och styrelsemedlemmar i de olika fonderna utses av regeringen, styrelsen utser verkställande direktören.[21]

Tabell 7 Kvinnor och män inom AP-fondernas ledningar, 2000 och 2008. Antal och andel (%)

	Antal			Andel (%)	
År	**Kv**	**M**	**Totalt**	**Kv**	**M**
2000	20	31	51	39,2	60,8
2008	21	26	47	44,7	55,4
Totalt	**41**	**57**	**98**	**41,8**	**58,2**

Källa: Respektive myndighets hemsida[22]

År 2000 satt sammanlagt 51 personer i styrelserna för de sex AP-fonderna. Av dessa var 20 kvinnor (39,2 %). Fyra av sex ordföranden var män. 2008 hade antalet styrelseledamöter minskat något – nu satt sammanlagt 47 personer i styrelserna. Av dessa var 21 kvinnor, vilket uppgår till 44,7 %. Andelen kvinnor på ordförandeposten utgör 50 % (tre av sex). Andelen kvinnor har ökat över tid, upp från 39,2 % till 44,7 %. Även på ordförandeposten har andelen kvinnor blivit fler – upp från en tredjedel till hälften.

Statliga affärsverk

De statliga affärsverken är tre till antalet – Sjöfartsverket, Luftfartsverket och Svenska Kraftnät – och är samtliga statliga myndigheter, reglerade av respektive Instruktion samt årliga regleringsbrev. Verksamheten finansieras huvudsakligen via avgifter från brukarna, därav namnet affärsverk. Vissa ekonomiska avkastningskrav existerar.

Tabell 8 Kvinnor och män inom affärsverkens ledningar, 2000 och 2008. Antal och andel (%)

	Antal			Andel (%)	
År	**Kv**	**M**	**Totalt**	**Kv**	**M**
2000	11	16	27	40,7	59,3
2008	12	15	27	44,4	55,6
Totalt	**23**	**31**	**54**	**42,6**	**57,4**

Källa: Respektive myndighets hemsida[23]

[21] I och med att nya bestämmelser trädde i kraft 2000 avvecklades dåvarande 3:e AP-fondstyrelsen och den 5:e AP-fondstyrelsen gavs detta namn istället. Eftersom denna inte ersattes saknas idag en 5:e AP-fond.

[22] För de enskilda fonderna, se Bilaga 2.

[23] För de enskilda affärsverken, se Bilaga 2.

År 2000 utgjorde kvinnornas andel av affärsverkens styrelser 40,7 % (11 kvinnor). År 2008 satt sammanlagt 27 personer i styrelserna: av dessa var 12 kvinnor. Andelen män utgjorde 55,6 % och kvinnornas 44,4 %. Ordförandeskapet innehades av idel män. Samtliga tre generaldirektörer var också män. Siffrorna för 2000 skiljer sig på den punkten en del – då fanns en kvinnlig ordförande (Sjöfartsverket) – men generaldirektörerna var alla män.

Om vi slutligen jämför utvecklingen från 2000 fram till 2008 för samtliga av de tre typerna av statliga myndigheter är trenden att kvinnors andel av styrelseposterna faktiskt ökar över tid. År 2000 besattes sammanlagt 42 styrelseposter av kvinnor; år 2008 hade antalet ökat till 46 – andelen går från 36,8 % till 41,4 %.

Tabell 9 Kvinnor och män inom de statliga myndigheternas ledningar, 2000 och 2008. Antal och andel (%)

	Antal			Andel (%)	
År	Kv	M	Totalt	Kv	M
2000	42	72	114	36,8	63,2
2008	46	65	111	41,4	58,6
Totalt	**88**	**137**	**225**	**39,1**	**60,9**

Källa: Respektive myndighets hemsida

Då det gäller ordföranden och generaldirektör är andelen kvinnor lägre – kvinnliga ordföranden utgjorde 2000 27,7 % (tre kvinnor) och 2008 25 % (tre kvinnor). Alla generaldirektörerna var män, både 2000 och 2008.

9.2.1.3 Statliga företag

De statliga företagen delas upp i två typer – företag som *verkar under marknadsmässiga villkor* och företag *med särskilda samhällsintressen*. De förstnämnda agerar utifrån kommersiella kriterier – på fullt konkurrensutsatta marknader – och ägaren (staten) kräver marknadsmässiga resultat och avkastning. Dessa företag bedöms utifrån sådana krav. Den andra typen av företag verkar till stor del på marknader som helt eller delvis saknar konkurrens, vilket innebär att ägarmålen avviker väsentligt från den första typen av statliga företag. Utvärderingen görs istället utifrån samhällsekonomiska och sektorpolitiska mål (Regeringskansliet 2008:8). Sammantaget utgör de statliga företagen 50 stycken.

Styrelseposter i de statliga företagen utgjorde sammanlagt 355 stycken 2008. Av dessa upprätthölls 193 av män och 162 av kvinnor. Andelen kvinnor utgjorde således 45,6 %, vilket är en relativt jämn fördelning mellan könen (enligt 40–60-principen). Dock, andelen kvinnor på ordförandeposten avviker från detta (jämlika) mönster: endast 31,4 % (16 kvinnor) ledde styrelserna.[24]

[24] Styrelsemedlemmarna avser de som vid respektive årsstämma valts för perioden 2008-09.

Tabell 10 Kvinnor och män inom statliga företag, 2008. Antal och andel (%)

	Antal			Andel (%)	
Post	**Kv**	**M**	**Totalt**	**Kv**	**M**
Styrelseposter	162	193	355	45,6	54,4
Ordförandeskap	16	35	51	31,4	68,6
Personalrepresentanter	12	35	47	25,5	74,5

Källa: Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2007 (Regeringskansliet).

Personalrepresentanterna uppvisar en delvis annorlunda bild – kvinnorna utgör i denna kategori en betydligt mindre andel än som ordinarie styrelseledamöter: av sammanlagt 47 personalrepresentanter är endast 12 kvinnor (25,5 %).

Delas sedan andelen styrelseposter som kvinnor innehar upp på de två ovan nämnda typerna av statliga företag noterar vi ingen skillnad mellan dem (andelen uppgår där till 46,0 %, att jämföra med 45,3 % för de marknadsmässiga). Skillnaden blir dock tydlig om ordförandeposten vägs in. Av sammanlagt 16 kvinnliga ordföranden återfinns tolv av dessa (75 %) inom företag med ett samhällsintresse.[25]

Tabell 11 Kvinnor och män fördelade på två kategorier statliga företag, ordinarie styrelseplatser, 2008. Antal och andel (%)

	Antal			Andel (%)	
Post	**Kv**	**M**	**Totalt**	**Kv**	**M**
Marknadsmässiga	81	98	179	45,3	54,7
Särskilda samhällsintressen	81	95	176	46,0	54,0

Källa: Bilaga 2

9.2.1.4 Intresseorganisationerna

De undersökta organisationerna har delats upp i tre typer: bransch- och forskningsorganisationer, arbetsgivarorganisationer och mer fackligt orienterade organisationer. Sammanlagt 17 organisationer har undersökts, uppdelade på nio bransch- och forskningsorganisationer, fyra arbetsgivarorganisationer och fyra fackliga.[26]

Tabell 12 Kvinnor och män inom intresseorganisationernas ledningar, 2000 och 2008. Antal och andel (%)

	Antal			Andel (%)	
Post	**Kv**	**M**	**Totalt**	**Kv M**	
2000	69	202	271	25,5	74,5
2008	67	179	246	26,3	73,7
Totalt antal	**136**	**381**	**517**	**34,0**	**66,0**

Källa: Respektive organisations hemsida kompletterat med samtal med personer på organisationernas kanslier

[25] Se Bilaga 2 för absoluta tal.
[26] Se Bilaga 2 för de enskilda intresseorganisationerna.

Kvinnors andel av styrelseledamöter uppgår till 25,5 % år 2000 och 27,2 % 2008. Generellt har alltså utvecklingen i stort sett stått stilla.

Skiljer man sedan mellan de tre typerna av organisationer ändras bilden delvis: för bransch- och forskningsorganisationerna ligger andelen kvinnor kvar på ungefär samma nivå – 31,3 % 2000 och 29,8 % 2008. Detsamma gäller för arbetsgivarorganisationerna – 15,8 % 2000 och 17,7 % 2008. De fackliga organisationerna däremot uppvisar en betydligt högre andel: upp från 31,9 % 2000 till hela 41,3 % 2008. Hur förklaras dessa skillnader? En viktig orsak är den uttalade ansatsen, som åtminstone återfinns hos de fackliga organisationerna, att styrelsens sammansättning skall avspegla medlemsstrukturen. I främst TCO och SACO är andelen kvinnliga medlemmar stor, därför är också kvinnor i majoritet i styrelserna.[27]

Ordförandeposten i organisationerna har över tid dominerats av män. 2000 leddes hela 15 av 17 styrelser av män, och 2008 13 av 17. Kvinnornas andel har gått upp men från en mycket låg nivå: 11,8 % till 25,5 %, d.v.s. mer än fördubblats. De enda kvinnliga styrelseordförandena 2000 var de för LO respektive Svenska Bankföreningen medan majoriteten av de kvinnliga ordförandena (tre av fyra) 2008 var verksamma inom fackliga organisationer.

Då det gäller verkställande direktörer, suppleanter och personalrepresentanter har bara år 2008 undersökts. Tolv av intresseorganisationerna har en anställd verkställande direktör för att leda den löpande verksamheten. I sju fall var denne man och i fem fall kvinna, vilket sammantaget ger att 41,7 % av dem var kvinnor. Tre av fyra vice verkställande direktörer var män. Då det gäller styrelsesuppleanterna var 26 av sammanlagt 80 kvinnor – 32,5 %. Endast tre personalrepresentanter fanns, vilka samtliga var män.[28]

9.2.1.5 Regionala/lokala energibolag

Här har jag valt att studera ett urval av regionala/lokala energiföretag. Dessa företag är intressanta eftersom ägandeformerna kan variera mellan kommunalt helägda, samägda (kommunalt/privat) och renodlat privat ägandeskap. Invalsprinciperna för styrelserna kan således variera: de utses i vissa fall utifrån strikta politiska principer, där ambitionen är att styrelsens sammansättning skall återspegla fullmäktiges, och ibland utifrån ren branschkompetens. Oftast representeras den senare av en anställd verkställande direktör. Avsikten med delundersökningen är att kartlägga andelen kvinnor i företag där rekryteringsprinciperna varierar efter ägandeform. Sammanlagt 60 bolag har undersökts.

[27] Information i samtal med företrädare för TCO och SACO, januari 2009.
[28] Se Bilaga 2 för absoluta tal.

Tabell 13 Kvinnor och män i regionala/lokala energibolags styrelser 2008. Antal och andel (%)

	Antal			Andel (%)	
Post	**Kv**	**M**	**Totalt**	**Kv**	**M**
Ordinarie styrelsemedlemmar	82	330	412	19,9	80,1

Källa: Respektive bolags hemsida

Som framgår av tabellen är de manliga styrelseledamöterna i kraftig majoritet.

Frågan är återigen – av vilka orsaker ser mönstret ut som det gör? I den offentliga utredningen *Kön, makt och statistik* (2007) kartlades kommunala bolag i storstadsregionerna. I både Stockholm och Göteborg låg könsfördelningen inom 40–60 intervallet (med kvinnor som den mindre gruppen) medan Malmö avvek med stor marginal – andelen kvinnor låg där endast på 15 %. Andelen kvinnor inom kommunala bolag syns alltså vara större i storstäder (undantag Malmö) än i mindre städer och på landsbygden (SOU 2007:108: 60 f). Resultatet är värt att testa även på de studerade energibolagen. I tabell 14 har jag därför delat upp bolagen på de verksamma i städer och de från landsbygden. I kategorin städer ingår enbart de vars invånarantal överstiger 35 000 människor. Jag valde relativt stora städer därför att jag ville att de skulle skilja ut sig markant från landsbygden. Sammanlagt 17 av energibolagen var verksamma i städer som uppfyllde invånarkriteriet.

Tabell 14 Kvinnor och män i energibolag uppdelat på stad och land, 2008. Antal och andel (%)

	Antal			Andel (%)	
Post	**Kv**	**M**	**Totalt**	**Kv**	**M**
Stad*	32	105	137	23,4	76,6
Land**	50	225	275	18,2	81,8
Antalet	82	330	412	19,9	80,1

* 17 företag, ** 43 företag

Som fallet var i storstäderna Stockholm och Göteborg har också energibolag verksamma i andra städer en högre andel kvinnor än de på landsbygden. Differensen uppgår till mer än fem procentenheter. Andelen från städer ligger alltså högre än totala andelen kvinnor (19,9 %). Andelen kvinnliga styrelseordförande är också betydligt högre i städerna än på landsbygden (21,4 % mot 13,2 %).[29] Nästan samtliga av företagen i städerna var helägda av kommunen (16 av sammanlagt 17 bolag).

Som också visas i *Kön, makt och statistik* dominerar män generellt de kommunala nämnder som ansvarar för tekniska områden medan kvinnor mest återfinns i kultur- och socialnämnderna (SOU 2007:108: 91). Energibolag, som typiska tekniska, bör följdrikligt enligt ett sådant resone-

[29] Det absoluta antalet kvinnliga styrelseordföranden är dock lågt: för städerna blott tre kvinnor, och för landsbygden fem. Därför bör det inte dras för stora växlar på relationen.

mang vara maskulint könskodat. Eftersom män faktiskt är i stor majoritet bland de undersökta bolagen tycks förklaringen, som ytterst grundar sig på att arbete alltid tycks vara genusuppdelat, ha ett stort värde.

Mönstret av stor manlig dominans går grovt igen om vi också studerar fördelningen bland styrelsesuppleanterna och personalrepresentanterna. I det förstnämnda fallet uppgår kvinnornas andel till 25,2 % och i det senare till 24,5 %. Skillnaden mellan dessa kategorier är således obetydlig. Detta visas i tabell 15.

Tabell 15 Kvinnliga och manliga styrelsesuppleanter och personalrepresentanter i regionala/lokala energiföretag, 2008. Antal och andel (%)

	Antal			Andel (%)	
Post	**Kv**	**M**	**Totalt**	**Kv**	**M**
Styrelsesuppleanter	30	89	119	25,2	74,8
Personalrepresentanter	12	37	49	24,5	75,5

Källa: respektive bolags hemsida

Ordförandeposter i energibolagen har dock en mindre andel kvinnor än vad gäller ledamöterna – endast 13,3 % (åtta kvinnor) av ordförandena var kvinnor.[30]

Skillnader framgår när företagen delas upp i de tre ägarkategorierna. Av tabell 16 framgår att då det gäller helägda kommunala företag, där styrelsen främst utses efter politiska riktlinjer, är andelen kvinnor störst – andelen ligger till och med lite över kvinnornas totala andel (se tabell 13). I de privat ägda företagen är andelen kvinnor lägst.[31] Mönstret passar in i det som tidigare påvisats: att ju närmare den politiska sfären verksamheten ligger, desto högre andel kvinnor (se statliga företag jämfört med börsnoterade). Dock är andelen kvinnor i de kommunalägda företagen så liten att den ligger närmare andelen kvinnor i börsföretagen än i de statliga.

Tabell 16 Kvinnor och män i regionala/lokala energibolag efter ägarkategori, 2008. Antal och andel (%)

	Antal			Andel (%)	
	Kv	**M**	**Totalt**	**Kv**	**M**
Helägda kommunala bolag*	75	277	352	21,3	78,7
Helägda privata bolag**	1	19	20	5,0	95,0
Samägda privat-kommunala bolag ***	6	34	40	15,0	85,0

* 51 bolag **3 bolag *** 6 bolag
Källa: respektive bolags hemsida
Anm: De nio stycken företag som ägs av flera kommuner tillsammans har lagts till kategorin Helägda (kommunalt)

Då det gäller suppleanter och arbetstagarrepresentanter har jag valt att bara diskutera de helägda kommunala företagen – de utgör den stora majoriteten av företag och bland dem återfinns också majoriteten av styrel-

[30] Se Bilaga 2 för de enskilda energibolagen.
[31] Som framgår av tabell 16 är det absoluta antalet väldigt litet och slutsatserna därför bräckliga.

sesuppleanter och personalrepresentanter.[32] Både suppleanter och arbetstagarrepresentanter i de helägda kommunala företagen uppvisar en högre andel kvinnor än vad som återfinns bland de ordinarie styrelsemedlemmarna – de utgör 25,4 % av suppleanterna, bland arbetstagarrepresentanterna är motsvarande siffra 23,1 %.[33]

En förklaring till att andelen kvinnor är så liten (eller jämförbar med börsbolagens andel) i energibolagen har förmodligen att göra med tre faktorer: att majoriteten av bolagen är (1) kommunalt ägda, (2) verksamma på landsbygden och (3) tekniska (maskulint kodade) till sin natur. Enligt Göransson är landsbygden inte jämförbar med storstäderna/städerna vad gäller kvinnlig representation varken inom företagande som inom politik. Detta är ett förhållande som förstärks av att de flesta kvinnor inom kommunal verksamhet återfinns inom kultur och vård, och inte i den tekniska sfären.

9.2.2 Rekryteringsvägar för kvinnor. Exemplet statliga företag

Nedan skall undersökas vilka arenor som kvinnliga ordföranden och styrelseledamöter inom statliga företag 2008 rekryteras från. Arenorna har delats upp i fem övergripande rekryteringsbaser, vilka samtliga har ett antal underkategorier. De övergripande arenorna är följande – (1) Näringslivet, (2) Den politiska sfären, (3) ”Styrelseproffs”, (4) Intresseorganisationerna och (5) Utbildning/Forskning. Av tabell 17 framgår tydligt fördelningen mellan arenorna.

Tabell 17 Rekryteringsarenor för kvinnor verksamma statliga företag. Styrelseplatser, antal och andel (%)

	Kvinnor	
Arenor	**Antal**	**Andel (%)**
Näringslivet	79	47,3
Politiken	42	25,1
”Styrelseproffs”	24	14,4
Intresseorganisationerna	15	9,0
Utbildning/Forskning	7	4,2
Totalt antal kvinnor	**167**	**100,0**

Källa: Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2007, samt Sveriges Statskalender, Vem är Vem, Internet.

Den absolut största rekryteringsarenan utgörs av Näringslivet (47,3 %). Arenan delades upp i två: det privata näringslivet och andra statliga företag. Den förstnämnda var klart störst – hela 84,8 % rekryterades därifrån. Intressant är dock att det också finns en relativt stor rekrytering från andra statliga företag – drygt 15 % hämtas alltså ”in-house”. Näringslivets dominans som rekryteringsarena blir än tydligare om gruppen ”Styrelseproffs” räknas in. Dessa kvinnor, som sitter i en mängd styrelser, och har detta som heltidssysselsätt-

[32] Av sammanlagt 168 suppleanter/personalrepresentanter var endast 22 personer verksamma inom kategori 2 och 3 (13,1 %).

[33] Se tabell A7 i Bilaga 1 för absoluta tal.

ning, har samtliga tidigare varit verksamma inom näringslivet.[34] Adderas dessa uppgår siffran för Näringslivet till hela 61,7 %. Den näst största rekryteringsarenan är den politiska sfären. Den har delats upp i tre underarenor: valda politiker (riksdag, landsting och kommun), tjänstemän från departementen (främst näringsdepartementet) och tjänstemän inom stat, länsstyrelse, landsting och kommun. Tydligt är att tjänstemän dominerar över valda politiker – den gruppen utgör 85,7 % av den politiska sfären – och att fördelningen mellan departementen och andra nivåer är relativt jämn (47–53 %). Rekryteringen från intresseorganisationerna domineras av de ekonomiskt inriktade organisationerna. [35]

Delas sedan de statliga företagen upp i de två tidigare nämnda kategorierna blir intressanta skillnader synliga. Detta visas i tabell 18.

Tabell 18 Rekryteringsarenor för kvinnor verksamma inom två kategorier statliga företag. Styrelseplatser, antal och andel (%) kvinnor

	Företag som verkar under marknadsmässiga förhållanden		Företag med särskilda samhällsintressen	
Arena	**Antal**	**Andel (%)**	**Antal**	**Andel (%)**
Näringslivet	46	52,9	33	41,2
Politiken	18	20,7	24	30,0
”Styrelseproffs”	17	19,6	7	8,8
Intresseorganisationerna	3	3,4	12	15,0
Utbildning/Forskning	3	3,4	4	5,0
Totalt	**87**	**100**	**80**	**100**

Källa: Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande. 2007, samt Statskalendern, Vem är Vem, Internet.

De tydliga trenderna är att näringslivet och styrelseproffsen (72,5 %) tillsammans utgör viktigare rekryteringsarenor för de företag som verkar under marknadsmässiga förhållanden än för de som inte gör det. Hos de senare spelar istället den politiska sfären och intresseorganisationerna (45 %) stor roll.

Även rekryteringsvägarna för samtliga tre kategorier statliga myndigheter – de finansiellt orienterade, AP-fonderna och affärsverken – har undersökts. Att antalet kvinnor inom dessa myndigheter är betydligt lägre (sammanlagt 46 kvinnor) än för de statliga företagen gör det dock svårare att dra säkra slutsatser, speciellt för de enskilda kategorierna.

[34] En relativ stor andel av dessa är utländska. Se tabell A9 i Bilaga 1.
[35] Se tabell A8 i Bilaga 1.

Tabell 19 Rekryteringsarenor för kvinnor verksamma inom statliga myndigheter. Antal och andel (%)

	Kvinnor	
Arenor	**Antal**	**Andel (%)**
Näringslivet	21	45,7
Politiken	4	8,7
”Styrelseproffs”	4	8,7
Intresseorganisationerna	6	13,0
Utbildning/Forskning	6	13,0
Statliga tjänstemän	5	10,9
Totalt antal kvinnor	**46**	**100,0**

Källa: Hemsidor från respektive myndigheter, Statskalendern, Vem är vem och Internet

I jämförelse med kvinnor i de statliga företagen finns en stor likhet – näringslivets och styrelseproffsens dominans som rekryteringsspår. Från dessa arenor hämtas över hälften av kvinnorna (54,4 %). Även för myndigheterna är alltså logiken med att rekrytera från näringslivet hållbar. En skillnad gentemot de statliga företagen är att den politiska sfären är av något mindre betydelse, även om också gruppen statliga tjänstemän räknas dit. Å andra sidan har utbildning/forskning en starkare ställning.

Dock, skillnader mellan kategorierna finns: de finansiellt orienterade myndigheterna har en lägre andel kvinnor från näringsliv/styrelseproffsen än de andra två. I gengäld är deras andel från både utbildning/forskning och statliga tjänstemän betydligt högre än övrigas. En slutsats vi kan dra av detta är att myndigheternas delvis olika inriktningar/uppdrag för med sig att rekryteringsbehoven skiftar och att arenorna därför också är olika.[36]

9.2.3 Jämförande analys – hur hänger arenorna samman?

När de olika aktörerna jämförs utifrån andelen kvinnliga styrelseledamöter går det att utläsa en tydlig tendens: ju närmare den statliga sfären företagen, myndigheterna och organisationerna hör, desto högre andel kvinnor sitter i styrelserna. Detta är ett mönster som flera tidigare undersökningar också har identifierat.[37] I tabell 20 visas denna glidande skala.

Tabell 20 Andel (%) kvinnor i olika styrelser, 2008

	Andel (%)
Statliga företag	46
Statliga myndigheter	41
Intresseorganisationer	27
Regionala/lokala energibolag	20
Börsbolag	18

Frågan är hur överlappningen mellan dessa kategorier ser ut? Genom att undersöka kvinnor som samtidigt sitter i flera olika styrelser, kan eventuella länkar mellan de olika kategorierna identifieras och diskuteras.

[36] För de enskilda kategorierna, se tabell A9 i Bilaga 1.
[37] Se exempelvis den tidigare nämnda SOU 2007:108 och där refererad litteratur.

De kategorier som jag har valt att inkludera i studien är börsbolag, statliga företag, statliga myndigheter och intresseorganisationer.

Sammanräknat satt totalt 467 kvinnor i de fyra kategoriernas styrelser 2008: det sammantagna antalet styrelseplatser dessa disponerade uppgick till 616 stycken. Dock, endast 49 av dessa kvinnor, d.v.s. 10,5 %, tillhörde fler än en kategori (hade dubbla styrelsetillhörigheter). Det vanligaste är just det dubbla medlemskapet men en liten minoritet (sex kvinnor, som tillsammans utgör 12,2 % av samtliga med dubbel styrelsetillhörighet) tillhör tre av kategorierna samtidigt.

Även dubbla styrelsetillhörigheter inom en enskild kategori är relativt ovanligt – för de statliga myndigheterna existerar detta över huvud taget inte, och bland intresseorganisationerna är det endast tre av sammanlagt 64 kvinnor som sitter i mer än en styrelse. Då det gäller de statliga företagen uppgår andelen med dubbel styrelsetillhörighet till mindre än 10 %.[38] Nedan i tabell 21 redovisas hur de olika kategorierna överlappar.

Tabell 21 Andel (%) kvinnor med gemensamma styrelseuppdrag, 2008

	Antal kvinnor	Börsen		Statliga företag		Myndigheter		Organisationer	
		Länkar	Andel (%)	Länkar	Andel (%)	Länkar	Andel (%)	Länkar	Andel (%)
Börsen	260	-	-	32	12,3	7	2,7	6	2,3
Stat.för.	142	32	22,5	-	-	8	5,6	5	3,5
Mynd.	46	7	15,2	8	17,4	-	-	3	6,5
Org.	64	6	9,4	5	7,8	3	4,7	-	-

Anm: Antalet länkar samt procentsatserna skall läsas horisontellt

Skärskådas tabellen syns att den stora överlappningen finns mellan börsnoterade företag och de statligt ägda. Sammanlagt 32 kvinnor är samtidigt engagerade i båda dessa kategorier. I klartext betyder det att 22,5 % av samtliga kvinnor i de statliga företagens styrelser också återfinns bland börsbolagens styrelser. Denna typ av överlappning är naturlig enligt rådande logik på näringslivsarenan: den förstärks när vi påminner oss att näringsliv och styrelseproffs är speciellt viktiga för de statliga företag som verkar under konkurrens och av (relativt) mindre vikt då det gäller företag med särskilda samhällsintressen (se tabell 18).

Fler signifikanta överlappningar utgår från de statliga myndigheterna och går till börsbolagen (15,2 %) respektive statliga företag (17,4 %). Även dessa länkar är logiska enligt ovan nämnda resonemang. Däremot är förbindelserna mellan statliga myndigheter och intresseorganisationer samt mellan organisationerna och de statliga företagen relativt svaga.

Den bild vi får av överlappningen är mer eller mindre triadisk: de signifikanta länkarna går främst mellan statliga företag, statliga myndigheter och börsnoterade bolag. De statliga företagen rekryterar kompetens från börsnoterade bolag, liksom flera av de statliga myndigheterna (främst

[38] Av dessa har drygt en fjärdedel monitorfunktioner, d.v.s. de är utsedda att vara Näringsdepartementets förlängda arm.

AP-fonderna) gör. Ett förhållande som, med stor risk för att låta tjatig, faktiskt är fullt logiskt!

9.3 Sammanfattande synpunkter

Texten ovan har kartlagt hur stor andel kvinnor och män som under perioden 1996 till 2008 har varit verksamma (haft plats i styrelsen/ direktionen/ledningsgruppen) inom bolag, myndigheter och organisationer inom svenskt näringsliv. Resultatet av undersökningen är överlag *glädjande* – andelen kvinnor syns kontinuerligt ha ökat på samtliga arenor – men samtidigt också *förvånande*: varför är andelen kvinnor fortfarande så liten inom bolag noterade på börsen och inom kommunalt ägda bolag?

Den första slutsatsen som kan dras av undersökningen är att ju närmare den politiska sfären man kommer, desto högre är andelen kvinnor. Både inom de statliga myndigheterna och de statligt ägda företagen utgör kvinnor en betydande andel av styrelserna – betydligt över 40 %. Detta borde till största del bero på de riktlinjer för ”jämn könsfördelning” som styr rekryteringen inom den statliga sfären, i detta fall till styrelserna/ledningen. Den stora andelen kvinnor här visar alltså att det finns många kompetenta kvinnor att välja från (trots tidigare uttalanden från näringslivet).

Den andra tydliga slutsatsen är att börsbolag och kommunala bolag har en betydligt lägre andel kvinnliga styrelsemedlemmar än vad som är fallet inom den statliga sfären. Varför är det så? Fram till ca 2003–04 saknades (åtminstone officiella) riktlinjer för könssammansättningen inom det privata näringslivet – det var upp till de enskilda bolagen att utse styrelse. Andelen kvinnor var då extremt låg ─ mellan 3–5 %. Införandet av koden för bolagsstyrning samt hot om att införa tvingande kvoteringar har haft dramatiska effekter på andelen kvinnor: idag ligger andelen 4–5 gånger högre, mellan 18–19 %, än före 2003–2004.

En tredje slutsats är att kommunala företag, vad gäller styrelsernas sammansättning, mer liknar de börsnoterade bolagen än de statliga. Detta är förvånande eftersom styrelserna i kommunala bolag bör utses efter samma logik som riksdag (och kommunstyrelser) och styrelserna i statliga företag/myndigheter. Ändå avviker de kommunala bolagen tydligt från mönstret. Möjligtvis beror resultatet på att bara energibolag har undersökts, och att de skulle vara tydligt maskulint kodade på grund av sin tekniska karaktär. Om även bolag inom andra sfärer – speciellt inom kultur och vård – skulle studeras är det möjligt att resultatet skulle förändras. Ytterligare studier får avgöra.

En fjärde avslutande slutsats är att de undersökta arenorna (undantaget de kommunala företagen) överlappar till varierande grad. Uppenbart är att det finns ett tydligt personsamband mellan börsbolagen, de statliga företagen samt de statliga myndigheterna. Kvinnor från börsbolagen rekryteras för att med sin branschkunskap ge värdefullt stöd till den statliga

verksamheten. Speciellt tydligt är detta när rekryteringsvägarna för kvinnor i de statliga företagens styrelser granskas: majoriteten av dem kommer från börsbolagen eller är så kallade ”styrelseproffs”.

Referenser

Tryckta källor

Sundin & Sundqvist (1995–2006): *Styrelser och revisorer i Sveriges börsbolag.*

Fristedt & Sundqvist (2006–2008): *Styrelser och revisorer i Sveriges börsbolag.*

Sveriges Statskalender 1996–2007

Vem är Vem 1996–2006

Offentliga utredningar

Maktutredningens slutbetänkande (SOU 1990:44), Stockholm 1990.

Mäns föreställningar om kvinnor och ledarskap (SOU 1994:3), Stockholm 1994.

Ledare, makt och kön (SOU 1997:135), Stockholm 1997.

Kön, makt och statistik (SOU 2007:108), Stockholm 2007.

Press

Dagens Industri, 20 april 2009

Internetkällor

Regeringskansliet (2008) *Rapport för företag med statligt ägande, januari-mars 2008.* www.sweden.gov.se/content/1/c6/12/25/57/88f6385f.pdf

Regeringskansliet (2007) *Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2007.* www.regeringen.se/content/1/c6/10/86/09/1f3815f9.pdf

Litteratur

Engwall, Lars, Gunnarsson, Elving och Wallerstedt, Eva (1996): ”Mercury’s Messengers. Swedish business graduates in practice”. I: *Management Education and Competitiveness. Europe, Japan and the United States.* Rolv Petter Amdam (ed.). London.

Fellman, Susanna (2000): *Uppkomsten av en direktörsprofession. Industriledarnas utbildning och karriär i Finland 1900–1975*, Helsingfors.

Göransson, Anita (2007): ”Maktens självbild: karriärer och barriärer”. I: *Maktens kön. Kvinnor och män i den svenska makteliten på 2000–talet.* Anita Göransson (red.). Nora.

Göransson, Anita (2007): ”Maktens reproduktion”. I: *Maktens kön. Kvinnor och män i den svenska makteliten på 2000–talet*. Anita Göransson (red.). Nora 2007.

Göransson, Anita (2007): ”Näringslivseliten”. I: *Maktens kön. Kvinnor och män i den svenska makteliten på 2000–talet.* Anita Göransson (red.). Nora 2007.

Karlsson Stidler, Annelie (1999): ”Hemma hos firmafamiljen”. I: *Kvinnovetenskaplig Tidskrift* 1999 (1).

Lidestad, Madelene (2005): *Uppbåd, uppgifter, undantag. Om genusarbetsdelningen i Sverige under första världskriget.* Doktorsavhandling, Stockholm universitet.

Matti, Tomas (2003): Industriförbundet och den demokratiska utmaningen. Företagsledarnas professionaliseringsprocess 1900–1940. Uppsala.

Bilaga 1

Tabell A1: Börsbolagen, 1996–2008

År	Antal företag	Antal företag med kvinnor i styrelsen	Antal styrelseplatser	Kvinnliga styrelse-poster
1996	233	43	1542	54
1998	307	54	1947	63
2000	350	87	2194	94
2002	335	103	2080	120
2004	300	202	1913	276
2006	291	227	1839	330
2008[1]	294	224	1858	344

Källa: Sundell/Fristedt-Sundqvist 1996–2008

Tabell A2: Företag med personalrepresentanter och styrelseledamöter valda av de anställda, 1996–2008. Antal och andel (%)

År	Arbetarrepresentanter								
	Totalt antal med arbetarrepresentant		Företag med kvinnliga arbetarrepresentant		Antal			Andel (%)	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
1996	129	55	54	42	77	443	520	15	85
1998	138	45	71	51	94	421	515	18	85
2000	127	36	61	48	86	282	368	23	77
2002	125	37	63	50	95	352	447	21	79
2004	110	37	61	55	99	324	423	23	77
2006	101	35	66	65	110	274	384	29	71
2008	104	35	69	66	119	268	387	31	69

Källa: Sundell/Fristedt-Sundqvist 1996–2008

Tabell A3: Kvinnliga styrelseledamöter efter värdet på företaget, 2008. Företag med över 35 % kvinnoandel i styrelsen. Antal och andel (%)

	Antal	Ande (%)l
Large Cap	5	18
Mid Cap	8	29
Small Cap	12	43
NGM	3	11
Totalt	**28**	**100**

Källa: Fristedt-Sundqvist 2008–2009

Tabell A4: Antal företag och antal företag med kvinnlig styrelserepresentation efter börsvärde, 2008

	Företag	Företag med minst en kvinna
Large Cap	54	53
Mid Cap	75	71
Small Cap	118	79
NGM	47	22
Totalt	**294**	**225**

Källa: Fristedt-Sundqvist 2008–2009

[1] Siffran för 2009 är 19,4 %, d.v.s. en ökning på 0,9 procentenheter. *Dagens Industri*, 20 april 2009.

Tabell A5: Styrelseplatser i börsbolagen med vinnor, 2008. Antal män, kvinnor och totalt

Bransch	Män	Kvinnor	Totalt
Dagligvaror	32	11	43
Sällanköpsvaror- och tjänster	170	53	223
Finans och fastighet	253	64	317
Industrivaror- och tjänster	300	87	387
Hälsovård	121	31	152
Telekomoperatörer	35	7	42
Råvaror	68	12	80
Informationsteknologi	225	42	267
Energi	11	1	12
Total	1215	308	1523

Källa: Fristedt-Sundqvist 2008–2009

Tabell A6: Kvinnliga och manliga styrelseordförande och vd, 2000–2008. Antal och andel (%)

År	Styrelseordföranden					Verkställande direktör				
	Antal			Andel		Antal			Andel (%)	
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
2000	2	348	350	1	99	5	345	350	1	99
2002	4	331	335	1	99	6	329	335	2	98
2004	5	295	300	2	98	3	297	300	1	99
2006	2	289	291	1	99	5	286	291	2	98
2008	9	285	294	3	97	7	287	294	4	96

Källa: Sundell/Fristedt-Sundqvist 2000–2008

A7: Andel kvinnliga och manliga styrelsesuppleanter och personalrepresentanter i de regionala/lokala energi-bolagen 2008 (%)

	Kvinnor		Män	
Suppl.		P-rep.	Suppl.	P-rep.
Helägda kommunala bolag*	24	7	66	28
Helägda privata bolag**	2	-	5	2
Samägda privat-kommunala bolag ***	-	3	2	5
Totalt	**26**	**10**	**73**	**35**

* 51 bolag **3 bolag *** 6 bolag
Källa: respektive bolags hemsida
Anm: De nio stycken företag som ägs av flera kommuner tillsammans har lagts till kategorin Helägda (kommunalt)

Tabell A8: Rekryteringsarenor för kvinnor i de statliga företagen. Andel (%) styrelseplatser

Sfär	Andel (%) styrelseplatser
Den politiska sfären	42
Näringsdepartementet och andra departement	17
Valda politiker	6
Tjänstemän	19
Näringslivet	79
Statliga företag	12
Privata näringslivet	67
Utbildning/forskning	7
Universitet/Högskolor	6
Forskningsstiftelser	1
Intresseorganisationer	15
Ekonomiska	8
Fackliga	3
Ideela	4
Styrelseproffs	24
Styrelseproffs/Senior advisers	15
Utländska kvinnor verksamma i sina hemländer	9
Totalt	**167**

Tabell A9: Rekryteringsarenor för kvinnor verksamma inom statliga myndigheter (de finansiellt orienterade myndigheterna, AP-fonderna och de statliga affärsverken). Andelen styrelseplatser

Arenor	Finansiellt orienterade		AP-fonderna		Affärsverken		Totalt	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Näringslivet	3	23,0	11	52,3	7	58,4	21	45,7
Politiken	-		1	4,8	3	25,0	4	8,7
”Styrelseproffs”	1	7,7	3	14,3	-		4	8,7
Intresseorganisationerna	-		5	23,8	1	8,3	6	13,1
Utbildning/Forskning	4	30,8	1	4,8	1	8,3	6	13,1
Statliga tjänstemän	5	38,5	-		-		5	10,7
Totalt	**13**	**100**	**21**	**100**	**12**	**100**	**46**	**100**

Bilaga 2

(1) Myndigheter

1.1. Finansiellt orienterade myndigheter
**Riksbanken*
Direktionen (6 personer)
2009: 4 män, 2 kvinnor. Ordförande man
2000: 4 män, 2 kvinnor. Ordförande man.

**Riksgäldskontoret*
Styrelsen (8 personer)
2009: 5 män, 3 kvinnor. Ordföranden man.
Personalrepresentanter 1 man, 1 kvinna
2000 (6 personer)
4 män, 2 kvinnor. Ordförande man.
Personalrepresentanter 1 man, 1 kvinna

**Konjunkturinstitutet*
Ledningsgrupp (14 personer)
2009: 9 män, 5 kvinnor. Generaldirektör man
2000 (15): 11 män, 4 kvinnor. Generaldirektören man.

**Finansinspektionen*
Styrelsen (9 personer)
2009: 6 män, 3 kvinnor. Ordförande man, Generaldirektören man
Personalrepresentanter:
2000 (9): 6 män, 3 kvinnor, ordföranden man, GD man
Personalrepresentanter: 2 kvinnor

1.2. AP-fonderna
1. AP-fonden
Styrelsen (9 personer)
2008: 5 män, 4 kvinnor. Ordförande kvinna
2000 (10): 6 män, 4 kvinnor, ordförande kvinna

2. AP-fonden
Styrelsen (8)
2008: 4 män, 4 kvinnor, ordförande man
2000 (10): 6 män, 4 kvinnor, ordförande man

3. AP-fonden
Styrelsen (7)
2008: 4 män, 3 kvinnor, ordförande kvinna
2000 (8): 4 män, 4 kvinnor, ordförande man

4. AP-fonden
Styrelsen (9)
2008: 5 män, 4 kvinnor, ordförande kvinna
2000 (9): 5 män, 4 kvinnor, ordförande kvinna

6. AP-fonden
Styrelsen (5)
2008: 3 män, 2 kvinnor, ordförande man
2000 (5): 4 män, 1 kvinna, ordförande man

7. AP-fonden
Styrelsen (9)
2008: 5 män, 4 kvinnor, ordförande man
2000 (9): 6 män, 3 kvinnor, ordförande man

1.3. Statliga affärsverk
Sjöfartsverket
Styrelsen (9)
2008: 4 män, 5 kvinnor, ordförande man, GD man, VD man
Personalrepresentanter: 3 män
2000 (11): 5 män, 6 kvinnor, ordförande kvinna, GD man
Personalrepresentanter: 2 män, 1 kvinna

Svenska Kraftnät
Styrelsen (8)
2008: 5 män, 3 kvinnor, ordförande man, GD man
Personalrepresentanter: 1 man, 1 kvinna
2000 (7): 3 män, 4 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 2 kvinnor

Luftfartsverket
Styrelsen (10)
2008: 6 män, 4 kvinnor, ordförande man, GD man
Personalrepresentanter: -
2000 (10): 7 män, 3 kvinnor, ordförande man, GD man
Personalrepresentanter: 1 man

(2) Intresseorganisationer

2.1.Bransch-och forskningsorganisationer
**Handelns utredningsinstitut*
Styrelsen (6)
2008: 5 män, 1 kvinna (2 kvinnliga suppl.). Ordförande man, VD kvinna
2000 (5): 4 män, 1 kvinna. Ordförande man, VD man

**Aktiefrämjandet*
Styrelsen (9)
2007: 5 män, 4 kvinnor. Ordförande man.
2001 (11): 9 män, 2 kvinnor. Ordförande man.

**Institutet för näringslivsforskning* (Industrins utredningsinstitut, namnbyte 2006)
Styrelsen (8)
2008: 6 män, 2 kvinnor. Ordförande man, VD man, Vice VD man
2000 (8): 8 män. Ordförande man, VD man, Vice VD man

**Exportrådet*
Styrelsen (10)
2008: 8 män, 2 kvinnor. Ordförande man, VD man, Vice VD man.
Personalrepresentant – 1 man
2000 (8): 5 män, 3 kvinnor. Ordförande man, VD man.
Personalrepresentant: 1 kvinna

**Sveriges allmänna utrikeshandelsförening* (Sveriges allmänna exportförening, namnbyte 2005–6)
Styrelsen (15)
2008: 11 män, 4 kvinnor. Ordförande man, VD kvinna
2000 Styrelsen (15): 12 män, 3 kvinnor, Ordförande man.

**Fondbolagens förening*
Styrelsen (8)
2008: 6 män (1 manlig suppl.), 2 kvinnor (1 kvinnlig suppl.). Ordförande man, VD kvinna (sitter också i styrelsen), Vice VD kvinna
2000 (7): 6 män (3 manliga suppl.), 1 kvinna (1 kvinnlig suppl.). Ordförande man, VD kvinna, vice VD kvinna

**Sveriges aktiesparares riksförbund*
Styrelsen (15)
2008: 11 män, 4 kvinnor. Ordförande man, VD man
2000 (16): 10 män, 6 kvinnor. Ordförande man, VD man

**Företagarna*
Riksstyrelsen (11)
2008: 8 män (3 manliga suppl.), 3 kvinnor (3 kvinnliga suppl.). Ordförande man, VD kvinna
2000 (21): 16 män (14 manliga suppl.), 5 kvinnor (4 kvinnliga suppl.). Ordförande man, VD man

**Sveriges kommuner och landsting* (SKL)[1]
Styrelsen (21)
2008: 13 män (9 manliga suppl.), 8 kvinnor (12 kvinnliga suppl.). Ordförande man, VD man.
2000 (17+21) – 8+12 män (8+11 manliga suppl.), 9+9 kvinnor (9+10 kvinnliga suppl.). Ordförande man

2.2. Arbetsgivarorganisationer
**Svenska fondhandlareföreningen*
Styrelsen (12)
2008: 12 män, 0 kvinnor. Ordförande man, VD kvinna
2000 (12): 11 män, 1 kvinna. Ordförande man.

**Svenska bankföreningen*
Styrelsen (9)
2008: 8 män (6 manliga suppl.), 1 kvinna (2 kvinnliga suppl.). Ordförande man, VD kvinna.
2000 (9): 7 män (7 manliga suppl.), 2 kvinnor (1 kvinnlig suppl.). Ordförande kvinna, VD kvinna

**Svenskt näringsliv*
Styrelsen (60)
2008: 50 män (16 manliga suppl.), 10 kvinnor (1 kvinnlig suppl.). Ordförande kvinna, VD man.
2000 (57): 48 män, 9 kvinnor. Ordförande man, VD man

**Lantmännens riksförbund (LRF)*
Styrelsen (15)
2008: 9 män, 6 kvinnor. Ordförande man, VD man
2 manliga personalrepresentanter
2000 (17): 14 män, 3 kvinnor. Ordförande man
personalrepresentanter: 1 man, 1 kvinna

2.3. Fackliga organisationer
**Landsorganisationen* (LO)
Styrelsen (11)
2008: 7 män (19 manliga suppl.), 4 kvinnor (5 kvinnliga suppl.). Ordförande kvinna.
2000 (15): 10 män 28 manliga suppl.), 5 kvinnor (5 kvinnliga suppl.). Ordförande kvinna.

**Tjänstemännens centralorganisation* (TCO)
Styrelsen (11)
2008: 4 män, 7 kvinnor. Ordförande man.
2000 (11): 7 män, 4 kvinnor. Ordförande man

**Sveriges akademikers centralorganisation* (SACO)
Styrelsen (9)
2008: 4 män, 5 kvinnor. Ordförande kvinna.
2000 (9): 5 män, 4 kvinnor. Ordförande man, VD man

**Ledarna*
Styrelsen (15)
2008: 12 män, 3 kvinnor. Ordförande kvinna, VD man, Vice VD man
2000 (12): 10 män, 2 kvinnor. Ordförande man, VD man

(3) Statliga företag enligt de två kategorierna

3.1. Marknadsmässiga
**Akademiska hus* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 5 kvinnor, ordförande kvinna

**Dom Shvetsii* (ägs av staten med 36 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 1 kvinna, ordförande man

**Green Cargo ab* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 5 män, 3 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 3 män, 1 kvinna

**IMEGO ab* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 3 kvinnor, ordförande kvinna
**Kasernen* (ägs av staten med 100 %)

[1] 2000 slogs landstingsförbundets och Kommunförbundet ihop till SKL. Av den anledningen har jag valt att redovisa bägge de tidigare organisationernas styrelsesammansättning mm för det året.

Styrelsen 2008: 2 män, 2 kvinnor, ordförande man

**Lernia* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 3 män, 2 kvinnor, ordförande man

**LKAB* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 5 män, 3 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 3 män

**Nordea* (ägs av staten med 19,9 %)
Styrelsen 2008: 7 män, 5 kvinnor, ordförande man

**Posten* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 3 män, 4 kvinnor, ordförande kvinna
Personalrepresentanter: 1 man, 1 kvinna

**SAS* (ägs av staten med 21,4 %)
Styrelsen 2008: 5 män, 2 kvinnor, ordförande man

**SBAB* (ägs av staten till 100 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 2 kvinnor, ordförande man

**Statens Järnvägar* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 3 män, 4 kvinnor, ordförande man

**Specialfastigheter* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 3 män, 4 kvinnor, ordförande man

**Stattum* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 1 man, 2 kvinnor, ordförande man

**Sveaskog* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 5 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 3 män, 1 kvinna

**Swedcarrier* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 3 kvinnor, ordförande man

**Swedsurvey* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 2 män, 4 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 1 man, 1 kvinna

**Sweroad* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 3 män, 2 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 1 man
**Svensk exportkredit* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 5 män, 4 kvinnor, ordförande man

**Svenska rymdaktiebolaget* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 3 män, 4 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 2 män, 2 kvinnor

*Svenska skeppshypotekskassan (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 5 män, 2 kvinnor, ordförande man

**TeliaSonora* (ägs av staten med 37,7 %)
Styrelsen 2008: 5 män, 2 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 1 man, 2 kvinnor

**Teracom ab* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 3 män, 4 kvinnor, ordförande kvinna

**Vasallen* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 3 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 1 man, 1 kvinna

**Vattenfall* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 5 män, 4 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 3 män

**Venantius* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 2 män, 2 kvinnor, ordförande man

3.2. Särskilda samhällsintressen
**A-banan* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 2 män, 2 kvinnor, ordförande man

**Ab Bostadsgaranti* (ägs av staten med 50 %)
Styrelsen 2008: 5 män, 2 kvinnor, ordförande man
**ab Göta kanalbolag* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 2 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 3 män, 1 kvinna

**Almi företagspartner* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 3 män, 5 kvinnor, ordförande kvinna
**Apoteket ab* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 5 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 4 kvinnor

**Arbetslivsresurs AR ab* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 2 män, 4 kvinnor, ordförande kvinna
Personalrepresentanter: 2 män, 2 kvinnor

**Botniabanan* (ägs av staten med 91 %)
Styrelsen 2009: 5 män, 4 kvinnor, ordförande kvinna

**Innovationsbron* (ägs av staten med 83,7 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 3 kvinnor, ordförande man

**Dramaten* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 3 kvinnor, ordförande kvinna
Personalrepresentanter: 3 män, 1 kvinna

**Norrlands Center ab* (ägs av staten med 33 %)
Styrelsen 2008: 2 män, 1 kvinna, ordförande man

**Operan* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 5 män, 3 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 4 män, 1 kvinna

**RISE* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 2 kvinnor, ordförande man

**Samhall ab* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 4 kvinnor, ordförande man

**SBO* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 2 män, 3 kvinnor, ordförande man

**SIS Miljömärkning* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 4 män, 3 kvinnor, ordförande kvinna
Personalrepresentanter: 2 kvinnor

*SOS Alarm (ägs av staten med 50 %)
Styrelsen 2008: 5 män, 4 kvinnor, ordförande man

**Statens Provningsanstalt* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 2 män, 3 kvinnor, ordförande kvinna
Personalrepresentanter: 2 män

**Swedfund* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 2 män, 4 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 1 kvinna

**Svensk bilprovning* (ägs av staten med 50 %)
Styrelsen 2008: 6 män, 3 kvinnor, ordförande kvinna
Personalrepresentanter: 4 män

**Svenska Miljöstyrningsrådet* (ägs av staten med 85 %)
Styrelsen 2008: 5 män, 4 kvinnor, ordförande man

**Svenska Spel* (ägt av staten med 100 %)
Styrelsen 2009: 3 män, 4 kvinnor, ordförande kvinna

**Svensk-danska broförbindelsen* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 2 män, 2 kvinnor, ordförande kvinna

**Systembolaget* (ägs av staten med 100 %)
Styrelsen 2008: 3 män, 4 kvinnor, ordförande kvinna
Personalrepresentanter: 2 män, 1 kvinna

**Visit Sweden* (ägs av staten med 50 %)
Styrelsen 2008: 5 män, 5 kvinnor, ordförande kvinna

(4) Regionala/lokala Energibolag efter kategori

4.1. Privata bolag
**Dala Energi ab*
Styrelsen 2007: 8 män, 1 kvinna, ordförande man

**Hedemora Energi ab*
Styrelsen 2008: 6 män, 1 kvinna, ordförande man
Suppleanter: 5 män, 1 kvinna
Personalrepresentanter: 2 män

**Kreeab Energi ab*
Styrelsen 2007: 5 män, 0 kvinnor, ordförande man

4.2. Samägda bolag

**Karlskoga Energi ab* (ägs till 51 % av Karlskoga kommun och till 49 % av Fortum från Finland)
Styrelsen 2008: 4 män, 1 kvinna, ordförande man
Suppleanter: 1 man
Personalrepresentanter: 2 män, 1 kvinna

**Luleå Energi ab* (ägt till 70 % av Luleå kommun och till 30 % av Vattenfall)
Styrelsen 2007: 4 män, 1 kvinna, ordförande kvinna
Personalrepresentanter: 1 man, 1 kvinna

**PiteEnergi ab* (ägs till 50 % av Piteå kommun och till 50 % av Vattenfall)
Styrelsen 2007: 4 män, 1 kvinna, ordförande man
Suppleanter: 1 man
Personalrepresentanter: 1 man, 1 kvinna

**Storuman Energi ab* (ägt till 50 % av Storuman kommun och med 50 % av Helgelands Kraft AS från Norge)
Styrelsen 2008: 5 män, 1 kvinna, ordförande man

**Sävsjö Energi ab* (ägs av Sävsjö kommun med 50 % och av Kalmar Energi Holding ab med 50 %)
Styrelsen 2007: 5 män, 2 kvinnor, ordförande kvinna

**Värnamo Energi ab* (ägt till 55 % av Värnamo kommun och till 45 % av E-ON)
Styrelsen 2008: 4 män, 1 kvinna, ordförande man

4.3. Kommunala bolag

**ab Kramfors Energiverk*
Styrelsen 2008: 6 män, 0 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 2 män

**Affärsverken AB Karlskrona*
Styrelsen 2008: 5 män, 0 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 2 män, 1 kvinna

**Alingsås Energi Nät ab*
Styrelsen 2008: 7 män, 0 kvinnor, ordförande man

**Alvesta Elnät ab*
Styrelsen 2008: 4 män, 1 kvinna, ordförande man

**Bergs Tingslags Elektriska ab*
Styrelsen 2008: 5 män, 2 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 2 män

**Boden Energi ab*
Styrelsen 2008: 4 män, 1 kvinna, ordförande man
Suppleanter: 4 män, 1 kvinna
Personalrepresentanter: 3 män, 1 kvinna

**Borgholm Energi Elnät ab*
Styrelsen 2008: 5 män, 2 kvinnor, ordförande man

**Borås Energi och Miljö ab*
Styrelsen 2008: 13 män, 2 kvinnor, ordförande man

**C4 Energi ab*
Styrelsen 2008: 3 män, 2 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 1 man, 1 kvinna
Personalrepresentanter: 1 man, 1 kvinna

**Dala Kraft ab* (ägt gemensamt av 7 kommunala energibolag i Dalarna)
Styrelsen 2007: 6 män, 0 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentant: 1 man

**Envikens Elkraft ab*
Styrelsen 2008: 3 män, 2 kvinnor, ordförande man

**Eskilstuna Energi och Miljö ab*
Styrelsen 2007: 5 män, 5 kvinnor, ordförande kvinna

**Falkenbergs Energi ab*
Styrelsen 2008: 5 män, 3 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 2 män

**Falu Elnät ab*
Styrelsen 2008: 2 män, 1 kvinna, ordförande man
Personalrepresentanter: 2 män

**Gislaveds Energi ab*
Styrelsen 2007: 4 män, 1 kvinna, ordförande man

**Göteborg Energi ab*
Styrelsen 2008: 7 män, 2 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 6 män, 2 kvinnor

**Hjo Energi ab*
Styrelsen 2008: 4 män, 1 kvinna, ordförande kvinna
Personalrepresentanter: 2 män

**Härnösand Energi och Miljö ab*
Styrelsen 2008: 7 män, 0 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 5 män, 2 kvinnor
Personalrepresentanter: 2 män

**Höganäs Energi ab*
Styrelsen 2008: 5 män, 0 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 5 män

**Katrineholms Energi ab*
Styrelsen 2007: 7 män, 1 kvinna, ordförande man

**Kristinehamn Energi ab*
Styrelsen 2008: 5 män, 2 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 1 man, 1 kvinna

**Lerum Energi ab* (ägs av Lerum kommun med 89,5 % och Göteborgs Energi med 10,5 %)
Styrelsen 2008: 6 män, 1 kvinna, ordförande man
Suppleanter 5 män, 2 kvinnor

**Linde Energi ab*
Styrelsen 2008: 4 män, 1 kvinna, ordförande man
Personalrepresentanter: 2 män, 1 kvinna

**Ljungby Energi ab*
Styrelsen 2008: 5 män, 1 kvinna, ordförande kvinna

**Lunds Energikoncernen*
Styrelsen 2008: 10 män, 1 kvinna, ordförande man
Suppleanter: 6 män
Personalrepresentanter: 1 man, 2 kvinnor

**Mariestad Töreboda Energi ab* (ägt av Mariestad Kommun med 88 % och av Töreboda kommun med 12 %)
Styrelsen 2008: 9 män, 1 kvinna, ordförande man

**Mälarenergi ab*
Styrelsen 2008: 6 män, 1 kvinna, ordförande man
Suppleanter: 4 män, 3 kvinnor

**Mölndal Energi ab*
Styrelsen 2008: 7 män, 2 kvinnor, ordförande man

**Norrtelje Energi ab*
Styrelsen 2008: 2 män, 3 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 2 män
Personalrepresentanter: 1 man, 1 kvinna

**Nynäshamn Energi ab*
Styrelsen 2007: 5 män, 1 kvinna, ordförande man

**Nässjö Affärsverk ab*
Styrelsen 2008: 6 män, 3 kvinnor, ordförande kvinna

**Olofströms Kraft ab*
Styrelsen 2008: 3 män, 2 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 3 män, 2 kvinnor

**Rättviks Teknik ab*
Styrelsen 2008: 7 män, 0 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 4 män, 3 kvinnor

**Sandvikens Energi ab*
Styrelsen 2008: 5 män, 2 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 4 män, 3 kvinnor

**Sevad Strängnäs Energi ab* (ägt av Strängnäs Kommun med 80 % och av Eskilstuna kommun med 20 %)
Styrelsen 2007: 5 män, 2 kvinnor, ordförande man

**Sollentuna Energi ab*
Styrelsen 2007: 6 män, 1 kvinna, ordförande man

**Sundsvall Energi ab*
Styrelsen 2008: 6 män, 1 kvinna, ordförande man
Personalrepresentanter: 2 män

**Söderenergi ab* (ägs gemensamt av fyra kommuner i södra Stockholm)
Styrelsen 2008: 6 mäm, 1 kvinna, ordförande man

Suppleanter: 5 män, 2 kvinnor

**Sölvesborgs Energi och vatten ab*
Styrelsen 2008: 2 män, 0 kvinnor, ordförande man

**Tekniska verken i Linköping ab*
Styrelsen 2008: 6 män, 3 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 6 män, 3 kvinnor

**Tidaholms Energi ab*
Styrelsen 2007: 6 män, 1 kvinna, ordförande kvinna
Suppöeanter: 4 män, 1 kvinna

**Tranås Energi ab*
Styrelsen 2008: 3 män, 0 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 4 män, 1 kvinna

**Trollhättan Energi ab*
Styrelsen 2008: 8 män, 3 kvinnor, ordförande kvinna
Personalrepresentanter: 2 män

**Umeå Energi ab*
Styrelsen 2008: 6 män, 5 kvinnor, ordförande man

**Varberg Energi ab*
Styrelsen 2007: 2 män, 2 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 3 män

**Vetlanda Energi och Teknik ab*
Styrelsen 2008: 7 män, 0 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 1 man, 1 kvinna
Personalrepresentanter: 2 män

**Växjö Energi ab*
Styrelsen 2008: 6 män, 1 kvinna, ordförande man
Personalrepresentanter: 1 man, 1 kvinna

**Ålem Energi ab*
Styrelsen 2008: 5 män, 2 kvinnor, ordförande man
Suppleanter: 7 män

**Öresundskraft ab*
Styrelsen 2008: 5 män, 1 kvinna, ordförande man
Suppleanter: 3 män

**Östkraft ab*
Styrelsen 2008: 13 män, 1 kvinna, ordförande man
Personalrepresentant: 1 man

**Övik Energi ab*
Styrelsen 2008: 4 män, 3 kvinnor, ordförande man
Personalrepresentanter: 1 man, 1 kvinna

10. Køn og magt i politik og erhvervsliv på Færøerne

Karin Jóhanna L. Knudsen

10.1 Indledning

10.1.1 Baggrund og formål med projektet

Færøerne, som et af de selvstyrende områder i Norden, har et klart ønske om at kunne sammenlignes med de andre nordiske lande i forhold til samfundsudvikling og ønsker også at være en aktiv og ligestillet del af det globale samfund. Hvorvidt Færøerne som samfund også formår at følge med i denne udvikling er et centralt spørgsmål, hvad angår ligestilling mellem kønnene. Den skæve kønsfordeling i det politiske system har været diskuteret som et problem gennem de tre sidste årtier, og diskussionen om færøske kvinders manglende repræsentation blandt erhvervslivets strateger er også et tilbagevendende emne i det offentlige rum. Denne artikel retter blikket mod kvinderepræsentation indenfor politik og erhvervsliv på Færøerne fra omkring år 2000. Artiklen er en del af det nordiske projekt „Køn og magt i Norden“, som skal belyse og identificere, hvordan der kan skabes bedre balance og ligestilling mellem kønnene i beslutningsorganer i erhvervslivet og det politiske system i de nordiske lande inklusive de selvstyrende områder.

10.1.2 Data og fremgangsmåde

Artiklen er et forsøg på at kortlægge, hvordan den strukturelle magt er delt mellem kvinder og mænd i det færøske samfund ved at belyse, hvorledes kvinder og mænd er repræsenteret i de politiske organer og i erhvervslivets beslutningsorganer/top.

Artiklen bygger hovedsagelig på eksisterende og tilgængelige data og dataene er derfor i nogle tilfælde produceret til andre formål. Nogle af dataene har forfatteren selv frembragt ved at sende små spørgeskemaer til centrale institutioner og udvalgte virksomheder, som forfatteren mener kan være med til at belyse problemstillingen. Derudover er der brugt data, som ligger på hjemmesider hos politiske organer og de pågældende virksomheder. Fokus i dataindsamlingen har været på kønsfordelingen i forhold til udvalgs- og formandsposter i nævn, råd og udvalg i de politiske organer og top-management positioner i erhvervslivet. I enkelte tilfælde

har forfatteren haft opfølgende samtaler over telefonen, hvilket har været tilfældet, hvis oplysningerne i spørgeskemaerne har krævet yderligere uddybning. Desuden bygger artiklens data/indhold på det færøske erhvervsministeriums CEDAW-sagsakter (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) og valgdata fra den færøske public service institution, Kringvarp Føroya. Kilder er angivet ved de enkelte tabeller.

Artiklen indledes med en illustration af og diskussion om den færøske ligestillingslov og Demokratia-udvalget (beskrevet nedenfor). Dette giver et godt indblik i, hvad der kendetegner ligestillingsarbejdet og ligestillingsdiskussionen i det offentlige rum på Færøerne. Dernæst diskuteres de færøske CEDAW-rapporter og de forhold, som CEDAW-komitéen har anmodet de færøske myndigheder om at forbedre på ligestillingsområdet. CEDAW-sagsakterne og CEDAW-komitéens anmodninger belyser og uddyber meget godt, hvad der karakteriserer de færøske myndigheders ligestillingsarbejde og hvilken betydning, de tillægger ligestillingsområdet. I de efterfølgende afsnit præsenteres data og tal som belyser, hvordan kønsfordelingen er i de politiske organer og i erhvervslivets top. Kvindelig repræsentation i internationale relationer belyses især ud fra information fra det færøske fiskeriministerium og kvindelig repræsentation i nogle af udvalgsposterne i Lagtinget. Det forholdsvis nye udenrigsministerium (fra februar 2008) vil kun blive inddraget i analysen i det omfang det uddyber belysningen af kvindelig repræsentation i udenrigsanliggender fra 2000 og frem.

10.1.3 Den færøske ligestillingslov, ligestillingsdiskussionen og Demokratia

Susanne Jungerstam-Mulder (1999: 236) hævder, at ligestilling mellem kønnene på Færøerne er mere en trodssag end en politisk sag. Hvorvidt det vitterlig er sådan, er der ikke noget enkelt svar på. Vi kan under alle omstændigheder konstatere, at der skulle gå mange år fra, at landsstyret i 1976 besluttede at nedsætte en ligestillingskomité, til der kom et lovforslag i Lagtinget om ligestilling mellem kønnene. Den færøske ligestillingslov blev godkendt i 1994 og dermed også det færøske ligestillingsnævn. Et kendetegn ved den færøske ligestillingslov er forbud mod kønsdiskrimination og ligesom ligestillingslovgivningen i de andre nordiske lande retter den færøske ligestillingslov sig især mod arbejdsmarkedet – ansættelse, afskedigelse, ligeløn m.v. Der er også bestemmelser om, at undervisningsmateriale skal være i overensstemmelse med ligestillingsloven og at der i offentlige nævn, råd og udvalg skal være en nogenlunde ligelig fordeling af begge køn. Ligestillingsnævnet kan give dispensation fra denne regel om kvotering, hvis særlige omstændigheder taler herfor. Tyngdepunktet i nævnets arbejde har været og er stadig at overvåge, at ligestillingsloven overholdes og, desuden, at påvise og informere om uregelmæssigheder i ligestillingsspørgsmål i samfundets forskellige sek-

torer. Nævnet har fem medlemmer, hvoraf landsstyret udpeger formand/kvinde. Ligestillingsområdet og nævn er hjemmehørende i erhvervsministeriet. Ligestillingsnævnets bevilling på finansloven for 2009 er DKK 460.000. Til sammenligning er bevillingen til det økonomiske råd DKK 730.000 i 2009. Det økonomiske råds opgave er at vejlede landsstyret om den økonomiske udvikling og rådet har syv medlemmer (fire kvinder og tre mænd).[1]

Udviklingen i de andre nordiske lande er gået imod at inkorporere flere og nye områder ind i lovgivning om kønsdiskrimination/ligestilling. Kønskvotering har været – og er stadig – et kontroversielt og omdiskuteret emne i debatten. Påbuddet om kønskvotering i offentlige råd, nævn, udvalg og kommissioner i den færøske ligestillingslov er også et af de mest omdiskuterede og kontroversielle emner i den offentlige debat om ligestilling på Færøerne. Anette Borchorst (1999: 184) påpeger i forbindelse med dansk lovgivning på området, at sådan: „*Som reglerne er formuleret, er implementeringen af dem* [reglerne] *meget afhængig af, hvor alvorligt ministrene tager det, hvis lovens bestemmelser ikke overholdes*."

Færøsk lovgivning bliver i de fleste tilfælde udformet efter dansk model, hvilke også gælder for ligestillingsloven. Den svage formulering i loven om kønskvotering og implementeringen af denne regel viser sig også at være særdeles aktuel i en færøsk kontekst. I de tilfælde, hvor ligestillingsnævnet har påtalt, at loven ikke blev overholdt, har offentlige myndigheder udtrykt, at det var en beklagelig fejl eller hævdet, at det var svært at finde kvalificerede kvinder til posterne.[2] Et af de nyere tilfælde (april 2009) er udnævnelsen af medlemmer til bestyrelsen i det nationale flyselskab (Atlantic Airways), hvor erhvervsministeren indstillede fire mænd til bestyrelsen med den begrundelse, at det ikke var muligt at finde kvalificerede kvinder. Borchorst (1999: 190) påpeger også, at hvis lovgivningen er svag og „*…der ikke er nogen sanktioner for ikke at overholde den*" kan det skabe implementeringsproblemer. I tilfældet med det nationale flyselskab er det uklart, hvorvidt offentlige aktieselskaber er omfattet af ligestillingsloven og erhvervsministeren kan derfor vælge ikke at udnævne kvinder. I den offentlige diskussion om og kritik af udnævnelser som disse møder vi typisk udtryk som, at udnævnelsen har været imod „ånden" i loven – det vil sige imod tanken med loven. Borchorst (1999: 189) påviser ligeledes, at implementeringen kan være meget personafhængig – også i forhold til embedsværket, som skal iværksætte ligestillingspolitikken. Hun mener, at det ikke er uden betydning, om de er tilhængere eller modstandere af målsætningen i loven.

Underforstået i argumentationen og debatten om, at der ikke findes kvalificerede kvinder til bestyrelser, nævn, udvalg og top-management positioner, synes at være en opfattelse af manden som norm, en plurali-

[1] En lovændring om det økonomiske råd er på vej. En af ændringerne er, at rådet bliver reduceret fra syv til tre medlemmer. Hvorvidt dette vil afspejles i bevillingen på kommende finanslove, vides endnu ikke.

[2] Se også Jacobsen (2007: 207).

stisk magtopfattelse (magt er det, vi kan iagttage, og institutioner og strukturer bliver taget for givet [Lukes 1974: 12]) og individforklaringer til feltet (modsat systemforklaringer). Denne tilgang til ligestillingsproblematikken åbner flere diskussioner og spørgsmål, som ikke bliver debatteret og rejst i det offentlige og politiske rum i en færøsk kontekst. Diskussionen om manden som norm er ikke ny – den har flere kønsforskere rejst (Hirdman 1996: 14–18). Det, som sker i praksis, er, at der ikke i samme grad stilles spørgsmål til mændenes kvalifikationer og kompetencer, når der for eksempel skal udnævnes kandidater til bestyrelsesposter/top-management positioner, hvilket viser sig at være sket i tilfældet Atlantic Airways. Den pluralistiske magtopfattelse medfører blandt andet, at fænomener som „gate-keepers", „elite-closure" og „bias" ikke bliver diskuteret og undersøgt i ligestillingsarbejdet og i implementeringen af ligestillingspolitikken. Et eksempel herpå er, at der i den offentlige og politiske debat ikke bliver spurgt ind til embedsværkets opfattelse af målsætningen i ligestillingsloven og deres rolle i implementeringen af ligestillingspolitikken.

Endvidere bliver der heller ikke diskuteret nævneværdigt, at mange af de medlemmer/aktører, som sidder i offentlige bestyrelser, nævn og udvalg, ikke er en del af den parlamentariske styringskæde således at forstå, at de ikke skal stå demokratisk til ansvar overfor den færøske befolkning. Mange nævn og udvalg har vejledende funktioner, men der er også dem, som har beføjelser, der rækker ud over en vejledende funktion, og derfor kan have afgørende betydning for bestemte samfundsgrupper/aktører i det færøske samfund. Ud fra et demokratisk perspektiv er det bemærkelsesværdigt, at der i det offentlige og politiske rum ikke er megen debat om mange af bestyrelsernes, udvalgenes og nævnenes funktion, arbejde og magtbeføjelser, hvilket man kunne forvente i et samfund, som ideologisk tilskriver sig demokrati, lighed for loven og lige muligheder for både mænd og kvinder (CEDAW-rapport, færøsk del, 2006).

Efter anbefaling fra Vestnordisk Råd etablerede det færøske Lagting i 2006 et udvalg med repræsentanter fra alle politiske partier, ligestillingsnævnet, centrale kvindeorganisationer og kommunernes landsorganisationer. Nævnet, der har valgt at kalde sig Demokratia, har til opgave at motivere kvinder til at deltage i politik og at arbejde for, at flere kvinder kommer ind i de politiske organer. Nævnet har organiseret forskellige tiltag for at fremme dets arbejdssætning – blandt andet en oplysningskampagne, diverse møder i de lokale samfund rundt om i landet, en Gallup-undersøgelse, som skulle belyse færingers holdning til kvinder i politik og en tegnekampagne blandt børn om køn og politik. Nævnets rolle og arbejde har skabt debat i det færøske samfund og er (måske) et af de få synlige tiltag, som færøske politiske myndigheder har sat i gang for at fremme mere ligestilling mellem kønnene i det færøske samfund. At dette er et af de få tiltag, som færøske myndigheder (på opfordring fra Vestnordisk Råd) har søsat for at fremme ligestilling, ser vi også i de to rap-

porter, som den færøske regering har udfærdiget til CEDAW-komitéen. Mere om rapporterne og de forhold, som Færøerne blev anmodet om at forbedre i det følgende afsnit.

10.1.4 CEDAW-konventionen

FNs konvention, som skal afskaffe alle former for diskrimination mod kvinder (CEDAW), blev folkeretsligt bindende for Færøerne i 1983, da Danmark skrev under på konventionen. Den blev ratificeret af det færøske Lagting i 1987. Jungerstam-Mulders (1999: 236) bemærker i denne sammenhæng, at konventionen blev ratificeret i Lagtinget uden nogen debat eller vedtægter om foranstaltninger. Hun tilføjer, at Lagtinget synes at have været af den opfattelse, at diskrimination mod kvinder ikke forekommer på Færøerne, og at ratificeringen af konventionen derfor ikke var noget problem. De lande, som har ratificeret konventionen, skal indgive en rapport til CEDAW-komitéen om implementeringen af CEDAW med periodiske rapporter, og rapporteringerne vil efterfølgende blive eksamineret. Færøerne var første gang til eksamen i 2006. Nogle af de centrale forhold som Færøerne blev anmodet om at forbedre var:

- den manglende information om kvinders situation på Færøerne den lave kvindelige repræsentation i de politiske institutioner og system
- den manglende kvindelige repræsentation i den akademiske verden og i internationale relationer
- den lave kvindelige repræsentation i top-management positioner i erhvervslivet
- den fortsat store lønforskel, der er mellem mænd og kvinder

I sine oplæg og rapporteringer til CEDAW-komitéen i 2006 påviser det færøske landsstyre, at det har sat gender mainstreaming på dagsordenen: „*Work is underway to ensure that gender mainstreaming is addressed in the drafting of laws and in the operational activities of the central government administration as a whole*“ (oplæg, CEDAW-eksamination, 2006). Som svar roser komitéen i generelle vendinger den danske stat for at inkludere gender mainstreaming i deres arbejde for ligestilling herunder at udvikle redskaber, som kan bruges til at vurdere love, budgetter, kampagner og statistisk materiale ud fra et kønsperspektiv: „*The Committee commends… efforts at gender mainstreaming, including through the development of tools to assess bills, budgets, campaigns and statistics from a gender perspective*“ (CEDAW/C/DEN/CO/6). I den offentlige og politiske debat på Færøerne er der ikke megen fokus på og diskussion om gender mainstreaming. Eksempelvis er der ikke mange vurderinger af og diskussioner om finansloven ud fra et kønsperspektiv – dvs. hvordan prioriteringer på finansloven påvirker de områder, som kvinder og/eller

mænd bestrider – dette på trods af, at det i 2006 påpeges, at gender mainstreaming er sat på den politiske dagsorden.

Færøernes anden rapport til CEDAW-komitéen blev udfærdiget og sendt til FN i 2008. Nogle af de områder, komitéen har bedt den færøske regering om at uddybe, er:

- om rapporten er forelagt landstyre og Lagting
- flere oplysninger om forvaltningen af ligestillingsområdet, siden området er en del af et andet ministerium (erhvervsministeriet)
- flere oplysninger om muligt samarbejde mellem Færøerne, Grønland og Danmark i menneskerettighedsspørgsmål (implementering og rapportering)
- flere oplysninger om kvindelig repræsentation i de politiske institutioner og internationale relationer
- flere oplysninger om kvindelig repræsentation på lokalt plan og i den dømmende magt
- flere oplysninger om vold mod kvinder.

Rapporten blev ikke formelt forelagt landsstyret og Lagtinget (CEDAW/C/DEN/Q/7) – et forhold som komitéen også spørger ind til. Dog understreges det i rapporten fra det færøske landsstyre, at den er offentliggjort i en pressemeddelelse. Eksamination i den anden rapport til FN om ligestilling mellem kønnene på Færøerne bliver over sommeren 2009 og Færøerne vil derefter få FNs vurdering heraf. Ifølge CEDAW-sagsakterne udtrykker det færøske erhvervsministerium, at de ikke ønsker at deltage i selve eksaminationen. Dog vil en delegeret fra det færøske udenrigsministerium være til stede. De færøske myndigheder (jfr udenrigsministeriet) oplyser, at det er en økonomisk prioritering, hvorvidt en repræsentant fra erhvervsministeriet deltager i eksaminationen.

10.2 Politik, regering og offentlig administration

10.2.1 Politiske partier

Et kendetegn ved færøsk politik er, at den har to dimensioner. En nationalistisk dimension, som omhandler forholdet til Danmark, og en ideologisk dimension, der deler sig efter klasseinteresser (venstre/højre). Skematisk kan de politiske partier placeres som i tabel 1.

Tabel 1 Det færøske partisystem

Politisk dimension	Venstre		Højre
Selvstændighed	Tjóðveldi	Miðflokkurin Sjálvstýrisflokkurin	Fólkaflokkurin
Hjemmestyre	Javnaðarflokkurin		Sambandsflokkurin

Kilde: í Jákupsstovu & Kjersem (2008: 29)

Færinger vælger repræsentanter/medlemmer til det danske Folketing, Lagtinget og kommunestyrer.

10.2.2 Folketinget, Lagtinget og kommuner

Folketingsvalget på Færøerne reguleres efter en særlig valglov, og der vælges to medlemmer til det danske Folketing. Valget foregår samtidig med, at der afholdes folketingsvalg i Danmark. Valgresultater siden 2000 er skitseret i tabel 2. Stemmeprocenten til folketingsvalg er forholdsvis høj på Færøerne. I 2001 var den 79,5 %.

Tabel 2 Kvinder og mænd i folketingsvalg på Færøerne, 2001, 2005 og 2007. Antal, andel (%) og totalt antal

	2001		2005		2007	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Kandidater						
Kvinder	21	23	33	30	34	36
Mænd	71	77	78	70	60	64
Totalt antal	92	100	111	100	94	100
Stemmetal						
Kvinder	4 294	16	3 724	15	4 745	21
Mænd	19 272	73	19 657	79	16 765	73
Lister	2 768	11	1 467	6	1 553	7
Totalt antal	26 334	100	24 848	100	23 063	101
Mandater						
Kvinder	1	50	0	0	0	0
Mænd	1	50	2	100	2	100
Totalt antal	2	100	2	100	2	100

Kilde: Kringvarp Føroya

I 2001 var der én kvindelig kandidat i Folketinget fra Sambandpartiet (Sambandsflokkinum). I øjeblikket er der to mandlige kandidater. De repræsenterer Sambandsflokkin og Tjóðveldi – to partier fra hver sin side af aksen: selvstændighed/hjemmestyre. Som tabel 2 viser, stiger antallet af kvindelige kandidater og alligevel stiger stemmetal til kvinder ikke tilsvarende. Som tabellen også viser, er forholdet mellem antal kvindelige og mandlige kandidater og antal stemmer til mænd og kvinder forholdsvis skævt. I 2005 og 2007 udgjorde de kvindelige kandidater en forholdsvis høj andel af de samlede kandidater. Alligevel fik kvinderne kun 15 % af stemmerne i 2005 og 21 % i 2007, hvilket må anses at være en lav andel af det samlede antal stemmer.

Ser vi på lagtingsvalg siden 2000, er forholdet mellem kvindelige og mandlige kandidater, stemmer og mandater lidt anderledes, som illustreret i tabel 3.

Tabel 3 Kvinder og mænd i lagtingsvalg, 2002, 2004 og 2008. Antal, andel (%) og totalt antal

	2002		2004		2008	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Kandidater						
Kvinder	46	20	58	23	55	32
Mænd	187	80	196	77	116	68
Totalt antal	233	100	254	100	171	100
Stemmetal						
Kvinder	5 446	18	5 045	16	7 328	24
Mænd	20 336	67	22 526	71	22 660	73
Totalt antal	4 774	16	4 140	13	1 124	4
	30 556	101	31 711	100	31 052	101
Mandater						
Kvinder	4	12	3	9	7	22
Mænd	28	88	29	91	25	78
Totalt antal	32	100	32	100	32	100

Kilde: Kringvarp Føroya

Vi kan se, at der er en procentvis stigning af kvindelige kandidater fra 2002 til 2008 i forhold til mandlige kandidater. Alligevel falder stemmetal til kvinder fra 2002 til 2004. Dog stiger stemmetal til og antal kvinder i Lagtinget i 2008. Der kan være flere forhold, der har haft indvirkning på denne positive udvikling. Landsstyret tilskriver i deres 2008 rapport til CEDAW årsagen til denne udvikling Demokratia-udvalgets arbejde. Der er imidlertid andre ret væsentlige faktorer, som vi kan forvente har haft indflydelse på denne udvikling. Det færøske valgsystem blev i 2007 ændret fra at have syv valgkredse til at være en samlet valgkreds. Det vil sige, at kandidaterne nu har mulighed for at 'trække' stemmer fra hele landet. Dette kan tænkes at have haft indvirkning på antal af kvinder i Lagtinget.

Ser vi på antallet af kvindelige mandater ud fra aksen venstre/højre (jfr tabel 1), viser der sig at være flere kvindelige kandidater hos de partier, som ligger til venstre for midten og det største parti, Tjóðveldi, har flest kvindelige kandidater.

Tabel 4 Kandidater og mandater i forhold til parti till Lagtingsvalg, 2008. Stemmetal, andel (%), antal pladser och antal kvindelige mandater

Parti	Stemmetal	Andel (%) stemmer	Antal pladser	Antal kvindelige mandater
Tjóðveldi	7 250	23	8	3
Sambandsflokkurin	6 529	21	7	1
Fólkaflokkurin	6 240	20	7	1
Javnaðarflokkurin	6 018	19	6	2
Miðflokkurin	2 610	8	3	0
Sjálvstýrisflokkurin	2 244	7	2	0
Miðnámsflokkurin[3]	221	1	0	0
I alt gyldige stemmer	**31 112**	**100**	**33**	**7**

Kilde: Hagstova Føroya

Ser vi på de poster, som kvinder bestrider i de politiske udvalg i Lagtinget (tabel 5), viser det sig, at kun i erhvervsudvalget er formanden en kvinde. Det er også bemærkelsesværdigt, at ingen kvinder sidder i formandskabet og i udenrigsudvalget i Lagtinget. Heller ikke som stedfortrædere.

Tabel 5 Antal kvinder, mænd og totalt på udvalgsposter i Lagtinget, køn på formand, 2008–2012[4]

Udvalg	Kv	M	Totalt antal medlemmer	Formand
Finansudvalg	2	5	7	M
Formandskab	0	4	4	M
Landsstyreudvalg	1	2	3	M
Kulturudvalg	1	6	7	M
Retsudvalg	1	6	7	M
Socialudvalget	1	6	7	M
Udenrigsudvalget	0	7	7	M
Erhvervsudvalget	2	5	7	K

Kilde: Føroya Løgting

Et af de forhold, som CEDAW-komitéen har spurgt ind til i rapporten fra 2008, er kvindelig repræsentation i internationale relationer. Tabel 6 viser, at kvinder i Nordisk og Vestnordisk Råd generelt er stærkt underrepræsenterede. Dog har den nuværende landsstyrekoalition valgt en af hvert køn i Nordisk Råd. Den manglende repræsentation skal nok også ses i sammenhæng med den lille repræsentation af kvinder i selve Lagtinget. I øjeblikket er der heller ingen kvinder som stedfortrædere i de to råd.

[3] Et ungdomsparti, som kun blev oprettet til det formål at få et nyt gymnasium i Tórshavn. Partiet kom dog ikke over spærregrænsen.

[4] 2008–2012 er valgperioden, men det kan selvfølgelig tænkes, at sammensætningen af udvalgsposter ændres, hvis der kommer et nyt landsstyre/ny koalition eller andre politiske ændringer.

Tabel 6 Antal kvindeliga og mandlige udvalgsposter i Nordisk Råd og Vestnordisk Råd

	2002–2004		2004–2006		2006–2008		2008[5] (feb–sep)		2008 (sep)	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Nordisk Råd	0	2	0	2	0	2	0	2	1	1

	2002		2004		2008	
	K	M	K	M	K	M
Vestnordisk Råd	0	6	0	6	1	5

Kilde: Løgtingsskrivstovan

Den færøske kommunestruktur er kendetegnet ved at have mange kommuner, hvor antallet i dag er 30. Tal fra januar 2009 (Hagstova Føroya) viser, at den mindste af dem (Fugloy) havde 41 indbyggere og den største 19.675 (Tórshavn). Organiseringen af kommunevalgene er lidt afhængig af kommunernes størrelse. I mange af de mellemstore kommuner er opstillingen til valgene en blanding af 'upolitiske' lister og lister fra de nationale partier. De helt små kommuner har gerne to eller flere lister. I enkelte tilfælde er der dog kun en liste, men med flere kandidater end pladser i kommunestyret. I Tórshavn er alle de nationale partier repræsenteret, og til valget i 2000 var første gang siden 1972, at der ikke var nogen „upolitisk" liste opstillet til valget (i Jákupsstovu og Kjersem, 2008: 29).

Som Bjørg Jacobsen og Beinta Jákupsstovu påviser, er valgdeltagelsen til kommunevalg på Færøerne rimelig høj. Ligeledes påviser de, at antallet af kommunestyrer uden kvindelige mandater blev meget færre efter 2000 (Jacobsen & Jákupsstovu 2005: 181). Sammenligner vi valgresultater fra kommunevalg og lagtingsvalg fra 2004 til 2008, ser det ud til, at kvinderne er lidt bedre repræsenteret ved kommunevalgene. Den procentvise stigning af kvindelige kandidater, antal stemmer og mandater er større ved kommunevalgene end ved lagtingsvalgene. I 2008 udgjorde kvinderne 38 % af kandidaterne til kommunevalget og 30 % af mandaterne, hvorimod 32 % af kandidaterne til lagtingsvalget var kvinder og 22 % af mandaterne. Samme tendens viser sig for valget i 2004.

[5] Færøerne fik nyt landsstyre ultimo september 2008, derfor denne opdeling.

Tabel 7 Kvinder og mænd i kommunevalg 2000, 2004 og 2008. Antal, andel (%) og totalt antal

	2002		2004		2006	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Kandidater						
Kvinder	282	29	246	31	243	38
Mænd	675	71	537	69	393	62
Totalt antal	957	100	783	100	636	100
Stemmetal						
Kvinder	6 254	24	7 684	27	8 340	30
Mænd	19 819	75	20 286	71	19 095	69
Lister	447	2	435	2	311	1
Totalt antal	26 520	101	28 405	100	27 746	100
Mandater						
Kvinder	60	22	49	22	63	30
Mænd	211	78	171	78	145	70
Totalt antal	271	100	220	100	208	100

Kilde: Kringvarp Føroya

Sammenfattende viser tallene, at den kvindelige repræsentation i de folkevalgte organer er ret lav. Kun 22 % af mandaterne i det nuværende Lagting er kvinder og 30 % af mandaterne i de nuværende kommunestyrer er kvinder.

En faktor som også kan have indflydelse på den manglende kvindelige deltagelse i det politiske liv, kan være manglende midler til at føre valgkamp med. Beinta í Jákupsstovus og Eli Kjersems undersøgelse (2008: 43) viser, at den typiske færøske kvindelige kommunalpolitiker er mellem 40–50 år, gift, har 2–3 børn og har et indtægtsniveau, som er lidt højere end blandt befolkningen generelt. Undersøgelsen viser også, at vælgerne prioriterer veluddannede kvinder. Et centralt spørgsmål (som í Jákupsstovu og Kjersem også rejser) i denne sammenhæng er, hvilken indflydelse kandidaters indtægt har, når der skal føres valgkamp. De politiske partier rangordner ikke kandidater. Det står kandidater frit at agitere for og 'sælge' både sig selv og deres parti. Det er derfor også en udfordring for de kvindelige kandidater at gøre deres kandidatur attraktiv og kendt for mulige vælgere. Det generelle indtægtsniveau for kvinder på Færøerne er markant lavere end for mænd til trods for, at de færøske kvinders erhvervsfrekvens er den højeste i Norden (Agerskov 2008: 121). Dette underbygges af, at de færøske kvinders andel af de samlede lønudgifter/lønudbetalinger i 2008 var 38 % (Hagstova Føroya).

10.2.3 Kvinder i landsstyret og central- og lokaladministration

Tabel 8 viser antallet af kvindelige ministre fra 2002 til 2008 og afspejler den lave kvindelige repræsentation i de folkevalgte organer også i den politiske administration. Ikke overraskende er kvinder underrepræsenterede. Det vakte nogen debat i medierne og i det offentlige rum, da ingen kvinder

var med i landsstyret i 2004. Situationen har imidlertid ændret sig lidt siden dengang. Som det ses i tabel 8, er der nu tre kvindelige ministre.

Tabel 8 Kvinder i Landsstyret 2002, 2004 og 2008. Totalt antal medlemmer, antal og andel (%) kvinder samt totalt antal medlemmer

	2002	2004	2008
Totalt antal Landsstyremedlemmer	9	7	8
Antal kvinder	1	0	3
Andel (%) kvinder i procent	11	0	37

Kilde: CEDAW report 2008, færøsk del

De kvindelige ministre repræsenterer tre forskellige partier – Fólkaflokkin, Javnaðarflokkin og Sambandsflokkin – i den nuværende landsstyrekoalition. Det er bemærkelsesværdigt, at ingen af kvinderne er med i 'tunge' ministerier som finansministeriet, fiskeriministeriet, udenrigsminister eller som lagmand. I selve administrationen er der kun én kvindelig departementschef, hvilket vil sige at kvinder kun udgør 10 % af departementscheferne.

Tabel 9 Køn på ministre og departementschefer, andel (%) kvinder og mænd totalt, 2009

Ministerium	Minister	Departementschef
Erhvervsministeriet	M	M
Finansministeriet	M	M
Fiskeriministeriet	M	M
Indenrigsministeriet	K	M
Kulturministeriet	K	M
Lagmand	M	K
Socialministeriet	K	M
Sundhedsministeriet	M	M
Udenrigsministeriet	M	M
Kønsfordeling, andel (%):	**Minister**	**Departementschef**
K	33	10
M	67	90

Kilde: De færøske ministeriers hjemmesider

I landsstyrets rapport til CEDAW-komitéen i 2008 (CEDAW/C/DEN/Q/7) påvises det, at på to af de højst placerede embedsposter på Færøerne sidder to kvinder – øverste ledelse for centraladministrationen og øverste ledelse for lagtingskontoret. Disse to eksempler blev også taget frem i 1996 som to positive eksempler og forbilleder på, at kvinder var på vej ud i det offentlige rum og begyndte at besætte flere betydningsfulde magtposter i det færøske samfund (Jungerstam-Mulders 1999: 235). Siden 1996 er der ikke udvalgt mange kvinder til betydningsfulde poster i det færøske samfund. To eksempler er alligevel lagtingets ombudsmand og direktøren for det færøske public service medie, Kringvarp Føroya.

Tabel 10 viser kønsfordelingen blandt borgmestre og kommunedirektører/sekretærer efter valget i 2008. I nogle af de små kommuner kan borgmester og sekretær være én og samme person. Som tallene viser, så udgør kvinderne kun 20 % af borgmestrene mens et flertal (60 %) af

kommunedirektører/sekretærer er kvinder. Tallene tyder på, at kvinderne ude i kommunerne har en større rolle, når beslutningerne skal implementeres end i det strategiske arbejde, også når vi sammenligner med antal kvinder i kommunestyrelser (30 % i 2008).

Tabel 10 Kvinder og mænd som borgmestre og kommunaldirektører/ sekretærer, 2009. Antal, andel (%) og totalt antal

Post	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Borgmestre	6	24	20	80	30
Direktører/sekretærer	15	12	56	44	27

Kilder: Hagstova Føroya og færøske kommuners hjemmesider

Demokratia-udvalgets arbejde (at oplyse og føre kampagner) bliver tillagt stor betydning blandt flere aktører i det færøske samfund. De forholdsvis små ændringer vi ser i kønsfordelingen i de politiske organer, bliver af flere aktører tilskrevet Demokratias arbejde. Hvordan udviklingen bliver fremover, er svært at vurdere, men vi kan i hvert fald konstatere, at kvinderepræsentationen i Lagtinget og i kommunestyrelser er steget ved de to sidste valg. Hvorvidt dette skyldes Demokratias arbejde, ændring af valgsystemet, begge dele, midler til at føre valgkamp med eller andre faktorer, vides ikke.

Implicit i Demokratia-udvalgets tilgang til ligestillingsarbejdet (oplysning og kampagner) er en radikal magt- og interesseopfattelse. Ligestilling mellem kønnene i politiske organer skal opnås ved at 'bevidstgøre' færinger om deres faktiske (reale) interesser. Begrebet, falsk bevidsthed (eller bevidstgørelse) knytter sig til kognitiv information – værdier, tro, opfattelser, viden, etc. – fænomener som kan være svære at måle og forholde sig til (se Kabeer 2001: 24–25). Spørgsmålet er, hvor stor effekt oplysningstiltagene har, hvis ikke der samtidig bliver foretaget strukturændringer, som skal støtte op omkring tiltagene og kampagnerne. Ser vi kultur som praksis, får strukturer og kvinder/mænds erfaringer og vilkår stor betydning for forståelsen af ligestilling og ligestillingsarbejdet (Kabeer 2001: 20).

10.2.4 Fiskeriministeriet

På Færøerne betragtes fiskerierhvervet af mange som basis for økonomien. Fiskeriet er også det, der fylder mest i den politiske og offentlige debat og har været (og er stadig) et mandsdomineret domæne. Kvindernes rolle har (siden 1960 hvor mange fiskefilet-fabrikker blev etableret) været medtænkt som en arbejdskraft, der var fleksibel og indstillet på at acceptere uregelmæssig beskæftigelse afhængigt af råvaretilførsel (Jacobsen 2007: 211). At fiskerierhvervet er mandsdomineret, reflekteres også i udvalgsposter, råd, nævn og de fiskeriforhandlinger, som føres med udlandet. Tabel 11 viser nogle af de vigtigste udvalgsposter og råd, som er

placeret under fiskeriministeriet. I 2009 er der kun to kvindelige repræsentanter, og alle formændene er mænd.

Tabel 11 Kvinder og mænd på udvalgsposter och i råd i Fiskeriministeriet 2009. Antal og andel (%) samt køn på formand

Råd/udvalg	Antal		Andel (%) kvinder	Formand
	Kv	M		
Fiskidaganevndin (Rådgiver om antal årlige fiskedage og hvordan fiskeriet skal organiseres)	1	6	14	M
Fiskivinnuráðið (Rådgiver i overordnede fiskerispørgsmål og fiskerilovgivning)	0	9	0	M
Forskotsgrunnur fiskivinnuflotans (Fiskeriets forskudsfond)	0	3	0	M
Hjálpargrunnur fyri óarbeiðsførar fiskimenn (Fond, der yder støtte til uarbejdsdygtige fiskere)	0	5	0	M
Ílegufeingisnevndin (Rådgivende organ om færøske husdyr)	1	5	17	M

Kilde: Det færøske fiskeriministerium

Ser vi på fiskeriforhandlinger og deltagelse i internationale organisationer, bliver billedet lidt mere varieret, da flere kvinder synes at komme ind i 'billedet' i forbindelse med deltagelse i internationale organisationer fra 2004 og frem. Til fiskeriforhandlinger, på den anden side, udgør den kvindelige andel af de offentlige delegerede kun 20–25 % for hele perioden.

Repræsentanter fra fiskerierhvervet deltager også i fiskeriforhandlinger. Normalt er der mellem 2–10 deltagere fra erhvervet og de er alle mænd (jfr fiskeriministeriet). Et nyt fiskeriråd (Fiskivinnuráðið, tabel 11) er lige blevet udnævnt og det består udelukkende af mandlige medlemmer. Dog er der tre kvinder som stedfortrædere. Rådets opgaver er at vejlede landstyret i fiskerispørgsmål og udnævnelsen er for fire år. Medlemmerne repræsenterer diverse grene af fiskerierhvervet. Derudover vælger landsstyret formand/kvinde. Det er bemærkelsesværdigt, at der i den offentlige debat ikke har været megen omtale af udnævnelsen af det nye fiskeriråd. Det er også bemærkelsesværdigt, at ligestillingsnævnet heller ikke har haft kommentarer til udnævnelsen, siden ingen kvinder er med i det nye råd. Det skal dog bemærkes, at ligestillingsnævnet i deres skyggerapport til CEDAW-komitéen (2008) har gjort opmærksom på den skæve kønsfordeling i fiskeriadministrationen.

Tabel 12 Kvinder og mænd i Fiskeriforhandlinger og delegater i internationale organisationer, delegationer 2000–2008. Antal kvinder og mænd og andel (%) kvinder

Fiskeriforhandlinger /organisationer	Periode	Antal		Andel kvinder
		Kv	M	%
Fiskeriforhandlinger med Island	2000–2008	0	3	0
Offentlige deltagere: 3				
Fiskeriforhandlinger med Norge	2000–2008	1	3	25
Offentlige deltagere: 4				
Fiskeriforhandlinger med EU	2000–2008	1	3	25
Offentlige deltagere: 4				
Fiskeriforhandlinger med Grønland	2000–2008	1	3	25
Offentlige deltagere: 4				
Fiskeriforhandlinger med Rusland	2000–2008	1	4	20
Offentlige deltagere: 5				
NAFO (Northwest Atlantic Fisheries Organization)	2000–2004	0	4	0
	2005–2006	1	3	25
Offentlige deltagere: 4	2007–2008	2	2	50
NEAFC (North-East Atlantic Fisheries Commission)	2000–2004	0	5	0
Offentlige deltagere: 5	2005–2008	1	4	20
NASCO (North Atlantic Salmon Conservation Organization)	2000–2002	1	2	33
Offentlige deltagere: 3	2003–2008	0	3	0
NAMMCO (North Atlantic Marine Mammal Commission)	2000–2003	2	3	40
Offentlige deltagere: 5	2004–2008	3	2	60

Kilde: det færøske fiskeriministeriet

Færøerne har udenlandske repræsentationer i Bruxelles, København, London og Reykjavik og der er én kvinde blandt de fire officielle udsendte repræsentanter.

10.3 Erhvervsliv

Det færøske erhvervsliv har hovedsaglig været knyttet til de ressourcer, som er i havet omkring øerne. Gennem de sidste to årtier har fiskeopdræt også udviklet sig til at være en betydningsfuld del af det færøske erhvervsliv. Alligevel er en forholdsvis lille del af arbejdsstyrken beskæftiget i fiskeindustrien. Som i de andre nordiske lande er en stor del af arbejdsstyrken beskæftiget i service sektoren. Tabel 13 viser en oversigt over erhvervsaktive i forhold til køn og branche.

Tabel 13 Erhvervsaktive i forhold til køn og branche 2008[6]. Antal, andel (%) og totalt antal

Branche	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Fiskeri og landbrug	660	2870	5	18	3.530
Produktionsvirksomhed	800	2940	6	18	3.740
Bygge- og anlægsvirksomhed	0	2330	0	15	2.330
Handel	2650	1360	20	8	4.010
Transport og telekommunikation	280	960	2	6	1.240
Finansieringsvirks og forretningsservice	1230	1970	9	12	3.200
Offentlig administration, undervisning, sundhed og kultur	7620	3600	58	22	11.220
Erhvervsaktive i alt	13240	16030	100	100	29.270

Kilde: Hagstova Føroya

[6] Tallene i tabel 13 bygger på en interviewundersøgelse blandt 1000 fastboende færinger i alderen 15–74 år i 2008, og tallene er en opregning fra undersøgelsen i overensstemmelse med ILOs forskrifter om arbejdsmarkedstal.

Som vi kan se, ligner det færøske arbejdsmarked arbejdsmarkederne i de andre nordiske lande. En ret stor andel af kvinderne er beskæftiget i den offentlige sektor med sundhed og undervisning, indenfor handel og service og ingen i bygge- og anlægssektoren. Mænds beskæftigelse, på den anden side, deler sig mere jævnt over de forskellige sektorer.

10.3.1 Offentligt ejede virksomheder

Der er en række virksomheder på Færøerne, der på forskellig vis er helt eller delvist ejet af det offentlige. Tabel 14 viser en oversigt over nogle af de mest centrale virksomheder med offentligt ejerskab. Oversigten over virksomheder med helt eller delvist offentligt ejerskab (tabel 14) er ikke udtømmende, men giver dog et indblik i kønsfordelingen i topledelsen.

Tabel 14 Kvinder og mænd i bestyrelsesposter og direktører i offentligt ejede virksomheder 2009. Antal, andel (%), totalt antal, samt køn i ledelse

Virksomhed	Antal		Andel (%)		Totalt antal	Bestyrelsesformand	Direktør
	Kv	M	Kv	M			
Atlantic Airways (flyselskab)	1	5	17	83	6	M	M
Elektron (IT-udbyder)	1	5	17	83	6	M	M
Fiskaaling (fiskeopdræt/forskning)	3	4	43	57	7	M	M
Faroe Seafood (fiskefiletfabrik)	0	5	0	100	5	M	M
Føroya Tele (teleselskab)	4	2	67	33	6	M	M
Postverk Føroya (posthusvæsen)	2	3	40	60	5	M	M
Smyril Line (rederi)	2	3	40	60	5	M	M
Vága Floghavn (lufthavn)	2	3	40	60	5	K	M

Kilder: Det færøske erhvervsministeriums og virksomhedernes hjemmesider

Offentligt ejede virksomheder dækker over virksomheder, der er:

- aktieselskaber, hvor det offentlige ejer 100 % af aktiekapitalen
- aktieselskaber, hvor det offentlige har aktiemajoriteten
- aktieselskaber, hvor det offentlige har ejerskab, men ikke aktiemajoritet.

Vi kan se, at der ingen kvinder er repræsenteret i topledelsen i Faroe Seafood. Faroe Seafood er et af landets største arbejdspladser. Der er 900 ansatte og et stort flertal af disse er kvinder. Fonden, Framtaksgrunnur Føroya, hvis indskudskapital kommer fra offentlige midler, er medejer af Faroe Seafood. Fonden har gennem sine udnævnelser af bestyrelsesmedlemmer til de virksomheder, hvori de indskyder kapital, mulighed for at udnævne kvinder til bestyrelserne fx i Faroe Seafood. Framtakgrunnur Føroya har (ud fra et ligestillingsperspektiv) valgt ikke at gøre sin indflydelse gældende i tilfældet Faroe Seafood, hvor størstedelen af de ansatte netop er kvinder. Det skal dog bemærkes, at et flertal af selve fondens bestyrelsesmedlemmer er kvinder.

Elektron er den største udbyder af IT-tjenester til banker, sparekasser, offentlige institutioner og andre private virksomheder på Færøerne. Ejerforholdene i selskabet ser således ud: Eik, Føroya Banki, Norðoya Sparikassi og Tryggingarfelagið Føroyar 72 % (se tabel 16) og det offentlige

28 %. Finansministeriet vælger et medlem til bestyrelsen og i den nuværende bestyrelse er dette en mand. Ligesom tilfældet Faroe Seafood har man fra offentlig side valgt ikke at gøre sin indflydelse gældende ud fra et ligestillingsperspektiv ved at vælge en kvinde i bestyrelsen.

Vi kan konstatere, at i virksomhederne i tabel 14 er kvinder rimelig godt med i bestyrelserne i enkelte af virksomhederne, men ikke som formænd eller direktører. For eksempel kan vi se, at kvinderepræsentationen er god i Fiskaaling, Postverk Føroya og i Smyril-Line og i Føroya Tele er et flertal af bestyrelsesmedlemmerne kvinder. I casen Atlantic Airways er den kvindelige repræsentant valgt af de ansatte. Kun Vága Floghavn har en kvinde som formand.

10.3.2 Private virksomheder

Overordnet er tendensen vedrørende kvindelige medlemmer i bestyrelser for aktieselskaber og anpartsselskaber den samme som for virksomheder, der i større eller mindre grad har offentligt ejerskab.

For at få et indtryk af, hvordan kønsfordelingen er i private virksomheder, er der anvendt tal fra en database, som bygger på tal fra Skráseting Føroya (aktieselskabsregisteret). Antal virksomheder i databasen er 2.810 (pr. 27.05.2009). Databasen omfatter ikke enkeltmandsvirksomheder og interessentskaber.

Af tabel 15 fremgår der, at andelen af kvinder, som besætter bestyrelsesposterne og herunder også er bestyrelsesformænd, ikke har ændret sig nævneværdigt de seneste tre år. Der har endog været en lille nedgang i antal af kvinder i bestyrelsesposter og som formænd.

Tabel 15 Kvinder og mænd på bestyrelsesposter i private virksomheder 2005, 2006 og 2007. Antal, andel (%) og totalt antal

	2005					2006					2007				
	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant	Antal		Andel (%)		Tot ant
Parti	Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M		Kv	M	Kv	M	
Bestyrelsesposter	653	2340	22	78	2993	647	2535	20	80	3182	628	2257	22	78	2885
Bestyrelses-formænd	317	1790	15	85	2107	360	2146	14	86	2506	365	2215	14	86	2580

Kilde: Vinnuvitan.BIZ

Situationen vedrørende kønsfordelingen i bestyrelserne og ledelse i den finansielle sektor fremgår af tabellerne 16–17.

Tabel 16 Kvinder og mænd på bestyrelsesposter og direktører i banker og sparekasser 2009. Antal, andel (%), totalt antal og køn i ledelse

Virksomhed	Antal		Andel (%)		Totalt antal	Bestyrelses-formand	Direktør
	Kv	M	Kv	M			
Eik (sparekasse)	3	8	27	73	11	M	M
Føroya Banki (bank)	0	6	0	100	6	M	M
Norðoyar Sparikassi (sparekasse)	3	6	33	67	9	M	M
Suðuroyar Sparikassi (sparekasse)	1	5	17	83	6	M	M

Kilder: virksomhedernes hjemmesider og spørgeskema

Tabel 17 Kvinder og mænd på bestyrelsesposter og direktører i forsikrings- og pensionsselskaber 2009. Antal, andel (%), totalt antal og køn i ledelse

Virksomhed	Antal		Andel (%)		Totalt antal	Bestyrelsesformand	Direktør
	Kv	M	Kv	M			
Betri Pensjón (pensioner og livsforsikringer)	0	3	0	100	3	M	M
Lív (pensioner og livsforsikringer)	2	3	40	60	5	M	M
Trygd (skadeforsikringer)	0	5	0	100	5	M	M
Tryggingarfelagið Føroyar (skadeforsikring)	3	6	33	67	9	M	M

Kilder: virksomhedernes hjemmesider og spørgeskema

Tallene viser, at andelen af kvindelige bestyrelsesmedlemmer og ledere generelt er lav inden for den finansielle sektor, men der er dog et par undtagelser. Eksempelvis har pensionsselskabet Lív 40 % kvindelige bestyrelsesmedlemmer.

Oplysningerne fra den finansielle sektor (jfr metode ovenfor) viser alligevel, at kvinder er 'bedre' repræsenteret i mellemlederpositioner. Det vil sige, at de ikke er med, hvor de strategiske beslutninger tages, men er med til at implementere beslutningerne. Føroya Banki har fx 16 kvinder og 14 mænd ansat i mellemlederstillinger. Det skal imidlertid siges, at ud af 215 ansatte er 139 kvinder og 76 mænd. Tryggingarfelagið Føroyar har 105 ansatte – 58 kvinder og 47 mænd – og blandt dem er der ansat én kvinde som mellemleder og otte mænd. Tallene viser tydeligvis, at antallet af kvinder i virksomheden ikke afspejles i lederstillingerne – heller ikke i mellemlederpositioner.

10.4 Afslutning

Den skæve kønsfordeling i de politiske organer på Færøerne har været opfattet som et problem gennem de tre sidste årtier. Diskussionen om færøske kvinders manglende repræsentation blandt erhvervslivets strateger er også et tilbagevendende tema. Denne undersøgelse viser, at færøske kvinder er underrepræsenterede i erhvervslivets top; dette gælder både offentlige og private virksomheder. Undersøgelsen viser også, at den kvindelige repræsentation i de øverste ledelsesniveauer i den finansielle sektor er lav. Fiskerierhvervet er et mandsdomineret erhverv, hvilket reflekteres i den manglende kvindelige repræsentation i offentlige udvalgsposter, råd, nævn og i de fiskeriforhandlinger, som færøske myndigheder fører med udlandet.

Undersøgelsen viser også, at der er en gradvis stigning af kvindelige kandidater til lagtingsvalg siden 2000, men samme tendens ser vi ikke i antal kvindelig mandater i Lagtinget. På kommunalt plan er kvinderepræsentationen lidt højere, hvor den procentvise stigning af kvindelige kandidater, antal stemmer og mandater er større ved kommunevalgene end ved lagtingsvalgene. Vi kan konstatere, at der sker små ændringer i kvindelig repræsentation i det folkevalgte organer, men alligevel er repræsen-

tationen ret lav. Den lave kvindelige repræsentation i de folkevalgte organer afspejles også i den politiske administration, hvor et flertal af ministrene er mænd. Kvinder er også underrepræsenterede på det højeste lederniveau i centraladministrationen, hvorimod repræsentationen på lokalt plan er forholdsvis høj.

Endvidere tyder undersøgelsen på, at den vage formulering i den færøske ligestillingslov om kvotering i offentlige nævn, råd og udvalg gør, at det er uklart, hvorvidt offentlige aktieselskaber er omfattet af loven, og når det politiske system handler imod intentionen i loven, er der ingen reelle sanktionsmuligheder. Undersøgelsen tyder også på, at de formelle og politiske strukturer omkring ligestillingsområdet er vage. Det kan vi især se ud fra arbejdet med CEDAW-konventionen. Konventionen blev ratificeret i det færøske Lagting uden nogen debat eller vedtægter om foranstaltninger. Udarbejdelsen af rapporten til CEDAW-komitéen i 2008 tyder også på uklare/vage forvaltningsprocedurer således at forstå, at rapporten ikke blev forelagt landsstyre og Lagting.

Undersøgelsen antyder også, at ligestillingsområdet ikke har høj prioritet i det politiske system. Dette kan vi blandt andet se på den lave bevilling til ligestillingsnævnet, at erhvervsministeriet, som skal varetage området, vælger ikke at sende en repræsentant til CEDAW-eksaminationen og at Demokratia-udvalget ikke er et selvstændigt færøsk initiativ, men er etableret på anbefalinger fra Vestnordisk Råd.

Referencer

Agerskov, Ulla (red.) (2008): *Nordic Statistical Yearbook 2008. Nordisk statistik årbog 2008*. Statistics Denmark: Nord 2008:001.

Borchorst, Anette (1999): „Likestillingslovgivningen". I: *Likestilte demo-kratier? Kjønn og politikk i Norden*. Bergqvist, Christina m.fl. (red). Oslo: Universitetsforlaget.

Hirdman, Yvonne (1996): *Key Concepts in Feminist Theory – Analysing Gender and Welfare*. Feminist Research Center in Aalborg, Aalborg University: FREIA 34.

Jacobsen, Elin Súsanna (2007): „Færøske forestillinger om køn". I: *Arbejde, helse og velfærd i Vestnorden*. Rafnsdóttir, Linda G. (red.). Reykjavík: Háskólaútgáfan og Rannsóknarstovan í vinnuvernd.

Jacobsen, Bjørg & í Jákupsstovu, Beinta (2005): „Kvinnerollen på Færøyene i endring – en sammenlikning av kvinners politiske medborgerskab i to kommuner". I: *Med periferien i sentrum – en studie av lokal velferd, arbeidsmarked og kjønnsrelasjoner i den nordiske pereferi*. Berglund, Anna-Karina et al (red.). Finnmark: Norut NIBR 2005:14.

Jákupsstovu, Beinta í og Kjersem, Eli (2008): *Politisk representasjon i et kommunepolitisk system i endring*. Høgskolen i Molde/Molde University College: Arbeidsnotat/Working Paper, 2008:7.
http://home.himolde.no/~beinta/RAPPORT 2008.pdf

Jungerstam-Mulders, Susanne (1999): „Kvinnorepresentation och jämställdhet på Färöarna, Grönland och Åland". I: *Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden*. Bergqvist, Christina m.fl (red). Oslo: Universitetsforlaget.

Kabeer, Naila (2001): „Resources, Agency, Achievements: Reflections on the Measurement of Women's Empowerment". I: *Discussing Women's Empowerment – Theory and Practice*. Sida studies no. 3.

Lukes, Steven (1974): *Power: a Radical View*. London: Macmillan.

Uttanríkisráðið (2009): (Det færøske udenrigsministerium). CEDAW-sagsakter pr. marts 2009.

Internetkilder/referencer

Offentlige institutioner

Almannaráðið (Det færøske sosialministerium). www.ahr.fo
Fiskimálaráðið (Det færøske fiskeriministerium) www.fisk.fo
Fíggjarmálaráðið (Det færøske finansministerium). www.fmr.fo
Framtaksgrunnur Føroya (Finansieringsfond). www.framtak.fo
Føroya Løgting (Færøernes Lagting). www.logting.fo
Hagstova Føroya (Færøernes Statistik). www.hagstova.fo
Heilsumálaráðið (Det færøske sundhedsministerium). www.ahr.fo
Føroya Kommunufelag (sammenslutning af mindre kommuner). www.fkf.fo
Kommunusamskipan Føroya (sammenslutning af større kommuner). www.ksf.fo
Kringvarp Føroya (Den færøske public service institution). www.kringvarp.fo
Løgmansskrivstovan (Det færøske Lagmandskontor). www.tinganes.fo
Mentamálaráðið (Det færøske kulturministerium) www.mmr.fo
Uttanríkisráðið (Det færøske udenrigsministerium). www.mfa.fo
Vinnumálaráðið (Det færøske erhvervsministerium). www.vmr.fo

Virksomheder

Atlantic Airways (flyselskab). www.atlantic.fo
Betri Pensjón (pensionsselskab). www.betri.fo
Eik (sparekasse). www.eik.fo
Elektron (IT-udbyder). www.elektron.fo
Faroe Seafood (fiskefiletfabrik). www.faroe.com
Fiskaaling (fiskeopdræt/forskning). www.fiskaaling.fo
Føroya Banki (bank). www.foroya.fo
Føroya Tele (teleseselskab). www.ft.fo
Lív (forsikrinsselskab). www.liv.fo
Norðoya Sparikassi (sparekasse). www.ns.fo
Postverk Føroya (postvæsen). www.post.fo
Smyril Line (rederi). www.smyril-line.fo
Suðuroyar Sparikassi. www.sparsu.fo
Trygd (forsikringsselskab). www.trygd.fo
Tryggingarfelagið Føroyar (forsikringsselskab). www.trygging.fo
Vága Floghavn (lufthavn). www.floghavn.fo

11. Køn og magt i politik og erhvervsliv i Grønland

MarieKathrine Poppel & Janus Chemnitz Kleist

11.1 Indledning

Den hastige erhvervsmæssige, socioøkonomiske, sociokulturelle og politiske udvikling efter 2. verdenskrig og især efter iværksættelsen af den danske stats omfattende moderniseringsprogrammer i 1950'erne og 1960'erne indebar på mange områder ændrede materielle forudsætninger og fik også konsekvenser for traditioner, normer og sædvaner i Grønland – og herunder forholdet mellem kønnene. Eksempelvis blev muligheden for skilsmisse indført ved lov i 1953.

Kvindernes indtog på arbejdsmarkedet i mere betydeligt omfang skete i forbindelse med opbygningen af en fiskeindustri fra første halvdel af 1950'erne og i det følgende tiår. Kun få kvinder fik i 1950'erne og 1960'erne uddannelse ud over folkeskolen. De første uddannelser, der også optog kvinder, var uddannelserne til jordemodermedhjælper og sundhedsmedhjælper. Med den stigende satsning på uddannelse efter hjemmestyrets indførelse i 1979 kom flere kvinder ind i – specielt – faglige uddannelser inden for handels- og kontorfagene samt faglige og mellemlange uddannelser inden for social-, sundheds- og undervisningsområdet.

De grønlandske kvinder fik valgret i 1948, men den nyvundne ret udmøntede sig ikke umiddelbart i repræsentation i det grønlandske parlament (Landsrådet)[1] ved valget i 1951, og valget til kommunalbestyrelserne samme år resulterede alene i ét kvindeligt kommunalbestyrelsesmedlem ud af i alt 100 (Agerskov 1989: 122 ff).

De første politiske partier dannedes i forbindelse med den politiske mobilisering mod afhængigheden af den danske stat og for et mere uafhængigt Grønland. Der var derfor ikke tale om en egentlig politisk organisering af de grønlandske kvinder i de første årtier, efter kvinderne fik valgret. Kvinderne organiserede sig i lokale kvindeforeninger, der i 1960 dannede Kalaallit Nunaanni Arnat peqatigiit Kattuffiat, De Grønlandske Kvindeforeningers Sammenslutning. Sammenslutningen repræsenterede i en række tilfælde kvindernes interesser over for myndigheder og i den offentlige debat (Agerskov 1989: 122 ff).

[1] Det grønlandske parlament hed Landsrådet før 1979 og Landstinget (Inatsisartut) efter 1979.

Det gik imidlertid trægt med kvindernes valg til de kommunale råd og til Landsrådet, om end kvindernes andel af kommunalbestyrelsesmedlemmer steg fra 9 % ved kommunevalget i 1967 til 12 % ved kommunevalget i 1975. Der var et kvindeligt medlem af Landsrådet fra 1959 til 1975, men først i 1984, fem år efter hjemmestyrets indførelse, blev en kvinde valgt ind i Landstinget (Agerskov 1989: 122 ff).

Andelen af kvinder valgt til de kommunale råd udviser samme tendens som i de landsdækkende valg: en stigende tendens siden begyndelsen af 1990'erne. Såvel antallet som andelen af kvindelige medlemmer af Landstinget er, bortset fra det seneste valg i 2009, øget ved alle valg siden det første valg til Landstinget i 1979. Kvindernes andel af Inatsisartut (Landstinget) udgør efter seneste valg knap 40 %. Den største stigning, absolut som relativt, af kvindeandelen skete ved valget i 2002. Ved det valg opstillede for første og hidtil eneste gang Arnat Partiiat (Kvindepartiet), der arbejdede for „at flere kvinder inddrages aktivt i politik" og for reel lige fordeling mellem kønnene i landsting og kommunalbestyrelser.

Ved det seneste valg til Landstinget (Inatsisartut) den 2. juni 2009 faldt antallet af kvindelige landstingsmedlemmer med én (til 12 ud af 31). Den grønlandske regering eller landsstyret (Naalakkersuisut) består af en formand („statsminister") og otte medlemmer, som vælges af Landstinget. Formanden for Naalakkersuisut er p.t. en mand, mens der er en ligelig kønsfordeling blandt de otte medlemmer af Naalakkersuisut.

De grønlandske kvinders arbejdsmarkedsdeltagelse har været stigende siden moderniseringens start for et halvt århundrede siden. Gennemsnitligt udgjorde kvinder 44 % af samtlige beskæftigede i 2006. Der er flere mænd end kvinder i en del brancher, men i den offentlige sektor, der bl.a. indeholder offentlig service, social-, sundheds- og undervisningsområdet, er næsten dobbelt så mange kvinder som mænd beskæftiget.

Flere kvinder end mænd påbegyndte i 2008 en uddannelse. Der er stadig flere mænd, der påbegynder en faglig grunduddannelse, men både på de mellemlange og de videregående uddannelser er antallet af kvinder størst. Tilsvarende forhold gør sig gældende for de færdiguddannede.

Selvom kvindernes uddannelsesniveau har været stigende i en årrække, slår det kun langsomt igennem inden for ledelseskategorier (chefer i selvstyret og bestyrelser for offentligt ejede virksomheder). Således har ni ud af selvstyrets elleve departementer, direktorater og styrelser flere mandlige end kvindelige chefer i topstillingerne (departementschefer, afdelingsledere og kontorchefer).

11.1.1 Ligestilling og ligestillingsloven

Ligestillingsrådet i Grønland blev oprettet ved Landstingslov nr. 5 af 20. maj 1998. Ligestillingsrådet kan, på eget initiativ, eller efter anmodning, undersøge forhold, der vedrører ligestilling. Ligestillingsrådet skal følge udviklingen i samfundet, virke som rådgivende organ for hjemmestyret, kommuner-

ne og i private spørgsmål om ligestilling. Ligestillingsrådet aflægger en årlig beretning til landsstyret om arbejdet. Ligestillingsrådet består af en formand og seks medlemmer. Landsstyret udpeger seks medlemmer efter indstilling fra organisationer og partier. Formanden samt medlemmerne udpeges for fire år ad gangen, begyndende ved Ligestillingsrådets nedsættelse. Landsstyret skal tilstræbe en ligelig fordeling mellem kønnene ved udpegelse af medlemmerne. Ligestillingsrådet skal tilskynde og medvirke til oplysning for borgere og myndigheder om ligestilling samt fungere som kontaktled til rådgivende ligestillingsorganer i Norden (www.nali.gl). Ligestilling af mænd og kvinder er fastlagt i Landstingslov nr. 7 af 11. april 2003:

> „§ 1. Lovens formål er at fremme ligestilling mellem kvinder og mænd, såvel i privatlivet som i alle samfundets funktioner, herunder lige indflydelse og lige muligheder, med udgangspunkt i kvinders og mænds lige værd. Lovens formål er desuden at modvirke direkte og indirekte forskelsbehandling på grund af køn."

11.1.2 Forståelse af magt samt tilgængelighed af data og datamangel

Ud fra projektets tema „Køn og magt i de nordiske lande" og fokus på politisk repræsentation af kvinder og kvinders deltagelse i erhvervslivets bestyrelser samt ikke mindst sammenlignelighed på så mange områder som muligt tager den grønlandske del af undersøgelsen afsæt i magtstrukturer forstået som positioner over et vist niveau i selvstyreadministrationen (tidligere: hjemmestyreadministrationen) og i de helt eller delvist selvstyreejede virksomheder samt medlemskaber af kommunalbestyrelser, Inatsisartut (tidligere Landstinget), partiernes hovedbestyrelser og i bestyrelser for interesseorganisationer.

I rapporten er det således forsøgt at afdække fordelingen af kvinder og mænd i politiske partiers ledelser, kandidatopstillinger og valg til parlamentet, kommunalbestyrelser og bygdebestyrelser samt kvinders andel af ledende stillinger i den centrale offentlige forvaltning, i ledelserne af selvstyreejede aktieselskaber og fagforeninger.

For at give et indtryk af konteksten – herunder fordelingen af ressourcerne „beskæftigelse" og „uddannelse" – er disse forhold samt nogle overordnede demografiske forhold belyst. Ud over at forholde sig til projektets tema har forståelsen af „magt" og dermed løsningen af opgaven måttet forholde sig til eksistensen og tilgængeligheden af data. I modsætning til situationen i de større nordiske lande eksisterer der ikke i Grønland en løbende opdateret kønsbaseret statistik til monitering af udviklingen i ligestillingen mellem kønnene. Der er heller ikke umiddelbart tilgængelig statistik om de offentlige eller private virksomheders kønsmæssige bestyrelsessammensætning. Derfor har dataindsamlingen typisk bestået i at „gå til kilderne": valgbøger, partiers og interesseorganisationers samt den offentlige forvaltnings hjemmesider og andet informationsmateriale. De offentligt ejede selskabers ledelsesforhold har måttet hentes hos virksomhederne. Til beskrivelse af konteksten: Demografi-, arbejdsmarkeds- og uddannel-

sesstatistik er anvendt løbende og opdateret officiel statistik udarbejdet af Grønlands Statistik. Endvidere er en del oplysninger hentet i Nordisk Ministerråds statistikbank. På grund af det netop afholdte valg og indførelsen af selvstyre fra 21. juni 2009 har der været oplysninger, der ikke har været tilgængelige (da fx ikke alle poster er fordelt).

De ressourcer, der har været afsat til udarbejdelse af rapportens afsnit om Grønland, har ikke givet mulighed for en mere dybtgående analyse, inddragelse af andet undersøgelsesmateriale og litteraturstudier. Ud over status vedrørende ligestilling på de behandlede områder kan der således være grund til at anbefale udviklingen af en række indikatorer for ligestilling, som løbende ajourføres og offentliggøres.

11.2 Styreform og demografiske forhold samt beskæftigelses- og uddannelsesforhold

På baggrund af en folkeafstemning etableredes Grønlands Hjemmestyre 1. maj 1979. 30 år senere, 21. juni 2009, efter endnu en folkeafstemning, hvor 75 % af befolkningen stemte for en selvstyreordning, afløstes hjemmestyret af grønlandsk selvstyre. Selvstyreloven, der er vedtaget i det danske folketing efter indstilling fra Grønlands landsting indebærer, at det grønlandske folk anerkendes som et folk i overensstemmelse med folkeretten, at det grønlandske sprog bliver officielt sprog, at det grønlandske folks ejendomsret til undergrunden anerkendes, og at yderligere godt 30 ansvarsområder efter beslutning i Inatsisartut (Landstinget) kan overtages af selvstyret. Disse ansvarsområder overtages uden økonomisk kompensation i form af bloktilskud fra den danske stat. Selvstyreloven er således udtryk for et større grønlandsk ansvar for egne anliggender, ligesom det i sidste ende er op til det grønlandske folk endeligt at beslutte sig for grønlandsk national selvstændighed. Indtil den beslutning måtte blive taget, forbliver Grønland efter den 21. juni en del af det danske rigsfællesskab, der består af Danmark, Færøerne og Grønland.

11.2.1 Demografi

Tabel 1 Indbyggertal fordelt på køn, 2000–2008

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2007	2007	2008
I alt	56.124	56.245	56.542	56.676	56.854	56.969	56.901	56.648	56.462
Mænd	29.989	30.024	30.180	30.249	30.335	30.319	30.182	30.005	29.885
Kvinder	26.135	26.221	26.362	26.427	26.519	26.650	26.719	26.643	26.577

Kilde: Grønlands Statistik 2008

Tabel 2 Indbyggertal fordelt på køn og alder, 1. januar 2007

	Kv	M	Totalt antal
I alt	26.643	30.005	56.648
0–6 år	2966	3036	6002
7–14 år	3829	3928	7757
15–17 år	1384	1460	2844
18–24 år	2905	2960	5865
25–59 år	12.849	15.591	28.440
60–66 år	1294	1783	3077
67 eller mere	1416	1247	2663

Kilde: Grønlands Statistik 2008

I gennemsnit er der mere end 12 % flere mænd end kvinder i Grønland. Aldersgruppen 25–59 har en forskel på næsten 3000 flere mænd end kvinder. En væsentlig årsag til dette er antallet af enlige mænd, der migrerer til Grønland for at arbejde for en kortere/længere periode. Bygningsarbejdere og mænd med højere videregående uddannelse udgør størstedelen af denne gruppe.

11.2.2 Uddannelser

Tabel 3 Antal af påbegyndte uddannelser fordelt på ansøgernes køn, gennemsnitlige alder, typen af uddannelse 2004–2008

	2004	2005	2006	2007	2008	Gennemsnit
Uddannelser totalt antal	**1068**	**995**	**1107**	**1116**	**1183**	**1094**
Mænd totalt antal	**548**	**467**	**488**	**511**	**577**	**518**
Faglige grunduddannelser	387	303	337	356	408	358
Kortere videregående uddannelser	106	98	95	84	108	98
Videregående uddannelser	55	66	56	71	61	62
Kvinder totalt antal	**520**	**528**	**619**	**605**	**606**	**576**
Faglige grunduddannelser	305	309	380	366	359	344
Kortere videregående uddannelser	154	134	158	148	173	153
Videregående uddannelser	59	84	80	90	71	77
Øvrige uddannelser	2	1	1	1	3	2
Gennemsnitlig alder						
Kompetencegivende uddannelser i alt	25	26	26	25	25	25
Mænd	24	25	24	24	24	24
Faglige grunduddannelser	22	22	22	22	23	22
Korte videregående uddannelser	31	30	29	29	30	30
Videregående uddannelser	26	27	26	28	26	27
Øvrige uddannelser	0	0	0	0	0	0
Kvinderl	26	26	27	27	26	26
Faglige grunduddannelser	25	26	27	26	26	26
Korte videregående uddannelser	28	27	28	28	28	28
Videregående uddannelser	27	28	25	26	26	26
Øvrige uddannelser	42	44	37	43	43	42

Kilde: Grønlands Statistik 2008

Fra 2004 til 2008 steg antallet af både mænd og kvinder, der startede på en kompetencegivende uddannelse. Relativt er andelen af kvinder steget mest og har passeret antallet af mænd på alle uddannelser, undtaget én, nemlig „faglige grunduddannelser“, der stadig er domineret af mænd. Kvinder er gennemsnitligt en anelse ældre end mænd, når de påbegynder deres uddannelser, undtaget på de „videregående uddannelser“.

Grønlands Universitet (Ilisimatusarfik) blev grundlagt i 1987. Nogle institutter (angivet med * i tabellen nedenfor) udbyder professionsbacheloruddannelser. Grønlandske kvinder har i antal langt overgået mænd, når det gælder uddannelser på universitetet i Grønland.

Tabel 4 Studerende ved Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet, kvinder og mænd 2009. Antal, andel (%) og totalt antal

	Antal		Andel (%)		Totalt antal
Institut	Kv	M	Kv	M	
Administration	28	23	54,9	45,1	51
Kultur og Samfundshistorie	23	16	59,0	41,0	39
Sprog, Litteratur og Medier	34	3	91,9	8,1	37
Teologi og Religion	5	5	50,0	50,0	10
Sundhed og Sygepleje*	42	1	97,7	2,3	43
Journalistik*	9	1	90,0	10,0	10
Sociale Forhold*	21	3	87,5	12,5	24
Læreruddannelse*	129	34	79,1	20,9	163
I alt	291	86	77,2	22,8	377

Kilde: Administrationen ved Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet, 2009.
Bemærkning: * angiver, at instituttet udbyder en professionsbacheloruddannelse

Generelt ville man forvente, at den høje andel af kvinder på de højere uddannelsesanstalter ville resultere i en større repræsentation i bestyrelser, blandt ledelsen i selvstyreadministrationen og blandt folkevalgte. Dette er dog ikke helt slået igennem endnu på alle disse områder, men som resultaterne i de følgende undersøgelser viser, så sker der dog over tid en gradvis stigning i kvinders repræsentation på de forskellige områder.

11.2.3 Arbejdsmarkedet

Gennemsnitligt udgør kvinder 44 % af samtlige beskæftigede i 2006. Tallene viser, at flere mænd end kvinder er ansat i de fleste brancher. En undtagelse er den største af brancherne: den offentlige sektor, hvor næsten dobbelt så mange kvinder som mænd er beskæftigede. Den offentlige sektor omfatter bl.a. offentlig service, undervisnings- og sundhedsområdet samt det sociale område.

Tabel 5 Det samlede antal lønmodtagere fordelt på erhverv og køn, 2005 og 2006. Antal og totalt antal

	2005			2006		
	Kv	M	Totalt antal	Kv	M	Totalt antal
Samlede antal lønmodtagere	12.696	16.012	28.708	13.005	16.468	29.473
Offentlig administration, forsvar og socialforsikring	8156	4731	12.887	8347	4717	13.064
Handel og reparationsvirksomhed	2008	2767	4775	1974	3030	5004
Transportvirksomhed	600	1902	2502	628	1954	2582
Hotel- og restaurationsvirksomhed	487	394	881	471	389	860
Fast ejendom, udlejning, forretningsservice mv.	402	766	1168	466	815	1281
Industri	265	600	865	281	643	924
Bygge- og anlægsvirksomhed	246	2618	2864	246	2658	2904
Andre kollektive, sociale og personlige serviceaktiviteter	205	296	501	224	291	515
Pengeinstitutter, finansierings- og forsikringsvirksomhed	100	61	161	104	61	165
Fiskeri	79	1324	1403	91	1351	1442
El-, gas-, varme- og vandforsyning	70	374	444	74	347	421
Sundheds- og velfærdsinstitutioner mv.	44	12	56	60	26	86
Undervisning	24	20	44	28	22	50
Råstofudvinding	8	131	139	10	149	159
Landbrug, jagt og skovbrug	1	15	16	1	13	14

Kilde: Grønlands Statistik 2008

11.2.4 Nordisk samarbejde

Grønlands delegation till Nordisk Råd (2009) består af to parlamentarikere, en kvinde og en mand. Repræsentationen i Nordisk Ministerråds ti fagministerråd i juni 2009 fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 6 Grønlands repræsentation i Nordisk Ministerråd, juni 2009

Nordisk Ministerråd	Køn
Nordisk Ministerråd for Arbejdsliv (MR-A)	M
Nordisk Ministerråd for næring, energi og regionalpolitik (MR-NER)	M
Nordisk Ministerråd for Fiskeri, Havbrug, Jordbrug, Levnedsmidler og Skovbrug (MR-FJLS)	K
Nordisk Ministerråd for Ligestilling (MR-JÄM)	K
Nordisk Ministerråd for Kultur (MR-K)	K
Nordisk Ministerråd for Lovsamarbejde (MR-LAG)	?
Nordisk Ministerråd for Miljø (MR-M)	M
Nordisk Ministerråd for Social- og Sundhedspolitik (MR-S)	K
Nordisk Ministerråd for Uddannelse og Forskning (MR-U)	K
Nordisk Ministerråd for Økonomi- og Finanspolitik (MR-FINANS)	M

Kilder: www.norden.org og www.nanoq.gl

11.3 Politik og administration

Kvinder i Grønland fik stemmeret i 1948. I „Den Arktiske Levevilkårsundersøgelse (Survey of Living Conditions in the Arctic), SLiCA", der i Grønland gennemførtes i 2004–2006, blev respondenterne spurgt om deres kendskab til og deltagelse i politik. Tabellen nedenfor viser resultaterne fra den grønlandske del af undersøgelsen (inkluderer både grønlændere og den indvandrede del af befolkningen, primært danskere). Der er en forskel mellem de to køns selvrapporterede viden om politik, idet en signifikant større andel mænd oplyser, at de ved „meget" eller „rigtig meget" om politik. Parallelle resultater fremkommer, når der spørges til interesse for politik og politiske beslutningers betydning for den enkelte.

Tabel 7 Selvrapporteret viden om og interesse for politik samt politiske beslutningers betydning for den enkelte fordelt på køn, %

	Kv	M	Alle
Viden om politik			
„Meget" eller „rigtig meget"	33	49	42
„Lidt" eller „meget lidt"	67	51	58
Interesse for politik			
„Interesseret" eller „meget interesseret"	74	83	79
„Ikke særlig"/„slet ikke interesseret"	26	17	21
Politiske beslutningers betydning for den enkeltes tilværelse			
„Vigtige" eller „meget vigtige"	80	87	84
"Ikke særligt„ eller „slet ikke vigtige"	20	13	16

Kilde: SLiCA, www.arcticlivingconditions.org
a. Procentandelene er beregnet på baggrund af de svarpersoner, der har besvaret de respektive spørgsmål. Det forudsættes i den forbindelse, at respondenter, der ikke har besvaret spørgsmålet, fordeler sig på samme måde som de, der har besvaret spørgsmålet.
b. På grund af decimalafrunding summerer procenterne ikke i alle tilfælde til 100.

11.3.1 Politiske partier

2. juni 2009 havde fem partier pladser i Inatsisartut (Grønlands parlament/Landstinget): Siumut, Atassut, Inuit Ataqatigiit, Demokraatit og Kattusseqatigiit Partiiat.

Siumut (betyder „fremad").

Siumut blev stiftet i 1977. Siumut har været det største parti i Grønland fra 1979 indtil valget 2. juni 2009. Fra 1979 og indtil 2. juni 2009 varetog Siumut ledelsen af samtlige regeringer. Partiprogrammet bygger på traditionelle socialdemokratiske værdier, og Siumut er medlem af Socialistisk Internationale.

Inuit Ataqatigiit, IA (betyder „menneskers sammenhold").

IA er et venstrefløjsparti. Partiet blev stiftet i 1978. Den 2. juni 2009 blev IA det største parti i Grønland og leder af Naalakkersuisut (regeringen), der blev udpeget den 12. juni 2009.

Kattusseqatigiit Partiiat (betyder „kandidatforbundet“).

Kattusseqatigiit var i starten repræsenteret af individuelle kandidater. Partiet finder sin største vælgerskare i det nordlige Grønland, specielt byen Ilulissat.

Demokraatit (betyder „demokraterne“).

Dette parti blev stiftet i slutningen af 2002. Partiet står for en socialliberal politik.

Atassut (betyder „samhørighed“).

Atassut blev stiftet i slutningen af 1970'erne. Partiet er liberalt.

Tabel 8 Kvinder og mænd i partiernes hovedbestyrelser, 1. maj 2009. Antal, andel (%) og totalt antal

Parti	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Inuit Ataqatigiit	5	4	55,6	44,4	9
Demokraatit/Demokraterne	3	4	42,9	57,1	7
Kattusseqatigiit Partiiat	2	5	28,6	71,4	7
Atassut	2	6	25,0	75,0	8
Siumut	2	13	13,3	86,7	15
I alt	14	32	30,4	69,6	46

Kilde: Partiernes websider (juni 2009)

Inuit Ataqatigiit er det eneste parti, der i sine vedtægter har en formuleret politik vedrørende den kønsmæssige fordeling af opgaverne i ledelserne på forskellige niveauer i partiet.[2] Med undtagelse af Inuit Ataqatigiit er kvindeandelen i partiernes hovedbestyrelser under 50.

11.3.2 Parlament og regering

Inatsisartut (det grønlandske parlament, tidligere benævnt Landstinget) består af 31 folkevalgte medlemmer. Inatsisartut vælges for en fireårig periode, men det er muligt at afholde valg i „utide“.

Naalakkersuisut (regeringen) er ansvarlig for den daglige drift af det grønlandske selvstyre. Inatsisartut (Landstinget/parlamentet) afholder to årlige samlinger. Inatsisartut vælger en formand for Naalakkersuisut (regeringsleder) og andre medlemmer af Naalakkersuisut (regeringen), der pr. 12. juni består af formanden for Naalakkersuisut (en mand) og otte andre udpegede medlemmer af Naalakkersuisut (fire mænd og fire kvinder).

Siden 1988 har Inatsisartut haft et formandskab (præsidium), bestående af fire medlemmer af Inatsisartut plus formanden (pr. 12. juni 2009 bestående af tre kvinder og to mænd). Formanden forestår møderne (de strækker sig normalt over seks uger) i Inatsisartut, normalt ét om foråret

[2] „I organisationens og lokaldelingernes ledelser skal der i videst muligt omfang tilstræbes en ligelig fordeling af forpligtelser blandt kvinder og mænd“ IA's vedtægter § 1, stk. 6 (www.ia.gl/index.php?id=23).

og ét om efteråret. Herudover varetager formanden det grønlandske medlemskab af Nordisk Råd og forbindelsen til det danske folketing. Landstingets Bureau varetager den daglige administration.

Den danske grundlov er også gældende i Grønland, og Grønland har tilsluttet sig en række internationale konventioner, som Naalakkersuisut skal følge. Efter forhandlinger med den danske regering gennemførtes lov nr. 577 af 24. juni 2005 om Grønlands Landsstyres indgåelse af folkeretlige aftaler (fuldmagtsloven). Med loven fik landsstyret mulighed for at forhandle og indgå folkeretlige aftaler med fremmede stater og mellemfolkelige organisationer på områder, der fuldt ud er overtaget af de grønlandske myndigheder (www.nanoq.gl og www.landstinget.gl).

11.3.3 Valg

Såvel antallet som andelen af kvindelige medlemmer af Landstinget er, bortset fra det seneste valg i 2009, øget ved alle valg siden det første valg til Landstinget i 1979. Kvinder udgør stadig en mindre andel end mændene. Den største stigning, absolut som relativt, af kvindeandelen skete ved valget i 2002 (se tabel 9). Ved det valg opstillede for første og hidtil eneste gang Arnat Partiiat (Kvindepartiet),[3] der arbejdede for at flere kvinder inddrages aktivt i politik og for reel lige fordeling mellem kønnene i landsting og kommunalbestyrelser.

Tabel 9 Kvinder og mænd i landstingsvalg 1991–2009. Antal, andel (%) og totalt antal

År	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv valgt	M valgt	Kv valgt	M valgt	
1991	4	23	14,8	84,2	27
1995	5	26	16,1	83,9	31
1999	6	25	19,4	80,6	31
2002	11	20	35,5	64,5	31
2005	13	18	41,9	58,1	31
2009	12	19	38,7	61,3	31

Kilde: Valgbøger fra de respektive år og Nordisk Ministerråds statistikbank

Som det fremgår af tabellerne 10 og 11, varierer antallet af kvindelige kandidater og valgte medlemmer af Inatsisartut (parlamentet/Landstinget) fra parti til parti. Inuit Ataqatigiit er det eneste parti, der har flere kvinder end mænd valgt ind i deres landstingsgruppe.

[3] Arnat Partiiat blev godkendt som opstillingsberettiget parti til valg til Landstinget 1. november 2001. Partiet opstillede til landstingsvalget 3. december 2002. Partiet blev ikke repræsenteret i Landstinget og har ikke opstillet til de efterfølgende valg.

Tabel 10 Kvindelige og mandlige kandidater ved valget til Inatsisartut fordelt på parti 2009. Antal, andel (%) og totalt antal

Parti	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Inuit Ataqatigiit	31	31	50,0	50,0	62
Demokraatit/Demokraterne	8	15	34,8	65,2	23
Atassut	13	27	32,5	67,5	40
Siumut	16	46	25,8	74,2	62
Kattusseqatigiit Partiiat	5	24	17,2	82,8	29
Øvrige kandidater	1	5	16,7	83,3	6
I alt	74	148	33,3	66,7	222

Kilde: www.landstinget.gl

Tabel 11 Kvinder og mænd valgt til Inatsisartut ved parti 2009. Antal, andel (%) og totalt antal kandidater valgt

Parti	Antal		Andel (%)		Totalt antal kandidater valgt
	Kv valgt	M valgt	Kv valgt	M valgt	
Inuit Ataqatigiit	8	6	25,8	19,4	14
Siumut	3	6	9,7	19,4	9
Demokraatit/Demokraterne	1	3	3,2	9,7	4
Atassut	0	3	0,0	9,7	3
Kattusseqatigiit Partiiat	0	1	0,0	3,2	1
I alt	12	19	38,7	61,3	31

Kilde: www.landstinget.gl

I april 2009, to måneder før valget til Inatsisartut, blev der gennemført en vælgerundersøgelse blandt et repræsentativt udsnit af den grønlandske vælgerbefolkning, hvor der bl.a. blev spurgt til, hvorledes henholdsvis kvinder og mænd ville stemme. I tabel 12 vises fordelingen i procent.

Tabel 12 Vælgerundersøgelse af mænd og kvinders valg af parti ved valg til Inatsisartut, %, 2009

	Kv	M	Alle
Inuit Ataqatigiit	39	38	38
Siumut	31	32	31
Demokraatit	15	17	16
Atassut	13	12	13
Kattusseqatigiit Partiiat	2	1	2
I alt	100	100	100

Kilde: HS Analyse, opinionsundersøgelse, april 2009

Topscoreren blandt kvinder er helt klart Inuit Ataqutigiit, mens Siumut kommer efter, og Kattusseqatigiit Partiiat har mindst tilslutning. Mønstret i kvindernes tilkendegivelser ved undersøgelsen afviger dog ikke signifikant fra mændenes.

Tabel 13 Fordelingen af mænd og kvinder i Inatsisartuts (parlamentets) udvalg, juni 2009. Antal, andel (%) og totalt antal

	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Finansudvalget	2	3	40,0	60,0	5
Revisionsudvalget	2	3	40,0	60,0	5
Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske Udvalg	3	2	60,0	40,0	5
Lovudvalg	3	2	60,0	40,0	5
Familieudvalg	4	1	80,0	20,0	5
Udvalg for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke	2	3	40,0	60,0	5
Skatte- og Afgiftsudvalg	1	4	20,0	80,0	5
Fiskeri-, Fangst- og Landbrugsudvalg	0	5	0,0	100,0	5
Erhvervsudvalg	1	4	20,0	80,0	5
Infrastruktur- og Boligudvalg	2	3	40,0	60,0	5
Frednings- og Miljøudvalg	1	4	20,0	80,0	5
Udvalg til Valgs Prøvelse	3	2	60,0	40,0	5
Sundhedsudvalg	4	1	80,0	20,0	5
Total	**28**	**37**	**43,1**	**56,9**	**65**

Kilde: www.nanoq.gl

I forhold til kvindernes samlede repræsentation i Inatsisartut (38,7 %) har de en anelse højere repræsentation i Inatsisartuts udvalg, nemlig 43,1 %.

11.4 Kommuner og bygder

1. januar 2009 blev de tidligere 18 grønlandske kommuner sammenlagt til fire regioner/storkommuner.

Det kommunale system er ældre end hjemmestyret selv. I 1975 fik kommunerne den grad af selvstændighed, de har i dag. Dette inkluderer retten til at indkræve skat.

De vigtigste opgaver for kommunerne er en række tekniske opgaver, sociale opgaver, opgaver vedrørende kultur, uddannelse, sport og lokale miljømæssige initiativer.

Kommunerne er forsamlet i en forening kaldet KANUKOKA (Kalaallit Nunaanni Kommuneqarfiit Kattuffiat). Foreningen varetager kommunernes fælles og almindelige interesser og har endvidere til formål at fremme samvirket mellem kommunerne samt at bistå kommunerne i deres virksomhed.

Opgaverne for kommunerne er finansieret delvist ved skatteindtægter, delvist af bloktilskud fra hjemmestyret og via en overførsel af midler fra de bedre stillede kommuner til de økonomisk mere trængte.

11.4.1 Kommunevalg

Tabel 14 Andel (%) kvindelige kandidater og kvinder valgt i kommunale valg 1979–2005

	Kvindelige kandidater (%)	Kvinder valgt (%)
1979	12,0	10,0
1983	-	15,0
1989	16,0	11,0
1993	14,0	15,0
1997	17,0	19,0
2001	-	18,3
2005	-	28,8

Kilde: Artikel af Jakku Bregnhøj bragt i Sermitsiaq nr. 16, 2000 og www.kanukoka.gl

Andelen af kvinder valgt til de kommunale råd udviser samme tendens som i de landsdækkende valg: en stigende tendens siden begyndelsen af 1990'erne.

Rækkefølgen af byerne i nedenstående tabeller er bestemt af deres geografiske placering. Således er den første by (Nanortalik) den sydligste på Grønlands vestkyst, Qaqortoq den næstsydligste osv., mens de to sidste byer i tabellen ligger på Grønlands østkyst.

Tabel 15 Kvinder og mænd i kommunale valg 2001. Antal, andel (%) og totalt antal

Kommuner	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Nanortalik	1	8	11,1	88,9	9
Qaqortoq	2	9	18,2	81,8	11
Narsaq	3	6	33,3	66,7	9
Ivittuut	1	2	33,3	66,7	3
Paamiut	1	8	11,1	88,9	9
Nuuk	6	11	35,3	64,7	17
Maniitsoq	2	9	18,2	81,8	11
Sisimiut	4	9	30,8	69,2	13
Kangaatsiaq	1	6	14,3	85,7	7
Aasiaat	2	9	18,2	81,8	11
Qasigiannguit	1	6	14,3	85,7	7
Ilulissat	3	10	23,1	76,9	13
Qeqertarsuaq	3	4	42,9	57,1	7
Uummannaq	0	9	0,0	100,0	9
Upernavik	0	9	0,0	100,0	9
Qaanaaq	0	5	0,0	100,0	5
Ammassalik	0	9	0,0	100,0	9
Ittoqqortoormiit	0	5	0,0	100,0	5
I alt	30	134	18,3	81,7	164

Kilde: Valgbøger fra år 2001

Den kvindelige repræsentation varierer meget fra by til by. I fem kommunalbestyrelser (hvoraf tre er de allernordligste og to placeret på Grønlands østkyst) var der i perioden 2001–2005 ingen kvinder repræsenteret.

Tabel 16 Kvinder og mænd i kommunale valg 2005. Antal, andel (%) og totalt antal

Kommuner	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Nanortalik	2	7	22,2	77,8	9
Qaqortoq	4	7	36,4	63,6	11
Narsaq	4	5	44,4	55,6	9
Ivittuut	0	3	0,0	100,0	3
Paamiut	3	6	33,3	66,7	9
Nuuk	8	9	47,1	52,9	17
Maniitsoq	3	8	27,3	72,7	11
Sisimiut	4	9	30,8	69,2	13
Kangaatsiaq	0	7	0,0	100,0	7
Aasiaat	2	9	18,2	81,8	11
Qasigiannguit	1	6	14,3	85,7	7
Ilulissat	4	9	30,8	69,2	13
Qeqertarsuaq	4	3	57,1	42,9	7
Uummannaq	2	7	22,2	77,8	9
Upernavik	0	9	0,0	100,0	9
Qaanaaq	0	5	0,0	100,0	5
Ammassalik	1	10	9,1	90,9	11
Ittoqqortoormiit	0	5	0,0	100,0	5
I alt	42	124	25,3	74,7	166

Kilde: Valgbøger fra år 2005

I 2005 blev én kvinde valgt ind i kommunalbestyrelsen i Ammassalik kommune, der er placeret på Grønlands østkyst og to kvinder i kommunalbestyrelsen i Uummannaq, der er placeret i Nordgrønland, hvorimod de to allernordligste kommuner og én kommune i Østgrønland stadig ikke havde kvinder repræsenteret i deres kommunalbestyrelser. Generelt var der dog en stigning på 10 procentpoint i antallet af valgte kvinder fra valget i 2001 til valget i 2005.

11.4.2 Bygdebestyrelsesvalg

I Grønland er der 67 bygder med indbyggertal fra omkring 20 indbyggere og op til 500 indbyggere. Alle bygder er karakteriseret ved et tilhørsforhold til og stor afhængighed af naturen, gennem fiskeri, fangst og fåreavl.

I hver af kommunernes bygder er der valgt en bygdebestyrelse til at varetage en række opgaver, som kommunalbestyrelsen har overdraget kompetencen til at sørge for. Det vil sige, at bygdebestyrelserne har fået tilkendt en beslutningsret samt retten til forvaltning inden for nedennævnte områder:

- Administrationsområdet
- Det tekniske område
- Boligområdet
- Det sociale område – dagforanstaltninger for børn og unge
- Undervisning og kultur
- Forsyningsvirksomheder
- Anlægsområdet

Bygdebestyrelsernes forvaltning sker inden for rammerne af kommunens budget og i overensstemmelse med de retningslinjer, der er fastsat af kommunalbestyrelserne.

Tabel 17 Kvinder og mænd til bygdebestyrelsesvalgene 2005 og 2009. Antal og andel (%)

	Antal				Andel (%)			
	Kvindelige kandidater	Mandlige kandidater	Kvinder valgt	Mænd valgt	Kvindelige kandidater	Mandige kandidater	Kvinder valgt	Mænd valgt
2005	–	–	23	147	–	–	13,5	86,5
2009	59	208	21	85	22,1	77,9	19,8	80,2

Kilde: Valgbøger fra de respektive år

Det har ikke været muligt at få kandidatlisten fra valget i 2005, men man kan dog se, at der fra 2005 til 2009 er en stigning på 6,3 procentpoint i antallet af kvinder valgt til bygdebestyrelserne. At antallet af kvindelige medlemmer er faldet, mens procentandelen er steget, hænger sammen med, at man i 2009 slog en del bygdebestyrelser sammen, således at mens der sammenlagt var 170 medlemmer af bygdebestyrelserne i 2005, så var der i 2009 kun 106 medlemmer.

I forhold til Landstinget og kommunerne er der forholdsvist færre kvinder end mænd repræsenteret i bygdebestyrelserne.

11.5 Selvstyreadministrationen

Tabel 18 Kvinder og mænd som ledere (departementschefer, afdelingsledere og kontorchefer) i selvstyreadministrationen, maj 2009. Antal, andel (%) og totalt antal

Departementer, direktorater og styrelser	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Departementet for Familie	4	0	100	0	4
Departementet for Fiskeri, Fangst og Landbrug	2	1	66	33	3
Udenrigsdirektoratet	1	2	33	67	3
Departementet for Erhverv og Råstoffer	1	2	33	67	3
Landsstyreformandens Departement	3	7	30	70	10
Departementet for Finanser	3	7	30	70	10
Skattestyrelsen	2	6	25	75	8
Departementet for Boliger, Infrastruktur og Trafik	2	8	20	80	10
Departementet for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke	1	4	20	80	5
Råstofdirektoratet	0	4	0	100	4
Selvstyrekontoret	0	1	0	100	1
Total	19	42	31	69	61

Kilde: www.nanoq.gl

9 ud af 11 departementer, direktorater og styrelser har flere mandlige end kvindelige chefer i topstillingerne (departementschefer, afdelingsledere og kontorchefer). Departementet for Familie, der rummer det sociale område, omsorg, særforsorg og bl.a. ligestilling, har udelukkende kvindelige chefer. Tallene er derudover for små til at konkludere andet, end at

der også her – på trods af et stigende antal veluddannede kvinder – stadig er en overvægt af mænd.

11.6 Selvstyreejede selskaber

I moderniseringsprocessen siden 1953, hvor Grønland som et amt blev en del af det danske rigsfællesskab, er de store, tidligere statsvirksomheder, som var en del af daværende KGH (Den Kongelige Grønlandske Handel) og GTO (Grønlands Tekniske Organisation), blevet opdelt i mindre enheder, men de er for størstedelens vedkommende stadig offentligt ejede virksomheder, som Naalakkersuisut (regeringen, tidligere landsstyret) udpeger bestyrelsesmedlemmer til.

Ligestillingsloven omhandler bestyrelser, som Naalakkersuisut udpeger medlemmer til: § 6. Bestyrelser, repræsentantskaber eller tilsvarende kollektiv ledelse, hvortil landsstyret udpeger medlemmer, skal så vidt muligt være sammensat med halvdelen af hvert køn (Ligestillingsloven).

Det fremgår af tabellen nedenfor, at det kun i meget begrænset omfang lykkes at leve op til hensigtserklæringen i ligestillingsloven.[4]

Nedenfor ses kønsfordelingen i bestyrelser i selskaber, der er fuldt eller delvist ejet af det grønlandske selvstyre.

Tabel 19 Kvinder og mænd som bestyrelsesmedlemmer i hjemmestyreejede selskaber, maj 2009. Antal, andel (%) og totalt antal

Hjemmestyreejede selskaber	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Grønlandsbanken A/S	6	3	66,7	33,3	9
Great Greenland A/S	3	2	60,0	40,0	5
A/S Boligselskabet INI	2	2	50,0	50,0	4
TELE Greenland A/S	3	7	30,0	70,0	10
Royal Arctic Line A/S	2	7	22,2	77,8	9
Royal Greenland A/S	2	7	22,2	77,8	9
Greenland Venture A/S	1	5	16,7	83,3	6
Grønlandshavnens Ejendomme A/S	1	5	16,7	83,3	6
Nuna Oil A/S	1	5	16,7	83,3	6
Air Greenland A/S	1	7	12,5	87,5	8
KNI A/S	1	7	12,5	87,5	8
Greenland Development A/S	0	8	0,0	100,0	8
Grønlands turist- og erhvervsråd A/S	0	5	0,0	100,0	5
Inuit Service Company A/S	0	3	0,0	100,0	3
Nuna Minerals A/S	0	4	0,0	100,0	4
Rederiselskabet af 1/4 2006 A/S	0	3	0,0	100,0	3
Sermit A/S	0	4	0,0	100,0	4
I alt	23	84	21,5	78,5	107

Kilde: Virksomhedernes hjemmesider og årsberetninger

[4] I foråret 2009 forsøgte Naalakkersuisut (regeringen) på en generalforsamling at udskifte en kvindelig bestyrelsesformand i et af de store offentligt ejede selskaber med en mand. Dette skabte debat i medierne, bl.a. med henvisning til den i forvejen lave repræsentation af højtuddannede kvinder i grønlandske bestyrelser. Medarbejderrepræsentanterne i bestyrelsen modsatte sig et formandsskift, og den kvindelige bestyrelsesformand blev genudnævnt.

Af 17 fuldt ud eller delvist selvstyreejede selskaber havde kun tre selskaber 50 % eller flere kvinder end mænd repræsenteret i deres bestyrelser.

11.7 Interesseorganisationer

Det grønlandske arbejdsmarked er som nævnt præget af en højere andel af mænd i langt de fleste fag, dog ikke inden for det offentlige. I tabellen nedenfor er der foretaget en opgørelse af den kønsmæssige sammensætning af de væsentligste organisationer på arbejdsmarkedet samt Kommunernes Landsforening.

a. Arbejdsgiverorganisationer

- GA (Grønlands Arbejdsgiverforening) er den største arbejdsgiverforening i Grønland. Den repræsenterer over 400 virksomheder over hele Grønland.
- NUSUKA (Nunaqavissut Suliffiutillit Kattuffiat) er en arbejdsgiverforening, der primært organiserer hjemmehørende virksomheder. Den repræsenterer ca. 60 virksomheder.
- KANUKOKA (Kalaallit Nunaanni Kommuneqarfiit Kattuffia) er Kommunernes Landsforening.
- KNAPK (Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiata) er en interesseorganisation for selverhvervende fangere og fiskere samt kutterejere i Grønland og arbejdsgiverorganisation for kutterejerne.

b. Lønmodtager- og andre interesseorganisationer

- PK (Peqqissaasut Kattuffiat) er sygeplejerskernes fagforening.
- PIP (Perorsaasut Ilinniarsimasut Peqatigiiffiat) er pædagogernes fagforening.
- ASG (Akademikernes Sammenslutning i Grønland) er fagforening for akademikere i Grønland.
- IMAK (Ilinniartitsisut Meeqqat Atuarfianneersut Kattuffiat) er lærernes fagforening.
- AK (Atorfillit Kattuffiat) er fagforening for offentligt ansatte/tjenestemænd.
- SIK (Sulinermik Inuussutissarsiutillit Kattuffiata) er den største fagforening i Grønland og repræsenterer mere end 10.000 lønarbejdere.

Tabel 20 Kvinder og mænd repræsenteret som bestyrelsesmedlemmer i arbejdsgiverforeninger, fagforeninger og interesseorganisationer, maj 2009. Antal, andel (%) og totalt antal

Organisationer	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
GA (arbejdsgiverforening)	0	16	0,0	100,0	16
NUSUKA (arbejdsgiverforening)	0	9	0,0	100,0	9
PK (fagforening)	5	0	100,0	0,0	5
PIP (fagforening)	13	5	72,2	27,8	18
ASG (fagforening)	4	4	50,0	50,0	8
IMAK (fagforening)	2	3	40,0	60,0	5
AK (fagforening)	2	3	40,0	60,0	5
SIK (fagforening)	1	8	11,1	88,9	9
KANUKOKA (de grønlandske kommuners sammenslutning)	1	4	20,0	80,0	5
KNAPK (fanger- og fiskerorganisation)	0	11	0,0	100,0	11
Totalt (antal og andel)	**28**	**63**	**30,8**	**69,2**	**91**

Kilde: Organisationernes hjemmesider og årsberetninger

I arbejdsgivernes og fangerne og fiskernes organisationer er der ingen kvinder i bestyrelserne, hvilket i vidt omfang afspejler organisationernes medlemskredse. I fagforeningerne tegner der sig et mere varieret billede: Kvinder udgør i flere fagforeninger et flertal i bestyrelserne. Dette gør sig gældende i typiske kvindefag som sygeplejerskernes fagforening (PK), hvor der kun er kvinder i bestyrelsen og i pædagogernes fagforening (PIP), hvor kvinderne udgør næste tre fjerdedele af bestyrelsesmedlemmerne.

Referencer

Agerskov, Ulla (1989): „Från kvinnonominering till partinominering. Grönländska kvinnor under självstyret." I: *Vi har väntat länge nog.* Drude Dahlerup (red.). Köpenhamn: NORD:93

Grønlands Statistik (forskellige årgange): Grønland – Statistisk Årbog Nuuk, Grønland

Grønlands Statistik (forskellige årgange): Beskæftigelsen 2006. Nuuk, Grønland

Grønlands Statistik (2008): Grønland kompetencegivende uddannelser 2007. Nuuk, Grønland

Hjemmesider:

www.nanoq.gl

www.landstinget.gl

www.kanukoka.gl

www.stat.gl

http://www.nali.gl/dk/index.php

http://www.nanoq.gl/gh.gl-love/dk/2003/ltl/ltl_nr_07-2003_ligestilling/ltl_nr_07-2003_dk.htm

www.arcticlivingconditions.org

http://ww3.dst.dk/pxwebnordic/dialog/statfile1.asp

Supplerende litteratur:

Bergqvist, Christina et al. (red.) (1999): Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden. Universitetsforlaget, Oslo

HS Analyse (1999): Ligestilling i Grønland – En undersøgelse af ligestillingen i hjemmet, på arbejdspladsen og i det offentlige liv. Nuuk, Grønland

Rafnsdóttir, Gudbjörg Linda (red.) (2007): Arbejde, Helse og Velfærd i Verstnorden. Háskólaútgáfan og Rannsóknastofa í Vinnuvernd. Reykjavík

Rude, Eva (1991): Arnat. Den Grønlandske kvinde. Forlaget Gyrithe, Dansk Kvindesamfund. København

12. Kön och makt i politik och näringsliv på Åland

Jennie Westlund

12.1 Inledning

Syftet med den här artikeln är att försöka skapa en bild av maktens könsfördelning inom politik och näringsliv på Åland. Första delen beskriver kvinnors och mäns representation på det politiska området medan den senare delen fokuserar på könsfördelningen i näringslivets toppskikt. I projektet definieras den strukturella makten som positionsmakt, dvs. som innehav av formella, institutionella positioner (jfr Göransson 2006: 54). Det handlar om att avgränsa ett skikt av formella positioner och kartlägga deras innehavare. I ett litet samhälle som Åland är det inte förvånande att några människor återfinns på flera viktiga poster inom politik och näringsliv (Svahnström 1998: 19), vilket betyder att antalet toppositioner kan antas vara fler än antalet innehavare. I små företag och partier där strukturerna inte alltid är så formaliserade kan också samma person ha flera och ibland oklara ”toppositioner” inom företaget eller partiet. Den här studien tar utgångspunkt i positionerna och vilka av dessa som besitts av kvinnor respektive män – inte i en strävan efter att ringa in vilka personer ”den åländska makteliten” består av.

Varken i Finland eller på Åland har det gjorts någon maktutredning såsom i Sverige, Norge och Danmark.[1] Det handlar för Ålands del alltså om att ta fram basfakta, med hjälp av befintlig statistik. Kunskapsbasen på Åland är inte lika god som i Finland eller de övriga nordiska länderna. Det finns t.ex. inget universitet på Åland och forskningen om Åland ur ett könsperspektiv är fortfarande blygsam. Däremot har Åland en egen statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB). När det gäller materialinsamlingen särskilt för den politiska delen i denna artikel har ÅSUB:s statistik varit oumbärlig. I samarbete med Ålands landskapsregering och den underlydande jämställdhetsdelegationen har ÅSUB sedan 1999 gett ut publikationen *Kvinnor och män på Åland* som i komprimerad form presenterar statistiska uppgifter om kvinnor och män på Åland. Dessa hittills tre publikationer (1999, 2003 och 2008) har varit guld värda i denna kartläggning. När det gäller näringslivet finns ännu mindre material och tidigare

[1] I Finland genomförs ett omfattande forskningsprogram kring ”Makten i Finland”, finansierat av det nationella forskningsrådet Finlands Akademi (2007–2010).

studier att tillgå. Därmed blir denna kartläggning en begynnande sondering av fältet och försöken att analysera materialet måste ses mot den bakgrunden.[2]

12.2.1 Allmänt om kvinnor och män på Åland

Bland personer som är 55 år och äldre har männen fortfarande en högre utbildningsgrad än kvinnorna, medan det i åldersklasserna därunder är kvinnorna som är mer välutbildade. Andelen 20–64-åringar som förvärvsarbetar är lika stor för kvinnor och män. Det är främst i åldrarna 25–34 år som en mindre del av kvinnorna förvärvsarbetar (Kvinnor och män på Åland 2008). Av samtliga heltidsanställda i privat sektor är 34 % kvinnor. Inom den offentliga sektorn är situationen den motsatta, där är drygt 60 % av de heltidsanställda kvinnor (ÅSUB 2008:2). Flest kvinnor jobbar inom hälso- och sjukvården, en bransch som domineras totalt av kvinnor. Män fördelar sig på ett större antal ”manstypiska” yrken men inom dessa är i vissa fall mansdominansen större än motsvarande kvinnodominans i kvinnotypiska yrken (jfr t.ex. transport- och byggbranschen). Restaurang- och försäljningsbranschen sysselsätter många kvinnor och män och där är könsfördelningen relativt jämn (Kvinnor och män på Åland 2008).

Alla barn på Åland, liksom i Finland, har en subjektiv rätt till barnomsorg, vilket innebär att kommunen har en skyldighet att inom rimlig tid kunna erbjuda alla barn under skolåldern (6 år) en daghemsplats oavsett om föräldrarna arbetar, studerar eller är hemmavarande av någon orsak. Barnomsorgen på Åland är väl utbyggd. Siffror från år 2006 visar att ungefär 60 % av barnen under skolåldern är i kommunal barnomsorg. För 5–6-åringarna var siffran över 95 %. Därutöver är ytterligare ca 10 % av barnen under skolåldern i familjedagvård (familjedaghem), dvs. hos ”dagmammor” (Kvinnor och män på Åland 2008). Åland har samma familjeledighetssystem som Finland, vilket betyder att föräldraledigheten är ca 44 veckor i sin helhet. Av dem är ca 18 veckor moderskapsledighet och ca 26 veckor föräldraledighet som föräldrarna får dela fritt sinsemellan. Pappan har tre veckors pappaledighet, men om pappan tar ut de två sista veckorna av föräldraledigheten får han ytterligare två veckor ledighet som bonus. Detta utgör den s.k. pappamånaden. År 2006 utnyttjade de åländska papporna 8 % av föräldraledigheten. Under 5 % av dem som lyfter hemvårdsstöd (vårdnadsbidrag/kontantstøtte) är män, dvs. en mycket liten andel av dem som sköter sina 1–3-åriga barn hemma, är män (ibid.).

I en undersökning gjord av ÅSUB angående bl.a. ålänningarnas tidsanvändning har de svarande i medeltal uppgett att de förvärvsarbetar 31 timmar i veckan. Genomsnittet för kvinnor var 28 timmar och för männen 34 timmar. Kvinnor i åldern 25–64 år jobbar ca 34 timmar i veckan, medan motsvarande siffra för män i samma åldersgrupp uppgick till 43,5

[2] Jag vill tacka Linda Hart för hjälp med grundarbete och materialinsamling till artikelns politikdel.

timmar. Enligt undersökningens resultat hemarbetar kvinnorna i genomsnitt nästan 28 timmar i veckan, medan männen gör det 17,5 timmar (ÅSUB 2009:1).

Förhållandena på Åland känns igen från de övriga nordiska länderna; kvinnor utbildar sig i allt högre grad men återfinns på arbetsmarknaden inom den lägre avlönade offentliga sektorn och tar samtidigt ett större ansvar för hemarbete och vården av små barn. Enligt siffror från år 2006 arbetade 28 % av löntagarna i den privata sektorn deltid och av dessa var 61 % kvinnor (ÅSUB 2008:2). Av de offentligt anställda deltidsarbetade 38 % (ÅSUB 2008:1). Det finns inga siffror på hur många av dessa som var kvinnor.

12.2.2 Jämställdhetspolitiken på Åland

Finland fick sin jämställdhetslag 1986. År 1989 antogs lagen på Åland med anpassningar till det åländska styrelseskicket (se Landskapslag 1989:27). Lagen är i det närmaste identisk med den finska. År 1995 reviderades den finska jämställdhetslagen och det infördes ett krav på att vartdera könet skall representeras med minst 40 % i ”alla statliga kommittéer, delegationer och andra motsvarande statliga organ samt i kommunala organ, med undantag för kommunfullmäktige” (FFS 206/1995).[3] Lagändringen integrerades i den åländska lagen och tillämpades redan i de åländska kommunalvalen 1995. I Finland omsattes kvoteringsparagrafen i praktiken först i kommunalvalen 1996 (Jungerstam-Mulders 1999: 246).

Övervakningen av jämställdhetslagen i arbetslivet på Åland är under både åländsk och finsk behörighet. Den åländska diskrimineringsombudsmannen har ansvar för situationen inom den offentliga sektorn och den finska jämställdhetsombudsmannen för den privata sektorn. Jämställdhetspolitiken utformas av Ålands lagting och landskapsregering som har jämställdhetsenheten och jämställdhetsdelegationen till rådighet. Landskapsregeringen har omfattat ett ramprogram för jämställdhetsarbetet på Åland 2008–2011, som kan jämföras med regeringens jämställdhetsprogram i Finland. Ramprogrammet förelades lagtinget som ett meddelande och i lagutskottets behandling av programmet begärde man utlåtande av alla de övriga utskotten samt ett antal andra instanser. En sådan integrering av jämställdhetsfrågorna i lagtingets breda verksamhet tyder möjligtvis på ett ökat intresse och en bredare jämställdhetskunskap i partierna samt på en minskad benägenhet att uppfatta frågorna som marginella.[4]

[3] Kravet gäller inte riksdagens utskott (jfr lagtingets utskott) eller de lagstadgade ministerutskotten.

[4] Samtal med Vivan Nikula, chef för jämställdhetsenheten, Ålands landskapsregering, 28.5.2009.

12.2 Politik[5]

Ålands lagstiftande organ, lagtinget[6], består av 30 ledamöter som väljs vart fjärde år. De två största partierna idag är Liberalerna och Centern som bildat regering tillsammans. Utanför lagtingets kompetensområde faller bl.a. utrikesförvaltningen, försvarsväsendet, bankväsendet, penningpolitiken samt allmän strafflagstiftning. Som Ålands regering fungerar landskapsregeringen, vilken sedan 1988 utses av lagtinget.[7] Landskapsregeringens arbete leds av Lantrådet.

Röstberättigad och valbar är den som fyllt 18 år och har åländsk hembygdsrätt.[8] På Åland liksom i Finland har man personval och inte utpräglade listval. Man har listor, men man röstar på en enskild kandidat på listan (s.k. obligatoriskt preferensval). Kandidaterna väljs sedan in på basen av partiets totala röstantal samt individuella röster (Svahnström 1998: 17).

Figur 1 Ålands självstyrelse, lagtingsvalet 2007

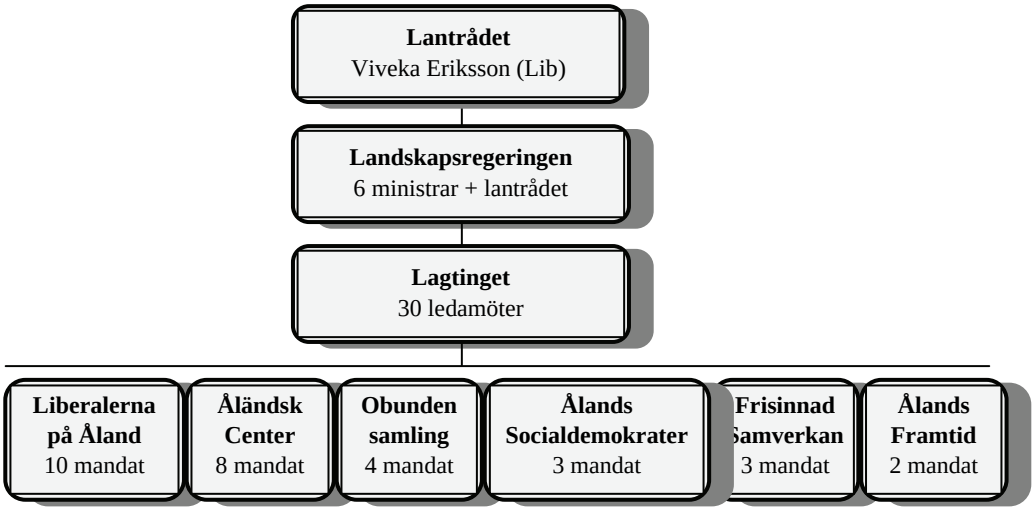

12.2.1 Lagtinget och landskapsregeringen

Kvinnors representation på Åland började förändras på 1980- och 90-talet från en mansdominerad modell mot en mer jämn representation av kvinnor och män. De första kvinnorna valdes in i landskapsregeringen på 1980-talet och andelen kvinnor i lagtinget och kommunfullmäktige ökade. Andelen kvinnor i lagtinget och kommunfullmäktige har dock aldrig överstigit 40 %. År 2001 avancerade den första kvinnan till posten som

[5] För en genomgång av självstyrelsen, partisystemet, jämställdhetens institutionalisering och kvinnors politiska representation på Åland fram till lagtingsvalet 1995, se Susanna Jungerstam-Mulders artikel i *Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden* (Bergqvist et al. 1999).

[6] Fram till 1993 Landstinget.

[7] Fram till 1988 tillsattes landskapsregeringen genom proportionella val.

[8] Den åländska befolkningen är finska medborgare, men Åland har även ett regionalt medborgarskap som kallas Åländsk hembygdsrätt. Hembygdsrätt krävs i allmänhet för att få äga fastigheter eller driva näringsverksamhet på Åland.

lagtingets talman och hon assisterades av en kvinnlig första vice talman åren 2003–2007. År 2007 valdes återigen en man till talman och för närvarande är andra vice talman en kvinna. År 2007 utsågs en kvinna för första gången till lantråd (Kvinnor och män på Åland 2008).

Det finns alltid vissa svårigheter med att göra kvantitativa översikter och analyser på basen av ett litet samhälle och därmed ett litet material. När det totala antalet ledamöter är lågt får också små förändringar stora utslag i procent räknat. Det betyder att det är viktigt med en viss försiktighet i tolkningarna av materialet.

Diagram 1 Antal kvinnor och män i lagtinget, 1922–2007

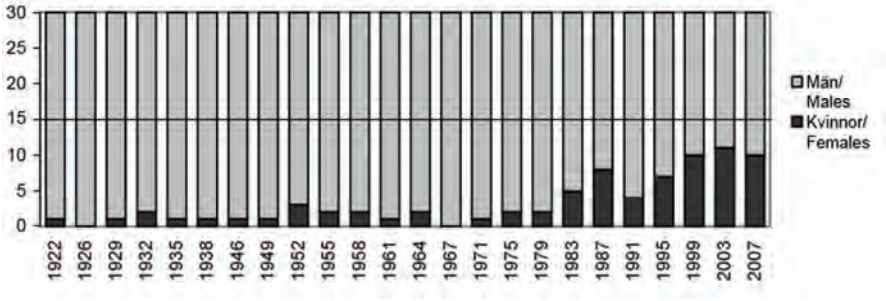

Källa: Statistisk årsbok 2008

De åländska kvinnorna fick rösträtt år 1906, samtidigt som de finländska, men ända fram till 1980-talet har de åländska kvinnorna haft en undanskymd roll i politiken (Jungerstam-Mulders 1999: 243). Fram till år 1983 hade lagtinget inte haft fler än tre kvinnor. År 1983 ökade emellertid andelen kvinnor märkbart då åtta kvinnor invaldes i lagtinget. Då hade också partiet de Gröna två mandat i lagtinget, båda besatta av kvinnor. Vid valet 1991 halverades andelen kvinnor till ungefär samma nivåer som under 1970-talet. Tillbakagången förklarades delvis av förlorade mandat för de Gröna och den åländska personcentrerade politiken som i kombination med litenheten lätt kan innebära att enskilda personers utträde ur politiken får stora konsekvenser, samtidigt som små differenser kan ge stort utslag i mandatfördelningen (ibid.). Man kan också notera att kvinnornas valdeltagande översteg männens år 1983 och har legat högre sedan dess.

Vid valet 1995 gjordes målmedvetna insatser för att kvinnorna skulle göra ett gott val. Antalet kvinnliga kandidater fördubblades och även antalet röster på kvinnor ökade inom alla partier, vilket inte helt avspeglades i att endast sju kvinnor blev direkt invalda (Jungerstam-Mulders 1999: 243–244). År 1999 invaldes tio kvinnor och vid valet därpå, år 2003, noterades det högsta antalet kvinnor hittills i lagtinget, elva av 30 ledamöter. I valet 2007 backade de kvinnliga ledamöterna till tio stycken och proportionen kvinnor i lagtinget har således legat på ca 30 % sedan slutet av 1990-talet.

Tabell 1 Andel (%) kvinnor och män i lagtingsval, 1991–2007

	1991		1995		1999		2003		2007	
Lagting	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**	**Kv**	**M**
Kandidater	26	74	42	58	38	62	44	56	36	64
Röster	21	79	32	68	34	66	36	64	34	66
Invalda	13	87	23	77	33	67	37	63	33	67

Källa: Kvinnor och män på Åland 2008

Det är intressant att notera att andelen invalda kvinnor i lagtinget år 1999 ökade, trots att andelen kvinnliga kandidater sjönk i jämförelse med år 1995. Proportionellt flest kvinnor finns det i Socialdemokraternas och Centerns lagtingsgrupper (100 % respektive 37,5 %), följt av Liberalerna med 30 % kvinnor. I både Sveriges och Finlands riksdagar har kvinnorna format egna nätverk för att bl.a. samarbeta kring gemensamma intressen. I januari i år bildade också kvinnorna i det åländska lagtinget ett nätverk. Att dela erfarenheter och främja intresset för politik bland kvinnor och öka deras delaktighet, är syftet med nätverket (Ålandstidningen, 2.2.2009).

Med undantag för kvinnliga suppleanter bestod landskapsregeringen[9] enbart av män fram till år 1980, då de två första kvinnorna valdes in som ordinarie ledamöter (Kvinnor och män på Åland 2003). Fram till år 2005 har en eller två kvinnor haft ministerposter av totalt mellan fem och sju portföljer. Sedan år 2005 har tre av sju ministrar varit kvinnor.

För närvarande är lantrådet och vice lantrådet båda kvinnor. Under åren 2001–2007 innehades dessa poster av män. Förutom lantrådets ansvarsområden har kvinnorna i den nuvarande landskapsregeringen ansvar för utbildnings- och kulturavdelningen samt social- och miljöavdelningen. Männen i sin tur leder näringsavdelningen, kansliavdelningen, trafikavdelningen och finansavdelningen. De högsta posterna innehas alltså av kvinnor men ser man på ansvarsfördelningen är det kvinnorna som leder de ”mjuka” avdelningarna och männen som leder de ”tyngre” och traditionellt manliga avdelningarna. Intressant att notera är att jämställdhetsområdet på Åland – som ett resultat av förhandlingar i samband med regeringsbildningen – är direkt underställt lantrådet och inte som t.ex. i Finland en del av social- och hälsovårdsministeriet.[10]

12.2.1.1 Lagtingsutskotten

Lagtinget har totalt sju utskott, varav fem är så kallade specialutskott (lag-, finans-, närings-, kultur- samt social- och miljöutskottet) och två övriga utskott (stora utskottet och justeringsutskottet). De flesta ärenden i lagtinget bereds i något av specialutskotten, som består av fem medlemmar. Stora utskottet består av tio medlemmar och handhar i praktiken komplicerade eller kontroversiella ärenden eller sådana som behöver

[9] Fram till 1.6.2004 landskapsstyrelsen.

[10] Jfr Island där jämställdhetsfrågorna efter parlamentsvalet och regeringsbildningen våren 2009 också har flyttats till statsministerns kontor.

fortsatt lagteknisk beredning. Justeringsutskottet med tre medlemmar ser till att lagtingets expeditioner överensstämmer med dess beslut.

Tabell 2 Antal kvinnor och män i lagtingsutskotten, 2007

	Utskottsmedlemmar						
	Antal medlemmar			Därav ordf.		Därav vice ordf.	
	Kv	M	Totalt	Kv	M	Kv	M
Lagutskottet	1	4	5	-	1	1	-
Finansutskottet	1	4	5	-	1	1	-
Näringsutskottet	-	5	5	-	1	-	1
Kulturutskottet	3	2	5	-	1	1	-
Social- och miljöutskottet	2	3	5	-	1	-	1
Stora utskottet	3	7	10	-	1	1	-
Justeringsutskottet	1	2	3	1	-	-	1
Totalt	11	27	38	1	6	4	3

Källa: Kvinnor och män på Åland 2008
Uppgifterna gäller i böjan av mandatperioden 2007–2011

I jämförelse med föregående period (2003–2007) noteras en förändring i stora utskottets sammansättning där ett tidigare helt mansdominerat utskott nu består av tre kvinnor och sju män. Näringsutskottet som nu är helt mansdominerat bestod tidigare av två kvinnor och tre män. När det gäller antalet kvinnliga ordföranden har ingen förändring skett. Under innevarande period liksom under den föregående, är det endast en kvinnlig ordförande, nu i justeringsutskottet, tidigare i näringsutskottet (Kvinnor och män på Åland 2008). Bland vice ordförandena återfinns däremot fler kvinnor än män, fyra av sju. Värt att notera är också att det sammanlagda antalet kvinnliga utskottsmedlemmar är elva stycken. Männens antal uppgår till 27 stycken vilket betyder att männen utgör drygt 70 % av medlemmarna i utskotten.

12.2.1.2 Representant i Finlands riksdag

På Åland väljs även en representant till den finska riksdagen. Åland har uteslutande representerats av män fram till år 2007 då Elisabeth Nauclér valdes som första kvinna till Ålands representant i Finlands riksdag.

Tabell 3 Andel (%) kvinnor och män i riksdagsval, 1991–2007

Finlands riksdag	1991		1995		1999		2003		2007	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Kandidater	33	67	50	50	50	50	62	37	43	57
Röster	8	92	22	79	16	84	41	59	50	50
Invalda	-	100	-	100	-	100	-	100	100	-

Källa: Kvinnor och män på Åland 2008

Förutom riksdagsvalen deltar ålänningarna också i de finska presidentvalen och EU-parlamentsvalen.

12.2.2 Kommunalval och kommunala organ

Åland är indelat i 16 kommuner, varav en kommun utgörs av Mariehamns stad. Genomsnittsantalet kommuninvånare i landskommunerna (exkl. Mariehamn) är knappt 1 100 personer, vilket illustrerar litenheten hos de åländska kommunerna. Kommunerna styrs av kommunfullmäktige, vars representanter väljs vart fjärde år. På det kommunala planet har kvinnors representation de senaste åren varit något högre på Åland än generellt i Finland. Historiskt sett har de åländska kvinnorna hävdat sig bättre i kommunalvalen än i lagtingsvalen, och det gäller fortfarande. Skillnaden mellan kvinnornas andel i kommunfullmäktige och lagtinget ökade i senaste val (2007) till kommunfullmäktiges favör. I det senaste kommunalvalet på Åland utgjorde kvinnorna 38 % av alla invalda fullmäktigeledamöter (jfr lagtinget med 30 % kvinnor). Proportionen kvinnor är stor hos partierna Obunden samling och Liberalerna, med 50 % respektive 41 % kvinnorepresentation i sina kommunfullmäktigegrupper.

En återkommande skillnad mellan lagtings- och kommunalvalen på Åland är de politiska grupperingarna. I vissa kommuner är kandidaterna inte uppställda inom ramen för de etablerade lagtingspartierna utan på särskilda listor. I vissa fall utgör dessa listor ett samarbete mellan olika partier specifikt för den aktuella kommunen och i vissa fall finns inte någon partipolitisk koppling alls (ÅSUB 2007:4). Listornas kandidater fördelas ofta byavis. De listor som inte kan kopplas till ett enskilt parti erhöll i senaste val 11,5 % av rösterna. Sådana listor fanns uteslutande i samtliga skärgårdskommuner (sju st.). I dessa klarade sig kvinnorna bra och fick 44 % av rösterna och därmed 43,5 % av mandaten. Två av dessa skärgårdskommuner var också de enda där kvinnorna fick en majoritet av rösterna (ibid.).

Tabell 4 Andel (%) kvinnor och män i kommunalval, 1991–2007

Kommunfullmäktige	1991		1995		1999		2003		2007	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Kandidater	40	60	41	59	41	58	40	60	43	57
Röster	31	69	39	61	38	62	37	62	38	62
Invalda	30	70	37	63	37	63	32	68	38	62

Källa: Kvinnor och män på Åland 2008

När det gäller att leda fullmäktige, styrelser och nämnder i kommunerna är mansdominansen kompakt. Kvinnor håller i ordförandeklubban i en fjärdedel av alla kommunfullmäktige och i mindre än en femtedel av kommunstyrelserna. Proportionen kvinnor bland vice ordförandena är över 40 % i både fullmäktige och kommunstyrelser, vilket alltså är nästan eller mer än dubbelt så stor andel som bland ordförandeposterna. I kommunernas nämnder varierar andelen kvinnliga ordförande men den följer uppdelningen av nämnderna enligt traditionella ”kvinnliga” och ”manliga” områden.

Tabell 5 Kvinnor och män i kommunfullmäktige, kommunstyrelsen och kommunala nämnder, 2008. Antal, andel (%) och totalt antal

	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Kommunfullmäktige, alla	80	130	38	62	210
Ordförande	4	12	25	75	76
Vice ordförande	8	10	44	56	18
Kommunstyrelser, alla	47	56	46	54	103
Ordförande	3	13	19	81	16
Vice ordförande	7	10	41	59	17
Kommunala nämnder, alla	228	252	47	53	480
Ordförande	32	44	42	58	75
Biblioteks-, kultur- och fritidsnämnderna	43	44	49	51	87
Ordförande	4	10	29	71	14
Skolnämnderna	54	50	52	48	104
Ordförande	6	11	35	65	17
Socialnämnderna	50	49	51	49	99
Ordförande	7	8	47	53	15
Närings- och lantbruksnämnderna	17	23	42	58	40
Ordförande	3	4	43	57	7
Byggnads- och tekniska nämnderna	64	86	43	57	150
Ordförande	6	17	26	74	23

Källa: Kvinnor och män på Åland 2008

De siffror som finns tillgängliga för föregående valperiod (2003–2007) visar att det då fanns fem kvinnor (31 %) bland fullmäktigeordförandena samt fem (31 %) kvinnliga styrelseordföranden och sex (37,5 %) kvinnliga vice styrelseordföranden (Kvinnor och män på Åland 2003). När det gäller nämnderna saknas uppgifter från tidigare perioder.

Vid tillsättandet av kommunstyrelsen och kommunala nämnder är jämställdhetslagens kvotbestämmelse bindande, dvs. att i landskapets och kommunernas kommittéer, delegationer och nämnder skall kvinnor och män vara representerade till minst 40 % vartdera, om inte särskilda skäl talar för något annat. Detta tycks ha haft stor effekt i både kommunstyrelserna och -nämnderna på Åland. Kvinnors andel i kommunstyrelserna uppgår idag till hela 46 % och i nämnderna är nästan hälften, 48 %, kvinnor. Kvotbestämmelsen har också använts för att garantera att männen är representerade till minst 40 %, t.ex. när Geta kommun senast skulle tillsätta sin socialnämnd (Ålandstidningen 29.2.2008).

12.2.3 Politiska partier och jämställdhet

Partipolitiken är ung på Åland. Politiska grupperingar har visserligen funnits men intresset för att bilda partier var länge svagt. De tidiga politiska frågorna kretsade kring kampen för en återförening med Sverige och senare självstyrelsens utvecklande. Särskilt språkfrågan ledde till enighet och motverkade politisk splittring (Svahnström 1998: 18, 69). Förutom den socialdemokratiska rörelsen har samtliga partier som idag är representerade i lagtinget grundats i slutet av 1960-talet och framåt. Ett partisystem i egentlig bemärkelse uppstod först under 1970-talet (Jungerstam-Mulders 1999: 242). Yngst är högerpartiet Ålands framtid som bildades i

början på 2000-talet. Traditionellt sett är Åland politiskt konservativt. Vänstern har aldrig fått ordentligt fotfäste och socialdemokraternas ställning har varit betydligt svagare än i Sverige och Finland (Svahnström 1998: 18). Många menar att en orsak till det är att industrin varit liten och att det saknats en egentlig arbetarklass på Åland. Därmed har också fackföreningsverksamheten förblivit svag.

Samtliga partier leds av en partistyrelse och alla utom Frisinnad samverkan har ett verkställande utskott, ofta kallat arbetsutskottet. Partistyrelsen väljs av partimedlemmarna på årsmötet som hålls endera på hösten (Liberalerna, Centern, Frisinnad Samverkan och Socialdemokraterna) eller våren (Obunden samling och Ålands framtid). Till skillnad från de nordiska länderna har partisekreterarna på Åland inte en framskjuten politisk position, utan fungerar mer som sekreterare i ordets rätta bemärkelse. Det är oklara gränser när det gäller partisekreterarnas plats som fullvärdiga medlemmar i partistyrelsen och verkställande utskottet varför jag valt att utelämna partisekreterarna ur översikten. Däremot kan konstateras att fyra partier har en kvinnlig partisekreterare, förutom socialdemokraterna som har en manlig partisekreterare och Obunden samling som har två partisekreterare, en manlig och en kvinnlig.

Tabell 6 Kvinnor och män i partistyrelser och verkställande utskott, 2009. Antal, andel (%) och totalt antal

	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Partistyrelser, alla	35	47	43	57	82
Liberalerna	11	12	48	52	23
Centern	8	11	42	58	19
Frisinnad Samverkan (FS)	4	5	44	56	9
Socialdemokraterna	6	5	54	46	11
Obunden samling	4	4	50	50	8
Ålands framtid	2	10	17	83	12
Verkställande utskott, alla	12	20	37	63	32
Liberalerna	4	4	50	50	8
Centern	3	2	60	40	5
Socialdemokraterna	3	4	43	57	7
Obunden samling	2	6	25	75	8
Ålands framtid	-	4	-	100	4

Källa: Partiernas hemsidor maj 2009, telefonsamtal med partisekreterarna maj-juni 2009

Platserna i både styrelserna och det verkställandet utskottet fördelar sig förhållandevis jämnt mellan kvinnor och män. Ålands framtid framstår dock som avvikande med endast två kvinnor av totalt tolv ledamöter i sin styrelse och ett helt mansdominerat verkställande utskott. När det gäller ordförandeposterna i partierna är kvinnorna i majoritet. Fyra av sex partier har kvinnlig ordförande. Däremot dominerar männen bland viceordförandena.[11] Av totalt nio är sex stycken män. Man bör komma ihåg att detta är en ögonblicksbild och det är begränsat hur mycket man kan utlä-

[11] Hälften av partierna har två vice ordförande och andra hälften har endast en viceordförande. Här har alla viceordförande beaktats.

sa ur dessa siffror. Hade man tagit fram statistik för flera verksamhetsår, hade man självfallet kunnat se tydligare tendenser.

Varken på Åland eller i något annat nordiskt land förekommer kvotering till direktvalda politiska organ, dvs. lagtinget eller kommunfullmäktige. Däremot kan partier ha interna beslut om frivillig kandidatkvotering. Sådana formella beslut finns inte hos något av partierna på Åland men de åländska partierna förhåller sig ändå till kvotprincipen och eftersträvar med olika framgång att kandidaterna i lagtings- och kommunalval skall utgöras av minst 40 % av vartdera könet.

Två av partierna på Åland har s.k. kvinnogrupper, som kan jämföras med partiernas kvinnoförbund i Finland och Sverige. Liberala kvinnogruppen startade 1978.[12] Alla partiets 350 kvinnor ingår automatiskt i kvinnogruppen. Törnrosorna bildades 2002 och är socialdemokraternas löst organiserade kvinnogrupp. Dessa ”kvinnogrupper” har också båda orienterat sig mot övriga Norden och samarbetar i olika forum med respektive partiers kvinnogrupper/-nätverk/-förbund i de övriga nordiska länderna (jfr t.ex. Socialdemokratiska kvinnor i Norden, SKN). Centerkvinnorna bildades år 1988 men på senare år har verksamheten varit lagd på is. Ett kvinnonätverk inom Ålands Framtid skall enligt planerna starta i vår. Alla partier, förutom Obunden samling har i olika grad organiserade ungdomsgrupper eller -nätverk. Då många unga ålänningar flyttar utomlands för att studera och arbeta är det följaktligen svårt att upprätthålla regelrätta föreningar. Flera partier har emellertid en representant för ungdomsgruppen med i partistyrelsen och bland dem förefaller de flesta vara män.[13]

12.2.4 Valdeltagande

Det är karakteristiskt för åländsk politik att valdeltagandet varit lägre än i de flesta andra nordiska länderna, också lägre än på Grönland och Färöarna (Jungerstam-Mulders 1999: 244). Att det tyder på likgiltighet inför val och liten tilltro till betydelsen av politiska val kan framstå som en omedelbar förklaring. Men det låga valdeltagandet kan ha flera orsaker sett i en åländsk kontext. Svahnström (1998: 19) föreslår att förklarande orsaker också återfinns i Ålands litenhet, som innebär att släktband, personliga relationer och ekonomiska band binder samman stora delar av samhället. ”Några människor återfinns på flera viktiga poster i politik, rättsväsende och näringsliv. Närheten mellan aktörerna och den begränsade skaran som skall påverka ett beslut ger möjligheter till informella och snabba beslut”, skriver hon (ibid.). Ett slutet och i vissa avseenden statiskt samhälle menar Svahnström delvis kan förklara det låga valdeltagandet.

[12] Inom partiet Liberalernas organisation återfinns också sedan 2004 Liberala mansgruppen som är en informell grupp samhällsintresserade män som regelbundet och oavsett politisk tillhörighet samlas kring olika aktuella teman. Till gruppens kontaktnät hör idag ca 50 män.

[13] Telefonsamtal med partisekreterarna maj-juni 2009.

Tabell 7 Andel (%) kvinnor och män som röstade i lagtingsval, 1975–2007

Lagtingsval	1975	1979	1983	1987	1991	1995	1999	2003	2007
Kvinnor	62	59	65	.	63	64	67	69	70
Män	64	61	64	.	62	61	65	66	66
Totalt	63	60	64	64	62	62	66	68	68

Källa: ÅSUB
Not: År 1987 finns inga siffror på det totala valdeltagandet för kvinnor och män i lagtingsvalet eftersom förhandsrösterna inte fördelades på kön.

Tabell 8 Andel (%) kvinnor och män som röstade i kommunalval, 1975–2007

Kommunval	1975	1979	1983	1987	1991	1995	1999	2003	2007
Kvinnor	63	60	65	65	62	63	67	70	68
Män	65	62	66	64	63	61	65	67	64
Totalt	64	61	66	65	63	62	66	68	66

Källa: ÅSUB

Mäns valdeltagande har tidigare varit högre än kvinnors, men sedan 1980-talet har kvinnor röstat flitigare än män, och på senare tid har skillnaden mellan mäns och kvinnors valdeltagande ökat (Kvinnor och män på Åland 2008). Den enda åldersgruppen där män röstade mer aktivt än kvinnor i senaste lagtingsval (2007) var i gruppen personer över 70 år. I åldergruppen 30-50 år var skillnaden störst till kvinnornas fördel (ibid.). I EU-parlamentsvalet 2009 röstade 51,5 % av kvinnorna och 44,7 % av männen (ÅSUB 17.6.2009). I presidentvalet 2006 röstade 66,9 % av kvinnorna och 56,6 % av männen (i andra omgången) (Statistisk årsbok 2008).

12.2.5 Offentlig förvaltning

I *Kvinnor och män på Åland 2008* har man också kartlagt offentliga sektorns ledning. Där framgår att könsfördelningen bland landskapsregeringens chefer är förhållandevis jämn, medan kommundirektörerna och ledningen för övriga fristående myndigheter och enheter har en tydligare mansdominans. I ÅSUB:s lönekartläggning för år 2006 (ÅSUB 2008:1) framgår att kvinnorna utgör majoriteten (64 %, n=62) av alla kommunalt anställda chefer och högre tjänstemän. Trots detta har kvinnorna inte nått kommundirektörsposterna i lika hög grad.

Tabell 9 Andel (%) kvinnor och män i offentlig förvaltningens ledning, 2008

	Kv	M
Landskapsregeringens avdelningschefer	50	50
Landskapsregeringens byråchefer	36	64
Övriga fristående myndigheter och enheter	21	79
Kommundirektörer (ledande tjänstemän)	33	67

Källa: Kvinnor och män på Åland 2008

Den största förändringen jämfört med situationen år 2003 finns bland landskapsregeringens byråchefer där kvinnornas andel ökat med sju procentenheter. Anmärkningsvärt är också att ledningen för övriga fristående

myndigheter och enheter procentuellt sätt fördelar sig likadant år 2008 som den gjorde år 2003, dvs. med en stor manlig majoritet (Kvinnor och män på Åland 2008).

12.2.5.1 ÅSUB

En av de fristående enheterna som lyder under landskapsregeringen är Ålands statistik och utredningsbyrå (ÅSUB). Byrån är en betydelsefull enhet på Åland, inte minst genom den roll den spelar i beredningen av ärenden till lagtinget. ÅSUB gör flera stora utredningar varje år för lagtingets räkning. Därför har jag valt att kommentera ÅSUB:s ledning lite närmare här.

Landskapsregeringen utser medlemmarna i ÅSUB:s direktion som leder byråns verksamhet, samt utser en av medlemmarna i landskapsregeringen till ordförande. Tillsättandet av ÅSUB:s direktion måste följa jämställdhetslagens kvotbestämmelse och därmed är fyra medlemmar män och tre kvinnor. Lantrådet, en kvinna, är ordförande och viceordförandeposten innehas av en man. Bland personalen är direktören man liksom statistikchefen, medan utredningschefen är kvinna. Könsfördelningen är följaktligen så jämn den kan vara när det handlar om udda tal, dock både i direktionen och bland cheferna till männens fördel.

12.2.6 Konklusion

Generellt sett kan man påstå att kvinnorna i ett tidsperspektiv kommit långt på Åland och nått synliga poster på många områden i samhället. Idag är lantrådet en kvinna, flera partiordförande är kvinnor, en av Ålands två dagstidningar leds av en kvinnlig chefredaktör, VD:n för Ålands Radio och TV är kvinna och Högskolan på Åland har en kvinnlig rektor. I den bemärkelsen utgör de förebilder för unga generationer samtidigt som ensam inte är stark. Makten är svårare att ringa in än så. Den kan också utövas någon helt annanstans än den på pappret borde. Trots de invändningarna och de begränsade ramarna för denna kartläggning kan man ändå reflektera kring vad materialet kan tänkas vittna om.

I partiernas högsta ledning är kvinnorna i flertal och landskapsregeringen leds idag av två kvinnor. Kvinnorna är till synes på frammarsch. Samtidigt går utvecklingen ingalunda entydigt mot en ökad jämställdhet. Vid 2007 års lagtingsval sjönk kvinnornas andel både bland kandidaterna och de invalda och i kommunerna är det en större manlig majoritet bland fullmäktige- och styrelseordförandena från och med 2008 än under föregående period (Kvinnor och män på Åland 2008). I lagtingsvalet återvaldes 20 ledamöter, varav tio kvinnor och tio män. De tio nyinvalda var samtliga män. Av dessa har dock hälften varit ordinarie ledamöter under tidigare mandatperioder. Ser man på de aktiva i partiernas ungdomsgrupper förefaller de flesta ”toppnamn” också vara män. Här kan naturligtvis kvinnors större andel av dem som flyttar från Åland vara en förklarande

faktor, men huruvida det är en begynnande ”backlash” som noteras eller ej, visar sig eventuellt i kommande val. Oavsett kan det konstateras att utvecklingen mot ökad jämställdhet inte är någon lineär process.

Socialdemokraterna har aldrig vunnit lika stort understöd på Åland som i de andra nordiska länderna. Jungerstam-Mulders (1999: 242) föreslår att detta har att göra med att det åländska näringslivet har saknat den stora andelen lönearbetare. Avsaknaden av arbetarrörelser, kvinnorörelser, politisk vänster, urbanisering samt den agrara strukturen på Åland menar Svahnström (1998: 71) har resulterat i ett lamare politiskt engagemang bland de åländska kvinnorna. Tillsammans med den relativt höga sysselsättningsgraden och tillgången på förvärvsarbete, vilket även omfattat kvinnorna, har det medverkat till en sen och svag politisk mobilisering bland kvinnor (Svahnström 1998: 85).

Avsaknaden av politiska strukturer med organiserade partier och kvinnoorganisationer har marginaliserat kvinnorna i det tidiga åländska politiska livet (Svahnström 1998: 20, Jungerstam-Mulders 1999: 232). Att personpolitiken fortfarande är viktigare än partipolitiken anses också vara en nackdel för kvinnor, som uppenbarligen gynnas av tydliga politiska strukturer där de inom ramen för t.ex. ett parti tillsammans med andra kan bedriva sin politik. I en jämförelse mellan Åland, Färöarna och Grönland diskuterar Jungerstam-Mulders (1999: 247) partibildningens betydelse för kvinnors representation och konstaterar att kvinnorepresentationen varit låg inom samtliga självstyrande områden trots att självstyrelsekampen medförde att partibildningen kom igång i ett tidigare skede både på Färöarna och Grönland än den gjorde på Åland. Partibildning allena förklarar alltså inte kvinnornas sentida inträde och låga representation i politiken.

Litenheten är också en viktig faktor när man analyserar åländskt samhällsliv. Kännetecknande för små samhällen är vikten av konsensus och sammanhållning. Historikern Jens Rydström (2005: 313) skriver att små och etniskt avgränsade folkgrupper tenderar att vara känsliga för sådant som kan hota gruppens kulturella homogenitet. Han har analyserat homosexuellas rättigheter och partnerskapslagarnas införande i de nordiska länderna och de självstyrande områdena. Han tillskriver storleken avsevärd betydelse och menar att ”det inte automatiskt betyder att ett litet samhälle präglas av en konservativ moralsyn,[14] men det betyder att strävan efter konsensus är stark, åtminstone i en nordisk kontext. […] Attityder kan förändras snabbt i ett litet samhälle från ett ensidigt fördömande till en samsyn om vikten av tolerans och integration” (Rydström 2005: 314). Det tidiga åländska politiska livet kretsade kring frågor som krävde att man höll ihop; självstyrelsefrågan och språkfrågan. Under sådana förutsättningar är det vanskligt att driva frågor som eventuellt kan hota samförståndet mellan de olika politiska grupperingarna (se också Junger-

[14] Notera t.ex. att Åland var före Finland med t.ex. första kvinnliga stadsdirektör och första kvinnliga kyrkoherde.

stam-Mulders 1999: 232). Rädsla för splittring blir även en faktor i små kommuner och i små partier. Vikten av att få en regional representant i lagtinget kan vara en omständighet som styrker personvalsfokuset, motarbetar splittring och som möjligen också har haft en negativ inverkan på antalet nominerade kvinnor i lagtingsvalen. Litenheten innebär också en snabb offentlighet och en massmedial bevakning som eventuellt inverkar olika på mäns och kvinnors benägenhet att engagera sig politiskt.

Möjligen kan flyttrörelser också vara en faktor som inverkar på kvinnors representation både i politiken och i näringslivet. När man ser på Ålands befolkningsrörelse kan man konstatera att kvinnorna utgör en något större procent av både in- och utflyttade. Av dem som inte är födda på Åland är kvinnorna i majoritet. Som inflyttad saknar man i större grad nätverk både när det gäller de sociala nätverken, som kan tänkas underlätta politiskt deltagande, och yrkesmässiga nätverk, som kan tänkas ha betydelse för karriäravancemang.

Ett utmärkande drag för de nordiska länderna är att andelen kvinnor generellt sett varit högre i de nationella parlamenten än i kommunfullmäktige (Raaum 1995: 251). På Åland har däremot kvinnorepresentationen varit högre i lokalpolitiken än på landskapsnivå (Jungerstam-Mulders 1999: 244) (förutom år 2003). Frågan är om det är meningsfullt att jämföra Ålands ”rikspolitik” med övriga länders rikspolitik. I någon mån är det kanske mer givande att jämföra Ålands landskapspolitik med politiken på lokal nivå i de övriga länderna. Det bor drygt 27 000 personer på Åland och om hela Åland vore en kommun skulle det fortsatt finnas 40 kommuner i Finland med en större folkmängd. Litenheten, de begränsade maktbefogenheterna och prägeln av ett bysamhälle är gemensamma nämnare som kunde tänkas ha liknade effekter på politikens utformning och villkor. Möjligen kunde då också analyser av kvinnors representation i kommunalpolitiken i t.ex. Finland förklara något av kvinnors förhållandevis låga representation i lagtinget på Åland.

12.3 Näringsliv

12.3.1 Allmänt om det åländska näringslivet

Åland har många företag och en lång tradition av entreprenörskap. Det finns ca 2 600 företag, nästan ett företag per tio invånare. De är främst små serviceföretag inom handel, turism och hantverk, men också stora aktörer där färjrederier, banker och försäkringsbolag dominerar. Ett tjugotal företag har mer än 50 anställda och ca 90 % har färre än tio anställda. Många är enmansföretag. Den åländska industrin har alltid varit liten och jordbruk och fiske har på senare tid minskat drastiskt från att av tradition ha utgjort viktiga näringar. Ekonomin är idag starkt präglad av tjänste- och servicenäringarna. Sjösektorns dominans är påtaglig då denna

ensam står för cirka 40 % av Ålands totala BNP. Färjtrafiken har varit förutsättningen för turismens starka expansion.

Åland utgör en synnerligen välmående region, 40 % rikare än EU:s genomsnitt. BNP per capita ligger på 35 000 euro, att jämföra mot ca 28 000 i övriga Finland. Den kapitalintensiva sjöfarten bidrar till att BNP per person på Åland är hög, medan inkomstnivån i landskapet inte överstiger genomsnittet för hela Finland. Den åländska sjöfarten erbjuder flera arbetsplatser än vad den åländska arbetskraften kan fylla, vilket betyder att många personer bosatta i Finland och Sverige arbetar på åländska fartyg. Sysselsättningssituationen på Åland har varit mycket god sedan lågkonjunkturen i mitten av 90-talet. Under de senaste åren har emellertid sjöfartsbranschens konkurrenskraft kraftigt reducerats och utflaggningen av fartyg har startat. De förändringar som den åländska sjöfartsbranschen står inför gör att det finns en klar hotbild på den åländska arbetsmarknaden (Ålands landskapsregering/näringsavdelningen 2009, Hovgaard et al. 2004, Ålands Handelskammare 2009).

Det finns två åländska företag registrerade på börsen i Finland (OMX Helsinki); Ålandsbanken och Viking Line. Dessa två finns följaktligen med i materialet för den finska rapporten. Både Ålandsbanken och Viking Line har flera regionala kontor utanför Åland där huvudkontoren finns. Det finns ingen officiell börs på Åland, men bankerna administrerar handel med aktier i åländska företag på den så kallade ”lokalbörsen”. Lokala ”olistade listor” finns också på flera mindre orter i Norden och är inget speciellt för Åland. Handeln på den åländska lokalbörsen har pågått sedan 1970-talet. I Ålandstidningen publiceras varje fredag kurser på de mest handlade företagen (jfr 23.4.2009, 14 st). Det finns inga kriterier för vilka företag som kan handlas på lokalbörsen. Finns det en säljare och en köpare så ser banken till att handel ordnas. Generellt sett är aktierna väldigt lite handlade, bortsett från koncernen Eckerös aktier. Där är det (också) fråga om s.k. frikortshandlande, dvs. att man köper aktier mot frikort. I övrigt beror det låga handlandet på att ägandet är förhållandevis cementerat och aktierna dyra.[15] Förutom Eckerölinjen återfinns enbart ett annat företag (Transmar) på lokalbörsen våren 2009 som också finns bland Ålands 20 största företag (enligt uppgifter från januari 2008).

12.3.2 Privata företag

I *Kvinnor och män på Åland 2008* har man gjort en sammanställning över andelen kvinnor och män i ledningen för Ålands 20 största företag (grupperade enligt antal anställda) i privat sektor för år 2003 och år 2008. Bland de företag som ingår i kartläggningen för 2008 (se bilaga 1) finns dock två landskapsregeringsägda företag (Posten[16] och Ålands penninga-

[15] Telefonsamtal 5.5.2009 med Yngve Söderlund och Oscar Bergroth på Ålandsbankens kontor i Mariehamn.

[16] Den 1:a januari 2009 ändrades Posten Ålands bolagsform från affärsverk till aktiebolag. Den enda ägaren i det nybildade aktiebolaget Posten Åland Ab är hittills Ålands landskapsregering.

utomatförening[17]). Också de två företag som är registrerade på Helsingforsbörsen (Vikingline och Ålandsbanken) finns med bland dessa 20 största företag, liksom två försäkringsbolag (Redarnas Ömsesidiga Försäkringsbolag och Ålands Ömsesidiga Försäkringsbolag).

Männen dominerar fullständigt i styrelse och ledning för de största åländska företagen. Kvinnornas andel av styrelsemedlemmarna är oförändrad mellan mätningstidpunkterna (18 %). Däremot dyker några kvinnor upp som styrelseordförande och VD:n i statistiken över år 2008, dock i väldigt små andelar.

Tabell 10 Andel (%) kvinnor och män i privata sektorns ledning, 2003 och 2008

Bolagsstyrelse	2003		2008	
	Kv	M	Kv	M
Ordförande	-	100	5	95
Styrelsemedlemmar	18	82	18	82
Företagets VD	-	100	10	90

Källa: Kvinnor och män på Åland 2008

Uppgifter från ÅSUB:s rapport (2008:2) om löner i privat sektor kan här fungera kompletterande. Ur rapporten som grundar sig på statistik från år 2006 omfattande 276 företag framgår att männens andel av chefer och högre tjänstemän i den privata sektorn var 86 %. Bland generaldirektörer och VD:n räknar man 120 män och sju kvinnor, dvs. 94,5 % män. På VD-nivå verkar det alltså generellt sett röra sig om 90–95 % män.

I nämnda rapport noterar man också att arbetsmarknaden i stor utsträckning är så kallat horisontellt segregerad, vissa branscher domineras av kvinnor och andra av män. Ser man på olika yrkeskategorier i olika branscher förstärks intrycket av segregering genom att man då också registrerar den vertikala segregeringen. Finansiering och försäkring är en bransch där större delen av de anställda är kvinnor och den högsta andelen av dem finns inom operativ och administrativ personal. Av personalen med ledande arbetsuppgifter är majoriteten istället män, 77,8 % (ÅSUB 2008:2).

12.3.3 Offentligt ägda företag

Enligt landskapsregeringens bokslut för 2008 ägde landskapsregeringen aktier i 23 bolag. I tio stycken är landskapsregeringen ensam ägare eller majoritetsägare. Ett av företagen är vilande och därmed har endast nio bolag beaktats (se bilaga 2). Ålands penningautomatförening har inte inkluderats i denna förteckning men behandlas närmare nedan. Däremot har Posten inkluderats. Dessa båda finns också med i statistiken över de privata företagen (se ovan). Under de senaste åren har landskapsregeringens ägande omfattat så gott som exakt samma företag och samma aktiefördelning.

[17] Ålands penningautomatförening är i egentlig mening inte ett företag utan en offentligrättslig förening.

Tabell 11 Kvinnor och män i de helt eller delvis landskapsregeringsägda företagens styrelser samt VD, 2009. Antal, andel (%) och totalt antal

Bolagsstyrelse	Antal		Andel (%)		Totalt antal
	Kv	M	Kv	M	
Ordförande	2	7	22	78	9
Styrelsemedlemmar[18]	16	31	34	66	47
Företagets VD	3	6	33	67	9

Källa: Företagens hemsidor maj 2009, samtal med företagens VD:n juni 2009

I två av företagen fyller samma person både ordförandes och VD:s roll och har i det avseendet räknats dubbelt. Med förankring i definitionen av positionsmakt är det i positionen och inte i personen man tar utgångspunkt. Ovanstående siffror representerar följaktligen fler positioner än innehavare. Att samma person fyller både ordförandes och VD:s roll säger också något om de flesta av dessa företags storlek. En övervägande del av dem är jämförelsevis små fastighetsföretag vars huvudsakliga verksamhet består av uthyrning av fastigheter till företag och industrier. Här kan branschtillhörigheten tänkas utgöra eller användas som en förklaring till mansdominansen. När det gäller de två största företagen, Posten och Ålands Radio & TV, leds det förra av manlig ordförande och VD, och det senare kvinnlig ordförande och VD. I bägge styrelserna ingår tre kvinnor och två män.

Efter revideringen av jämställdhetslagen år 1995 slår den fast att om ”*ett bolag med kommunal eller statlig majoritet* har ett förvaltningsråd, en direktion eller ett annat lednings- eller förvaltningsorgan, som består av förtroendevalda, skall i organet finnas en *jämn representation av kvinnor och män*, om inte särskilda skäl talar för något annat” (mina kursiveringar). Lagen föreskriver alltså inga numeriska kvoter utan endast en jämn representation. Trenden är densamma som t.ex. i Finland, dvs. att företag med statligt ägarskap uppvisar en högre andel kvinnor i styrelserna än de privatägda företagen. Huruvida en andel på 34 % kvinnor i styrelserna skall anses representera en ”jämn fördelning”, kan naturligtvis diskuteras. I den finska regeringens jämställdhetsprogram för år 2008-2011 formuleras målet om att det skall finnas minst 40 % kvinnor och män i styrelserna i bolag där staten är ägare eller majoritetsägare (Social- och hälsovårdsministeriet 2008). Något motsvarande mål finns inte formulerat i ramprogrammet för jämställdhetsarbetet på Åland.

Förutom de offentligt ägda företagen har jag i det här avsnittet också valt att omnämna Penningautomatföreningen och Tankesmedjan ”Åland vision 2017” då jag menar de utgör relevanta aktörer i det åländska samhället när det gäller ekonomisk makt knuten till offentligt ägande.

12.3.3.1 Penningautomatföreningen

Penningautomatföreningen (PAF) är ett spelbolag med tillstånd av landskapsregeringen att ordna penningspel på Åland, ombord på fartyg och på

[18] Eventuella personalrepresentanter i styrelserna har inte tagits med i materialet.

internet. PAF är organiserat som en offentligrättslig förening och ägs av landskapsregeringen som också utser styrelsen. Styrelsen väljer VD:n som i sin tur utser ledningsgruppen. Överskottet från spelverksamheten delas ut (18 milj. euro år 2007) till allmännyttan; kulturen, idrotten och den sociala sektorn. Lotteriskatten (dryga 10 milj. euro år 2007) tillfaller oavkortat landskapsregeringen. PAF är en mäktig organisation ekonomiskt sett på lilla Åland. Eftersom PAF ägs av landskapsregeringen är den också underställd jämställdhetslagen.

Tabell 12 Antal kvinnor och män i styrelsen och ledningsgruppen i PAF, 2001–2009

	Styrelse							Ledningsgrupp				
	Antal			Därav ordf.		Därav viceordf.		Antal			Därav VD	
År	Kv	M	Tot	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Tot	Kv	M
2001	5	6	11	-	1	-	1	-	9	9	-	1
2002	3	4	7	-	1	-	1	-	8	8	-	1
2003	3	4	7	-	1	-	1	-	4	4	-	1
2004	3	3	6	-	1	-	1	-	5	5	-	1
2005	3	4	7	-	1	-	1	-	6	6	-	1
2006	3	3	6	-	1	-	1	-	6	6	-	1
2007	3	3	6	-	1	-	1	-	6	6	-	1
2008	3	3	6	-	1	1	-	1	6	7	-	1
2009	3	3	6	-	1	1	-	-	6	6	-	1

Källa: PAF:s hemsida

Kvinnor har i princip utgjort hälften av styrelsemedlemmarna under 2000-talet. Däremot har män varit innehavare av ordförandeposten under samtliga år. Ser man på könsfördelningen i ledningsgruppen noterar man den nästan fullständiga frånvaron av kvinnor och följaktligen är det bara män som varit VD. Effekten av kvoteringen i styrelsen har alltså inte spridit sig till ledningsgruppsnivå. Detta fall illustrerar vikten av att också se på företagens ledningsgrupper och inte enbart styrelser om man vill få en mer verklig bild av maktfördelningen mellan kvinnor och män i företagen.

12.3.3.2 Tankesmedjan ”Åland vision 2017”

Tankesmedjan ”Åland vision 2017” grundades 2007, på initiativ av dåvarande näringsminister och landskapsregeringens näringsavdelning. Tankesmedjan har ett mandat till år 2010 och syftet med verksamheten är att ge förslag till hur specifika utmaningar i det åländska samhället och i det åländska näringslivet bör hanteras. Tankesmedjan består av 22 medlemmar, varav nio är kvinnor. Som landskapsregeringens tankesmedja har medlemmarna utsetts med kvoteringsbestämmelsen för handen, varpå kvinnorna utgör dryga 40 % och männen 60 %. Processledaren är en kvinna medan den externt rekryterade arbetsgruppen för miljöprojektet enbart består av män.

12.3.4 Övriga organisationer med anknytning till näringslivet

Eftersom det inte är åländsk behörighet på finansområdet lyder Åland i det fallet under de respektive finländska myndigheterna (Centralbanken,

Statskontoret, Finansinspektionen, Försäkringsinspektionen, osv.).[19] Det enda ekonomiska instrument som kan användas självständigt av landskapsregeringen är kommunalskatten.

I de övriga länderna har man inom ramen för projektet även kartlagt arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. För Ålands del är dessa organisationer små och inte lika tunga aktörer som i de övriga länderna. Historiskt sett har den fackliga uppslutningen varit svag på Åland. Någon egentlig arbetarklass har aldrig funnits till följd av frånvaron av större industrier och ett näringsliv tidigare ensidigt inriktat på jordbruk och sjöfart (Lindh i Svahnström 1999: 15). Bland arbetstagarorganisationerna idag finns lokala avdelningar av de finska fackföreningarna, särskilt inom handel, hotell och sjöfart som är stora på Åland. Dessa har också organiserat sig i en lokalorganisation under Finlands Fackförbunds Centralorganisation (FFC, på finska SAK). Bland arbetsgivarorganisationerna återfinns Ålands Arbetsgivareförening som också är medlem i den finska paraplyorganisationen, i detta fall Finlands Näringsliv (EK). Arbetsgivareföreningen administreras lokalt av Ålands Handelskammare.

12.3.4.1Ålands Handelskammare

Den organisation jag i detta avsnitt valt att fokusera på är Ålands Handelskammare. Den grundades 1945 och utgör en av 19 lokala handelskamrar i Finland. Den fungerar som näringslivets paraplyorganisation och ägs och styrs av sina medlemsföretag. Handelskammaren har per i dag (13.5.2009) 234 företagsmedlemmar och marknadsför sig som en företrädare för hela det breda åländska näringslivet. Ca 75 % av alla privata arbetsplatser på Åland representeras av handelskammaren. Handelskammaren har också ett visst politiskt inflytande, inte minst genom de utlåtanden de ger landskapsregeringen i lagstiftningsfrågor. Under år 2008 rörde det sig enligt verksamhetsberättelsen om ett tiotal yttranden.

Tabell 13 Antal kvinnor och män i styrelsen, samt VD i Ålands Handelskammare, 2001–2009

År	Styrelse							VD	
	Antal			Därav ordf.		Därav viceordf.			
	Kv	M	Tot	Kv	M	Kv	M	Kv	M
2000	-	6	6	-	1	-	2	1	-
2001	-	7	7	-	1	-	2	-	1
2002	-	7	7	-	1	-	2	-	1
2003	-	7	7	-	1	-	2	-	1
2004	1	6	7	-	1	-	1	-	1
2005	1	6	7	-	1	-	1	-	1
2006	1	6	7	-	1	-	1	-	1
2007	3	4	7	-	1	-	1	-	1
2008	3	4	7	-	1	-	1	-	1
2009	3	4	7	-	1	-	1	-	1

Källa: Ålands handelskammare, verksamhetsberättelser 2000-2008

[19] Se *4. Gender and Power in Politics and Business in Finland* i denna rapport.

Det är höstmötet som väljer styrelsen och det är först på senare år som det valts in kvinnor och män i jämn fördelning. Däremot har ordförande och vice ordförande varit män under hela 2000-talet. Värt att notera är att Handelskammaren hade en kvinnlig VD som avgick år 2001.

12.3.5 Konklusion

Kvinnor på mellanchefsposition blir allt fler på Åland, men utvecklingen har inte haft effekt på toppositionerna inom de åländska företagen (Ålandstidningen 12.2.2008a). Av det material som finns att tillgå kan man konstatera att de företag eller enheter som berörs av jämställdhetslagen, endera av kravet på minst 40 procents representation av vartdera könet eller på ”jämn representation av kvinnor och män”, har en högre andel kvinnor i styrelsen om man jämför med privatägda företag. Men när den tillsatta styrelsen skall rekrytera ledning eller arbetsgrupper förefaller mansdominansen träda in. Det illustrerar vikten av att också kartlägga företagens ledningsgrupper om man vill få en mer verklig bild av maktens könsfördelning.

Kvinnorna utgör 18 % av styrelsemedlemmarna i Ålands 20 största företag, varav 18 är privatägda. Andelen kvinnor i styrelserna för börsnoterade företag i Finland uppgick samma år (2008) till 12,6 %. Dessa siffror är inte helt jämförbara men en jämförelse ger ändå intressanta perspektiv. De åländska företagen har naturligtvis inte en sammantagen omsättning som motsvarar de börsnoterade företagen i Finland och möjligen kan detta ha en inverkan på hur många kvinnor som når styrelserummen. Men även om kvinnorna når styrelserummen är det mycket sällan de innehar posten som ordförande eller vice ordförande. Det gäller för samtliga företag, oavsett om de är offentligt ägda eller privatägda.

På Åland har diskussionen om kvotering i bolagsstyrelser förblivit liten och osynlig. När den har lyfts har kvotering fått hård kritik från företagens sida i de fall diskussionen inte bara mötts av tystnad. I samband med lagtingets behandling av ramprogrammet för jämställdhetsarbetet på Åland hörde lagutskottet flera instanser, bl.a. Handelskammaren, som uttalade sig om näringslivets syn på jämställdhet och den kvinnliga representationen i bolagsstyrelser. I uttalandet (Ålands Handelskammare 2008) framhåller man synen på det åländska näringslivet som bestående av individer med unika egenskaper och inte av grupper. Kompetens och konkurrensutsättning av offentliga verksamheter lyfts fram som de bästa verktygen för att främja jämställdheten och kvinnors karriärmöjligheter i näringslivet. Man signalerar också ett klart nej till kvotering och påpekar att ägarnas rätt till sina egna företag måste respekteras fullt ut, liksom deras rätt att utse företagens styrelsemedlemmar.

Tillgången till (könsuppdelad) statistik är avsevärt mycket sämre för näringslivsområdet än för politikområdet på Åland. Den förhållandevis omfattande statistik som förs över lagtings- och kommunalvalen har ing-

en motsvarighet för näringslivet. Det är karakteristiskt för kunskapsläget att avsnittet om inflytande och makt i *Kvinnor och män på Åland*-publikationerna nästan uteslutande beskriver politisk makt. De uppgifter som ligger till grund för den här kartläggningen har följaktligen varit begränsade, liksom tiden för att manuellt söka fram uppgifter inom ramen för detta projekt. När det gäller övrig litteratur vid sidan om statistiken, finns det mycket få källor att tillgå. De få som har ett könsperspektiv behandlar det politiska livet och de är dessutom ett decennium gamla. Några vetenskapliga analyser av åländskt näringsliv ur ett könsperspektiv har jag inte kunnat hitta.

I den finländska regeringens jämställdhetsprogram slår man fast att finansministeriet skall avtala med statistikcentralen om att centralen regelbundet ska producera noggrannare statistikuppgifter om kvinnors karriärutveckling och kvinnligt ledarskap. ÅSUB har under många år publicerat statistik uppdelat på kön och bl.a. en rapport om kvinnors företagande på Åland. Att finna modeller för att också föra statistik över kvinnors och mäns ledarskap samt deras positioner inom näringslivet vore både önskvärt och nödvändigt om man vill kunna beskriva inte bara den politiska men också den ekonomiska maktens kön.

Referenser

Bergqvist, Christina et al. (1999) (red.): *Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden*. Oslo: Universitetsforlaget

FFS (206/1995) Lag om ändring av lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män

Göransson, Anita (2006) (red.): *Maktens kön*. Falun: Nya Doxa

Hovgaard, Gestur, Eythórsson, Grétar Thór & Fellman, Katarina (2004): *Future Challenges to Small Municipalities - The Cases of Iceland, Faroe Islands and Åland Islands*. Stockholm: Nordregio, Report 2004:5

Jungerstam-Mulders, Susanna (1999): ”Kvinnorepresentation och jämställdhet på Färöarna, Grönland och Åland”. I: *Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden*. Bergqvist, Christina et al. (red.). Oslo: Universitetsforlaget

Kvinnor och män på Åland 1999, 2003, 2008. Mariehamn: ÅSUB

Landskapslag (1989:27): Om tillämpning i landskapet Åland av lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män.

Landskapsregeringens mål jämte Ramprogram för jämställdhetsarbetet på Åland 2008–2011. Meddelande nr 1/2007–2008.

Rydström, Jens (2005): ”Tvåsamhetens brunn: Registrerat partnerskap i Norden”. I: *Queersverige*. Kulick (red.). Stockholm: Natur och Kultur

Raaum, Nina C. (1995): ”Women in Local Democracy”. I: *Women in Nordic Politics: Closing the Gap*. Karvonen, Lauri & Selle, Per (eds.) Aldershot: Darthmouth

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland (2008): Regeringens jämställdhetsprogram 2008–2011. Helsingfors: Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2008:21

Statistisk årsbok 2008. Mariehamn: ÅSUB

Svahnström, Petra (1998): *Kvinnor och politik på Åland. Individorienterade och institutionella förutsättningar för kvinnors politiska participation*. Pro graduavhandling i sociologi. Åbo: Åbo Akademi

Ålands Handelskammare (2008): Hörande av Ålands Handelskammare i lagutskottet den 22 april 2008

Ålands Handelskammare (2009): Ekonomi och näringsliv. URL:

http://www.chamber.ax/Aland.pbs#Ekonomi [Läst: 19.05.2009]
Ålands landskapsregering, näringsavdelningen (2009): Näringslivet på Åland. URL: http://www.regeringen.ax/naringsavd/naringslivet.pbs [Läst: 19.05.2009]
Ålandstidningen, 12.2.2008a: ”Löneskillnader en fråga om självförtroende” URL: http://www.tidningen.aland.net/article.con?iPage=1&id=6880 [Läst: 29.05.2009]
Ålandstidningen, 2.2.2009: ”Lagtingets kvinnor bildade nätverk” URL: http://www.alandstidningen.ax/article.con?iPage=1&id=14919 [Läst: 19.06.2009]
Ålandstidningen, 29.2.2008: ”Geta valde för många kvinnor” URL: http://www.tidningen.aland.net/article.con?iPage=1&id=7394 [Läst: 19.05.2009]
ÅSUB 17.6.2009 Statistikmeddelande. Val 2009:1
ÅSUB 2007:4 Lagtings- och kommunalvalet 2007
ÅSUB 2008:1 Löner för offentligt anställda på Åland 2005–2006
ÅSUB 2008:2 Löner inom den privata sektorn 2006
ÅSUB 2009:1 Ålänningars kultur- och fritidsvanor

Bilaga 1

De 20 största företagen på Åland enligt anställda, januari 2008

Företag	Bransch	Kommentar
Vikingline	Rederi	Registrerat på Helsingforsbörsen
Birka line	Rederi	
Ålandsbanken	Bank	Registrerat på Helsingforsbörsen
Eckerölinjen	Rederi	Handlas på lokala börsen
Posten		Ägs av landskapsregeringen
Chips ab	Livsmedel	
Ålands penningautomat-förening	Spel	Ägs av landskapsregeringen
Birka Cargo	Fraktrederi	
Optinova	Industri	
Transmar	Godstransporter	Handlas på lokala börsen
AB Chipsters Food Oy	Livsmedel	
Crosskey Banking Solutions Ab Ltd	IT	Inngår i Ålandsbankens koncern
EGET	IT	Har uppgått i Ålands penningautomat-förening sedan uppgifterna bokfördes
Ab Mathias Eriksson	Dagligvaruhandel	
Fma Erik Mattsson Kb	Dagligvaruhandel	
Hotell Arkipelag	Hotell	
Redarnas Ömsesidiga Försäkringsbo-lag	Försäkringsbolag	Hör till Alandia-koncernen
Ålands tidnings-tryckeri Ab	Tryckeri	
Ålands Centralandelslag	Livsmedel	
Ålands Ömsesidiga Försäkringsbolag	Försäkringsbolag	

Bilaga 2

De nio företag där Ålands landskapsregering är ensam – eller majoritetsägare, 31.12.2008

Företag	Statistiken hämtad
Posten Åland Ab	Bolagsstämma, januari 2009
Ålands Radio & TV Ab	Styrelsen vald för två år i maj 2008
Fastighets Ab Söderkåkar	Bolagsstämma, maj 2009
Långnäs Hamn Ab	Bolagsstämma, april 2009
Ålands Utvecklings Ab	Bolagsstämma, juni 2009
Norra Ålands industrihus	Bolagsstämma, mai 2009
Skärgårdens Företagshus Ab	Bolagsstämma, april 2009
Fastighets Ab Godby Center	Bolagsstämma, juni 2009
Ålands Industrihus	Bolagsstämma, juni 2009

Ab Skärgårdsflyg uppgår i förteckningen över landskapets aktier per 31.12.2008 i bilagan till landskapsregeringens bokslut. Företagets verksamhet har dock varit vilande i många år, varför det inte beaktats här.